XIV. évfolyam. 1. szám. Sárospatak, 1918. jan. 6.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Munkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor.
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: Az új év küszöbén. (Folyt. köv.) — *B. L.*: A katholikus autonomia és az 1848: XX. t.-c. végrehajtása. — *Harsányi István*: Malakiás próféta könyve. (Folyt.) — *Rácz L.*: Tompa és Debrecen. — *Soós L.*: Falusi levelek. — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetések.

Az új év küszöbén.

Lehetetlen búcsuzkodás nélkül megválnunk az 1917-dik esztendőtől. Rendkívüli időszak volt s annyi kivételes emléket hagyott maga után jóból és roszból egyaránt, hogy sokáig nem birjuk — ha akarnók is — elfelejteni.

Az egész világot rengető, tépő, pusztító vihar itt maradt rajtunk rettenetes örökségképen. Zajongó szívünkre rá-rá parancsoltuk ugyan a hősi önmegadást, a mikor láttuk, olvastuk fiainknak diadalmas birkózását a világ mindenféle kétlábú elemeivel és halált szóró csodaműveivel; de azt a hihetetlennek tetsző elvetemültéget, a mit a háború zónáján innen nyüsgő ember egymás megrontására tudott produkálni, — azt nem lehet lelki háborgás nélkül még csak elgondolni sem,

A pénz szerelme, a gazdagodás vágya hitvány üzérekké aljasitotta, egymásra uszitotta az élelmesek hadát s a mit művelt s művel még ma is ez a had, felért s felér a régi rablóvilág banditaságával a nélkül, hogy annak romantikájából volna benne csak egy szemernyi is.

Rákéryszeredtünk a hivatalos szabályok kijátszására, hogy élhessünk, hogy mosott ruhát viselhessünk, hogy mezitelenül ne járjunk, hogy az estvéli világosságot legalább egy hitvány mécsesféle szolgáltassa családunknak. Csalókká és csalatottakká lettünk s odáig haladtunk az erkölcsiség lejtőjén, hogy végre mintha irigyeivé váltunk volna azoknak, a kiket lelkünk tiszta óráiban gyülölnünk és utálnunk kellene.

És látnunk kellett, hogy a gonoszság miként boldogul e világ szerint való boldogulással, s hogy nincs erő ennek a felburjánzott istentelenségnek megfékezésére — a legtöbb helyen és a legtöbb esetben.

Hogy sokan több éven át megtakaritott vagyonukat is kénytelenek voltak a Mammon torkába dobálni, — ezt ha keservesen is — csak elviseltük; de hogy a seprű ennyire felülkerüljön az emberiség nagy hordójában és hogy kacagva rohanjon szemünk láttára az undok kapzsiság a vagyoni boldogulás országútján, — ezt sohasem fogjuk tudni sem megérteni, sem méltányolni.

Ha a nemzet, a haza kívánja tőlünk, ha hős fiaink sorsának enyhitése követeli tőlünk az áldozatot, akkor a Jézus parancsolata szerint a felső kabátunkkal együtt az alsót is készséggel felkináljuk; de az 1917-dik év nem az ilyen áldozatok miatt marad fájdalmasan emlékezetes, hanem az árdrágitók, a szemérmetlenül vagyonosodók, a minden tisztességet levetkezők rabló eljárása miatt.

Hogy ezért kiket terhel a felelősség, mi azt nem keressük, csak megállapitjuk a tényt, a melyen nem változtathatott a megsarcoltak javára semmiféle predikáció, semmiféle papi, egyházi befolyás, semmi jajszó, semmiféle utcai harsogás s ebeknél szemben való igazmondás sem.

A polgári és egyházi társadalom egyaránt tehetetlenül megadta magát a vakmerők, a XX. századbeli banditák szabad csapatainak s tehetetlen volt velök szemben maga az államkormány is. legfölebb a világszerinti nagy gonosztevőkkel szemben kisérletezett, a nélkül azonban, hogy kisérletei a kisebb gonosztevőket megriasztották volna . . .

Az a minden elismerésre érdemes segitség, amelylyel az államkormány s nyomában a felekezetek is megpróbáltak a megsarcolt társadalmi osztályokon könnyiteni, — javított ugyan valamit a nehéz és már-már elviselhetetlen helyzeten, de *az erkölcsi bajt* nem szüntette meg, a rákfenét nem irtotta ki s a titokban röhögő alávalóságot még csak tartózkodóvá is alig tette, sőt, hogy a napi szükségleteinket úgy a hogy kielégithessük, magunk is bűnrészeseivé szegődtünk a rajtunk élősködőknek, a mi erszényünkből gazdagodóknak és örülnünk kellett, ha százszoros, ezerszeres árakon megtudtuk szerezni a házi szükségleteink fedezésére szolgáló apróságokat.

Hogy a szemérmetlenségnek ez az undok győzedelme milyen hatással lesz nemzeti s társadalmi jövendőnk alakitására, azt jobb most még nem is kérdezni. A templomaink mintha már is kezdenének üresedni; a négy évi háború által fejlesztett erkölcsi és vallásos világnézet mintha kárára volna mindannak, a mit eddig szentnek éreztünk és hirdettünk . . . Bizony az 1917-dik évet sok tekintetben nem irhatjuk a boldog esztendeink közé.

És éppen erre kellett esni a reformácio 400-ados

Lapunk jelen számához 1/4 iv melléklet van csatolva.

évfordulójának, meg a sárospataki főiskola jövendőjét szolgáló országos gyűjtésnek is!

Mennyi szép tervet szőttünk — fontunk a nagy évforduló méltó megünneplésére! A krisztusi szeretetnek milyen hatalmas munkáival akartuk sok helyen igazolni azt, hogy az evangélium Istennek hatalma!

Egyházközségek, egyházmegyék, egyházkerületek, irodalmi vállalatok mennyire neki készültek — többnyire a papiroson — a reformációban sajátunkká lett szent erőnek megbecsüléséhez . . . és nyakunkon a lerázhatatlan szükség, a fékevesztett drágaság, a papiros-hiány és sok-sok egyéb teher, ami megbénítja fennröpülésünket s egyháziasságunk megfelelő igazolását. Hinni mertük 1917. elején, hogy a háború viharfellegei végre is elvonulnak nemzetünk és a világ égboltozatáról, s hogy felszabaduló erőinkből bővebben juttathatunk az Isten szerint való célokra is; — de ez a hitünk megszégyenült. Még négyszázados ünneplésünkből is hiányzott sok helyen a felmagasztosultság, a nagy hagyományok iránt való melegség, a cselekedetekre hevítő láng. Hiszen tornyaink ércnyelvét is magával sodorta a háború vihara s az egyetlen harang hivogató szava mintha csüggetegséget támasztott volna a lelkekben és nem ünnepi hangulatot.

Az, a mi a fő- és székvárosban a zsinaton, a közös prot. gyűlésen, az országos református tanáregyesület és a Protestans Irodalmi Társaság ünnepi gyűlésén — a nagy évforduló alkalmából történt, az az ország szine előtt esett meg és bevált a 400-ados reformáció erő-mutatványának is, de nagyobbára ez az országos tüntetés is csak mulékony szónoklás volt; egymásnak a világ előtt való megbecsülése és nem az összeölelkező erőknek tettekben való megdicsőítése.

Unio ez is, de nem az az unio, amelyet sokan még most is a lelkünk mélyén tartogatunk s amelyért néha-néha írásban is lelkesedtünk, — az egészen más. Sajnos a közelebbi évek inkább távolabb vetették egymástól a prot. felekezeteket, mint közelebb vitték volna egymáshoz. Luthert örömest dicsőitgették ág. hitv. ev. tudósok a *Kálvin hátrányára,* hiszen tudjuk. Ilyen előkészitéssel — természetesen — nem lehet igazi uniot csinálni; igy örökké a marburgi colloquiumnál maradunk s legfölebb ott társulunk, a hol az álammal szemben való jogainkat próbáljuk érvényesíteni, vagy a hol — alkalmi fényes beigtatásokon — zengzetes dictiokban lehet a testvéri szent egységünket bizonyitgatnunk.

Higyjük, hogyha tul leszünk a világra zudult vérzivataron s az idegeink megcsillapodnak, vissza fogunk forgatni a négyszázados ünnep előzményeire s az alkalmi felmerült igéretekre, tervezgetésekre. És ami nem történhetett meg az idők nyomása miatt, megtörténik majd a lidérc-nyomás eltünése után s a magyar protestantismus tettekkel fogja igazolni, hogy él és élni akar. A szeretet nagy alkotásai versenyesen fogják itt bizonyitani, hogy a reformáció szelleme örökké munkás erő, amely eget kér.

A sárospataki főiskola jövendőjét biztositó gyűjtés is másképen üt ki, — úgy hisszük — ha nincs a nyomában a háború árnyéka. Az ezerféle adakozás, amit a háború követelt és követel s amelyeknek élén parancsoló erejű nagyságok fényeskednek és kénytelenitik az ezereket, a milliókat a zsebjük megnyitására, — akaratlanúl is akadállyá válnak a kevésbbé alkalmi és égető célok előrehaladásában. A nagy toborzás az ilyen célok javára szinte feszélyezővé válik a nagyobb vagy legalább elsőbb kielégitést követelő célok mellett. Ez lehet az oka, hogy a sárospataki főiskola gyűjtése nem hozható párhuzamba az Auguszták és Szurmayk stb. gyűjtésével s messze elmarad azok mellett. A „Felhívó Szózat" — a temérdek hadi természetű felhívások mellett — a halasztható alkalmiságok sorába került éppen azoknak az asztalain, akiket a napi események, az országos nagy mozgalmak elsősorban vesznek igénybe s akik leghivatottabbak az adakozásra.

Az eredmény azonban még igy is felülhaladja a pessimisták számításait, akik ha magok is engednék magukat a gyűjtés eszméjétől átmelegíttetni, — jóval nagyobb lehetne a főiskola kilátása a reformációi évfordulónak századokra szóló megdicsőítésére.

Vagyunk, akik hinni merészeljük, hogy a készülődő béke megvalósulása után, a főiskola nagy célját is oda lehet vinni — az áldozatokra képes nagyságok elé s hogy azok nem maradnak ridegen a nagy kulturhagyományokat képviselő főiskolával szemben. Egyes nagy példák már is igazolják, hogy ha a lelkekhez vezető utat meg tudjuk találni, azok mint a Memnon szobor a nap-fényre, hangot adnak „Lélek az, ami megelevenít".

Nagy emléke az 1917-nek a zsinat összehivása és összeülése. Hiába akarták sokan elodázni, nem lehetett. A 400-ados évforduló szempontjából helyes is volt ennek összegyűjtése, mert igy inkább lehetett magát a hazai protestantizmusnak az ország szivében bemutatnia és magáról tiszteletet követelő bizonyságot szolgáltatnia.

A zsinat még csak a kezdetig jutott. A háboru és a vele járó drágaság ezt is korlátok közé szoritotta. Azzal, hogy megalakult s bizottságait is megalakitotta, nagyot segített a további munka terhén, mert a bizottságoknak módjukban van sok homályos kérdést tisztázni, sok vitás dolgot a békés és gyors megoldás utjára segiteni.

Nagy feladatok várnak a zsinatra, amelyeknek teljesitésével fényesen beirhatja nevét hazai ref. egyházunk történetébe. Az 1848. XX. t.-c. érvényesítése most már nemcsak felekezeti óhajtás, hanem kormányprogrammpont is. Hic Rhodus . . . Hozzá fűződött a katholikus autonomia is a kormány-programmban s alig lehet többé akadály e nagy kérdésekre nézve. Új perspectiva nyilik előttünk s az összes felekezetek előtt. Összes egyházi és iskolai szükségleteink fedezését helyezi az 1848. XX. t.-c. kilátásba, de minden más bevett felekezetét is — természetesen. Szinte szédítő levegő áramlik ebből a törvénycikkből, egy új világ, amelybe alig merünk betekinteni, pedig mennyire óhajtoztunk sokan érette s utána! Bölcseség és vigyázat lelke jövel!

Kedves emléke marad 1917-nek, hogy *Arany Jánost* és *Tompa Mihályt* a reájuk való hálás és sokoldalu visszaemlékezéssel mélyebbre vitte be a nemzet szivébe s kényszeritette a sokáig vonakodó nem protestans felekezeteket is, hogy legalább iskoláikban e két nagy költő örök érdemei előtt zászlót hajtsanak, látván a M. Tud. Akadémia, Kisfaludy Társaság stb. országos jelentőségü hódolatát e nagy lelkek előtt. A reformatus egyházra is fény áradt ez önfényü csilagok ragyogásából. Vegyk be hozzájuk a szivünk rejtekükbe a mi *Lévay Józsefünket* is s kivánjunk neki jót azért, hogy ezek dicsőítéseveáltal méltóvá emelte magát lélek szerinti nagy test reihez.

(Folyt. köv.)

A katholikus autonomia és az 1848. XX. t.-c. végrehajtása.

Gr. Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter a képviselőház december 21-iki ülésén benyujtotta a katholikus autonomiáról és az 1848: XX. t. c. fokozatos végrehajtásáról szóló törvényjavaslatokat.

A katholikus autonomiáról szóló javaslat megadja a kath. egyháznak a többi törvényesen bevett vallásfelekezetek mintájára az önkormányzat jogát. Kimondja, hogy a magyarországi katholikus egyház önkormányzati jogánál fogva a főkegyuri jogintézmény és az állami jogok sérelme nélkül maga intézkedik a szervezetével és alkotmányával megegyező módon egyházi, vagyoni és iskolai ügyeiben.

Az önkormányzati szervezet részletes szabályait az Ő felsége által egybehivandó szervező gyűlés fogja megállapitani az egyházi főhatóságok hozzájárulása s a király jóváhagyása mellett, a főkegyúri jog és a katholikus egyház hierarchikus szervezetének szemelőtt tartásával és a fennálló törvények korlátai között. A törvényjavaslat mint alapelvet mondja ki azt, hogy az önkormányzati szervezet egyházi és világi férfiak bevonásával és azok közreműködésének biztositásával letesitendő s hogy bizonyos az önkormányzati hatáskörhöz tartozó ügyek, melyeket a szervezeti szabályzat fog részletesen megállapitani, Őfelsége legmagasabb hozzájárulásának tartatnak fel.

A törvényjavaslat azonban nemcsak az önkormányzatot biztosítja a katholikus egyháznak, hanem e mellett kimondja azt is, hogy a vallás- és a tanúlmány alap és az azokból fentartott vagy segélyezett, valamint egyáltalán a miniszter rendelkezése alatt álló közép- és főiskolák átadandók a kath. önkormányzatnak. A budapesti tudományegyetem fentartására szolgáló egyetemi alap is csak addig hagyatik meg mostani állapotában, amig a vallás- és közoktatásügyi miniszter az önkormányzati szervezettel az alap jövendő kezelése, jövedelmeinek mikénti felhasználása iránt végleges megállapodásra nem jut. A miniszter rendelkezése alatt álló egyéb alapok, alapitványok, tan- nevelő- és egyéb intézetek is átadandók az önkormányzatnak, ha megvizsgáltatásuk után azok katholikus jellegűeknek bizonyúlnak.

A javaslat tehát egy hatalmas s egyelőre meg sem határozható vagyont is rendelkezésére bocsát az önkormányzati szervezetnek.

Az önkormányzat hatáskörére nézve a javaslat csak általános kijelentéseket tartalmaz s igy egyelőre nem állapithatjuk meg, hogy mennyiben fogja az autonomia a király főkegyuri jogát módositani. A főkegyuri jog nem személyes jogositványa az uralkodónak, hanem egy kormányzati felségjog, a szent korona joga, melyet Ő felsége az 1848: III. t. c. értelmében a magyar miniszterium által gyakorol. Az önkormányzat, amennyiben a főkegyuri jogot érinti, a magyar államhatalmat is korlátozza. Épen ezért kivánatos lenne, hogy a szervezeti szabályzat annak idején az országgyűlésnek is bemutattassék.

A vallás-alap kath. jellegű alap, melynek jövedelmei csak kath. egyházi célokra fordithatók s igy ez alapnak, az önkormányzati szervezet részére való kiadása megindokolható.

A tanúlmányi alap kath. jellege azonban már vitás. Tudjuk, hogy a képviselőház által 1873-ban kiküldött bizottság is azon a véleményen volt, hogy a tanúlmányi alap országos jellegű s jövedelmei nem katholikus, hanem országos tanügyi és közművelődési célok előmozditására fordítandók. A kincstári jogügyek igazgatója 1875 ben szintén hasonló álláspontra helyezkedett. Igaz ugyan, hogy a tanúlmányi alap jelenleg is kath. jellegü tanintézetek létesitésére, fentartására és segélyezésére szolgál, de a helyzet azért lényegesen megváltozik, ha az alap az önkormányzati szervezet kezelésébe megy át.

A tanúlmányi alap, melynek jövedelméből jelenleg 17 kir. kath. gimnázium és 1 jogakadémia (Nagyvárad) tartatik fenn, hatalmas anyagi erő akár az állam, akár a kath. egyház tanügyi politikájának szolgálatában. Amennyiben a miniszter kezelésében van, ha kath. jellegü tanintézetek fentartására fordittattik is, elsősorban az állami, nemzeti érdekek kielégitését szolgálja, mig az önkormányzat kezelésében minden esetre a felekezeti szempontok fognak dominálni.

S hogy áll a helyzet a többi felekezetek szempontjából? A kath. egyház egy hatalmas tanügyi alap tulajdonához jut, melyet tetszése szerint használhat fel a maga céljaira, amikor a többi vallásfelekezetek s közöttük a mi ref. egyházunk is, az anyagi eszközök hiánya miatt a maga legvitálisabb tanügyi érdekeit is alig tudja kielégiteni. Egyetemes egyházunknak egy fillér sem áll rendelkezésére, hogy tanügyünk összhangzatos fejlesztését biztosithas a.

Nézzük a felső oktatás kérdését. A nagyváradi jogakadémia, mely egyike a legéletképesebb jogakadémiáknak, átmegy a kath. egyház birtokába ugyanakkor, amikor mi, reformátusok képtelenek vagyunk kellőképen megerősiteni a saját jogakadémiáinkat s azokat a megszüntetés állandó veszélye fenyegeti. S vajjon nem történhetik-e meg, hogy a kath. egyház a birtokába kerülő egyetemi és egyéb alapitványokból egy kath. egyetemet állit fel? mi gondolhatunk-e egy ref. egyetem felállitására?

Ha a kormány és a törvényhozás tanügyi politikája a felekezeti oktatás mellett foglal állást, nekünk nem lehet ellene semmi kifogásunk; de akkor minden erőnkkel arra kell törekednünk, hogy az állam bocsássa a mi rendelkezésünkre is a megfelelő eszközöket.

Az 1848: XX. t. c. fokozatos végrehajtásáról szóló törvényjavaslat ezt — sajnos — nem teszi. Református egyházunknak 126600000 korona alapitványi tőkét bocsát ugyan rendelkezésére, de ez lényegében nem egyéb, mint a közigazgatási, adócsökkentési államsegély cimén s a lelkészi nyugdijintézet részére eddig is nyujtott állami támogatás bizonyos mértékben (nem egészen 2 millió koronával) felemelt összegének tőkésitése. A törvényjavaslat kimondja, hogy az alapitványi tőke, illetőleg annak kamatai csak a most felsorolt három célra t. i. az egyházi adózás rendezésére, az egyházi közigazgatás költségeire és az orsz. lelkészi nyugdijintézet segélyezésére fordithatók. Feltéve, hogy a biztosított összeg ezekre a célokra tényleg elég is volna, amiről pedig alig lehet szó, hol maradnak egyházunknak egyéb kielégitetlen szükségletei? Hol maradnak főleg a tanügyi szükségletek, melyeknek a fedezésére a kath. egyház megkapja a tanúlmányi alapot?

Egyházunk vezetőinek mindent el kell követniök,

hogy az alapítványi összeg, illetőleg annak évi járuléka egyéb, főleg tanügyi szükségleteink kielégítésére felemeltessék. Gr. Apponyi Albert a felekezeti oktatás híve, tőle származik a felekezeti tanárok fizetésének állami kiegészítése is. Remélnünk lehet azért, hogy nem fog elzárkózni felekezeti oktatásügyünk érdekeinek honorálása elől, annyival kevésbbé, mert hiszen a ref. tanintézetek anyagi támogatása az állam szempontjából is a leggyümölcsözőbb befektetés.

B. L.

Malakiás próféta könyve.

(Folytatás.)

A 12. v.-ben a נִיבוֹ szót *Wellhausen* szerint (205. l.) נִבְזֶה-re korrigálták s mindkettő a szövegben maradt; *Marti* és mások szerint helyettük וְנִבְזֶה olvasandó. Ez azonban szerintünk alig hihető föltevés. Az Ur asztalának jövedelme (נִיב) alatt itt az asztalra helyezett ajándékokat, vagyis az oltárra vitt áldozatokat kell érteni. Némely fordítók (*Károlyi, Kámory, K. Csipkés)* a נִבְזֶה-szót (útálatos), helyesen az אָכְלוֹ főnév (eledel, nyilván az áldozatnak a papokat illető darabja) jelzőjeül, mások meg (*Rev. bibl., Kautzsch)* állítmányúl fordítják.[45]

A 13. v. ben a papok ajkáról elhangzó מַתְּלָאָה (mily fáradság!)[46] azt akarja rajzolni, hogy mily terhes munka a papokra nézve az oltár körűli forgolódás az áldozatok szertartásos bemutatása alkalmával.[47] A וְהִפַּחְתֶּם אוֹתוֹ kifejezés ebben az alakjában nyilván az előző versszakban az Urnak asztalára, illetőleg az arra helyezett eledelre vonatkozik, de mert ez a vonatkozás némely magyarázók (*Nowack, Marti*) szerint igen távolra (az előző versszakra) utal: az אוֹתוֹ személyes névmást (rá, arra) אוֹתִי-ra (engemet) igazítják s így fordítják: és megvettek engemet.[48] Szerintünk azonban ez igen önkényes eljárás; az előző versszak második felének tartalmára való vonatkoztatása szerintünk egészen természetes és könnyen érthető. *Wellhausen* (id. m. 205. l.) a גָּזוּל (rablott) helyett önkényesen אֶת־הָעִוֵּר-t (vakot) olvas (a 8. v. alapján); szerinte az első három betű (אתה) kiesésének az oka az előtte álló szó három utolsó betűje volt. Ez is szerfelett önkényes magyarázat s így szerintünk elfogadhatatlan. *Marti* azonban kész elfogadni.

A 14. v.-ben a próféta a Jehova nevében már nem a papok, hanem a nép (a laikusok) ellen fordől, akik, — bár a törvény és fogadásuk szerint (III. Móz. XXII. 18—19.) *hím* állatot kellene áldozniok, — könnyelműen, álnokúl, hitvány (nőstény)[49] példányt visznek oda áldozatúl. A שָׁשַׁמַּת (hitvány, használhatatlan) hímnemű alak helyett némely irásmagyarázó (*Hitzig* stb. az ellentét élesebbé tétele céljából) a nőnemű alakot helyezi [מָשְׁחָתָה illetőleg מָשְׁחָתָת = t. i. hitvány nőstény állatot], de ez önkényes változtatás — s így elfogadhatatlan. *Marti* is előnyben részesiti az eredeti szöveget. A לְאַרְצִי helyén, mint *Kittel* is jelzi (Bibl. Eebr. II. 904.), sok kodexben לְיָהוָה áll. A vers második felében az אָמַר יְיָ kifejezést sokan későbbi betoldásnak tartják.

A II. fejezetben az 1. vers bevezetés, illetőleg hangsulyos bejelentés a papoknak szóló s a következő versekben foglalt parancsolathoz.

A 2. v. szigorú vagy-vagy elé állítja a papokat. Vagy szivökre veszik a Jehova parancsolatát, vagy nem. Ha nem veszik, akkor átkot bocsát rájok. A תַּת בִּרְכוֹתֵיכֶם (a ti áldástokat, t. i. elátkozom) alatt nem azt kell érteni, hogy a papok áldáskivánásai éppen ellenkezőleg fognak álváltozni, nem is jövedelmüket, hanem általában és ideális értelemben azokat az áldásokat, amelyeket a Jehova az ő törzsüknek és állásuknak adományozott [mint Jehova fiainak és szolgáinak kitüntetett állása (I. 6.) lealacsonyittatik és megvettetik], amit az 5. v. tartalma szerint életnek és békességnek nevez.[49]

A 2. v. záradéka *Marti* szerint későbbi betoldás, mivel az nem egyéb, mint a vers első részének nyomatékos ismétlése s e mellett ellentétben is áll azzal, mert az אֲרוֹתִיהָ múlt időben áll (megátkoztam), holott a vers első részében a fenyegetés csak a jövőre vonatkozik. A fordítók egy része múlttal,[50] másik jelennel, illetőleg jövővel[51] adja vissza. Szerintünk a szöveg a gondolatmenet szempontjából jogosan kifogásolható s akik jelen vagy éppen jövő idővel fordítják a jelzett *múlt* idői igealakot, azok nyilván éppen a gondolatmenet következetlenségét akarják elsimitani. A vers záradéka tehát méltán tekinthető későbbi betoldásnak[52], annyival is inkább, mert a következő 3. versben még a parancsolat előadásának folytatása következik (amúgy pedig — sőt meg is átkoztam azokat[53] — már végre is van hajtva a büntetés.)

A 3. v. fordítása és magyarázása az exegetáknak nagy fejtörést okoz, mert szövege, jelen alakjában, romlottnak bizonyúl. *Marti* szerint érthetetlen a

[45] *Káldy*nál e vers második fele a Vulgata nyomán így hangzik: „Az Urnak asztala megvan fertőztetve, és mi arra tétetik, az megvetett a tűzzel együtt, mely azt megemészti.“ Az *Izr. ford.*: „az Urnak asztala — bemocskolt már, s az ő jövedelme — megvetni való annak evése.“

[46] *Kámory* ehetetlen-nel fordítja. Hogy Kámory hol vette a fennti héber kifejezésnek ezt a jelentését, azt nem lehet megállapítani, mert a szótárakban ilyen jelentése nem található.

[47] *Károlyi*nál *(1590)*: Imé mint fáradánc, e lapszéli magyarázattal: „Az képmutatoc beszéde, kic az Isteni szolgalatot faratsagnac tartottac.“ *Káldy—Tárkányi* magyarázata: „Ti fárasztónak s kevéssé díjazottnak (!) tartjátok megvizsgálni az áldozatállatokat,“ *Orelli* magy. szerint: „mily gyötrelem, fáradság, mikor effélét kell ennünk! Isten számára azonban elég jónak kell lennie.“ (215. l.)

[48] *Wellhausen* szerint jelentése: und ihr hustet darauf (és ráköhöktök). Id. m. 205. l. *Orelli* szerint: und blaset ihn an. (215. l.) *Károlyi (1590)*: és suhaytottátoc; *K. Csipkés:* és sohajtyátok azt; *Kámory*: és megvetitec azt; *Izr. bibl*: és fujtok rája; *Huszita biblia:* és ki futtatoc azt.

[48] III. Móz. III. 1. 6 szerint az önkéntes halaáldozat tárgya lehetett épúgy nőstény, mint hím tulokféle, az volt a fődolog, hogy *ép* legyen. A hímet bizonyos áldozatoknál, pl. a fogadásból vagy szabadakaratból való áldozatnál, értékesebbnek tekintették s kizárólag csak ilyennel lehetett áldozni. Ilyenről van szó itt a 14. versben is.

[49] *Orelli* id. m. 216. l. V. ö. *Marti* id. m. 466. l.

[50] Múlttal fordítják: *Károlyi (1590.) K. Csipkés, Kautzsch, Izr. ford.*

[51] Jelennel, illetőleg jövővel fordítják: *Káldy, Kámory, Bunsen, Luther, Rev. bibl.*

[52] *Wellhausen* a maga fordításában a וְגַם אֲרוֹתִיהָ szavakat egyszerüen figyelmen kivül hagyja. (Id. m. 53. l.)

[53] *Károlyi, (1590), K. Csipkés.*

vers elején úgy a זָעַר (szidni), mint a מָנַע (magvetés); *Wellhausen* az előbbi alak helyett גָּרַע t (levág), a második helyett הַזְּרֹעַ-t (a kar) olvas, mert a fenyegetés szerinte I. Sam. II. 31-en nyugszik.[54] Ez alapon a mondat értelme az, hogy a papok karja le fog vágatni; más szavakkal: hatalmuk, hivataluk és tekintélyük elvétetik tőlük (*Marti*). A פֶּרֶשׁ (szemet, ganéj) alatt nyilván az áldozati tulok פָּרָשׁ-ét érti a próféta. (V. ö. II. Móz. XXIX. 14), melyet a táboron kívül szoktak elégetni. A פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם szavakat *Marti* minden komoly ok és alap nélkül, *Wellhausen* és *Nowack* után, fölöslegeseknek tartja. A vers záradékáról, melyet különféleképen fordítanak a magyarázók, *Wellhausen* nyiltan bevallja, hogy nem érti. *Marti* szerint e szavak: וְנָשָׂא אֶתְכֶם אֵלָיו valószínűleg egy lapszéli magyarázatból valók, amely Ámós II. 2—t akarta idézni. Szerintünk a *Rev. bibliaford.*[55] fedi a héber szöveget s így elfogadható.

A 4. v.-ben (s a következőkben is) a próféta a papokat lévitáknak (Lévi fiainak) nevezi, mint ahogy a Deuteronomiumban van (és nem Áronéinak) Ezékiel LXIV. f. ellenére is (*Wellhausen*).[56] A Lévivel való szövetség (4, v.) lényegét adja elő az 5. v., amely szerint a Jehova a maga részéről életet és békességet[57] adott vala nekik, a léviták pedig féltek őt és megalázták magukat neve előtt. E szövetség eredményét a 6. versben szemlélteti. A papok a Jehova akaratát hirdették a népnek és az embereket megóvták a bűnözéstől.

A 7. v. a jó pap hivatását és szerepét ecseteli. *Böhme* (Zeitschr. f. A. W. 1887: 215. l.) után e verset a maga egészében *Marti* és *Cornill* is későbbi betoldásnak tartja, mert megszakítja az összefüggést a 6. és 8. vers között. Ehhez járul még, hogy a vers második felében a Jehováról mint 3-ik személyről van szó, holott a 6. és 8. versben maga első személyben beszél. Meg aztán Malakiás a מַלְאָךְ-ban más valakit lát, mint a papot. (V. ö. III. 1.) *Marti* szerint e betoldás a 6. és 9. vers elemeiből van szerkesztve. Az igen valószínű, hogy e vers betoldás, de hogy a 6. és 9. vers elemeiből volna szerkesztve, az már alig hihető. Szerintünk sokkal valószínűbb, hogy közmondás, vagy szállóige volt, mely gyakori használatnak örvendett.

Harsányi István.

(Folyt. köv.)

[54] *Wellhausen* e vers elejét így fordítja: Ime *levágom* a ti karotokat. *Károlyi (1590.)* szövegváltoztatás nélkül: Imé én megvertem [= megrontom] a ti *vetni való magotokat; Kámory*: Imhol *megfeddem vetéseteket.*

[55] és ahhoz hordanak ki titeket. Ugyanilyen értelemben fordítják *Kámory, Izr. bibl.*

[56] *Károlyi (1590.)* e vershez e magyarázatot fűzi: „Ennec okaert büntetlec meg, mert ti iol tudgyatok az törvént, és tudgyátoc, hogy nékem kötésem vólt az Levi nemzetségével az én tiszteletem felől."

[57] *Hitzig* és *Wellhausen* sok más fordítótól eltérően a הַשָּׁלוֹם-ot *üdvösség*-gel (Heil) fordítja.

Tompa és Debrecen.

Debrecen is illő kegyelettel ülte meg Tompa Mihály születésének 100 éves fordulóját és pedig mint legilletékesebbek: két pataki származású tanár útján áldozott a Tompa szellemének. November 17-én a Csokonay-Körben dr. *Mitrovics Gyula*, dec. 7-én a kollégium emlékünnepén *S. Szabó József* újította fel a nagy költő emlékezetét és tette le géniusza előtt Csokonay városának koszorúját. Azonban ezekbe az emlékezésekbe egy disszonáns hang is vegyült: *Kardos Albert* reáliskolai igazgatótanár a Csokonay-Kör ünnepélyén *Tompa és Debrecen* cím alatt tartott felolvasásában oly téves, ferde, részben sértő, részben valótlan állításokat engedett meg magának Patakról, amelyeket lehetetlen helyreigazítás és visszautasítás nélkül hagynunk.

Abból indúl ki, hogy Debrecen sok kiváló költőnk, jeles írónk életében nevezetes helyet foglal el, ezek fejlődése, működése összeköttetésben áll Debrecennel, még több ama költői művek száma, amelyeknek tárgya, színtere, vagy háttere Debrecen. S ennek igazolására Csokonaytól — Oláh Gáborig felsorol egy tucat költőt és írót. Persze ez a Bessenyei föllépésétől számított 145 év alatt nem valami sok, ennyit s alig kisebb kaliberűeket Patak is felmutathat, pedig hol áll Patak országos jelentőség tekintetében Debrecen mögött! Ezután azt vizsgálja: „Ha annyi magyar költőt vonzott Debrecen, ha annyinak belejátszott az életébe és munkásságába, mi lehet az oka, hogy Tompát alig egy szál füzi városunkhoz, hogy lyrai és elbeszélő költészetében nyomát is alig találjuk debreceni tárgynak?" Az okot nem abban találja, amiben minden elfogúlatlan gondolkozású ember találná, hogy t. i. Tompa élete földrajzilag távol esett Debrecentől, életkörülményei más színtéren játszottak le, ami a tucaton fölüleső többi írónál és költőnél, tehát a magyar írók nagyrészénél (főként a dunántúliaknál és erdélyieknél) is ugyanily ok gyanánt szerepelt; nem, ő ilyen egyszerű és természetes okban nem tudna megnyugodni, hanem ő ezt az okot Tompa pataki neveltetésében keresi. Igen, Tompát az távolította el Debrecentől, hogy „Tompa szívvel-lélekkel sárospataki diák volt, Sárospatak pedig nem szerette Debrecent"

Vajjon? Hol erre az utóbbi állításra a bizonyíték a multban, a XIX. század 30-as és 40-es éveiben, midőn Tompa Patakon tanúlt? Sehol; mint alább látni fogjuk, ennek épen az ellenkezője igaz. S minthogy a szeretethez csak a viszontszeretetnek van joga, azt is részletesen ki kellett volna K.-nak mutatnia, hogy Debrecen mindig szerette Patakot, méltányolta ennek művelődéstörténeti jelentőségét, elismerte tanárainak tudományos érdemeit, növendékeinek kiválóságát. (Érdekes különben, hogy ugyanaz, aki a miatt panaszkodik, hogy Patak nem szereti Debrecent, maga is „szinte érthetetlennek találja, hogy mi fogta meg költőink szívét, mi hevítette regényíróink agyát, hogy Debrecent, ezt a poros és sáros . . . nagy falut, ezt a laposan szétterpeszkedő és egykedvűségbe süppedt alföldi várost . . . áhítattal nézzék!")

Tételének igazolására efféle ferde és valótlan állításokat hoz fel, hogy „a régi magyar közéletnek egyik súlyos átka ült a két főiskola fölött: *a partikularizmus*, amely . . . önteltséget vont maga után" „a két kollégium közt nem annyira nemes vetélkedés

mint kicsinyes versengés folyt, nem túlszárnyalni akarták egymást, hanem lefőzni"; „nem annyira illatos virágaikat hullatták egymásra, mint szúrós töviseiket éreztették egymással".

Ez ízetlen, sőt zöld beszédekre legyen elég annyit megjegyeznünk, hogy a partikularizmus, vagyis a két, egymástól erősen eltérő vidéken felállított főiskola egymástól eltérő, önálló fejlődése nem átka, hanem *áldása* volt a magyar oktatásügynek, a magyar közműveltségnek, a magyar ref. egyháznak, sőt a magyar irodalomnak, a mint külföldön nem tekintik átoknak, sőt még partikularizmusnak sem, hanem egészen természetes, sőt áldásos fejleménynek, hogy pl. a kis Svájcban Bázelnek, Zürichnek, Bernnek, vagy Hollandiában Utrechtnek és Leydennek, vagy Angolországban Oxfordnak és Cambridgenek, vagy Németországban Lipcsének és Hallenek, (amelyek vasúton egy félórai távolságra esnek egymástól) külön, önálló főiskolája van. Azt aztán a történeti fejlődés, meg az eltérő viszonyok és körülmények hozták magukkal, hogy e főiskolák szelleme, iránya, azonos vallási vagy nemzeti alapfelfogásuk mellett is, egymástól sokszor oly erősen eltérő; hisz alig lehet nagyobb különbséget képzelni, mint pl. a hallei és lipcsei, az utrechti és leydeni, a zürichi és bázeli egyetemek theologiai felfogása közt — s a theologia szinezete olykor a többi fakultásokra is átterjedt, — az elmúlt időkben volt s részben még ma is van.

Ugyanolyan okok és szempontok, mint Hollandiában, Svájcban és Németországon, okozták nálunk is az egyes vidékeken külön főiskolák keletkezését. Debrecenben egy nagyváros és gazdag vidék, Patakon a főúri és fejedelmi család tartotta fenn és fejlesztette a főiskolát, majd 1670. után a felsőmagyarországi köznemesség vette át annak gondozását. Amott az alföld, emitt a felvidék gyermekei találtak szellemi és erkölcsi kiképeztetésre; ha tudjuk, hogy a régi századokban egy-egy nagy paedagogus hosszú évtizedekre meghatározta egy iskola fejlődésének irányát, szellemét, beláthatjuk, hogy a fenntartókban, a növendékekben, a hagyományban s a milieuben való eltérés mellett az egyes nagy nevelők befolyása is eltérő irányba vezethette az egyik és másik iskola fejlődését. Ezt a teljesen érthető eltérő fejlődést nem szükséges kicsinyes versengésnek, egymás lefőzésének nevezni. Mindenik intézet a maga eltérő irányával a magyar kálvinizmusnak más-más vonását domborította ki erősebben: egyik az orthodox, másik a szabadelvű theologiai felfogást; egyikre Debrecen város civisei, másikra a Patak-vidéki nemes urak nyomták rá erősebben a magok érzés- és gondolatvilágának bélyegét. Bűn volt ez? átok volt ez? Először is ez a különböző okok közrehatásának természetes következménye volt, másfelől mint ilyen a magyar szellem, a magyar kálvinizmus s végeredményében a magyar műveltség gazdagítására szolgált. Micsoda ferde, földhöztapadt felfogás az, mely e ható erők különféleségét s egyaránt jogosúlt voltát föl nem ismerve, a szükséges és üdvös eltérésben s ez eltérés megnyilatkozásában csak kicsinyes versengést, tövissel-szurkálást lát!

De ez a ferde felfogás egyenesen valótlanságba csap át, amikor e kicsinyes, gyűlölködő szellemnek tulajdonítja azt, hogy Debrecen a Tompa életében és költészetében semmi szerepet nem játszik („Sárospatak nem szerette Debrecent és így Tompa sem vonzódott a kálvinista Rómához"). Hát vajjon b. Kemény Zsigmond, Gyulai Pál, a Kisfaludyak, Tóth Kálmán, Lévay stb. szintén Pataktól vagy nevelő intézetüktől vették azt, hogy Debrecen semmi szerepet nem játszott költészetükben? Lehet-e józan észszel a földrajzi távolságból folyó, eltérő világszemléletet és költői irányt ily kicsinyes okra visszavinni! Van-e abban valami logika, hogy mivel 12—13 író-költő élete és működése összeköttetésben volt Debrecennel, ezt a többi (60—80) költőtől is megvárjuk s akinél nem találjuk, ott e hiányt kicsinyes gyűlölködés közrehatásának tulajdonítjuk? Hisz' ez minden inductiv eljárásnak fejetetejére-állítása!

De egyenesen ki is mutathatjuk, hogy Tompát Sárospatak nem idegenítette el Debrecentől. Egyik bizonyítékunk erre az, hogy az idő tájban, amidőn Tompa itt tanúlt, teljes mértékben fennállott a jó viszony, a baráti, kartársi érintkezés Debrecen és Patak közt, amit bizonyít az a körülmény, hogy a püspök és főgondnok kölcsönösen elment egyik intézet részéről a másik vizsgájára*; e jó viszony még az 50-es, 60-as években, Tompa irodalmi működésének fénykorában is fennállott, amint ezt az Erdélyi szerkesztette *Sárospataki Füzetek* és a Revész szerkesztette *Figyelmező* mutatja, amelyek mindenikének volt a másik intézet és egyházkerület részéről nagyrabecsült munkatársa.** A két intézet közti elhidegülés csak a 70 es évekkel kezdődött, midőn a theologiai ellentét kiélesedett és kölcsönös irodalmi támadásokra vezetett köztük. Másik bizonyítékunk pedig magának Tompának Kardostól említett és feldolgozott, debreceni látogatásáról szóló levele (1856. okt. 8.), amelyben a legnagyobb melegséggel emlékezik meg debreceni fogadtatásáról. Életében egyszer nyílt alkalma, Hanvay Károly felszólítására, hogy Debrecen felé útazzék és ő azonnal megragadta ezt az alkalmat, pár kellemes napot töltött Debrecenben, barátságba lépett több tanárral, lelkes hangon, elismeréssel nyilatkozik róluk. Hát lehet-e jóhiszeműleg erről a Tompáról azt állítani, hogy nem szerette Debrecent, hogy Patakon Debrecen ellenes szellemet szívott magába, mikor ez utóbbinak sehol sehol semmi nyoma, ellenben levelében épen az ellenkezőnek találjuk fényes bizonyítékát?

Kardos A. tapintatlan kézzel, avatatlanúl, kevés kulturhistoriai érzékkel és ismerettel avatkozott be a Debrecen és Patak közt fenforgó viszonyba; beavatkozása, ha szavának némi súlyt tulajdonítanánk, ha

* A két főiskola előljárói és vezetői a XVIII. század közepe óta sűrűn látogatják egymást (többnyire az évzáró vizsgák alkalmával), együtt tanácskoznak a fontosabb egyházi és iskolai kérdésekben és közös megállapodás szerint járnak el. Kazinczy Ferencnek az 1775-iki pataki közvizsgálatok alkalmával Szilágyi Sámuel tiszántúli superintendens nyújtja az első írói koszorút; 1783. márc. 8-án Szentgyörgyi István Debrecenben tanácskozik az új tanítási módszerről; 1785-ben az ünnepre-járást eltiltó rendelet ellen Vay István főgondnok és Ori Fülep Gábor theol. tanár közösen nyújtottak előterjesztést a király elé a debreceni és pataki iskolák részéről; 1795. július elején Patakon halt el és temettetett el az évzáró vizsgák alkalmával Hunyady Ferenc tiszántúli superintendens; 1795. szept. 20-án jelen volt Debrecenben a vizsgán és superintendens-választó gyűlésen Szombathy János és Szemere Albert; 1803-ban a pataki és debreceni főiskola közösen akart a külföldre segélykérő küldöttséget küldeni, de nem kapott rá engedélyt; a convocatio szokása, mely szerint a pataki diákok személyesen hívták meg a debrecenieket és a Hajdúvárosokban lakó pátrónusokat a vizsgálatokra, csak 1836-ban szünt meg. (Sz. G.)

** Az ötvenes és hatvanas években Patak és Debrecen szoros összeköttetésben állott egymással, Révész Imre szoros barátságot tartott fenn Hegedűs Lászlóval és Erdélyi Jánossal. (Sz. G.)

azt az általános debreceni gondolkozás kifolyásának tekintenénk, kevéssé lenne alkalmas arra, hogy ezt a viszonyt jobbá tegye; — de ettől távol állunk, ezért egyszerűen napirendre térünk fölötte s nem engedjük általa magunkat a testvérintézet iránti barátságos érzésünkben megzavartatni.

Rácz L.

Falusi levelek.

Szeretett Főszerkesztő Uram!

Százat teszek egy ellen, hogy 100 prédikáció közül kilencven nem a felvett teksztus tartalmát predikálja, hanem a maga tudományát és hangulatát. Sokszor szóharcot folytat valami ismeretlen izével s kegyetlenül ledorongolja. Legjobb esetben szépen kidolgozott szónoklatok tartatnak, főtételek körül csoportositott részletekkel, először, másodszor, harmadszor stb., a mint a jóravaló szónoklattanokban, szabályokban foglalva van s kellő gesztusok kiséretében elő is adatik, erről is lévén már kellő szabály.

Óh, mennyit vétkezett a ker. papság ilyen szónoklatokkal, szépen felcifrázott prédikációkkal, a Krisztus ellen és az emberi élet ellen! Főként az emberi élet ellen, kedves Főszerkesztő uram . . , Mit gondol, vajjon ehez az égrekiáltó tömeggyilkossághoz, ehez a vérözönhöz is évek és évszázadok folyamán, nem gyült-e a pokolbeli felleg azokból a kegyes prédikációkból, melyek a bibliai teksztus cégére alatt emberi önzést, emberi uralomvágyat süritettek össze a kevély szivek fölött, omlott aztán a népeket, — a szegény népeket pusztitó jégeső, véreső, századok óta s ömlik most is bőven. A ker. papoknak is iszonyu részök van e magas kultura létrehozásában — hogyne . . . mikor Őszentsége ma is azt fájlalja leginkább, hogy nem az ő ágyuja szól leghangosabban, mert erre bátrabb lenne a felénk békegalamb.

Szóval, szeretett Főszerkesztő Uram, sokszor elgondoltam én azt, hogy nem volna hiabavaló próbálkozás, ha a bibliából, főként az evangéliumból, életmintákat mutatnának fel az arra kiképzett lelkipásztorok, a kik először saját életöket alakitanák a bibliai minták után s igy saját életökben látható alakot nyerve a bibliai minta, a gyülekezet tagjai könnyebben és tisztábban meglátnák és megérthetnék a Krisztusban ujjászületett emberi élet szépségét és istenfiuságát. Untig hangoztatott figyelmeztetés, színigazság, hogy a biblia az *élet könyve*; nem tantételek, nem dogmák, nem vallásbölcselmi okoskodások gyüjteménye, hanem az emberi életet mozgató és irányitó erőknek felmutatása, a mely erők alkotják a mi életünket.

Nos tehát, kedves Főszerkesztő Uram, összegyüjtené koronként azokat a papnövendékeket, — mert *rendes* tanáraik nem érnek, rá ilyen szerényebb tudnivalókkal pepecselni — és közbe véve a bibliát, a papi embernek eme százélű kardját, először is abban gyakorolnák magukat az ifjak, hogy egy-egy teksztus szövege mettől meddig kerek egész. Sohse tessék ezt megmosolyegni, mert bizony olyan teksztusra is akadnak jónevü aapoknál, a mely teksztus a mondat közepén végződik. Mert hát igy lesz alkalmas cégére a szépen kidolgozott szónoki beszédnek. Hát bizony nem árt először erre forditani figyelmet hogy a miről beszélni akarunk, — már t. i. a bibliai hely tartalmáról — van-e annak feje és lába legalább; egy érthető teljes egész gondolat, figyelmeztetés, kép, hasonlat, példa, oktatás, stb. az a rész, a melynek életmozgása mintaként haladhat a mi életünk mozgása előtt. Egy igen közönséges példát hozok fel. Sok predikáció felett olvasható ez a teksztus: „Nem csak kenyérrel él az ember, hanem Istennek igéjével." Ugy látszik. hogy ez egy kerek, értelmes mondat, állitás, figyelmeztetés. Lehet belőle egy okos főtételt aztán kettős, vagy hármas tagozatu felosztást csinálni. A hogy elgondoljuk a magunk lelke látása szerint. Azonban a gyülekezet tagjainak nem arra van szüksége, hogy mi a magunk tudásának mértéke szerint, minő szép mondatokat tudunk a teksztus körül táncoltatni, hanem arra van igen nagy szüksége, hogy az *élet fejedelme* mondja el mondani valóját egy életmozzanat felett, melyet szükségesnek látott vezető fényül fennhagyni a mi számunkra. Az emlitett bibliai mondat pedig csak egy sugár abból a kilövelő lángból, mely a Jézus lelkéből a mi életutunk elé vetődik, hogy lássuk meg a „keskeny utat és szoros káput, mely életre visz." A megkisértésről szóló történet, eleitől végig, szorosan összetartozik s abból egy mondat ki nem szakitható, bárminő csábitónak látszik egy kedves és csillogó eszmetáncoltatáshoz. Hogy minő életfény lebeg e történetben, arról most nincs szó, csak arra hoztam fel példaul, mennyire hibásan járunk el, ha már arra sem forditunk kellő gondot, hogy teljes tartalmu bibliai részt vegyünk tárgyalás alapjául.

Következik ezután annak az életigazságnak meglátása, mely a teksztusban lüktet. A mely igazság életeredményeket szül, hatásokat támaszt, előre vagy hátra, felfelé,vagy lefelé, életörömre, vagy életsíralomra visz. De nem tárgyalok én hosszabban erről, kedves Főszerkesztő Uram bölcsen tudja mindenkor, — azaz hogy tudná, ha ilyen dologhoz fogna. De ugyan miért ne fogna? . . . Ha már egyáltalán fogni akar valamibe. Én nem ismerek ennél fontosabbat, a mi egyházépitő gyakorlati munkánk tekintetéből. És igazán fájdalommal emlékezem azon keserves tépelődésekre, melyek közt sültem-főttem, midőn vasárnapra kelvén készülni, először szedtem a főnököm prédikációs köteteit, hamarosan megállapitottam, hogy kiki a maga tudományát, hangulatát és körülményeit predikálja s én egyszerű viszhang vagyok csupán, a hivek is viszhang, szivökben alig marad valami, vagy épen semmi. Mikor aztán rájőttem, később, bizony jó később, hogy nem prédikációs könyv kell nekünk hanem biblia és biblia-ismeret, bibliakalauz, a Krisztus korabeli és előtti népek vallásának. bölcselmének ismerete, azon fontos ásatások, kutatások nyomán is, melyok mind felvonuló tanuk a biblia fenséges igazságai mellett, mikor ezekbe elmélyedtem, bizony nem voltam kiváncsi az emberek bölcselkedése iránt; mintha égi hang vezetett volna: „elég neked az én kegyelmem!"

„Dicsekednem nekem nem illik", még Pál apostol is igy szererénykedik; hát én mit szóljak? Csak azt, kedves Főszerkesztő Uram, hogy legyen a lelke most már szabadon lobogó láng, az előtt a 24 theologus előtt, s vessen világot a biblia életére, bizony bizony mondom nekik, nagyobb gyönyörüséget, nagyobb erőt, nagyobb lehetőséget nem adhat nekiek a világ, mint ha Istentől nyert minden érzékeiket

rávetik arra a fenséges életre, melyről egyik tanítványa igen egyszerű szavakban emez utolérhetlen jellemzést hagyta ránk: „a názáreti Jézus szertejárt, mindenfele jót tevén“ . . De ezt az életet nem tudományból, tantételekből, szómagyarázatokból fogják megismerni, hanem abból az életből, mely a bibliában él. Meglátni azt az életet ott és felmutatni azt az életet az emberek előtt: azokat az indulatokat, hajlamokat vágyakat, törekvéseket, melyek mint hajtó erők szinte érezhetően lüktetnek a biblia mondataiban, történeteiben, példázataiban, az alfától az omegáig, — nemcsak meglátni pedig, hanem szivet lelket tárni előtte, hadd áramoljanak szabadon a magunk lelkén át, — mint az erősödni vágyó hegymászó nyitt szájjal szivja a tiszta hegyi levegőt s minden lehellet után könnyebbnek érzi magát: — Ez az igazi növekedés, nem igaz? . . . Kedves Főszerkesztő Uram! . . .

Szive szerint üdvözli

Soós Lajos.

IRODALOM.

* **Kazinczy Ferenc és kora.** A M. Tud. Akadémiától jutalmazott mű. Irta *Váczy János*. I. kötet. Budapest, a M. Tud. Akadémia kiadása. 1915. — IV. + 639 lap, ára 12 K. — E mű szerzője, miután 21 éven át Kazinczy F. levelezésének 21 kötetét gazdag magyarázó jegyzetek kíséretében, közzétette (1890—1911.), most ez előkészület után hozzáfogott, hogy Kazinczy F. életét és irodalmi működését széles kortörténeti alapon a mai nemzedékkel megismertesse. Ki lett volna e feladat megoldására Váczy Jánosnál illetékesebb? Feladatát, mint az I. kötetből — amely 1806-ig kíséri K. életét — látjuk, emberül megoldotta; művében nemcsak Kazinczynak, hanem az egész magyar irodalomnak és közéletnek hü rajzát kapjuk a XVIII. század közepétől K. haláláig. Művének minden részlete, minden fejezete gondos, lelkiismeretes tanúlmányozást, higgadt, megfontolt ítélkezést árul el. Ezt mutatja közelebbről a pataki főiskoláról, Kazinczy 1769—1779. évi pataki tanulói éveiről szóló fejezet (58—89 l.), amely elismerésreméltó részrehajlatlansággal, kiváló tárgyismerettel és alapos utánjárással ismerteti főiskolánk azon korbeli viszonyait és K. magasröptű lelkének első bontakozását, s főiskolánk azon korbeli életét helyesen beilleszti az országos korvi szonyok közé. Talán két dologra nézve óhajtottunk volna még bővebb felvilágositást: a 73. lapon említi, hogy Kazinczy Szentgyörgyi professortól hall először Kantról, de nem mondja meg, honnan merítette ezt az adatot; a 432. és 441. lapon említi, hogy a helytartótanács K. Diogenes-fordítását elkoboztatta, eltiltotta, de nem szól e tilalom okáról. Érdeklődéssel várjuk a tartalmas, értékes s K. munkásságát messze időkre kiható nagy jelentőségében feltünteto monografia befejezését.

* **William James filozofiája.** Irta Th. *Flournoy*. Forditották *dr. Molnár Jenő* és *Muraközy Gyula*. Budapest, 1917. M. Evang. Ker. Diákszövetség kiadóvállalata. XIII. + 195 lap. ára 4.50 K. — Az eredetijét, a melyet hat évvel ezelőtt néhai Claparède S. szives figyelme juttatott el hozzánk, élvezettel olvastuk s most örömmel vesszük annak magyar fordítását. A mű szerzője és a mű tárgya egyaránt érdemessé tette ezt a leforditásra; szerzője, a genfi egyetem psychologiai tanára, nagy szeretettel, kiváló megértéssel és finom psychologiai elemzéssel dolgozta ki tárgyát, James életrajzát s a finoman, kellő hozzáértéssel kidolgozott életrajz mindig tanulságos olvasmány. De James, Északamerika nemrég elhalt nagy filozofusa és psychologusa maga is megérdemli a vele való foglalkozást, nem csak mint széles látókörü, átfogó szellemű gondolkozó, hanem mint a vallásos élet jelenségeinek mélyreható buvára is, mint olyan tudós, aki — bár a természettudományi kutatásoktól indult el — a teljes theismusnál kötött ki és hitt az ember szabadságában, hitt a rossz (a bűn) hatalmában, hitt a Isten létezésében és a jó végleges diadalában. A vonzóan, könnyen érthető stilussal megirt és jó magyarsággal forditott könyvet, amely James filozofiai eszméinek fokozatos kialakulását és főbb vonásait ismerteti, bölcseleti irodalmunk értékes gyarapodásának tartjuk s hozzá mind a kiadónak, mind a forditóknak gratulálunk. A forditók, James rövid életrajzában (XI., XII. lap) elfelejtették megemliteni, hogy ő 1910. aug. 26-án halt meg; ez okból csak sajtóhiba lehet, hogy 1912-ben Edinburgban felolvasást tartott; Jamesre vonatkozó magyar bibliográfiai adatot talán többet is lehetett volna találni.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Tisztelt olvasóinknak és munkatársainknak boldog uj esztendőt kívánunk!**

— **Karácsony napján** Brestlitovskban az ellenséges hatalmak megegyeztek egymással a béke alapelveire nézve, vagyis 3 és fél évi vérontás után a békesség és szeretet nagy ünnepe a világháboru vérözönében vergődő népekre is a békesség megindulását jelenti.

— **A felsőszabolcsi ref. egyházmegyében** az üresedésben volt világi tanácsbiroi állásra egyhangulag *Dr. Zsiday Dániel* kisvárdai közkórházi főorvos, a világi főjegyzői állásra, szintén egyhangulag *Dr. Piskóti Ferenc* kisvárdai járásbiró választatott meg. Ugyancsak ez egyházmegyében, a 84 éves Papp Károly lemondása folytán megüresedett laskodi lelkészi állásra meghivással *Ari Antal* ibrányi segédlelkész választatott meg.

— **Katonadiákok kedvezményei.** A vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban Tóth János államtitkár elnöklésével s a budapesti és vidéki főiskolák meghivott tanárainak részvételével dec. 28-án értekezlet volt a bevonult főiskolai hallgatóknak már a háboru tartama alatt is adandó kedvezmények ügyében. Az értekezlet egyhangu helyeslléssel vette tudomásul, hogy a hadi-, illetőleg honvédelmi miniszteriumnál tárgyalásokat inditand az iránt, hogy a legalább egy éve harctéri szolgálatot teljesitő olyan főiskolai hallgatók, akik a szabályok értelmében vizsgát (szigorlatot) tehetnek, evégből turnusonként négyheti szabadságot kapjanak. Azok a főiskolai hallgatók, akik még egy vagy több félév hallgatására vannak kötelezve, hogy vizsgát tehessenek, evégből ugyancsak turnusonként, 3 hónapra a főiskolák székhelyére osztassanak be. A tanácskozás kiterjed arra is, hogy azok számára, akiknek ez a beosztása nem történ-

hetik meg a tanév folyama alatt, a nyári hónapok alatt pótszemeszter tartassék.

— **Az iskolák karácsonyi szünetét** a vallás- és közoktatásügyi miniszter a fennálló körülményekre való tekintettel úgy az elemi, mint a középiskolákban január 17-ig meghosszabbitotta s a nem állami iskolák fenntartóit is fölkérte, hogy hasonlóképen intézkedjenek.

— **Tanárok családi pótléka.** A vallás- és közoktatásügyi minisztérium a sárospataki főgimnázium tanárai részére a 400 koronás családi pótlékot 1917. jul. 1-től kezdődőleg dec. 29-én kiutalta.

— **A debreceni egyetem** ref. hittudományi karának dec. 15-én tartott reformációi emlékünnepélyén *Zoványi Jenő* dékán a szokott modorában nyilatkozott Kálvin Jánosról. A *Lelkészegyesület* szerint „Kálvin tanait kárhozatosaknak jelentette ki. Azt sem tudjuk elképzelni, vajjon a leendő papi nemzedék hiterősítéseül szolgál-e azon állitása, hogy az ujtestamentom csak mythologia. Szabad e a leendő kálvinista lelkészeket Kálvin iránt való gyülöletben és ellenszenvben nevelni?“ A *Debr. Prot. Lap* egy szó ismertetést sem fűz a Z felolvasásához, de minden megjegyzésnél ékesebben beszélt az a körülmény, hogy a lap főszerkesztője: *dr. Kun Béla* egyetemi tanár tüntetőleg ott hagyta az ünnepélyt. Ugy látszik, a debrecenieknek most kezdik ama korlátlan gondolat- és véleményszabadsá.g gyümölcséit élvezni, melyet eddig Zoványiban Patak ellenére védelmeztek.

— **Kérelem.** A sárospataki főiskola igazgatósága felkéri a tanittató szüléket, hogy amennyiben családjuk körében az utóbbi időben járványos betegség fordult volna elő. gyermekeiket csak abban az esetben küldjék be tanintézetünkbe, ha lakásuk fertőtlenittetett. Ha pedig községökben uralkodik járvány, gyermekeik ruházata behozataluk előtt szintén fertőtlenitendő. A fertőtlenités megtörténte hatóságilag igazolandó.

— **A Radácsi György-alapitványra** ujabban a következő adományok érkeztek: S. Szabó József debreceni koll. tanár 20 K, Fürjész Tamás tiszakarádi ref. lelkész 50 K. Az alapitványra eddig begyült 1225 K.

— **A Gálszécsi István emlékalapra** eddig a következők adakoztak: Tarnay Endréné Pécel 50 K, Szalay László közös pénzügyminiszteri oszt. főnök Bécs 20 K, dr. Tüdős István ref. püspök 10 K, Sütő Kálmán Megyaszó 5 K, összesen 85 K. *Péter Mihály* ref. lelkész.

— **Adományok a főiskola internátusi és fentartási alapjára.** (Folytatás.) Maller Sándor sárospataki ref. főgimnáziumi tanár 100 kor., Dr. Schwarcz Ignácz Gálszécs 50 kor., Alsózsolcai ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 1256 kor., Bánfalvai ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 125 kor., Zsujtai ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 173 kor., Damaki ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 400 kor., Nagy Ferenc lelkész Damak 50 K., Hernádcsányi ref. hívek 1—1 kor. szem. jár 401 kor., Borsodszakácsi ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 159 kor. 57 fillér, Beszteri ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 278 kor., Tályai ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 434 kor., Özörényi ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 349 kor. 30 fillér, Tomori ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 330 kor., Hangácsi ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 496 kor., Körtvélyesi ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 100 kor., Sajóivánkai ref. hívek 1—1 kor, szem. jár. 223 kor., Varga Imre Sajóivánka 30 kor., Janka Károly ref. lelkész Cigánd 200 kor., Gönci ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 1317 kor., Mezőcsáti ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 3863 kor., Harmaci ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 430 kor., Nagykaposi ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 579 kor., Zilizi ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 340 kor., Deregnyői ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 566 kor., Tornanádaskai ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 7 kor., Alsódobszai ref, hívek 1—1 kor. szem. jár. 484 kor., Korláthelmeci ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 286 kor., Pallói ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 244 kor., Nagytárkányi ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 210 kor., Ágcsernyői ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 271 kor., Kistárkányi ref. hívek 1—1 kor. szem. jár. 543 kor., Horkay Barna ref. lelkész Kistárkány 50 kor., összesen 14,244 87 korona, a lapunk mult számában kimutatott végösszeggel együtt 202,608·64 korona. (Folyt. köv.) — A mezőcsáti ref. lelkészi hivatal gyűjtőivén adakoztak: mezőcsáti ref egyház 200 kor., mezőcsáti fogy. és érték. szövetkezet 200 kor., Mezőcsát község 100 kor., Borsodmegyei T.-pénztár mezőcsáti fiókja 25 kor., mezőcsáti T.-pénztár Részvénytársaság 25 kor., Dr. Fátyol Dezső 10 kor., Veres Barna 20 kor., Szalóczy Pál ref. lelkész 100 kor., összesen 680 korona.

— **Ha 52-ből** elveszünk 38-at, marad 14. Ez az egyszerű kivonás tanít meg mindenkit a ma legnagyobb művészetére: a pénz megtakarításra. Tizennégy koronát takarít meg mindenki évente, ha annak a budapesti reggeli lapnak az előfizetői közé lép, amelyik egyedül marad még a régi előfizetési árak mellett. A „Pesti Napló“ ez az egyedüli lap. Csak a „Pesti Napló“ szerezhető meg továbbra is a régi, negyedévi 9·50 korona, félévi 19 kor. és évi 38 korona előfizetési árért, a többi lap felemelt $^1/_4$ évi 13 korona, félévi 26 korona és évi 52 korona előfizetési ára helyett. A régi áron, a régi terjedelemben nyujtja tehát a „Pesti Napló“ továbbra is a művelt magyar közönségnek az ujságirás és szépirodalom legkiválóbb és érték tekintetében egyedülálló alkotásait. A publicisztika és irásművészet illusztris képviselőinek, 60 magyar irónak legjobb, legragyogóbb munkáit a régi áron viszi el mindennap a „Pesti Napló“ az ország minden részébe azokhoz, akik ha egyéb közszükségleti cikkeikről nem is tudnak takarékoskodni, de legalább felhasználják azt, hogy az egyik legfontosabb közszükségleti cikküknél, a mindennapi ujságjuknál takarékoskodjanak. A „Pesti Napló“ kiadóhivatala (Budapest, VII., Rákóczi-ut 18.) módot nyújt ehhez minden kinek.

Szerkesztői üzenetek.

Kókai Lajos, Budapest. Lapunk 50-ik száma nem jelent meg; a nyomdász az utóbbi számnál tévedésből tette a lap fejére az 51—52. sorszámot, *50—51. szám* helyett.

Cs—d. A dogmatika és egyháztörténelem feladata, hogy a lutheri és kálvini reformáció közt fenforgó különbségeket kifejtse és megállapitsa; mi lapunk 48—49. számában e különbségeknek csak *egy* pontjára — az államhoz való viszony — utaltunk. Nem hisszük, hogy az ön meghatározását: „A lutheri reformáció megszabaditotta az egyházat az emberi gyámságtól, a kálvini reformáció felszabaditotta az embert az egyház gyámsága alól“ — a nevezett tudományok helyesnek és kielégitőnek tekintenék; az ilyen fontos kérdést nem lehet egy szójátékkal elintézni.

S J. Lapunk előfizetési dija másfél év óta nem 10, hanem 12 korona, kérjük ezért alkalomadtán a 2 K utánpótlását. Mi a nyomdai munka és papir rendkivüli áremelkedése következtében sem emeljük feljebb a lap árát, mint többi laptársaink tették (a P. E. és I. L. előfiz. ára 24, a Lelkészegyesületé 20, a Debr. Prot. Lapé szintén 20 K-ra emelkedett), hanem inkább a terjedelemben igyekszünk takarékoskodni; a *Christliche Welt* pár hó óta szintén csak két levélen jelen meg. De mindennek föltétele t. olvasóink részéről: az előfizetési dijak beküldése.

Aktualitások!

János Zoltán: „Férfiak és hősök." A schweizi reformáció és annak áldásai. Kv. K 5.—. fv. K 3.50.
Tóth—Szeghalmi: Erős várunk nekünk az Isten. K —.64.
Szimonidesz Lajos: Férfias hit. Kv. K 4.60, fv. K 2.60.
Páhy József: A gyakorlati lelki gondozás. Kv. K 7.20, fv. K 4.80.
Dr. Lencz Géza: Beszédek és imák. K 5.—.
„ „ „ Az úrvacsora kérdése. K 1.—.
Lukácsy Imre: Egyh. beszédek. I. és II. Kv. á K 6.50, fv. á K 4.50
„ „ Imé hamar eljövök. K 1.80.
Pósa Péter: Temetési beszédek. Kv. K 7.50, fv. K 5.—.
Román Ernő: Tudakozzátok az irásokat. Kv. K 5.— fv. K 3.—
Soós Károly: Egyházi beszédek. Kv. K 4.50, fv. K 2.50.
„ „ Krisztus a mi életünk. K 3.—
„ „ Isten és a haza mindenünk. K 1.60.
Kájel István: Háborus adventünk. Kv. K 2.70, fv. K 1.50
Nagy—Baltazár: Konfirmációi káté. K —.60.
Uray Sándor: Örökzöld koszoru. Kv. K 1.20.
„ „ Mentsük meg a jövő nemzedéket. Kv. K 2.60 fv. K 1.20.
Soós Károly; Bizzatok az Istenben. Kv. K. 1.20.
Dr. Masznyik Endre: Uj testamentom. Kv. K 13.—
Szarka Gyula: Lelkész a világháboruban K 4.50.

Kaphatók:

HOFFMANN és KRONOVITZ

könyvnyomdája és könyvkiadóhivatala

Debrecen, Piac-utca 49.

Reformációi jubileumi ujdonságok!

Ünnepi hangok

költemények a reformáció világából. Irta **Baja Mihály**

Ára 1 korona. Portóra 10 fill. köldendő.

A magyar reformáció könyve

Szerkesztette: S. Szabó József.

41. képpel. Ára 2 K 40 fill. Portóra 20 fill. küldendő.

Emlékkönyv a reformáció 400 éves jubileumára

Szerkesztette: **Uray Sándor.**

28 képpel. Ára 3 K 60 fill. Portóra 20 fill. küldendő.

Minden egyforma könyvből megrendelt **10 példányra 1 ingyen példánnyal** szolgálunk.

Kaphatók:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalánál

DEBRECEN.

A „HANGYA"

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, fordúljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA"

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA"

kötelékében már 1500 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

Korona 77069069 volt.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

UJDONSAGOK!

LÁTÁSOK KÖNYVE

(Beszédek és elmélkedések)

Irta: Ravasz László ... ... Ára K 12.—

A protestantizmus szelleme.

Irta: Dr. Czakó Ambró
Ára ... ... K 6.—

Továbbá:

Lelkész a háboruban. Harctéri és gyülekezeti beszédek. Irta Szarka Gyula sz. k. ref. tábori lelkész ... ... K 4,50
Elmélkedések a keresztyéni élet főkérdéseiről. Irta Dr. Kecskeméthy István ... ... K 3.—
W. James filozofiája. Irta Flournoy. Forditották Molnár és Muraközy. ... ... K 5.—
Emlékkönyv a reform. 400. évfordulójára. Szerkesztette Takaró Géza ... ... K 4.—
Prot. Arvaházi naptár 1918 ra ... ... K 1.—

KÓKAI LAJOS BUDAPEST, IV. Kamermayer Károly u. 3.

Portóra 10% felárt kérek.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 2—3. szám. Sárospatak, 1918. jan. 13—20.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *Makkai Sándor:* Dr. Kenessey Béla. — *R. Gy.*: Az új év küszöbén. (Vége köv.) — *Sütő K.*: Egy paedagogiai elv alkonya. — *Harsányi István*: Malakiás próféta könyve. (Folyt.) — *Ruszkay Gyula*: Vallás és betegápolás. — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

Dr. Kenessey Béla

Január 8-án meghalt Erdély református magyarságának Főpásztora és az Egyetemes Konvent lelkész elnöke. Hosszu, fájdalmas, igazán és valósággal személyes tusát vivott a „Félelmek Királyával", akiről olyan sokszor, olyan mély sejtelemmel beszélt. Régóta sejtettük, egy idő óta már emberileg bizonyosan tudtuk is, hogy a Halál árnyékának völgyébe kanyarodott az útja. Halálával nem mindennapi pályafutás ért véget e földön s vele az erdélyi anyaszentegyház életének emlékezetes évtizede záródott le. Kenessey püspök 1858. szept. 14-én született Szegeden, ősi nemes családból. Atyja K. Albert vasuti és hajózási főfelügyelő, szakiró, uralkodó, kemény jellemü férfiu volt, akinek nevelési módszere Kenessey Béla lelkében örök nyomokat hagyott s jellemének parancsoló, arisztokratikus vonását formálta ki. Édesanyjától, Perlaky Idától örökölte erős aesthetikai hajlamait s irói vénáját. Iskoláit Budapesten végezte, felsőbb tanulmányait Hollandiában, Angliában és Németországban fejezte be. 1883-ban a budapesti theologia magántanára, 1884-ben rendkivüli, 1886-ban rendes tanára lett az ótestamentumi bibliai tudományok tanszékén. 1895 ben lett a kolozsvári theol. fakultás igazgatója, 1899-ben egyházkerületi főjegyző, 1908 február 18-án, egyhangu választással püspök, 1915 ben az egyetemes konvent lelkészelnöke. Még 1908-ban elnöke lett az Orsz. Kálvin Szövetségnek. Tudományos, irói és igehirdetői érdemeinek elismeréséül 1909-ben a genfi egyetemtől diszdoktorságot, főpásztori munkája elismerése gyanánt 1916-ban a Ferencz József-rend nagykeresztjét nyerte el. Ezekben a külső keretekben és mozzanatok közt gazdag, tevékeny élet zajlott le. Egyrészt mint tanár, iró és igehirdető, másrészt mint az egyház kormányzatában tevékenyen munkálkodó férfiu, nagyon sok és nagyon buzgó munkásságot folytatott és több tisztséget viselt. Életét mindenek előtt *tanári* munkássága tette emlékezetessé. Kenessey nem volt közvetlen, derüs, egyhamar megközelithető s hamar rokonszenvet ébresztő ember a tanári katedrán. De imponáló volt az a méltóság, amellyel tárgyának és tanszékének tekintélyét és magasságát képviselni, megőrizni és éreztetni tudta. Arisztokrata lélek volt s amily igazán érezte s meg volt győződve hitének és nézeteinek tisztaságáról, fenségéről és helyességéről, olyan mértékben várta és követelte hallgatóitól a tiszteletet, a komoly szorgalmat s előadott tárgyának, remekbe faragott formájában is, elsajátitását. Mint igazgatót, a szigor, a legnagyobb komolyság jellemezte, nem szerette a diáktréfákat, nem tűrte a könnyelmüséget még ártatlanabb formáiban sem s különösen nem kedvelte azt, ha az ifjúság bármivel is jelét adta annak, hogy a mindennapi élet apróságain nem tud mindenben felülemelkedni. Másrész a szűkölködő, szegény, törekvő ifjaknak igaz segitője, támogatója volt anyagiakban és szellemiekben egyaránt.

Mint előadó a katedrán nem csevegett, nem tréfált, sohasem igyekezett a figyelmet mellékeszközökkel hivni fel, másrészt nem is szónokolt, hanem ünnepélyes komolysággal, ékesen megirva adta elő anyagát. Külső megjelenésének komolyságával, ünnepiségével is minden órán a tárgy fenségét akarta éreztetni. Ebből a zárkózott, magas, tekintélyes, kissé hűvös módszeréből sohasem engedett egy jottát sem. Mint *iró*, sokkal változatosabb, elevenebb, szinesebb léleknek mutatkozott. Sokat irt, tudományos és építőműveket, cikkeket, tanulmányokat, predikációkat, egyik-másik ezek közül maradandó fénnyel ragyog; de igazi irói egyénisége az ő püspöki jelentéseiben tündöklik egész gazdagságában. Nem is jelentések ezek, hanem egyrészt szépséges költői alkotások, másrészt ünnepélyes bizonyságtételek, egész világnézetének és életfelfogásának művészi tükrei, amelyeket elbűvölve hallgattak az egyházkerületi közgyűlések tagjai s olvastak a legtávolabbi eklézsiák presbiterei is. Dorgálás, dicséret, buzditás, felmentés, itélet hullott belőlük, de mindenik a maga helyére és mindenik ugy, hogy épitett és gyógyitott. Ezeknek a jelentéseknek összegyüjtött kiadása igen kivánatos, ezek fogják legtovább megőrizni Kenessey egyéniségét emlékét. Mint *szónok*, nagyon egyéni volt. Hangja hangsulyozása, magatartása oly sajátos egyéniségtől teljesen elütő és egyedüli volt. A maga

Lapunk jelen számához 1/4 iv melléklet van csatolva.

nagyhatásu igehirdető volt s különösen a magas műveltségű hallgatók kedvence.

Mikor *püspökké* választották, szelleme akkor lobogott legmagasabban, de teste már megtörött s élete delén túl vala. Igazi virágkora azelőttre esik, ami a tetteket, a munkabirást, az alkotásokat illeti. Püspöksége nagyrészt tervekben merült ki, kerülete megismerésén alig terjedt túl a tevékenysége. Kormányzati, adminisztrációs gondok emésztették fel idejét és erejét. Munkája lassan-lassan egyes személyek és körök baráti korlátai közé huzódott vissza s itt a lelkiség régióiban játszódott le. Kenessey egész egyéniségénél fogva nem volt *népszerű* püspök. Kevesek előtt tárult fel a lelke s gondolatai, tervei, nézetei, itélkezése annyira egyéniek voltak, hogy nem számithattak szélesebb körök megértésére és szeretetére. Egyre jobban elszigetelődött s mind inkább magára maradt. A történelem itélni fog afelett, hogy kormányzati elvei, személyi politikája, a szükségletekkel szemben felmerült gondolatai megfeleltek-e az igazi kivánalomnak? Egy tény: Kenessey mindent a legbensőbb meggyőződésből, hitből, a kötelesség parancs szavára cselekedett s ez átalviszi őt a halálból az életbe. Körülötte, épen a püspökségét megelőző években és püspöksége évtizedében, nagyrészt az általa nevelt generációból, fiatal erők kitűnő gárdája sarjadt fel, akiknek őrálló helyéről való kiszemelése és irányitása, munkába állitása által, egy mélyreható személyi politika alkalmazásával az erdélyi anyaszentegyház életének dicsőséges és termékeny korszakát volt hivatva megindítani. Lelkészképzés, tanárnevelés, hitoktatás, égető problémái merültek fel ezidőben s Erdély földje talán sohasem ontotta úgy a fiatal erőket, mint akkor. Igaz fajdalommal tehetjük fel a kérdést: miért nem létesült ez a munka? Miért maradt hidegen közte és az ifju generáció között a viszony? Ő bizonyára tudta, mire vart es mit akart. Akik közelebbről ismerték őt, tudják, hogy a lelke tele volt hittel, ideálokkal, tervekkel, nagyakarással. De egész életének mintegy tragikus színezetet ad az a körülmény, hogy a lelke nemes tartalmának a gyakorlati elet küzdelmeibe való győzedelmes átviteléhez az utat nem találta meg. Kenessey sokkal nagyobbaknak, fenségesebbeknek tartotta a feladatokat, mint amilyen alkalmasoknak vélte hozájuk az embereket. Igen-igen kevés ember dicsekedhetik azzal, hogy a maga sajátos mértékével itélő Főpásztor megelégedését és bizalmát megnyerhette. Ő nem bizott az emberek erejében és képességeiben mert Isten dolgainak szemlélete olyan fenséges nagyságokat tárt eléje, amelyekkel szemben minden emberi megsemmisült. Mindent, n gyot akart és inkább nem tett egy lépést sem, minthogy félénk kiserleteket tegyen. A tökéletesség volt az ideálja s visszarettent e föld tökéletlenségétől, a „tükör és homályos beszéd," a resszerint való e gyarló világától. A magasságok felé tört s ezert idegen maradt ezen a földön.

Kenessey püspöksége nem volt egyenes folytatása elődei munkájának és irányzatának. Egész lelkülete is más fundamentumon sarkallott. Nem az az egyetlen fundamentum" volt más, amelyre mindnyájan épitettek, hanem lelkületének alapépitménye. Talán ez volt idegen Erdélytől? Talán más volt ez a szellem, mint a mely addig ihlette és táplálta a Királyhágón-tuli lelkeket? A jövő meghozza a feleletet. Mégis meg kell emlitenünk, hogy a jövő Erdélyének égető nagy kérdései közül egyet: a *nőnevelés* kérdését egész szivével-lelkével felkarolta s Isten meg is áldotta érette: még életében megérhette a létesülő hatalmas intézmény első rügyfakadását a nagyenyedi tanitónő-képző intézet megnyilásában s szépséges nekilendülésében a jövendő fejlődésnek. Nevét tanári. irói, szónoki igaz érdemein kivül ez az egy nagy terve és alkotása is méltán fogják megőrizni. 60 éves korában érte el kinos szenvedés után a halál. Temetése országos nagy részvét mellett, impozáns pompával történt e hó 12-én délelőtt, Kolozsváron. Petri püspök imája és Kecskeméthy theol. tanár beszéde tették temetését emlékezetessé. A beszéd hű és megrázó tükre volt az elhunytnak, Isten szolgája igazmondásából és a barát szeretetének aranyszálaiból szőve össze. Zsinat, konvent, kerületek, hatóságok, intézetek, előkelőségek képviselete közt vonult végig utolsó utján a temetőbe. A mi egyházkerületünket Dr. Makkai Sándor theol. tanár, főiskolánkat Dr. Buza László közigazgató képviselte.

Kenessey püspök abban az időpontban hunyt el, amikor Erdély jövendője — az édes hazáéval együtt — a legválságosabb pillanatok kohójában vajudik. Mikor azt kivánjuk, hogy Isten nyugtassa meg őt sikerei, szenvedései, dicsősége és bánatai után, égfelé emelt szemekkel kérjük az Urat: gondoskodjék utána olyan szolgáról és vezérről, aki a kor szavát és Isten szavát egyként megértve, vezesse diadalra a Krisztus ügyét Erdélyben! Békesség, pihenés, üdvösség a halottnak! Erő, kegyelem, győzedelem az élőknek! Dicsőség Istennek!

Makkai Sándor.

Az új év küszöbén.

(Folytatás.)

1917. hátrányára kell feljegyeznünk, hogy nemzeti és felekezeti tanügyünket nem bírta kiemelni abból a kátyúból, amelybe a háború vihara belesodorta, sőt inkább mélyebben sülyesztette abba.

Az oktatás minden fokozatán érezni lehetett az egész éven át, hogy kivételes időket élünk, amelyekben a szokott rendnek csak az emlékei mutatkoznak. Kénytelen-kelletlen szünidok, a népiskolákban tanító-hiány, a főgimnáziumok felső osztályaiban, az akadémiákon s egyetemeken megdöbbentő létszám apadás, a háborús vizsgálatok, az olcsó diplomák, sok iskolában a fa, szén és világító hiánya — noha mindehez a háború megadja az indokolást — szomorú emlékei maradnak 1917. évi közoktatásunknak. Egy sereg ifjút ragadt ki a rombolás ördöge a maga békességes foglalkozásából s szakított el tanulmányaitól, jövendőjének komoly alapozásától, bizonyos megalázó helyzetbe juttatva a tudományok képviselőit, a tanárokat, akik arra a keserves szerepre voltak kárhoztatva, hogy ők legyenek az ifjúságra nehezedett sors irgalmas-kegyelmes méltányolói — ha a tudomány és oktatas rovására is.

A beke közoktatásügyének bizony elég dolga lesz, mig a háború által okozott rombolásokat kiegyenlítheti s a régi rendet helyreállíthatja — a tudomány becsületének és az iskolák értékének hátránya nélkül! A ma veszteseit azonban aligha fogja tudni kárpótolni!

El kell hinnünk, hogy a nemzeti és felekezeti tanügy ilyen meghódolására s áldozataira a hazának szüksége volt s azok a diák-katonák, akik hadi-érettségivel vonúltak a katonaiskolákba — jeles bizonyítványok nélkül is — nagy szolgálatára lettek a hazának s bizonyítványaik fogyatékosságát hősi önfeláldozásukkal fényesen kipótolták.

Hátránya maradt 1917-nek az is, hogy az állam tanügyi kormányát ebben az évben sem lehetett meggyőzni arról, hogy az állami és felekezeti tanító egyformán a nemzeti oktatás munkása s éppenazért őket egyenlő jutalmazás is illeti. Nekünk protestánsoknak, legkivált pedig reformátusoknak fáj ez már régen, mert a prot., közelebbről a református iskolák nevelnek olyan hű honfiakat és elcsábíthatatlan jó magyarokat, mint az államnak bármely leghíresebb iskolája. A lövész-árokban is van olyan hős honvéd a prot., vagy kálvinista tanító, mint az állami alkalmazású — nemde?! Node ezek a boszantó különbségek mindinkább enyésznek s az 1848 XX. t.-c. a tanügyi kormány évtizedes nemakarásának véget fog vetni hamarosan s azokat az apró előnyöket, amelyekben az állam a maga tanítóit kicsinyeskedően részesítgette (vasúti kedvezmények stb.) az idő parancsoló szelleme egymásután elsöpri.

A lelkészi fizetések rendezésével sem tudtunk nyugtató pontra eljutni 1917-ben sem. Az árdrágítás embertelen divatja a parókhiákba is bevitte a szükség érzetét s 1917-ben sokkal inkább, mint elébb. A megszorult lelkészek jajgatása felhatott az egyházmegyei s egyházkerületi gyűlésekig s a nem régen pénzre fordított lelkészi fizetésnek természetbeliekre való visszafordítása egyedüli kisegítő eszköz gyanánt mutatkozott. Tempora mutantur . . . Egynémelyikünk bátor volt ellenkező véleményben lenni akkor, amikor a természetbeli fizetés ellen olyan megvető hangulat tört ki a parókhiákból s olyan lealázónak minősült országszerte a lelkésznek a földiekkel való foglalkozása! . . Egy világháborúra volt szükség, hogy a természet adományának megnőjjön az értéke s igaza legyen Tompának: „*Szent természet, dajkálkodó anyám!*“ Előkelő úri családok neveltetik, oktattatják ma leánygyermekeiket a földnek okos megbecsülésére, a bolgár kertészet féle munkának elsajátítására: hát a lelkész családok miért ne képviselhetnék a jó példát az áldott jó föld illő kihasználására?! A parlag-földnek épúgy mind a felszántottnak és bevetettnek meg vannak a nagy intelmei és tanúságai, esak tanulmányoznunk kell a földet és hallgatnunk kell a tanításaira.

Az 1848. XX. t.-c. a lelkészek anyagi sorsában is döntő változásra való kilátást jelent. Hogy miképen történik a régi seb behegesztése, ma még nem tudjuk, de hogy akár a felekezet, akár az állam részéről meg fog történni már a közel jövőben, erre semmi kétség, feltéve, hogy nemzetünk békés fejlődését valami rettenetes váratlanság meg nem akasztja, amitől Isten óvjon!

Magától értetődik, hogy a stóla rendezése sem maradhat el, ami az 1917-dik év szorongató napjaiban ismét felszínre került és felszínen maradt. Olyan lelkészi fizetést tartunk kívánatosnak többen, amely kizárja a *szegődött stólárékat*, a filléres, petákos díjazást, de fenn hagyja a *szabad*, illetőleg *önkéntes stólát*, aminek erkölcsi és anyagi értéke bizonyosan többre nőhet — egészséges viszonyok között — mint a hivatalosan kikötött apró minimumok összesége.

A Zsinat közeledése miatt, de a mindennapi nehéz tapasztalatok sulya alatt is napirenden volt 1917-ben is (inkább mint máskor) a *lelkészválasztás* sokszor vitatott kérdése is. A mult zsinat győzelemre vitte a szabad választás alkotmányos nagy elvét. Tisztában volt azzal, hogy a szabadságnak ebben a kérdésben is, mint bármelyik másban, támadhatnak szélsőségei, kiszögellései, miutána választók és választandók itt is emberi lények. Arra való a törvény, hogy korlátot vessen a szabadság szertelenségeinek, csak tudni és merni kell a törvényt személyekre való tekintet nélkül alkalmazni. Ehhez azonban ország szerte nem volt elég erejök a törvényőreinek s igy történt aztán, kogy kárhozat fájához kötözték némelyek magát az elvet, a minden másnál alkotmányosabbat. Nem nagy dicsőségére szolgál reformatus voltunknak, hogy végig jartuk a választási módozatok lajtorjáját fel a kinevezésig, tehát az abszolu izmus szélső hajtásáig. Ugyan akadna-e Magyarországon ref. püspök, a ki ezt a hierarkhikus hatalmat elvállalná, feltéve — de meg nem engedve — hogy törvényhozásunk odáig szédülne, hogy ilyen pápás meghatalmazással a reformatió elvét sárba tapodná. Ha a hírnek igaza van, akkor a különféle választási módok közül a *meghivá os* választás kerekedik felülre, a miért sokan régóta lelkesedünk s a mit minden másnál mél óságosabbnak vallunk. Az 1848 XX. t. c. ilyen vagy amolyan alkalmazása ide is döntőleg nyulhat be; várjuk egyelőre annak eldőlését, hogy „*egyházi és iskolai szükségleteinknek az álladalom által való fedezése*“ m ként ü ki a valóságban.

A lelkész-választásokkal kapcsolatban merült fel az egyházi sajtóban a *lelkészképzés* kérdése s ennek meg-megújuló vitatása. A tudós papoknak: a Lutherek nek Melanchtonoknak, a Kalvinoknak, a Bézáknak, a Meliuszoknak, az Erdős (Sylveszter) Janosoknak és Károlyi Gáspároknak mintha lejárt volna a közvéleményben. Gyakorlatiasság — ez a vezérszó. A lelkész ismerje az életet fenékig s prédikálja az élet evangyeliomát. Forogjon, sürögjön, vigye, hordja a Krisztus keresztjét s tanitson hinni, türni, meghalni, mindenek felett pedig szeretni.

Mikor a Parochiális könyvtár megalkotásáért lelkesedtünk, az a cél lebegett előttünk, hogy a lelkész ne csak pásztor, hanem tudós is legyen. A keresztyénségnek s egyháza multjának, a tudományok fejlődésének, vivmányainak s a nagy elődök törekveseinek alapos ismerője. *A ti hitetekhez ragasszatok jó cselekedeteket, a jó cselekedetekhez pedig tudományt*“. Vezér, a ki tudásával, erkölcsével, a hivei iránt való odaadással egyaránt fénylik, hódit és emel. A mi eszményünk bizony a tudós pap, de aki bölcs abban, hogy tudását a gyakorlatban közjóra értékesiti s a ki nem penészedik meg a könyvei között s nem is veszíti el érzékét az élet örömei s tisztes gyönyörüségei iránt, de a kit nem is lehet ám egy egy oldal kérdéssel sarokba szoritani és a ki — ha kell — odaáll mint *Pósaházy János* s mint *Czeglédy István* stb. a *Pázmán Péterek* elé és vivja velök a harcot szóval és irásban rendületlenül.

A papság iránt ne szünjünk meg nagy követeléseket formálni, mert kevéssé felfegyerzett és félig meddig vértezett harcosokkal nem lehet diadalmas versenyre kiszállni. Azon legyünk inkább, hogy a theol. akadémiáinkon jeles képzettségü ifjak legyenek, a kikből próféták, apostolok, evangyelisták és reformatorok képezhetők; a kiket nevelni, oktatni magas élvezet és nem vergődés, nem testi-lelki gyötrelem. A hazai reformatus egyház saját jövőjét biztositja, ha a lelkészi állásokat s a theol. akademiákat minden tekintetben kivánatosakká teszi. Az 1848. XX. t. c. talán e tekintetben is segitségünkre lesz. Királyhágón innen és tul mennyi őszinte vallomás hangzott el a közelebbi években a theol. akademiák szinvonalának sülyedéséről; aztán közeli és távoli példákban maga a lelkészi kar is milyen megdöbbentő erkölcsi szinvonalon mutogatta magát a pártoskodás, a korteskedés szemetes porondján: ovatosabbakká, erősebbekké lettünk e ezeknek láttára?! Még jó, ha nem

kárhoztattuk azokat, a kik az ilyeneken megbotránkoznak!! De ime a *Kálvin-szövetség*, mintha a Bethesda tavaként kinálkozott volna 1917-ben is. Ugynevezett *conferenciái*, mintha a lelkészképzés folytatásai lettek volna, mintha az eszményekben megszegényült lelkészi társadalmat akarták volna a magasabb tájékokra vonni s állásának eszményi oldalaival megismertetni, ingadozó hitében megszilárditani. Nem tudjuk eléggé méltányolni a Kálvin nevének igézete alatt működő szövetség törekvéseit. Egész lelkész-társadalmunk s igy — természetesen — egész magyar kalvinista egyházunk érdekében is kivánnunk kell, hogy a szép kezdetnek áldásos folytatása legyen s lelkészeink egyre nagyobb számban és lelkesedéssel tömörüljenek a Szövetség zászlója alá. *Kalvin neve magában is kötelezne erre minden igaz kalvinista lelkészt és müvelt egyént* s ez a név visszatarthatná a hivatalosakat, de nem hivatottakat sok botlástól, felületességtől s — még erkölcsi gyöngeségektől is, mert irva van: „Ugy fényljék a ti világosságotok, hogy mások is lássák“ . . . s jaj nekünk, ha nem fénylik s ha Kalvin erkölcsi fenségét nem vagyunk képesek megérteni és méltányolni!! . .

Kedves és biztató jelenség 1917-ből a budapesti ref. egyház küzdelme egy Kalvineum létesiteseért, ott a Kalvintéri templom helyén és környékén. A már egyszer napirendről lesiklott terv ujra gondolkozás tárgya s amit *Hegedüs Sándor* nem birt keresztül vinni t. i. hogy egyetemes ref. egyházunkat is bevonja a nagy mű pártfogásához, azt az uj viszonyok közt működő lelkes utódok talán-talán keresztül viszik az ezerek és milliók segitségével. Vajha igy lenne!

Figyelmet s tiszteletet követel magának az a törekvése is a központi kalvinista intelligentiának, a mely szerint protestans nyomda, napi lap, néplap stb. által akarja biztositani ref. egyházunk hiveinek összetartását és kalvinista jellegü fejlődését. A politikai pártoskodás zürzavarában és megbizhatatlanságában egy tiszta fényü lámpás a tévelygők és tévedezők kezében, a nem alkuvászó kalvinista szellemnek mennél szélesebb körökre való kiterjesztése . . . hát ki ne óhajtaná ezt, ha szive szerint kalvinista?! A terv élén olyan egyének állanak, a kik nem riadnak vissza a nagyobb nehézségektől és akadályoktól sem s igy bizhatunk ahhoz, hogy az 1917-diki vetésnek — aratása lesz 1918-ban. A kalvinista társadalom nevelése végre talán megindul és győzelemre jut.

Nem csekély tárgya volt 1917-nek a II. Próbaénekeskönyv értékelése E tekintetben lapunkon kivül főként a budapesti Egyházi és Isk. Lap érezte és igazolta, hogy a reformatus egyházban az énekes könyvnek nagy missiója van s hogy ezt méltóan teljesithesse, olyan tartalommal és formában kell megjelennie, hogy az egész egyházi közönségünkre épitő hatással legyen. Szövegben, dallamban kivánatosság jellemezze. Jól esik tudnunk, hogy az érdemes birálók egy nézetben vannak lapunkkal, egyes egyházmegyékkel s a mi egyh.-kerületünkkel abban a tekintetben, hogy a II. Próbaénekes-könyv nem sikerült. Hogy a zsinat sikerültnek fogja-e minősiteni, majd meglátjuk. Reméljük azonban, hogy nem.

Elénken vitatott kérdése volt 1917-nek az *Urvacsorai közös kehelynek eltüntetése*; de ennél — igazán — sok égetőbb feladat vár nálunk mególdásra s vajha ez volna már a legégetőbb bajunk, hogy mi hivők egy kenyérből s egy pohárból részesülünk időnként a Krisztussal való lelki egységünk példázolására!

(Vége köv.)

Egy paedagogiai elv alkonya.

Egyházi főhatóságaink fokozódó erélyes intézkedésekkel sürgetik népiskoláink VI. osztályuvá fejlesztését és annak lehetővé tételét, hogy fajmagyar hitsorsosaink fiai mennél nagyobb számmal végezhessék el a népiskola hatodik osztályát. Teszik pedig ezt úgy egyházi, mint magyar nemzeti érdekből, hogy a „magyar vallás“ fiai mennél nagyobb számmal jussanak majd a választói joghoz. Igy egyetemes konventünk több rendbeli határozatával sürgeti népiskoláinak VI. osztályuvá fejlesztését, illetőleg azt, hogy hitsorsosaink gyermekei mennél nagyobb számmal végezzék el a VI-ik osztályt. De legnagyobb nyomatékkal 1916. évi tavaszi gyűlésének 237. (65.) számu határozatával sürgeti ezt. E határozatában számos komoly intézkedéssel igyekszik elháritani a VI. osztály elvégzésének akadályait. Igy felhivja az egyházkerületeket, hogy „szigoruan utasitsák az egyházközségi iskolaszékeket általában az iskolamulasztások meggátlása, különösen is a 6 éves tankötelesek pontos beiskolázása céljából a legerélyesebb eljárásra.“ Túlzsúfoltság esetén uj tanitói állások szervezésére. Az iskolával kapcsolatban humanitárius intézmények létesitésére, hogy a szegénység ne legyen akadálya a beiskolázásnak.

Kétségkivül bölcs és üdvös intézkedések ezek. Azonban nem csupán ezek betartásán fordul meg a VI. osztály mennél nagyobb számban való elvégzésének kérdése. Mert hiába visszük véghez a legszigorubb pontossággal mindezeket, hiába iskolázzuk be a 6 éves korban akár összes tankötelesinket, ha az egyes iskolákban, avagy osztályokban tömeges ismétlések büntetlenül fordulhatnak elő, ha nincs megállapitva, hogy a tanulók hány %-a lehet az a maximum, amelynél több az egyes osztályokból ismétlésre nem utasitható. Az eredmény sok esetben az lesz, hogy mégis csak sokan nem juthatnak fel a VI-ik osztályba. Bölcsen egészitl ki azért a konvent fentebb elsorolt intézkedéseit mult évi őszi egyházkerületi közgyülésünk 52. számu határozata, mely a 2. alpont alatt utasitja az egyházmegyéket, hogy a VI. osztályt, ahol csak lehet, állitsák fel s *ne engedjék meg, hogy a tanulók 3—4%-ándl több osztályt ismételjen.* Az 55 pont alatt pedig kimondja, hogy „azokon a helyeken, ahol a népiskola VI. osztálya a müködő tanitó és iskolaszéki elnök mulasztása és nemtörődömsége miatt nem állitható fel, az ily mulasztást elk vetők ellen a mulasztás mérvéhez képest fog eljárni s ha kell, a fegyelmi eljárást is megindittatja ellenök.“ Itt ezen a ponton, ez idézett két határozatban rejlik legalább is egyházkerületünk iskoláira és tanitóira nézve annak a bizonyos peadagógiai elvnek az alkonya.

Nem egyszer lehetett ugyanis alkalmunk találkozni olyan tanitókkal, a kik a gyengébb tehetségü növendékekkel nem sokat törődtek, hogy aránylag csekély orőfeszités mellett annál szebb eredményt mutathassanak fel a jobb tehetségüekkel. S ha a bukott-jelöltek nagy számára való tekintettel ezt az eljárást valaki kifogásolta, helytelenitette, kész volt a felelet: „Én ugy tanultam a paedagogiában, hogy ha valamely iskola növendékeinek a 25% megbukik; a többi pedig kitünő, akkor az iskola kitünő.“ Noshát ennek az elvnek, jobban mondva talán kifogásnak, a fenti egyházkerületi határozatok következtében,

legalább a mi egyházkerületünk iskoláira vonatkozólag, örökre befellegzett, Benső ellentmondás nélkül lehetetlenség tovább fenntartani azt a rendszert, hogy az iskolák classificatiójánál a mit sem tudók, a bukott jelöltek számaránya merőben figyelmen kivül hagyható legyen. Lehetetlenség, hogy prima classisuaknak legyenek minősithetők ezután olyan iskolak, amelyekben a növendékek, egyházkerületileg megállapitott 3—4% számarányánál esetleg jóval több osztályismétlésre utasitandó. Micsoda ellenmondás volna abban, hogy valamely iskola a bukott-jelöltek, a mit sem tudók esetleges nagy számarányára való tekintet nélkül, a többiek alapos tudására tekintettel jól megfelelőnek minősittetnék: ugyanakkor pedig az egyházkerület fent idézett 52. és 55. sz. határozatai következtében esetleg a tanitó ellen mulasztás és nemtörődömség miatt fegyelmi eljárás indittatnék, mivelhogy 3—4%-nál esetleg jóval több volt a nem tudók, az osztályismétlők számaránya. És mennyire távol esnénk attól a kitüzött céltól, hogy növendékeink mennél nagyobb számban végezzék el a VI. osztályt, ha az iskolák osztályozásánál a mit sem tudók, az osztályismétlésre várók számaránya figyelembe veendő nem volna!

Ez ideig iskoláink minősitésénél e 3 tényező volt irányadó: 1. A helyes tanitási módszer, mely az emlékezőtehetséget az itélő tehetséggel egyenlő arányban fejleszti. 2. A kiszabott anyagnak mily mértékben való keresztülvitele. 3. A növendékek fegyelmezettsége. Bármelyik hiányzott e 3 közül, az iskola primának nem volt minősithető. E három tényező viszonya szerint kellett megállapitani az ezen aluleső többi osztályzatot is. Ezentúl e három tényezőhöz egy negyediknek is kell sorakoznia, annak, hogy a tanulóknak, az egyes osztályok tanulóinak 3—4%-ánál több nem utasitandó-e osztályismétlésre. Mert ha igen: akkor az iskola nem töltötte be hivatását abban az irányban, hogy a VI. osztályt a növendékek mennél nagyobb számban elvégezzék. Épen azért kivánatos, hogy az egyházkerület e negyedik szempontot is tegye kötelezővé az iskolák minősitésénél s mondja ki, hogy amely iskolában a megengedettnél jóval magasabb az osztályismétlők %-a, az az iskola *jól megfelelőnek* nem minősithető.

A fentidézett paedagógiai elvet — ha létezik ilyen — egyházkerületünk 1916. őszi 52. és 55. számu határozatai következtében kerületünk iskoláira vonatkozásban többé alkalmazni és honorálni nem lehet. Elég baj, hogy az osztályismétlők számarányára eddig is nagyobb gondot nem forditottunk. De nézetem szerint nem lehet azt acceptálni többé egész magyar népoktatásunkra vonatkozásban sem. Mert a magyarság fiainál mind a hat osztály elvégeztetése immár nemzeti létkérdéssé, a magyar nemzeti állam fennmaradásainak kérdésévé magasodott, kivált ha behozzák az általános választói jogot. Hiába végeztetik el a magyar tanitók növendékeiknek háromnegyed részével eminenter az egyes osztályokat, ha az egynegyed rész megbukik. Mert ha a nemzetiségi tanitók jól-rosszul bár, de növendékeik legnagyobb részével elvégeztetik az egyes osztályokat, ugy hogy alig marad el közülök egynéhány, aki ugy a hogy el ne végezné a VI-ik osztályt: az eredmény az lesz, hogy a nemzetiségek nagyobb számarányban fognak majd kerülni a választási urnákhoz, mint a magyarság, majorizálni fognak bennünket a képviselőházban is s alkotnak majd olyan törvényeket, amelyekkel örökre megássák az ezeréves magyar nemzeti államnak a sirját.

Ne akadjon ezért többé egyetlen magyar tanitó sem, akinek a szóban levő paedagógiai elv irányitaná tanitói működését. Ne akadjon többé magyar paedagogus, aki a jövendő magyar tanitóit ebben a felfogásban oktatná, nevelné. Ez az elv a magyar nemzeti állam létérdekébe ütközik, épen azért ilyet többé magyar paedagogus nem tanithat. Ha eddig csakugyan benne volt: úgy mostantól fogva töröljék ki a paedagógiából.

Sütő Kálmán.

Malakiás próféta könyve.

(Folytatás.)

A תּוֹרָה (8. v.) által való megbotránkoztatás, mint a következő 9. versből kitűnik, a papok személyválogatása miatt történt, amely nyilván abban állott, hogy a törvény parancsolatainak pontos megtartását némelyektől szigorúan megkövetelték, másoktól meg nem. Ezen eljárásukkal tönkretették a Jehovának Lévivel kötött szövetségét. Wellhausen e vershez csatolt magyarázatában (id. m. 206—7. l.) valószinűnek tartja, hogy a papok eme visszaélései idézték elő a thóra kodifikálását, amelyről, úgy látszik, Malakiás még mit sem tud. A Deuteronomiumot természetesen ismeri, de az nem tartalmaz papi törvényt.

A 9. v. szerint mivel a papok nem tartották meg a Jehovának a Lévivel kötött szövetség rájok háramló kötelességeit (5., 8. v.), ő sem tartja meg a rá vonatkozót, hanem érdemök szerint bánik velük. נְבָזִים (szidalmasakká) és שְׁפָלִים (utálatosakká)[58] azaz minden tekintély nélkűliekké tette őket a nép előtt.

II. 10—16. A próféta feddi a nép hűtlenségét, a házassági elválásokat és a vegyesházasságokat.

Marti ítélete szerint ez a szakasz a könyv legnehezebb része. Szövege zavaros és romlott.

10. v. A próféta szerint annak a tudatnak, hogy a zsidó népnek egy atyja és egy teremtője van, arra kellene serkentenie őket, hogy testvérekként szeressék és meg ne csalják egymást, mert így hűtlenségükkel megrontják Jehovának az ősatyákkal kötött szövetségét.[59] *Marti* szerint a נִבְגַּד helyett נִבְגַּד olvasandó, amint a nifal forma kívánja. *Marti* s utána *Cornill* (id. m. 223. l.) a következő 11—12. verset, melyekben a próféta az idegen (külföldi, pogány) nőkkel való házasságot ítéli el, későbbi betoldásnak tartja. Szerinte e két vers megszakítja az összefüggést a 10. és 13. v. között; meg aztán Malakiás más

[58] A *Rev. bibl.; Káldy*nál és *K. Csipkés*nél: *útálatosakká és alávalókká; Kámory*nál: *megvetettekké és alacsonyakká; Izr. ford.*: *megvetni valókká és alacsonyakká*; *Kautzsh*nál: *in tiefe Verachtung; Wellhausen*: *verächtlich und unwert; Marti*: *verachtet und niedrig.*

[59] *Károlyi* (1590.) magyarázata szerint e vers nem a próféta mondása, hanem az idegen nőkkel házasságot kötő zsidóké. „Azoknac beszédec — úgymond — kik magokat mentic vala, hogy idegen feleségeket vöttec vala, hiszem vgymond egy atyanc volt, egy Istentől teremtettönc, egy természetönc, tehat sem Istennec sem embernec ezzel bossut nem töttünc hogy idegen feleseget vöttünc."

helyen (I. 11.) egészen másképp ítélt a pogányokról. Szerintünk *Marti* okadatolása e két vers betoldás voltára nézve nem eléggé meggyőző, mert hiszen az, hogy a próféta erősen hadakozik a vegyesházasságok ellen (11—12. v., vagyis nem engedi meg, hogy pogány nőket vegyenek feleségül), meg az, hogy a pogányok is tulajdonképen bensőleg mindenütt a Jehovát imádják: nem áll szöges ellentétben egymással; a másik érv (hogy e két vers az összefüggést zavarja) sem döntő, mert a prófétákban, mint általánosan ismeretes, gyakoriak az olyan részletek, amelyek bizony nem valami simán kapcsolódnak egymáshoz.

A בָּגְדָה alatt (11. v.) Judának a Jehova iránti hűtlenségét kell érteni. A בְּיִשְׂרָאֵל (Izráelben) és az utána álló וְ (és) szavakat *Marti* pótlásnak tartja. A Jehova szentsége (קֹדֶשׁ יְהוָה) e vers tartalma szerint azzal van megfertőztetve, hogy t. i. bálványimádó pogány nő is összeköttetésben áll vele. *Marti* szerint a mondat második felében יְהוּדָה alatt nem az egész Judát, hanem egy zsidót kell érteni, aki azzal fertőztette meg a Jehova szentségét, hogy pogány nőt vett feleségül. Az idegen Isten leányai atatt (בַּת־אֵל נֵכָר) más vallású, külföldi, pogány nőt kell érteni.

A 12. versben a וַעֲשָׂנָּה helyett *Marti* וְעָשָׂה זֹאת óhajt olvasni, ami nyelvtanilag kétségkivül helyesebb. Nehézséget okoz az עֵר וְעֹנֶה kifejezés fordítása[60] és magyarázata. E szavak jelentése tulajdonképen: *gyermek* és *unoka*; *Marti* szerint e kifejezés érthetetlen; *Wellhausen*, a Septuag. alapján az עֵר helyett עֵד-et olvas (עֵד וְעֹנֶה) s így jelentése: vádlók és védők. Szerintünk semmi szükség sincs az eredeti értelem kiforgatására, mert Malakiásnak az a fenyegetése, hogy az Ur mindent elveszt, aki (ezt cselekszi, t. i hogy) idegen (pogány) nőt vesz feleségül; (elveszti továbbá) a *gyermeket és unokát* a Jákób sátrából (vagyis kiirtja az Ur az ilyeneknek még unokáit is), még ha áldozatot mutat is be az Urnak, — egészen könnyen érthető.

A 13. v. értelme az, hogy az eltaszitott nők (v. ö. 14. v.), akik helyett a zsidók idegen (pogány) nőket vettek magukhoz, a Jehova oltáránál panaszolták el nyomorúságos helyzetüket, ami miatt nem is tekint áldozatukra és nem fogad el tőlük szívességet.[61] *Marti* szerint e verset kezdő זֹאת (ezt) — mivel ő a 11—12. verset későbbi betoldásnak tartja — a 10. v. második felére vonatkozik, t. i. a zsidók egymásközti hűtlen, testvérietlen magatartására. Szerintünk azonban ez a magyarázat nem állhat meg, mert a זֹאת éppen a 13. v. tartalmára utal, amint azt a legtöbb fordító (a magyar fordítók kivétel nélkül, továbbá *Luther*, *Kautzsch*, *Bunsen*) értelmezi is.

A כְּכִי וַאֲנָקָה *Marti* szerint magyarázó betoldás a דִּמְעָה-hoz (könyekkel boritják az oltárt, azaz: sírással és zokogással.)

A 14. v. szerint a házasság (mint általában minden szerződés) a Jehova előtt köttetett, vagyis a Jehova tanúskodott, azaz ő tett bizonyságot amellett. Az אֵשֶׁת נְעוּרֶיךָ (ifjúságod felesége) alatt törvényes, zsidó nő feleseget kell érteni, akihez hűtlenné lett a zsidó férfi s „idegen Isten leanyával“ (vagyis pogány nővel) élt. *Károlyi* (*1590.*) e verset egészen helyesen magyarázza. „Isten szerzet — úgymond — benneteket egybe, te pedig azt elhagyván mást vöttél feleségül.“

A 15. v. első mondatának fordítása és értelmezése eléggé nehéz. *Marti* egyenesen érthetetlennek tartja. A fordítók ugyanám el is térnek egymástól.[62] A *Rev. bibl.*, amennyire csak lehetséges, helyesen adja vissza az értelmet. E vers első fele, párbeszéddé tagolva, így hangzik: *Mal.*: Nem tett ilyet [t. i. hűtlenséget] egy sem, akinek még volt lelke. *A nép*: És mit keresett az az egy [más szavakkal: miért tett mégis így] Ábrahám? *Mal.*: Istentől való magot [keresett t. i., vagyis gyermeket, törvényes feleségének: Szárainak tudtával, sőt egyenes kérésére, azért, hogy az Isten ígérete szerint sok nép atyjává lehessen]. A הָאֶחָד e szerint nem Istenre (v. ö. 10. v.) vonatkozik, (mint *Orelli* gondolja, id. m. 218. l.), hanem minden valószínűség szerint Ábrahámra, akitől előbb Hágárnak (akit elbocsátott), a szolgálónak született gyermeke. (I. Móz. XVI.)[63] *Marti* szerint azonban az Ábrahámra való vonatkoztatás nem találó. (Id. m. 472. l.) A זֶרַע אֱלֹהִים (Istentől való mag) alatt *Wellhausen* szerint is gyermekeket kell érteni; a vers második felének tartalmát pedig *Wellhausen* úgy világítja meg, hogy Malakiás „tiltakozik az ellen, hogy valaki az ő ifjuságának feleségét elbocsátja, ha az öreggé és rúttá lett.“

A 16. v. is nehezen érthető. Fordításában is eltérnek a tudósok egymástól. Némelyek a vers elejét a Targum szövegére támaszkodva,[64] mások[65] az igealak megváltoztatásával (שָׂנֵא) helyett אָשְׁנָא-t olvasnak) próbálják az eredeti értelmet megállapítani. Az utóbbi eljárás folytán előttünk álló szöveg kétségkívül könnyebben érthető és a gondolatmenetbe is jobban beillik.

Harsányi István.

(Folyt. köv.)

[60] *Károlyi* (1590.): mind az ki inditoja mind a ki tselekedöie *K. Csipkés* és a *Rev. bibl.*: a vigyázót és a felelőt; *Kámory*: (kiirtja) ébrét (!) és viszonzóját; *Izr. bibl.*: ébren levőt felelőt; *Káldy*: a tanítót és tanítványt s így magyarázza e verset: „Minden izraelita, *legyen ő a csábitó, vagy az elcsábitott*, ha még oly buzgó tiszteljője is az Urnak, kiirtatik.“

[61] *Károlyi* (*1590.*) e verset egészen helyesen, e lapszéli magyarázattal kiséri: „Az az, ezzel is az Istent megbántottátoc, hogy a ti elébbi feleségeteket elhagyuán, az Isten oltára előtt azoc sirva panaszolkodnac.“ *Káldy—Tárkányi* is hasonló értelemben, de kissé bővebben magyarázza e verset.

[62] *Károlyi (1590.)*: „Mert nem eggyé tötteié (az férfiat és aszszoni állatot) holott minden lelkes állatoc ő hatalmában volnánac?“ *Káldy—Tárkányi* is ilyen formán: „Vajjon nem azon egy teremtette-e őt is? nem az ő lelkének része-e?“ Egészen nehézkes, sőt érthetetlen a *K. Csipkésé*. „Nem edgyé tsináltaé? jóllehet a több lélek övé.“ Más értelemmel helyesebben van *Kámovynál*: „S nem is cselekedte azt senki, kinek egy csepp esze van is“; ugyanilyen értelemben *Bunsen, Kautzsch, Marti*.

[63] *Bunsen*, id. m. 822. l. V. ö. Káldy—Tárkányi, 1171. lap.

[64] *Károlyi* (*1590.*), *Káldy—Tárkányi*, *Luther*.

[65] *Wellhausen, Kámory, Bunsen, K. Csipkés, Rev. bibl., Hitzig, Kautzsch.*

Vallás és betegápolás.

A földi életet még békés időkben is a betegség árnyai veszik körül. Mennyi kín és fájdalom, mennyi aggódás és sóhajtozás, mennyi kimondhatatlan szenvedés van összekötve a betegség fogalmával! Vajjon így volt-e ez mindég? Vajjon ősidők óta kellett-e az embereknek a betegség miatt szenvedniök? Milyen szivesen altatnók magunkat azzal a hittel, hogy volt valamikor egy szebb és jobb kor, amikor az emberek testi-lelki egészségben futották pályájukat és a magas korban, az elégséges években, amint az ó-testamentomi könyvek mondják, hajtották le fáradt fejeket az örök nyugalomra. És bizony mikor azt olvassuk az ős szülékről a biblia első lapjain, hogy Mathusalem 969 évig élt, azt hihetnők, hogy egykor az emberfaj sokkal egészségesebb volt, mint mai napság! Azonban ha az emberiség irott emlékeit lapozgatjuk, ha azt kérdezzük, hogy az ősi Babylon romjaiból kiásott cseréptáblák, vagy az ősi Egyptom romjaiból, a Nilus partján épült sziklasírokból kiásott emlékek, amelyek egész a Kr. előtt ötezer évig nyúlnak vissza, mit mondanak, meglepődve győződünk meg afelől, hogy a betegség egyidős az emberiséggel, hogy a szenvedéseknek ama tábora, amelyek bennünket kínoznak s életünket megkeserítik, kínozták az ősidők embereit is. Tehát egészen meglepő, mikor ezen ősrégi okmányokból azt olvassuk, hogy abban az őskorban is ugyanazok a betegségek dúlták az emberek világát, mint mai napság.

Bizonyos tehát, hogy a fájdalmak és szenvedések sötét angyalai nyomról-nyomra kisérik az embereket. De hát hogyan védekeztek az ó-kor népei ezen utálatos ellenségek ellen? Bámulatos valami, hogy már az előző évezredekben akadtak orvosok, akik az ő orvosi rendelvényüket aláirással látták el. A Kr. előtti 1600-ik évből maradt egy nagy papyrustekercsünk, amelyen száz különféle recept található az akkori betegségek gyógyítására. Ép ilyen recepteket találtak Babylon és Ninive romjai alatt is. Azonban az orvosok művelete mellett gyakorlatban volt a varázslók művelete is. Ugy képzelték az emberek életét és egészségét fenyegető ellenséges hatalmakat, mint személyes hatalmakat, akikkel mint megannyi személyekkel kell megbirkózni. Azt hitték, hogy vannak jóságos, jóakaratú láthatlan hatalmak és ezekkel ellentétben vannak sötét, roszakaratú hatalmak. Ennélfogva minden embernek az a kötelessége, hogy a jókkal állandó összeköttetésben legyen, a megrontó hatalmak ellen pedig védekezzék. Találtak tehát titokteljes formákat, érthetetlen nyelven hangzó szavakat, amiket különös hangon kellett kiejteni. Ilyen varázslatos formákban hivták fel a jó szellemeket, hogy kergessék el a gonoszokat. Csakhogy ez az alsóbbrendű lelki világ felett hittek ama magasabbrendű égi hatalmakban is, amelyek igazgatják a csillagokat, vezetik a napot és a holdat, amelyek láthatlan magasságban trónolnak a föld felett és ezekkel az égi hatalmakkal ilyen titokteljes formák útján jöttek összeköttetésbe. Kiáltották neveiket a szenvedések és fájdalmak minden lehető eseteiben és annál gyorsabban remélte a beteg a segítséget, mivel ő a leghatalmasabbnál keresett menedéket. Ezeket a formulákat egymás után fedezik fel, amily mértékben kikutatják Egyptom, Ninive, Babylon, India és China titkait. Azonban a sanyargatott emberi lélek még ennél magasabb lendületre is emelkedett és már nagyon korán eljutott ahoz a gondolathoz, hogy a szenvedések nem egyebek, mint az égi hatalmak fenyitékei a kevély emberre nézve. A lázas betegségben szenvedő öntudatra ébredt és amit az egészség napjaiban soha nem cselekedett, itéletet tartott maga felett és ennek a hangja szólal meg a Kr. előtti 4000 és 3000 évek közötti idők ama megragadó bünbánati énekeiből, amik Babyloniából kerültek hozzánk s amiket a legnagyobb kínok közt vergődő betegek lázas állapotukban, leírhatatlan lehangoltságukban költöttek. Ilyen bünbánati ének ez is: „az én bűneim száma hétszerhét; bocsásd meg bűneimet, ne távozzál el tőlem óh én Istennőm! Ne büntess meg haragodban, óh én Istennőm, bocsássad meg az én bűneimet!“ Ép ily énekeket talalunk a zsoltárokban is. Szinte kiérezzük, hogy ezeket a szerzők a betegség insége és aggódásai között költötték. És remélték, hogy meghallgattatásra találnak, ha összetört és széttépett szívvel bünbocsánatért, szabadításért és a súlyos betegségből való felgyógyulásért esedeznek. Azt hitték, hogy utóljára is csak az égi hatalmak segíthetnek, A pogányoknak vannak különös isteneik, akiknél betegség esetén kizárólag menedéket keresnek. Igy nevezetesen volt Egyptomban egy isten, akiről azt hitték, hogy ez adja az orvosoknak a bölcsességet és tudást, hogy ez a benne bízóknak megmutatja a biztos gyógyulás útját. Igy menekültek a régi görögök Asklepiós Istenhez és körmenetben vonúltak hozzá inség és betegség esetén, vagy mikor szeretteik betegeskedtek, oda feküdtek templomának tornácába, abban a reményben, hogy a jóságos Isten álmuk közben megvilágositja őket, hogy megtalálják a gyógyulás útját maguk és kedveseik számára.

Furrer K. után *Ruszkay Gyula*

(Folyt. köv)

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

T. Előfizetőinknek csak fele küldte be e sorok irásáig (jan. 17.) az előfizetési dijat, a másik felét, ha febr. 1 ig küldeményöket meg nem kapjuk, külön levél útján leszünk kénytelenek e kötelezettségök teljesítésére fölkérni. Kérjük lapunk t. barátait, kiméljenek meg minket is e fölösleges munkától és költségtől, magokat is a zaklatástól; gondolják meg: előfizetési dijak nélkül lapot fenntartani nem lehet!

Uj esperes. A kecskeméti ref. egyházmegye a gyülekezetek összes szavazataival, *Kiss Zsigmond* abonyi lelkészt s egyh. megyei papi főjegyzőt választotta esperesévé. Kiss Zs. főiskolánkban végezte tanúlmányait, 1893—94-ben itt alkönyvtárnok és theol. s. tanár volt, s ma is hálás fia főiskolánknak, aki csak e napokban küldött főiskolánk fentartási alapjára 270 K-t, 20 K-t. a saját maga, 250 K-t a gyülekezete adományaképen. „Csak egy predikációmba került — irja — ez összeget összehozni s örömmel tettem meg e csekély szolgálatott annak a főiskolának, a melynek én magam is egyik neveltje vagyok, a melytől tehát Isten után és jó szüleim után mindenemet vettem. Kész örömmel teszek meg ezután is, ha szükség lesz reá, minden tőlem telhetőt jó édes

anyánkért, a főiskoláért, amelynek életben-maradását s új virulását imádságosan óhajtom." A 20 K. adományt Isten segítségével évről-évre meg akarja újítani. Fogadja szép kitüntetése alkalmából, a mely főiskolánkra is fényt vet, az alma mater nevében igaz és meleg köszöntésünket!

Választások, kinevezések. A középszabolcsi egyh. megye papi tanácsbírójává *Szikszay András* ibrányi lelkész, eddigi pénztári ellenőr, — a mezőtarpai gyülekezet lelkészévé *Mándy Menyhért* s lelkész választatott. — *Novák Sándor* sárospataki főgimn. tanárt, 10 honv.-gy. ezredbeli főhadnagyot a király századossá léptette elő.

— **Áttérés.** December 18-án *Szárazajtón* 73 gör. keleti vallású székely-magyar tért át a ref. vallásra.

— **Egyházi gyűlések.** *A reform. egyetemes konvent* f. hó 18-án rendkívüli ülést tartott, hogy az 1848. XX. t. c. fokozatos végrehajtásáról benyújtott törvényjavaslattal szemben állást foglaljon. — Az ág. ev. egyház rendkivüli *egyetemes közgyülése* 3 napi tárgyalás után f. hó. 12 én elhatározta, hogy kérvényt intéz a törvényhozás két házához és feliratott a kormányhoz, amelyben mindazokat a kivánalmait és sérelmeit elmondja, amelyeket az 1848: XX. t. c. fokozatos végrehajtására vonatkozó törvényjavaslatban felvétetni, illetőleg orvosolni kér. A kivánalmak és sérelmek a következők: A r. k. autonómiáról és az 1848: XX. t. c. fokozatos végrehajtásáról szóló két törvényjavaslatban foglalt intézkedések egy és ugyanazon törvénycikkbe vétessenek fel. Az örök alapitványúl felajánlott 200 millió koronát elfogadja de ennek felerészben ingatlanokban való kiszolgáltatását kéri, a kiszolgáltatásra pedig tiz évi határidő megállapítását kéri. A lelkészi fizetések újabban rendeztessenek a kongruatörvény revíziója által és az összes lelkészek mindazokban a pótlékokban és kedvezményekben részesittessenek, amelyekben az állami tisztviselők részesülnek. Adassanak az összes államsegélyek a prot. egyházak korlátlan rendelkezésére, amelyeket az összes prot. középiskolák élveznek és az államkormány akár a tanárok kinevezése körül, akár más tekintetben gyakorolt és a protestánsok autonómiáját korlátozó befolyása szünjék meg. Az összes felekezeti iskolák tanárai és tanítói járandóságai állami kiegészítéssel egyenlők legyenek a megfelelő fokú állami tanárok és tanítók fizetésével és járandóságaival. Állami hozzájárulásban részesitendők a felekezeti fő-, közép- és népiskolák, amelyeknek dologi kiadásairól a felekezeti egyházi hatóság gondoskodni nem képes. Beruházási állami hozzájárulást kér azon tanintézeteknél, amelyeknél azt a tanügyi érdekek indokolják. Azok a prot. gyülekezetek, amelyek csak anyagi kényszer hatása alatt adták át iskoláikat az államnak, kapják ezeket vissza. A törvényjavaslat 6. szakaszát úgy kivánja módositani az egyház, hogy az állami hozzájárulásról szóló számadás kötelezettsége alól felmentessék. A teljes jogú ev. teológiai fakultás mielőbb államköltségen állittassék fel valamelyik tudományegyetem keretében. A hivatalos ünnepek kath. felekezetű szinezete szüntettessék meg. A prot. ügyek intézésére a közoktatási minisztériumban prot. osztály állittassék fel.

A Református Sajtóegyesület alakuló közgyülése január 31-én, délben 12 órakor lesz ugyancsak a Ráday-könyvtár olvasótermében. Már eddigelé is többen jelentkeztek az Egyesület alapító- és rendes tagjaiul. Az alapító tagok egyszersmindenkorra legalább 100 K-t, a rendes tagok évi 4 K-t, a segítő tagok legalább 1 K t fizetnek évenként. Tagsági jelentkezések Dr. Kováts István theol. tanárhoz Budapest IX. Ráday-utca 28. küldendők.

A Kálvin Szövetség harmadik téli konferenciája január 29-től február 1-ig lesz a budapesti ref. theol. Ráday könyvtárának olvasó termében. Az első három nap, a reggeli áhítatokat követőleg, az alábbi kérdések kerülnek megvitatásra: A kálvinizmus, mint a reformáció betetőzése, A predestináció (2 előadás), a keresztyénség és a szociálizmus (2 előadás). A sajtó szerepe jövő munkánkban. A délutáni gyűléseken „A magyar kálvinizmus legsürgősebb föladatai" kerülnek sorra 3 előadással kapcsolatban. Ezeket követőleg esténként dr. Ravasz László a régi képviselőház üléstermében előadássorozatot tart „Kicsoda az ember?" cimen. A negyedik nap, a lelkészek külön gyülésén az alábbi témák kerülnek szőnyegre: Az áttérők előkészítése, Lelkészválasztásunk reformja, A modern kálvinista pap könyvtára. Az utolsó esti gyűlés befejező áhítattal végződik. Részvételi jegy az összes előadásokra: 2 Korona. Előadókúl: dr. Pruzsinszky Pál, dr. Kováts István, B. Pap István, dr. Ravasz László, dr. Sebestyén Jenő, ifj. Victor János, dr. Makkai Sándor, Forgács Gyula, Nagy Béla Muraközi Gyula, dr. Hetessy Kálmán s Csikesz Sándor fognak szerepelni.

— **A budapesti ref. egyházközségben** a múlt év folyamán megkereszteltetett 1754 (tavaly 1759), eltemettetett 1570 (1496), konfirmáltatott 816 (887), házasság köttetett 413 (374), a 306 vegyes házasság között 87 esetben kötöttek egyezséget a mi javunkra; áttértek hozzánk 119-en (közte izr. 76), kitértek 88-an.

A Bethlen Gábor nyomda r. t. alakuló közgyülése január 30 án délben 12 órakor lesz a budapesti ref. theol. Ráday könyvtárának olvasó termében. A 200,000 K. alaptőkét híveink 70,000 K-val jegyezték fölül, igy az alakúló közgyülés mindjárt föl is emeli az alaptőkét.

— **Irásbeli tételek** a Sárospatakon 1918. őszén tartandó ref. lelkészképesítő vizsgákra. I. *Az első vizsgára*: 1. ószöv. irásmagyarázatból: „Összeállítandók az ószövetségből a Cyrusra vonatkozó részletek s azok irásmagyarázatilag is értékelendők". 2. újszöv. irásmagyarázatból: „A kolosséi levél magyarázata, irodalomtörténeti bevezetéssel ellátva." 3. ker. hit- és erkölcstanból: „A reformáció jelentősége a ker. valláserkölcsi felfogás történetében". 4. egyházi beszéd irandó Máté ev. VIII. 22 v. fölött. II. *A második vizsgára*: 1. A magyar prot. egyház- és irod. történet köréből értekezés irandó e cimen: „Pázmány és Alvinczy." 2. irásmagyarázat irandó III. Móz. XXV. 47. 48. 55. versei fölött; 3. egyházi beszéd irandó Hós. II. 18-19. versei fölött. Miskolcz, 1917. november 19-én. Dr. Tüdős István püspök, a vizsgáló bizottság elnöke.

Adomány. *Hallgató János* felsőmérai ref. lelkész a főiskolai tápintézet részére 100 K-t küldött. Fogadja érte főiskolánk hálás köszönetét.

A ref. egyetemes tanügyi bizottság március 16-án fogja f. évi gyűlését Budapesten megtartani.

— **A felsőszabolcsi ref. egyházmegye lelkészegyesületo** f. hó 6 án tartotta meg gyűlését Kisvárdán az az alkotó tagok élenk részvétele mellett. Balogh Miklós nagyvarsányi lelkész buzgó alkalmi imája s

az esperesnek a napi kérdéseket valláserkölcsi vonatkozásaiban felölelő elnöki megnyitója után Fiers Elek, a „Kálvin Szövetség" titkára tartott előadást a protestáns sajtóról s a Budapesten szervezendő „Bethlen Gábor" irodalmi részvénytársaságról, melyben kifejtette a magyar protestantizmus hanyatlásainak okát. Az irodalom terén, ahol hajdan a reformátorok voltak a fáklyavivők, ma már kiesett kezünkből a vezető szerep; nincs magyar napi sajtó-orgánum, amely protestáns szellemben tárgyalja a tömegeket mozgató kérdéseket, s amely eleven erővel hirdesse a protestantizmus eszméinek minden időkre kiható igazságait. Ennek a célnak szolgálatába akar állni a „Bethlen Gábor" irodalmi részvénytársaság. Az előadás nagy hatása a tömeges részvény-jegyzésben nyilvánult meg. Ifj. *Görömbei Péter* mándoki lelkész e. m. tbiró adta elő ezután a magyar protestantizmus problemáit. Szava, mint az ősidők prófétáinak haragos villámlása zúgott végig a lelkeken. Élesen látó szemmel kutatta s kérlelhetetlen szigorúsággal hozta napfényre azokat az okokat, amelyek a magyar protestantizmus régi tekintélyét aláásták s fundamentomaiban megrendítik. A kissé túlsötét színekkel festett képek ellen — mint ilyenkor mindig — tiltakozni próbáltak ugyan a vergődő lelkek gyenge érvelései, de bizony azok az igazság erejétől összetörve maradtak a porondon. — *Osváth Pál* dögei lelkész e. m. tbiró terjesztette elő ezután az E. T. I. t. cz. 22. §. 1, 2, 3, pontjainak, a 62. §-a f. pontjainak és a 70. §. a. b. pontjainak módositására vonatkozó javaslatát, melyet az értekezlet csekély változtatással magáévá tett s az e. m. közgyűlés útján terjeszti az illetékes helyre. — Még nehány kisebb javaslat, illetve előterjesztés letárgyalása és tudomásul vétele után a gyülés szétoszlott. *Jelenvolt.*

— **Helyreigazítás.** *Dr. Kun Béla* debreceni egyetemi tanár annak kijelentésére kéri föl lapunkat, hogy ő, bár a debreceni theol. fakultás reformáció ünnepéről csakugyan eltávozott, de *nem tüntetőleg* és az ünnepet megzavarni egyáltalán nem volt szándékában.

— **Adományok a főiskola internátusi és fentartási alapjára.** (Folytatás.) A héjcei ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 208 K, Az ózdi főszolgabíró gyűjtése 227·50 K, Jáni Lajos góganváraljai ref. lelk. 6 K, Szabó Bertalan hejőpapi ref. lelk. ad. 100 K, Csabay István baktai ref. lelk. gyűjt. 80 K, Szabó József mezőnagymihályi ref. lelk. ad. 100 K, Danyi József erdőbényei ref. lelk. ad. 400 K, Az ibrányi ref. egyház ad. 200 K, Hutka József esperes gyűjtése 22 K. Béky Endre és neje Soós Vilma ad. (Abony) II. r. 200 K, Bibó Béla magyarkiskapusi ref. lelk. gyűjtése 10 K, Fodor György perkupai ref. lelk. adom. 500 K, Szekeres Mihály perkupai ref. tanító ad. 50 K, A vámosujfalusi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 214 K, Az ongai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 606 K, Kóczán György, Onga 50 K, Darvas Béla, Onga 200 K, Bárczay Béla, Onga 200 K, Kovács István ongai ref. lelk. ad. 1 drb 100 K-ás hadikölcsön 100 K, A kisgyőri ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 1350 K, Zarándy Bertalan kisgyőri ref. lelk. ad. 20 K, Kovács Kálmán kisgyőri ref. tanító 10 K, A cserépfalvi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 2056 K, A cserépfalusi fogy. és ért. szövetkezet 51·64 K, Pósa Péter cserépfalui ref. lelk. 50 K, A nagykinizsi ref. hívek (1—1 K. szem. járuléka) 228 K, A nagykinizsi ref. egyház 27·40 K, A szilicei ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 830 K, Nagy János szilicei ref. lelkész 100 K, Thóbiás Gyula felsőlánci ref. lelk. 50 K, A felsőlánci ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 134 K, Az alsólánci ref. hívek (1—1 K. szem. járuléka) 166 K. A buzitai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 149 K, A restei ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 124 K, A bánfalvi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 499 K, Jungreisz Andor, Bánfalva 10 K, A sajókazai ref. hívek (1—1 K. szem. jár,) 717 K. Bartha Gyula sajókazai ref. lelk. 100 K.; összesen 10,195·54 K.; a apunk múlt számában kimutatott végösszeggel együtt 212,1804·18 K. (Folyt. köv.)

— **A Sárospataki Irodalmi Kör** 1918. január 9-én a tagok élénk részvétele mellett tartotta meg évi közgyűlését. A közgyűlés tárgyai közül megemlítjük a Hodossy-féle Ábéce nyomatásának ügyét, az elemi iskolai IV. osztályos földrajz újrairatásának kérdését, a főiskola Szombathy-féle latin történetének magyar fordítását, a vallástani vezérkönyvnek megbizás útján való elkészíttetését, a pénztárvizsgálat megejtését, a *Sárospataki Füzetek* esetleges megindításának felvetését. Ez utóbbi kérdés megvitatását közgyülés a kezelő bizottságra bizta.

— **Ujonc diákok kedvezménye.** A közoktatásügyi miniszter elrendelte, hogy a f. hóban tartandó soroz ás on alkalmasnak talált középiskolai tanúlók febr. 6 helyett március 15-én fognak bevonúlni, ez idő alatt egy hat hetes tanfolyamon fognak résztvenni s annak befejezése után osztályvizsgálatot s a VIII. osztálybeliek nyomban érettségi vizsgálatot tenni. Azon tanúlók részére, akik 1917 okt. 15-én vonúltak be, f. április hó 1—28 napjain fog anyaintézetüknél ily előkészítő tanfolyam rendeztetni.

— **Kötelesek-e a lelkészek az általuk használt egyházi földek és a lelkészlak után vagyonadót fizetni?** A jövedelem és a vagyonadó megállapítására szervezett adófelszólamlási bizottságok az előadó javaslatára egyes helyeken vagyonadóval rótták meg a lelkészeket az általuk használt egyházi földek és a lelkészlak után. Ez a kivetés a 1916. évi 127.000 számú végrehajtási utasítás 27. §. ára hivatkozással történt, amely szerint „haszonélvezet esetén a haszonélvező köteles a vagyonadót fizetni, tehát a tulajdonos helyett ezek válnak adóalanyakká." Első pillanatra tényleg úgy látszik, mintha a lelkészek a szokás alapján kötelezve volnának a vagyonadó fizetésére, pedig ez a rendelkezés nem alkalmazható rájuk. A végrehajtási utasítás 28. §-a szerint az egyházak (egyházközségek) mentesek a vagyonadó alól. Nem adóalanyok s igy a haszonélvezők nem válhatnak helyettük adóalanyokká. A 27. §-ból világosan kitünik, hogy a haszonélvező az elvileg a tulajdonost terhelő adó fizetésére van kötelezve. A hol a tulajdonos nem róható meg adóval, ott a haszonélvezőt sem terhelheti a fizetési kötelezettség. A rendelkezés csak azokra az esetekre vonatkozik, amelyekben a tulajdonos is adóköteles. Például ha az apa az ingatlanát a gyermekeinek haszonélvezetre már kiadta, de a tulajdonjogot még fentartotta magának, a gyermekek és nem az apa lett a vagyonadóval megróvandó. A pénzügyigazgatót vagy a törvényszéki elnököt bizonyára senkinek sem jut eszébe vagyonadóval róni meg az általa lakott állami épület után, pedig az eset teljesen mindegy. A lelkész urak saját érdekükben tiltakozzanak a fenti indokolással az adókivetése ellen, vagy az esetleges kivetést felebbezzék meg a m. kir. közigazgatási bírósághoz. *Buza László.*

Aktualitások!

János Zoltán: „Férfiak és hősök.“ A schweizi reformáció és annak áldásai. Kv. K 5.—. fv. K 3.50.
Tóth—Szeghalmi: Erős várunk nekünk az Isten. K —.64.
Szimonidesz Lajos: Férfias hit. Kv. K 4.60, fv. K 2.60.
Páhy József: A gyakorlati lelki gondozás. Kv. K 7.20, fv. K 4.80.
Dr. Lencz Géza: Beszédek és imák. K 5.—.
„ „ „ Az úrvacsora kérdése. K 1.—.
Lukácsy Imre: Egyh. beszédek. I. és II. Kv. á K 6.50, fv. á K 4.50
„ „ Imé hamar eljövök. K 1.80.
Pósa Péter: Temetési beszédek. Kv. K 7.50, fv. K 5.—.
Román Ernő: Tudakozzátok az irásokat. Kv. K 5.— fv. K 3.—
Soós Károly: Egyházi beszédek. Kv. K 4.50, fv. K 2.50.
„ „ Krisztus a mi életünk. K 3.—
„ „ Isten és a haza mindenünk. K 1.60.
Kájel István: Háborus adventünk. Kv. K 2.70, fv. K 1.50
Nagy—Baltazár: Konfirmációi káté. K —.60.
Uray Sándor: Örökzöld koszoru. Kv. K 1.20.
„ „ Mentsük meg a jövő nemzedéket. Kv. K 2.60 fv. K 1.20.
Soós Károly; Bizzatok az Istenben. Kv. K. 1.20.
Dr. Masznyik Endre: Uj testamentom. Kv. K 13.—
Szarka Gyula: Lelkész a világháboruban. K 4.50.

Kaphatók:

HOFFMANN és KRONOVITZ

könyvnyomdája és könyvkiadóhivatala

Debrecen, Piac-utca 49.

A „HANGYA“

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“

kötelékében már 1500 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

= Korona 77069069 volt. =

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

Ujdonságok!

Bay József: **A világháboru emlékére.**
Egyházi beszédek 2 K. 50 f.

Ravasz László dr. **Látások könyve.**
Beszédek, elmélkedések 12 K.—

Iic. Rácz Kálmán:

Miért is vagyok én keresztyén?
6 K—

Csekme Ferencz: **A szárnyaskerék diadala, vagy a vasut, mint népnevelő.** 2 K.—

Csekme Ferenc: **Képek a parokhiáról.**
Rajzok és életképek. **I. kötet** 2 kor. 50 fillér.
II. kötet 2 kor. 50 fillér.

Háborus feljegyzések a görgényi ref. egyházmegyének az 1916. évi oláh betöréskor menekült egyházairól, 5 korona.

Kaphatók:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalánál

DEBRECEN.

Irodalmi ujdonságok!

Ó, seregeknek Istene! Egyházi közönséges, ünnepi és szertartási beszédek és imádságok háboru idején. Irta: Szombati-Szabó István. Ára K 3·50
Az Ur gondot visel. 3 elbeszélés. Irta: Csűrös István. Ára K 1·50
Kispál András menekülése. Eibeszélés Irta: Csűrös István. Ára K —·40
Szász Ágnes naplója. Irta: Pilder Mária. Ára K 6·—
Egyháznagyok a magyar középkorból. Irta: Fraknói Vilmos. („Elet“ kiadása). Ára K 7·—
Látások könyve. Beszédek, elmélkedések. Irta: Ravasz László. Ára K 12·—
Reformáció és demokrácia. Irta: Takaró Géza. Ára K —·50
A menyekországa titkairól. Irta: Bitay Béla. Ára K 3·—
Philosophiai szótár. Szerkesztete: Enyvári Jenő. Ára K 3·20
Levelek a magyar nemzethez. Irta: Altenburger Gyula. Ára K 5·—

Keresett könyvek:

Az élet művészete. Irta: F. W. Foerster. Kötve K 7·—
Iskola és jellem. Irta: F. W. Foerster Ára K 7·20

KÓKAI LAJOS **BUDAPEST, IV. Kamermayer Károly u. 3.**

Portóra 10% felárt kérek.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 4—5. szám. Sárospatak, 1918. jan. 27—feb. 3.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő KADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak:
HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *R. Gy.*: Az új év küszöbén. (Vége.) — *Harsányi István*: Malakiás próféta könyve. (Folyt.) — *L ászló Sándor*: A föld (Költemény.). — *Furrer—Ruszkay*: Vallás és betegápolás. (Folyt. köv.). — Az egyetemes konvent gyülése. — *Gombos F.*: Könyvismertetés. (*Vass V.*: Vallás és erkölcs.) — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

Az új év küszöbén.

(Vége.)

Szomorú emléke 1917-nek az a gyűlölködő, féktelenkedő politikai pártoskodás, amellyel a nemzet képviselői megdöbbentő és kárhozatba vivő látványosságul szolgáltak választóiknak s ásták egymás alatt a vermet és taposták egymás egyéni és politikai tisztességét — a haza javáért.

Dehát ehhez a dulakodáshoz nekünk csak annyi a közünk, hogy ennek a zugása és iszapos áradása az egész országon végig rohan és a bűze felszáll a trónig, amelyen egy ifjú király tanulja ismerni és becsülni a béke magyarjainak erényeit; benyomul a kunyhókba, az iskolákba, gyárakba, sőt a templomokba is, ahol milliók imádkoznak és reménykednek annak a másik nagy dulakodásnak gyors elmúlásáért. amelyben a nemzet virága olyan kétségbeejtően, olyan pótolhatatlanúl pusztul..

Ott a gyermekeink, itt a hitünk, reménységünk, eszményeink vannak kiveszőben . . . Bizony nem írhatjuk 1917-et boldogabb éveink közé.

„*Jog kiterjesztés*“ — ez az izgató jelszó. De egyetlen szó se hangzik a nagy rivalgás közben a nőtlenségre kárhoztatott papok emberi jogainak visszaszerzéseért. Pedig ha valaha, úgy most az ideje, hogy a feleszmélt nemzeti akarat a Hildebrandok által emelt szabadságkorlátokat eltörölje! Mennyi derék nő lehetne boldog a maga csendes és békességes otthonában, aki most vörös zászlók alatt a férfival való egyenlőségért sikong! . . . Az utcákon, tereken harsogó, a hordókról hivalkodó és háborgó nők helyett milyen felemelő látvány volna a római s részben a görög kath. plébániákon egy-egy szelid édes anya bölcsődalokkal a gyermekeiben megszentelődött szivében és ajakán! *Gr. Apponyi Albert*, a vallás és közoktatási tárca másodszori birtokosa, azzal bizonyíthatná be igazi 48 as voltát, ha a jog-kiterjesztés nagy elvét a r. kath. stb. egyház időmulta jogszabályaival szemben is érvényesíteni tudná és akarná. I. László királyunknak — a szentnek — volt bátorsága a szabolcsi országgyűlésen a papi nőtlenség kényszerítő dogmája ellen tiltakozni. Majdnem ezer év hiába mult volna el a szabolcsi országgyűlés óta?!

A jog-kiterjesztésnek mennyi nagy alkalma kínálkozott az ujabb időszakbeli országgyűlések számára éppen a *felekezeti jogegyenlőség* diadalomra segítése végett, de senkinek sem volt méltó kardja a gordiusi csomóhoz. Gr. Apponyinak sem. 1917. végén mutatkozni kezd valami, ami a felekezeti jogegyenlőség érdését jelenti, de tisztán pénzzel — ha milliókkal is — a felekezeti jogegyenlőség kérdése meg nem oldható! Majdnem évről-évre hirdette a *Sárospataki Ref. Lapok* új évi cikkeiben is, azon felül is, hogy a hazai prot. felekezetek mi mindenféle megaláztatásban részesülnek a r. kath felekezettel szemben; hogy a Regnum Marianum mennyiféle alakban jelentkezik szép Magyarországon; hogy itt a r. kath. egyház ünnepei országos ünnepek a hivatalokban, a gyárakban, a különféle műhelyekben, az állami közintézetekben s hogy a r. kath., görög kath. stb. püspökök egy egy kis ország tulajdonosai s pénzzel, a pénz igézetével és hatalmi befolyásukkal milyen nagy arányokban folyhatnak be felekezeti céljaik istápolására; hogy valamennyien született főrendek s hogy a vallás- és közoktatásügyet mint miniszter még a XX. században is csak r. kath. vallású egyén képviselheti s hogy maga a király is csak r. kath. vallású lehet és csak r. kath. szinezetű koronázás igtathatja be trónjába stb. stb.

Mondtuk, ismételtük mindezt, de a saját felső hatóságaink sem látták elérkezettnek az időt a régi gyepük bolygatására s beértük, ha ilyen-olyan címen a közegyház segítségére valamivel többet erőszakolhattunk ki az állam pénztárából és ha ilyen módon az egyházközségek, lelkészek, özvegyek, árvák sorsán valamit lendíthettünk s ha iskoláinkból a szükséget valamennyire eltávolíthattuk. A becsületes jó hazafi türelmével vártuk az idő teljességének elkövetkezését s elhittük vezéreinknek, hogy ők megtették, amit lehetett.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter uj programmja szerint, ami az uj kormány programmjának is látszik, a felekezeti viszonyok uj rendezés alá kerülnek. A ref. zsinat is ülésezni fog s kétségtelenül érezni fogja, hogy a jogkiterjesztés elve vezérli az állami törvényhozást s le fogja tudni vonni a maga javára ennek a vezérelvnek minden consequentiáját.

Mert, hogy a felekezeti jogegyenlőség kérdése van olyan nemzeti fontosságú kérdés, mint a nők szavazati joggal való felruházása s hogy egy 400 éven át híven harcoló egyház, amelynek hazaszeretete erősebb volt az önmaga szereteténél is a jellempróbáló idők legveszedelmesebb szakaiban is, — nem maradhat megalázott helyzetben továbbra is — ezt talán nem lesz nehéz a

Lapunk jelen számához ¼ ív melléklet van csatolva.

honatyákkal beláttatni, ha önkéntesen — talán — be látni nem akarnák.

A jelek már mutatják, hogy a prot. egyházak az összeirott kívánságaikkal nem fognak elhallgatni s az évszázados megoldatlan kérdésekre választ fognak kívánni az államkormánytól és országgyűléstől. A prot. sajtónak szép feladata lesz, hogy a nagy kérdéseket felszínen tartsa, tisztázza s a kivezető utakat a bizonytalanság rengetegében megtalálja. Egyelőre csak az bizonyos, hogy a megoldásnak csak az az egy módja lehet helyes és megnyugtató, amely az évszázados sérelmeket egyszersmindenkorra megszünteti s a felekezetközi békességet a teljes jogegyenlőségnek a gyakorlati életbe való bevitelével biztosítja, állandóvá s az egész nemzet javára gyümölcsözővé teszi.

A román stb. iskolák s egyházak kifogásolható hűsége mellett meg kell látniok a miniszteréknek, a honatyáknak a kifogásolhatatlan hűségű egyházakat és iskolákat is, amelyeknek joguk van annyit várni és megvárni, hogy hűségüknek ne a jogcsonkítás legyen jutalma, legalább akkor már, amikor a jogkiterjesztés idejének tavasza mindenkire mosolyogni kezd.

1917 nem hagyhatott súlyosabb természetű örökséget 1918-nak, mint a felekezetközi viszonyok rendezésének programmba vételét. A világháború szörnyűséges pusztításait is könnyebb lesz a nemzet sokféle lelemények megterheltetésével eltüntetni, mint a kiváltságokhoz szokott felekezeteket a mennyei magaslatról a föld rögei között botorkáló s küzdve-küzdő testvéreik közé leszállítani. A régi, nagy kötelezettségekkel terhelt kiváltságok fentartása mellett jogegyenlőségről a XX. század szellemében s illetőleg az 1848. XX. t.-c. értelmében sem beszélhetünk.

Reformátori bátorság jövel és tedd hősökké a Gr. Apponyi Alberteket a nemzet örök javára és a saját dicsőségükre!

Nem éppen 1917, hanem az áldatlan világháború okozta, hogy azt a nemzetet, amely a maga hódító politikájába mesés ügyességgel tudta a bibliát és ennek sok nyelven való terjesztését bevonni, azt a háború folyása alatt mindinkább kivetettük a szivünkből s az általa kiadott bibliákkal is leszámolni kivánunk. Dacos elbúsulással és önérzetes megvetéssel jövünk egyik nagy feladatává tűztük ki (tűzték ki sokan) a magyar nyelvű bibliának itthoni nyomatását és felekezeti terjesztését, más szavakkal egy *Bibliaterjesztő Társaság* szervezését. A gönci Károlyi-ünnep jut eszünkbe, az istenes vén ember földi megdicsőitése, amikor együtt ünnepeltek velünk a Brit Bibliai Társulat küldöttei is s az Angliába szakadt tudós hittestvérünk, *Duka Tivadar* boldog volt a boldogok felett, hogy uj hazája nevében a magyar prot. egyházakkal a biblia-revisió által valami jót cselekedhetett. Ha élne, neki is végtelenül fájna bizonnyal, hogy Albion népével meg kellett hasonlanunk s hogy a bibliájával felénk nyujtott jobbját is kénytelenek vagyunk eltaszítani. Dehát végképen-e? Kétségtelenül nagy tisztességére válik a béke várva-várt időszakának, ha Albion segitségét visszautasíthatja és nagyobb erőlködés nélkül lemondhat arról. De talán várjunk még addig, amíg leapad körültünk az özönvíz s olajággal röpülhetnek vissza hozzánk a kibocsátott galambjaink.

Lehet, sőt bizonyos, hogy erőink okos egyesítése és bölcs felhasználása mellett az eddigieknél többre vállalkozhatunk. Lehet, hogy a felekezeti egyenlőség élővé válása is megsokszorozza majd a képességünket és nagy dolgokra is merészkedhetünk, de a Biblia-társulat megalakításánál elébb való teendőink is vannak, p. o. egyházközségeink és iskoláink jövendőjének minden irányú biztosítása.

1917-ben sok kívánatos mozdulás történt már e tekintetben. Egyes egyházközségek buzgó előljárói felsőbb intésre is, anélkül is hozzáfogtak a fentartási alapok gyüjtéséhez s itt-ott az eredmény szinte ragyogó. — Amíg ingadozik egyházközségeink alatt a föld, — a jövendő elé nem nézhetünk aggódás nélkül. Az állammal kezdődő alkunk vége beláthatatlan. Talán átengedett iskolánkat is mind visszakérjük és visszakapjuk; talán összes elemi iskoláinkra az állam teszi rá a kezét, hogy a hazafiatlan nevelést a nemzetiségek körében is lehetetlenné tegye s a nagyhatalmú, de idegenbe kacsintgató püspökök és érsekek kezét megkötözze; talán tovább is kész lesz előre menni a közoktatásügyi kormány a felekezeti iskolákkal szemben; — de bármennyire haladjon is felekezetellenes irányban, magát az egyházat s ezeknek vallási életét, fejlődését akadályozni nem fogja, a legrosszabb esetben kielégiti és — magukra hagyja őket. — Ekkor érzik majd a bölcsen gyűjtögetett fentartási alap megváltó erejét.

1917-ben is, mint több éven át, sajnálattal láttuk, hogy egyetemes ref. egyházunk — noha rengeteg segítséggel járul az egyházi terhek viseléséhez, — egyetemes szellemű tanügyi politika művelésére nem vállalkozhatott. Szakközege — a tanügyi bizottság — a maga szakelőadói által évről-évről bemutatja a konventnek ref. tanügyünk szellemi képét, sőt az anyagi állapotát is. A hiányok, hibák feltüntetésében sem fukarkodik, jó tanácsokkal, intésekkel is készségesen szolgál. — De nincs módjában a meglátott baj elháritásába döntőleg beleavatkozni. Itt vagy ott hiányzik a nervus rerum gerendarum: — adott-e, adhat e a konvent a maga alapjaiból? Nem kell e a jó tanácscsal vagy felsőbb helyen való kopogtatással neki is beérnie?! Siethetett-e valamely megfeneklett ügy megbolygatására, az igazán egyetemes és magas szempontok érvényesitésére? Az 1848. XX. t. c. e tekintetben is nagy változás bevezetője lehet.

Parokhiális könyvtárunk útján nehány jó könyvvel gazdagabbak vagyunk. Kálvin műveiből módjukban van a gyülekezetek vezéreinek mindinkább megtudniok, hogy ki is volt hát az a reformátor, akiről népiesen neveztetünk mint felekezet s milyen óriási erő és érték rejlik ennek szellemi hagyatékaiban? Sok egyebet is megtudhatunk azokból, amik az életre és a tudományra szükségesek a Parokhiális vagy lelkészi könyvtár kiadványai útján — ha nem sajnáljuk az időt azok buzgó olvasására és tanulmányozására. — A világ mai szélhámosságával, erkölcsi petyhüdtségével szemben a Kalvin művei mentő és gyógyító szerek, csak ne tartózkodjunk elménkbe és szivünkbe zárni . . .

A „Lelkészegyesület" magyarázatos biblia kiadásán fáradozik, hogy a bibliát mélyebben vigye be a lelkekbe, a vezetők szivébe. Készül bizonyos *Bibliai Lexikon* is, amely már több izben hiába készült s a mely szintén csak a lelki gyümölcsök érlelésére vezethet . . törekvésekben, jó feltételekben tehát nincs fogyatkozás s 1918-nak van mit szántania a boldog aratás reménységével.

A Sárospataki főiskola volt növendékei, országos nevű hű fiaival az élükön, szintén készülnek a jövő eshetőségeire és szóval, tollal áldozatokkal akarják igazolni, hogy ők az Alma Mater örökös adósainak tartják magukat s többféleképen is fizetni akarnak a hálásan vett

jótéteményekért. Az 1918. meghozza talán a hála nemes gyümölcsét s hisszük hogy abban Istennek és embernek egyaránt kedve telik majd.

Óh ha a békét is visszaadnád a világnak te új esztendő, hogy temérdek félben maradt munkánkat is folytathatnók egyházunk s hazánk tisztességének öregbítésére. Hadd sirnánk már örömünkben is! A gyász és bánat miatt sírtunk már eleget.

Malakiás próféta könyve.

(Folytatás.)

II. 17—III. 6. A Jehova ítéletre jön.

17. v. A Jehova igazságosságában kételkedők szerint Jehova nem tesz különbséget a jók és gonoszok között. A gonosztevőket nemhogy megbüntetné, de sőt gyönyörködik bennök.[66] Az ilyen beszédek, Malakiás szerint, elfárasztották a Jehovát. *Marti* szerint az וַיַּרְם חֹאֲתָם (és gyönyörködik ő azokban) szavak nem tartoznak az eredeti szöveghez, hanem glosszák az előző mondatrészhez (jó az Ur szemeiben); azonban szerintünk e föltevést komoly érv nem támogatja. Eredetileg is ott volt az a szövegben, mint ugyanazon gondolatnak más szavakkal való ismétlődése, ami a héber irodalomban oly kedvelt kifejezésmód.

A III. 1-ben a Jehova követe (מַלְאָכִי) alatt nem magát Malakiást kell érteni; de mindenesetre emberi személyt, akit a Jehova az ítélet előtt küld el, hogy megtisztitsa előtte az útat (v. ö. Ezs. XL. 3.). Hirtelen fog eljönni a Jehova az ő templomába. Régóta várja már a nép, annyival is inkább, mert Haggeus és Zakariás próféták azzal biztatták őket, hogy mihelyt felépül a második templom, legott beköltözködik abba a Jehova s annak dicsősége nagyobb lesz, mint az első templomé volt. (Hagg. II. 9.) Eddig azonban hiába várt a nép. De azért csak várja, óhajtja tovább is az ítéletnek Istenét. E versbeli két követ [מַלְאָכִי = követem; וּמַלְאַךְ הַבְּרִית = és a szövetségnek követe] nem egy és ugyanaz. Az első a Jehova előfutárja, a második pedig nyilván maga a Jehova.[67] (*Marti* id. m. 475. *Wellhausen* id. m. 209. l.).

[66] *Károlyi (1590.)* szerint „az Isten igazsága ellen káromlásokat szólnac."

[67] *Károlyi* (1590.) az „angyal alatt Ker. Jánost, a הָאָדוֹן alatt a Jézus Krisztust érti. *Sebestyén István* szerint az egyik követ „a megigért követ a Messiás, kiben maga az Isten jő el, másik ezen nagy követnek követe Ker. János." Sebestyén tehát a Jehovát azonosítja a Messiással. *Káldy – Tárkányi* erőltetett magyarázata szerint *három* követről van szó e versben: az *első*, aki a Messiás eljövetelére figyelmessé teszi és előkészíti az embereket: *Ker. János*; a הָאָדוֹן (szerinte Uralkodó), *a Messiás; a harmadik*, a szövetség angyala pedig *az Isten angyala*, vagy az angyal képében megjelenő Istenség (!!), egyszersmind az isteni követ (!!), ki új szövetséget szerez. *Osterwald—Némethi* szerint is a követ alatt Ker. Jánost, az Ur alatt pedig a Messiást kell érteni, aki „el-fogna jőni a' maga Anyaszentegyházának meg-tisztítására." (I. k 917. lap). *Reinke* 1—6. pontban sorolja fel érveit annak igazolására, hogy a *követem* alatt *Ker. Jánost* kell érteni Az *Ur* és a szövetség követe alatt *a Messiást* (a Krisztust) érti (id. m. 366. s köv. l.) *Bade* r. kath. irásmagyarázó szerint (Christologie des A. T. III. Theil. Münster, 1852., 276. l.) a *követ* alatt egyedül és kizárólag csak Ker. Jánost lehet érteni; az Ur és a szövetség követe a Messiás (a Krisztus). Illyés alatt Bade szerint Ker. János értendő (id. m. 286. l.).

A 2. v. a Jehova eljövetele napjának rettenetességét rajzolja, amelyen, mint az ötvös tüze megtisztítja a nemes fémet a salaktól és mint a ruhamosó lúgja kiszedi a piszkot a ruhából: úgy fogja megtisztítani az embereket a bűntől.[68]

A 3. v. ben a יָשַׁב alatt ítélő birói székben való ülést; a בְּנֵי־לֵוִי alatt pedig a papokat kell érteni, akik az ítélet alkalmával való megtisztittatás után majd Istennek tetsző áldozatot fognak bemutatni.[69]

(Folyt. köv.) *Harsányi István.*

A föld.

I.

Az ős-zűrzavar pára- s gőzköréből
Vadúlt bolygóként elővágtatott, —
Mikor vajúdó világok fogantak,
S születtek égő, tündöklő napok.
És fékevesztett, széditő irammal
Vakon rohant az ős-törvény szerint;
S végetlen útak örök-körfutásán
Az ős-kezdettől egy pályán kering.

Forró, ziháló, lázongó ölébe
Tomboltak, dúltak rettentő csaták;
És fölviharzó, szilaj, vad hevébe
Formálta, gyúrta percenkint magát.
Ám a kényszerek jármait megunta,
Miket a törvény rája nyűgözött:
— Rabszolgaként az Urnak tündökölni,
S nevét ragyogni száz világ között . . .

S bosszús haraggal rengett, föltaréjzott,
Tüzzé borzongott újra át a part;
Csapkodott, zúgott, sisteregve lángolt,
S örvénylő, izzó sírokat kavart . . . .
Az örök rendet tipró szenvedéllyel
Rázta láncait mindanégy elem . . .
— Amíg a háborgó iszonyat fölött
Az Urnak lelke fénylőn megjelen.

S a hánykolódó tűztenger: szavára
Meglapúlt, mint a dorgált szolgahad;
S míg formát ölt a szárazföld magára,
Medrébe szállt a zúgó áradat.
Láthatlan erők zuzták porszemekké
A megjohádzott, holt hideg követ . . .
Termő tenyészet száz csirája támadt,
S életet szültek az omló rögek.

II.

A fű kisarjadt; lombbá lőn a rügy;
Gyümölcsöt érlelt a fákon az ág;
Illattal, dallal, élet-lüktetéssel
Benépesűlt a síri pusztaság . . .
Nyüzsgő rajoktól sötétlett a hegylánc
És zsong a lét a titkos mélyeken . . .
S egy hajnalon az Eden sűrűjében
Az első ember félve megjelen.

[68] *Károlyi (1590.)* szerint e vers Krisztus hatalmát jelzi. *Sebestyén I.* szerint e versbeli „erős képek . . . az igazán ítélő Messiásnak maga viselését a' gonosz vagy kegyes emberekhez adják elő."

[69] *Károlyi 1590.* szerint e vers „Christusnac ereie cselekedeti a hívekben." *Sebestyén I.* szerint is e versbeli munkát, mely isteni méltóságot, hatalmat teszen fel, a Messiás viszi végbe (id. m. 299. l.)

Lázas szivén jövendők hősi álma
Mély hullámokkal rázza a habot;
Teremtő lelkén fényt fakasztanak föl
Forró párájú késő századok . . .
S ki az Alkotónak tündöklő nevét
Hirdetni széjjel zúgolódva költ:
A rajta küzdő emberek hatalmán
Alázva görnyed szolgává a föld.

S igába törve, hervadó erővel,
Míg bújdossa az örök-utakat:
Fáradt kebléből egy-egy tompa hörgés
Még olykor-olykor halkan fölszakad;
De bolygathatlan ős zarándokútján
Azt ragyogja már minden porszeme,
Hogy a mindenség végtelen világa
Az Ur lelkétől súgárzik tele.

Dédes. *László Sándor.*

Vallás és betegápolás.

(Folytatás.)

Ugy találjuk tehát, hogy a régi korban a vallás és a betegség a legszorosabb kapcsolatban voltak egymással. Hogyan van ez mai napság? Van az orvosok között olyan irányzat, amely azt állítja, hogy az ember egy művészileg összeállított gépezet, aki ben erőművi, villámdelejességi és chemiai erők végzik állandóan a maguk játékát. A betegség nem egyéb, mint az erők harmonikus játékának megzavarása s az orvosnak az a feladata, hogy kikutassa a zavar okát, a beteg szervezetnek segítségére menjen és mindazon okokat, amelyek a betegséget előidézték, lehetőleg eltávolítsa. Igy történik aztán, hogy a beteget jobb levegőre viszik, enyhítik lázát, segítségére mennek kipróbált eszközökkel a beteg szervezetnek, lassítják a szívverést, megkönnyítik a viz kóros baját, az izgatottat lecsillapítják és ha beállott a javulás, azt mondja az orvos: az erők játéka ismét rendben van és összhangzatosan végzi a maga feladatát. Ez az irányzat alapjában véve nem akar tudni más befolyásról. Az ember egy csodálatos gépezet és semmi egyéb! Ez az irányzat egyenesen szembe helyezkedik azzal a másik, de már nem az orvosoktól kiinduló irányzattal, amely szélesen el van terjedve a nagy közönségben, amely azt mondja: nekünk egyáltalában nincs orvosra szükségünk, mi lelki eszközökkel akarunk kivinni mindent, mi az imádságban keresünk menedéket és a betegtől nem kívánunk egyebet, mint föltétlen hitet; akkor meg fog szünni minden fájdalom. Tehát két különböző világnézet áll homlokegyenest egymással szemben.

Mit mondjunk ehez? Bizonyos dolog, hogy komoly orvos sohasem fogja az embert mechanicai és chemiai erők játékának tekinteni. Nem fogja tagadni azt, hogy az emberben van valami egyéb erő is, amit mi léleknek, vagy szellemnek nevezünk és hogy ez az erő a mi egész testi életünkre úgy az egészség, mint a betegség napjaiban nagy hatást gyakorol. Vagy hát tagadhatja-e azt bármely józan gondolkozású egyén: valaki—teljesen egészséges ember, de egyszer csak táviratot kap, egy nyomoruságos lapocskát, amelyre nehány szó van feljegyezve és mikor ezeket a szavakat elolvasta, erőtlenül esik össze, valamiféle ütést kap — miért? Az a lap cselekedte azt? Nem, hanem az a rettenetesen fájdalmas tudósítás, amely ránézve kínosabb a maga halálánál. Szive nem tudja az ő végtelenül fontos feladatát tovább teljesíteni, a szivverés ölte meg őt. Vagy megtörténik, hogy valami váratlan nagy öröm ér valakit, rendkivül felizgúl és a nagy öröm miatt szive nem végezheti tovább a maga feladatát, megszünik dobogni. Az egyiket a nagy ijedtség, másikat a nagy öröm öli meg. Ezek lelki befolyások. Továbbá: ki ne tudná, hogy a bánkódás aláássa a testi erőt, hogy a lelki sebek, amik nem tudnak behegedni, mindjobban meggyengítik a test életét is? Nem puszta szóbeszéd, mikor azt mondjuk valakiről, hogy az megtört szívvel halt meg. Hogy némely apa és némely anya azért hanyatlott kora sírba, mivel gyermekei roppant szívbeli fájdalmat és gyalázatot okoztak nekik. És viszont: milyen erősítő, éltető hatása van a tiszta örömnek, az igazi, önzetlen szeretetnek? Ki ne hallott volna már ilyesmiről is? Azt beszélik egy édes anyáról, hogy halálos beteg volt és csak egy kívánsága volt még, hogy megérhesse pár hét mulva következő születése napját. Nem magáért óhajtotta ezt, hanem azért, hogy évi járadéka akkor vált esedékessé, amely az ő nyomoruságos helyzetben levő leányain sokat segítene, míg ellenben nyomasztó helyzetbe jutnak — és az anyai szeretet fentartotta a tovaszálló életet, az anya megérte születése napját, hogy a következő napon aztán hálával és békességesen hunyja le a halál álmára szemét.

Ki ne hallotta volna, hogy a reménység szerfelett erősíti az embereket és képessé teszi azokat erőtfeszítő munkák teljesitésére, olyan nélkülözések elviselésére, amikre azelőtt képtelenek voltak. Csak a remény tartja fel a hanyatló erőt és mihelyt elhangzik a szó: nincs reménység többé, az ember rögtön összeomlik testileg épúgy, mint lelkileg. Beszélik, hogy 1857-ben az angol Havelock katonái, az indiai felkelés idején roppant szorongatott helyzetben voltak, napról-napra oroszlán bátorsággal kellett a fellázadt indiai katonákkal harcolniok és mindinkább érezték, hogy lehetetlen lesz kitartani, hogy nincs kilátás segedelemre. Lesoványodtak egészen, éjjel-nappal figyelő állásban voltak, éjszakának idején hallgatóztak, ha vajjon nem hallják-e a segitő csapatok trombitájának a hangját. De mindhiába! Elkészültek a végső roham előtt a dicső halálra. Egyszer azonban valami alig észrevehető sípszó jut füleikbe, olyan, amilyet a skót regement szokott hallatni a maga gyakorlatain és ez a finom hang villanyozó hatással volt az elfáradtakra, a halálra kész emberekre — és ők diadalmasan megvívták az ostromot. Nem egyéb volt ez, mint a lelki erők diadala a testi akadályok felett. A derék svéd utazóról Sven Hedinről is azt olvassuk, miként ö a maga és utazótársa érdekében egy utolsó kisérletet tett avégből, hogy magukat a szomjúság miatti haláltól megmentse. Bár külsőleg ki volt merülve az égető sivó homokot járva, mégis bizonyos nyugodtsággal folytatta útját. Ekkor aztán megtette az utolsó kisérletet, mivel ott csillogott lelkében egy halvány remény, hogy utoljára is vízre akad. És ő csakugyan megtalálta azt, megmentette magát és barátját, a reménység tartotta fel a nagy inségben. Ha elveszünk a betegtől minden reménységet, ha azt mondjuk neki: belőled nem lehet többé egészséges ember, hordoznod kell a szenvedéseket mindaddig, míg utolsó erőd ki nem merül, — ily esetben roppant lelki erőre van

szüksége a betegnek, hogy nyugodtan és önmegadással viselje sorsát és magatartásában az legyen, aki azelőtt volt.

Nagy befolyást gyakorolhat az ember a másik ember lelkére, de különösen milyen nagy befolyása van az orvosnak, ha betege föltétlenül bízik benne. És egy kiváló, szent ember különösen milyen hatással lehet a maga betegeire! E tekintetben a legmegragadóbb példát az idvezítő úr Jézus Krisztus szolgáltatja nekünk. Igen, az ő fenkölt, megszentelt egyénisége, a melyből egy magasabb világ békéjének komoly és mégis szelíd vonásai ragyogtak ki és végtelen irgalomról beszéltek, milyen hatalma lehetett az ilyen léleknek a betegek felett, kik nyomott hangulatban voltak és a kik az idegbajok következtében a legkülönbözőbb betegségekben sínlődtek. Ő csupán a maga szentséges, isteni egyéniségének befolyása következtében meggyógyította a bénákat, a siketeket hallásra, a némákat beszélésre bírta, lecsillapította a forró lázat, az idegrángásokban szenvedőket megszabadította a borzasztó kínoktól, orvosolta a legkülönbözőbb betegségeket és kiválólag jótékony befolyást gyakorolt a lelki sötétségben szenvedőkre, úgy hogy azok felébredtek mélységes álmodozásukból és ismét öntudathoz jutottak s a lázas jelenségek és elmezavar állapota nem tért vissza többé, hogy a szegény eskórosok megszabadúltak az ő súlyos vergődésüktől; rövidre fogva, Jézus, akiben az istenes ember teljes harmóniája a legtökéletesebb alakban érvényesült, ezer meg ezer beteg emberben állította helyre a testi-lelki harmóniát. Mindig áll az, ami róla van mondva: sokakat meggyógyított, de nem gyógyított meg mindenkit. Esze ágában sem volt az, hogy ő puszán a testi betegek gyógyító orvosa legyen. Sokszor félrevonult, ha meggyőződött afelől, hogy őt nem lelki ügyben keresik, hanem testi bajok orvoslását kívánják tőle.

Az Úr nyomain haladtak tovább az ő nagy tanítványai. Pálról is az van mondva, hogy ő sok beteget meggyógyított. Mind a mai napig akadtak némelyek, akik jótékony befolyást gyakoroltak a betegekre, mikor szíveikben Isten békességével közelítettek feléjük, vagyis nagy, hatalmas Istenbe vetett bizodalommal, azzal a tudattal, hogy akik az Istent szeretik, azoknak mindenek javukra szolgálnak. Egyetlen józan gondolkozású ember sem tagadhatja tehát, hogy a lelki erők hathatós befolyást gyakorolnak testi életünkre is.

De micsoda állást foglalunk el azzal a kérdéssel szemben, hogy micsoda befolyást gyakorol a vallás a betegségek gyógyitása körül? Mikor a vallásról szólunk, természetesen nem minden lehető vallást értünk alatta, hanem értjük azt, amely szent és drága lett nekünk, amely össze van forrva a mi legszentebb meggyőződésünkkel; mivel a vallások között akadnak torzszülöttek is, amelyek csak aggódást, rettegést, fájdalmat, nem pedig megváltást hoztak az emberekre. Mit mond a mi vallásunk, a mi vallásos világ- és életnézetünk a betegségről? Erre a kérdésre azt feleljük: vallásunk azt tanítja, hogy mi Isten hasonmásai vagyunk és szem előtt kell tartanunk azt a figyelmeztetést, hogy uralkodjunk a föld és a világ felett. Igy van ez megírva a biblia bevezető részében; a zsoltáríró ezt mondja: „micsoda az ember, hogy megemlékezel ő róla és micsoda az embernek fia, hogy őt a magad tulajdonaként takargatod? Csak kevéssé tetted őt kisebbé Istennél, dicsőséggel és ékességgel koronáztad meg. Úrrá tetted őt kezeidnek munkáin.“

Mi következik ebből? A betegség az élet ellensége gyanánt jelentkezik. Megadjuk-e magunkat ennek az ellenségnek? Vajjon a mindenható Isten nem adott-e nekünk egy csomó erőt, amelyeknek munkábaállításával megbirkózhatunk a testi ellenségekkel? Ha tehát jól értjük Istennek tanácsát, a legelső dolgunk ez: harcolj életed, egészséged ellenségei ellen minden Istentől adott fegyverrel. Figyeld, vizsgáld azoknak hatását, nyomozd szenvedésed okait és kutasd azt is, ami hanyatló testi erődet ujból megerősíti, roskatag szervezetedet talpra állítja. A komoly gyógytudomány tehát a tiszta, felvilágosult vallásos világnézlet szolgálatában áll.

(Folyt. köv) Furrer K. után *Ruszkay Gyula.*

Az egyetemes Konvent gyülése.

A magyarországi ref. egyház egyetemes konventje jan. 18-án rendkivüli ülést tartott, hogy az 1848. XX. t. cz fokozatos végrehajtásáról benyujtott törvényjavaslattal szemben állást foglaljon. A gyülésről a nehéz utazási viszonyok daczára a tagok közül csak kevesen maradtak el. Az ülést Baltazár Dezső püspök imája nyitotta meg, utána gr. Degenfeld József jelentette be hogy elnöktársa, a konvent lelkészi elnöke, Kenessey Béla püspök halálával a megüresedett lelkészi elnöki széket, mint rangban legidősebb püspök, Baltazár Dezső püspök foglalja el, a kit szeretettel üdvözöl.

Ezután Baltazár Dezső püspök meleg beköszöntő beszéddel foglalta el a lelkészi elnöki széket és kijelentette, hogy noha nehéz időkben érte ez a megtiszteltetés, mégis bizik, hogy föladatának eleget tud tenni, mert a konventi tagokban, de különösen elnöktársában gr. Degenfeldben hü és kiprobált segitőtársra akadt.

Az ülés tárgysorozatának alapján a Kenessey püspök elhalálozásával megüresedett konventi rendes és rendkivüli birósági tagsági helyre Sulyok Istvánt és Kiss Feóencet választották meg, majd az elnöklő főgondnok közölte a konventtel, hogy a konventi titkári állást Hörömpő Dezsővel, a másodtitkári állást pedig dr. Tóth Dezső ügyvéddel töltötték be.

Ezután áttért a konvent tárgysorozatának legfontosabb pontjára, az 1848: XX. t. cz. fokozatos végrehajtásáról szóló törvényjavaslat tárgyában készült előadói javaslat tárgyalására, melyet Boér Elek főgondnok terjesztett a konvent elé. Darányi Ignác főgondnok javasolja a konventnek, hogy miután a kultuszminiszternél bizalmas tanácskozás folyt, mielőtt e törvényjavaslatot a Ház elé terjesztették, amely bizalmas értekezleten gr. Tisza István és Baltazár D. püspök vettek részt, kéri a konventet, hogy az előadói javaslat meghallgatása után alakuljanak át értekezletté és ezen az értekezleten a konventi tagok a püspöktől és a főgondnoktól fölvilágosításokat kérnek a bizalmas tanácskozáson történtekről. Az indítványt a gyülés egyhangulag elfogadta.

A zárt értekezlet befejezése után gr. Dégenfeld elnök ujból megnyitotta az ülést, amelyen vita nélkül elfogadták dr. Boér Elek előterjesztését, amely az 1848. évi XX. törvénycikk végrehajtásáról be-

nyújtott törvényjavaslat ellen tett kifogásokat a következő hét pontba foglalta:

I. Egyetemes konvent az országgyűlés képviselőházához vallás- és közoktatásügyi miniszter úr által 1917. évi december hó 21-én benyujtott törvényjavaslatot, mint az 1848: XX. t.-cz. 3. §-ban foglalt elvek fokozatos megvalósításának egyik láncszemét és különösen az eddigi javadalmazás helyébe lépő s az állandóság és törvényes biztonság követelményeinek megfelelő örök alapítványi formát elismeréssel fogadja.

II. Nem tartja azonban szerencsésnek egy. konvent a „Segélyezés“ szó használatat, hanem e helyett kéri úgy a törvényjavaslatban, mint általában más törvényekben is az „állami hozzájárulás“ kifejezés alkalmazását.

III. Kívánatosnak tartja annak törvényes biztosítását, hogy az örök alapítványi tőke egyházunknak záros határidő alatt kifizettessék, továbbá, hogy, tekintettel a háború folytán előállott rendkivüli szükségleteinkre, adófizető híveink számának csökkenésére és híveink adóval való túlterheltségére, a javaslat második szakaszában fokozatosan beállított évjáradék legutolsó évi összege vagyis ref. egyházunkat illetőleg az évi 5 064,000 K állami hozzájárulás már az 1918—19. évi állami költségvetésbo felvétessék és folyósíttassék.

IV. Aggodalommal látja a törvényjavaslat 5-ik szakaszát, melynek alső bekezdése a 4. §-ban felsorolt háromféle egyházi szükségletnek a jövőben való továbbmenő állami támogatását kizárná és a másféle egyházi szükségletek jövőben való állami javadalmazásának olyan diskrecionáris feltételeit állapítja meg, a melyek kiszolgáltatnák egyházunkat a mindenkori kormányok változó jóakaratának. Egy. konventünk ezen mostani rendezéssel korántsem tekinti örökre kielégítettnek a javaslat 4. §-ában emlitett célokra nézve egyházunknak az állammal szemben az 1848: XX. t. cz. 3. §-án alapuló jogait, mert sem az egyházi adózás rendezésere, sem a közigazgatási költségekre, sem az orsz. lelkészi nyugdíjintézet támogatására a most nyujtani szándékolt járadékok minden időre elégségesek nem lehetnek és szükségleteink a természetes fejlődéssel együtt járó növekedésével az államnak az 1848: XX. t.-cz. alapján jövőre is számolnia kell már a pénz vásárlóképességének csökkenésére való különös tekintetből is. Épen azért arra kell kérnünk a törvényhozást és a kormányt, hogy a javaslat 5-ik §-át a következőleg módosítani m ltóztassék:

„5. §. A jelen törvényben megállapított alapítványi tőkék illetve évjáradékok sem a 4. §-ban felsorolt, sem az ott fel nem sorolt egyéb egyházi szükségletekre vonatkozó állami hozzájárulások esetleges és a szükséghez mért, valamint a viszonosság és az egyenlőség elvének megfelelő jövőbeni felemelését nem gátolhatják. E törvény azokat az állami hozzájárulásokat sem érinti, a melyek az itt felsorolt egyházakat eddig alkotott vagy jövőben alkotandó külön törvények, vagy az ily törvényeken alapuló szerződések, illetve kormányintézkedések értelmében akár egyházi, akár iskolai célokra illették vagy azután illetni fogják, vagy a fejlődés mértékéhez képest szükségesnek fognak mutatkozni.“

V. Miután a törvényjavaslat 8. szakaszának intenciója nyilvanvalóan a párbér kérdésének megoldását is célozza, ezt azonban mostani szövegezésével elérve nem látjuk, szükségesnek tartja egy. konventünk e §-nak olyan fogalmazását, melyből világosan kitünjék, hogy a párbér fizetési kötelezettsége alól minden idegen felekezetű egyén feltétlenül mentesül. Az ezen szakasz által érintett kérdések a rendezést igénylő jogviszonyok egész sorozatát hozzák napirendre, melyekre nézve kívánja az egy. konvent azt, hogy azok a viszonosság és egyenlőség elveinek alapján kellő szabatossággal meghatároztassanak és rendeztessenek. Egyáltalában nem akarja azonban a konvent ezek rendeztetése által a jelen törvényjavaslat törvénnyé válását késleltetni. Az emlitett jogviszonyok közül különösen kiemelendőnek tartja a patronátusi jog kérdését, amelyre nézve szükségesnek látja annak kimondását, hogy ott, ahol a községek a városokban a patronátusi kiadások meghaladják a patronátusi bevételeket, az 1868: 53. t. cz. 23. §-a megfelelően alkalmaztassék.*

VI. Végül ezúttal is szükségesnek látja az egy. konvent annak kijelentését és hangsulyozását, hogy bár az utóbbi években kétségtelenül történtek a kormány részéről jóakaratú intézkedések a lelkészek súlyos anyagi helyzetének könnyítésére, mégis magának a lelkészi alapfizetésének korszerű, a főiskolai képzettséghez mért s az állami közszolgálati alkalmazottakéval azonos elvek szerint történő rendezését elódázhatatlan feladatnak és szükségességnek tekinti, amely nélkül a mai nagy lelkészhiányon és az egyházak belső életének ebből folyó gyengülésén segíteni nem lehet. Ez pedig úgy állami, mint a társadalmi életben is igen súlyos erkölcsi bajok és zavarok kútforrása lehet, a melynek elkerülése nemcsak egyházi, de nemzeti és társadalmi érdek is.

KÖNYVISMERTETÉS.

Vass Vince: Vallás és erkölcs. Pápa 1917. Főiskolai nyomda. Ara 2·60 K.

Szerző bölcsészettudori értekezés gyanánt irta meg fenti dolgozatát. A modern filozófiai problemák egyik legaktuálisabb kérdésével foglalkozik benne: milyen viszonyban áll egymással vallás és erkölcs? Munkája négy részletre tagozódik. Az első részben a tárgyalási módszert állapítja meg. A 2. és 3. részben a megfelelő módszer értelmében jelöli meg az erkölcs, illetve a vallás területét és karakterét. Az utolsó fejezetben levonja a konzekvenciákat a vallás és erkölcs egymáshoz való viszonyára.

A módszer keresésében visszautasítja a fogalmi analyzis; a tapasztalatok objektiv egybevetése és a történeti kutatás eljárásait, mint nem megfelelőket. Ellenben az axiológiai móeszert, mint egyedül helyes eljárást fogadja el.

Ennek a módszernek az alapján az erkölcsiséget, Kant nyomán, értékitélet gyanánt fogja fel, mely mint kategorikus imperativus a priori van adva. Eszerint az erkölcs meghatározása pusztán formális jellegü lehet. Jellemvonásai, hogy *egyetemes, autonom és apriorikus*. Az emberi szellem alaptermészetében gyökerező, egyetemes önérték. Felismerési módja sem az indukció, sem a dedukció, hanem az intuició. „A tiszta erkölcs az ethikai értékeszme realizálása emberi cselekvés által“. (23. l.)

* Az illető § azt rendeli, hogy a felekezetek községi segélyezése a népesség aránya szerint történjék.

A vallásra vonatkozólag elismeri, hogy bizonyos tekintetben az is szintén axiológiai jellegű és eredetű. De visszautasítja azt a felfogást, mely a vallást kizárólag ilyennek akarja felfogni. Ontológiai eredetét és alapját az Istennel való közösség közvetlen átélésében látja. A vallás ilyen módon egyrészt az értékek konzerválására, másrészt a saját sorsunk felöl való megbizonyosodásra vezet. De nem az ethikai érték racionális posztulátuma a vallás, mint Kantnál és követőinél.

Ezek után veti fel a szerző a kérdést: Milyen viszony áll fenn vallás és morál között? Először erre felel: mit jelent a morál a vallásnak? A morál megelőzi a vallást, mind a történet, mind a lélektan tanúbizonysága szerint. Igy a morál a vallás gyökere. De koronája is. Mert a vallás erkölcsre vezet. S mit jelent a vallás a morálnak? Nagyon sokat. Az Istennel való személyes viszony megteremtése alapján: legmagasabbra fokozza az erkölcsi érzületet, a bűnösség tudatára juttat el; megtérésre és hősies odaadásra és erőkifejtésre segít. „Az erkölcsiség formális célja tartalmat nyer Isten országában." (65. l.)

Ezek szerint vallás és morál együtt haladnak, egymást nem zárják ki. Morál vallás nélkül nem állhat meg. Vallás morál nélkül nem képzelhető. A kettő szétválaszthatóságáról, vagy épen ellentétéről csak a lényegük félreértése árán lehet beszélni.

Szerző helyesen állapítja meg a végső eredményt: tiszta fokon a vallás és erkölcs teljes egységét. A legmodernebb filozófiai módszert alkalmazza kérdései tárgyalásában, mikor anyagát az axiológia nézőpontja alá helyezi. Igazoltan mutatja ki igy az erkölcs, mint a vallás ápriori alapjait. A modern vallásfilozófiával tart lépést akkor, mikor Kantot túlhaladja a vallás eredetére vonatkozó kérdésben. Részemről azt is helyesnek tartom, hogy az ontológiai alapra való rámutatással legyőzi a Böhm nyomán haladó szubjektivizmus egyoldalúságát is, amit egyébként már előbb „A vallási ismeretelmélet" c. dolgozatában is megtett a szerző.

Rá kell azonban mutatnunk Vass Vince tévedésére, ellenmondására ott, ahol épen speciális témája fejtegetéséről van szó. Mikor ugyanis a vallás és morál egymáshoz való viszonyáról szól; ezt a kijelentést teszi a tárgyalás élén: „a morál a vallásnak *megelőzője*". (49 l.) Nem a kanti értelemben ugyan, mert hiszen kiemeltük, hogy a vallást nem az értékek posztulátuma gyanánt fogja fel. De mégis, az a lelki processzus, amely a vallást megteremti, ethikai motivációkból indul. Szerző bármily erőfeszítést végez is annak bizonyításában, hogy ezt a tételt a vallástörténet és lélektan adatai is támogatják: ellenmondásban áll önmagával. Ha a vallás transcendens okára (Isten) tekint; ha a lelki processus immanens lefolyására, egyaránt megdőlt tétele. Szerző nyilván mondja könyve 46. lapján: „Isten az, aki hivogat minket... Isten lelke zaklatja az emberi lelket... Ő keres bennünket *először*". Továbbá elismeri, hogy a vallás gyökere a léleknek az a kozmikus megrendülése, mely nemcsak az ethikai értékek elvesztése miatt tesz aggódóvá, hanem a saját sorsunk miatt is, ami már túlhaladja a lelki processzus axiológiai jellegét már a keletkezésében.

De legevidensebb az önellenmondás annak a tételnek a fénye alatt, mely a vallást és morált oly szoros egységben levőnek mondja, melyeket elméletben elkülöníthetünk ugyan egymástól, de az élet, a valóság nem tűri az elkülönítést. Igy szerző nem ismerhet morált, mely megelőzi a vallást. Mert az ő axiológiai ontológiai álláspontján csakis *már eleve vallásos morál* lehetséges. Visszásan rikít ki azért a tárgyalás menetéből ez a ritkásan szedett tétele: „*Az igazi morál nem Istenen alapszik, de szükségképen Istenhez vezet.*" (53. l.)

Szerzőnek ezt a tévedését csak előkelő forrásainak kellőleg ellen nem őrzött hatásával tudjuk némileg magyarázni.

Az értekezés nyelvezete sok helyt szakadozott, nehézkes.

Egyébként örömmel üdvözöljük az ifjú szerzőben a termékeny munkást, s szívesen dicsérhetjük olvasottságát s joggal várhatjuk tőle a magyar vallásfilozófiai irodalom szép sikerű kultiválását. Művét szivesen ajánljuk megszerzésre és olvasásra.

Gombos Ferenc.

IRODALOM.

* **Az Úr dicsér és int.** Egyyházi beszéd. Irta s a reformáció 400-ados emlékünnepén 1917. nov. 4-ikén a gálszécsi ref. templomban elmondotta *Péter Mihály* gálszécsi ref. lelkész. E mű tiszta jövedelme a *Gálszécsi István* alapra fordíttatik. Sárospatak, 1917. 8 r. 16 l. Ára 1 K. Ezt a szép alkalmi beszédet, melyhez Dr. Tüdős István püspök írt ajánló sorokat, ajánljuk olvasóink figyelmébe.

* **Az Út Tankönyvei.** *Az Út* című folyóirat szerkesztősége modern, építő, föltétlenül öntudatos keresztyén-református szellemü és föltétlenül paedagogiai értékü *vallástanitási tankönyvek* kiadását vette célba, a melyek egyaránt megfelelnek a tanszerüség és az építőerő követelményeinek. A vállalat első száma *Dr. Makkai Sándor* sárospataki theol. tanár *A Biblia* című útmutatója lesz a szentirás tanulmányozásához középiskolák és tanitóképzőintézetek számára (II. átdolgozott kiadás). A könyv ára 2 korona lesz, megrendelések a szerzőhöz Sárospatakra intézendők.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Lelkészválasztás.** A tiszaoszlári gyülekezet (Borsod m.) még dec. 2-án *Kovács Gyula* ottani h. lelkészt választotta meghivás útján rendes lelkészeül. Az új lelkész jan. 1-én foglalta el állását. Isten áldása kisérje működését!

— **A reformáció 400 éves jubileumát** a *poroszlói* gyülekezet, mint lapunk múlt évi 42—43. számában jelentettük, egy *szeretetház* létesítésével örökítette meg, a melyre dec. 31-ig 5184 K gyült egybe; az emlékünnepély alkalmával a lelkész a templomban a délutáni iskolai ünnepélyen minden gyermeknek egy újszövetséget adott emlékül. A gyülekezet *Egyházi élet* című havi kis értesítője a magas előállítási költségek miatt, 7 évi fennállás után — legalább egyelőre — megszünik.

— **20000 koronás alapitvány.** A „Hangya" fogyasztási és értékesitő szövetkezet a sárospataki főiskola javára 20,000 koronás alapítványt tett. Az alapítványt a következő levélben jelentette be: „A Sárospataki Refor-

mátus Főiskola tekintetes Igazgató-tanácsának, Sárospatak. A „Hangya" a Magyar Gazdaszövetség fogyasztási és ért. szövetkezete a több száz éves sárospataki ref. főiskolának a nemzeti müvelődés és a hazafias jellemek képzése terén kifejtett működése elismeréseül K, 20,000, azaz húszezer korona tőkét, mint alapítványt bocsát ezen főiskola rendelkezésére, a következő módozatok szerint és kikötések mellett: Az alapítványi tőkét ezen levelünkkel egyidejüleg f. évi január 1-jei értékkel K 20.000 azaz huszezer korona összegben a sárospataki ref. főiskola részére nyitott folyószámlán javára irjuk. Ezen 20.000 korona alapítványi tőke elhelyezése tekintetében kikötjük, hogy a sárospataki ref. főiskola azt a „Hangya", a Magy. Gazdaszövetség fogyasztási és értékesítő szövetkezet alapszabályai 6, 7, 37. §§-ban körülírt, a mérlegszerű tiszta nyereségből 5 százalékos osztalékban részesülő alapítványi üzletrészbe helyezze el, avégből alapító tagok közé belép és 20 drb. 1000 koronás üzletrészt jegyez. Az alaptőke el nem idegeníthető, el nem zálogosítható s annak elhelyezésében minden változás csak igazgatóságunk hozzájárulásával történhetik. A tőke jövedelme felett a főiskola szabadon rendelkezhetik. Ha a főiskola megszünnék, vagy ha az üzletrészvényeket a főiskola egyoldalúan felmondaná, az alapítvány visszaszáll a Hangyára." A szép alapítványért az igen tisztelt szövetkezetnek ezuton is hálás köszönetünket fejezzük ki.

— **Ifjusági istenitiszteletek** tartását kezdette meg jan. 27-én főiskolánk tanári kara az imateremben; ez istentiszteletek a téli időszak alatt, húsvétig, vasárnaponkint fognak tartatni. Az első alkalommal *dr. Makkai Sándor* főiskolai lelkész papolt; a következő vasárnapokon a többi theol. tanár és a főgimn. vallástanár fog papolni.

— **Bizottsági gyülések.** Az egyetemes tanügyi bizottság márc. 16—17., a zsinati tábori lelkészeti bizottság márc. 18—19, a zsinati énekeskönyvügyi bizottság márc. 20—21. napjain fogja Budapesten, a konvent székházában üléseit megtartani.

— **Még egyszer Tompa és Debrecen** cim alatt *dr. Kardos A.* debreceni reálisk. ig.-tanár hosszabb nyilatkozatot küldött be hozzánk válaszul a lapunk f. évi 1. számában megjelent *Tompa és Debrecen* cimü cikkre. Válaszában semmi újabb adatot nem találtunk, ami a felolvasásában kifejezett valótlan állításait (itt kissé szerényebben „egyéni vélekedéseknek", „feltevéseknek" nevezi őket) megerősítené, támogatná, azokkal szemben használt erős kritikai megjegyzéseinket tárgytalanokká tenné; az semmivel nem viszi előbbre a kérdés ismeretét s igy — tekintettel a mai nagy papirhiányra — le kell mondanunk annak közléséről. Ha K. A. bebizonyitja, hogy Tompa itt-tanulása idején a tanároknál és az ifjuság közt Debrecen-ellenes szellem uralkodott, ő ilyen szellemet szitt itt magába s költészetében ezért mellőzte a debreceni tárgyak feldolgozását: készek leszünk állításainkat revideálni, de addig, míg ez be nem következik, fenn kell őket tartanunk.

— **Adományok a főiskola internátusi és fentartási alapjára.** (Folytatás.) A cigándi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 3056 I. r. 1736+II. r. 1320 K.) A sajóecsegi ref. hívek) (1—1 K. szem. járuléka) 547 K, Az eperjesi ref. hívek) (1—1 K. szem. járuléka) 461 K, A pamlényi ref. hívek) (1—1 K. szem. jár.) 103 K, A kisbári ref. hívek (1—1 K. szem. járuléka) 95·96 K, A csarnahói ref. hívek) (1—1 K. szem. jár.) 400 K, A hejőpapi ref. hív. (1—1 K. szem. jár.) 800 K, A kupai ref. hív. (1—1 K. szem. jár.) 246 K, A tiszakészii ref. hív. (1—1 K. szem. jár.) 823 K. A szentistvánbaksai ref. hív. (1—1 K, szem. jár.) 433 K. A vámoslucskai ref. hív. (1—1 K. szem. jár.) 259 K. Az alsómihályi ref. hív. (1—1 K. szem. járuléka) 273 K, A disznóshorváti ref. hív. (1—1 K. szem. jár.) 339 K, A bánhorváti ref. hív. (1—1 K. szem. járuléka) 500 K, A zemplénagárdi ref. hív. (1—1 K. szem. jár.) 124 K, A szutori ref. hívek (1—1 K. szem. járuléka) 226·66 K. A nagybárii ref. hív. (1—1 K. szem. jár.) 338 K. A balogiványi ref. hívek (1— K. szem. jár.) 257 K. A cakói ref hívek (1—1 K. szem. járulék) 200 K. A vilmányi ref. hívek (1—1 K. szem. járuléka) 275 K. Az imregi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 219 K A ladmóczi ref. hívek (1—1 K. szem, járuléka) 372·86 K, A tiszasalamoni ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 650 K, A mezőzombori ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 417 K, Lövőpetri ref. egyházközség 119·90 K. Ez összegben Nagy Kálmán lelkész adománya 40 K; Rápolti Nagy Tamás adománya 50 K; az egyházé 10 K. — Mokcsakerészi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 198 K, Berzétekörösi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 205 K, Szádvárborsai ref. hivek (1—1 K. szem. járuléka) 371 K. A Mezőnagymihályi ref. hívek (1—1 K. szem. járuléka) 990 K, A Sátoraljaujhelyi ref. hívek (1—1 K. személyi járuléka) 424 K, A Bátkai ref. hívek (1—1 K. személyi jár.) 360 K, A Bereti ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 385 K, Az Abaujkéri lelkészgyűjtése 140 K, Tarczavajkóczi ref. hívek (1—1 K. szem. járuléka) 566 K, Ornstein Ignác Sárospatak 2 K, A Szemerei ref. hívek (1—1 K, szem. járuléka) 204 K. A Litkai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 90 K, Erős Lajos Szemere 26 K, Balogh István Edelény 40 K, Ifj. Balogh István Edelény 10 K, Ifj. Fazekas István Edelény 10 K. Fejes Ernő Sátoraljaujhely 20 K, Vas Mihály Gégény 25 K, Magyarpéterlaki ref. lelkészl hiv. 12 K, Beregsurányi ref. egyház 5 K, Nagy Lajos, Tardona 3 K, Porcs János, Miskolcz 100 K, A Radostyáni ref. hívek (1—1 K. szem. járuléka) 385 K, A Hernádbüdi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 446 K, A Borsodi ref. hívek (1—1 K. szem. járuléka) 334 K. A Barcikai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 217 K, A Varbói ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 772 K. A Szendrői ref. hivek (1—1 K. személyi járulékai) 541 K. A Magyarbozsvai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 69 K, A Füzérradványi ref. hívek (1—1 K. szem. járulékai) 240 K, A Finkei ref. hívek 1—1 K. szem. jár.) 161 K, Az Edelényi ref. hívek (1—1 K. szem. járulékai) 438 K, A Tornaljai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 742 K, összesen 20,066·38 K; a lapunk mult számában kimutatott végösszeggel együtt 232 870·56 K. (Folytatás következik.)

— **Bázelben** *Stunda István*, főiskolánk volt szénióra, jól érzi magát és szorgalmasan végzi tanulmányait. Azt irja: „A helybeli konzulnak a püspök urhoz és az igazgató urhoz, sőt kultuszminiszter urhoz küldött értesitése önkényes értesités lehetett s az egyetemen — uti multa exempla docent — nem tudnak arról, hogy a bázeli egyetemen külföldi honosságuakat nem szabad fölvenni. Sőt tovább mennek s törvényes határidőn is túl elengedik a tandijat egy megfelelő magyar érettségi bizonyitvány ellenében."

— **A Gálszécsi István** reformátor emlékalapra ujabban a következők adakoztak: nagyzerándi ref. egyház, tiszabecsi ref. egyház 3—3 kor, megyaszói és alsódobszai ref. egyház 5—5 kor. pazdicsi ev. egyház 25 kor. Vladár Ervin nagybirtokos, Bánfalva 25 kor, Czibur

Bertalan Nagymihály, Harmatta Andor Homonna 20—20 kor, Süteő István Rimaszombat, Ragályi Béla Miskolc, Csiszár Kálmán Magyarizsép, br. Fischer Lajos 10—10 kor, Szemere Géza Lasztomér 6 kor, dr. Mitrovics Gyula Debrecen 5 kor. Összesen 157 kor. Az előbb kimutatott 85 koronával együtt 242 kor. Hálás köszönettel nyugtázza Gálszécs 1918. jan. 31. Péter Mihály lelkész.

— **Központi sajtó r.-t.** cím alatt egy r. kath. napilap alapítására és a kath. sajtó céljainak szolgálatára 5 millió K-na alaptőkével egy részvénytársaság van alakulóban. Az 5 millióból kettőt az alapítók adnak össze, 3 milliót pedig 25 koronás részvények jegyzése formájában, a hivek fognak előteremteni. Az alapítási mozgalom élén Bangha B. jezsuita áll.

— **Külföldi vegyes hirek.** Az orosz hadifogságba került *csehek* közül egész zászlóaljak és ezredek áttértek az orosz orthodox egyházba. — XV. Benedek pápa a *keleti-egyház* ügyei számára egy külön congregátiót alapított, ezzel kapcsolatban Romában a keleti tanúlmányok előmozditására egy intézetet létesített. — *Ragaz* Leonhard zürichi theol. tanár dec. 10 én táviratot intézett Lénin orosz köztársasági elnökhöz, amelyben fölkérte őt, hogy ne kössön a központi hatalmakkal az europai demokrácia és az elnyomott kis népek érdekeinek hátrányára különbékét; távirata a svájci németek körében nagy vihart keltett.

— **Főrendiházi tagság** cím alatt a *P. E.* és *I. L.* legutóbbi száma azt irja, hogy „Kenessey püspök halálával *dr. Tüdős I.* tiszáninneni püspök nyer meghivást a főrendiházba.“ Ez tévedés, mert dr. Tüdős I. már 1915. dec. 18-án megkapta a kir. meghivót a főrendiházba; most, Kenessey püspök halála után, *Németh István* dunántúli püspök fog a főrendiházba bejutni.

— **A németalföldi prot. egyházak bizonyságtétele.** Még november végén történt, hogy Hollandia tiz legtekintélyesebb protestáns egyházának főhatóságai egy békeszózattal fordúltak a semleges valamint a hadban álló népekhez és azok kormányaihoz, amelyet otthon az összes prot. templomokban felolvastak. E szózat erőteljes vonásokkal ecseteli mindamaz anyagi szenvedéseket és mindamaz erkölcsi és szellem károkat, amelyeket a világháború előidézett; felszólítja az összes nemzeteket és egyházakat, hogy alázzák meg magukat bünös voltukban Teremtőjük és legfőbb Birájuk előtt és fölkéri a hadakozókat, hogy haladéktalanul tegyék le vértől gőzölgő fegyvereiket és minden áron kössenek barátságos, kölcsönös megegyezésen alapuló békét. Az entente-hatalmak ma hangoztatott jelszava: „Nincs béke győzelem nélkül!“ a szózat aláirói előtt az evangyéliom alapelveivel teljesen ellentétesnek tünik föl. A genfi *Semaine religieuse*, a békeszózatot ismertetve, nem tud az utóbbi tételben megnyugodni, mert szerinte „egy korai békénél, amely szükségképen büntetlenül hagyna gyülöletes igazságtalanságokat és továbbra is fentartana elviselhetetlen elnyomásokat, igazán kivánatosabb a háborunak mindaddig való folytatása, mig az igazság és a szabadság diadalmaskodik.“ Csodálkozva és megdöbbenve olvassuk e sorokat; csodálkozunk és megdöbbenünk a fölött, hogy egy evangyéliumi prot. lap elvakult francia-rajongásból, még mindig a háború folytatását, az embervér kiontását, az emberi kultura alkotásainak pusztitását kivánja, mintha negyedfél év nem lett volna elegendő az embergyilkolásból és pusztitásból! Könnyü dolog a tenger hullámzását nyugodt kikötőben szemlélni!

— **Fülöp württembergi herceg** okt. 12-én, 79 éves korában meghalt; fiával, a most uralkodó király halála után, a korona egy kath. uralkodóra fog átszállni. Érdekes, hogy Fülöp herceg a többszázados prot. uralkodó család sarja, hogyan lett katholikussá. Hát kath. anyja révén! Az anyja, Mária orleansi hercegnő, a Lajos-Fülöp francia király leánya volt, aki a kis herceget 1 éves korában árván hagyta. Halála után gyónta tója tudtára adta az apának, Sándor würtenbergi hercegnek, hogy haldokló felesége legforróbb kivánsága az volt, hogy fia abban a vallásban neveltessék, mely neki is örök üdvöt biztosit. A herceg, aki a királyi családnak egy olyan oldalágához tartozott, amelynek akkor semmi kilátása nem volt arra, hogy a trónra jusson, engedett Fantaria szerzetes esdekléseinek, kath. ritus szerint ujra megkereszteltette a fiát, akit aztán Lajos-Fülöp többi unokáival együtt a kath. vallásban neveltek. Ám az idők változtak s ma a Fülöp fia a trónörökös; Fantaria meghalt, ellenben műve megmaradt s rövid idő mulva egy jórészben prot. ország felett egy kath. király fog uralkodni.

Pályázat. Az Orsz. Ref. Lelkészegyesület 400 kor. pályadíjat tüz ki ifjúsági vagy felnőttek számára irt szindarabra. Tárgyát a költő szabadon választhatja, fő, hogy műve önálló, művészi becsü, nemes nyelvezetü, az egyszerü nép által is érthető, annak vallásos érzését erősítő mü legyen, mely előadás, jelmezek és díszletek tekintetében falusi népünket nem állitja lehetetlen, megoldhatatlan problémák elé. — A nyertes mű kiadási és előadási joga egyesületünké. Jeligés levélkével ellátott pályaművek az „O. R. L. E.“ Elnökségéhez (Dr. Baltazár Dezső püspök Debreczen) küldendők 1918. november hó 30-ig. Csikesz Sándor az „O. R. L. E.“ ügyvivő titkára.

Szőlőoltványok és gyümölcsfák!

A háborus idők miatt eladó!

2 éves gyökeres fásoltvány.

Borfajták, — Csemegefajok, — Direkt termő piros Delaware, — Százszoros és csabagyöngye, — Gyökeres Ripária Portális, — Rupestris Monti kula, — Rip Berlandieri.

Hordókat keresek megvételre!!!

Árjegyzék ingyen.

Molnár Mihály, Abaujszántón.

1—1

Aktualitások!

János Zoltán: „Férfiak és hősök.“ A schweizi reformáció és annak áldásai. Kv. K 5.—. fv. K 3.50.
Tóth—Szeghalmi: Erős várunk nekünk az Isten. K —.64.
Szimonidesz Lajos: Férfias hit. Kv. K 4.60, fv. K 2.60.
Páhy József: A gyakorlati lelki gondozás. Kv. K 7.20, fv. K 4.80.
Dr. Lencz Géza: Beszédek és imák. K 5.—.
„ „ „ Az úrvacsora kérdése. K 1.—.
Lukácsy Imre: Egyh. beszédek. I. és II. Kv. á K 6.50, fv. á K 4.50
„ „ Imé hamar eljövök. K 1.80.
Pósa Péter: Temetési beszédek. Kv. K 7.50, fv. K 5.—.
Román Ernő: Tudakozzátok az irásokat. Kv. K 5.— fv. K 3.—
Soós Károly: Egyházi beszédek. Kv. K 4.50, fv. K 2.50.
„ „ Krisztus a mi életünk. K 3.—
„ „ Isten és a haza mindenünk. K 1.60.
Kájel István: Háborus adventünk. Kv. K 2.70, fv. K 1.50
Nagy—Baltazár: Konfirmációi káté. K —.60.
Uray Sándor: Örökzöld koszoru. Kv. K 1.20.
„ „ Mentsük meg a jövő nemzedéket. Kv. K 2.60 fv. K 1.20.
Soós Károly; Bizzatok az Istenben. Kv. K. 1.20.
Dr. Masznyik Endre: Uj testamentom. Kv. K 13.
Szarka Gyula: Lelkész a világháboruban. K 4.50.

Kaphatók:

HOFFMANN és KRONOVITZ

könyvnyomdája és könyvkiadóhivatala

Debrecen, Piac-utca 49.

A „HANGYA“

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“

kötelékében már 1500 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

= Korona 77069069 volt. =

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesités kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

Ujdonságok!

Bay József: **A világháboru emlékére.**
Egyházi beszédek 2 K. 50 f.

Ravasz László dr. **Látások könyve.**
Beszédek, elmélkedések 12 K.—

Iic. Rácz Kálmán:

Miért is vagyok én keresztyén?
6 K—

Csekme Ferencz: **A szárnyaskerék diadala, vagy a vasut, mint népnevelő.** 2 K.—

Csekme Ferenc: **Képek a parokhiáról.**
Rajzok és életképek. **I. kötet** 2 kor. 50 fillér.
II. kötet 2 kor. 50 fillér.

Háborus feljegyzések a görgényi ref. egyházmegyének az 1916. évi oláh betöréskor menekült egyházairól, 5 korona.

Kaphatók:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalánál

DEBRECEN.

Irodalmi ujdonságok!

Ó, seregeknek Istene! Egyházi közönséges, ünnepi és szertartási beszédek és imádságok háboru idején. Irta: Szombati-Szabó István. Ára K 3·50
Az Ur gondot visel. 3 elbeszélés. Irta: Csűrös István. Ára K 1·50
Kispál András menekülése. Elbeszélés Irta: Csűrös István. Ára K —·40
Szász Ágnes naplója. Irta: Pilder Mária. Ára K 6·—
Egyháznagyok a magyar középkorból. Irta: Fraknói Vilmos. („Élet“ kiadása). Ára K 7·—
Látások könyve. Beszédek, elmélkedések. Irta: Ravasz László. Ára K 12·—
Reformáció és demokrácia. Irta: Takaró Géza. Ára K —·50
A menyekországa titkairól. Irta: Bitay Béla. Ára K 3·—
Philosophiai szótár. Szerkesztete: Enyvári Jenő. Ára K 3·20
Levelek a magyar nemzethez. Irta: Altenburger Gyula. Ára K 5·—

Keresett könyvek:

Az élet művészote. Irta: F. W. Foerster. Kötve K 7·—
Iskola és jellem. Irta: F. W. Foerster Ára K 7·20

KÓKAI LAJOS **BUDAPEST, IV. Kamermayer Károly u. 3.**

Portóra 10% felárt kérek.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 6—7. szám. Sárospatak, 1918. február 10—17.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ

HIRDETÉSEK DÍJA:
Egész oldal ... 40 Kor
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *Vas M.*: Tájékoztatás. — A sárospataki ref. theol. akadémia tanári karának tervezete a theologus-internátus létesítése tárgyában. — *Harsányi István*: Malakiás próféta könyve. (Folyt.) — *Furrer—Ruszkay*: Vallás és betegápolás. (Fo köv.). — *Referens*: A Kálvin-Szövetség konferenciája. — *Kristóf György*: Könyvismertetés. — Vegyes közlemények. — Szerkesztői üzenetek. — Pályázat. — Hirdetések.

Tájékoztatás

az illetékegyenértékadó alá eső egyházi javak bevallásához.

Nekünk lelkészeknek, a gyakorlati élet sok olyan dolgot rak vállainkra, amelyekre nézve a kellő tájékozódást az iskolában nincs módunkban megszerezni. Ezek közé tartozik az *illetékegyenértékadó* is, amely csupán testületeket, illetve jogi személyeket terhel.

Az állam, ha valamely birtok gazdát cserél, az után vagyonátruházási *illetéket* ró ki. Azonban az a vagyon, amely testületek, mint jogi személyek (u. n. holt kéz) tulajdonába száll, rendszeresen megmarad azok birtokában. Ennélfogva a rendes birtokforgalmi illetéktől a kincstár ezen birtoknál elesik. *Ennek pótlásául szolgál az illetékegyenérték, vagy immortiális adó.* Tárgya az illetékegyenértéknek minden *ingatlan vagyon*, mely akár egyházi, akár világi községek, egyletek, intézetek és egyéb testületek, vagy társulatok birtokában van. Tárgya továbbá minden olyan *ingó vagyon*, mely hasonlag jogi személyek birtokában van; igy az *örökös alapítványok, évi járadékok, gyümölcsöző tőkepénzek*, vagy p. o. a kath. főpapi javadalmaknál a birtok gazdasági szerelvényei, haszonállatok állománya s lakásaik berendezése, *amelyek nem magántulajdonai az illető haszonélvezőnek.* Ilyenek azonban nálunk nincsenek. Az illetékegyenértékadó 10 évenkint állapittatik meg s a megállapitott adó 10 évre érvényes. Ha azonban az illetékegyenérték tárgyát képező akár ingatlan, akár ingó vagyon másnak birtokába megy át, vagy pedig megsemmisül, az annak megfelelő illetékegyenértékadó *leirása* megfelelő igazolással kérelmezhető.

Az illetékegyenértékadó az 1881. évi XXVI. t.-c. 22. §. b) pontja értelmében az *egyház* és *lelkész* használatában levő ingatlan birtok után *értékének* $^4/_{10}$ %-a, ingó vagyon után az *érték* $^2/_{10}$ %-a. *Az iskolák ingatlan birtoka után* pedig ugyane törvény 25. §-a értelmében $^2/_{10}$ %. Az 1881—87. évi XLV. t.-c. 4. § a értelmében a *földbirtok értéke* gyanánt a kataszteri tiszta jövedelem *20 szorosa*, *a házbéradó alá tartozó házak értéke* gyanánt a megelőző évi házbéradó alapjául vett tiszta jövedelem *15 szöröse*, *a házosztályadó alá tartozó házaknál* a megelőző évre kivetett házosztályadónak, — földtehermentesitési járulékokkal együtt — *60-szoros* összege, a *kir. kivébb haszonélvezeteknél* a járadékadó alapjául vett jövedelem *15-szörös* összege vétetik. A *köztanintézetek* (népiskolák) *javainak értéke* pedig ugyane törvény 5. §-a értelmében: földbirtoknál a kat. tiszta jövedelem *19 szerese*, bérházaknál a tiszta jövedelem *14 szerese.*

Az ingatlan vagyon bevallásához küldött rovatos iv kitöltésénél a következőleg kell eljárni:

Ugy az egyház, mint a lelkész és a tanító használatában levő ingatlan birtokok, egymástól elkülönítve, külön-külön csoportban (amint az vagyonleltárunkban is áll) vallandók be az 1918. évi jan. 1-i állapot szerint. A bevallási iv 1. főrovatába, csoportonként (egyház, lelkész, tanító) külön számozva, annyi sorszám irandó, ahány telekkönyvi helyrajzi szám van. Jó szolgálatot tesz itten a mi vagyonleltárunk, illetve vagyontörzskönyvünk. De az eredeti kataszteri birtokiv, illetve telekkönyv másolata feltétlenül beszerzendő s helyesség szempontjából ez használandó. A 2. főrovatba az egyház, a lelkész és a tanító neve irandó, t. i. akik a bejegyzendő birtok haszonélvezői. A 3. főrovatba: „ki tartozik az egyenértéket fizetni," az egyház neve után ez irandó: az egyház, mint tulajdonos és haszonélvező"; a lelkész és tanító neve után: „az egyház, mint tulajdonos a díjlevél értelmében," vagy pedig a haszonélvező lelkész, vagy tanító, ha t. i. a díjlevél szerint minden adót fizetnie kell. A 4. főrovatba az ingatlan tárgya jegyzendő be, azon helyrajzi számnak megfelelőleg, amint a telekkönyvbe be van jegyezve; p. o. *belsőtelek*, *szántóföld*, *rét* stb. Bejegyzendő továbbá azon %, amely a birtok után illetékegyenértékadó gyanánt a törvény értelmében alkalmazandó; és pedig az egyház és a lelkész használatában levő ingatlanoknál $^4/_{10}$ %, a tanító használatában levő ingatlanoknál $^2/_{10}$ %. Az 5. főrovat első alrovatába a telekkönyv száma jegyzendő be, amelyben a birtok áll. A második alrovatba a telekkönyvi helyrajzi szám; és pedig minden egyes szám külön-külön sorba; a harmadik alrovatba pedig a házszám irandó. A 6. főrovatba a kat. birtokiv száma jegyzendő, amelyben a jelzett telekkönyvi tételek állanak. A 7 főrovatba, az 5. rovatban már megjelölt telekkönyvi helyrajzi számoknak megfelelő terület jegyzendő be a kat. birtokiv szerint. (A telekkönyv és birtokiv

Lapunk jelen számához $^1/_4$ iv melléklet van csatolva.

adatai között a területre nézve, ahol telekkönyvi betét nincs, sok esetben eltérés van. Ilyen esetben a terület nagyságára nézve a kat. birtokív adatai az irányadók.) A 8. főrovatba, a 7. rovatba jegyzett területek kat. tiszta jövedelme jegyzendő be, minden egyes terület után külön-külön, a kat. birtokív alapján. A 9—10. főrovatba a múlt évi adóív alapján a házbéradó és házosztályadó jegyzendő be. A 8—10. rovatba jegyzett adatok hitelessége a községi előljáróságtól kiveendő bizonyítvánnyal igazolandó. E bizonyítvány a bevalláshoz csatolandó, vagy ha hely van rá, a bevallásra is rávezethető. A 11. főrovat üresen hagyandó, mivel a regále már megváltatott s egyéb, a birtokkal egybekapcsolt. kir. kisebb haszonélvezeteink tudtommal nincsenek. A 12—15 rovatok nem a bevalló által töltendők ki. A 16. főrovatba az egyes területekre vonatkozó észrevételek jegyzendők; p. o. temető, templomhely, iskolakert stb. Ha még 10 év nem telt el a vétel idejétől, bejegyzendő, hogy mikor szereztetett s mely szám alatt lett a vételi illeték kiróva. Ugyanide jegyzendő, hogy a kat. tiszta jövedelemmel szemben mennyi az ártéradó, hogy kellő világításban álljon a megadóztatandó érték.

Ha az ingatlan birtok valamely vízszabályozó társaság kötelékébe tartozik: *a kat. tiszta jövedelemből*, az 1887. évi 45. t.-c. 4. §. 1. p. értelmében a szabályszerű módon megállapított *vízszabályozási járulék levonandó*, ha csak az 1881. évi 42. t.-c. 7., 14. és 15. § ai értelmében a kat. tiszta jövedelem megállapításánál már figyelembe nem vétetett. *Ha az ártéradó meghaladja a kat. tiszta jövedelmet, az illetékegyenérték kirovására alap nincs, s az ilyen birtok után illetékegyenérték nem vethető ki. De ha meg nem haladja is az ártéradó a kat. tiszta jövedelmet, csak azon összeg szolgál a kivetés alapjául, ami a vízszabályozási járulék levonásával fennmarad.* Ennek igazolására egy kimutatás, illetőleg bizonyítvány szerkesztendő, amelyben külön-külön legyen kitüntetve, hogy mennyi az egyház, lelkész és tanító használatában levő földek kat. tiszta jövedelme s mennyi ezekkel szemben az ártéradó, akár tiszai, akár nyíri. E hivatalos bizonyítvány a községi előljáróságtól veendő ki s egybefoglalható a 8—9—10. főrovathoz szükséges bizonylattal is. E bizonyítvány szintén mellékelendő a bevalláshoz. Ha az előljáróság az ártéradót igazolni nem tudja, az illető társulat igazgatóságától veendő bizonyítvány, amelyben világosan ki legyen téve, hogy a *kataszteri tiszta jövedelemből a vízszabályozási teher levonva nincs.* Ha esetleg levonatott, akkor az ártéradó az illetékegyenérték kiszabásánál figyelembe nem vétetik.

Ezeken kívül figyelembe ajánlom ehelyütt, hogy az 1881. évi 26. tc. 24. §. A. pontja értelmében illetékegyenértékmentesek: Mindazon ingatlanok, melyek föld- és házadónak alávetve nincsenek, p. o. *temetők, házzal beépített telekrészek, udvarok, templomok, lelkészi és tanítói lakások, iskolák* és ezek mellett levő *gazdasági épületek* stb.

Az ingóságok bevallásához küldött rovatos ív kitöltése következőleg eszközlendő: Az 1. tételszám alatt álló készpénzrovatba az 1917. évi pénzmaradvány jegyzendő be. A 2. tételszám alatti gyümölcsöző tőkék rovatába vezetendők be az alapítványi pénzek, illetve az alapok és alapítványok végösszege, *egyéb pénznemek* cím alá; c) alatt pedig a regále és egyéb értékpapírok névértéke jegyzendő szintén egy összegben. E két összegnek egyeznie kell az alapok és alapítványaink értékének 1917. évi december 31-iki leltár szerinti végösszeggel, mivel az értékpapírok valamely alap vagyonába tartoznak. A 3—8. tételszám alatt álló címeken a mi egyházainknak nincs mit bevallaniok. A 9. tétel alatt a lelkészi és iskolai könyvtár, iskolai bútorok, taneszközök értéke egy összegben jegyzendő be. Ugyancsak a múlt év végén vagyonleltárba jegyzett érték alapján. A 11. tételszám alatt bevallandók a templomi felszerelések, úrasztali készletek értéke, egyéb ingóságok, hátránykövetelések.

Az ingó vagyon bevallási ívhez részletes leltár készítendő, megjegyezve, hogy az *értékállapot* melyik tételére vonatkozik. S az összes egy leltárba foglalható. A leltár mintájául felhasználható ingóvagyonunk leltármintája, a két utolsó rovat (Jövedelem, Jegyzet) elhagyásával. P. o. ad 2. *Gyümölcsöző tőkék.* S itt az alapok és alapítványok részletesen felsorolandók az egyenkint rovatba s végösszegük kivetendő. Ad 11. a) *Különfélék* cím alatt felsorolandók a különféle ingóságok és hátránykövetelések külön-külön tételekben; b) *Úrasztali készletek* cím alatt az úrasztali készletek leltára jegyzendők be az egyneműek csoportosításával. P. o. 2 drb. tányér, 16 drb. terítő, abrosz, kendő stb. Részletezve az egyenkint rovatba s kivetve az összesen rovatba, S végül az Összesen rovatban az ingóságok értéke egy összegben megállapítandó. Epen úgy, mint ahogyan a mi leltárunkban áll.

Az ingó bevallási ív 3. lapján I, alá bejegyzendő az előző oldalon megállapított *értékállapot.* II. Szenvedő állapot cím alatt bejegyzendő először a zálogjogilag biztosított (bekebelezett) adósság, másodszor a zálogjogilag nem biztosított (be nem kebelezett) adósság s az értékállapotból levonandó a szenvedő állapot és ezzel *megállapítást nyer a III. Tiszta ingó vagyonállapot.* Ha az adósság több, mint az ingó vagyon értéke, a „*Tiszta*“ szó kereszttől húzandó s fölébe „*Szenvedő*“ szó írandó. *Ez esetben az ingó vagyon után illetékegyenérték nem vethető ki.*

Az Értékállapot alatt álló *Megjegyzések* alá bejegyzendők *az alapítványok céljai*, továbbá, hogy a bevallott értékpapír jövedelme mire fordíttatik, de ezek csak azon esetben szükségesek, ha e megjegyzések által illetékmentesség érhető el, mivel az 1881. évi 26. tc. 24. §-ának d) és e) pontjai értelmében illetékegyenérték alól mentesek: „A szent egyházak, imaházak s istentiszteletre szánt ingóságok“; „Az oktatási, jótékonysági és kegyeleti célokra rendelt alapítványok ingóságai s ily célokra fennálló intézetek és egyletek ingó javai, amennyiben az alapszabályok szerint ezen vagyon, az említett céloktól el nem vonható.“ Tehát illetékmentesek a templomépítési, iskolaépítési, vagy fentartási alapok is. A tanítók fizetésére rendelt alapítványok ingó vagyona, szintén illetékegyenértékmentes. (Pénzügyi bíróság 1889. évi 6341. sz. határozat.) Templomépítésre tett hagyományok illetékmentesek. (Pénzügyi bíróság 1890. évi 2009. sz. határozat.)

Az ingó vagyon bevallásához küldött rovatos ív 3-ik lapján a *Megjegyzések* alá az *adósságra* vonatkozó felvilágosítások jegyzendők be. Egyenkint felsorolandó kiknek mennyivel tartozik az egyház s miből származik az adósság. Ha zálogjogilag biztosított; ide jegyzendő a telekkönyvi végzés száma, amely szerint a telekkönyvbe bekebeleztetett.

Ugy az alapítványok céljaira, mint a teher származására s fennállására vonatkozó megjegyzések *igazolandók az esperesi hivatal által*, ami a bevallási ívre is rávezethető. *Hasonlag hitelesítendő az esperes által, az ingóságokra vonatkozó részletes leltár is.*

Ha az illetékegyenértékadó jogossága és helyessége ellen kifogás emelhető, *a felebbezés* a fizetési meghagyás kézbesítése napjától számítandó 30 nap alatt birtokon belül, e határidőn túl pedig további 60 nap alatt birtokon kivűl azon hivatalhoz nyújtandó be, amely az illetékegyenértékadót megállapitotta. 90 nap lefolyása után beadolt felebbezések hivatalból visszautasíttatnak. A másodfokú határozatok csak a kézbesítés napját követő 30 napi határidőn belül felebbezhetők. Az elsőfokú felebbezés a *nyíregyházai m. kir. pénzügyigazgatósághoz* intézendő, a másodikfokú pedig a *m. kir. közigazgatási bírósághoz*, Budapest. (1881. évi 34. tc. 29., 30., 34. §.)

A felebbezési orvoslatok kimeritése, vagy azok elmulasztása folytán jogérvényessé vált illetékegyenérték változatlanúl fennmarad egész 10 évi időtartam alatt. (1887. évi 45. tc. 8. §.) A kivetés *helyessége ellen* többé kifogás nem emelhető. Ez az oka annak, hogy ily részletes útasítást igyekeztem adni, mert biztos tudomásom van róla, hogy a most tíz éve történt kirovásoknál igen sok helyen károsodásnak lettek egyházaink kitéve.

Azonban, ha időközben (tehát a 10 év tartama alatt) a vagyon mennyiségében változás áll be, t. i.: ingatlan vagyon szerzése, kicserélése, vagy magánfélre átruházása esetén, a szerzés, csere, vagy átruházás időpontjától számítandó 8 nap alatt bejelentendő az illetékes adóhivatalnak; az ingó vagyonnál történt változás pedig a változást követő naptári év első havában jelentendő be. A bejelentés elmúlasztása bírság alá esik, ha t. i. a kincstár érdeke károsúl. Ha pedig fogyott a vagyon, megfelelő leírás kérendő. (1881. évi 34. tc. 26., 27. §.)

A most kívánt bevallások a ***folyó 1918. évi március hó végéig,*** az illetékes adóhivatalokhoz, a helybeli községi előljáróságok útján, múlhatatlanúl benyújtandók, az azokban érdekelt egyének aláírásával. Alá kell tehát írni a lelkészeknek és tanítóknak, az egyház részéről a gondnoknak.

E *Tájékoztatás* szerkesztésénél az az elv vezetett: *„A másét ne kívánd, a magadét becsüld meg.“* Örülni fogok, ha meggyőződhetem, hogy hasznos szolgálatot tettem azzal lelkésztársaimnak s egyházainknak.

Vas Mihály,
esperes.

A sárospataki ref. theol. akadémia tanári karának tervezete a theologus-internátus létesitése tárgyában.

A sárospataki ref. főiskola theol. akadémiájának tanári kara 1917. évi december hó 22-én tartott ülésében — a lelkészvizsgáló bizottsággal folytatott előzetes tárgyalás alapján — elhatározta, hogy megkeresi az illetékes fórumokat egy theologus-internátus létesitése tárgyában, aképen, hogy addig is, amig egy végleges és minden kívánalomnak megfelelő önálló internátus épitése lehetségessé válnék, tekintettel az intézmény rendkivüli nevelői jelentőségére, az internátus *átmeneti* jelleggel már az 1918—19. isk. évre felállittassék és megnyittassék.

A jelzett kari ülés evégből kiküldötte Nagy Béla dékánt és Dr. Makkai Sándor theol. tanárt, hogy az átmeneti internátus tervezetét, — a szükséges megbeszélések és illetékes tényezőkkel való tanácskozás alapján elkészítsék. Az elkészült tervezetet, amelyet az alábbiakban közlünk, a theol. kar 1918. évi febr. hó 12-i ülésében egyhangúlag magáévá tévén, azt 1918. febr. hó 13 án az akadémiai szék is egyhangúlag elfogadta s felterjeszteni határozta a nagytiszt. és tek. igazgatótanács elé. A tervezet, — amelynek megvalósítása elé a legszebb reménységekkel tekintünk, a következő:

1. *Az internátus célja.* Addig is, mig végleges theol. internátus létesítése lehetségessé válnék, theol. karunk égetően szükségesnek itéli egy átmeneti jellegű theol. internátus felállítását.

Az internátus célja egyfelől az, hogy a jelenleg diáklakásokban szétszórt, egymástól elszakítva élő theol. ifjúságot a tanulás és egészség követelményeinek megfelelő közös lakásba gyűjtse össze s ezen együttlakás által lehetővé tegye tanulmányaik ellenőrzését, irányitását, testvéries közösségben az együvétartozás és a közös szent célokban való összeforrás kialakulását, életfolytatásuk felügyelését és szabályozását, továbbá személyes nevelői hatások útján kialakulni segítse és biztosítsa egy olyan nemes életrend s egy olyan lelki légkör kifejlődését, mely a lelkészi szent hivatalra készülő ifjakhoz illik s az internátus családias vezetése által az ifjúság társadalmi csiszoltságát és műveltségét is előmozdítsa. Másfelől célja az internátusnak az, hogy a nagyobbára szegénysorsú ifjaknak pályájukra való előkészületük anyagi oldalát — amennyiben erre érdemessé teszik magukat — megkönnyítse és biztosítsa az által, hogy részükre ingyenes, vagy az eddiginél nagyobb mértékű kedvezményes ellátást nyújtson. Távolabbi, de szintén igen fontos célja pedig az, hogy a fentebbiek alapján a sárospataki theol. akadémián való tanulást minél több ifjúra nézve kívánatossá tévén, az akadémia elnépteleredésének veszedelmét meggátolja.

2. *Az internátus helyisége és beosztása.* Az internátus, átmeneti jellegű lévén, egyelőre *bérházban* helyezendő el. Erre a célra theol. karunk, tekintetbe véve a theol. ifjúság létszámának a közel jövőben valószinű kialakulását, 30—40 ifjú számára egyetlen megfelelő helyiségnek a Zsindely-féle ház helyiségeit tartja, szobáinak elegendő számánál, egészséges voltánál, célszerű beosztásánál és a tápintézethez való közvetlen közeléginél fogva s tisztelettel kéri a nagytiszt. és tek. igazgatótanácsot a fentnevezett bérház ideiglenes átengedésére. Az internátus beosztását illetőleg: az ifjak, a szobák nagyságához mérten, kisebb-nagyobb csoportokban helyezendők el, tisztességesen, izlésesen, otthoniasan berendezett szobákban, amelyek nappali dolgozó- és éjjeli hálóhelyiségül szolgálnának. Theol. karunk az együttes étkezés családias, nevelői jelentőségére való tekintettel, föltétlenül kívánatosnak, s a tápintézet közelségénél fogva könnyen kivihetőnek is tartja azt, hogy a theol. ifjak az internátusban külön, közös étkezésben részesüljenek a tápintézet konyhájából, s e végből az internátusban egy nagyobb szoba ebédlőnek rendeztessék be, úgy, hogy ugyanaz a helyiség szolgálhasson az ifjúság számára a theol. tanárok részvételével rendszeresen tartandó áhitatossági összejövetelek, előadások, beszélgetések s általában a közös társalgás céljaira is, amelyek az internátus nevelői munkájának legfontosabb eszközei lesznek

3. *Felügyelet. Nevelés.* Theol. karunk a felügyelet legmegfelelőbb módjának azt tartaná, hogy egy theol. tanár családjával együtt az internátusban lakjon, annak egész életét irányítsa és vezesse, az ifjakkal együtt étkezzék s velük állandó nevelői érintkezésben álljon, mert ezáltal lehetne biztosítani az internátus családias

jellegét, amely minden sivár kaszárnyarendszer ellenében egyedül kívánatos. Mivel azonban ez a megoldás az átmeneti internátusban, helyszüke miatt, nem valósítható meg, theol. karunk javasolja, hogy egy, e célra alkalmas, tisztes életű és jellemű, megfelelő lelkületű és műveltségű özvegy papné, vagy tanárné alkalmaztassék az internátus rendtartásának vezetésére s mintegy a családanyai teendők ellátására, s részére az internátusban egy szoba lakásúl adassék. Emellett az ifjak közvetlen felügyelete bizassék a főiskolai szeniorra, (illetve theol. docensre v. segédtanárra) akinek szintén az internátusban legyen lakószobája s aki azután állandóan tegyen jelentést az internátus napi életéről egy, a theol. kar kebeléből a felügyelettel megbízandó tanárnak, aki az internátus minden ügyének irányítója s a karban referense legyen. A felügyelő tanárnak kötelessége legyen az internátust naponként látogatni, az ifjak munkáját és életét vezetni és ellenőrizni, őket a lelki élet kérdéseiben irányítani, áhitatossági összejöveteleiket a szénior segítsége s kartársai támogatása mellett rendezni és vezetni, a lehetőség szerint esetenként az ifjakkal együtt étkezni. Theol. karunk kívánatosnak tartja, hogy a többi theol. tanárok is, — lehetőleg családjaikkal — az internátust gyakorta meglátogassák, s az ifjakkal való nevelői érintkezés által az internátus igazi paedagogiai célját előmozdítsák.

4. *Tagok. Kedvezmények. Feltételek.* Az internátusnak minden theol. akad. hallgató jogositott és kötelezett tagja legyen. Ennek a jognak, illetve kötelezettségnek korlátja csak az lehet, ha a helyiség illetve a létszám annak keresztülvitelét megakadályozná, vagy ha az illető ifjú magát az internátusi tagságra valamely okból érdemtelenné tette. A tagsági kötelezettség alól indokolt esetekben a theol. kar előterjesztése alapján az akad. szék adhat felmentést. Theol. karunk az internátusi tagságot kedvezménynek óhajtja tekinteni s evégből javasolja, hogy annak minden tagja, amennyiben tanúlmányait szorgalmasan végzi s erk. magaviseletével azt kiérdemli, egyelőre a háború tartama alatt s a megélhetési viszonyok jobb alakulása idejéig teljesen ingyenes ellátásban (lakás, fűtés, világítás, élelmezés, kiszolgálás) részesüljön. Evégből tisztelettel javasolja, hogy azok az alapok és alapítványok, amelyek kifejezetten lelkészi pályára készülő ifjaknak tétettek, az internátus céljaira használtassanak fel; amennyiben az így nyert összeg nem volna elegendő arra, hogy minden tag ingyenes legyen, vagy pedig az ifjaknak nyújtandó kedvezmények odaitélése szempontjából érdemfokozat felállitása látszanék szükségesnek, az ingyenesség mellett az internátusban csekélyebb jótéteményt nyújtó kedvezményes helyek is létesittessenek, szabályszerű odaitélés alapján.

Amennyiben theol. akadémiánknak, országos feladata mellett elsőrendű célja az, hogy saját egyházkerületünknek neveljen lelkipásztorokat, theol. karunk azt javasolja, hogy mondassék ki az, hogy az internátusban nevelt ifjak, a kapott jótétemény nagysága és élvezésének időtartama aránya szerint, segédlelkészi éveik mellett és után még minimum 2, maximum 4 évig kötelesek legyenek, mint rendes lelkészek, vagy lelkészjellegű tanárok, a Tiszáninneni Egyházkerület kötelékében szolgálni, vagy ellenkező esetben a jótétemények pénzértékét a főiskolának, ill az internátusnak visszatéríteni. Evégből, más theol. akadémiák eljárásának mintájára, az internátusba való belépésük alkalmából évről-évre szabályszerű kötelezvényt szolgáltassanak, ennek az igénynek érvényesithetése céljából.

5. *Rendtartás.* Theol. karunk az internátus rendtartására nézve javasolja, hogy az egyfelől az akad. ifjúság életkorának megfelelően, az erk. jellem autonomiájának tiszteletbentartása alapján a keresztyéni szabadság alapelvére helyezkedjék, s azt tekintse irányadóúl, másfelől azonban a tanulás, az együttes társasélet és a lelkipásztori eszmény követelményeinek megfelelően a rend és fegyelem alapjára helyezkedjék. Mindenesetre teret kell engedni az ifjak szabad önnevelésének s erk egyéniségük szabad érvényesülésének az önfegyelmezés szabad formájában s mellőzni kell minden kaszárnyamódszert és zárdai gyámkodást, viszont nem szabad kizárni, sőt egyenesen meg kell követelni azt, hogy az internátusban theologus ifjúhoz nem méltó viselkedésnek semmi tekintetben tér ne engedtessék. Evégből föltétlenül szükséges leend egy az egészség, a tanulás, a társasélet és a nemes szórakozás követelményei alapján létesitendő napirend megalkotása, életbeléptetése és érvényesitése, amely a theol. kar joga és kötelessége legyen, az illetékes forumok jóváhagyása mellett.

6. *Fegyelem.* Azon ifjúval szemben, aki tanúlmányait elhanyagolja s ezáltal társaira is káros hatást gyakorol, aki rendetlen, fegyelmezetlen, esetleg erkölcsiségbe ütköző életével az internátus, illetve a papi pálya céljával és szellemével ellenkezésbe jön, fokozatos fegyelmi eljárás vezetendő be, amelynek fokozatai az intés, dorgálás, a kedvezmények részben, vagy egészben való elvonása, kizárás, amely természetszerüleg maga után vonja a theol. akadémiáról való kizárást is. A fegyelmet, az isk. törvényekkel egybehangzóan, az illetékes hatóságok végzik és gyakorolják.

*

Ezekben van szerencsénk a létesitendő theol. internátus tervezetét a nagytiszt. és tek. igazgató-tanács elé terjeszteni, teljesen áthatva az ügy rendkivüli jelentőségének tudatától s kérve annak kegyes elfogadását s a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés elé terjesztését.

Sárospatak, 1918. febr. havában.

A sárospataki ref. főiskola
theol. akadémiájának tanári kara.

Malakiás próféta könyve.

(Folytatás.)

A 4. v.-ben a próféta a régi napokat, vagyis a multat dicsőiti, szembeállítva a jelennel.

Az 5. v. szerint „az ítéletnek Istene," akinek eljövetelében sokan kételkedtek (v. ö. II. 17.), meg fog jelenni s ítéletet tart nemcsak a papok, hanem általában minden bűnös ember felett. Az עֵד מְמַהֵר (gyors tanú) kifejezést *Marti*, helyesen, úgy magyarázza, hogy Jehova, aki tanú és bíró is egyszersmind, nem fog sokáig tartó vizsgálatot tartani (mint tanú úgyis jól ismeri a bűnösöket), hanem gyorsan fogja az ítéletet végrehajtani.[70]

5.) III. 6 - 12. Felhivás megtérésre. A nép csalja Jehovát a tizeddel és áldozni valóval.

A 6. v. kezdő szaya (כִּי) szerint e vers még az előző szakaszhoz tartoznék, azonban a vers második

[70] *Károlyi* (*1590*) e vershez e magyarázatot fűzi: „Christus ereje az hitetlenekben és azok ellen."

fele a következő 7. v. első felével áll kapcsolatban, mert az אֲבֹתֵיכֶם (atyáitok) kétségtelenül a בְּנֵי־יַעֲקֹב (Jákóbnak fiai)-ra vonatkozik. לֹא שְׁמַרְתֶּם = meg nem változom, azaz a gonoszt mindig megbüntetem, a jót pedig megjutalmazom.[71] Azonban Jákób fiait nem pusztítja el, mert megígérte, hogy Jákóbot és utódait áldásában részesíti. A לֹא כְלִיתֶם kifejezés leghelyesebb értelme az, ahogyan a magyar fordítók általában fordítják: nem emésztettek meg.[72]

A 7. v.-ben a וְלֹא שְׁמַרְתֶּם (és nem tartottátok meg) kifejezésnek nincs tárgya; mivel azonban kétségtelen, hogy a חֻקַּי (rendeléseimtől, parancsolataimtól)-ra vonatkozik, a magyar fordítók általában utána teszik az „azokat" mutató névmást. *Wellhausen*, hogy a tárgy is ki legyen fejezve, a שְׁמַרְתֶּם-et önkényesen שְׁמַרְתֶּם-ra igazítja (többes számú 2. szem., 3. sz. tárgyraggal). *Marti* szerint e kifejezés csak glossza az „eltértetek rendeléseimtől" kifejezéshez. E föltevés azonban minden komoly alapot nélkülöz.

8. v. A מַעֲשֵׂר (tized) V. Móz. XIV. 22—29. szerint minden harmadik évben a léviták fenntartására szolgált; a papi kodex szerint, IV. Móz. XVIII. 21—32. szerint, pedig a tized a maga egészében minden évben a lévitáké volt; a begyűlt tizedből adtak aztán tizedet a papoknak. A תְּרוּמָה (ajándék, áldozni való) a papoké volt (v. ö. Ezék. XL. 30.; XLV. 13.); ez már V. Móz. XII. 11-ben a tized mellett van említve és Nehém. X. 38. XII. 44. szerint, a papok részére a templom kincsei közé, a tizedek tárházaiba helyezték el. (Marti.) Az a körülmény, hogy Malakiás a tized és az áldozni való ajándék (v. ö. Nehém. X. 38—40. XIII. 10—13.) beszolgáltatásának elhanyagolása illetőleg elmulasztása miatt korholja a népet, nem bizonyítja azt, hogy ő könyvét a papi törvény ünnepélyes kihirdetése (444. Kr. e.) után írta, mert hiszen a Móz. V. könyvebeli és a papi kodexbeli idevágó intézkedés között átmeneti fokozatnak kellett lennie; a viszonyok előkészítették a deuteronomiumi törvény megváltoztatását s ami a papi kodexben törvénnyé lett, azt a gyakorlati élet már korábban megkövetelte.

A 8. v. tartalma arra mutat, hogy Malakiás ebben az átmeneti időben írta könyvét.[73]

A 9. v.-ben kifejezett átok abban nyilvánúl a Jehova részéről, hogy a 10. v. szerint szárazságot és inséget bocsátott rájok, ami csak akkor szünik meg, (az átok helyét akkor fogja áldás betölteni), ha a tizedet *mind* (כָּל), a maga teljes egészében beszolgáltatják a templom tárházaiba.

A 7. v.-ben kívánt megtérés (שׁוּבוּ אֵלַי = térjetek hozzám) a 10. vers szerint akkor fog bekövetkezni, ha törvényszabta vallási kötelezettségeiknek teljes mértékben eleget tesznek. A בֵּית הָאוֹצָר (tárház, kincstár) alatt a jeruzsálemi templom épületének egy részét kell érteni, ahova a tizedet gyűjtötték be. (V. ö. Nehém. X. 39. XIII. 5., 6. Zak. XI. 13. A templom egy másik része papi lakásúl szolgált.) A טֶרֶף (eledel, enniváló) itt azt a táplálékot jelenti, amelyre a papoknak a templomban szükségük volt s a amelyből az istentisztelet szükségleteit fedezték.[74] [Nehém. 10. 39. szerint a templomi tárház kamaráiba kellett beszolgáltatniok a lévitáknak a tizedűl beszedett gabonának, mustnak és olajnak ajándékát.] E vers utólsó szavainak [עַד־בְּלִי דָי szóról-szóra: az elegendő megszüntéig] értelmét nehéz visszaadni.[75] A Rev. biblia elég találóan *bőségesen*-nel fordítja.

A 11. v. הָאֹכֵל szavát, melyet *Károlyi (1590.)* és a *Rev. bibl.* is *kártevő*-vel fordít, *Kautzsch* (közelebbről meg akarván jelölni a föld gyümölcsét elpusztító alanyt) *Fressheuschrekke*-vel, *Hitzig*, *Marti Heuschrekke*-vel (sáska) adja vissza.[76]

Ugy a 11., mint a 12. versben rajzolt boldog jövő akkor következik be, ha a Jehovához tér a nép, azaz nem fogja tovább csalni a tizeddel és áldozni valóval. Az אֶרֶץ חֵפֶץ (kívánatos föld) alatt a héber irodalomban tejjel-mézzel folyó, azaz boldog országot kell érteni. (V. ö. Ezékiel XX. 6., 15. Jerém. III. 19. Dániel VIII. 9.; XI. 16., 41.)

(Folyt. köv.) *Harsányi István.*

[71] *Károlyi (1590.)* e verset úgy magyarázza, hogy az Ur nem változott meg irgalmasságában, ami kitűnik abból, hogy az ő bűneikért meg nem emésztette őket (Jákób fiait.)

[72] *Bunsen* szerint: Ihr seid nicht vollkommen. (d. i. in diesem Bunde von eurer Seite.) *Kautzsch* szerint: mit euch ist es (auch noch) nicht zu Ende. *Wellhausen* e versrészletet nem érti s helyesbíteni sem próbálja, amit pedig gyakorta eszközöl.

[73] *Wellhausen* id. m. 209—210. l. *Marti* id. m. 474—475. l.

[74] *Orelli* szerint (221. l.) *eledel* (Zehrung) a szolgálattevő papok és léviták számára, továbbá az istentiszteleti szükséglet fedezésére.

[75] *Károlyi (1590.)* körülírása szerint: „annira hogy helyet ne találhassatok marhátoknak"; *Káldy*nál: bőséges; *Kámory*nál: teljes voltában; *Wellhausen*nél: bis kein Bedarf mehr ist; *Kautzsch*nál: bis zum Übermass.

[76] *Orelli* szerint is a *sáskát* kell alatta érteni. (id. m. 221. l.) *Káldy*nál, *K. Csipkés*nél és *Kámory*nál: *emésztő; Bunsen*nél is: *Verzehrer.*

Vallás és betegápolás.

(Folytatás.)

Ki adta a gyógyszerekbe a gyógyító erőt? Ki tudta azt, hogy egy bizonyos gyógyszer, mint a digitalis csillapítja a szívverést és másik szer a chemiai folyamatot rendes kerékvágásba viszi a testben? Honnan van az, hogy a chinahéja leköti a maláriát? Képesek-e erre az emberek? Az ő hatalmukban van-e ez a nagy művészet? Oh nem! mi csak alkalmazni tudjuk azt, amit az örök bölcsességű Isten adott és ha mi egyszerüen eldobjuk ezeket az eszközöket, ahelyett hogy ezek segítségével ádáz ellenségeink ellen harcolnánk, akkor olyanokká lennénk, mint a kik összedugott kézzel várják sorsuk fejleményét.

Köztudomású dolog, hogy hajdanta a pestis milyen rettenetes öldöklő angyala volt az emberiségnek. De kevésbbé tudjuk azt, hogy a megelőző századokban milyen rettenetes piszok és tisztátalanság volt mindenfelé a nagy városokban. És mikor a pestis lekaszálta a százakat és ezreket, körmeneteket rendeztek, beszéltek Istennek kibeszélhetlen tanácsáról és nem ismerték be, hogy azt a pestist ők maguk segítették tovaterjedni a maguk bűnös könnyelműsége és tisztátalanságával és ez által ásták meg az elpusztult emberek kora sírját. Ha tehát azt mondják az emberek: nekünk mindazt meg kell cselekednünk, ami által úgy a köztisztaságot, mint a háziitisztaságot elömozdíthatjuk, akkor csak azt cselekesszük, amit Isten parancsol életünk és egészségünk megóvása érdekében. Azért tudunk mi jobban védekezni azon öldöklő angyal ellen, mint a korábbi nemzedékek. Az idősebb emberek

nagyon jól tudják, hogy a typhus, a hideglelés az előző századokban százával ragadta el az életük virágában levő embereket, még pedig a legjobbakat, legderekabbakat. Mennyi szivbeli fájdalom származott már a betegségekből! Miért nem olyan gyakoriak manapság azok a betegségek? Azért, mert belátták az emberek, hogy a lehető legtisztább vizet kell inni; mivel a romlott víz szokott annak a rettenetes betegségnek a legfőbb oka lenni. Száz év előtt még sok áldozatot követelt a himlő is és az öregebbek még emlékeznek azokra, akik ezen rettenetes betegség nyomait arcukon viselték. Hányan vesztették el szemük világát, hány gyermek lett a himlő áldozatává! Rettenetes öldöklő angyal volt valaha az a himlő betegség! És az ember felvetette maga előtt a kérdést: vajjon kényszerítve vagyunk-e arra, hogy elszenvedjük ezt a nyavalyát és nem akarja-e Isten, hogy védekezzünk ellene? És elkezdett kisérletezni és nem nyugodott addig, míg fel nem találta a gyógymódot, hogy miként szorítsa korlátok közé a betegséget és miként mentse meg az emberek ezreit?

Ennélfogva úgy vallásunk, mint világ- és életnézetünknél fogva ez a mi kötelességünk: tedd meg mindazt, amit megtehetsz, hogy elméd mélységével, hűségeddel, lelkiismeretességeddel, ápoló szeretetteddel távol tartsd az embertől a gonosz ellenséget és ne beszélj Isten beláthatlan tanácsáról, ha te nem tetted meg a magad kötelességét, hanem mint a struc madár a homokba dugtad fejed a veszély idején.

A másik dolog ez: ha a betegség egykorú az emberiséggel, akkor kétségtelen, hogy azok Isten örök rendjében gyökereznek, megvan a céljuk és feladatuk, mint mindennek Isten világtervezetében. És épazért nem úgy fogjuk fel a betegséget, mint a gonosz véletlen küldeményét, hanem mint Isten rendelését. Nagyon jól tudjuk, hogy a betegség még nem a legnagyobb fájdalmat jelenti az emberi lélekre nézve, hogy vannak másféle aggodalmak, másféle fájdalmak is, mint azok, amelyek a testet támadják meg és vannak másféle szenvedések is, amelyekre azt mondja az emberi lélek: szomorú az én lelkem mindhalálig! Ha betegség jön ránk, ne csüggedjünk el, hanem gondoljunk azon embertestvéreinkre, akik szintén keresztet viselnek és nyugtassuk meg magunkat azzal, hogy azon az iskolán nekünk is át kell mennünk, Ő az úr, úgy cselekszik, amint jónak látja. Ez a mi meggyőződésünk. Nem akarunk a más meggyőződésű embereknek fájdalmat okozni, csakhogy a mi meggyőződésünk szerint az nem igazi kegyesség, amely azt hiszi, hogy a betegséget minden áron meg kell szüntetni, vagy azt hiszi, hogy az igazán kegyes ember nem lehet beteg. Nem! A betegség kereszt és ha Isten úgy akarja, hogy azt viseljük, kell hogy méltóan és béketűréssel hordozzuk.

(Folyt. köv.) Furrer K. után *Ruszkay Gyula.*

A Kálvin-Szövetség konferenciája.

Harmadik téli konferenciáját tartotta a Kálvin-Szövetség, lelkészek számára, f. évi január 29—február 1-sö napjain Budapesten, a ref. theologia Ráday-könyvtárának olvasótermében. A háborús viszonyokhoz mérten a résztvevők száma igen tekintélyesnek volt mondható, a terem állandóan telve volt. A témák, amelyekről az előadások tartattak, mind változatosság, mind aktuálitás, mind a kidolgozás és alaposság szempontjából egytől-egyig méltók voltak a legkomolyabb és legodaadóbb megfigyelésre, megszívlelésre és megvitatásra. A konferenciák nivója egyre emelkedőben van. három év alatt a vezetőség igazán fontos tényezőjévé tette őket a magyar kálvinizmus szellemi életének. Sajnos, nincs terünk arra, hogy az egyes előadásokat mind és részletesen ismertethetnők, amint megérdemelnék. Kiemeljük mégis Dr. *Sebestyén* Jenő nagy tanúlmánynyal készült és alapos, mindenre kiterjeszkedő előadását a predestinációról; B. *Pap* Istvánnak az egyházalkotmányunk reformjáról; ifj. *Victor* Jánosnak a keresztyénség hivatásáról a jövő társadalom kialakúlásában; Dr. *Makkai* Sándornak a ref. nevelés hibáiról és feladatairól; *Forgács* Gyulának a sajtó jövő szerepéről és *Nagy* Bélának a magyar kálvinista lelkésznek politikai szereplésérol tartott alapos és komoly előadásait, amelyekhez mind igen termékeny megbeszélés csatlakozott.

A konferenciával kapcsolatosan egymásután három estén Dr. *Ravasz* László tartott a régi országház zsúfolásig megtelt ülőstermében az antik, a modern és a jövő krisztusi emberéről kiválóan szép és mélységes előadásokat.

Ugyancsak a konferenciával kapcsolatosan történt meg január 30-án a *„Bethlen Gábor irod. és nyomdai r.-t.“* és 31-én a *„Ref. Sajtóegyesület“* alakúló közgyűlése is. A Bethlen-nyomda alaptőkéjét a közgyűlés 200.000 koronáról 300.000 koronára emelte fel, amely összeg nagyrészt már együtt is van; az igazgatóság elnökévé *György* Endre, ügyvezető igazgatójává *Gonda* Béla, jegyzőjévé *Kováts* István dr. választattak meg, a felügyelőbizottság elnökévé pedig *Németh* József. A sajtóegyesület alakúlógyűlésén Dr. *Kováts* István vázolta szép és világos szavakban az egyesület céljait s az eddig történt előkészületeket. Az alapszabályok elfogadása után megalakúlt az elnökség. Elnök lett: *Haypál* Benő, alelnökök: *Kis* József, Dr. *Ravasz* László, *Soltész* Elemér, *Süteő* István, igazgatóvá: Dr. *Kováts* István. Az egyesület szakosztályokat alakított és pedig: nyomdai, népies kiadványok, tudományos és bibliai szakosztályokat *Gonda* Béla, *Szilassy* Aladár, *György* Endre és B. *Pap* István elnöklete alatt. Az igazgatóság és választmány tagjai közé a református egyházi és szépirodalom számos előkelősége választatott meg.

Február 1-én este megtörtént a *Kálvin-Szövetség* évi közgyűlése is, amelyen a *Kenessey* Béla püspök halálával megüresegett lelkészelnöki tisztségre *Petri* Elek püspök, az alelnöki állásra Dr. *Ravasz* László választattak meg. Az egyesület évi működéséről és anyagi helyzetéről szóló jelentések megnyugvással és örömmel vétettek tudomásul. A közgyűlésen indítványoztatott a konferencia előadásainak kiadása is, ami igen kivánatos lenne.

A budapesti szép és eseményteljes napokon egyházkerületünkből is többen jelen voltak s részt vettek. Világi részről *Süteő* István tanácsbirót, egyházi részről *Nagy* Béla és Dr. *Makkai* Sándor theol. tanárokat, *Enyedi* Andor, *Svingor* Jenő, *Kőrössy* György, *Pósa* Péter, *Balla* János lelkészeket és *Iván* József, *Szabó* Béla, *Bodnár* Ferenc s.-lelkészeket láttuk a jelenlevők között.

A négy szép nap világos és lélekemelő bizonyságot szolgáltatott arról, hogy a magyar kálvinizmus él, élni akar és tud is élni Isten segítségével. A Kálvin-Szövetségnek nemes munkájára továbbra is Isten kegyelmét és áldását kívánjuk! *Referens.*

KÖNYVISMERTETÉS.

Avar: *Kiss József* verskötete.

Ezt a címet viseli Kiss József legújabb verses gyüjteménye. Kiss József Lévay mellett és után legrégibb, legöregebb lírikusunk s illetlenség volna gyüjteményéről tudomást nem venni. Stilusban, versformában, a balladás idom szerkesztésében Arany János tanítványa, De Petőfitől is tanult. Kiss József szerint is az élet legprózaibb jelensége is lehet költemény tárgya a *művész* kezében. Népszerűségének javát mégis első sorban egyénisége zsidó vonásainak köszönheti. A szó nemes értelmében tipusa ő a műveltség által magyarrá, sőt itt-ott európaivá fejlődött zsidónak azzal a szerencsés és eredeti különbséggel, hogy a zsidó társadalmi és vallásos életből hozott is magával valamit: a zsidó népélet költőileg értékes sok-sok apró drámáját. S ezzel gazdagította a *magyar* költészet motivumait. Igaz, hogy ez az eredetiség — kárára is vált. Hitsorsosai kelleténél jobban kürtölték költői dicsőségét s talán ezért kapta meg a magyar költői és irodalmi areopagnak, a Kisfaludy-társaságnak az elismerő méltánylását oly későn, élete alkonyán.

Mindegy. Bizonyos, hogy Kiss József a legújabb magyar líra folyásában hullám, melynek tovagyűrűzésében sokan és sokszor gyönyörködtünk. *Avar* című gyüjteménye sem marad el a többi mögött. Az avar, a tél hirnöke. Az öreg költő a dolgok természetes rendje szerint az elmulásról dalol. Innen a gyüjtemény címe. Az elmulást a költő nem rettegi; nem hivja ugyan — hisz minden sorából kitetszően érzi, hogy az élet sokféle nyüge, búja s baja mellett is nagy, megbecsülhetetlen ajándék. De minden percben készen áll megválni az életiől. Tény a halal, az elmulás, amelyet senki elkerülni nem tud. Mi van mögötte a testi elmuláson kívül? Senki se tudja. Azért Kiss József sem nem féli, sem nem hívja. Olyanforma nyugodt keménységgel beszél róla, mint amilyen acélos kemény a hóval borított hegycsúcsokra kirendelt őrszemek elszántsága.

Az elmulásnak gyakori inditékul felhasználása mellett azonban Kiss József egészben a régi. Nyelve nagyon gondos, a csiszoltságig tudatos s mégis egyszerü; néhol tömör ugyan, de többször közeledik a prózához, amit még fokoz az is, hogy gyakran alkalmaz épen nem költői nyelvbe illő szavakat (bendő, semmi se megy babra stb.). Hangjában most is ott ingerkedik egy bizonyos pajzánság, legénykedés. Szinte ellentétben áll ez a legénykedés mindazzal, amit e szó jelent: avar; néha csaknem visszatetsző. Ami a költeményei indítékait illeti, a már emlitett és a halált tárgyalók mellett a háborús viszonyok sugalltak jó egynehányat (Nagypénteken, Érsekújvárt elfogyott, Hajóvontatók.)

A Kiss József háborús költeményeit is jellemzi bizonyos kurucos iz. Érdekes, hogy a világháború magyar dalosát, Gyónit s kivüle egész háborús költészetünket, még az öreg Kiss József enemű verseit is teljesen áthatotta a Rákóczi-kor kuruchangulata. Jele ez annak, hogy a mostani háborúnk is ép úgy összefort a néptömeg lelkével, mint a Rákóczi szabadságharca.

A nem tiszta lírát *A levél* c. zsidó s *Janó és Hanka* c. népi tárgyú elbeszélések képviselik. Egyikben sem találtunk valami gyönyörűséget. A Janó és Hanka különösen prózai úgy felfogásban, mint meseszövésben; befejezése pedig hijával van minden csattanónak.

A csinos, de feltünően sok papírpazarlással kiállított füzet ára 5·— K.

(Szászváros.) *Kristóf György.*

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Gyászhirek.** *Balla Károly* fogarasi lelkész, akit az oláhok betörésük alkalmával túszul hurcoltak el magukkal s csak 100 napi fogság után bocsátottak szabadon, fogságában szerzett betegsége folytán január hó 21-én 61 éves korában elhunyt. Ha jól tudjuk, egy évig a sárospataki theol. akademiának is növendéke volt. Áldott legyen emlékezete! — A theolgiai világot nagy gyász érte. A közel múlt napokban két kiváló német tudósa húnyt el. Az egyik *Wellhausen Gyula* göttingai egyetemi tanár, aki nagyhatású irodalmi működésével iskolát is alapított. Főérdeme az, hogy mint az ó-testámentomi tudományok egyik legjelesebb művelője, a Papi codexet, amelyet ő előtte a szaktudósok igen réginek tartottak, sokkal későbbi eredetűnek állapitotta meg s ez által Izráel legrégibb vallásának helyes megismerésére az alapot kimutatta. Izráel történetéről szóló új felfogását a tudományos philologia minden eszközével fölszerelten és zsenialis intuitioval fejtette ki. Sokkal nagyobb eredményt ért el irodalmi működésével, mint személyes hatásával. Németországban az ó-testámentomi tudományok theol. tanszékein a tanárok nagy része az ő iskolájához tartozik. Ujabban azt kifogásolják ez iskola működésében, hogy az eredmények megállapitásánál a keleti fölfedezések jelentőségét nem vette kellőleg figyelembe. W. 1913-ban vonult nyugalomba. 74 éves korában húnyt el. Emlékét nagybecsü művei s iskolája az idők végéig hirdetni fogják. — A másik nagy halott, *Weisz Bernát* berlini egyet. theol. tanár, — v. b. t. t., január 14-én 91 éves korában költözött el az élők közül. Az új-testámentomi tudományoknak minden ágát nagy szorgalommal és tevékenységgel művelte. A synoptikus kérdésben a „két forrás elmélet"-nek továbbfejtésével kiváló érdemeket szerzett. Felfogása szerint a Máté apostoltól származó mondás-forrás olyan elbeszéléseket is tartalmaz, amelyeket Márknál olvasunk és amelyeket Márk is használt s Mátéval szemben Márk eredeti felfogást őrzött meg. Weisz általában konservativ felfogású volt. Igen sokat dolgozott. Luther új-testámentom fordítását az eredeti szöveg alapján helyesbitette és javította. Emléke áldott mindazoktól, akik előadásait hallgatták s müveit olvassák.

— **Pap-képviselő.** *Jánosi Zoltán* debreceni lelkészt Debrecen városának I. kerülete f. hó 7-én nagy szótöbbséggel képviselővé választotta. Kiváló szociális érzéke, széleskörü ismerete, jeles szónoki képessége mindenképen illetékessé teszi őt erre a megtiszteltetésre, csak gyülekezetének érdekei ne szenvedjenek majd politikai szereplése és gyakori távolléte miatt kárt!

— **Új államtitkár.** A király Tóth János helyébe, aki belügyminiszterré lett, folyó hó 5-én *Szalay László* abaujvármegyei főispánt, a tiszáninneni ref. egyházkerület világi tanácsbiráját (volt vil. főjegyzőjét) ne-

vezte ki a vallás- és közoktatásügyi miniszterium államtitkárává. Egyházkerületünk hűséges és nagyrabecsült munkását e magas kitüntetése alkalmából igaz tisztelettel és szeretettel üdvözöljük és mind hazánk kulturális előhaladásának, mind magyar prot. egyházunk és iskolánk érdekeinek szempontjából kiválóan jelentős állásában kifejtendő működéséhez Isten áldását kérjük.

— **Az erdélyi ref. egyházkerület** folyó hó 20-án fogja püspökválasztó közgyűlését megtartani; az egyedüli jelölt, akinek személyébe n az egyh. kerület vezetősége egyhangulag megállapodott: *Nagy Károly* theol. tanár, egyh. ker. főjegyző.

— **Kunst Irén** missziónáriusnő *Bodrogkeresztúron* a ref. templomban február 3-án a felnőttek részére két előadást tartott a külmisszióról; február 4-én pedig az iskolában a gyermekek részére tartott egy előadást. Az előadásokat úgy felnőttek, mint a gyermekek nagy érdeklődéssel hallgatták. A perselypénzből és missziónáriusnőket ábrázoló levelező-lapokból a külmisszióra begyűlt 84 korona.

— **Az első fecske.** Február 9-én a középponti hatalmak *Ukrániával*, a Nagyoroszországból kivált délorosz birodalommal békét kötöttek s másnap az orosz külügyminiszter: Trockij is kijelentette a brestlitowski tárgyaláson, hogy Oroszország befejezettnek tekinti a háborút, leszereli és hazaszállítja hadseregét. Igy keleten lassankint helyre fog állni a békés állapot, ellenben a nyugati entente hatalmak még tovább kergetik a háború lidércét, míg a nép ott is meg nem elégeli a vérontást s az általános béke köszönti majd a szenvedő emberiséget.

— **Többtermelés és az iskola.** Gr. Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter egy minap kibocsájtott rendeletével uj alapokra helyezte a népiskolai gazdasági oktatást. Az elemi iskolák mellett gyakorló területeket létesít, ahol a tanulók megismerkednek a gyakorlati gazdasági teendőkkel és a tanítóképzők tanrendjében is nagyobb teret biztosít a gazdaságnak. Elrendeli továbbá, hogy mindenütt helyezzenek súlyt a gazdasági oktatással kapcsolatosan a többtermelésre.

— **Egy szép és istenes cselekedet.** A háborús viszonyok a nagykállói református egyház — mint talán sok más gyülekezet — pénzügyi helyzetét is felborítván, szükségesnek mutatkozott az egyház függő kölcsönének a rendezése; ennélfogva a presbyterium elhatározta, hogy ingatlanságaiból egy külön álló parcellát eladóvá tesz. A határozat meghozatala után megjelent Görömbei Péter lelkész előtt Paál György presbyter és gazdálkodó gondnok s azon ajánlatot tette, hogy ő a jelzett és eladásra szánt hét holdnyi földet megveszi; azonnal kifizet érte 14000 koronát oly módon, hogy a hét hold föld maradjon továbbra is érintetlenül a nagykállói egyház nevén, ellenben azt kéri, hogy a holtig való haszonélvezeti jog az ő és neje Ivánka Erzsébet javára bekebeleztessék. Haláluk után a haszonélvezeti jog letöröltetvén, a hét hold föld, mint a Paál György és neje Ivánka Erzsébet hagyománya maradjon örök időkre tehermentesen a nagykállói református egyház tulajdona. A presbyterium az adományt hálás szívvel fogadta s az eljárás a fokozatos egyházi hatóságok útján folyamatban van. Igazi szép és istenes cselekedet! Talán azért is méltó és érdemes a nyilvánosság elé való hozatalra, hogy hátha — exempla trahunt . . .

— **A reformáció négyszázados emlékünnepe** alkalmából a főiskolai tanári kar által rendezett felolvasások sorozatában a febr. 10-én tartott ünnepély a következő sorrend szerint folyt le. Szügyi Karácsonyest c. darabját, karbetéttel *H. Bathó János* főisk. ének- és zenetanár harmoniumkísérete mellett énekelte *Bukovecsky József* gimn. VI. o. t. Ezután „A reformáció társadalmi és politikai jelentősége" címmel *Dr. Buza László* közigazgató tartott a reformációnak a társadalmi és politikai életre gyakorolt irányító, nagy hatásáról élénk érdeklődést keltő, mélyenjáró felolvasást. Majd *ifj. Rohoska József* szép énekszólója következett *Prókay Ilonka* úrleány zongorakisérete mellett. Ezt követte *Rácz Ilonka* úrleány hatásos szavalata. Farkas Imre Ambrus apó c. költeményét adta elő meleg közvetlenséggel, teljes átérzéssel. *Rohoska József* theol. tanár tartott ezután nagy figyelemmel hallgatott, tartalmas felolvasást „A kálvinizmus" címmel. Erre *Prókay Ilonka* úrleány zongorajátékában gyönyörködött a hallgatóság. Záradékúl *Bathó-Gulyás* Riadóját énekelte el szép sikerrel a főgimn. vegyeskar.

— **Tanárok tiszteletdija.** Az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület „Budapesti Köre" december 1-én tartott gyűlésében határozatilag, tagjaira nézve kötelezőleg kimondotta, hogy okl. középiskolai tanár magánosoknál adott órájáért legkevesebb 10 K tiszteletdijat érdemel, magániskolákban adott órájának minimális tiszteletdija pedig évi 250 K.

— **A Protestáns Szemle** 1917. évi november—decemberi füzete, mint reformáció-jubileumi szám, 302 lapnyi terjedelemben, gazdag és értékes tartalommal jelent meg. Közli a budapesti jubileumi ünnepélyeken elhangzott összes nevezetesebb beszédeket és előadásokat (igy gr. Tisza István, Ferenczi Zoltán, Kapi Béla, Baltazár Dezső, Szilassy A. beszédeit), továbbá egész sor magvas, mélyenjáró a reformációval, annak alapeszméjével és történetével kapcsolatos dolgozatot Ravasz Lászlótól, Makkai Sándortól, Kováts Istvántól, Tankó Bélától, Szelényi Ödöntől, Pokoly Józseftől, gr. Bethlen Istvántól, Révész Kálmántól, Payr Sándortól, Szabó Aladártól, Lencz Gézától, György Endrétől, Tavaszy Sándortól, Révész Imrétől stb. A tartalmas kötet méltó emléke lesz a lezajlott ünnepélynek.

— **Egyházi sajtónk köréből.** *A Theologiai Szaklap és Könyvujság*, az egyesült folyóirat 1. száma dr. Szelényi Ödön és Szimonidesz Lajos szerkesztésében és egy 8 tagú (3 ref. és 5 luth.) bizottság támogatásával megjelent; tartalma: Zsidó apokalyptika, Juhász Lászlótól; Bisterfeld első meghívása Leidenbe, Miklós Ödöntől; Debreceni Lelkészi Tár, Wagner Györgytől; ismertetések (2 magyar és 8 német mű ismertetése), jegyzetek, új könyvek. A folyóirat minden hóban 2 iven jelen meg s előfizetési díja 16 K. — *A Református Szemle* szerkesztését *Nagy Károlytól*, aki 17 éven át volt a lap fel. szerkesztője és az erdélyi ref. egyházkerület érdekeinek éber őre, a folyó évi 2-ik számtól fogva *dr. Ravasz László* mint fel. szerkesztő és *dr. Révész Imre* mint társszerkesztő vette át. — *A Ref. Katonák Lapjának* felelős szerkesztője, dr. Kováts István theol. tanár utóda *Haypál Benő* budai lelkész lett. Az új kollégákat tiszta szívvel köszöntjük; sok a munka, Isten hozta az új munkásokat.

— **Megszünt lapok.** A papírhiány miatt a német liberális irányú lapok közül a következők szüntek meg a háború tartamára: Zeitschrift für Theologie und Kirche, Theologische Rundschau és a Chronik der Christlichen Welt. A Christliche Welt ezentúl 2 hetenként 1 iven jelen meg.

— **Testvéri válasz.** A genfi nemzeti egyház lelkésztársasága megköszönve az O. R. L. E. nov. 2-iki közgyűléséből hozzáintézett szives üdvözletet, kijelenti, hogy szándéka a legközelebb azokra a javaslatokra, amelyeket az Egyesület neki tett, a testvéri szeretet ugyanazon lelkétől sugalmaztatva válaszolni, mihelyt a lelkészek társasága ez ügyben határozatot hoz. A Lenoir Jenő moderator által aláírt válasz január 9-én kelt.

— **Az olasz kath. papok** helyzetét a háború rendkivül megnehezitette. A felsőolaszországi ipari vidékeken, hol a szociálisták vannak többségben, az a vélemény terjedt el, hogy a háború a papok műve, ők keltették fel és támogatják. Apák, anyák, testvérek, jegyesek elkeseredéssel fordúlnak el a papoktól, akiknek a kedveseiktől való elválást, vagy végleges elszakítást tulajdonitják. A szabadkőművesek természetesen örűlnek e fordúlatnak s még tovább szítják a gyűlölet lángját, hogy igy a papok helyzetét egyre tarthatatlanabbá tegyék. A nagyvárosokban viszont az ellenkező vád miatt kell üldöztetést szenvedniök, t. i. amiatt, hogy ők a háború ellenségei s igy az ország érdekeinek megrontói, forradalmi és felforgató jellemű emberek s naponta törvényszék elé hurcolják őket árúlás, kémkedés és háborúellenes izgatás miatt. Igy két tűz közt, a pápás egyház otthonában igazán nem irígylésreméltó a helyzetük.

— **Adományok a főiskola internátusi és fentartási alapjára.** (Folytatás.) Sajókirályi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 214 K, Sajókápolnai ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 420 K, Zubogyi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 480 K, Gercselyi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 79 K, Kisztei ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 76 K, Gercselyi szórványok ref. hivei (1—1 K szem. jár.) 61 K, Parasznyai ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 685 K, Nagyidai ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 550 K, Csenyétei ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 167 K, Kiskinizshalmaji ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 452 K, Mádi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 773 K, Tiszapalkonyai ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 763 K, Laki ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 594 K, Hegymegi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 127 K, Eszenyi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 1000 K, Ároktői ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 1000 K, Prügyi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 1012 K, Sajókazinczi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 1060 K, Diósgyőri ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 1999 K, Miskolczi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 13581 K, Pányi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 96 K, Csobadi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 118 K, Magyarbódi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 500 K, Magyarbodi ref. egyház alapitványa 500 K, Tardonai ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 730 K, Nagy Lajos Tardona 50 K, Hubay Barnáné Tardona 50 K, Görcsöny Mihály Tardona 100 K, Bornemisza Elemér Bátka 1000 K, Móré Elek Ung-Pinkócz, gyüjtés 150 K, Foris János Abaujkér 12·30 K, Balogh Áron Keérsemjén 2 K, Szalóczi ref. lelkészi hivatal gyüjtése 134 K, Avasújvárosi főszolgabiró 10 K (korábban gyüjtött 1000 K t), Nemes Sándor Gálszécs gyüjtése 70 K, Székely László Gálszécs, gyűjtése 233 K, Vilyi ref. hivek (1—1 K. személyi járuléka) 316 K, Körössy József Vily 20 K, Darvas Gyula Vily 10 K, Hörcsik Józsefné Vily 5 K, Mizsák Juliska Vily 10 K, Asszony István Vily 5 K, Tomory Endre Hét 100 K, Lökös Sámuel Hét 50 K, Lökös István Hét 20 K, Héti ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 213 K, Maklári ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 62 K, Andoranki ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 45 K, Palumby Károly Prügy 40 K, Schäffer Adolf Prügy 20 K, Marozs Sándor Prügy 5 K, özv. Novák Jánosné Prügy 10 K, Szabó János Prügy 10 K, Varga Károly Prügy 10 K, Csehi János Prügy 5 K, Prügyi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 96 K, Prügyi ref. egyház 50 K, Zitás Bertalan Prügy 50 K, Zsindely István Prügy 10 K, ifj. Szabó József Prügy 10 K, Szabó Sándor Prügy 15 K, id. Pecsenye István Prügy 10 K, Mezősi József Prügy 6 K, Kovács Károly Prügy 10 K, Páskaházai ref. egyház 12·90 K, Nagyráskai ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 245 K, Ungmogyorósi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 170 K, Zahonyi ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 700 K, Aszalói ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 951 K, Vadnai ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 468 K, Radostyáni ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 490 K. Összesen 33,148·20 K; a lapunk mult számában kimutatott végösszeggel együtt: 266,018·76 K. (Folytatása következik.)

Szerkesztői üzenetek.

Kardos A. Debrecen. Azzal kellett volna kezdenie, amivel most végzi s válaszát a Debr. Prot. Lapba beküldenie, ahol felolvasása is megjelent. Kár volt újabb levelét is ott nem közölnie, hadd gyönyörködtek volna nemes stilusában a lap olvasói. A bizonyítékokat azonban elvárjuk; akkor majd — béke velünk!

K. L. Budapest A reklamált számot elküldöttük; máskor egy hó lefolyása alatt tessék az elmaradt számot reklamálni, mert esetleg 5 hó múlva nem leszünk abban a helyzetben, hogy elküldhessük.

Pályázat vallástanító-énekvezéri állásra.

Alólírottak pályázatot hirdetünk a sátoraljaujhelyi református egyház vallástanító énekvezéri állásra. Az állás évi javadalma: a) 1000 K törzsfizetés; b) 100 K ötödéves korpótlék, az itt eltöltött szolgálata után számítva; c) állami elemi iskolai vallástanításért 400 K az iskola pénztárából; d) ipariskolai vallástanításért 60 K a várostól; e) rét haszonélvezete, melyért ezidőszerint 80 K bért fizetnek; f) egy öl fa a várostól, házhoz szállítva; g) stóla; h) a régi paplakon 3 szobás lakás mellékhelyiségekkel; i) áll. polg. leányiskolai énektanításért egy növendék után 2 K, átlagban 50 K; j) az egyháztanács által megszavazott 400 K háborús segély a háború tartamára. Az Orsz. Ref. Lelkészi nyugdíjintézet tagja.

Kötelességei: a rendes istentiszteleten orgonázni és az éneket vezetni, temetni, egyházi énekkart vezetni, vallásos estélyeken közreműködni, a pénztári és egyházi adó-könyvelésben segédkezni, hittant tanítani az állami elemi népiskolában heti 10; az ipariskolában heti 1; éneket tanítani a polgári leányiskolában heti egy órán. Hosszúlázon, amennyiben a ref. népiskolai növendékek száma a 10-et felülhaladná, az állam által fizetett díjért a hittant heti két órán tanítani.

A palyázati kérvények szolgálati bizonyítványnyal felszerelve f. év március 10-ig nyújlandók be a lelkészi hivatalhoz. Az állás a választást követő egy hónap alatt elfoglalandó. Személyesen bemutatkozó pályázókat saját költségükön szívesen látunk.

Sátoraljaujhely, 1918 febr. 1.

Enyedy Andor, lelkész. *Thuránszky László,* főgondnok.

Aktualitások!

János Zoltán: „Férfiak és hősök." A schweizi reformáció és annak áldásai. Kv. K 5.—. fv. K 3.50.
Tóth—Szeghalmi: Erős várunk nekünk az Isten. K —.64.
Szimonidesz Lajos: Férfias hit. Kv. K 4.60, fv. K 2.60.
Páhy József: A gyakorlati lelki gondozás. Kv. K 7.20, fv. K 4.80.
Dr. Lencz Géza: Beszédek és imák. K 5.—.
„ „ „ Az úrvacsora kérdése. K 1.—.
Lukácsy Imre: Egyh. beszédek. I. és II. Kv. á K 6.50, fv. á K 4.50
„ „ Imé hamar eljövök. K 1.80.
Pósa Péter: Temetési beszédek. Kv. K 7.50, fv. K 5.—.
Román Ernő: Tudakozzátok az irásokat. Kv. K 5.— fv. K 3.—
Soós Károly: Egyházi beszédek. Kv. K 4.50, fv. K 2.50.
„ „ Krisztus a mi életünk. K 3.—
„ „ Isten és a haza mindenünk. K 1.60.
Kájel István: Háborus adventünk. Kv. K 2.70, fv. K 1.50
Nagy—Baltazár: Konfirmációi káté. K —.60.
Uray Sándor: Örökzöld koszoru. Kv. K 1.20.
„ „ Mentsük meg a jövő nemzedéket. Kv. K 2.60 fv. K 1.20.
Soós Károly; Bizzatok az Istenben. Kv. K. 1.20.
Dr. Maszny ik Endre: Uj testamentom. Kv. K 13.—
Szarka Gyula: Lelkész a világháboruban. K 4.50.

Kaphatók:

HOFFMANN és KRONOVITZ

könyvnyomdája és könyvkiadóhivatala

Debrecen, Piac-utca 49.

Ujdonságok!

Bay József: **A világháboru emlékére.**
Egyházi beszédek 2 K. 50 f.
Ravasz László dr. **Látások könyve.**
Beszédek, elmélkedések 12 K.—
Iic. Rácz Kálmán:
Miért is vagyok én keresztyén?
6 K—
Csekme Ferencz: **A szárnyaskerék diadala, vagy a vasut, mint népnevelő.** 2 K.—
Csekme Ferenc: **Képek a parokhiáról.**
Rajzok és életképek. **I. kötet** 2 kor. 50 fillér.
II. kötet 2 kor. 50 fillér.
Háborus feljegyzések a görgényi ref. egyházmegyének az 1916. évi oláh betöréskor menekült egyházairól, 5 korona.
Kaphatók:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalánál

DEBRECEN.

A „HANGYA"

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA"

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA"

kötelékében már 1500 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

Korona 77069069 volt.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

Irodalmi ujdonságok!

Ó, seregeknek Istene! Egyházi közönséges, ünnepi és szertartasi beszédek és imádságok háboru idején. Irta: Szombati-Szabó István. Ára K 3·50
Az Ur gondot visel. 3 elbeszélés. Irta: Csűrös István. Ára K 1·50
Kispál András menekülése. Eibeszélés Irta: Csűrös István. Ára K —·40
Szász Ágnes naplója. Irta: Pilder Mária. Ára K 6·—
Egyháznagyok a magyar középkorból. Irta: Fraknói Vilmos. („Elet" kiadása). Ára K 7·—
Látások könyve. Beszédek, elmélkedések. Irta: Ravasz László. Ára K 12·—
Reformáció és demokrácia. Irta: Takaró Géza. Ára K —·50
A menyekországa titkairól. Irta: Bitay Béla. Ára K 3·—
Philosophiai szótár. Szerkesztete: Enyvári Jenő. Ára K 3·20
Levelek a magyar nemzethez. Irta: Altenburger Gyula. Ára K 5·—

Keresett könyvek:

Az élet művészote. Irta: F. W. Foerster. Kötve K 7·—
Iskola és jellem. Irta: F. W. Foerster Ára K 7·20

KÓKAI LAJOS **BUDAPEST, IV. Kamermayer Károly u. 3.**

Portóra 10% felárt kérek.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 8—9. szám. Sárospatak, 1918. febr. 24.—márc. 3.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *R—s.*: Egy élet tanúlságaiból. — A sárospataki theol. tanári kar memoranduma stb. (Vége köv.) — *Harsányi István*: Malakiás próféta könyve. (Vége köv.) — *Furrer—Ruszkay*: Vallás és betegápolás. (Vége köv.) — *Laskodi*: Karcolatok az élet mélyéről. — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Szerkesztői üzenetek. — Pályázat. — Hirdetések.

Egy élet tanúlságaiból.

Olvasom, hogy *Rochat Lajos Lucian* genfi lelkész, a nagyérdemű philanthrop, a „Kék kereszt“ alapitója, december 10-én, életének 69-ik évében meghalt; majd olvasom melegen, szinesen megirt élet- és jellemrajzát. Látom, hogy ő, aki mint gyermek és ifjú abban a meggyőződésben nőtt fel Genfben, hogy a bor vagy sör nem nélkülözhető az egészség kára nélkül, tanúlmányai végeztével Angolországhan való tartózkodása alatt (1876) ismerkedett meg az abstinenciával, a szeszes italokról való teljes lemondással. Bár régi előitéletei erősen befolyásolták, mégis elhatározta, hogy kísérletet tesz önmagán és egy időre minden szeszes italtól tartózkodni fog, hogy lássa, miként érzi ennek következtében magát. Nehány heti tapasztalat meggyőzte arról, hogy lehetséges magunkat visszatartani. De közbejött egy esemény, amely még jobban felhívta a szeszes ital szerepére a figyelmét. Egy estére egy úri házhoz volt hivatalos s itt, föltevéséhez hiven, semmi szeszes italt nem ivott; de a vacsora végeztével pezsgőt bontottak, hogy a házi asszony egészségére igyanak. Rochat nem akart inni, de a háziúr nem hagyott neki békét: hivatkozott az angol szokásra; azt mondta, hogy sértve érezné magát, ha vendége továbbra is vonakodnék, úgyhogy ez végre is kénytelen volt sürgetésének engedni, — de aztán ez volt az utolsó pohár bor, a melyet megivott, mert ezentúl — az úrvacsorai bort kivéve — soha nem ivott szeszes italt. Habár a teljes önmegtartóztatásra semmi positiv fogadást nem tett, ez a pressio kinoean hatott rá és komoly gondolatokat keltett benne. Mintegy feltárta előtte a modern szokások zsarnoki hatalmát az alkoholismus terjesztése terén és megmutatta, mily nehéz velök szemben a mértékletes italosoknak, vagy a megrögzött, de megtérni óhajtó korhelyeknek jóirányú elhatározásaikhoz ragaszkodni. Te azzal a szándékkal mentél erre az estélyre — mondogatta utóbb magában — hogy csupán vizet fogsz inni; azután a divat zsarnokságára és egy idegen ember sürgetésére nagyvilági udvariasságból engedtél ....., lemondottál saját akaratodról, hogy a más akarata alá hajolj. Igy hát te, aki független ember, a szent evangyéliom szolgája vagy, aki mások előtt tartozol a ker. erkölcs szabályait hirdetni, megtanítani őket arra, hogy inkább Istennek kell engedelmeskedniök, mint az embereknek és hogy a világ szeretete ellentétben áll Istennel, — meghajoltál e ponton egy tisztán nagyvilági szokás előtt, pusztán attól való féltedben, hogy mit fognak vonakodásodról mondani. M nnyivel nagyobbnak kell e szokás hatalmának lennie az egyszerű munkásokra, akiket pajtásaik vagy épen fönökeik nógatnak arra, hogy akaratukkal ellentétes dolgokat hajtsanak végre? S nem épen egyes fontosabb ünnepeken, névnapokon, lakodalmak..., keresztelőkön stb. lép-e hozzájok is a kisértő, hogy akaratuk ell.nére vagy a mértéken túl igyanak? Ha te nem tudtál ellentállni, mi jogon kivánhatnád tőlük, hogy legyen bátorságuk ezt tenni s az italozás társadalmi kényszerének ellenállni? Nem olyan lennél-e, mint azok a farizeusok, a kiknek a Megváltó oly szigorúan szemére hányta, hogy mások vállaira hárítják át a terheket, amiket újjheggyel sem akartak érinteni?

Ezekből a nehézségekből belátta, hogy egy keresztyénnek, ha egészen be akarja kötelességét tölteni, olykor egy és más pontra nézve a környezetével ellentétes életmódra kell magát rászánnia és föltette magában, hogy egy évig, törik szakad, minden szeszes italtól tartózkodni fog, részint azért, hogy maga és mások előtt az abstinencia előnyeit bebizonyitsa, részint az akarat erkölcsi gimnasztikájáért.

Nem sokkal ezután Londonban először találkozott egy megtért korhelylyel, ami nagy benyomást gyakorolt reá; hasonlóképen meglepetéssel látta, hogy dr. Barnardo evangelisatio-termében az úrvacsorát kiforratlan borral osztották ki. Ezt az eljárást előbb szertelenkedésnek tartotta, de aztán tényekre útalva megmagyarázták neki, hogy az italvágy az ajkaknak közönséges borral való érintésével feltámadhat s megtörtént, hogy az ivással szakitott emberek az úrvacsorai bor kostolása folytán visszaestek e rút szenvedélyökbe, ami nemcsak fájdalmas és megbotránkoztató esemény volt, hanem Istenbe vetett bizalmokat is megrenditette. Ez az eset föltárta előtte az alkohol zsarnoki hatalmát azok idegrendszerére, akik azzal visszaéltek, s mindjobban belátta azokat a veszélyeket, a melyek a megtisztúlni vágyó szegény iszákosokra leselkednek. De még min-

Lapunk jelen számához 1/4 iv melléklet van csatolva.

dig azt hitte, hogy elegendő, ha mértéktartást ajánlunk nekik a szeszes italok élvezetében; így is sikert aratha tunk s a teljes megtartóztatásra csak kivételes esetekben van szükség. De egy megrögzött s immár jobb útra tért iszákos, akivel egy mértékletességi kávéházban találkozott, meggyőzte őt tévedéséről. Ön el nem képzelheti milyen boldog vagyok most! De nem lenne-e épily boldog, ha a helyett, hogy abtinens lett, mértéket tudott volna tartani a szeszes ital élvezetében s igy követte volna annyi tiszteletreméltó férfiú példáját, a kik megisznak egy pohár bort vagy sört minden káros következmények nélkül? Könnyű nekünk, régi ivóknak e tisztes férfiak példáját utánozni s az első pohár bort kézhez venni, de ha ezt megtettük, már nem tudunk többé nyomdokukba lépni. Ők abbahagyják az ivást, mi pedig folytatjuk, mert az ital erősebb nálunk; igy újra iszunk, egyre iszunk minden megállás nélkül. Higyje meg, teljesen szakitani kell az itallal; ez az egyetlen eszköz, amely a kisértésen túlemelhet bennünket.

E beszélgetés meggyőzte Rochat-t arról, hogy a teljes abstinencia Isten segítségével a legjobb és legbiztosabb eszköz az iszákosok meggyógyitására, valamint arról is, hogy a keresztyéneknek, a kik az ital áldozatainak fölemelésével akarnak foglalkozni, nem lehet megelégedniök azzal, ha a mértékletességre példát mutatnak, mert ez sikos talajra ragadja az áldozatokat, hanem teljes visszatartóztatásra kell törekedniök, mert csak ez a biztos alap, a melyen megállhatnak. Délután a mértékletességi egylet tagjai sportjátékokkal szórakoztak, majd thea- és csokoládé-uzsonnát élveztek, ami erősen meglepte a genfi lelkészt, aki ki is fejezte az elnöknek e fölött csodálkozását. Svájcban, úgymond, nem mernének felnőtteknek szeszes italoktól mentes uzsonnát felszolgálni. Az elnök közölte ezt az észrevételt a jelenvoltakkal s megkérdezte, hogy mit szólnak hozzá. Ekkor egy megtért régi ivó igy kiáltott fel: „Ha visszatér hazájába, Uram, mondja el honfitársainak, mit látott itt s mennyivel boldogabbak vagyunk, a mióta tartózkodunk az italtól és megtanúltunk mámoritó ital fogyasztása nélkül mulatozni és szórakozni." „Megteszem", viszonzá Rochat, aki mindig úgy tekintette ezt a felszólitást, mint Istentől jövő szózatot, isteni parancsot, a melyet hiven megtartott, bár még ekkor távolról sem gondolt arra, hogy mértékletességi egyletet alapitson, hanem csupán későbbi lelkészi működése számára akarta az itt szerzett ismereteket hasznositani, hogyha lesznek gyülekezetében megrögzött iszákosok, nem mértéktartást, hanem teljes önmegtartóztatást fog nekik ajánlani.

Visszatérve hazájába, csakhamar észrevette az ital okozta pusztításokat; a saját önmegtartóztatása, a melyet az első évi kisérlet után véglegesen megfogadott, semmi példára, semmi utánzásra nem talált. Sehol senki, aki őt törekvéseiben támogatná, a kihez lelkesedésével csatlakozhatnék; Fermaud Károly, a Ker. Ifjúsági Egylet elnöke volt az egész vidéken az egyetlen abstinens. Sok belső küzdelme, vivódása közben 1877. aug. 27-én reggel vette az Ur felszólitását az alkoholismus ellen való határozottabb munkálkodásra. Nem, Atyám, — felelé ő a belső felhivó szózatra — ne engem, hanem mást válassz erre! Én készséggel fogom őt követni, támogatni, de én nem birok egy ilyen munkához magam hozzáfogni! Fölkelt s a belső harc tovább folyt lelkében; végre, épen mikor már felöltözött, térdre rogyva mint egy legyőzött, igy kiáltott fel: Hát jól van, Istenem, ne úgy legyen, amint én akarom, hanem a mint te akarod; kész vagyok akaratodat teljesiteni! — s azonnal ir Fermaudnak, hogy együtt alapitsanak egy mértékletességi egyesületet. S egy hó múlva, 1877. szept. 21-én már megalapitották Genfben — 27 egyén kötelezte magát abstinenciára — a svájci mértékletességi egyesületet, amely később a *Kék keresztet* nevet vette föl. Az egyesület összejövetelein az ima és a biblia olvasása, a léleknek ezekkel erősitése, mindig kiváló szerepet játszott, vagyis főfegyverük az Isten igéje volt. A legújabb statisztikai kimutatás szerint Magyarországon is 27 fiókban 1005 tagja van az egyesületnek.

A háború sok minden kényelmi, sőt szükségleti cikkről való lemondásra kényszerit bennünket; ezek közé tartozik a szeszes ital is, részben kifogyása, részben óriási megdrágulása folytán. Nem kell e ezt a nélkülözést áldásnak tekintenünk? s nem kellene-e a szükségből erényt csinálva, azt állandósitanunk? Próbáljunk egy percre elmélyedni magunkba s vizsgáljuk meg a kérdés erkölcsi, egészségügyi és anyagi oldalát, — mindenik az abstinencia mellett beszél. A kik látták, hogy az alkohol milyen pusztitást vitt véghez nemcsak egyszerűbb népünk körében, hanem az intelligensebb társadalmi osztályok körében is: ragadják meg ezt a jó alkalmat, a melyet most az isteni gondviselés, a háború számtalan csapásai mellett, e téren szinte újjmutatásúl mindnyájunknak nyújt, hiszen most, midőn az emberek jórésze szinte elszokott az italozástól, munkájok felényi nehézségbe fog ütközni. Nem is kell e célra egyesületet alapitani vagy egyesületbe lépni (támbár a „Kék kereszt" magyar fiókja szivesen megy mindenkinek segitségére); a fődolog otthon, a saját szükebb körünkben való csöndes, zajtalan munkálkodás. Nincs az a kopár, terméketlen föld, a melyben 1—2 mag meg ne foganna, magasra ne nőne; gutta cavat lapidem. Aki talán nem bízik magában, hallgassa meg az Irás szavát, amely Rochatnak is erőt adott: Elég neked az én kegyelmem! Igen, az Ur kegyelme, amely a háború nagy megpróbáltatásain, végtelen szenvedésein átvezetett bennünket, e kisérletünkben is velünk lesz. Az ő nevében — előre! *R—s.*

A sárospataki ref. theol. akadémia tanári karának memoranduma a debreceni theol. doktorátus ügyében.

Főtiszteletű Egyetemes Tanügyi Bizottság!

Ő császári és apostoli királyi Felsége 1917. évi május hó 28-án jóváhagyta és megerősitette a debreceni m. kir. tudományegyetem ref. hittudományi karán tartandó doktori szigorlatok szabályzatát s azt a m. kir. vallás- és közokt. miniszter 72,413/IV. sz. a. rendeletével 1917. évi junius hó 14-én közzétette.

Amig egyfelől minket is, mint a theol. tudományok igénytelen, de hivatalos művelőit és hirdetőit, nagy örömmel tölt el az a felemelő tudat, hogy végre Magyarországon is megnyerte a prot. theol. tudomány a rég óhajtott jogcimet arra, hogy a többi tudományok között az őt megillető tisztes helyet elfoglalhassa s amig mi is őszintén örülünk annak, hogy ref. egyházunk tudos munkásai számára biztositva van a megérdemelt díszes külső elismerés megnyerhetése is a doktori cimben, addig másfelől, sajnos, fájdalommal kell megállapitanunk, hogy a nevezett szabályzat a többi négy magyar ref. theol. főiskolára nézve súlyos sérelmeket, meg nem érdemelt lebecsülést, sőt egyes pontjait tekintve egyenesen életébe vágó veszedelmet is rejt magában.

Legyen szabad épen ezért erre vonatkozó s az alábbiakban megindokolandó panaszainkat bizalommal és jó reménységgel feltárnunk a Főtiszt. Egyetemes Tanügyi Bizottság előtt a következőkben:

1. A nevezett szabályzat 2. §-ának 2. pontja kimondja. a doktori szigorlatra való előállhatás feltételei között, azt, hogy a doktori szigorlatra — egyebek mellett — azok állhatnak: „akik valamely hazai református theologiai akadémia bevégzése után, akár *ezen* a karon (t. i. a debreceni), akár valamely külföldi egyetem protestáns hittudományi karán, legalább egy évig *rendes hallgatók* voltak."

Mi a magunk részéről s nem kételkedünk abban, hogy a többi theol. akadémiáink tanári karai is, ebben a pontban a hazai ref. theol. akadémiák súlyos sérelmét, meg nem érdemelt lebecsülését és bizonyos tekintetben egyenesen veszélyeztetését látják. Hiszen köztudomású, hogy a debreceni tud. egyetem hittudományi karán a theol. tudományok ugyanazon konventi tanterv alapján adatnak elő, mint az akadémiákon, a hallgatók minden tekintetben ugyanazt a tananyagot, ugyanazon a tudományos nivón előadva hallgatják s ugyanazon követelményeknek megfelelő mindenben azonos vizsgálatokat teszik le, úgyhogy a tudományos képzés tekintetében nem tehetünk majd különbséget azon lelkészek között, akik a debreceni egyetemről és azok között, akik az akadémiákról kerülnek ki. Már pedig az idézett pont világosan és határozottan magában foglalja azt, hogy a debreceni egyetem hittudományi képzését *magasabb rendűnek* kell tekintenünk az akadémiákénál.

Az idézett pont azonban amellett, hogy a theol. akadémiák tudományos jellegén indokolatlan sértést követ el, egyúttal a theol. akadémiák tanári karának tudományos munkásságát is méltatlanúl lebecsüli, mikor kimondja, hogy *ugyanazokat* a tárgyakat, *ugyanazt* a tananyagot csak a Debrecenben történt egy évi hallgatás és utánpótlás által lehet a doktorátusra méltóképen elsajátitani. Másfelől ez a pont veszedelmes is az akadémiákra nézve, mert alkalmas arra, hogy a theologus ifjúság legjobb és legtörekvőbb elemeit az akadémiák hallgatásától elvonva, a debreceni egyetemre vonzza s igyannak sok egyéb előnyével együtt az akadémiákat háttérbeszorítsa, azok elnéptelenedését és sorvadását elősegítse.

De míg ez a pont így magukra az akadémiákra s azok tanári karaira nézve sérelmes, ugyanakkor a *hallgatókra* nézve is hátrányos, mert még egy évi egyetemi hallgatóságra kötelezi őket, ami az amúgy is nagyrészt szegénysorsú hallgatókat súlyosan megterheli, holott a debreceni theologus ifjakat ugyanettől megkíméli. Meg kell jegyeznünk azt is, hogy ebből a szempontból más dolog egy külföldi egyetemen töltött év s megint más egy Debrecenben töltött év, mert míg a külföldi egyetemi tanúlmányozás céljaira *ösztöndíjak* állanak az ifjúság rendelkezésére, addig a debreceni tanúlmányozás céljaira nincsenek ösztöndíjak alapítva s nem is igen képzelhető el, hogy ilyenek létesítését az egyetemes egyház, vagy a kerületek a jövőben szükségesnek lássák, vagy a külföldi ösztöndíjaknak Debrecenben való felhasználását lehetőnek tekintsék, mivel a külföldi tanúlmányozásnak olyan előnyei vannak, amelyeket hazai egyetem környezeténél fogva nem nyújthat: mint a fejlettebb keresztyén kultúra, gyak. egyházi élet, belmisszió, etc. tanulmányozhatása és végre az idegen nyelvek elsajátíthatásának lehetősége.

Indokolatlan a nyolc félév után még kettőnek követelése azért is, mert ezt maga az állam sem követeli meg azon theol. akad. hallgatóktól, akik egyetemi városban és kapcsolatban tanúlva nyolc félév után *filozofiai* doktorátust tehetnek, ha heti 10 óra hallgatása mellett legalább négy félévig, theol. éveik *alatt* az egyetem rendes hallgatói voltak. *A hazai jogakadémiáinkon abszolvált ifjakat az állam minden további nélkül a jog- és áll. tud. doktori szigorlatokra bocsátja az egyetemeken.*

De indokolatlan a hallgatók szempontjából legfőképen azért, mert tudományos képzésük teljesen egyenrangú a hittud. fakultás hallgatóiéval, amit maga a debreceni fakultás is akceptál, amikor akad. hallgatóinknak, ha a theol. tanfolyam végzése közben mennek át Debrecenbe, az akadémián végzett féléveiket teljesen beszámítja.

Igy tehát maga kerül ellenmondásba önmagával, amikor a doktorátusnál már két félévi pótlást követel.

Főtiszteletű Egyetemes Tanügyi Bizottság! Szerény véleményünk szerint a theológiai doktorátusnak olyan tisztán tudományos fokozatnak kell lennie, amelynek a theológiai tanfolyam bármely akadémián vagy fakultáson való igazolt elvégzése mellett az egyetlen komoly feltétele maga az irásbeli és szóbeli vizsgálat, illetve annak tudományos értéke lehet s véleményünk szerint nem igazságos dolog ez elől a fokozat elől senkit sem elzárni, aki a theológiai tanfolyam elvégzése után arravalóságát be tudja bizonyítani. Hiszen a tudományos készültségnek igazán nem *külső* feltételei vannak s amennyiben ilyenek felállítása szükséges, azoknak a *belső* feltételek meglétének igazolóiul kell szolgálniok. Már pedig, hogy valaki a debrecení egyetemen, vagy egy theol. akadémián végezte el azon tanúlmányait, amelyeknek eredményéről tudományos igazolást vizsgájával szolgáltat, az a fenti okoknál fogva teljesen egyre megy.

Ha ehez még azt is hozzávesszük, hogy a ref. lelkészi pálya a legválságosabb fordúlat előtt áll s a divatos korszellem úgy is elvonja az ifjúság figyelmét a theologiától, nem tarthatunk szerencsésnek semmi olyan kisérletet, mely csak a legkisebb mértékben is veszélyezteti theol. akadémiáink látogatottságát, különösen, mivel ez a lebecsülés nem is igazságos és nem is megérdemelt. (Vége köv.)

Malakiás próféta könyve.

(Folytatás.)

6) *III. 13—21. [III. 13—IV. 3.] A jók és gonoszok közötti különbségtétel az itélet napján.*

Párhúzamos részlet ez II. 17—III. 6-al, amely más formában ugyan, de szintén a Jehova bekövetkezendő ítéletéről szól. A 13—15. versek az Isten szolgálatának hiábavalóságát panaszolják s a gonoszok boldogságát hirdetik.

A 15. v. ben a זֵדִים alatt nem a pogányokat kell érteni, mint *Hitzig* gondolja (id. m. 430. l.), hanem a kevély, elbizakodott, istentelen és gonosz lelkű zsidókat, akik bűneik dacára is nemhogy elpusztulnának, de sőt gyarapszanak. (גַּם־נִבְנוּ).

A 16. és 17. v. az istenfélő kegyesek magatartását és sorsát rajzolja. A יִרְאֵי יְהוָה (az Urnak tisztelői, 16. v.) — t. i., akik az ő törvényeit megtartják — (kiki az ő társával, *Rev. bibl.* szerint: egymással) oly célból tanakodtak [נִדְבְּרוּ], hogy az Isten igazságos ítéletében kételkedők káros felfogásától továbbra is

megőrizzék magukat s állhatatosak legyenek ezután is a hitben és hűségben. Az emlékkönyvbe [סֵפֶר זִכָּרוֹן] illetőleg az életnek könyvébe nyilván a kegyesek nevei és cselekedetei irattak be és pedig לְפָנָיו (ő előtte), azaz mindjárt ott és nem azután máshol. *Hitzig* szerint a könyvet a Jehova parancsára azok egyike írta, akik előtte állottak (id. m. 430. l.). *Marti* szerint a könyvet époly kevéssé vezette maga a Jehova, mint a persa király. (id. m. 477. l.) *Károlyi* (590.) e verset a következő magyarázattal világosítja meg: „noha az Istentelenec nem felic az Istent, és nem tiztelic, mind az altal az hivek felic tiztelik, és variac az Istent az ő nyomorúságokban, kik az Istennel lesznec örök emlekezetben.“ *Nowack* szerint a וַיִּכְתֹּב (és iraték) helyett וְנִכְתַּב (és irta t. i. Jehova maga) olvasandó, ez azonban igen önkényes változtatás, amit, egészen helyesen, sem *Hitzig* sem *Marti* nem fogad el.

A 17. v. szerint az ítélet napján azok az istenfélő kegyesek, akik az emlékkönyvbe beírattak, abban a kitüntetésben és jutalomban részesülnek, hogy a Jehova tulajdonává (סְגֻלָּה) lesznek, azaz a Jehova különös kedvezését és atyai szeretetét fogják élvezni. (A törvénysértők és gonosz kevélyek pedig megbüntettetnek.) A következő versek [18—IV. 3.] szerint az Isten igazságos ítéletében kételkedők meg fognak győződni arról, hogy bizony van különbség az igazak (istenfélő kegyesek) és gonoszok (istentelen kevélyek) között s hogy bizony amazok megjutalmaztatnak, emezek pedig megbüntettetnek.

A 19. (IV. 1.) v. a gonoszok megsemmisítését szemlélteti az ítélet napján. (Sebestyén I. szerint ez a nap a Messiás megjelenésének ideje. Id. m. 199. l.) Az ítélet napjának tüzéről már előbb a III. 2-ben is volt szó. E vers utolsó mondatrészében némelyek (*Wellhausen*, *Nowack*, *Marti*) a Septuaginta után a יַעֲזֹב (hagy) helyett יֵעָזֵב (nifal forma) alakot olvasnak s ez esetben alanyúl nem az eljövendő nap (הַיּוֹם הַבָּא) szolgál, hanem a שֹׁרֶשׁ וְעָנָף (gyökér és ág);[77] azonban erre az önkényes változtatásra semmi szükség sincs, mert a versrészlet értelme lényegében nem változik.

A 20. (IV. 2.) versben a שֶׁמֶשׁ צְדָקָה (igazság napja, amely üdvöt ád az istenfélőknek) alatt a régi írás magyarázók a Messiást értették,[78] a kire Malakiás e vers írásakor nem igen gondolhatott. A napnak szárnyai (az az sugarai) alatt való מַרְפֵּא (gyógyulás) alatt minden fájdalomtól és kártól való gyógyulást kell érteni (*Orelli*, *Marti*). A vers utolsó részlete szerint új életerőben és friss életkedvben lesz részük az istenfélőknek,[79] ellenben az istentelenekre (21. v.) romlás következik. Hogy e vers első mondatrészén kívül a többi (a כִּי kötőszótól) a maga egészében későbbi betoldás volna, mint *Marti* felteszi, az alig hihető.

[77] Ez esetben fordítása: úgy hogy sem gyökér, sem ág nem marad rajtok. Ilyen értelemben fordítja *Károlyi* és *Kámory* is. A *Huszita biblia* azonban így adja vissza: mellek nem hagynac ő nekic gyökeret és magot. *Káldy*, a *Rev. b.*, *K. Csipkés* is az eredeti formában fordítják. Hasonlóképen *Bunsen* is. *Sebestyén* e vershez ilyen megjegyzést fűz: „példa beszédi szollás az az a' hitetleneket mindenestől elpusztitja.“ Majd mint jövendölésről így ítél: „Betölt a' Zsidó egész Statusnak a' Rómaiak által lett elpusztitatásában.“

[78] *Káldy—Tárkányi* szerint: „Jézus Krisztus, ki a világ világossága lett tanítása által, az igazság szerzője kegyelme által.“ *Sebestyén I.* szerint: „a' Messiás az ő lelket boldogító javaival.“

[79] *Káldy—Tárkányi* magyarázata szerint: „a legnagyobb örömet fogják érezni üdvök felett.“ *Károlyi* (590) és *K. Csipkés* az וּפִשְׁתֶּם (ugrándoztok, szökeltek helyett) *megszaporodtok*-kal fordítják.

7.) *III. 22—24. (IV. 4—6.) Illyés elküldése és szerepe az ítélet napja előtt.*

A 22. versben a próféta a zsidó népet Mózes törvényeinek megtartására figyelmezteti, tudtúl adván neki ez által azt, hogy ha a Jehovának Mózes által rendelt törvényeit megtartja, vagyis azok szerint él, akkor nem szakad rá az ítélet napja.

A חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים szavakat *Sebestyén I.* úgy fordítja és magyarázza, hogy azokon „mind ceremonialis, mind Polgári törvényeket“ kell érteni. (id. m. 300. l.) Sokkal helyesebb azonban a két szót eredeti jelentésük értelmében *rendelések*-kel és *ítéletek*-kel fordítani.[80]

A 23. (IV. 5.) v. mintegy a III. r. 1. versében említett követ közelebbi megnevezését adja, a mikor azt mondja, hogy a Jehova közvetlenül az ítélet napja előtt Ilyés prófétát fogja elküldeni.[81] Malakiás úgy gondolta, hogy ha a Jehova a zsidó nép egyik legnevezetesebb prófétáját magához vette (tüzes szekéren ragadtatott el a mennybe. II. Kir. II. 11.): bizonyos célból tette azt; nyilván azért, hogy az ítélet napja előtt küldje el egy igen fontos szerep betöltésére, ami a 24. (IV. 6.) vers szerint abban fog állani, hogy az atyák szívét a fiakhoz, a fiakét pedig az atyákhoz fordítja, azaz: az atyák és fiak (*Orelli* szerint a régibb és újabb generatio) vallásos és erkölcsi felfogása közötti nagy különbséget kiegyenlíti, megszünteti.

Ha ez Illyésnek a nép makacssága miatt nem sikerülne, vagyis ha a bensőséges jó viszony be nem következnék, akkor a Jehova átokkal verné meg, azaz elpusztítaná az izraeliták hazáját. *Sebestyén* a 24. (IV. 6.) vershez, mint jövendöléshez, a melyet a maga álláspontján teljes egészében bekövetkezettnek, valósággal megtörténtnek tekint, ez érdekes megjegyzést fűzi: „Ez meg lett, mert a' megátalkodott Zsidók se Keresztelő Jánosnak, se a' Messiásnak nem hittek; azért is a' képzelt Világi Messiáshoz való bíztokban pártot ütvén a' Rómaiak ellen, végképpen elpusztíttattak. Különben lett volna sorsok, ha be vóvén a' Jézust, Pseudomessiásokhoz nem ragaszkodtak volna, igaz levén Világ szerént is a' mit Szent Péter monda Csel. 4: 12. Ninesen senki más által a' Jézuson kívül idvesség (szabadulás) s' a' t.“

(Vége köv.) *Harsányi István.*

[80] A *Huszita bibliá*ban: parancsolatokat és ítéleteket; *Károlyi*nál (1590): végzéseimet és ítéletimet; *Káldy*nál: a parancsokról és ítéletekről; *K. Csipkés*nél: a végzéseket és ítéleteket; *Izr. bibl.*: törvényeket és rendeleteket. *Luther*nél: samt den Geboten und Rechten; *Bunsen*nél, *Kautzsch*nál, *Orelli*nél: Satzungen und Rechte.

[81] Máté XVII. 3-ban is együtt szerepel Mózes és Illyés, mint az Ó-testámentom két legkiválóbb alakja. — *Reinke* szerint Illyés próféta alatt Ker. Jánost kell érteni. (id. m. 388. l.)

Vallás és betegápolás.

(Vége.)

Láthatjuk, hogy a betegség sokszor feketeszárnyú angyal, de mégis Istentől jövő angyal. Milyen egészen másképen vélekedik az ember az életről, ha kórágyban

van. Milyen kicsinyesnek és jelentéktelennek látszik sok minden, ami egészséges korunkban izgalomban tartott bennünket. Mikor a kórágyhoz vagyunk szegezve és érezzük, hogy ezeket a kötelékeket senki sem oldozhatja meg, kénytelenek vagyunk átérezni tehetetlenségünket és megvagyunk alázva a földig — nem igaz-e, hogy ilyenkor sok olyen emberben felébred az atyai szeretet utáni honvágy, aki évek során át nem tért be az égi apai házba és ez a honvágy a legkínzóbb szenvedések között is megtudja nyugtatni és vigasztalni az emberi lelket. Igen, hány ember tanult már meg imádkozni a betegágyban és megtanulta átérezni, hogy még a legleverőbb fájdalmak között is mily végtelenül fenséges a szegény emberi lélekre nézve, ha ott látja maga előtt az örök szeretetbe vetett bizalom fénysugarát.

És milyen fenségesen fejti ki a szeretet a betegágyban az ő égi erejét! Ti, akik már sok súlyos betegséget éltetek át egymást átölelve, örömmel és hálával fogjátok beismerni: a ti sziveiteket nem a sikerek, nem a dicsőség babérkoszorúi forrasztották össze, hanem a betegség. Igen, milyen nagynak látjuk az édes anyát! Aki nem tétovázik, nem ismer félelmet, még akkor sem, ha talán ő is martalékává lenne a betegségnek, nem vonakodik az éjjeli virrasztástól, békefűrő, még ha betege türelmetlen is, tele van nyájassággal, hogy betegét soha ne hagyja el a nyájasság napfénye, összeszedi minden erejét éjjel és nappal, hétről-hétre, hogy ha lehetséges, megmentse a drága életet. Hősnőként áll előttünk a szeretet, ragyogtatva az emberi lélek egész nemességét, amely a kicsiny és nagy szeretet szolgálatára szentelte magát. Mennyi szépség, mennyi nemes emberi élet el volna rejtve előttünk, ha az égi erők nem mutatták volna meg az ő dicsőségüket a kórágyon és a ravatalon. És ha a beteget nem lehet többé a gyógyulás útjára vezetni, milyen dicsőséges dolog, ha mindennek dacára is fel tudja tartani magát, ha az aggodalmak között megőrzi lelkének békességét és az ezerféle bajvívás közepette minden negyedórai üdítő alvásért a résztvevő szeretete minden nyilvánulásáért, érzékeny hálát tanusít, ha Istenbe vetett bizalmával erősíti ápolóinak lankadó hitét. Egy derék munkásról beszélik, aki egy gyárban vezető munkás volt, kitünő családapa s egyszer az a szerencsétlenség érte, hogy munkaközben egy súlyos vasdarab a hátára esett és azt összezúzta. Ennek következtében egész életére nyomorék lett. Ő, aki olyan édes örömest dolgozott volna s aki olyan hű gondviselője lett volna a maga családjának, most már a mások ápolására szorult. Mélyen meg volt rendülve lelkében, kezdetben nem tudta hinni, hogy volna örökkévaló szeretet, aki gyámol nélkül hagyta a szerető családapát. De megadta magát a helyzetnek, erős lelki harcon ment keresztül és arra a meggyőződésre jutott: a legsötétebb fájdalom mögött is ott rejtőzik az örök bölcsesség és szeretet. Honnan volna különben az emberiség életében az apai és anyai szeretet, honnan volna az emberek világában a hűség és a szeretet? Mutasd meg nékem, hogy még van ősforrása a szeretetnek! Beletörődött nehéz helyzetébe; a gyermekek abban vetélkedtek édes anyjukkal, hogy minden tehetségüket a nyomorék családfő életének megkönnyítésére használják fel és az általános szenvedés a legbensőbb szeretetben forrasztotta össze a családtagokat, körülfogták a szenvedő apát és sok szép, vidám órát szereztek neki és mikor aztán sok év mulva meghalt az apa és utolsó áldását adta rájuk, mindnyájan azt érezték, ami jó atyánk szenvedése áldássá lett ránk nézve

Ha tehát betegségek jönnek reánk, vajjon megtudnánk-e lenni imádkozás nélkül? Ó az imádságra való hajlandóság, ott fészkel az emberi szív mélyén, általánosan el van terjedve az emberiségben és minden évezredben olyan ellenállhatlan erővel tér vissza, hogy mi azt mondjuk, vajha tanulnánk valamit a tapasztalásból: a mindenható Isten, aki a világot és életünket igazgatja, *azt akarja*, hogy imádkozzunk. Az imádságnak megvan a maga helye és feladata a világrend összefüggésében; aki ennek ellentmond, az vagy azért cselekszi ezt, mert nincs érzéke a nagy és határozott értékek iránt, vagy azért, mert lelkében hajótörést szenvedett. Nekünk imádkoznunk kell és mi imádkozni is fogunk, kivált ha látjuk, hogy kedveseink életét a betegség ostromolja; de hát hogyan imádkozzunk? Dacosan, zordonan? Helyes imádkozás az, ha azt mondjuk: ha te jó atya vagy, mentsd meg az én gyermekemet, férjemet, hitvesemet, mert különben tudni se akarok rólad! Ilyen zordonan imádkozott egykor egy édes anya és typhusban szenvedő gyermeke meggyógyult; de mikor megnőtt, rossz útra tért és sok szivbeli fajdalmat okozott az édes anyjának; a gyermek fegyházba került és rettenetes véget ért. Az anya sokszor mondogatta: „vétkeztem, mikor dacosan imádkoztam; így kellett volna imádkoznom: ha lehetséges, múljék el tőlem a keserű pohár, de ne úgy legyen, amint én akarom hanem amint Te akarod.“ Azért óvakodjék minden anya az olyan zordon imádkozástól és inkább Isten kezébe tegye le a maga szivbeli fájdalmát. Ha imádkozunk, így imádkozzunk: ha lehetséges, ha el van végezve örök bölcseséged és kegyelmedben, óh vedd meg a mi drága életünket, ne bocsáss ránk sötét éjszakát, ne vedd el tőlünk a védőt és vigasztalót, múljék el tőlünk a keserű pohár.

Kétségtelen, hogy testi és lelki életünk üdvére sok minden az imádság ereje által szerezhető meg. De ne akarjunk mentséget minden áron. A nagy apostol is azt mondja: adatott tövis az én testembe. Ennek valami folyton tartó betegségnek kellett lennie. Háromszor kérte teljes szivéből az Istent, hogy vegye ki testéből ezt a tövist, de Isten azt felelte neki: elég néked az én kegyelmem, én a gyengékben vagyok hatalmas. Ez az igazi kegyesség: ahogy az Úr akarja; ha már teljességgel nincsen mentség, ha valamely betegség feltartóztathatlanúl megy előre, emiatt ne csüggedjünk el, ne keseregjünk amiatt, hogy szeretetünk, gyermekségünk oda van és Isten szeretete eltávozott tőlünk, hanem gondoljunk arra, hogy Istennek leghűbb és legnemesebb gyermekei mennyi szenvedésen mentek keresztül.

Egy dologért azonban mindnyájunknak imádkoznunk kell és ne szünjünk meg imádkozni, hogy megnyerjük a lelki nyugodalmat, hogy a betegséget ne a vaksors rettenetes kezéből, hanem Isten kezéből vegyük és bizonyosak legyünk afelől: az ő gondolatai a szerető atya gondolatai, még ha sötét, röges úton vezet is bennünket. Az a legfenségesebb élet és halál, amely nem választ el bennünket Isten szeretetétől.

A régi görögök csak úgy tudták elgondolni a legszebb és legtökéletesebb emberi életet, ha azt az ifjúság szépsége és vidámsága veszi körül s épazért állitották úgy elő isteneiket, mint a legfelségesebb embereket az örök ifjúság és jókedv napfényében és

épazért tettek mindig friss virágokat Isteneik márvány szobrára.

Mi úgy véljük, hogy mi ismerünk egy szebb, felségesebb alakot, mint aminők a rég letünt idők márvány istenei voltak: annak a képe ez, aki ott függött a Golgotha keresztjén szegényesen, mindenkitől elhagyatva, arcán az égi szeretet vonásaival, homlokán nem virág, hanem töviskoszorú van és erről az alakról a legmélységesebb fájdalom sugárzik felénk, de ugyanezen arc a legnagyobb nyugalmat, vigasztalást és szeretetet is sugározza felénk és bepillantanunk enged a mindenható Isten örök dicsőségébe. Ez előtt a megdicsőült szenvedő alak előtt térdet hajtanak azok a régi örök ifjú istenalakok; ez a szenvedő alak azt mondja nekünk: betegségeink, szenvedéseink mind be vannak foglalva Istennek örökkévaló szeretettervébe. És ha betegekhez, szenvedőkhöz kerülünk, nem beszélünk nekik az ifjúi szépségről, a földi élet boldogsága és dicsőségéről, hanem elvezetjük őket ahhoz az igénytelen, de nagy szenvedőhöz, hogy haldoklásuk közben fülükbe zengjük vigasztalásul emez igéket: e világon nyomorúságtok lészen, de bízzatok, én meggyőztem a világot! Furrer K. után *Ruszkay Gyula.*

Karcolatok az élet mélyéről.

Kedves Főszerkesztő Úr!

Ne gondolja Kedves Főszerkesztő Úr, hogy babérokra számítva fogtam pennát, de ne gondolja azt a kedves olvasó sem. Irni késztet egy szégyenteljes kis falusi epizód. Várom, régen várom, hogy amikor szégyenteljes lelkészi fizetésünk semmiféle segítségre sem számíthat, megmozdul a fekete sereg, de úgy látszik, nincs ennél áldottabb, türelmesebb a világon sehol. Huzza a terhes igát még akkor is, midőn már nem bírja.

Azt jól tudom, hogy semmiféle állami segítségre sem számíthatunk s ha számítunk is, mindig a rövidebbet húzzuk. Azt azonban nem tudom megbocsátani a mi jó öreg Homérosainknak, hogy ők mindig szundikálnak. Sehol egy cikk, sehol egy feljajdulás nem látható, amely ecsetelné bajainkat, amely tömörülésre hívná fel lelkészeinket.

Már úgy látszik, csakugyan igazuk van azoknak, akik semmiféle állami segélyben, vagy csak alamizsnamorzsalékban részesítik a protestáns papságot, mert néma gyermeknek anyja sem érti szavát.

Vártam, mondom, nagyon vártam, hogy azok a jeles tollú öregeink egyszer-másszor majdcsak megnyomják a pennát s elsírják rajta keserveinket s igy több hitünk lesz a jövőben reménykedni! . . . De hiába!

Kedves Főszerkesztő Úr! Nagyon lejárta már magát a mi szolgálatunk. Nincs már annak semmi értéke.

Egy biharmegyei kis falucskában együtt voltak a falu vezetői: a pap, tanító és a jegyző. Várták a postát. Mindeniköjüknek jött levél. Nos, mit kaptatok, kérdé a pap! Mindakettő örömtel es arccal mondja a kormány legújabb rendeletét, melyben 100 % kal emelték fizetésüket. No és te mit kaptál páterkám, kérdik őt. Én levelet kaptam a fiamtól, hogy felemelték a tandíjat, a kosztpénzt s hogy a leányomnak az iskolába való beadhatása nem sikerült; nem egyeben, mint azon mult, hogy a ruhanemüek 1000 %-kal emelkedtek. Lássátok, ti 100 %-os fizetésemelést, én pedig 100 %-os kiadást kaptam . . . Hja, barátom, folytatá a notárius, most látszik meg, kire van szüksége az államnak. Szüksége van a jegyzőre, a tanítóra s annak ad fizetést, de a papra nincs, mert annak nem ad semmit.

Vajjon nem így gondolkodik e rólunk csakugyan az állam, kedves Főszerkesztő Uram?! . . . A jelekből legalább ezt lehet következtetnünk. Az utolsó béresnek, napszámosnak is megállapítja a 200—400 %-os fizetéseméleses bért, de a pap éljen meg 1600—2400 K-ból ugyanakkor, amikor az állam a trafikot, a bélyeget, a vasuti közlekedést 100—200 %-kal emeli s amikor minden cikket tizszeres sőt százszoros áron kell megvenni. Minden más tisztviselőjének félárnál olcsóbb vasuti jegyet ad. Beszerzési csoportokat létesit nekik, ahol mindent olcsón kaphatnak. Ha a pap akar beszerzési csoportjukba lépni, csak kinevetik, mint aki nem tudja, hogy oda papnak belépni tilos stb. stb. . . .

Hát ennyire lesülyedt a mi munkánk értéke? Hát ennyire a legutolsó tényezőnek tartják a mi munkálkodásunkat? . . . Rettenetes ez kedves Főszerkesztő Úr! Avagy kérdem: mi volna ebből a rettenetes világháborúból, ha a hazafias papság s ebben elsősorban a protestáns papság nem dolgozott volna? Merem állitani, hogy katonáink vitézsége nem éri el azt a dicső magaslatot, amelyet valóban elért, ha nincs a háta mögött a papság s főként a protestáns papság.

Vajjon nem a Tisza partján tárgyalnának-e most a békéről? . . . Vajjon az amúgy is mindenféle kölcsöntől idegenkedő magyar paraszt a hadikölcsönből kivette volna e a részét? . . . Vajjon ha a sajgó fájdalmakat, a vérző sebeket nem gyógyítgatták volna a fehérre meszelt templomokban s nem vigasztalták volna a jobb, dicsőbb jövendővel papjaink az itthon maradottakat . . . Ha, amidőn megindult a mozgalom, a mi papjaink csüggedt madarakként, hallgató ajakkal üdvözölték volna azt s elfelejtettek volna szent lelkesedést lehelni a katonaság és az egész nemzet lelkébe: virággal, dallal mentek volna-e a mi fiaink a háborúba?! . . .

Jól tudom, kedves Főszerkesztő Úr, hogy szolgálatunkkal nem szabad dicsekednünk, azonban azt sem volna szabad elfeledni senkinek sem, hogy a munkás méltó a jutalomra, különösen a legfőbb erkölcsi testületnek, az államnak . . .

A „suum cuique“ elve, úgy látszik, nagyon a mostani socialisan demokratikus felfogáshoz igazodik Ami a tied, az az enyém is, ami az enyém, az is az enyém. Ha munkáról, teherről van szó, akkor pedig, ami az enyém a tied is, ami a tied az a tied . . .

Kedves Főszerkesztő Úr! Rossz időket élünk, rossz csillagok járnak! . . .

Vajjon mi lesz szegény hazánkból, ha az amúgy is a felvilágosodás álarca alá rejtőzött demokrácia fogja el a lelkeket? Vajjon a pályaválasztás előtt álló ifjak jönnek-e a kész nyomorba, mikor minden szakon ötszörtetizszerte nagyobb jövedelmű megélhetési pályát választhatnak?!

Ha valami megélhetési dologról beszélünk, vagy ha felhozzuk szégyenteljes nyomorúságunkat, mindig azzal némítanak el, hogy mi ne törődjünk az anyagiakkal, csak a lelkiekkel.

Már bocsásson meg, kedves Főszerkesztő Úr, én úgy gondolom s azt hiszem Ön is egyet ért velem, hogy nem a középkorban élünk. Azt senki sem követelheti egy paptól, hogy aszkéta legyen épen akkor, mikor a világháborúnak a legnagyobb súlya az ő vállain van, vérét, fiát, mindenét áldozza a hazáért és éhezzék s ugyanakkor a semmi kvalificatióval sem bíró hadi milliomosok, az uj magyarok, a demokraták napról-napra gyomorbajban s nikotinmérgezésben legyenek?!

Kedves Főszerkesztő Ur! Uj átalakulás küszöbén vagyunk! A demokrácia köntösét úgy forgatják, akik alkották, ahogy nekik tetszik. Fel kell ébrednünk mély álmunkból! Fel kell ráznunk mindenkit! Ki a síkra harcolni a Krisztusért, az Igazságért, még nem késő, mert ha késlekedünk, beteljesül Madách eme prófétai nyilatkozata: „Ah sírjatok, sírjatok testvéri könnyeket, Győz a hazugság, a föld elveszett."

Kedves Főszerkesztő Urnak jó egészséget kíván

Laskodi.

IRODALOM.

* **Fest Sándor, Angol irodalmi hatások hazánkban Széchenyi István fellépéséig.** Budapest, a Magyar Tudományos Akadémia kiadása (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből), 1917. 111 lap, ára 3 K. — Az Angolországgal való érintkezés úttörői, az angol szellemi élet és műveltség első terjesztői hazánkban, a XVII. század elejétől fogva, az angol egyetemeket látogató ref. theológusok. Medgyesi Pál, Lórántfy Zs. udvari papja és Tolnai Dali János pataki tanár, a puritán mozgalom megindítói, Angliából hozták ez eszméket magukkal, hol Tolnai több évi tartózkodása alatt teljesen magába szívta a puritán szellemet. Az angol és magyar ref. egyház érintkezése a XVII. század II. felétől fogva hagyománnyá válik; e hagyományt főleg a sárospataki, debreceni és erdélyi ref. theológusok ápolják. A magyar diák otthonossá válik az angol egyetemeken. Az egyházi kapcsolatot Erdélyben a politikai kapcsolat is erősítette. A XVIII. században — a fojtogató kormányrendszer miatt — már kevesebb diák jutott ki Angliába, ezek is főként a Telekiek pártfogása révén, e mellett Debrecenből került még 1—2 diák oda. Ilyenek: Sinai Miklós, Szilágyi Sámuel, Benedek Mihály, Budai Ézsaiás; Sárospatakról: Őri Fülep Gábor professor s később superintendens, Komjáti Ábrahám miskolci igazgató, a Kazinczy „érdemes barátja" és Rozgonyi József filoz. professor (a két előbbi nevét nem említi szerzőnk) Az Angliát látogató theológusok, már a XVII. századtól fogva, nem egy angol vallásos munkát lefordítanak magyarra, köztük Őri F. Gábor 1792 ben Mason munkáját; ellenben a világi és szépirodalom fordítása csak a XVIII. század végén indul meg (bécsi hatás folytán), de ref. lelkészek voltak az elsők akik angol irodalmi műveket eredetiben olvastak, ők készítették elő a talajt az angol kulturális és irodalmi hatások befogadására. Főuraink közül az angol élet első tanulmányozói szintén kálvinisták voltak: a Telekiek, Székely Ádám és kivált báró Vay Miklós, akinek két évi angliai tartózkodása széleskörű érdeklődésével, céltudatos buzdításával Széchenyi I. utazásának előkészítése; utazását fontosság tekintetében csak a gr. Széchenyi Ferenc útja múlta felül. Íróink közül Sándor István szemlélte először London nevezetességeit. A XVIII. században már sok angol utazó járt Magyarországon is; a cumberlandi herceg 1822. évi pataki látogatásáról szólván, kár volt a szerzőnek azt is meg nem említenie, hogy itt göttingai tanulótársát. Rozgonyi Józsefet szivélyesen üdvözölte. Az irodalmi hatások nyomaival először Bessenyeinél találkozunk; őt követik Péczeli, Kis J., Kazinczy, P. Horváth Ádám, Bacsányi, Döbrentey, gr. Dessewffy, Kölcsey stb. Nem egészen helytálló szerzőnknek az az állítása, hogy „ref. kollégiumainkban a német és francia nyelvet csak Mária Terézia utolsó éveiben kezdik tanítani" (38. l.), mert — mint Végh J. lapunkban kimutatta (1912. évf. 2. sz.) — már a XVIII. század ötvenes-hatvanas éveiben sűrűn találkozunk a német nyelvtanítás nyomaival. A nagy szorgalommal és buzgó utánjárással készített dolgozat érdekes és fontos adalék magyar irodalom- és műveltségtörténetünkhöz.

* **Tiz év a németalföldi szabadságharcból** (1588—1598.). Irta *Fruin* Róbert, fordította *Antal* Géza, a fordítást átnézte *Nagy* Zsigmond. II. kötet. Budapest, a Magyar Tudományos Akadémia kiadása, 1917. 285 lap. — E derék történeti mű, amely a holland szabadság kivívásának egy fontos időszakát ismerteti, a következő fejezetekre oszlik: Hollandia kereskedelme és gazdasági állapota, Az egyház, a vallás és az irodalmi műveltség Németalföldön. Osztrák Albert kormányzásának első esztendeje, Hármas szövetség Spanyolország ellen, Az 1597. év hadi eseményei, Franciaország béketárgyalásai Spanyolországgal, Németalföld átengedése Izabella infánsnőnek, A vervinsi béke, Befejezés, Névmutató. A II. fejezetet (76—156. l.) egy kálvinista ember sem olvashatja érdeklődés, tanúlság, sőt megindúlás nélkül; a hollandusok harcai vallásszabadságukért, a ref. vallásnak a holland jellemre gyakorolt hatása, a holland nemzeti irodalom fölébredése a reformáció folytán, — mindez lépten-nyomon a mi itthoni viszonyainkat juttatja az olvasó eszébe. Ime egy pár szemelvény: „A reformátusok . . . csekély kisebbség voltak, de meggyőződésük szilárdsága, megingathatatlan bizalmuk ügyük isteni voltában, törhetetlen bátorságuk és kitartásuk biztosították egyházuknak a túlsúlyt és az uralmat. A kálvinizmus volt a XVI. század valláspolitikai elvének legmagasabb fejlődési formája. Az a reformküzdelem, mely a reformáció keletkezése után oly későn lépett fel, mint minálunk, nem lehetett más, mint kálvinista és csak a kálvinizmusnak szolgálhatott javára" (79. l.) „A kálvinizmus . . . épen úgy buzgólkodott az emberiség erkölcsi, mint vallási reformálásáért; szabadságot hirdetett, Isten akarata előtt való meghódolással kapcsolatban. A vallásháborúkban . . . egyedül ez volt elég erős arra, hogy a közös ellenséggel szembeszálljon" (81. l.) „Marnix zsoltárainak különös értéket ád előttünk . . . annak mélységes megérzése, hogy Izráel nyomorúsága és megváltatása, meg Németalföldnek a spanyol „szolgálatházából" kiszabadulása közt olyan nagy a megegyezés" (150. l.).

* **A Magyar Tudományes Akadémia** könyvkiadóvállalata 1917-re a következő 4 kötetet küldötte szét a vállalat aláíróinak: *Fruin R.*, Tiz év a németalföldi szabadságharcból (II. kötet); *Kornis Gyula*, A lelki élet (I. kötet); *Szemere Samu*, Giordano Bruno élete és bölcselete; *Takáts Sándor*, Rajzok a török világból (III. kötet). A 4 kötet ára fűzve 10 K, csinos angol vászonkötésben 15 K. Ezeket az olcsó s tartalmas köteteket, melyek közül kettő a történelem, kettő a bölcselet körébe vezeti az olvasót s mind a négy oly téren tájékoztatja őt, amely a magyar irodalomban még alig volt képviselve s tájékozíatja mélyreható alapossággal s a mellett könnyed, nemesen népszerű előadásban: minden művelt embernek a legmelegebben ajánlhatjuk. A könyvkiadó-vállalat kötetei lassankint, évről-évre egész kis könyvtárrá gyülnek össze könyves polcainkon s értékük soha el nem avúl; e mellett a vállalat aláírói ingyen kapják az *Akadémiai Értesítő* c. havi folyóiratot. Tagsági jelentkezések a Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó hivatalához (Akadémia-utca 2.) intézendők. A jövő 3 éves cyklusra a következő művek kiadása van tervbe véve: Csengeri János Euripides fordításának III. kötete; Dussaud, Az aegaei kultura a görögök előtt (ford. Éber László), 2 kötet; Fournier Ágost, Napoleon

életrajza (ford. Supka Géza), II. és III. kötet; Hettner Alfréd, Anglia világuralma és a háború (ford. dr. Szánthó Gyula); Hornyánszky Gyula, A tömeg szerepe a görög történetben; Okakura Kakuzo Kelet eszméi (ford Takács Zoltán); Kornis Gyula, A lelki élet, II. és III. kötet; Sebestyén Károly, Shakespeare és az ókor.

* **Esztendő.** A *Pesti Napló* szépirodalmi és politikai folyóirata (jan.—febr., 191, 160 lap.) Eleven, új, friss folyóirat lép e kötetekben elénk, telve politikai és irodalmi aktualitásokkal, interjukkal, gúnyoros karcolatokkal, továbbá tárcaszerű versekkel és elbeszélésekkel; ellenben komolyabb, mélyebben szántó essayket, tanulmányokat, történeti, aesthetikai, ethikai, sociologiai dolgozatokat — amiket mi a folyóirat fogalmától szinte elválaszthatatlannak tartunk — nem igen találunk benne. Inkább a lázasan tovarohanó, sensatiokat hajhászó nagyvárosi emberek kezébe való; közleményeinek iránya, szelleme a *Nyugat* folyóiratéval rokon. A *Pesti Napló* előfizetői számonkint 1 K. árban kapják; bolti ára 3 K.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Püspökválasztás Erdélyben.** Az erdélyi egyházkerület közgyűlése február 20-án valamennyi szavazattal egyhangúlag *Nagy Károly* theol. akadémiai tanárt, egyh.-ker. papi főjegyzőt választotta az erdélyi egyházkerület püspökévé. Az egyhangú bizalom egyhangú elismerést jelent a nagyérdemű, tudós és munkás férfiú iránt a múltért, egyhangú reménységet a jövőben reá váró nagy és szép feladatok megoldása iránt. Az Urnak magas tisztségre elhívott hűséges szolgáját e nagy kitüntetése alkalmából igaz tisztelettel és bensőséges szeretettel üdvözöljük; áldja meg munkáját a minden kegyelem Istene, hogy egyházkerületének előmenetelén, felvirágzásán híveivel együtt mi is igaz szívvel örvendezhessünk!

— **Szalay László államtitkár üdvözlése.** Február 15-én *dr. Buza László* közigazgató vezetése alatt a sárospataki főiskola tanári karának három tagú küldöttsége tisztelgett a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban Szalay László államtitkárnál, hogy őt kinevezetése alkalmából üdvözölje. Az államtitkár a küldöttséget igen szívesen fogadta s a közigazgató üdvözlő szavaira adott válaszában kijelentette, hogy összeforottnak érzi magát a tiszáninneni ref. egyházkerülettel. Annak kultúrintézeteit, köztük elsősorban a nagymultú sárospataki főiskolát minden erejével támogatni fogja. Átérzi a főiskolának nemzeti szempontból is fontos hivatását s minden konkrét ügyben a legnagyobb örömmel lesz segítségére.

— **Herceg Windischgraetz Lajos a főiskolai tanári karhoz.** Főiskolánk tanári karának Szalay László államtitkárnál tisztelgő küldöttsége üdvözölni óhajtotta herceg Windischgraetz Lajos közélelmezési minisztert is, mint főiskolánk volt növendékét kineveztetése alkalmából. A miniszter azonban egész nap tanácskozásokkal volt elfoglalva s a küldöttség nem találkozhatott vele. Másnap a miniszter a következő táviratot küldte a közigazgatónak: „Mélyen meghatva az engemet rendkivül megtisztelő szíves figyelemtől hálás köszönetet mondok a főiskola tanári karának és végtelenül sajnálom, hogy nagy elfoglaltságom megakadályozott abban, hogy személyesen üdvözölhessem a tanári kar képviselőit. Mint régi pataki diák kérem maradandó jóindulatukat. Szívélyes üdvözlettel és hálás köszönettel Windischgraetz Lajos."

— **Uj doktorok.** Mindig nagy örömünkre szolgál, ha ref. lelkészeink tudományos munkálkodásáról, tudományos kitüntetéséről olvashatunk; örömmel értesülünk most is, hogy *Juhász László* győrteleki lelkészt a bécsi egyetem prot. theol. fakultása az emberfiáról irott német dolgozata (Der Menschensohn in sprachlicher, biblisch-theologischer und religionsgeschichtlicher Hinsicht) alapján az újszövetségi theologia doktorává promovealta, — hasonlóképen *Nagy Sándor* budapesti skót-missziói lelkészt a budapesti egyetem a bölcsészettudományok, *Szappanos Gyula* alsónyéki lelkészt a budapesti egyetem a jogtudományok, *Papp Géza* ref. tábori lelkészt a debreceni egyetem az államtudományok doktorává avatta.

— **Alapítványok** *Beniczky Árpád*, a dunáninneni ev. egyházkerület felügyelője egyházi munkálkodásának 40-ik évfordulója alkalmából a dunáninneni egyházkerületnél 50,000, a nógrádi esperességnél szintén 50,000 koronás alapítványt tett; *báró Podmaniczky Géza* és felesége *gr. Dégenfeld Bertha* házasságuk 50. évfordulója alkalmából az aszódi ev. leánynevelőintézetnél ev. és ref. lelkészek és tanítók leányainak segélyezésére 20,000 korona alapítványt tett; *özv. báró Vay Sándorné* szül. *Waldeck Matild* a reformáció 400 éves jubileuma alkalmából a sáromberki ref. templom fentartására 10,000 koronás alapítványt tett.

— **Uj ref. nyomda Budapesten.** A Bethánia-egylet nyomdája január hóban megkezdette működését; az egylet célja vele: olcsó, tiszta szellemű keresztyén iratokkal és könyvekkel látni el a magyar társadalmat. A nyomdával ker. irattterjesztés áll kapcsolatban, amelynek 1917. évi forgalma 49,000 korona volt. A mustármag nő . . .

— **Gergely-naptár Oroszországban.** A népbiztosok tanácsa elrendelte, hogy ezentúl az egész orosz köztársaság területén a Gergely-naptár időszámítása lesz érvényben. Az uj időszámítás február 14-én kezdődött.

— **Igazgatóváltozás.** A hódmezővásárhelyi ref. főgimn. igazgatója, dr. Imre Lajos, 35 évi tanári szolgálat után nyugalomba vonúlt, helyét Nagy Sándor foglalta el.

— **Urvacsoraosztás és bőjti elmélkedések a főiskolában.** Március hó 3 án, vasárnap, d. e. az ifjusági istentisztelettel kapcsolatban a főiskola imatermében ifjusági úrvacsoraosztás lesz, amelyen Dr. *Makkai* Sándor főisk. lelkész, theol. tanár predikál és *Harsányi* István vallástanár agendázik. A következő három hét szerdáin este 6 órakor a főiskolai tanácsteremben *Nagy* Béla, *Marton* János és Dr. *Makkai* Sándor theol. tanárok bőjti elmélkedéseket fognak tartani érdeklődők számára, *„Emberek a kereszt körül"* cím alatt, egy-egy bibliai jellemet mutatva be a passió történetből. Az ifj. úrvacsoraosztásra a főgimn. ifjuságot *Harsányi* István vallástanár, az akad. ifjuságot *Nagy* Béla és Dr. *Makkai* Sándor theol. tanárok készitették elő; az előbbi a vallásórákon, az utóbbiak e célra tartott reggeli bibliaórákon.

— **A reformáció négyszázados emlékünnepe** alkalmából a főiskolai tanári kar által rendezett ünnepélyek sorozatában február 24-én d. u. 5 órakor volt az utolsó ünnepély a főiskolai imateremben a következő műsorral. Luther énekének gyülekezeti közös eléneklése után *Marton János* theol. tanár tartott formailag és tartalmilag egyaránt gonddal kidolgozott, magas színvonalú szabad-

előadást „A prófétai elem Kálvinnál“ címmel. Ezután *Hodossy Lilike* úrleány szavalta el Tompának „Jézus és a nép“ c. vallásos költeményét, a remek tartalmat átélő, nemes lendületű előadásban. Ezt követte *Rácz Jenőné* úrnő általános tetszést s nagy hatást keltett éneke. Két hangulatos darabot adott elő. Finoman hajlékony hangja oly tisztacsengésű volt, mint még soha. Most *Nagy Béla* theol. tanár tartott „Megigazúlás és praedestinatió“ címmel nagy érdeklődéssel hallgatott, mélyenjáró, tartalmas szabadelőadást. Majd *Illyés Bertalan* theol. ifju szavalt egy szép költeményt a darab szépségeit kidomborító előadással. Záradékul a Himnuszt énekelte el a közönség.

— **Magyar Ifjuság** címmel *Megyercsy Béla* felelős szerkesztő és *Forgács Gyula* főmunkatárs szerkesztésében folyó évi január 1 én, havonként megjelenő ifjusági lap indúlt meg Budapesten, az Ifjusági Ker. Egyesületek Szövetségének kiadásban. Ez a lap az Ébresztő c. ifj. lapot óhajtja pótolni, amely szépirodalmi lappá alakúlt át. A Magyar Ifjúság eddig megjelent számai változatos, építő tartalmúak. Előfizetési ára egész évre 6 K. (Kiadóhivatal: Budapest, VIII. Főherceg Sándor-u. 28.)

— **Adományok a főiskola internátusi és fenntartási alapjára.** (Folytatás.) Tornagörgői ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 727 K, Tiszaoszlári ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 387 K, Felsőkelecsényi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 247 K, Sajókeresztúri ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 652 K, Egri ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 853 K, Nagyrozvágyi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 900 K, Alacskai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 536 K, Szuhafői ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 336 K, Gömörruszkai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 300 K, Szalonnai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 416 K, Szöllőskei ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 165 K, Csicseri ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 460 K, Nagygejőci ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 689 K, Borsii ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 122 K, Rakaczaszendi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 84 K, Tusai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 760 K, Csongori ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 1309 K, Bakcsy Gyula Csap 21 K, Svingor József Vadna 100 K, Özv. Uray Mihályné Vadna 20 K, Abonyi ref. egyház 250 K, Kis Zsigmond Abony 20 K, Bodrogolaszi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 100 K, Gecse Lajos Sajókesznyéten 500 K, Runyai ref. egyház 174 K, Simon József Szeszta 43 K, Mares János S.-Lénárdfalva 53·10 K, Horkay János Vámosújfalu 100 K, Szamosszegi presbitérium 25 K, Szászváros tanácsa 100 K, Államépitészeti hivatal Sátoraljaújhely 18 K, Csucsai ref. egyház 30 K, Szabó István Málcza 103 K, Id Tóth István Hejcze 5 K, Pataki János Mályinka 30 K, Mályinkai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 160 K, Csomár Béla T. Ásvány 50K, Csomár Béla gyűjtése T. Ásvány 31·40 K, T.-ásványi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 352 K, Igriczi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 459·50 K, Felsőrőcsei ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 156 K, Sárosrőcsei ref. hívek (1—1 K szem. jár) 133 K, Sárosremetei ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 163 K, Telkibányai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 1034 K, Alsóvadászii ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 1219 K, Felsőfügödi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 300 K, Bodrogszerdahelyi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 395 K, Tornaszentjakabdöbrétei ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 159 K, Boldogkőújfalui ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 111 K, Sárosmezői ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 307 K, Kazsói ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 92 K, Putnoki ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 372 K, Olaszliszkai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 432 K, Becskeházai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 191 K, Sóstófalvai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 132 K, Bükkaranyosi ref. hívek (1—1 K szem. jár) 614 K, Mályinkai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 500 K, Tornaújfalui ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 10 K, Szikszói ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 1700 K, Baksy István Szikszó 100 K, Tamáska János Szikszó 30 K, Lasztoméri ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 650 K, Vissi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 350 K, Dávid Zoltán Sárospatak 50 K, Szikszay András és neje Ibrány 400 K, Dr. Végh Elemér Torna 100 K, Svingor Jenő Radostyán 40 K, Felsőkázsmárki ref hívek 835 K, összesen 21,336·35 K, a lapunk múlt számában kimutatott végösszeggel együtt 287,355·11 K. — (Folyt. köv.)

— **A Gálszécsi István reformátor emlékalapra** ujabban a következők adakoztak: Bornemisza Elemér Bátka 10 K, Péter Mihály Deregnyő 10 K, Janka Károly Czigánd füzetekért 10 K, adomány 2 K, Szemere Miklós Bécs 20 K, Szücs István Tiszasalamon füzetekért 1·70 K, adomány 2·30 K, Kovács Béla Szepsi füzetekért 5 K, Nemes Lajos Abaujszántó 10 K, Szemere József Kisazar 20 K, Kádár János Sajókesznyéten 5 K, dr. Vitányi Miklós Szerencs 5 K, dr. Baltazár Dezső püspök a ref. katonák részére vásárolt egyházi beszédekért és emléklapok rt 800 K, tiszavalki ref. egyház 5 K, Gaál Ferenc Poroszló 5 K, mezőcsáti egyháztól perselypénz 18 K, mezőcsáti egyház adománya 10 K, Bodolay István adománya 7 K, ugyancsak tőle 5 füzetért 5 K, br. Fischer Gusztávné Gálszécs 5 K, dr. Schwarcz Ignác Gálszécs 10 K, dr. Finkey Ferenc Pozsony 20 K, a gálszécsi ref. hívek eddigi adománya 357·75 K, Harsányi István gyüjtőivén Sárospatak: Radácsi György, Szinyei Gerzson, Harsányi I., Hodossy B. 10—10 K, Rohoska J., dr. Gulyás József, Zelles Lajos, Kollár István, Halász Dénes, dr. Kiss Sándor, Szilágyi Benő, Csontos József, Köröskényi István, Bálint Dezső, Erlend József, dr. Buza László Marton János 5—5 K, dr. Makkay Sándor, Baksy István 4—4 K, dr. Rácz Lajos 5 K, Kósa Szabó Pál, Dávid Zoltán, Maller Sándor, Elekes Imre, dr. Karádi György, Nagy Lajos 2—2 K. Összesen 1471·75 K. Az előbb kimutatott 244 koronával együtt 1715·75 K, azaz egyezerhétszáztizenöt korona 75 fillér. Hálás köszönettel nyugtázza Gálszécs, 1918. febr. 13. Péter Mihály, ref. lelkész.

Szerkesztői üzenetek.

S. K. és M. S. A theol. internátus kérdésében beküldött cikkeket egymás után közölni fogjuk.

Pályázat lelkészi állásra.

A halálozás folytán megüresedett *ózdi* ref. missziói lelkészi állásra pályázat hirdettetik 1918. április 1-sői határidővel.

Az állás kongruás s az államsegély 764 korona 77 fillér.

Miután kegyév van, az állás 1919. évi április hó 24. napján foglalandó el.

A pályázati kérvények a jelen határidőig *Vadászy Pál* felsőborsodi esperes úrhoz küldendők *Sajószentpéterre*.

Miskolc, 1918. február 20.

Dr. Tüdős István
püspök.

Konfirmációkra!

Konfirmációra előkészítő káté

református növendékek számára. Irta: Szoboszlai Papp István. Közrebocsátotta: Révész Bálint. Átdolgozta: S. Szabó József. 64-ik kiadás. Ára 60 fillér. A nagytiszteletü lelkész uraknak 10 % engedményt adunk.

Konfirmációi emléklapok

diszes keretben megfelelő szöveggel, fekete nyomással 1 drb. 12 fillér, 100 drb. 11 korona. Ugyanez kék nyomással 1 drb. 16 fillér. 100 drb. 15 korona.

Mennyország kapuja.

Imádságok konfirmált fiuk és leányok számára. Diszes kötésben 2 korona 40 fillér. Nagyobb rendelésnél 10 % engedmény. — Finomabb kötésekben nagy választék. Kivánatra külön árjegyzékkel és leirással szolgálhatunk.

Kaphatók:

HEGEDŰS és SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalában

DEBRECENBEN.

A „HANGYA“

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“

igazgatóságához: **Budapest IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesités kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

Ujdonságok!

Mit köszönhetünk a reformációnak? Irta: Szalay Mihály Ára K —·40.

A Nő. Hivatása, helyzete a multban és korunkban. Irta: Gyurátz Ferenc. Ára K 4·—.

A világháboru emlékére. Egyházi beszédek. Irta: Bay József. Ára K 2·50.

Mózes vagy Jézus? Irta: Szeberényi Lajos Zs. Ára K 1·50.

A reformáció neveléstörténeti jelentősége. Irta: Báró Podmaniczky Pál. Ára K 2·—.

Ó, seregeknek Istene! Háborus beszédek és imák. Irta: Szombati-Szabó István. Ára K 3·50.

Absólon. Tragédia 5 felvonásban. Irta: Jánosi Zoltán. Ára K 6·—.

Ismét kapható!

A mi hitünk és prédikálásunk. Egyházi beszédek. Irta: Vásárhelyi Zsigmond. Ára K 5·—.

KÓKAI LAJOS BUDAPEST, IV. Kamermayer Károly u. 3.

Portóra 10% felárt kérek.

Konfirmációi Káté.

„A mi hitünk.“

Irta Nagy Vince. Átvizsgálta és előszóval ellátta **Dr. Baltazár Dezső** református püspök. Ára 60 fillér.

Konfirmációi ajándéknak alkalmas:

„Erős várunk nekünk az Isten.“

Reformáció emlékfüzet 16 képpel. Irták: Tóth József és Szeghalmi Gyula. Ára 10 drb. K 7·50., 50 drb. K 35·—

Kis bibliák

és

Képes bibliák

kaphatók:

HOFFMANN és KRONOVITZ

könyvnyomdája és könyvkiadóhivatalában

Debrecen, Piac-utca 49.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 10—11. szám. Sárospatak, 1918. márc. 10—17.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor.
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *Szepesi Pál*: Önkéntes keresztyénség. — A sárospataki theol. tanári kar memornaduma stb. (Vége) — *Isaák Imre*: A sajtó kérdéséhez. — *Harsányi István*: Malakiás próféta könyve. (Vége) — *Sütő Kálmán*: A sárospataki ref. theol.-internátus tervezete. — *Szikszai Fabricius Balázs—Szinyei Gerzson*: Emlékbeszéd Perényi Gáborné szül. Ország Ilona felett. (Folyt. köv.) — *Janka Károly*: Könyvismertetés. — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

Önkéntes keresztyénség.

Az Ujság mai számából olvasom, hogy Oroszországban a forradalom következtében „a papok és tanítók koldulásból élnek.“ Egészen biztos, hogy ebben a hírben van egy kis túlzás is, de mindenesetre van benne egy nagy igazság is. Benne van az, hogy mi lenne a papokkal, ha a bolsevikieknek és testvéreiknek az egyházakról való felfogása mindenütt uralomra jutna. Az a tömeg, amelyik oly nagy lendülettel vetette magát a régi Oroszországra, hogy abban minden fennállót fenekestől felforgasson és szétszedjen, nem írta programmjába az egyházaknak és azok hivatalnokainak állami támogatását. És az a tömeg sem tette ezt, amelyik itthon és más országokban döngeti az uralkodó társadalom kapuit. Amilyen mértékben bejut majd a kapukon, olyan mértékben fogja az egyház iránti közönyösségét, még többször ellenszenvét uralomra juttatni.

Erről az is eszünkbe jut, hogy nem is kell a tömegekre gondolnunk, mert más erős és felfegyverzett táborokban is ugyancsak nagy az ellenszenv az egyházak ellen. Elég a francia szeparációra gondolni, vagy Olaszországra, amelynek papjairól a *Sárospataki Ref. Lapok* legutóbbi száma tett említést. Nálunk is, amennyire most még államprogrammon van a felekezetek segítése, épúgy a levegőben van a szétválasztás gondolata is. Lehet, hogy nem fog bekövetkezni, lehet, hogy be, de a lehetősége mindenesetre megvan.

Nos, ez a lehetőség az, amely a biztos és alapos mérlegelés embere elé egy kérdést ír le: Mi lesz akkor az egyházunkkal?

Hogy nem fog eltünni a föld szinéről, az bizonyos. Nemcsak az ébreszti bennünk ezt a meggyőződést, hogy annyi sok vihart állott már ki és hogy annyi sok értéket adott már az emberiségnek, hanem az is, hogy a mai embernek is tud értékeket nyujtani és emberi számítás szerint a jövő emberének is fog tudni. De ha á megsemmisüléstől nem tartunk is, attól már komolyan félhetünk, hogy egy ilyen esetleges rázkódtatás mégis ledönt néhány templomot, keresztül húz sok tervet, összezsugorítja az egyház életét és letör sok existenciát. Képzeljük el mostani egyházainkat az önkéntes áldozatkészség alapjain. Amikor nincs adósegély, nincs kongrua, nincs az egyházi adózás mögött főszolgabirói hatalom és nincs állami törvény sem, amely szerint legalább 18 éves koráig, mindenkinek „muszáj“ valamelyik egyházhoz tartozni. Hogy akkor mi lenne egyházainkkal, azt sok lelkész jól tudja, de legtöbbünknek nem sok örömet okoz ez a tudás.

És mi ennek az oka? Az, hogy az önkéntes vallásosság és önkéntes egyházi teherviselés nincs olyan mértékben kifejlődve, hogy egyházunk hatalmas épületét megbírná. A „kényszer“-nek fundamentális jelentősége van egyházi életünkben.

Milyen vallásnak van életképessége olyan viszonyok közt, amilyeneket a radikálizmus váratlan győzelme, vagy fokozatos uralomra jutása eredményezhet? Milyen egyház az, amelyik túléli mai létfeltételeinek megváltozását?

Valami jut eszembe, mikor ezeken gondolkozom. A legtöbben azt mondják, hogy pénzt kell gyűjteni, alapokat és akkor a fenti kérdésre könnyű a válasz. Valóban ezt nem nehéz belátni. Ha az anyagi feltételek megvannak, egyházunk élete — legalább is a külső élete — biztositva van és alkalom van nyújtva a belső élet fejlődésére is. De mégis azt hiszem, hogy ez a felelet nem egészen kielégitő, mert sokszor az is legyőzhetetlen probléma, hogy hol vegyünk ekkora sok pénzt. És az is megtörténhetik, hogy a pénz mellett sem megy az egyházi élet, különösen annak a valláserkölcsi oldala.

Eszembe jut egy sereg belmissziói intézmény, amelyeket részint itthon, részint a külföldön láttam. Ezeknél nincs főszolgabirói hatalom a háttérben, mégis megélnek. Sőt nemcsak hogy megélnek, de életük progresszív. Haladnak. Ott van pl. a Ref. Ifjúsági Egyesület, vagy a Lorántfy Zsuzsánna-Egylet, vagy a Ker. Diákszövetség, vagy a Bethánia-Egylet. Legelőször azt a tényt kell meglátnunk, hogy teljesen önkéntes hozzájárulásokból tartják fenn magukat és emellett évről évre növekszik a bevételük. Például a Diákszövetség, amelynek pedig talán a legkisebb bevétele van az emlitettek közül, a mult éven körülbelül 20,000 korona bevétellel dolgozott. Ezek a belmissziói csoportok egy csomó hivatalnokukat fizetik, kiadóvállalatokat létesitenek, hézagokat betöltő és kedvelt lapokat adnak ki. Mindegyik helyiséget tart fenn magának, sőt a Bethánia már egy nagy házat is

Lapunk jelen számához 1/4 iv melléklet van csatolva.

tudott magának vásárolni, teljesen önkéntes pénzekből. De mindennél fontosabb, hogy évről-évre növekszik a serege azoknak, akiket e szabad csoportosulások magukhoz vonzanak, hogy őket a hí ő és erkölcsi élet színvonalára emeljék, vagy ott támogassák. Aki egy kisse szakít előítéletekkel és objektív szemmel nézi ezeket a mozgalmakat, lehetetlen, hogy valami igazán értékes keresztyén vonást ne találjon bennük, még ha ő maga más álláspontot van is.

Az a meggyőződésem, hogy ezeknek kellene egyházi életünkben nagyobb szerepet juttatni, tökéletesítve, a helyi viszonyokhoz és a gyülekezetek műveltségi fokához alkalmazva, egyházi életünkbe beilleszteni. A velük felfegyverzett egyház, az ilyen vállásosságnak teret engedő gyülekezeti élet — azt hiszem — megá lja a katasztrófák viharát. Ha ezt az önkéntes kegyességet kitartó, lassú és küzdelmes munkával a kopár mezőkre kivezetni sikerülne, akkor sokkal nyugodtabban varhatnók a legmostohább időket is és virulóbb volna a jelenünk is.

Szepesi Pál,
ref. lelkész

A sárospataki ref. theol. akadémia tanári karának memoranduma a debreceni theol. doktorátus ügyében.

(Vége.)

2. A szabályzat 2. §-ának 3. pontja a doktori szigorlat előfeltételeül — egyebek mellett — megállapítja, hogy szigorlatra állhat az is: „aki valamelyik hazai református theologia m. tanári vizsgálóbizottsága előtt . . . magántanári oklevelet nyert."

Véleményünk szerint ez a pont újra kifogás alá esik, mert a doktori szigorlatot a theol. m. tanári vizsga rovására emeli ki. A szabályzat ugyanis lényegében *ugyanazokat* a követelményeket támasztja a doktorátussal szemben, amelyeket az egyetemes konventi szabály at a theol. magántanári vizsgára álló jelöltől kíván meg, u. m.: külföldi egyetemi vagy hazai egyetem két félévi látogatása, lelkész, oklevél, tudományos munkásság, dissertatio, szóbeli vizsga. Sőt még a *szakcsoportok* is teljesen azonosak a két vizsgálatnál. (L. 183—1911. konv. jegyzőkönyv 53 s köv. §§.) Már most *ugyanazon* követelmények mellett miképen tehető egyik vizsgálat a másiknak *alapjává??* Az idézett konv. szabályzat *tudományos* szempontból épen olyan követelményeket állít fel, mint a debreceni doktori szabályzat, tehát egy theol. magántanárnak ugyanazt a tudományos vizsgálatot ugyanolyan tudományos készültséggel kell kiállania, mint a theol. doktornak. Igy tehát a theol. akadémiakon nyert m. tanári diploma teljesen értbetetlen és elfogadhatatlan lebecsülésben részesül a debreceni szabályzatban.

Főtiszteletű Bizottság! Tudjuk, hogy nem lehet s nem tanácsos megakadályozni azt, ha theol. m. tanár theol. doktorátust akar szerezni, de feltétlenül kívánatosnak tartjuk azt, hogy a theol. m. tanári vizsga, mint előfeltétel a doktorátushoz, a *szabályzatból töröltessék,* egyfelől azért, mivel tudományos nivója érdemtelenül le van becsülve, másfelől azért, mivel teljesen másnemű vizsgálatnak kell tekintenünk, mint a doktorátust. A theol. doktorátus ugyanis arra való, hogy a jelöltnek tudományos készültségét önmagában véve bizonyítsa, a theol. m. tanári vizsga ellenben, a diploma szövegében is kifejezetten arra való, hogy az illetőnek tudományszakjában való készültsége mellett annak *előadására* (tanítására) való képességét igazolja. A kettőnek egymástól függetlenül való fentartása szükséges és helyes, de egyik a másiknak a mai viszonyok között előfeltételét nem alkothatja.

Ezen életbevágó sérelmeink, melyeknek sürgős orvoslását kívánjuk, felsorolása után magának a theol. doktorátusnak színvonala érdekében és munkálatunk teljessége szempontjából bátorkodunk néhány megjegyzést is tenni a szabályzat egyes pontjaira a következőkben: 1. Nem tarthatjuk indokoltnak a szabályzat 3. §. e) pontjában kikötött azon feltételt, hogy a szigorlat csak a II. lelkészi vizsga után egy évvel tehető le. A tudományos készültség bizonyítása a tárgyi feltételek meglete esetében szerintünk időpontokhoz nem köthető s teljesen elég a lelkészi oklevél megléte, sőt tisztán tudományos szempontból, mint más doktorátusnál is, az abszolutorium. 2. Nem tartjuk helyesnek a négyfele érdemfokozat felállítását (16. §.) Aki a theol. tudomány *egyetlen* szakjából doktori szigorlatot tesz, az vagy érdemes a doktorságra, vagy nem. Legfennebb két fokozat (rite és cum laude) indokolt. Ugyancsak a szigorlat nivója és értéke szempontjából tarthatatlan az, hogy a szóbeli vizsgálat kétszer is megismételhető legyen (17. §.) 3. A szabályzat 7. és 14. §-ában kikötött feltételeket (hogy a dissertatió *nyeresége* legyen a theol tudománynak és hogy a szóbeli vizsga a „tudományos bepillantás *mélységéről*" tegyen bizonyságot) az igazi követelmény világos fixirozását túlzóan elhomályosító fontoskodásnak tekintjük. 4. A szabályzat 11, 12, 13. §-ait, amelyekben kimondatik, hogy a vizsgálatot az *egész kar* veszi fel, csak akkor látjuk indokoltnak, ha a jelölt tudományszakján kivül kikérdeztetik a theol. tudomány egész köréből, ami azért is kivánatos, mert igazi *szak*vizsgálatnak a magántanári vizsga tekintendő. 5. Végre bátorkodunk kifejezni abbeli aggodalmunkat, hogy a jobbára szegénysorsú jelöltekkel szemben 500 K vizsgadíj kirovása, amelyhez még a dissertátió kinyomatási költsége járúl, (sőt esetleg egy esztendei debreceni tanúlás költségei is) túlságosan magas és a világ legdrágább doktorátusává teszi s debreceni theol. doktorátust.

Főtiszteletű Bizottság! Theol. akadémiáink, azok tanárai és ifjúsága reputátiója és érdekei szempontjából kötelességünknek tartottuk ezen észrevételeinket mély tisztelettel előterjeszteni abban a reménységben, hogy a Főt. Bizottság méltányolva indokainkat, kegyes lesz erőtelen szavunknak érvényt szerezni. Ugyanazért mély tisztelettel kérjük, méltóztassék az Egyetemes Konvent útján nyomatékosan megkeresni az Államkormányt, hogy a szabályzatnak akadémiáinkat sértő pontjai (2. §. 2—3. pont) töröltessenek, illetve korrigáltassanak akép n, hogy mondassék ki theol. akadémiai hallgatóinknak az a joga, hogy a jogakadémiai hallgatók jogának mintájára az akadémián szabályszerűen bevégzett theol. tanfolyam után a többi követelmények fentartása mellett, de minden további hallgatás kötelezettsége nélkül tehessenek theol. doktori vizsgálatot; továbbá a theol. m. tanári vizsga, mint a theol. doktorátus egyik előfeltétele a szabályzatból törültessék.

Tiszteletteljes kérésünk megújítása mellett maradunk a Főtiszt. Egyet. Tanügyi Bizottságnak mély tisztelettel

Sárospatak, 1918. év február havában

alázatos szolgája:

A Sárospataki Ref. Főiskola Theol. Akadémiájának Tanári Kara.

A sajtó-kérdéshez.

— A Ref. Sajtóegyesület szíves figyelmébe. —

A protestáns sajtó politikai célja hazánkban nem lehet más, mint a magyar nemzeti eszmény szolgálatába heroikus jellemű embereket nevelni.

Nehány tapasztalatom alapján szeretnék rámutatni arra az *útra*, amelyen át a protestáns sajtó politikai eszméi eljuthatnak a nagy tömeghez s abban meggyökerezhetnek. Mert nem kell azt gondolni, hogy a protestáns sajtó-kérdés egy kiváló elmék által szerkesztett politikai napi- vagy hetilap megindításával elintézett dolog! Annak a lapnak *előfizetőkre* van szüksége, ha existálni akar, az előfizetők pedig nem sült galambok, akik csak úgy beröppennek a kiadóhivatal Wertheim-szekrenyébe: *a megindítandó lapnak közönséget kell hódítania a maga számára.* Ez pedig nagyon nehéz feladat leend.

Itt elsősorban a néplapot tartom szem előtt.

Az ujságolvasónak megvan a *maga* lapja s ezt úgy is hivja: az *én lapom.* Ezt a lapot úgy megszokta, mint az ágyát, vagy a kedvenc párnáját, más ágy, más párna feszélyezi; az új lapban más a rendszer, masok az eszmék, kényelmetlen. A régi laphoz hozzánő t a gondolkozás világa (esetleg hozzásülyedt), abból meríti világnézetét, annak a szemén át nézi a világot, világszemlélete voltaképpen az *ő lapjának* a világszemlélete.

Ritka ember, aki emancipálni tudná magát a *maga* ujságjának hatása alól. Különösen igaz ez akkor, ha az ujságolvasó csak a maga lapját olvassa. Már pedig hol van ma a társaskörökön és hadseregszállítókon kívül olyan valaki, aki több s főleg ellenkező álláspontokat képviselő sajtóorgánum árát kibírná fizetni? Nem telik!

Az sem kis jelentőségű mozzanat, hogy az ellenkező álláspontú lappal szemben a legtöbb olvasó *türelmetlen.* Arra is számítani kell, hogy az olvasóközönség jórésze a középosztályból, iparosokból, földmívesekből kerül majd ki s ezek nagyon sok tekintetben, az ujságjáratás terén meg éppen konzervatívek: régi megszokott ujságjuktól nehezen téríthetők el.

Lehet majd a mi ujságunk akármilyen pompás, esék nyelvű, eszmékben tobzódó, szerkeszthetik a legragyogóbb eszű, tollú és jellemű ujságírók; ha még a *mutatványszámot* sem olvassa el a publikum jó része: csődbe indul a lap egyenest.

Arra kell törekednünk, hogy *elolvassák* az első számokat s azok *az első számok különösen vonzók le gyenek.*

A most uralkodó napisajtó nem kis erőssége, hogy az előfizetési felhivásban *olcsóságot* és a tetejébe meg *ajándékot* is igér és — ad! Ezeket a fegyvereket — bármilyen furcsán hangzik is — legalább a lap megerősödéséig, olvasottá váltáig okvetlenül fel kell használnunk még az első évi deficit esetére is. Még a megszokott ujság is „odébb tevődik," ha az *új lap olcsóbb* s főleg ha *ajándékot* ad.

Ha a protestáns politikai sajtó propagálását a lelkészekre bizzák: nem jósolok jövőt a lapnak. A köztudatban — kivétel természetesen van — benne él az uralkodó sajtó által is támogatott az a meggyőződés, hogy untig elég a vasárnapi két prédikáció s ha még vallásos este is jár a hivő lélek felüdítéséhez: nem kell több *vallásos* elem, sem a vallásos eszmét hirdető sajtótermék. (Prüszköl az ördög a tömjénfüsttől!) Ha pediglen valamely ujságot a lelkipásztor *nagyon melegen ajánl,* sőt egy kicsit presszionálja is annak terjesztését: „Nem lehet a más, csak vallásos" — szól Tögyögő Lábas Ambrus uram s szeretnék én olyan merész embert látni, aki az ő szentenciája ellenére merészelne előfizetni az uj lapra! A mi népünk most mohón olvas ujságot, megszerette az olvasást a háborús hírek miatt, úgy látom meg is fogja tartani ezt a szokását, de ha tisztán vallásos irányú ujságot kap, az nem fogja kielégiteni, azon nem fog kapvakapni s hiába akarja meggyőzni a lelkész az ellenkezőről, a lelkész által propagált lapot nem lesz kedve járatni.

A protestáns sajtó politikai organumának propagálását tehát ne bizzuk a lelkészekre, még a tanítókra sem, hanem jó előre gondoskodni kell *a község arravaló embereinek az ügy számára való megnyerhetéséről.*

Minden községben ismeri a lelkész az ujságolvasó és olvasást kedvelő embereket. A propaganda-osztályhoz bejelenti ezeknek a nevét, megjelölvén, melyik a legalkalmasabb az előfizetők gyűjtésére. A propagndaosztály az igy megjelöltekhez közvetlenül fordul az előfizetésre buzditással, a legalkalmasabbat pedig felkéri a gyűjtésre. A felhivás *érthető* nyelven irassék, azaz benne legyen, hogy *olcsóság* és *ajándék* jár a lappal. Az előfizetés gyűjtőjének *ingyen* járjon a lap, sőt ha kell, percentuális jutaléka is legyen! De hiszen a részletek kidolgozása már a szerkesztőség vagy kiadóhivatal dolga, csak azt kívanom hangsúlyozni, hogy a lelkész megkerülésével kell a felhivást az illetőkhöz elküldeni s a lelkesz is az ilyen módon megbizottak ivén fizessen elő a lapra. A Krisztus tanitásainak is apostolokra volt szüksége az elterjedést illetőleg, a magyar protestáns sajto politikai organumának igy lesz jó apostolokat szerezni, a többi — a terjedés és megizmosodás — magától jő.

A gondolatok, eszmék terjesztésének ma reklám kell, mert a Hamupipőkék sorsa a háttérbeszorulás. Lehet, hogy az első év deficittel végződik az *olcsóság* és *ajándékadás* alkalmazásával, de az eszmény, melyért a szellemében magyar protestáns politikai lap küzd: megéri ezt az — áldozatot. *Isaák Imre.*

Malakiás próféta könyve.

(Vége.)

Böhme (Zu Maleachi u. Haggai. Zeitschrift für d. A. W. 1887. 210. lap) szerint Malakiás könyvének három utolsó verse (22—24. IV. 4—6.) későbbi betoldás. Álláspontját elfogadja *Duhm, Novack* és *Marti* is.[82] A tudósok nagy része azonban az érvek gyönge-

[82] Érveik: Hogy e versek későbbi toldások, az azonnal kitűnik a 21. és 22. versbeli megszólítottak változásából. Mig amott a megszólítottak az istenfélők, addig itt egészen általánosságban a zsidók, mert amaz intésre, hogy a törvényt el ne felejtsék, épen az istenfélők-

sége miatt nem fogadta el Bőhme álláspontját. *Kuenen* (id. m. 411. l.) pl. a 22 (IV. 4.) verset nemhogy későbbi betoldásnak tartaná, de sőt a könyv végére nagyon is odaillőnek találja, mint az egyes előrebocsátott intések összefoglalását, jóllehet Mózes neve nincs is említve más helyen a könyvben.

Nem tekintik továbbá meggyőzőnek *Bőhme* érvelését sem *Cornill* (id. m. 223. lap), sem *Orelli* (id. m. 212. l. sem nyelvészeti, sem tárgyi érveit nem tartja bizonyító erejűeknek), sem pedig *Baudissin*.

Szerinte „az eljövendő nagy prófétára való utalás, ama felhíváshoz, hogy a Mózes törvényéről megemlékezzenek és annak az eljövendő napra való vonatkozásához, oly jól csatlakozik, hogy semmi ok sincs arra nézve, hogy eredetiségében kételkedjünk. Az itt várt Illyésről szóló előadás, — amely kissé másféle, mint a Jehovának a fentebb (III 1.) említett előkövetéről szóló, — sem döntő a záradék odatartozása ellen, mert mindkét előadás combinálható akár úgy, hogy Illyést amaz előkövettel azonosítjuk, és ez esetben az utóbbiról szóló előadást kibővítjük, — akár úgy, hogy a kettőt (Illyést és az előkövetet) egymástól megkülönböztetjük." (id. m. 591. lap.)

Az egybevetések és érvek komoly mérlegelése után mi magunk is arról győződtünk meg, hogy a profécia utolsó három verse nem későbbi kéz betoldása, hanem eleitől fogva hozzátartozott az a profréciához, mint annak szerves alkotó része s úgy tömör tartalmánál, mint csattanósságánál fogva is lendületesen zárja be az eredeti és igen jellemző vonásokban gazdag könyvecské'. *Harsányi István.*

nek nincs szükségük. Továbbá a III. 23—24. versek a III. 1. versnek olyan magyarázatát adják, amely Malakiás felfogásának nem felel meg, aki mikor a Jehova előfutáráról szólt (1. v.), nem prófétára gondolt. Végül nyelvészeti eltéréseket hoznak fel példákul. (*Marti*, id. m. 478. l.) *Nowack* (445. l.) csak a 23—24 (IV. 5., 6.) vers eredetiségét kifogásolja. Szerinte az Illyés visszajöveteléről szóló reménységből jogosan lehet azt következtetni, hogy abban az időben, amelyben az erről szóló szavak írattak, megerősödött a prófétaság kihalásáról szóló tudat. Meg aztán szerinte a III. 1. versbeli követnek más a szerepe, mint az Illyésé lesz; míg ugyanis amannak feladata az lesz, hogy a legnagyobb akadályokat, amelyek az eljövendő Jehova útjában állanak, elhárítsa: addig Illyésnek az lesz a teendője, hogy megszüntesse a meghasonlást, amely az egyes családokba is behatolt.

A sárospataki ref. theologus-internátus tervezete.

A sárospataki főiskola theologiai tanári kara egy tervezetet nyújtott be a főiskola igazgató-tanácsához a theologus-internátus létesítése tárgyában, kérve annak elfogadását és a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés elé való terjesztését. A tervezet a theologiai kar egyhangú elfogadásával jött létre s azt az akadémiai szék is egyhangúlag elfogadta. E b. lapok folyó évi 6—7. számában egész terjedelmében volt alkalmunk azt olvasni.

Alig hiszem, hogy akadt volna közöttünk valaki, aki őszinte szívbeli örömet ne érzett volna e tervezet olvasása alkalmával. A papnevelés érdekeinek helyes felfogása, teljes átérzése s a célravezető eszközök helyes megválasztása és bölcs megtalálása tükröződik e javaslatban. A jövő papi nemzedék valláserkölcsi és társadalmi műveltségi színvonalát a lehetőségig emelni akaró, a papnevelés magasabb érdekeiért lángoló s a sárospataki theologiai akadémia jövőjének a megmentéséért és biztosításáért aggódó szeretettel munkáló lelkek megnyilatkozása e tervezet. Rendkivűl örvendek, hogy a pataki theol. tanárok lelkében is mélységes meggyőződéssé érlelődött az az általánosan hangoztatott nézet, hogy a jövő papi nemzedék nevelési munkája legcélszerűbben és legsikeresebben az internátusi nevelés keretében valósítható meg. És e meggyőződését nem zárja csupán a saját lelkébe, hanem nyiltan kilép vele a nyilvánosság elé, oda áll vele iskolai, oda egyházi főhatósága elé, sarkalva attól a benső óhajtástól, hogy az eszme mielőbb valósággá legyen.

Nincs kétségem benne, hogy a nemes törekvés megértő lelkekre fog találni úgy az igazgató-tanácsban, mint az egyházkerületen. Ha valami ellen mégis emelhető kifogás, ha van valami, ami e határpontot jelölő mozgalommal kapcsolatban bennünk némi lehangoltságot szülhet: az csak az a körülmény, hogy egyelőre *„átmeneti jellegü"* internátusról van szó. Ez a körülmény azonban valamiképen kedvünket ne vegye! Sőt inkább arra ösztönözzön, hogy az egyelőre bérházban elhelyezendő átmeneti-internátust mennél előbb végleges és minden kívánalomnak megfelelő internátus váltsa fel. Mert a célravezető nevelési eljárásnak egyik legfőbb s szinte elengedhetetlen eszköze a célszerű, a megfelelő épület! Erre törekedjünk tehát, hogy ezt a végleges internátust mennél előbb megépítsük. Pénzbe kerül ez, sok pénzbe, az bizonyos. Különösen a mai háborús árak mellett, amelyek még a háború után is egy ideig bizonnyal fennmaradnak. De hát azért elcsüggedjünk-e? Lemondjunk-e hőn ápolt tervünkről? Távol legyen! Sőt inkább ragadjuk meg a célravezető, a kínálkozó alkalmakat hogy előkészítsük a jövőt. A gyűjtés még mindig folyik a főiskolára. Bár nem olyan eredménynyel, mint sokan remélték. Ha kizárólag ehez a pénzhez nyulunk a végleges internátus megteremtése céljából, félő, hogy az intézet többi ágai versenyképességének a fentartására vagy fokozására vajmi kevés fog jutni. És beáll megint a stagnálás. Más forrásból is kíséreljünk meg hát az internátus költségeire valamit összehozni.

És ezúttal épen egy ilyen forrásra akarok rámutatni. A 6-ik tanszék betöltetlen áll. Lemondás, illetőleg nyugalombavonúlás folytán megüresedett. Nem volna e célszerű e tanszéket néhány évig vakanciában hagyni s az ekként felszabaduló összeget nehány esztendőn át a theologus-internátus céljaira gyűjteni, félretenni, megtakarítani.* Van 27—28 theologus Patakon. 7—8 kimegy e nyáron. Jövőre még annyi se lesz. Nem eltaníthatná-e őket egyelőre a meglevő 5 tanár? Nem lehetne-e ideiglenesen a most üres tanszéket a most működő 5 tanárral helyettesíteni?! Én azt hiszem, hogy igen. Bármerre tekintünk, az államélet minden terén is, az ember- és a pénzmegtakarítás irányadó szempont gyanánt szerepel. A meglévő erők helyettesítik a hiányzókat. Helyöket nem pótolják újakkal. Háborús idő van! Most

* A 6-ik theol. tanszék szüneteltetésével az irásmagyarázás tanszéke maradna betöltetlenül. Az iskola története bizonyítja, hogy ezt a tanszéket a méltán nagynak tisztelt *Vay József* főgondnok alapította a maga mindenre kiterjedő bölcseségével és áldozatkészségével. Semmiesetre sem gondolta, hogy ez a tanszék valamikor háttérbe is szorulhat felvetődő új érdekek miatt. A helyettesítésnek ma már szintén megvan az ára, méltó lévén a munkás az ő megérdemelt bérére. Helyettesítésekkel nehéz lenne csak nagyobbacska összeget is megtakaritani. A theol. internátus a theol. akadémia szellemi színvonalának kockáztatása nélkül is megvalósítható, csak el ne hagyjon bennünket a sárospataki főiskola szeretete. *Szerk.*

mindenkinek többet kell dolgozni. Ez a jelszó az államban. Ez egyebütt is. Nálunk ne lehetne-e? A Ferenczy és Zoványi ügy sok ezreket felemésztett. Az internátusnak nemcsak a felépítése, de berendezése és a theol. ifjak kedvezményes, vagy épen ingyenes ellátása is sokba fog kerülni. Próbáljunk takarékoskodni. Krajcárból lesz a forint. Fillérből a korona. Gyűjtsünk eképen is a végleges internátus céljaira. — Avagy kettőn áll a vásár? Kérdés, hogy a theol. tanár urak hajlandók e helyettesiteni? Ez igaz. De efelől könnyű szerrel lehet tájékozódniok az illetékes tényezőknek. S én bizom e lelkes, ifjú erőkben, hogy nem fognak vonakodni. Ugyanaz a lélek, amely tervezetükben megnyilatkozott, nyújt nekem kezességet arra, hogy meghozzák ezt az áldozatot. Mély tisztelettel kérem azért a nagyt. és tek. igazgató-tanácsot, hogy a theol. internátus kérdésével kapcsolatban a 6-ik theol. tanszék vakanciában hagyásának ügyét is megfontolás és megbeszélés tárgyává tenni méltóztassék. „Sapientis est consilium in melius mutare." S én bizom a nt. és tek. igazgató-tanács bölcseségében. *Sütő Kálmán.*

Emlékbeszéd*

Perényi Gáborné szül. Ország Ilona felett.

— Irta: *Szikszai Fabricius Balázs.* Latinból magyarra fordította: *Szinyei Gerzson.* —

Levél.

Méltóságos petrovinai Pekry Anna asszonynak, szintúgy Méltóságos Török Ferencz úrnak, az ország dunántuli részei főkapitányának, Méltóságos Bátori Miklós úrnak, országbírónak, Méltóságos Hunganót Kristóf úrnak, Egervára főparancsnokának, az ő urainak és pártfogóinak mély tisztelettel.

* Ezt az emlékbeszédet, mely nemzedékrendi, szokás- és erkölcsrajzi, általában művelődéstörténeti vonatkozásainál fogva rendkivüli becsesel bír, Szikszai Kovács (Fabricius) Balázs, sárospataki tanár (L. életét Szombathi János. Biographia professorum. Kézirat... És Sárospataki Füzetek 1864. évf. 302. lap.) irta és mondta el a sárospataki templomban 1569. jun. 8. Nyomtatásban is megjelent 1570-ben Wittenbergben a Perényi Gábor felett tartott emlékbeszéddel együtt, mely utóbbi először 1568-ban jelent meg (L. a kiadásait Szabó K. R. M. K. II. k.) Ez a kettős 1570-iki kiadás azonban, melyben a férj és feleség felett tartott emlékbeszédek együtt vannak, ma már egyetlenegy példányban sem ismeretes. Régibb íróink közül többen emlékeznek róla, mint *Veszprémi* (Biogr. Medicorum IV: 351. lap), *Bod Péter* (Magyar Athenas 265. l.), *Wagner* (Analecta Scepusii IV. 92. l. ésküléönösen *Rotarides* (Lineamenta hist. hung. litter. 147—181. l.) Örömmel tudatjuk a tudomány barátaival, hogy az eddig teljesen ismeretlen 1570-iki kiadás, legalább kézirati másolatban meg van a sárospataki könyvtár kéziratai közt, mely tudtunkkal egyetlenegy példány. Teljes címe a következő:

Orationes duae funebres, quarum prior de Vita et obitu Spectabilis et Magnifici Domini Gabrielis Perény Comitis Comitatus Abaujvariensis perpetui, Regiae Caeriae in Regno Hungariae judicis supremi, Musarum Maecenatis beneficentissimi; posterior de Vita et Morte Generosae et Magnificae Dominae Helenae Ország, consorti ejusdem Sp. et M. Dmni Gabrielis Pereny scriptae et habitae

a

Basilio Fabritzio Zyksoviano Ludi Magistro in Sárospatak. Anno Christi 1567. D. July 28. et anno 1569. tertio Non. jun.

τετραστιχον annum Nativitatis 1532. Vita 35 et obitus Gabrielis Pereny 1567. complectens.

BeLLaCIs TVrCae stIrIa VrItVr eCCe CaterVIs.
NasCerIs Vt GabrIeL CLaras InVeCtVs ad aVras.
Nona neC aCta tIbI est Vt OLyMpIas obstVLIt eheV
Te patrIae InfraCtae LVX ah peraCerba Perene
Witebergae MDLXX.

Excudebant Clemens Schleich et Antonius Schoene.

Sokan azt tartják, Méltóságos uraim, hogy én valami új, eddig nem divatozó szokást hozok be azzal, hogy valamint korábban emlékbeszédet tartottam az én mélyen tisztelt pártfogóm, Perényi Gábor felett: épen úgy illőnek tartottam, hogy most az ő nemes keblű hitvesét is hasonló tisztességgel temessem el. Ilyen megtisztelő és kegyeletre való irott emlékek, különösen a női nemre vonatkozólag tudtommal vagy nincsenek, vagy igen ritkák nálunk. Azt hiszem azért, hogy némelyek abban a véleményben lesznek, hogy valami kegyvadászó, épen azért méltán kárhoztatható hiú dicsőségvágyból vállaltam magamra már másodszor ezt a tisztet és hogy ezen dicsbeszédemmel nem a hálás szív érdemére és nyilvános megbizonyítására törekszem, hanem a mi iskolai társaságunk tapsait és a hatalmasok kegyeit vadászom.

Ami az elsőt illeti: ámbár ilyen tisztességtételi példákról a hazai történeti könyvek, melyeket én olvastam, nem emlékeznek, mindamellett valószinünek látszik, hogy nem hiányoztak a tudós emberek, főképen az utóbbi fejedelmek udvarában, akik azoknak jeles tulajdonságait, bölcsességét a haza javára szolgáló vitéz tetteit ékes és kimeritő halotti beszédekben hirdették, különösen mivel azok a régi példák bővebb anyagot szolgáltattak a dicsőítésre. De hazai írók kevés volta miatt nem foglalták mind irásba, ami történt a régibb időben, mivel a magyar történeteket inkább külföldiek és idegenek irták, mint hazaiak, mint mindég úgy most is, nemzetünknek nagy gyalázatára.

Még úgy is, ha egyáltalában nincs is példája a múltban az én két ízben teljesített új tisztességtételemnek, úgy gondolom, hogy a jóknak inkább helyeselniök, mint gáncsolniok kell, hogy valami jó és dicséretes szokást kezdettem meg az utókor számára. Mert amint dicséretet érdemel az, ha valami rossz, az erkölcsökre káros példát megjavítottunk, vagy elvetettünk, abban az esetben, ha az már a köz kára nélkül el nem tűrhető: éppen úgy míveletlenek, több, mint barbárok azok, akik megrójják azokat, akik az erény és tisztesség ápolására és biztosítására valamiképpen szolgáló új intézményekkel elébe világithatnak az utókornak. Mert a mai világ kábult tespedése mellett senki sem szerez nagyobb érdemet az állam körül, mint azok, akik valamiképpen ösztönzik az embereket, hogy a barbár tudatlanságnak és dicstelen közönyösségnek rút álomkórságából végre felébresztetvén, buzgóbban és nagyobb tűzzel feküdjenek azoknak a javaknak komoly megszervezésére, melyeknek birásában áll nemcsak ennek a mulandó, hanem ama halhatatlan életnek boldogsága is. Ezeknek a mindkét nemnél — különösen az ilyen magas állásúaknál — szükséges nagy értékeknek mintegy képmását igyekeztem én ebben a két beszédemben vázolni. Vajha abbeli vállalkozásomnak, hogy az államon segítsek, lenne valami sikere csekély fáradozásom folytán.

Ami az utóbbit illeti, ha lennének olyanok, akik szemrehányást tesznek, nem érdemli a fáradságot, hogy valami hosszas, nagy munkával járó védekezésen törjem a fejemet. Mert én gyarló és nehézfejű bírálónak tartom az irodalomban azt, aki azt hiszi, hogy én ezekkel a dicsbeszédekkel, kétségtelenül fogyatékos készültségem s csekély és igen gyarló előadásbeli képességem mellett, mely nekem a latin nyelv gyakorlatában osztályrészül juthatott, a szónoki vagy a művészi beszéd dicsőségét vadászom. Sőt nem ok nélkül aggódom amiatt, hogy a kidolgozatlan és egyenetlen nyelvezet durvasága és csiszolatlan darabossága, nem fog-e undort támasztani azokban,

akik a mások iratainak olvasása és fontolgatása közben melyrehatóbb és szigorúbb bírálatot alkalmaznak. Ámbár nem tagadom, hogy én a sajátosságra, a világosságra és hozzáteszem a latinságra is, az ilyen alsóbb rendű irmodorban az előadás szárazsága mellett is folyvást meglehetős gondot fordítottam, még több évi folytonos iskolai tanításom közben is, mely valóban nem engedett nekem annyi időt fordítani, amennyit óhajtottam volna az ékes latinság művészieseb csinyjának kicsiszolására. Egyébiránt ebbeli szorgalmam eredményéről is, a tudományok más nemeiben való csekély képességemről is az elfogúlatlan ítéletet a méltányos és őszinte bírálók számára nagyom fel. Habár ezeknek a tetszését az előadás fénye és keresett pompaja által nem nyerhetem is meg, mindamellett bízom abban, hogy magánál a tárgynál fogva most nem fogok visszatetszéssel találkozni nálok. Mert nem vall nemes és mívelt lélekre, ha valaki rosszakaratúlag, vagy kíméletlenül nyilatkozik az efféle kegyeletes tisztességtételekről, melyeket minden népek, kivéve a rendkívül elvadultakat és a barbárokat, vallásos tiszteletben tartottak. Jónak láttam, hogy ezt a munkámat egy cím alatt nektek ajánljam, Méltóságos uraim, akikre főképen tartozik az, a vélemenyem szerint. Mert, minthogy a Méltóságos asszony javainak öröksége végrendelet szerint is rátok szállott, mint akik vele a legközelebbi atyafiságos viszonyban állotok, úgy gondoltam, hogy nem kell más olyan pártfogókat keresnem, akiknek oltalma alatt ez a munkácska az emberek kezébe kerülne, ha ugyan valaki mégis arra méltatná, hogy megismerje. Nem is adtam volna rá a fejemet kiadására, ha a nemzetes és igazán nemes férfi, Melith Ferenc, aki a diósgyőri vár parancsnokságát már több év óta nagy hűséggel és ügyességgel s nem kisebb önzetlenséggel és bölcsességgel kezeli, ezt a közrebocsátást folytonosan sürgetve, ki nem csikarta volna tőlem utóljára is. Az ő buzgóságának, mellyel a Perényi-család és annak maradéka megtiszteléséhez állhatatosan ragaszkodott, nem tudtam sokáig ellenállani. Fogadjátok tehát Méltóságos uraim kegyes és nyájas ábrázattal a ti új védencetektől nyujtott első szerény jelét az ő mély tiszteletének és az elköltözött Maecenások helyett, akiknek elveszitését ezekben a beszédekben siratjuk, mind engemet, mind az iskolámat fogadjátok pártfogástokba.

Mint ápoltjaitok egyáltalában nem leszünk méltatlanok arra, hogy kegyességtek jóvoltát, jótékonyságtok áldását megtapasztaljuk, melynek egykor nyilvánvalóbb bizonyságát is igyekszünk adni, ha megértjük, hogy ti minket és a nyomorgó múzsákat védelmetekbe veszitek és hódolatunkat, melyet örömmel nyujtunk, vissza nem útasítjátok. És valóban gondoljátok meg, hogy ennek a mi ifjúságunknak, mely a tisztességes tudományok és a nyelvek tanúlmányozását jelenleg sem siker nélkűl űzi, a gondozása és pártfogása azzal az állással járó kötelezettség, melyet ti az államban elfoglaltok. Ha ti sem törődtök a tudományok ápolásával és fentartásával, kik a már aláhanyatlott haza legjobbjai közé számíttottak, nem tudom mi reményünk lehet nekünk, a tudomány embereinek arra nézve, hogy a magasabb tudományoknak és az igazi meg nem hamisított vallás birtokállományát a maga teljes épségében adjuk át az utókornak. Ezt már most is veszedelem fenyegeti, részint az időviszonyok leküzdhetetlen nehézségei miatt, részint ama mindenféle nagy értékeknek elpusztúlása miatt, melyeknek eddig ép és sértetlen birtokában voltunk, úgyannyira, hogy mindenből azt lehet jósolni, hogy a tudomány és tisztább vallás végveszedelemben vannak.

Végre, hogy rád térjen a beszédem Méltóságos asszonyom, akire mint az elhunytnak édes anyjára minden mások felett vonatkozik ez a gyász, mellyel beszédem foglalkozik: mindenki előtt nyilvánvaló, hogy te ebben a században a rangodbeli asszonyságok közt egyesegyedűli példája vagy az emberi sors változandóságának és állhatatlanságának, amennyiben már több év óta az egymásután következő családi temetések folytán a legkeserű b, nem mindennapi fájdalmakat szenveded. Ugyanis előbbi férjednek, Méltóságos Ország Lászlónak a halála után, kitől kitűnő gyermeket szültél, megfosztattál még idő előtt, a másodiktól is, akihez azután mentél férjhez, Méltóságos Losonczy Istvántól, a vitéz hőstől, aki a magyar nemzet dicsőségének és jólétének a török ellen való megvédelmezéséért a legszebb halállal áldozta fel életét 1552 ben a temesi várban, melynek parancsnoka volt. De boldogítva még nemzetségednek számos tagja által, gyászos özvegységednek keserveit emelkedett lélekkel tűrted bizakodva fiadnak, az erényeivel tündöklő Ország Kristófnak és a legelőkelőbb családokból választott védnek oltalmában és támogatásában. Midőn ezek közűl két évvel ezelőtt a derék Perényi Gábort is elvesztetted, megérezted, hogy családodat súlyos csapás érte, melyet még súlyosbított fiadnak, Ország Kristófnak hírtelen való halála, akl nem sokáig élte túl amazt. Ezeknek a halálára, hogy családi megfosztottságod nagyobb legyen, következik leányodnak, Ilonának a halála, aki felett ezt a beszédet tartottam. Elhiszem ugyan, hogy ezek miatt az úgyszólván egymást érő csapasok miatt, melyek az oly sok temetés által megtört és megfosztott családodat érték, igen megszaporodtak özvegységednek aggasztó gondjai: mindemellett van még, ahonnan bőven meríthetsz vigasztalást, t. i. három vődnek sokféle segítsége, akik méltóságuk, befolyásuk és fényes hivatelbeli állásuknál fogva nagy tiszteletben állanak és szép fejlődésű, már felserdűlt kedves unokáid. Mert meg van még Méltóságos Török Ferenc, a dunántúli részek főkapitánya, fia a híres és a hadi tudományban jártas Török Bálintnak. Meg van még Méltóságos Báthori Miklós úr is, a főrendű Báthoriak ősrégi és híres családjának a sarja (mely családnál haditettekre nézve híresebbet nem szült Panonia), aki jelenleg mint országbíró igazságosságánál és önzetlenségénél fogva nagy hírnévnek örvend. Megvan végre Méltóságos Hunganót Kristóf úr is, aki a karinthiai főrendek közt vitézségénel és származásánál fogva nagy tekintéllyel bír s akit, mint az egri vár ismert parancsnokát és a maga személyében is tisztelnek, becsűlnek. Az atyafiság és összeköttetésnél fogva, melyben ily fényes származású és nagyméltóságú férfiakkal állasz, méltán számíttathatol a múlt század asszonyainak ritka példányképei közé, mint akinek habár öregségednek gyönyörűségeit és támaszait elvesztetted is, van még amire büszke lehetsz, több olyan családdal való rokonságra, melyeknek a virágzását, amennyiben a termékeny házasságból származott boldogító sarjadékok révén veled szorosan összekötvék, különös örömmel szemléled, mint erőtelen öregségednek biztos és bátorságos menhelyét. Magam is ennek a tisztességadásnak a bemutatásával, helyzetemben némileg enyhíteni igyekezem fájdalmaidat. Ezt a buzgó fáradozásomat fogadja Méltóságod kegyesen és alázatosan, kérem, hogy engemet, aki ezen munkácskám kiadásával házának megtiszteléséhez és leánya nevének dicsőítéséhez némikép talán hozzájárúltam, védenceinek a száma közé felvenni méltóztassék. A mindenható Isten tartsa

meg még sokáig Méltóságtokat erőben és egészségben aláhanyatlott országunk boldogítására.

Sárospatak, okt. 1. 1569.

legalázatosabb védence:

(Folyt. köv.) *Szikszai Kovács Balázs.*

KÖNYVISMERTETÉS.

Az ember, *Györfi István* theologia-akadémiai tanár, kolozsvári prédikátor templomi beszélgetései. Kókai Lajos bizománya. Ára 2 K 50 f.

Még az unitárius prédikáció-irodalomban is különlegesség ez a könyv. Sejteti ezt már a műfajbeli megállapítás, sejtelmünket megerősíti a szerző előszava, maguk a beszédek pedig bizonyossá tesznek sejtelmünk helyességéről, alaposságáról, mert azok a különlegességről alkotott fogalmainknak is túlzott igazolásai.

E „Beszélgetések" középpontjában nem Isten, hanem az *emberiességében istenített* ember áll. Maga az isteni gondviselés is alárendelt helyzetbe jut, mert szerző szerint: „Az Isten örök teremtő, vezet, igazgat mindeneket, bölcsen gondot visel, *de az ember erőinek hatáskörén belül, nem a saját jótetszése szerint, hanem az ember sajátos akarata szerint, igazgatja az életet*", vagy: *„Isten igazgatja a világot, de az embernek életét az emberi elme belátásán keresztül vezeti"*, szóval afféle árnyékkirály. 17 beszédben tobzódik az emberi önteltség, melynek természetes folyománya, hogy megváltás, kegyelem, Isten előtti alázat nincsenek, hogy is ne, mikor: „Nem nyomorékok, nem támogatott bábok vagyunk, hanem *vezetői, megváltói önmagunknak és a világnak*". A kijelentés elévült. „Mit is adhat egy régen lepecsételt könyv soha igazán meg nem értett betűivel". Aztán: „Hamis képzelgési tételek vallási rendelkezéseink, melyekkel felfújjuk, kibéleljük a serdülő gyermeki lelket, hogy a maga megértését tagadja meg akkor, mikor lelke a tiszta képzelet látomásaiba esik". A letűnt szazadok emberének nem is volt hite, csak vallása, hite csak a jövőnek lesz és ez a hit: „hit egy élő hatalomban, egy lelkünkben szüntelen teremtő Istenben, az élő jelenben, hit egy magasabb, elért, kiküzdött életben, az emberben, ki teremtő hatalmában föláll a porból; hit: sajátos gondolatunk és érzéseink értékében, önerőnk elégségességében". Ez a gondolatmenet vonúl végig az egész könyvön, mely a *„világ-embert"* ülteti az örökkévaló trónjára, a végest állít a a végtelen középpontjába és mégis mily nyomorúlt ez az ember, akiben az egyéniségnek, a személyiségnek kell az önerő, az önbizalom, a bátorság által kidomborodnia, de akinek személyisége elvész a halálban, mert „feltámadás nincs", mert az ember „élő valóság, aki meg nem halhat, el nem veszhet, csupán változhatik", mert „semmi meg nem hal, minden csak változik egy örök léten át", de ami végeredményében még is csak a személyi lét tökéletes, teljes megsemmisülését jelenti. Sivár, vígasztalan pünkösti királyság koronázottja a Győrfi „világ embere", akit a szabad vallás, szabad hit mellett a *szabad szerelemmel* is boldogítani kíván, miáltal a lejtőn való erős megcsúszamlás, hogy ne mondjam erkölcsi züllés a theologiája. Jó szerencse, hogy ezzel a theologiával nem akar iskolát teremteni, mert ez bolsevikizmus lenne a vallásban. Györfi különben határozott, öntudatos egyéniség, aki elveinek, felfogásának kivitelében következetes, bár egy-két ellenmondásra rátévedt a tolla

Beszélgetései templomi igehirdetés céljára nemcsak szélsőges iránya és célzatossága miatt nem alkalmasok, hanem tárgyának elvontsága, okfejtéseinek, előadási módjának nehézkessége miatt sem. Evangyélioma lehetne az ész arisztokratáinak, evangyéliuma, de nem a mi kicsiny atyánkfiaié, akiket tejnek italával kell táplálnunk, nem pedig kemény eledellel. Már pedig az ő beszélgetései nehezen emészthető gombócok. Legnagyobb és végzetszerű tévedése is abban áll, hogy midőn az embert keresi, nem látja meg az embert, nem látja meg a fától az erdőt. Az ő embervilágából kiesnek a lent maradt milliók, akiket a fokozatos fejlődés törvényeinél fogva kell szeretettel magunkhoz emelnünk. Nekünk, igenis, „a múzeum őröknek", a „képtári szolgáknak", a „tisztogató munkásoknak", sőt lejjebb-lejjebb, elfetejtett falvak kicsiny kunyhói szegény népének is hírdetnünk kell Isten országának igazságát, hírdetni megérthetően, hogy az igében gyönyörködhessenek és abból épületet vegyenek. Jézus a maga egyszerű életével adott nekünk erre példát, amely alázat és engedelmesség, jóság, hűség, megbocsátás és szeretet. Tanításaiban Ő élő, mozgó, cselekvő embereket állít hallgatói elé, nem a távol ezredévek ködéből előbukkanó emberképeket próbál mintázgatni.

El kell azonban ismerni, hogy a templomi beszélgetésekben sok eszmélkedésre alkalmas és fontos anyagot talál az iskolázott elme, valamint a kifejezésekben is a nehézkességekért bőven kárpótló emelkedettséget, lendületet, melegséget és szépséget. Kiérzik minden sorából a meggyőződés törhetlen ereje; amit írt, szívvel is gendolta el s a vére izzik abban. A meggyőződés pedig tiszteletreméltó. A 79 oldalra terjedő könyvet különlegessége mellett is haszonnal olvashatjuk. Kiállításra csinos, nyomása tiszta, ára mérsékelt.

Janka Károly.

IRODALOM.

*** A középszabolcsi ref. egyházmegye 1917. szept. 25—26-án tartott gyűlésének jegyzőkönyve.** Összeállította: *Bokross Elek* e. m. főjegyző. Nyiregyháza, 1917. 138 lap. — A jegyzőkönyvet, a köz- és birósági gyűlésről felvett jkvi pontokon kivül, kiválóan tartalmassá és értékessé teszik a szept. 25 iki vallásos estélyen és a szept. 26 iki reformációi emlékünnepélyen elmondott beszédek és előadások, amelyek az egyházmegye örök hálájának és kegyeletének méltó kifejezői és a késő utódok előtt is ékes hirdetői lesznek. Ezek a következők: Ünnepi ima, *Görömbey* Péter esperestől; Az evangyéliumi világosság (ünnepi egyh. beszéd) *Bokross* Elek e. m. főjegyzőtől; A reformáció hatása a tudományok fejlődésére, *Görömbey* Péter esperestől; A reformáció történelmi alakúlása, a reformátorok élete és munkássága, *Porzsolt* István e. m. jegyzőtől; Kálvin János lelki világa, *Andrássy* Kálmán e. m. tanácsbirótól; A világi elem feladatai s közreműködése egyházunk életében, dr. *Szesztay* Zoltán e. m. ügyésztől.

*** Magyarság.** Társadalmi, irodalmi, művészeti havilap. Felelős szerkesztő *Megyercsy Béla*, kiadó: Ifj. Ker. Egyesületek Szövetsége (szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Sándor utca 28). Előfizetési díj egy évre 10 K. A magyar intelligens középosztály lapja, a magyarság ügyének bátor, meg nem alkuvó harcosa, a családi érzés tisztaságának, az erkölcsi felfogás nemességének apológja. A nemzeti eszme és a ker. eszme

e bátor harcosát t. olvasóink pártfogásába ajánljuk. A februári száma dr. *Ravasz* László Budapesten tartott nagyhatású előadásából: *Kicsoda az ember?* az elsőrészt közli; a többi közlemények alatt Csók István (a kitűnő festőművész), Buday Barna, Muraközy Gyula, Szilágyi Dezső, Komáromi János, dr. Szántó Menyhért, Baja Mihály stb. neveivel találkoztunk.

* **Az Orsz. Ref. Tanáregyesület Évkönyve** az 1917—1918. tenévre. Szerkesztette: *S. Szabó József* egyesületi alelnök. XV. évfolyam. Debrecen, 1918. 91 lap. A hivatalos adatokon, jegyzőkönyveken, előterjesztéseken kivül közli a budapesti közgyűlésen elhangzott következő előadásokat: A reformáció nevelőtörténeti jelentősége. *Dóczi* Imre elnöktől; A magyar ref. iskola négyszázados kulturális szolgálata, *dr. Mitrovics* Gyula debreceni internátusi felügyelőtől; Arany János emlékezete, *dr. Zsigmond* Ferenc karcagi tanártól; Tompa Mihály emlékezete, *dr. Gulyás* József spataki tanártól.

* **A Theologiai Szaklap és Könyvujság** 2-ik számában egyetlen tanulmányt találunk (Zsidó apokalyptika, Juhász Lászlótól); az ismertetések során *Koller* István Sebestyén Jenőnek „Nietzsche és Kálvin" című dolgozatát bírálja, de oly alantjáró szempontokat alkalmaz reá, amelyek egyaltalában nem méltók egy komoly tudományos folyóirathoz. A főészrevétele Sebestyén tételére az, hogy amit S. a Kálvin sajátos vallásos gondolatainak tart, azok egyúttal a keresztyénségé s így Luther vallásáé is. Nehezen hisszük, hisz' akkor Aquinoi Tamás, Loyola, Bossuet, Pázmány, Hengstenberg és Ritschl gondolataival is egyeznie kellene, pedig mily kevés közöttük és Kálvin közt a megegyezés. Igaz, Kálvin is, a felsorolt theologusok is ker. alapon állanak, de a közös alap mellett époly nagy közöttük az eltérés, mint az erdő madarai, a magyar Parnasszus költői, vagy ugyanazon irány bölcselői közt. Több alaposságot kérünk!

* **Rövid emlékezés a nagy reformáció négyszázados évfordulója alkalmából** cím alatt adta ki a parochiális könyvtárbizottság *Forgács Gyula* péczeli lelkész füzetét, amely a reformáció történetét ismerteti a nép széles rétegei számára. A füzet nyomdatechnikai és egyéb akadályok miatt csak most jelent meg s most küldi szét a konventi iroda valamennyi lelkészi hivatalnak. A füzet 25,000 példányban jelent meg, abban a föltevésben, hogy minden száz református lélek közül fog annak egy-egy vevője akadni. A füzet ára egy korona s a tiszta jövedelem teljes összegében a hadbavonult ref. katonák hazafias és vallásos olvasmányaira fog fordíttatni.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **A sárospataki ref. főiskola jóakaróihoz.** A reformatio 400 éves évfordulójának méltó megörökítésére tervezett Sárospataki főiskolai internátusra indított gyűjtés ideje lejárt, de a szétküldözött „*Felhívó szózat*" nagyobb része máig sem érkezett vissza. Mély tisztelettel kérem mindazokat, a kiknél *Felhívó szózat*-ok illetőleg *gyüjtő-ívek* vannak: legyenek kegyesek azokat lehető rövid idő alatt a főiskolai pénztárba visszaküldeni, hogy az adakozók *Aranykönyvének* összeállításánál illőképen meghasználhassuk. Sárospatak, 1918. március 15. *Az egyházkerületi nagybizottság előadója.*

— **Lelkészválasztás.** A kondói gyülekezet (Borsodm.) *Jakab István* s.-kápolnai h. lelkészt egyhangú meghivással lelkészévé választotta. Az ilyen választás mind a választóknak, mind a megválasztottnak dicséretére válik.

— **Gyűlések.** A ref. egyetemes konvent április hó 24—25 én, a tiszántúli egyházkerület junius 5—6-án fogja tavaszi gyűlését megtartani.

— **A ref. vallástanári vizsgálatok** az 1918—1920. években a budapesti ref. theologiai akadémián lesznek. A legközelebbi vizsgálat folyó évi június hó elején lesz. Akik vizsgázni óhajtanak, felvilágositásért a theol. akadémia igazgatóságához (IX., Ráday-utca 28.) fordúljanak.

— **A béke második galambja** is visszatért! főellenségünkkel, Oroszországgal március 3-án megkötöttük a békét s mire e sorok napvilágra kerülnek, a román béke is perfektuálva lesz. E békehírekre nagy szenvedéseink, nagy veszteségeink ellenére is a megnyugvás, megkönnyebbülés érzése szállja meg lelkünket; e győzelmes békekötések megerősítik jövő nagy hivatásunkba vetett bizalmunkat, mert többé nem fogja a panszlávizmus réme fenyegetni hazánk fennállását, nem fogja a keleti barbárság letiporni hazánk kulturáját. A Keleten oszladozó felhők a nyugati borúlatot is nem sokára magokkal fogják ragadni . . .

— **A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter** 186,269—1917. sz. rendelete szerint ezután nemcsak az eredetivel szószerint egyező, hanem olyan anyakönyvi kivonatokat is lehet kiállítani, amelyek az eredeti bejegyzéssel *tartalmilag egyeznek*. E rendelet az utólag törvényesített gyermekek érdekeit tartja szem előtt; ily kivonatot csak püspöki engedéllyel lehet kiállítani s a záradékban megemlítendő, hogy a kivonat az eredeti bejegyzéssel nem szószerint, hanem tartalmilag egyezik.

— **A közeli jövő iskolapolitikája.** *Szalay László* közoktatásügyi államtitkár egy hírlapiró előtt a jövő iskolapolitikájáról nyilatkozva, kijelentette, hogy a jövőben nagyon sok tanítóra lesz szükségünk, hogy az üresen álló és újonnan felállítandó iskolákat benépesítsük; de e célból gondoskodnunk kell a tanítói pálya megkedveltetéséről; — erre szolgált a családi pótléknak a felekezeti tanítókra kiterjesztése s ugyanez okból a fizetésbeli egyenlőség elvét is keresztül fogják vinni, úgyhogy tanító és tanító közt ne legyen különbség. Magyarországon ma 1.000,000 gyermek nem jár iskolába; ezen segíteni fogunk, ahol nincs iskola, állítani fogunk s ezzel az indokolatlan iskolamúlasztást lehetetlenné fogjuk tenni. Mindenkinek meg akarjuk adni a módot, hogy iskolába járhasson. Sok és jól épített iskola, jól fizetett tanítók, gyors adminisztráció, gondos ellonőrzés visz bennünket a hatalmas magyar műveltség felé, ahová törekszünk.

— **Az orosz kormány** február elején elrendelte az *állam és egyház* teljes *szétválasztását*, mindazon előnyök eltörlését, amelyek a hitvalláson alapúlnak, minden felekezetnek teljes vallásszabadságot engedélyezett, amennyiben ez nem érinti a polgári jogokat és a köz rendet. Senkinek nem szabad polgári jogait vallásos meggyőződésére való hivatkozással elhanyagolni. A vallásos eskü eltöröltetik és ünnepélyes nyilatkozattal pótoltatik. A születések és házasságkötések anyakönyvezése az állami hatóságok feladata. Az iskola elválasztatik az egyháztól, a kötelező vallásoktatás megszünik. Minden egyházi és vallásos egyesület elveszti külön jogait és és állami támogatását és semmi vagyonnal nem birhat többé. Összes javaik a nép tulajdonaivá válnak. A kultusz céljaira szolgáló épületek és tárgyak a vallásos egyesületek díjmentes használatába mennek át. S ren-

deletének megfelelőleg a bolseviki kormány mindjárt le is foglalta Pétervárott a Newski Sándor-kolostort, amely egyike Oroszország legnagyobb arányú és leggazdagabb kolostorainak, mire a moszkvai patriarcha, akit az egyház a császár és prokurátor helyébe az egyház fejévé választott, a bolseviki kormányra kimondotta a nagy egyházi átkot.

— **Háborús segély.** Az Országos Hadigondozó Hivatal a konventi elnökség kezdeményezésére 37 nyugalmazott ref. lelkész részére egyenkint 300—300 koronás háborús segélyt engedélyezett. Ezek a tiszáninneni egyházkerületből: Hubay József, Hubay Lajos, Kádár János, Kovács Mihály, Láng Károly, Tóth János Elek. A segélyeket az egyházkerületi pénztárak fizetik ki.

— **Március 15.** A sárospataki főiskola tanári kara és tanulóifjúsága márc. 15-én résztvett a városi templomban tartott istentiszteleten, melyen *Matusz János* főiskolai szénior mondott szép alkalmi imádságot. Az istentiszteleten jelen voltak az áll. tanítóképzőintézet ref. növendékei is. — D. u. 3 órakor hazafias ünnepély volt a főiskolai imateremben a következő műsor szerint. A *főiskolai énekkar* összevágó, lelkes éneke után *Dr. Buza László* akad. és közigazgató tartott gyönyörű alkalmi beszédet. Ezt követte *Kovács Pál* VII. o. t. lendülettel előadott szavalata (Esküszünk. Irta *Kriston Antal* IV. é. hh.). Majd egy szép melodrámát adott elő *Tóth Kálmán* hh. általános tetszés mellett, *Győr Imre* hh. zongorakiséretével. Záradékul a Himnuszt énekelte a közönség. — Az áll. tanítóképzőintézetben d. e. 10 órakor ünnepély volt, amelyen *Tanács Imre* tanár mondott lelkes alkalmi beszédet. A műsor többi pontja szavalatokból és énekekből állott. — Este 8 órakor kabaréval egybekötött táncmulatság volt a főiskolai tápintézet termében a következő műsorral: 1. Dalcsokor. Énekelte a Főiskolai Énekkar. 2. Monolog. Előadta Pólányi Micike úrleány. 3. Dalok. Énekelte Csízy Zoltán, zongorán kísérte Győr Imre. 4. Dani és Dini. (Tréfa.) Előadták Illyés Bertalan, Szendrey László Orosz Miklós. 5. Hegedű-szóló. Előadta Novák József hadnagy, zongorán kisérte Végh Irénke úrleány. 6. Komoly szavalat. Tóth Kálmántól. 7. Ének-szóló. Énekelte Salacz Irénke úrleány, zongorán kísérte Prókay Icuka úrleány. 8. Halálos kínok között. (Vígjáték 1 felvonásban.) Előadták Illyés Bertalan, Tóth Kálmán, Pólányi Micike, Orosz Miklós, Szendrey László, Csízy Zoltán. Előadás közben Kriston Antal konferált.

— **Az egyház és állam szétválasztásának** nehéz és kényes problemáját penditette meg *Janosi Zoltán*, Debrecen város újonnan választott képviselője, a képviselőház febr. 23-án tartott ülésén. Szerinte ez az államnak és egyháznak egyaránt érdekében áll; az államra nézve is kivánatos volna, mert igy az állam felszabadúl azoknak az anyagi terheknek nyomása alól, a melyek az egyházak támogatása következtében és támogatása során ránehezednek. Nagy fába vágta a fejszéjét az új képviselő úr, feledve azt, hogy hazánknak most nem a separació, hanem a béke — kell s a felekezeti harcnál többet ér a felekezetek összetartó munkálkodása.

— **Adományok a főiskola internátusi és fenntartási alapjára.** (Folytatás.) Tiszaoszlári ref. hívek 15·60 K, Rásonysápi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 182 K, Szárazberencsi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 53 K, Rásonysápi ref. egyház adománya 70 K, Szárazberencsi ref. egyház adomanya 12 K, Taktaharkányi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 130 K, Felsődobszai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 1192 K, Kisráskai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 182 K, Hernádzsadányi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 159 K, Sajóhídvégi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 663 K, Zemplénagárdi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 140 K, Diósgyőr vasgyári ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 900 K, Csorba Ferenc Pácin 100 K, „Hangya“ fogyasztási és értékesítő szövetkezet Budapest 20000 K, Erdélyi Önképzőkör 50 K, Abaújnádasdi ref hívek (1—1 K. szem. jár.) 128 K, Hanvai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 131·60 K, Tiszaágtelki ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 632 K, Vattai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 540 K, Hardicsai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 764 K, Málcai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 260 K, Noszvaji ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 1300 K, Csapi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 1004 K, Pácini ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 400 K, Ungcsepelyi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 190 K, Veskóci ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 256 K, Galopi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 201 K, Abaújalpári ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 80 K, Tolcsvai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 255 K, Nagybarcai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 558 K, Nagybarcai ref. lelkészi hivatal 15 K, Gombos Ferenc Budapest 120·60 K, Nagybajomi ref. egyház 10 K, Kozma Zsigmond Nagybajom 5 K, Kádár János Kesznyéten 20 K, Berzeviczy Andor Prügy 20 K, Dobsinai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 50 K, Hegyi-i ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 133 K, Rozsnyói ref. hívek (1—1 K. szem jár.) 450 K, Lucskai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 1·70 K, Nagyszelmenci ref. hívek (1—1 K. szem jár.) 250 K, Bánhorváti ref. egyház 8 K, Szabó József Tiszapéterfalva 20 K, Tiszapéterfalvai ref. egyház 5 K, Emődi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 800 K, Nemesmartonfalvai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 200 K, Kistokaji ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 422·39 K, Klein Jakab Kistokaj 4 K, Jénei ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 146 K, Szurdoki ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 228 K, Petri-i ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 78 K, Vécsei ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 70 K, Csízi ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 165·80 K, Gömörbarkai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 205 K, Rakottyási ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 225 K, Homonna-Szórványok ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 344 K, Koronka Pál Homonna 23 K, Homonnai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 105·08 K, Réz László Rozsnyó 50 K, Gáspár Béla Rozsnyó 20 K, Tamásy Pál Rozsnyó 10 K. Összesen 35,061·07 K. Lapunk múlt számában kimutatott végösszeggel együtt: 322,416·18 K. (Folyt. köv.)

— **A Gálszécsi István reformátor emlékalapra** adakoztak: (Folyt.) Thuránszky László Saújhely 2 K, Bernáth Győző Magyarsas 20 K, Magyar Bertalan, Nagydobrony füz. 1·70 K, adom. 1·30 K, Nagydobronyi ref. egyház 5 K, Révész Kálmán Kassa, füz. 8·50 K, Mezey Gyula Nagylónya 20 K, Ruszkay Gyula, Jánosi füz. 1·70 K, ad. 3·30 K, Kálniczky János, Bező füz. 1·70 K, ad. 30 f, gr. Esterházy Móric, Bpest 10 K, Puky Árpád, Saújhely 10 K, Demjén István, Pusztafalu füz. 1·70 K, adom. 3·30 K, Czigányi Géza, Boly 5 K, Fürjész Tamás füz. 1·70 K, ad. 5 K, Dongó Gy. Géza, Saújhely 10 K, ifj. Sütő Kálmán VIII o. t. Sárospatak füz. 11·40 K, Nagy Tamás, Saújhely füzet 1·70 K, Tokaji ref. egyház 2 K, Séra János, Hardicsa füz. 5 K, dr Petrovics Elek, Bpest 10 K, Berecz Antal, Csarnahó füz. 8 K, Meczner József, Korlát 10 K, összesen 161·30 K. Az előbb kimutatott 1715·75 K-val együtt 1877·05 K. Hálás köszönettel nyugtázza Gálszécs, 1918. márc. 12. Péter Mihály, ref. lelkész.

Konfirmációkra!

Konfirmációra előkészítő káté

református növendékek számára. Irta: Szoboszlai Papp István. Közrebocsátotta: Révész Bálint. Átdolgozta: S. Szabó József. 64-ik kiadás. Ára 60 fillér. A nagytiszteletü lelkész uraknak 10 % engedményt adunk.

Konfirmációi emléklapok

diszes keretben megfelelő szöveggel, fekete nyomással 1 drb. 12 fillér, 100 drb. 11 korona. Ugyanez kék nyomással 1 drb. 16 fillér. 100 drb. 15 korona.

Mennyország kapuja.

Imádságok konfirmált fiuk és leányok számára. Diszes kötésben 2 korona 40 fillér. Nagyobb rendelésnél 10 % engedmény. — Finomabb kötésekben nagy választék. Kivánatra külön árjegyzékkel és leirással szolgálhatunk.

Kaphatók:

HEGEDŰS és SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalában

DEBRECENBEN.

A „HANGYA“

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“

igazgatóságához: **Budapest IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

Ujdonságok!

Mit köszönhetünk a reformációnak? Irta: Szalay Mihály Ára K —'40.

A Nő. Hivatása, helyzete a multban és korunkban. Irta: Gyurátz Ferenc. Ára K 4·—.

A világháboru emlékére. Egyházi beszédek. Irta: Bay József. Ára K 2·50.

Mózes vagy Jézus? Irta: Szeberényi Lajos Zs. Ára K 1·50.

A reformáció neveléstörténeti jelentősége. Irta: Báró Podmaniczky Pál. Ára K 2·—.

Ó, seregeknek Istene! Háborus beszédek és imák. Irta: Szombati-Szabó István. Ára K 3·50.

Absólon. Tragédia 5 felvonásban. Irta: Jánosi Zoltán. Ára K 6·—.

Ismét kapható!

A mi hitünk és prédikálásunk. Egyházi beszédek. Irta: Vásárhelyi Zsigmond. Ára K 5·—.

KÓKAI LAJOS **BUDAPEST, IV. Kamermayer Károly u. 3.**

ooo ooo **Portóra 10% felárt kérek.** ooo ooo

Konfirmációi Káté.

„A mi hitünk.“

Irta Nagy Vince. Átvizsgálta és előszóval ellátta **Dr. Baltazár Dezső** református püspök. Ára 60 fillér.

Konfirmációi ajándéknak alkalmas:

„Erős várunk nekünk az Isten.“

Reformáció emlékfüzet 16 képpel. Irták: Tóth József és Szeghalmi Gyula. Ára 10 drb. K 7·50., 50 drb. K 35·—

Kis bibliák

és

Képes bibliák

kaphatók:

HOFFMANN és KRONOVITZ

könyvnyomdája és könyvkiadóhivatalában

Debrecen, Piac-utca 49.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 12—13. szám. Sárospatak, 1918. márc. 24—31.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *Melkó István*: Húsvét. — *Dr. Magda Sándor*: Javaslatok a theol. internátus tervezetéhez. — *Szikszai Fabricius Balázs—Szinyei Gerzson*: Emlékbeszéd Perényi Gáborné szül. Ország Ilona felett. (Folyt. köv.) — *R—s.*: A tanügyi bizottság gyűlése. — *M. J.*: Könyvismertetés. (Dr. Szelényi Ö.: A magyar ev. nevelés története.) — Vegyes közlemények. — Pályázat. — Hirdetések.

Húsvét.

Húsvétot hirdetnek a felmelegült szívek; az igazság győzelmébe vetett hitnek szent lángjai lobognak még a legegyszerűbb lelkek mélyén is! Vajjon a húsvéti visszaemlékezés örvendetes hangja harmónikusan olvad-e bele viharos korszakunk ezernyi súlyos érdekeitől zajos világába? . . . Nem anachrónismus e halhatatlanságról s örök életről beszélni ma, a tömeg-halálok, kegyetlen pusztulások s a természettudományok gyors és csodás fejlődésének idején, mikor a hamis és téves fogalmak világába útalják egyes „nagy gondolkozók“ a halhatatlanság s örök élet vallási gondolatait?!

Húsvét . . . halhatatlanság . . . örök élet! . . . Keresztyén eszmék és gondolatok megszokott kifejezői e szavak; mert maga az erőforrás, az örök emberi s isteni igazságok hirdetője: Krisztus is a keresztyénség tündöklő eszményképe!

Ha tudjuk és érezzük, hogy a keresztyén hitelvek, mint alakúltak át életigazságokká, vallási gondolataink pedig typikus erkölcsi eszmékké, akkor körülbelől megjelölik azt a pontot, melyen minden lelki életet élő ember mintegy kényszerítve van a keresztyén társadalmat uraló nagy igazságok átérzésére s befogadására!

Ilyen kínálkozó pont felekezeti különbség nélkül minden gondolkozó lényre nézve a húsvét ünnepe is!

Krisztus előtt, sőt egynéhány századon át még utánna is, nyomasztólag hatott a kedélyvilágra, zsibbasztólag a lélek szárnyaira az a tudat, hogy minden lelkesültségnek, minden igaz törekvésnek örök határt szab a testi megsemmisülés, az elmúlás.

Ily körülmények és viszonyok között, mikor szűk határok közé ékelt az emberi élet s ennek az arasznyi életnek is a tartalma üres, célja pedig állatias; hogyan lobbanhatott volna fel a szívekben az eszményies rajongás, az önzetlen szeretet égi tüze?

Krisztusnak, az emberi társadalmi élet nagy reformátorának kellett hódító ereje, varázslatos egyénisége teljes hatalmával fellépnie, hogy az elsekélyesedő, sőt már elposványodó életbe beledobja isteni lelke szokatlan idealismusát!

Mikor élete sem volt drága, csakhogy a lelkét uraló igazságok győzedelmeskedjenek a materialis világnézet felett; mikor az égre kiáltó társadalmi nyomor és szenvedés égő sebeinek enyhítésére a testvéri egyenjogúság új tudományával hint gyógyító balzsamot, jóllehet ezt az új tudományt a vértanúság hulló vércseppjeivel kell megszentelni . . . amikor a hősiesség így egyesült eszményies eltökéltséggel, az embertestvéri szeretet isteni igazságok szent szerelmével a Krisztus tökéletes egyéniségében, akkor már a martyrhalál tüze nem volt képes megemészteni azt a világot, melynek Krisztus a legkiemelkedőbb alakja; a testi halál nyügét vasmarokkal zúzta szét az erkölcsi igazságszolgáltatás isteni ereje, mely létjogot követel mindannak, ami a méltatlan szenvedések tisztító tüzéből, mint örökértékű kincs kerül az emberiség birtokába!

Krisztus él ma is, élni fog időtlen időkig a felvilágosodott tiszta lelkek mélyén, a humanismus intézményeiben s dicső alkotásaiban!

Az első húsvétnak ez a történelmi tanúsága, ez az örökké tündöklő magasztos emléke!

Ha a munkás egyéniség felösmerve az élet valódi célját, önfeláldozó buzgósággal szolgálja az emberiség szent ügyét s e magasztos szolgálat közben eszméinek, igaz meggyőződésének ellenségeire talál; bár túlnyomó legyen az ellenálló hatalom, eszméit cserben nem hagyja, meggyőződését soha fel nem adja; inkább koldussá lesz, nyomorog, golgotai keresztet hord . . . *az ily erőteljes egyéniség a társadalom halhatatlan örök életű alakja, húsvéti igazságok megpecsételője, ha talán porszemek világában élte is le napjait!*

Emberi nemzetünk történelmének dicső alakjai ezek, kik krisztusi nyomdokon haladva a húsvéti dicsőség fényében tündökölnek! Ehez a halhatatlansághoz, örök élethez joga van minden emelkedett gondolkozású, tetterős léleknek, kiket egy közös eszmény, egy magasztos cél lelkesít: *önzetlenül szolgálni s minden tekintetben előbbre vinni az emberiség szent ügyét!* . .

Társadalmunk az egyesült erő célhozvezető tudatában gyakorta bámulatos munkát végez; a haladás útjából régi romokat takarít; új mesgyékkel

Lapunk jelen számához ¼ ív melléklet van csatolva.

jelöli meg az egyre rohamosabban fejlődő kultúra részére meghódított területeket; a társadalom eddig eltemetett, ismeretlen rétegeit: a munkás nép milliói felszínre hozza, hol a jog és kötelesség egyensulyának mérlegére állítva igyekszik az ember valódi értékét megállapitani!

Hányszor kíséri ezt a fenséges törekvést is megrázkódtatás; hányszor élet-halálharc? Mivel az öntudatra ébredt társadalom istenadta jogaiból nem enged, a golgothai halál borzalmai s rémséges jelenségei lebegnek az igazaikért küzdők tábora felett! A harc bár rettenetes; a küzdelem lehangoló; de a társadalmi eszmék és igazságok diadala kimaradhatatlan s ez a diadal útegyengetője a halhatatlanságnak, az örök életnek; ennél a diadalnál szebb, ennél a győzelemnél dicsőbb csak az lehetett, melyet Krisztus vett a tudatlanságba, a bűnbe temetkezett világon!

Húsvéti diadal; halhatatlanság, örök élet nem erőtlen hang, nem elhaló szó többé, hanem a jól folytatott tökéletes élet következménye; mely ma is, mint két ezer évvel ezelőtt, az igazság önfeláldozó szeretetének isteni kéz által nyújtott jutalma!

Melkó István.

Javaslatok a theol. internátus tervezetéhez.

Ugy hiszem, hogy mindazok között, akiket szorosabb kapcsolat, vagy akár csak érzelmi szálak fűznek a spataki főiskolához, — alig fog akadni valaki, akit nem a legőszintébb öröm töltene el, mikor ama tervezetet olvassa, melyet a theol. akad.-i tanári kar egy létesitendő theol. internátus ügyében terjesztett a főisk. igazgató-tanács útján a legközelebbi egyh. ker.-i közgyűlés elé. Nem tudom, hogy az illetékes fórumok s a legközelebbről érdekelt tiszáninneni egyh.-kerület lelkészi kara miként gondolkodnak a tervezetet illetőleg, de nekem erős a meggyőződésem, hogy teljes megvalósítására valóban elérkezett a tizenkettedik óra! Nem lehetetlen, hogy lesznek tanulmányaikat a spataki főiskolában végzett lelkészek közt olyanok is, a kiknél az erősen konzervativ föllfogás csirájában fojtja meg a tervezet iránt méltán várható lelkesedést s a megvalósitásra törő buzgalmat; de azt is tudom, hogy nagy számmal vagyunk, a kik nagyon sokat: *egy egészen új lelkészi generációt* várunk az intézmény megvalósulásától.

Hogy miért oly nagy az én lelkesedésem: annak megvan a maga speciális oka. Egész tanulói pályámon internátusban nevekedtem, kivéve az utólsó két évet, midőn a spataki theol. akadémia hallgatója voltam; tehát saját átélésem, impressziőim alapján szólhatok hozzá a kérdéshez s személyes tapasztalataim indítanak arra, hogy az internátusi nevelés rendkivüli előnyeit hangsulyozzam.

Ha visszagondolok a kolozsvári ref. kollégium internátusában eltöltött éveimre, a vezetők, felügyelők, tanárok jóakaratú szigorára, a különböző rendtartások, fegyelmi eszközök nevelő hatására s szembeállítom ezzel a spataki gimnáziumi tanulóknak az iskolán kivül való szabad, felügyelet nélküli életét s ennek sokszor igen szomorú következményeit: igazán nem szükséges, hogy az elméleti pedagógiához folyamodjam érvekért, melyek az internátusi nevelés mellett szólanak. De vannak a hivatásos pedagógusok közt is olyanok, akik míg egyfelől hangsulyozzák a középiskolában a zárt internátusi nevelés szükséges voltát, addig másfelől szükségtelennek, sőt egyenesen károsnak tartják e rendszert a főiskolákban. Ugy okoskodnak, hogy amig a középiskolában valóban helye van a fegyelmezésnek, a szigorú rendtartásnak bizonyos jó szokások megrögzítése, állandósítása, tehát az akarat nevelése, sőt az ifjú ember etikai és esztétikai érzékének fejlesztése szempontjából is; addig a főiskolai hallgatóknál a megszabott életrend, közös fegyelmezés, sőt a jóakaratú gyámkodás is korlátai az egyéni jellem szabad önkifejlésének.

Ahelyett, hogy e theoria érveivel szemben ellenérveket állítanék, itt is saját tapasztalataimra hivatkozom. Bár a kolozsvári theol. fakultás internátusa abban az időben, mikor én növendéke voltam (15—16 évvel ezelőtt) korántsem volt olyan tökéletes intézmény, mint a minőt a spataki theol. tanárok tervezenek; mégis sok áldását éreztük az ottani együtt lakásnak, közös étkezéseknek, együttes tanulásnak, szórakozásoknak. Családias nevelésről, a tanulmányok ellenőrzéséről, irányításáról, szigorúbb fegyelmezésről szó sem volt ott akkor, s nem is igen lehetett a velünk együtt élő tanarjelöltek miatt sem; mégis már csupán az a körülmény, hogy együtt éltünk, tanárainkkal egy épületben laktunk, feltétlenül kedvező hatással volt egyéniségünk nemesebb hajlamainak kifejlődésére. Miért állítsam ezzel szembe bántó ellentétképen a spataki theol. hallgatók sivár, tanulmányaiban magára hagyatott, szórakozásaiban tartalmatlan életét? Akik átéltük, ismerjük s érezzük, hogy a bajon segíteni nemcsak a főiskola jövője, de általában a lelkésznevelés érdekében való halaszthatatlan kötelesség.

De most veszem észre, hogy apologiát irok a tervezet érdekében, holott erre nincsen szükség, mert az, habár csak az általános irányelveket szabja meg, maga magának legmeggyőzőbben szóló apologiája; s aztán más volt a valodi ok, a mely engem az ügyhöz való hozzászólásra késztetett. Ha ugyanis a tervezet készítői nem vennék illetéktelen beavatkozásnak: két dolgot óhajtanék szíves figyelmükbe ajánlani.

1. Az egyik az, hogy az internátusi neveléssel kapcsolatban gondolnám megoldhatónak *a theol. növendékeknek az idegen nyelvekben való eredményesebb oktatását.* Nem szorul bővebb igazolásra, hogy a tudományokkal általában, de különösképen a theol. tudományokkal behatóbban foglalkozni a mi viszonyaink között idegen nyelvek ismerete nélkül nem lehet. Mióta a latin nyelv megszünt a tudományok internacionalis nyelve lenni, mi magyarok csak a müvelt nyugateurópai népek nyelvének ismeretével férkőzhetünk a tudományok újabb eredményeihez. Az ambiciózusabb theol hallgatók közül a szerencsésebbek vagy tehetősebbek külföldi tartózkodás által igyekeznek megszerezni a tudományos munkálkodáshoz szükséges feltételt, az idegen nyelvek elsajátítását. De tekintve a theol. hallgatók anyagi kelyzetét általában, tudjuk, hogy a tudomány müvelésére hivatottak mily csekély százaléka juthat amaz elengedhetetlen feltételhez. Ha most már figyelembe vesszük, hogy a háborús zavarok, pénzünk nemzetközi értékének csökkenése, az általános drágaság a külföldi tanulmányozást az utóbbi időkben csaknem lehetetlenné tették s még beláthatatlan ideig meg-

nehezitik : nyilvánvaló, hogy a theol. oktatás keretében kell a hallgatóknak megadni a lehetőséget az idegen nyelvek elsajátítására.

Szerintem erre nincs alkalmasabb hely az internátusnál. A theol. tanárok mindenike beszél egy, sőt több idegen nyelvet s ha az estvéli órakban, felváltva, a gyakorlati beszélgetés kitünő módszerével egészitenék ki a növendékek nyelvtani ismereteit: igen szép eredményt lehetne elérni. A növendékek számának az utóbbi időben való megapadása lényegesen megkönnyíti e munkát s úgy hiszem, hogy a theol. tanárok heti egy vagy másfél órai ily irányú munkássága kihatással lenne a hazai tudományos theol. irodalom fejlődésére.

2. A másik javaslatom szintén az elméleti theol. oktatással áll szoros kapcsolatban. A tanári kar által készitett tervezet szerint az internátus egyik célja a theol. ifjak tanulmányainak ellenőrzése és irányitása. Tehát bizonyára lesznek az internátusban biblia olvasásra, magyarázatra szánt órák, megbeszélések, talán még concertációk is. Ezek között szeretnék egy kis helyet szoritani *filozófiai problémák megbeszélésének* is.

Sohasem tudtam, s ma sem tudom megérteni, hogy a filozófiának miért van olyan subaltern helyzete a theol. oktatásban, hogy még vizsgai tárggyá sem tétetett s a hallgatók talán épen ezért csak kellemetlen melléktárgynak tekintik. Nem akarom itt a tudományok történetére való visszapillantással untatni az olvasót s igazolni a tudományoknak általában, de különösen a theológiának a filozófiához való elválaszthatatlanul szoros viszonyát. Csak arra utalok, hogy a filozófia hosszú ideig volt a theológia ancilla-ja s önállósulása után is megmaradt a vonatkozásokban való szoros kapcsolat annyira, hogy a theológia studirozásához a bő filozófiai alapvetés ma is feltétlenül szükséges. Ha vannak elfogadható okok, melyek miatt a theol. oktatás tantervében a filozófia nem juthat jogosult pozíciójához; ha theol. akademiáink nem követhetik a budapesti egyetem kath. theol. fakultásának példáját, ahol a tanfolyam pár évvel ezelőtt tiz félévessé tétetett csak azért, hogy az első év a filozófiai alapvetés számára csaknem teljes egészében felhasználható legyen: akkor legalább az internátus munkarendjében kellene helyet szoritani az egyes problémák részletesebb megvitatásának s a klasszikus filozófusok esetleg eredetiben való olvastatásának. A nehezebb kérdéseknek közvetlenebb megvilágitása s a klasszikus filozófusok alapvető műveinek olvasása úgy hiszem igen alkalmas volna arra, hogy e tudományt a hallgatókkal megkedveltesse s tudásvágyuk kielégitését ez irányban is fokozza. Jó hatásai bizonyára nem maradnának el nemcsak a tudományos theol. irodalomban, ahol még az előkelőbb íróknál is meglátszik néha a filozófiai készültség hiányos volta, de érezhetők volnának a dús terméső egyházi beszéd- irodalom művelőinél is, a kiknek nagy részénél a filozófikus szellem, a dialektikai készség s a logikai érzék hiánya sokszor szembeötlő.

Előre tudom, hogy az elméleti theol. oktatás mélyitését célzó fentebbi javaslataim nem fognak osztatlan tetszéssel találkozni. Nem különösen azoknál, a kik állandóan a lelkészképzés gyakorlatiasabbá tétele mellett kardoskodnak a „kevesebb elmélet és több gyakorlat!“ jelszava alatt. De amig egyfelől hivatkozom arra, hogy fentebbi javaslataim végső eredményeikben a gyakorlati lelkészkedés terén is meghozzák gyümölcseiket; addig másfelől azok előtt, akik a lelkészjelölteket a theol. akadémián akarják szövetkezeti ügyvivőkké, gazdasági szakelőadókká stb. kiképeztetni, hangsulyoznom kell, hogy a theol. akadémia mellékintézményeivel együtt a tudományos elméleti oktatás szerve s nem pedig kereskedelmi vagy gazdasági továbbképző tanfolyam.

Az elmondottak után — minthogy a tervezet részleteiben s egészében a tanári karnak a theol. ifjúság iránt való igazi szeretete és atyai gondoskodása érzésétől van áthatva, reményem van arra, hogy az ugyanazon érzésektől sugallt javaslataimat a tervezet készitői, illetve megvalósitói szives figyelmükre méltatják. Afelől pedig, hogy a főiskola előljárósága a leggyorsabb megvalósitás elől minden akadályt el fog hárítani: alig lehet kétségünk.

Dr. Magda Sándor.

Emlékbeszéd

Perényi Gáborné szül. Ország Ilona felett.

— Irta: *Szikszai Fabricius Balázs.* Latinból magyarra fordította: *Szinyei Gerzson.* —

(Folyt.)

Beszéd.

Ugy gondolom, hogy nem ok és bölcs megfontolás nélkül történt az részetekről, Méltóságos uraim, Tekintetes nemesi rend, Tisztelendő férfiak és díszes polgárság, hogy versenyezve összegyűltetek most ismét, midőn a közös sirba akarjuk letenni fenkölt lelkű élettársát annak, akit ezelőtt két évvel korai halállal való kimúlásakor minden jók könnyei közt sirattunk meg, t. i. e vidék urát, nem akadályozván meg abbeli buzgó törekvéstekben, hogy erre a tisztességtételre siessetek sem lakó helyeteknek a távolsága, ahonnan ide kellett jönnötek, sem a köz és magán élet gondjaival való elfoglaltságtok. Mert ti, akik igen szükségesnek tartottátok, hogy a legjobb fejedelem gyászünnepélyén egykor részt vegyetek, úgy gondoltátok, hogy hasonló tisztességadás által épenoly nyilvánvaló bizonyságát kell adnotok hálás és kegyeletes érzelmeteknek annak hátrahagyottja iránt is. Mert az a kegyeletes megtiszteltetés, melyben akkor az egyházak és iskolák dicső pártfogóját részeltettük, bár minden jóravaló ember ítélete szerint különös és nagy dicséretet érdemel is, mégsem volt még teljesnek tekinthető és nem lett volna minden részeiben bevégezve, ha ez is hozzá nem járult volna, mint utolsó pótléka a teljes tisztességadásnak. Ennélfogva azt hiszem, hogy az őseinek ebben a sirjában boldogan nyugvó fejedelemnek a lelke, ha marad meg valami érzés azoknál, akik az életből már elköltöztek, valami örömet érez, afelett a részvét és hű ragaszkodás felett, melyet az ő családja iránt oly készséggel, oly következetesen kimutatni el nem mulasztjátok. Sőt úgy vélem elismeri, hogy a közügyek körül szerzett érdemeinek legnagyobb jutalmát ezen a napon kapta meg a hálás utókortól, midőn az ő nevének és családjának emlékét oly híven megőrzik.

Valóban ez által a népes temetési ünnepély által, mellyel az élő iránt ezelőtt kimutatott tiszteletet és nagyrabecsülést tetéztétek, azt kellett tudatni és mindenkinek a szemeláttára megbizonyitani, hogy ti a

Perényi-házat, a család utolsó maradékáiglan igazi és nem tettetett jóindúlatból tiszteltétek, mint olyant, amely bár kihaló félben van, sőt már ki is halt, mindemellett méltó arra, hogy a nagyrabecsüléstekből és kegyeletes érzéstekből származó fényes temetéssel tiszteltessék meg és a közérdekeltségnek mintegy fáradsággal járó erőkifejtésével magasztaltassék. Hidjétek meg, hogy a hálás szívnek és a vallásos tiszteletnek ez a kimutatása nem csak rátok nézve megtisztelő, hanem az egész nemzetre nézve is, példának is igen hasznos, sőt Isten előtt is, aki a felsőbbek iránti kötelességek teljesítését az ő törvénye szerint megkívánja, igen kedves.

Dehogy a kitűzött tárgy sorrendjén lassan előhaladjunk: valóban csodálatosan és hazánknak bizonyos tekintetben végzetes szerencsétlenségére történt az, hogy ezt a két fényes temetést csak rövid időköz választja el egymástól. Mert valamint az élet felbonthatatlan kötelékkel füzte őket össze abból a gyöngéd viszonyból kifolyólag, melynél Isten akaratából nincs meghittebb ebben az életben: éppen úgy a halál után is, úgy illett, hogy közös nyugvóhelye legyen mindkettőjöknek, hogy még a halál sem késleltethesse sokáig, még kevésbbé szüntethesse meg a legszorosabb összeköttetést. Valóban díszes hallgatóság, itt láthatjuk a múlandóságnak és az emberi sors változandóságának igen világos példáját, melynél igazán nem tudom, hogy a mi korunk mutathat-e fel emlékezetre méltóbbat oly híres és előkelő családban. Ugyanis láttuk, hogy még java férfi korában, fényes hivatali pályafutása közben múlt ki az a férfiú, akit még nem régen nemzetségének ősrégi nemessége, méltósága, befolyása, hatalma és végre nagykiterjedésű uradalmai révén leghatalmasabbnak tartottunk a magyar főrendiek közt. Ime most ismét (hogy Erzsébet nevű testvéréről, Perényi Péter leányáról, aki Homonnai Ferenchez ment férjhez, aki éppen ebben az évben, néhány hónappal ezelőtt halt el, semmit se szóljak) az ősrégi törzsből származó különféle női erényekkel ékeskedő asszonyságot temetjük, aki az oly nagyhatalmú fejedelemmel való házassági viszonyban még nem régen boldogan élt. Földi dolgaink múlandó sorsában, mely a szerencse csalfa játékának mindig ki van téve, annyira nincs semmi állandóság és tartósság, hogy ha egyszer a leghatalmasabb birodalmaknak és a leghiresebb családoknak rendkivüli módon való rombolását megkezdette, nem szűnik meg addig, míg össze nem zúzza, tapossa és utolsó iziglen végképen meg nem semmisíti. Igen nagy fájdalommal siratjuk ezt nem csak a Perényi-család kiveszésében, hanem más előkelő családoknak kihalásában és elpusztúlásában, sőt egész szerencsétlen hazánknak mostani gyászos romlásában is. Ami már engemet illet, bizonyára nem tudom, miféle végzetszerűségből történik, hogy a temetési gyászszertartást, melyet ezelőtt a legjobb fejedelem és Maecenás felett végeztem, mások ítéljék meg, hogy milyen sikerrel, de bizonyára nem rosz szándékból, most ismét én vagyok kénytelen végezni az ő hitvestársa felett is. Ámbár én egyáltalában nem húzódozom a hálás kegyelet és nagyrabecsülésből folyó szent kötelességek teljesítésétől: mindamellett óhajtottam volna, hogy jobb tehetségű és nagyobb tudományú egyént alkalmaztak volna. Hogy egyelőre ne szóljak arról, hogy a beszédnek azt a tüzes fenszárnyalását, azt a szónoki megragadó mély hatást, mely megindít, feltüzel s mintegy átalakítja a hallgatóság hangúlatát, előadásbeli gyarlóságomhoz képest, különösen ilyen gyászos tárgyaknál, nem igérhetem. Vannak különben a tudósoknak ebben a népes gyülekezetében mások is többen, akik nagyobb szónoki tehetséggel és tudománnyal lévén megáldva, a reám ruházott [illegible]nek nagyobb dícsérettel és méltósággal tehettek volna eleget. Ha csak valaki talán azt nem mondaná, hogy [illegible]omorú idők gyászos nyomorúságainak megsiratására, melyeknek naponként újabb meg újabb, mégpedig megrendítő példáit mutatja fel hazánknak már régen lehanyatlott szerencséje és a Perényi család végzetes romlása feletti kesergésre, én vagyok ráteremtve. Akárhányan voltak olyanok, akik úgy nyilatkoztak, hogy már hivatalomnál fogva is, melyet ennek a városnak az iskolájában viselek, amely úrnőnknek mind életében, mind halálában szállást ad, nekem kell elvállalnom ezt a szónoki tisztet. Minthogy ezeknek a tanácsához és parancsához alkalmazkodnom kellett, nem várakoztatlak tovább benneteket a magamra vállalt tárgy után.

(Folyt. köv.)

A tanügyi bizottság gyűlése.

Az egyetemes konvent tanügyi bizottsága márc. 16—18. napjain Budapesten a konvent székházában tartotta meg f. évi gyűlését, hogy ref. oktatásügyünknek az 1916—1917. iskolai évben való állapotáról — szakreferensei jelentései alapján — a konventnek számot adjon, a felmerülő bajok, hiányok orvoslása, javítások és újítások megtétele tárgyában az elé javaslatokat terjesszen. A kép, amit 3 napos tárgyalásaink folyamán tanügyünk elmúlt iskolai évi állapotáról nyertünk, kevéssé megnyugtató: a fentartó testületeknek óriási áldozatokat kellett hozniok, a tanári és tanítói karoknak rendkívüli erőfeszítéseket tenniök, hogy az egyes intézetek működésöket rendesen folytathassák; viszont az elért eredmény az oktatásügy minden fokán hanyatlást mutat: a szellemi szinvonal alábbszállott, a mulasztások száma nagy mértékben növekedett s mindenfelé az erkölcsi lazulás tünetei mutatkoznak. A hosszantartó világháború minden tekintetben káros hatással van oktatásügyünkre . . .

Megnyitván 16-án d. e. 10 órakor a bizottság gyűlését, Baltazár Dezső elnök mindenekelőtt igaz részvéttel emlékezett meg arról a nagy veszteségről, amely bizottságunkat volt elnökének s hosszú időn át nagy buzgalmú tagjának: *Kenessey Béla* erdélyi püspöknek elhunytával érte; sajnálattal jelentette, hogy a vallásoktatási szakelőadó: *S. Szabó József* betegsége miatt akadályozva volt abban, hogy a reábizott ügyeket feldolgozza s előadói tisztéről is lemond, miért is az elnök *Barla Szabó Jenő* kisújszállási főgimn. vallástanárt kérte fel ideiglenes referensnek; örömmel üdvözölte *Nagy Károly* theol. szakelőadót, a bizottság munkás tagját, erdélyi püspökké történt megválasztatása, *György Endre* egyházmegyei gondnokot, a tiszántúli kerület lelkes bizottsági tagját 70 ik évének betöltése alkalmából, végül dr. *Ravasz László* kolozsvári theol. tanárt, akit a konvent Kenessey B. helyére biz. tagnak megválasztott. Ezután áttértünk oktatási ágak szerint az egyes szakreferensek előterjesztéseinek meghallgatására és tárgyalására.

A *theologiai oktatás* állapotáról szóló jelentés (előadó: Nagy Károly) mindenekelőtt kegyelettel emlékezik meg Novák Lajos pataki és dr. Thúry Etele pápai theol. tanár elhunytáról; az előbbi szétszórtan

megjelent kisebb dolgozatai mellett különösen a liturgiális bizottságban fejtett ki értékes munkálkodást, az utóbbi a magyar protest. egyháztörténelemnek volt buzgó művelője. A [illegible]ítés nem lehet teljes, mert a debreceni egyetem theol. fakultásának belső munkájáról alig kapunk adatokat (a lelkészképző intézetről kaptunk ugyan, de ez csak pótintézet a fakultás mellett); a fakultás felszólíttatik, hogy jövőre szellemi állapotáról és tanulmányi viszonyairól is nyújtson be bizottságunkhoz jelentést, ha azt akarja, hogy az általa kiállított indexeket a lelkészképző vizsgálatok alapjául elfogadhassuk. A beirt hittanhallgatók száma volt az 5 intézetben: az I. félévben 223, a II. félévben 206, ezek közül I. éves 53; legtöbb hallgató volt Debrecenben (54), legkevesebb Kolozsvártt (20); aranylag az erdélyi ifjak kerülik lejobban saját kerületök theologiáját, minek oka bizonyára a drágább ellátás és a kevesebb segély. Tanúlmányi tekintetben Debrecenben aránytalanúl magas a jeles colloquiumok száma (egyetlen elégtelen sincs), Kolozsvártt viszont 10 pályadij közül 7 et nyertek meg pályamunkával; a könyvtárt mindenütt kevesen használták, külföldön legtöbben (5) Bázelben voltak. Minden intézet mellett szükséges volna internátus felállítása, mely családias nevelés keretében vezetné az ifjak vallásos nevelését, ellenőrizné tanúlmányait; ezekben az internátusokban a modern nyelvek tanításáról is nagyobb mértékben lehetne gondoskodni (esetleg nyelvmesterek útján). A theol. oktatás gyakorlatibbá tételének kérdése megbeszélés végett áttétetik a theol. tanárok konferenciájához, a lelkészi pálya kedveltebbé tételének kérdése pedig a zsinathoz. Az apologetika kötelező előadását bizottságunk szükségesnek nem tartja, facultativ előadása mindenütt lehetséges. A nőhallgatók fölvételének ügyét áttesszük a zsinathoz, hogy az határozzon e fontos kérdésben; addig is megengedjük az egyes intézetekbe a fölvételt, de se minősítő vizsgálatra nem bocsáthatók, sem lelkészi szolgálatot nem végezhetnek. A theol. tanárok nyugdíj-ügye, úgy látszik, minden intézetnél kedvező megoldást nyert. A spataki theol. tanári kar fölterjesztésére (melyhez a budapesti és kolozsvári akadémiák is csatlakoztak) súlyos sérelmeket lát bizottságunk a debreceni egyetem theol. fakultása doktori szigorlati szabályzatának 2. §. 2. pontjában, felhívja a konvent útján a közoktatási miniszter figyelmét e sérelemre s kéri annak törlését, illetőleg korrigálását és annak kimondását, hogy a theol. akadémiák végzett hallgatói minden újabb egyetemi hallgatás nélkül theol. doktorátust tehessenek. A bizottság elismerését és köszönetét fejezvén ki a tisztéről lemondó Nagy K. szakelőadó iránt, helyébe dr. Ravasz Lászlót választja meg szakelőadónak.

Jogakadémiáink élete kevéssé örvendetes képet mutat, a hallgatóknál mindenütt nagy a létszámapadás, a tanárok közül is többen katonai szolgálatot teljesítenek; legtöbb ref. joghallgató volt Sárospatakon; a pénzügyminiszter értesítette a konvent elnökségét, hogy a m.-szigeti jogakadémián a kért jogi tanszék felállítását fedezet hiányában nem teljesítheti, ellenben a földmivelésügyi miniszter — a vármegye másik nagy földbirtokosa — hajlandóságát fejezte ki egy tanszék felállítása iránt, de a közoktatásügyi miniszterrel kell még ez iránt megállapodásra jutnia. Azt mindnyájan érezzük, hogy 3 jogakadémia fentartására ref. egyházunknak nincs elegendő ereje, de viszont azt is érezzük, hogy mindaddig, míg a kath. egyház tart fenn jogakadémiákat, nekünk sem szabad azokról lemondanunk, — legcélszerűbb megoldása volna a kérdésnek a jogakadémiák centralizálása, a 3 jogakadémiának — mint egyetemes egyházi intézetnek — egyesítése. A kérdésben a zsinat fogja majd a döntő szót kimondani.

A *középiskolai ügyek* előadójának (Ravasz Árpád) jelentése szerint a 28 gimnázium növendékeinek létszáma általában emelkedést mutat, kivéve a 2 székelyföldi gimnáziumot, hol az oláh betörés miatt későn s megfogyatkozott létszámmal nyilt meg az iskola. A beirt 10690 tanuló közül 93% vizsgázott, 10% volt a m. tanuló, 441 a leánygimnáziumi; a ref. növendékek száma némi apadást mutat, legtöbb ref. növendék járt Debrecenben, H.-böszörményben, Kolozsvártt, Székelyudvarhelyen és Sárospatakon, alatta áll Szászvároson és Halason a létszám felének; Debrecenben, Enyeden, Böszörményben 97% a magyar, legtöbb idegen ajkú (német és oláh) volt Szászvároson; a vizsgázott növendékek közül 81% sikerrel fejezte be az iskolai évet, a végeredmény megnyugtató, az országos átlagnak megfelelő. Sok igazolatlan óramulasztás volt Pápán, az óramulasztások állandóan szaporodnak, bizonyára a háborús körülmények miatt; hadi érettségi bizonyitványt kapott 327 növendék, sajnos, a kívánalmakat országszerte le kellett fokozni és a szinvonal alászállott. A közoktatási kormány aránytalanúl kiterjeszti a növendékekre a háborús kedvezményt, midőn a január hóban besorozott VII. oszt. tanulókkal, 3 hetes felületes kurzus után, ápr. hóban érettségi vizsgálatot tétet, — ez súlyos veszedelmet jelent nemzeti közmüvelődésünk számára s bizottságunk ez iránt való aggodalmának feliratilag ad a közoktatásügyi miniszter előtt kifejezést. A tanulók a 28 intézetben tandíjelengedés, internátusi és konviktusi kedvezmény, ösztöndíj stb. cim alatt 515974 K jótéteményt élveztek, egy-egy tanuló átlag 51 koronát; legtöbbel segiti Debrecen, Enyed, Kolozsvár, M.-vásárhely növendékeit. Katonai szolgálatra bevonúlt, illetőleg besoroztatott 548, hadi osztálybizonyitványt kapott 591 tanuló. Rendes tanár működött intézeteinkben 378, h.-tanár 51, óraadó 57; katonai szolgálatot teljesit 78 rendes és 11 h.-tanár; hősi halált halt Vass Tamás bpesti, Vaja Antal kolozsvári és Ágai László enyedi tanár (eddig összesen 21 tanár). Sepsiszentgyörgy és Székelyudvarhely szertárai és könyvtárai a háborús pusztítások folytán megrongálódtak; a menekülő erdélyi tanulókat mindenütt szeretettel fogadták, Debrecenben 51000 kor. segélyben részesítették. A tanításban a háborús vonatkozásokat mindenütt kidomborították, Arany J. születésének 100 éves fordulóját mindenütt megünnepelték; a háború hatása az ifjúságra minden tekintetben rossz; a szeptemberben megindúlt *Az Erő* c. ifjúsági lapnak már 4000 előfizetője van. A tanárok derekasan kivették részöket a hazafias munkából, a tanulók hazafias adakozása 21479, a tanárok és intézetek hadikölcsönjegyzése 7195930, az ifj. egyesületeké és tanulóké 73000 koronára ment. Miután egyes intézeteknél a magántanulók létszáma igen megszaporodott, bizottságunk határozatilag kimondja, hogy ott, ahol a nyilv. rendes tanulók száma a maximális létszámot eléri, bejáró magántanulók nem vehetők fel az intézetbe. 18 intézetben volt köztartás (internátus és kon-

viktus), legnépesebb a debreceni, azután a spataki, enyedi, a Kálvineum növendékeinek száma 138.

A *felsőleányiskolák* egy alsó- és felső tagozatból állanak; ez utóbbi hármas irányú: vagy felsőleányiskola, vagy 3 osztályú felső kereskedelmi iskola, vagy 4 osztályú gimnázium. Budapest egyelőre megmaradt f. leányiskolának, Debrecen — befejezve a leanygimnáziumot — megtartotta az első érettségi vizsgálatot, de amellett a f. leányiskolát is megtartja, ugyanitt a polg. leányiskola I. osztálya is megnyílt; Miskolc is a gimn. tagozatot fogadta el és az V. gimn. osztályt 41 növendékkel megnyitotta; Szatmár a felső kereskedelmi iskolát léptette életbe s annak I. osztályát 33 növendékkel megnyitotta. A 4 intézetben 33 osztályban 1301 tanuló iratkozott be, legnagyobb a létszámgyarapodás Miskolcon (Debrecenben a tanulók száma 485, Miskolcon 365); a tanulók közül 91% nyilv. tanuló, vizsgálatot tett 95%; a ref. növendékek arányszáma apadást mutat, az izraelitáké emelkedett, a tanulás eredménye megnyugtató és reális, kellő szigorú. A 4 intézetben 82 rendes, 35 h.-tanár működött; a tanarok és növendékek lelkes, buzgó hadisegélyezést végeztek. A közoktatásügyi miniszternek a ref. középiskolai tanárok kedvezőtlen előléptetési viszonyai tárgyában tett felterjesztésünkre adott azon válaszát, hogy az összes nemállami középiskolai tanárokat külön rangsorba sorozza s ebben minden egyes tanár olyan fizetést fog kapni, mint az ugyanakkor kinevezett állami tanár kap, — bizottságunk örömmel vette tudomásul; megnyugszik a miniszter azon rendelkezésében is, hogy érdemetlenség esetén egyes tanárokat az előléptetésnél a fentartótestület meghallgatásával mellőzhet, de ezzel szemben viszont azt kéri a minisztertől, hogy a kiválóan érdemes tanárokat, az állami tanárok mintájára, soron kívüli előléptetésben részesítse.

A *vallásoktatási ügyekről* az új előadó: B. Szabó Jenő referált gondosan kidolgozott előterjesztésekben. A 28 ref. gimnáziumba 5924 ref. tanuló járt, 624 gyel kevesebb, mint az előző iskolai évben; csak Győnkön nincs rendszeresített vallástanár, egyebütt mindenütt rendes vallástanár működik. Nincs egyöntetűség a konfirmációi oktatásban; a vallástanárok a tanórakon kívül is foglalkoznak az ifjak vallásos nevelésével; Miskolcon 32000 K az ifj. segélyegylet s évi 1500—1700 K-t fordít az ifjak segélyezésére. A nem ref. középiskolák vallásoktatási adatai nagyon hiányosak, némely helyről egyáltalában nem érkeztek adatok. Erdélyben a nem-felekezetünkhöz tartozó iskolákban 3340 ref. tanuló tanult, Tiszáninnen 1202, Tiszántúl 4588 (az összes létszám 10173). Kívánatos, hogy mindezen intézetekben rendszeresített vallástanárok tanítsanak és vezessék a vallásos nevelést, mert a lelkészek alig képesek ezzel a teherrel megbirkózni; az erdélyi intézetekben az igazgató-tanács gondosan ellenőrzi és vezeti a vallásoktatást és e téren intensiv munka folyik, de egyes lelkészek a távolabb eső intézeteket a nehéz utazási viszonyok miatt alig voltak képesek fölkeresni (pl. a nyitrai lelkesz 10 messze eső intézetben tanít). Sajnos, a zárdai iskolák türelmetlen, a vallásszabadság elvét lábbal tipró eljárása miatt most is sok a panasz (nem közlik a ref. növendékek névsorát a ref. hitoktatóval, nem engedik a ref. növendékeket vallásórara, kath. templomba és vallásórára kényszerítik a ref. növendékeket); bizottságunk fölterjesztést intéz a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, intézkedését kérve az iránt, hogy ezek az intézetek a vallásegyenlőség és viszonosság elvének megfelelő eljárást tanúsítsanak. Bizottságot küldtünk ki arra, hogy készítse elő minden iskolai typus vallásoktatására vonatkozólag az egységes tantervet; a vallástanár-képesítő bizottság tagjává a konvent részéről dr. Révész Kálmán választatik meg; az egyházkerületi vallásoktatási szakfelügyelői állás szervezésére felhivjuk az egyes egyházkerületek figyelmét; az új népiskolai vallástanítási tanterv életbeléptetése felől a tiszántúli és erdélyi egyházkerületek határozatának beérkezése után fogunk véglegesen határozni.

Ami a *tanítóképző intézeteket* illeti, a 3 férfiképzőbe 422, a 4 nőképzőbe 729 növendék járt, az előbbiekben tanítói oklevelet nyert 41, az utóbbiakban 142 növendék; kántorságra képesíttetett 42 tanító és 18 tanítónő; az állami tanítóképző-intézetekben végzendő kántorképzésre vonatkozó tanterv és tanmenet elkészítésére felhívjuk az egyes egyházkerületek figyelmét. Tekintettel a születések s ennek folytán pár év multán a népiskolai növendékek számának várható csökkenésére, a közoktatási miniszter a képzőintézetek egyes osztályaiba fölvehető növendékek számát — a túlproductio elkerülése végett — a jövő tanévtől fogva csökkenteni óhajtja (30, illetőleg 25-re), bizottságunk nem járulhat hozzá a miniszter leiratához, hanem mind nemzeti-kulturális, mind ref. felekezeti szempontból szükségesnek tartja a tanítók és iskolák számának minél nagyobb arányú szaporítását s ezt feliratilag tudatja a miniszterrel. Ref. polgári leányiskolánk 7 működött, meg egy vegyes iskola (Szentendrén) 1245 növendékkel (ref. 689); Zilahon ref. óvónőképző-intézet nyilt meg.

A *népiskola* szinvonala, az előadói jelentés szerint, ez évben is sülyedt, az iskolák száma s kivált a hat osztályúaké, apadt, ellenben a túlzsúfolt iskolák száma növekedett; a tankötelesek, valamint a tényleg beiskolázott növendékek száma — ha a statisztikai kimutatásoknak hitelt lehetne adni — általában emelkedett, viszont magasabb a nem-ref. iskolákba járók és a mulasztók száma is; több helyen a bevonult tanítók helyett a lelkészek, sőt a lelkésznék vették át a tanítás vezetését; a lelkészek számára a helyettesítési díjak kifizetését feliratilag kérjük a minisztertől. Az ismétlő iskola a legtöbb helyen meg sem nyilt, ahol megnyilt is, csak december és január hóban tartott. Ref. óvoda Dunáninnen és Tiszáninnen nincs, Dunántúl 1, Erdélyben s Tiszántúl 2—2; bár mi a kisdedóvás államosítását óhajtjuk, de mivel más felekezetek is tartanak fenn óvodákat, ezért kívánatosnak tartjuk, hogy lehetőleg minden gyülekezetben állítsunk óvodákat, ahol állami vagy községi óvoda nincsen. A tiszáninneni egyházkerület fölterjesztésére feliratilag kérjük a közoktatási minisztert, hogy a tanítók 1893. előtti szolgálatát a fizetési fokozatba beszámítani szíveskedjék; miután a miniszter a szórványhelyeken és tanyákon hajlandó az internátusok felállítását támogatni, felhívjuk erre a körülményre a gyülekezetek figyelmét.

Három napi tárgyalás után a gyűlés 18-án délután a jegyzőkönyv hitelesítésével ért véget.

R—s.

KÖNYVISMERTETÉS.

A magyar ev. nevelés története a reformációtól napjainkig, különös tekintettel a középiskolákra. A reformáció négyszázados jubileumára írta *Lic. Dr. Szelényi Ödön* pozsonyi ev. theol. akad. tanár. 1917. Wigand K. F. Pozsony. Bolti ára 6 korona.

Kissé sietett ugyan a Dr. Szelényi Ödön szorgalmas tolla, mikor e műben a magyar evangélikus nevelés történetét a reformáció korától napjainkig összeállította, azonban ez a sietés — szerencsére — csak stílusa pontatlanságán, egyes hirtelen ide oda szökkenő mondatain s gondolkozása némi nyugtalanságán látszik, de a mű bensejére, a nemesebb részekre nem terjed át. A sietés oka bizonnyal az, hogy szerző a reformáció jubileumi évére feltétlenül meg akart jelenni művével s igy az utolsó simítást, amit különben megtett volna, nem végezhette el művén. Gondolkozása nyugtalanságát is ezzel magyarázzuk meg magunknak. A négyszázados évforduló számonkérő pillantása elégedetlenséggel tölti el a jelennel szemben és sok jóindulatú szándékot rebbent fel benne a jövőre vonatkozólag. Az aztán egészen természetes előttünk, hogy a történeti előadás nem alkalmas arra, hogy a jövő teendőjének határozott, mélységesen biztos szava csendüljön ki belőle. Hatásköri területek mennek igy át bizonytalanul egymásba. A múlt objektiv előadása szenved a mai keserűség beleszövése miatt, a jövő határozott programmja is bénul, mert hiszen nem ennek a kitűzése a szerző célja.

Magát a történeti anyagot a következő címek alatt tárgyalja: 1. A reformáció hatása az iskolaügyre. 2. Az ev. iskolák megszületése. A zsinatok iskolaügyi határozatai. 3. Az ev. iskolák külső története. 4. Az ev. iskolák belső történetéből. 5. Az iskolafajok elkülönülése. Az ev. népiskolák. 6. Ev. középiskolák. 7. Ev. főiskolák. 8 Tanító- és tanárképzés. 9. Az ev. nőnevelés. 10. Az iskolán kívüli nevelés. Internátusok. Ker. felebaráti intézetek. 11. Az evangélikusok nevelésirodalmi munkássága. 12. További kutatások feladata. Az ev. iskolák történeti hivatása és jövője. 13. Mellékletek.

A gazdag tartalmú mű összeállítása jelentékeny érdeme a szerzőnek. Munkája értékét szives készséggel ismerjük el, de egy hiányára mégis rámutatunk. Arra t. i., hogy a mű egyháztörténeti háttere nem elég erős. Akármilyen biztos feldolgozók után (Zoványit többször említi) indúl is, átvétel közben olyan eltolódások történnek a felfogásában, amelyek arra mutatnak, hogy nagyobb, önálló elmélyedésre van még szerzőnek szüksége, hogy szaktargyát: a nevelés történetét biztosan helyezze el az általános ev. egyháztörténet talajára.

Csak egy pár pontot hozunk fel bizonyitásúl. „Még sokkal később, csak a század legvégén következik be a 2 nagy protestáns felekezet (ág. h. ev. és ref.) elszakadása (12. l.)". Forráshasználatán látszik, hogy ez Zoványi-reminiscentia. Azzal a különbséggel, hogy Zoványi helyesen az 1599. évi kisszebeni zsinatot jelöli meg olyan határpontúl, mint amely időre egész Magyarország területére keresztülmegy a 2 felekezet végleges különválása, tehát olyan processus fejeződik be, amely réges-régen kezdődött az ország különböző vidékein. Szelényi ezt nem épen igy érti. A 15. lapon döntőnek tartja a felekezeti szakadásra a csepregi kollokviumot, holott ez csak annak a vidéknek a protestantismusára döntő. S ezután már sulytalanná válik annak az áttekintése, hogy mikor kezdődik a 2 irányzat elválása (15. l.).

„Nem mondhatjuk itt el részletesen az egyes városok vallási mozgalmainak a történetét, annyi bizonyos, hogy még a nagymérvű terjedés közben is voltak zaklatások és üldözések az ellenfél részéről és ezek természetszerűen elsősorban a hittérítők ellen irányúlnak. Ismeretes Fischer András, Lang Ézsaiás és Leudischer György sorsa" (13. l.). Tudvalevő, hogy itt már nemcsak katholikus üldözésről van szó, hanem prot. controversiakról. Ezek az esetek más összefüggésbe tartoznak.

„A csepregi kollokvium után (1591.) a lutheránusok 4 esperes vezetése alatt önállóan szervezkedtek és 1598-ra teljesen megalakították a Sopron, Vas és hozzájuk csatlakozó Zalamegye területét és mellette a 100 nál több egyházból álló külön ev. egyházkerületet, mely azonban superintendenst csak Beythe halála után (1612.) választott (15. l.)". A mondat is összetört valamiképen, — de ettől eltekintve is — ismert, hogy a csepregi kollokvium után nem a lutheránusok önálló szervezkedéseiről volt szó, hanem annak a szükséges és kényszerítő helyzetnek az elismeréséről, amelyet a Beythe magatartása teremtett.

Nem határozott hibák ezek, amelyek felesen szaporíthatók volnának, hanem felfogásbeli eltolódások, amelyek félreértést szülhetnek s szerintünk az egész műnek, mely a lutheránus tanár lelkes egyházi ságát is magánviseli, értékét nem támadják.

M. J.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **A sárospataki ref főiskola jóakaróihoz.** A reformatio 400 éves erfordulójának méltó megörökitésére tervezett sárospataki főiskolai internátusra indított gyűjtés ideje lejárt, de a szétküldözött *„Felhívó szózat"* nagyobb része még sem érkezett vissza. Mely tisztelettel kérem mindazokat, akiknél *Felhívó szózat*-ok, illetőleg *gyüjtő-ívek* vannak: legyenek kegyesek azokat lehető rövid idő alatt a főiskolai pénztárba visszeküldeni, hogy az adakozók *Aranykönyvének* összeállításánál illőképen meghasználhassuk. Sárospatak, 1918. március 15.

Az egyházkerületi nagybizottság előadója.

— **Kitünt tés.** A M. Tud. Akadémia márc. 18-iki osztályülésén mutatta be Rados Gusztáv műegyetemi professzor *Csorba György* miskolci ref. főgimn. igazgatónak „Az algebrai alakok kovariánsai" című nagy terjedelmű és értékes felsőbb mathematikai dolgozatát. Amint az előadó mondotta, a szerző az általa kifejtett uj módszerrel jelentékenyen előbbre vitte az u. n. kovariánsok tudományát s ezért a dolgozat, miután szép haladást jelent ezen a téren, az Akadémia kiadásában fog megjelenni, a III ik osztály közlönyében, a Mathem. és Természettudományi Értesítőben.

— **A pozsonyi egyetem** bölcsészeti karának tanárait f. hó 14-én nevezte ki a király és pedig Zolnai Gyula kolozsvári egyetemi tanárt a magyar és finnugor nyelvészet, Császár Elemér budapesti egyetemi rkiv tanárt a magyar irodalomtörténet, Gyomlay Gyula Eötvös-kollegiumi tanárt a classica-philologia

első, Vári Rezső budapesti főgimn. tanárt a classica-philologia második, Thienemann Tivadar budapesti főreáliskolai tanárt a német nyelv és irodalom, Lukinich Imre budapesti főgimn. tanárt az egyetemes történelem, Prinz Gyula bpesti paedagogiumi tanárt a földrajz, végül Weszely Ödön bpesti középiskolai főigazgatót a paedagogia tanszékére. A kinevezettek közül, ha jól tudjuk, csak Császár Elemér református (Imre Sándor, aki a paedag. tanszékre szóban volt, mellőztetett s ezért a Paedagogium igazgatói állásával kárpótoltatott.) Az új tanárok márc. 17-én tették le az esküt, azután a bölcsészeti kar megalakúlt s dékánjává Kornis Gyula filoz. tanárt, prodékánjává Zolnai Gyulát választotta. A megalakúlás után az egyetem aulájában — a város előkelő társadalmának részvételével — ünnepies egyetemi közgyülés tartatott, a melyen *dr. Finkey Ferenc* egyetemi rektor hosszabb beszédben fejtette ki e nevezetes nap jelentőségét az egyetem és Pozsony város életében s üdvözölte az újonnan kinevezett tanárokat, a kiknek nevében Gyomlay Gyula köszönte meg a rektor szives üdvözlését és az egész tanári kar részéről tapasztalt szíves jóindulatot s kérte a város képviselőinek és közönségének szeretetteljes támogatását. Majd Kornis Gyula, az új kar dékánja tartott előadást „a bölcsészeti karnak a tudományegyetemen való jelentőségéről." A szép ünnepély a rektor zárószavaival ért véget.

— **Ev. theologusok a pozsonyi egyetemen.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter a pozsonyi evang. theol. akadémia hallgatóinak megengedte, hogy a pozsonyi egyetem bölcsészeti karán, heti 10 óra hallgatásával, rendes hallgatókúl beiratkozhassanak.

— **Református Sajtó.** Ilyen cím alatt jelent meg a január végén megalakúlt *Ref. Sajtóegyesület* hivatalos propaganda-lapja *dr. Kováts István* theol. tanár szerkesztésében; célja: az egyesület elveinek, céljainak, munkáinak ismertetése és propagálása. Az első szám gazdag és kimeritő tájékoztatást nyújt az egyesület nagyarányú tervei felől; ennek tevékenysége, ha közönségünk részéről kellő pártolásban részesül, ki fog terjedni a magyar biblia, énekeskönyv, egy magyar ref. néplap, népies vallásos iratok kiadására, terjesztésére, esetleg később — ha megerősödik — egy prot. szellemű napilap megindítására. Vajjon megértik-e híveink az idők jelét?

— **Adomány.** A Sárospataki Takarékpénztár részvénytársaság, a mely a f. évben töltötte be fennállásának 50-ik évfordulóját, f. hó 17-én tartott közgyülésén, jubileumi ajándék gyanánt, 10,000 (tizezer) koronát szavazott meg a sárospataki főiskola javára.

— **Budapestről.** A *Lóránffy Zsuzsánna-egyesület*, e legszebb múlttal bíró és legszebb jövőt igérő ref. nőegyesületünk márc. 16—17-én ünnepelte fennállásának és áldásos működésének 25 éves jubileumát; a *Nagypénteki Ref. Társaság*, melynek budaőrsi Gyermekotthonában 60 gyermek, köztük sok hadiárva, részesül ellátásban és szeretetteljes, gondos nevelésben, szintén a folyó nagypénteken töltötte be fennállásának 25-ik évfordulóját; vajha ez alkalomból minden gyülekezetünkben melegszívű nők gyűjtést rendeztek volna a javára! — A *Bethlen Gábor irodalmi és nyomdai részvénytársaság* igazgatósága, megvásárolván a VIII. Nap-utca 13. sz. a. levő nyomdát, azt febr. 23-án átvette s e nyomda, mint Bethlen-nyomda, febr. 25-én már meg is kezdette működését. Az egyesület igazgatósága a húsvét után tartandó közgyülésen az alaptőkének 300,000 K-ról 500,000 K-ra való fölemelését fogja indítványozni.

— **Emberek a kereszt alatt** cimmel a főiskolai tanácsteremben tartott bőjti elmélkedések sorozatában márc. 6-án este 6 órakor volt az első összejövetel, a melyet gyülekezeti közös éneklés nyitott meg. Majd *György István* IV. é. hh. imádkozott, *Nagy Béla* theol. tanár pedig Péter apostolról és jellemérő tartott vallásos melegségtől áthatott, lendületes szabadelőadást s mondott imádságot. Gyülekezeti közös éneklés zárta be a vallásos összejövetelt. — A második összejövetel márc. 13-án volt. Ez alkalommal gyülekezeti közös éneklés után *Kriston Antal* IV. é. hh. imádkozott. Majd *Marton János* theol. tanár tartott Pálusról és az ő jelleméről nagy figyelemmel hallgatott s a helytartó egyéniségét híven kidomborító szabadelőadást. Ezt követőleg *Tóth Kálmán* IV. é. hh., majd pedig *Rácz Ilonka* úrleány szavalt el egy egy vallásos költeményt nemes átérzéssel. Kriston Antal imádsága után gyülekezeti éneklés zárta be az estélyt. — A harmadik összejövetel 20-án volt. Gyülekezeti éneklés után *Kósa Szabó Pál*, főiskolai alkönyvtárnok mondott imádságot, majd *Dr. Makkai Sándor* theol. tanár, főiskolai lelkés tartott mélyen járó, dogmatikai vonatkozásokkal is átszőtt szabadelőadást Júdásról az árulóról. A főiskolai énekkar éneke s Kósa Szabó Pál imadsága után gyülekezeti éneklés zárta be az estélyt.

— **Adományok a főiskola internátusi és fenntartási alapjára** (Folytatás.) Goldblatt Ferenc gyógyszerész, Sárospatak 300 K, Kulin Ferenc gyógyszerész, Tiszanána 40 K, a bistei ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 61 K, a miglészi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 230 K, Benkő Viktor dolhai ref. lelkész és neje (ajánlott összeg 100 K), fizetett 50 K, a rimaszécsi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 326 K, a zádorházai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 141 K, a semlyéni ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 134 K, a mezőnyéki ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 294 K, a szürtei ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 489 K, a gicei ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 247 K, a nagymihályi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 140 K, Fürjész Tamás karádi ref. lelkész, 100 K, gróf Lónyay Menyhért, Nagybózsva 100 K, az onodi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 205 K, a gagybátori ref. hívek 42·60 K, a jenkei missziói kör (1—1 K szem. jár.) 1180 K, a nyomári ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 238 K, Dr. Gulyás József főgimn. tanár (ajánlott 100 K), fiz. első részletül 20 K, összesen 4337·60 K; a lapunk múlt számában kimutatott végösszeggel együtt 326,753·18 K. (Folyt. köv.)

— **Megjelent** a lapunk szerkesztőségéhez beküldetett: *Luther jelleme.* Irta dr. Walther Vilmos, a rostocki egyetem professzora, fordította ifj. Victor János, a reformáció négyszázados évfordulója alkalmából kiadta a M. Evang. Ker. Diákszövetség kiadóvállalata. Budapest, 1918; VIII. + 286 lap, ára 8 K. — *Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre.* Irta F. Varga Lajos n.-rábéi lelkész. Debrecen, 1918. Hoffmann és Kronovitz kiadása; ára fűzve 8 K. Ismertetni fogjuk.

— **Nemzeti és felekezeti oktatás.** A képviselőház választójogi bizottságának f. hó 18-án tartott ülésén *gr. Tisza István*, szembeszállva Vázsonyi igazságügyminiszterrel, aki az egész közoktatást államosítani kívánja, mind nemzeti, mind vallási szempontból rendkívül fontosnak mondotta, ha a népiskola minél erősebben megtarthatja a maga valláserkölcsi jellegét,

ha a tanítóképzés kapcsolatban marad az egyházakkal. Igaz, hogy egyes felekezeteink nemzetiségi alapon vannak szervezve, de ez irányban két orvosszerrel rendelkezünk: ha egyfelől felállítjuk ott, ahol mulhatatlanúl szükséges, az állami tanintézeteket s másfelől ha messzemenő állami felügyeletet biztosítunk magunknak a felekezeti tanítóképző-intézetekben. De e mellett az egészséges concurrentiát az állami és felekezeti iskola közt fenn kell tartani. Gróf *Apponyi Albert* közoktatásügyi miniszter kijelenti, hogy az oktatásnak minden ágában minden tanintézettől, első sorban a tanítóképzőktől meg kell követelnünk, hogy az állampolgári nevelésben pozitiv irányban közreműködjenek a nemzeti, socialis és kulturalis egységnek megoldására. A kulturpolitikának ezen iránya nem képzelhető el az állam felügyelő, sőt intézkedő hatalmának nagymérvű fokozása nélkül; „remélem, hogy nekem sikerülni fog ezt mindazon kulturtényezőknek megnyugvásával keresztülvinni, akik hűségesen és loyálisan akarják szolgálni az egységes magyar nemzeti állameszmét".

— **Széchenyi hatásának titka.** Ily cím alatt tartott f. hó 16-án este a M. Társadalomtudományi Egyesület körében (régi műegyetemi épület) *dr. Ravasz László* kolozsvári theol. tanár mélyenjáró és nagy tetszéssel hallgatott előadást Széchenyiről, mint prófétáról. Az előadásról a másnapi lapok alig emlékeztek meg, pedig sokkal különb volt, mint Prohászka egyik másik konferenciája, vagy a galileisták gyűlése, amelyről hosszú tudósításokban számolnak be. A budapesti sajtó e magatartását majd mi se feledjük el.

— **Közömbösség.** Az *Evang Lap*-ból vesszük e sorokat: „Minden lapszerkesztő a maga bőrén érzi, milyen közöny, milyen érdeklődéshiány, a jóindulatnak absolut hiánya veszi mindenfelől körül. Nálunk lelkészek halnak meg, amiről a lapok sokszor egyáltalán nem, máskor hetek mulva értesülnek." Mintha csak egyenesen rólunk írta volna e sorokat: mi hónapok múlva a püspök úr pályázati hirdetéséből értesültünk Osváth Zoltán ózdi lelkesz elhunytáról; sem a család nem küldött gyászjelentést, sem a f.-borsodi vagy gömöri lelkészek közt nem akadt senki, aki ha aláról, temetéséről egy-két sorban megemlékezett, kihűlt hamvaira a baráti, kartársi megemlékezés virágait letette volna. Azóta már két helyről is kértünk elhunytáról adatokat, működéséről egy kis méltatást, — hasztalan. Ezért csak így röviden kívánunk elhunyt barátunknak csöndes pihenést!

— **Vallásoktatás Svájcban.** *Genfben* a f. iskolai évben vallásoktatásban részesül: a kollégiumban heti 19 órán 350 növendék (472 prot. növendék közül); a szakiskolában heti 8 óran 205 tanuló (299 közül); a leány középiskolában heti 19 órán 341 tanuló (647 közül); a haztartási iskolában heti 4 órán 143 tanuló (175 közül); összesen heti 50 órán 1039 tanuló (1593 közül). Az elemi iskolákban a városban heti 52 órán 881 tanuló (1117 közül); a külvárosokban heti 72 órán 1549 tanuló (1727 közül); a falusi iskolákban heti 62 órán 1298 tanuló (1395 közül). — *Argau-kantonban* az iskolai vallásoktatás világi és vegyes jellegű, vagyis a tanítók végzik felekezeti szinezettől mentes tankönyvek alapján, amelyek a protestánsoktól és katholikusoktól közösen vallott hitigazságokat adják elő. A ker. vallásnak ezen sovány kivonatával sem az egyik, sem a másik felekezet buzgó és orthodox képviselői nincsenek megelégedve s azt kivánják, hogy mindenik felekezetnek heti 2 órát engedélyezzenek, hogy ezen saját képviselőik felekezeti vallásoktatásban részesíthessék növendékeiket.

— **Külföldi vegyes hírek.** Palesztinát *zsidó állammá* akarja tenni Anglia; dec. 3 án értekezlet volt ezirányban Londonban a zsidók és az angol kormány képviselői közt, amely a zsidó nemzeti állam felállítását elhatározta. Rothschild, aki résztvett az értekezleten, kijelentette, hogy ez a zsidó történelem legfontosabb eseménye a ker. időszámítás óta. Cecil Robert az angol kormány nevében kijelentette, hogy Angolország kész a zsidó népet felszabadítani s számára Palesztinában új hazát teremteni. Az európai cionismus vezetője ezért köszönő feliratot intézett az angol kormányhoz. A török nagyvezér kijelentése szerint az ozmán kormány szabad bevandorlás és letelepülés engedélyezése által igyekszik a zsidók Palesztinába költözését előmozdítani. — A porosz kormány fokozatosan megengedi a *poseni* iskolákban a vallásoktatásnak *lengyel* nyelven való végezését. — A *kelet-poroszországi prot. gyülekezetek* összes kára az orosz betörés folytán 4·5 millió markára rúg; a többek közt 19 templomot, 23 paplakot és 136 papi gazdasági épületet romboltak szét. — A württembergi *biblia*-intézet a 3 ik hadi évben 200 000 egész bibliát, 450,000 újszöveteséget és 700,000 kisebb bibliarészt osztott ki. — Az *upsalai* egyházi értekezlet (dec. 15.) az edinburgi konferencia állandó bizottságának tagjait sürgősen fölkérte, hogy a jövendő béketárgyalásoknál a ker. missziók supernationalitásának elismertetéséről gondoskodjanak. — A *bécsi* legfőbb ítélőbíróság ítéletileg kimondotta, hogy senki törvény szerint nem kötelezhető arra, hogy nyílt utcán az Ur teste előtt kalapját leemelje. Az Ur teste jegyeinek az utcán vitele vallásos cselekvény ugyan, de az előtte való kalaplevétel a benne való részvételt jelenti, holott erre az állami törvények szerint senki nem kötelezhető; — így tehát nem történhetik meg többé Ausztriában, ami néhány év előtt Ischlben megesett, hogy egy holland festőművészt letartóztattak, mivel az Urnapi körmenet előtt nem vette le a fövegét.

Pályázat.

A hódmezővásárhelyi református egyház pályázatot hirdet az általa fenntartott egyik egyházi segédlelkészi állás betöltésére.

E segédlelkészség javadalma: 3000 korona készpénzfizetés az egyház pénztárából havonkénti részletekben előre fizetve. Egy kis szobából álló lakás, amely egyszersmint hivatalos helyiségül is szolgál; ezen szoba fűtéséhez az egyház ad fütőanyagot s a világítási költségét is fedezi.

Az állással a következő kötelességek vannak összekötve: hetenkint felváltva a templomi és egyéb lelkészi hivatali teendők teljesítése. A presbitérium által részére kijelölendő tanintézetekben, illetve osztályokban legfeljebb 16 órán át vallásoktatás teljesítése, általában pedig az állás szolgálati szabályzatában előírt kötelességek végzése. E szabályzatot a pályázni óhajtók az egyház jegyzői hivatalától kikérhetik.

A pályázati határidő f. 1918. évi április hó 15 ig terjed, pályázók ez ideig küldjék be pályázatukat a hódmezővásárhelyi református lelkészi hivatalhoz. A megválasztott segédlelkész 40 korona útiköltséget kap.

Pap Imre,
elnök-lelkész.

Most jelent meg:

IMÁDSÁGOK

bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.

Irta:

F. VARGA LAJOS

nagyrábéi református lelkész.

I. kötet ára fűzve 8 kor., kötve 12 kor.
A II. kötet 3—4 hét múlva jelenik meg, ára ugyanannyi lesz.

Portóra 1 K küldendő.

Kaphatók:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalában

DEBRECENBEN.

A „HANGYA"

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA"

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA"

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

Ujdonságok!

Kis József: Egyházi beszédek és imádságok (1917) Ára 4 korona.

Széles S.: Jézussal a viharban. Tanitások a világháború idején. Ára 1 kor. 20 fillér.

Gaal J. A falu gondozása. *Thessedik Sámuel* élete, alkotásai és müvei. Ára 6 kor.

Walther: Luther jelleme. Fordította: *ifj. Viktor J.* Ára 8 korona.

Lorántfy Zsuzsánna Egyesület Emlékkönyve (1918). *Ravasz László* beszédeivel. Ára 2 kor.

Kaphatók:

KÓKAI LAJOSNÁL

BUDAPEST,

IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Portóra 10% felárt kérek.

Megjelent

F. VARGA LAJOS:

„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre"

című imakönyvének I. kötete.

Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.

Mindenki részére igen alkalmas!

Megrendelhető:

HOFFMANN ÉS KRONOVITZ

könyvkiadóhivatalában

Debrecen, Ferenc József-ut 49.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 14—15. szám. Sárospatak, 1918. április. 7—14.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor.
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *Rácz L.*: Kisegítő lelkészek. — *Takács Mihály*: A lelkészi fizetés kérdéséhez. — *Szikszai Fabricius — Szinyei G.*: Emlékbeszéd Perényi Gáborné felett. (Folyt. köv.) — *Janka Károly*: Élet a halálban. (Temetési beszéd.). — *Svingor Jenő*: Ismét Zoványi-ügy. — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

Kisegítő lelkészek.

Lapunk múlt évi 40—41. számában *Jövőnk egyik problemája* cim alatt a theologiai hallgatók létszámának nagyarányú apadása folytán fenyegető lelkészhiánynyal s azokkal a módokkal és eszközökkel foglalkoztam, amelyekkel a lelkészi pályát és a theol. akadémiákon való tanúlmányozást a leendő hittanhallgatók előtt kivánatosabbá tehetjük, a sanyarú diákévek eltöltését rájok nézve megkönnyithetjük. Akkor sem ringattam s most sem ringatom magamat abban a reménységben, hogy ha javaslataim elfogadtatván, a lehető legnagyobb kedvezményt nyújtjuk is theologus-ifjainknak (teljesen ingyenes étkezés, lakás, fűtés, világítás a felállitandó theol. internátusban), theol. akadémiáink ismét megnépesednek, theologus-ifjaink száma egy pár év alatt ismét 75—80-ra emelkedik. Nem, erre nem igen lehet többé számitanunk, a háború alatt a közgondolkozás roppant anyagias irányba fordúlt, a nemesebb, ideálisabb felfogás nagyon megromlott (az általános erkölcsi lazúlás, bomlás, sajnos, theol. ifjainkra is átragadt, akik nem hajlandók kötelességeiket komolyan végezni) s nem valószinű, hogy a szerényen dotált, nagyvilági szereplésre és érvényesülésre kevés alkalmat nyújtó papi pálya a mai, mohón előretörtető világban ifjainkra nagyobb vonzóerőt gyakorolhasson. Nekünk tehát már jó előre más eszközökről is gondolkoznunk és gondoskodnunk kell, hogy híveink lelki szükségeit kielégithessük, az üresen álló paróchiákba és árván maradó gyülekezetekbe lelki vezetőket állitsunk.

Egy pár ilyen útat-módot vetek itt fel, — nálunk valamennyi új, kipróbálatlan még, de a külföldi prot. egyházakban többé-kevésbbé használatban, gyakorlatban vannak és Isten országa épitésében hasznos szolgálatot végeznek.

Ilyen első sorban a *nők* lelkészi szolgálata. E kérdés most kerül a zsinat elé, az egyetemes tanügyi bizottság — mint lapunk tudósitásában olvasható volt — a zsinat elé útalta annak a kérdésnek eldöntését, vajjon a nők bocsáthatók-e egyházunkban lelkészi pályára, feljogosithatók-e a lelkészi szolgálat végzésére? E kérdést, mint tudjuk, az a körülmény tette aktuálissá, hogy Budapesten 2, Kolozsvárt pedig 1 női hallgatója van a theol. akadémiának, részben pedig talán az is, hogy gr. Apponyi Albert közoktatásügyi miniszter, több izben tett kijelentése szerint, komolyan foglalkozik azzal a gondolattal, hogy a jogi pályát a nők előtt is megnyissa. Nem akarok a zsinat e tárgyú határozatának elébevágni, nem akarok e fontos kérdésben zászlót bontani, mert azt tényleg nagyon megfontolandónak tartom, hogy a szószéki szolgálatot, a gyülekezetek vezetését nőkre bizhatjuk-e a férfiakkal egyenrangúan; — de mégha e tekintetben a zsinat döntése tagadó lenne is, egy tér még akkor is marad, ahol a theol. tanúlmányokat végzett nők egyházunknak hasznos szolgálatokat tehetnek, lelkipásztor-kollegáik munkáját átvállalhatják s őket a lelkészi és szószéki szolgálatnak visszaadhatják s ez: *a vallásoktatás*. Nagyvárosi gyülekezeteinkben a különféle tanintézetekben való vallásoktatás szinte megbirhatatlan terheket róv a a lelkész s a mellette működő s.-lelkész vállaira; Budapesten a hitoktató lelkészeknek és segédlelkészeknek egész gárdája működik s mégsem képesek mindenütt eleget tenni. Mennyi sok lenyűgözött erő felszabadúlna, mennyi sok, eddig parlagon maradt vagy csak fogyatékosan művelt terület változnék termékeny mezővé, ha kellőleg képzett, buzgó női vallásoktatók kellő számban állanának a nagyvárosi gyülekezetekben a vallásoktatás rendelkezésére, ha a nyitrai lelkésznek nem kellene 4—5, az eperjesi lelkésznek 2—3 vármegye középiskolával biró városaiba vallásóra-adásra útazgatnia, ha e tisztét női vallástanítók végeznék el helyette s ő e helyeken csak a gyülekezeti élet ápolásával foglalkoznék, sőt egybenmásban még itt is segítségre találna a női vallásoktatóban!

Choisy Jenő genfi egyetemi tanár már egy év óta nagy propagandát fejt ki ez irányban, mert hiszen a francia és franciasvájci gyülekezetek már évek óta meglehetős nagy lelkészhiánynyal küzdenek. Ő, az ottani fejlettebb, nagyobb mértékben a belmissziói tevékenységre irányúló egyházi életet tartva szem előtt, más rendbeli munkákban is segítőtársnak akarja megtenni a női lelkészeket, nevezetesen a női kézimunka-tanitásban, a betegápolásban,

Lapunk jelen számához 1/4 iv melléklet van csatolva.

a vasárnapi iskolákban, mindenféle szamaritánus és jótékony egyesületekben, a Ker. Ifj. Egyesületben, az egyházi ének- és zenetanításban stb. Viszont nem kívánná, hogy a nők 4 évig legyenek theol. hallgatók, hanem megelégednék 2 évi hallgatással, amely főkép a biblia (anyanyelven), egyháztörténelem, vallápsychologia, nevelés- és oktatástan, gyakorlati theologia és betegápolás tanúlmányozására irányúlna. Choisy szerint már az őskeresztyén gyülekezetekben is voltak női lelkészek (Priscilla, Fülöp evangélista 4 lánya), de a III. században eltiltották őket a működéstől s e tilalom egyik oka volt a keresztyén egyház elgyöngülésének, mert ezáltal az egyház egy hatalmas hatóerőtől fosztotta meg magát. A klérikalismus nem tűrhette a női lelkészeket . . . „A ker. egyház, midőn ma a női lelkészet új életrekeltésén dolgozik, csak az apostoli kor és az őskeresztyénség elveinek megfelelőleg cselekszik“ (Les ministéres féminins dans l' Eglise primitive. Lausanne, 1917).

Másik mód lenne kisegítő lelkészek nyerésére, s itt ismét Svájc példája lebeg előttem, a mai tudományos lelkészképzés fentartása mellett az alsóbbrendű, mondjuk: *gyakorlati lelkészképzés* megindítása részint érettségi vizsgálatot nem tett, részint más pályákról — a lelkészi hivatás ellenállhatlan szerelmétől indíttatva — a lelkészi vagy missziói pályára lépni óhajtó egyének számára. Genfben erre szolgál az „Evangyeliumi theologiai fakultás“; ebben azoknak, akik talán középiskolát nem végeztek, egy előkészítő évet kell tölteniök s azután következik két-három éven át a theologia tanúlmányozása (héber és görög nyelv nélkül), főtekintettel a gyakorlati lelkészi és missziói működésre. Nálunk is lehetne ilyen kurzusokat rendezni, akár az 5 egyházkerületnek közösen (pl. Budaesten, vagy Debrecenben), akár a meglevő theol. pkadémiákon, esetleg 1—2 külön tantárgy, vagy előadás beállításával. Az ilyen tanfolyamokra kellene útalni a más pályákról a lelkészi pályára átlépő jelölteket, ide az átlépő kath. papokat, hogy legyen egy t is idejök a mi evangy. egyházunk elveibe és tanaiba beleelni magokat, mielőtt különbözeti vizsgálatra bocsáttatnának; — s végül ide a jóravaló, vallásos érzésü, papias gondolkozású tanítókat, akik kétévi kurzus elvegzése után egy egy kis faluban hivatott papok és tanítók lennének egy személyben.

Még egy harmadik fajta segítségre is lehet gondolnunk a lelkészi munka végzésénél, olyanra, amilyenről *dr. Kováts István* budapesti theol. tanár ír a *Prot. Szemle* múlt évi 4—5. füzetében (283—289. l.): lelkesebb és arra örömmel vállalkozó híveinknek megfelelő theol. ismerettel való felruházására, hogy aztán bevonhassuk őket az egyházsegítő munkában való segedkezésre (vasárnapi iskola, ker. irat- és bibliaterjesztés, csecsemővédelem, betegek látogatása, szegények gondozása). Kováts I. népszerű theol. tanfolyamokon — az őszi és téli hónapok esti órái ban — óhajtaná előkészíteni ezeket az egyháztársadalmi munkásokat. Nagy gyülekezetekben és különösen szórványokban ezek a segédmunkások megbecsülhetetlen szolgálatot tehetnének gyülekezeti életünknek. „Ha kisebb lesz is a hivatásos lelkipásztorok száma, lesznek mellettük diakonusok, diakonisszák, misszionáriusok s igy bátrabban szemébe nézhetünk azoknak az áramlatoknak, amelyek — akár jobbról, akár balról — hatalmas szervezettséggel, nagy vagyonnal és egész irodalommal törnek ellenünk. Ezért van szükségünk népszerű theol. tanfolyamok és az ezekből kifejlődő evangelizáló iskolák szervezésére“ (289. l.).

Az itt fölvetett kérdések, újitások, úgy vélem, megérdemelnék, hogy a lelkészértekezletek foglalkozzanak velök, azok gyakorlati keresztülvihetőségének, szervezésének föltételeit megvitassák, hogy igy aztán azok megérlelődve, egyházunk köztudatába átmenve, meg is valósúlhassanak. *Rácz L.*

A lelkészi fizetés kérdéséhez.

Egyházi lapok hasábjain, hivatalos gyűléseken és lelkészértekezleteken mind sürübben és határozottabban foglalkoznak a lelkészi fizetés kérdésével s különösképpen a párbérmegváltásból eredő bajokkal s ezzel kapcsolatban az egyházi hivatalnokok megrövidítésével.

A baj onnan eredt, hogy az egyetemes konvent a szük marékkal mért államsegélyből ugyancsak szükmarkuan elégité ki már kezdetben az adócsökkentési segélyért folyamodó egyházakat s kötött helyzetében nem vetett számot a jövendő szükségleteinek a mértékével, Öreg hiba volt kezdetben ugy vetni meg az alapot, hogy ez alapot a következő évtizedek is mozdithatatlan fundamentumnak tekintsék. Másik hiba volt, hogy az adócsökkentési segély lényegével — legalább kezdetben — nagyon kevesen voltak tisztában: az egyházi hivatalnokokat csábitotta az alkalom, hogy minél előbb megszabadulhassanak a párbérszedéssel járó ezernyi kellemetlenségtől s készpénzben kaphassák fizetésüket az egyház pénztárából, amivel a hivektől is függetleniteni gondolták magukat; a jövővel természetesen kevesen törődtek és a legtöbb helyen minden föltétel és kikötés nélkül tértek át a párbérfizetésről a mai egyházi adózás rendszerére. Csak elvétve találkoztak a jövőbe is néző lelkek, akik belementek ugyan az adócsökkentési segéllyel járó uj adózási rendszerbe, de csak bizonyos időre és minden meglepetés ellen biztositó kikötésekkel.

A legtöbben — sajnos — föltételek nélkül fogadták el párbérük helyett a készpénzfizetést, amin egyébként csudalkozni egyáltalán nem lehet. És itt jön a harmadik, sarkalatos hiba, amit egyházi hatóságaink követtek el. Azoktól a hivatalnokoktól ugyanis, akik párbéreket megváltatták: egyházmegyék és kerületek uj dijlevél kiállitását követelték, melyekben a legtöbbször szó sem volt többé terményről, vagy közmunkákról, fáról stb., csupán az összegről, a mivel ezeket megváltották. És e lelkész, tanitó vidám szivvel szedte fel negyedévenként az egyház pénztárából a váltságösszeget, ami ugyan már kezdetben kevesebb volt, mint kellett volna lennie, de legalább nem volt panaszos és pontosan kezéhez jutott az illetőnek.

Jött azonban, a mire a jövőbe néző emberek sem számitottak: a háboru. Az első, sőt a második éve is csak hagyján! De hogy mit tesz ma 100 köböl gabona helyett 1152 koronát kapni, mikor egy némely tisztársunk közel 50 koronát ad ki egy köböl gabonáért, s bármelyikünk fantasztikus árakat fizet egy-egy ruhadarabért és más szükségleti cikkekért: ugy hiszem nem kell külön hangsulyoznom. A kik kóstoljuk, keserüen érezzük az izét. Nagyon sok kálvinista paróchián, a hol eddig a tisztes szegénység uralkodott;

ma nélkülöznek, többet mordok: éheznek és rongyoskodnak az emberek.

De nem akarom tovább ecsetelni azt, amit a vak is láthat. Hanem fentiekből kifolyólag egy képtelen helyzetre akarok rámutatni. Annak idején, mint említém, egyházmegyék és kerületek az adócsökkentéses egyházaktól bekivánták az új díjleveleket. A legtöbben eleget tettek a hivatalos felszólításnak: törvény, hát törvény. Az óvatosabbak minden eshetőség ellen biztosították magukat. A kevésbé óvatosak a tiszta pénzértéket irták bele a díjlevélbe s nem tettek a hivekkel szemben jegyzőkönyvi kikötéseket sem. Akadtak azonban olyanok is, akik figyelmen kivül hagyva az egyházhatósági felszólitást, nem terjesztették be az új díjleveleket: maradtak a régi mellett, de szedték a fizetséget készpénzben. Most ezek megkapták mulasztásuk jutalmát azokkal egyben, akik pedánsak is voltak, óvatosak is voltak: hiveiket a törvény kötelezheti, hogy fizetésüket természetben szolgáltassák ki, vagy a terményárakat a folyó ár szerint fizessék, hiszen rájuk nézve még mindég a régi díjlevél érvényes; azok pedig akik egyik kategóriába sem tartoznak, ám bűnhődjenek érette, a miért sem eléggé óvatosak sem hanyagok nem voltak.

Hogy ez égbekiáltó igazságtalanság: mindenki beláthatja. Hogy a bajon valahogyan segiteni kell és pedig hamarosan: erős a remenységem, hogy ezt is átérzik az arra illetékesek. A kezdeményezésnek — nagyobb összeütközések elkerülése végett — mindenesetre felülről kellene kiindulnia s meggyőzni a népet arról az igazságról, amit ugyan a legtöbb gyülekezetben látnak, de nem látnak maguktól az emberek, hogy lelki vezéreik is emberek, akiknek nélkülözése elsősorban az ő homlokukra nyomja a szégyenbélyeget Isten és emberek előtt.

Ajánlom e dolog bővebb és alaposabb megvitatását egyházi embereink és hatóságaink szives figyelmébe! *Takács Mihály.*

Emlékbeszéd

Perényi Gáborné szül. Ország Ilona felett.

— Irta: *Szikszai Fabricius Balázs.* Latinból magyarra fordította: *Szinyei Gerzson.* —

(Folyt.)

Beszéd.

Felszólítottak hát Mélt. uraim! Tekintetes nemesi rend! és a többi szíves hallgatóim, hogy ismét beszéljek valamit arról a Mélt. Asszonyról, akinek a porrészeit át kell adnunk már a földnek, mindazok szülőanyjának, akik erre a világra jönnek és pedig úgy beszéljek, amint azt a közszomorúság és annak a fájdalomnak a keserűsége engedi, melyet a különböző renden lévőknek siralmas kesergéséből kivehetek. És sorrendet fogok tartani az előadásban és pedig aszerint, mint a fennforgó tárgyra nézve részint történeti olvasmányaimból, részint hitelreméltó embereknek elbeszéléséből és azoknak a beszédéből megtudhattam, akik a Méltóságos asszonyt közelebbről ismerték.

Kétségtelen, hogy az Ország-család, melyből ez az úrnő származott, ezt a nemzetségi nevét, hűsége, erényei és az ország javára szolgáló vitéz haditetteinek nyilvános elismerése miatt kapta. Én pedig teljesen abban a véleményben vagyok, hogy a család első alapitóinak a nemzet közszavazatával és pedig az ország főembereinek valamelyik népes közgyűlésén adták ezt a fenséges címet. Mint a külföldi görög és latin történetekben is olvassuk, hogy azok a régi hősök, a legyőzött nemzetekről vagy az egész nemzetre háruló érdemek és jótétemények miatt dicsőitő melléknevet kaptak. Ezért azok az áfrikai, ázsiai, macedoniai, achájai, cretai, numidiai, baleáresi melléknevű hadvezérek[2] az egész föld kerekségén elhíresedvén, örök emlékezetre tettek szert az utókornál. Vannak, akik a család eredetét I. Lajos királyunk koráig viszik fel, aki Mátyás király előtt leghatalmasabb és legszerencsésebb királyunk volt s aki Kr. u. 1340 körül uralkodván, dicső tetteivel nemcsak Európát, hanem az egész föld kerekségét betöltötte. Némelyek Zsigmond királyig viszik, aki Kr. u. 1400 körül uralkodott. De a család első feltűnéséről, minthogy arról és más családok történetéről hitelesen nem szól a történet, igazán nem merek állítani valamit. És valóban sajnálnunk kell, hogy a híres családok közül, melyeknek a közügyek körül szerzett érdemeit s örök dicséretre méltó tetteit magasztalja a történet, oly kevésnek birjuk igazi leszármazását, holott a szomszéd nemzetek irói sok századra visszamenőleg hosszú sorrendben, egész az ő korukig össze szokták állítani fejedelmeiknek nemzedékrendjét.

De tudjuk, hogy ez azoknak a hanyagságából történt, akik a régi idők történeteit feljegyezték, vagy inkább alkalmas írók kevés volta miatt, ami a magyar nemzetnek, mely inkább a hadi, mint a békés tudományokkal foglalkozott, mindig nagy baja volt, nagy veszteségére hirének, nevének és dicsőségének. Még ha a jelenlegi idők viszonyait megvizsgáljuk is, azt látjuk, hogy a történetírás főurainknak mostani nyomorúlt kapzsisága és a tudományoknak barbár elhanyagolása miatt odáig jutott, hogy még a minap történtekről sincs hiteles elbeszélésünk, sőt több még mindennapi történtekről is, milyeneket a végvárakban, a törökök folytonos kirohanásai alkalmával gyakorta hallunk, csak annyit tudunk, mint amennyi a köznép száján koholva elterjed, midőn mindenki told csél-csap módra valamit a hallottakhoz és nem marad fenn semmiféle biztos előadása az utókorhoz méltó történeteknek. A kevéssel régibb, különösen a Mátyás után következő időről, minthogy akkor hiteles, saját történetirónk nem volt, csak annyit tudunk, amennyit éltesebb emberek nagy atyáiktól, kik azt az időt megérték, hallottak. És ha erről a főurak idejdkorán nem gondoskodnak, kevés idő múlva rút feledés homálya fogja borítani mindazt, ami történik. De nem tudom, mi haszna van annak, hogy a főurak nem törődése és a köztudatlanság miatt panaszkodunk, midőn a nemesség előkelőbbjei is még a mindennapi eseményeket is szándékosan eltitkolják a tudós emberektől, bizonyára képteleneknek és érdemetleneknek tartván őket arra, hogy azokat az országgal megismertessék, pedig volnának néhányan[3], akik az országos eseményeket évenkénti feljegyzés folytán, emlékiratba szedve, talán megőrizhetnék.

[2] *Afrikai* melléknevet kapott *P. Cornelius Scipio* a carthágói győző; *ázsiait Cajus Cornelius Scipio*, az előbbi fia, *Antiochus* syriai király legyőzője; *macedonit L. Aemilius Paulus*, *Perseus* legyőzője és *Qu. Caecilius Metellus Macedónia* meghódítója; *achájait L. Mummius Achája* meghódítója; *cretait Qu. Caecilius Metellus* Kréta meghódítója; numidiait P. Caecilius Metellus, Iugurtha legyőzője; *balleárit Qu. Caecilius Metellus*, az előbbi fia.

[3] Ő neki is szándéka volt megírni a törökökkel való háború történetét, de ebben kora halála meggátolta. L. a felette tartott emlékbeszédet Szombathy I. Biographia Professorum.

Dehogy ezután, amint látszik, nem helyén kivűl kitérés után, melyet a történeti emlékekkel való nem törődés csalt ki belőlem, ismét tárgyamra kerítsem a sort: annyi mégis, még Bonfiniusból is nyilvánvaló, hogy ezt az Ország családot a magyar főurak színejava közé számították és mindig úgy ismerték, mint amely erényes életével különböztette meg magát és nagy tekintélyű volt. Említik, hogy Mátyás király uralkodása alatt ketten tettek szert hírnévre ebből a családból: János és Mihály, kik bölcsességök, férfias jellemök, méltóságuk, hatalmi befolyásuk és gazdagságuk révén híresedtek el, úgy hogy midőn Mátyás király Giskrát, a csehek nagy hatalmú és hozzá harcias szellemű vezérét, aki Magyarországnak, Lengyelországgal határos felső vidéken nagy területen úrrá lett, fényes igéretekkel a maga iránti hűségre és engedelmességre bírta volt: az összes főúri családok közül egyedül Ország János leányát szemelte ki, hogy Giskrával törvényes házasságra lépjen. De mint valami tündöklő csillag ragyogott fel Ország Mihály dicső erényeivel, tát veleszületett becsületessége, bölcsessége, közigazgakisi ügyessége és hosszas gyakorlata és tapasztalata miatt Mátyás király Szegeden 1465 ben az ország nádorává nevezett ki, melynél nagyobb méltóságot a királyi után nem ismerünk Magyarországon. Ez a férfiú a Mátyás előtti négy király alatt folyvást és Mátyás alatt páratlan erényeiben meg nem fogyatkozva és szerencséjében soha meg nem háborítva, nagy hírnévnek és tekintélynek örvendve, töltötte el életét utolsó napjáig. Hogy egyéb jeles tetteit, melyek Bonfinius után nyilvánvalók, elhallgassam: dicsérik különösen a haza és király iránti ritka hűségét, magasztalják a tervkivitelében tanúsított bámulatos ügyességét is. Nevezetesen, midőn Mátyás király, mindjárt uralkodásának az elején igen terhes háborúkba keveredett és a kincstár is kiürült: ő volt az első, aki önként nagy összeg pénzt ajándékozott neki és azonkivül igen elmés és sikerült módon mutatta ki előtte, miként lehet a nemesség megadóztatása folytán, nagyobb hadiköltséget szerezni. Midőn a barbárok éjjeli lesből véletlenül támadva bekerítették Mátyás királyt és ő nemcsak a saját életéért, hanem egész seregének megmaradásáért döntő véres csatába volt kénytelen bocsátkozni: ebben a válságos helyzetében a királynak, igen vitézül harcolt Mihály. Önzetlenségének és becsületességének egyéb példái közt azt sem lehet hallgatással mellőznünk, hogy midőn neki a király a törvényes örökösök nélkül megüresedett és igy a kincstárra szállt nagy kiterjedésű birtokokból, hűségéért és vitézségéért, anélkül, hogy ő maga kérte volna, adományozni akart volt, nem fogadta el, nemesen igy szólván: „A királynak vannak más sokkal szegényebb, igen vitéz és érdemes főemberei, akikkel szemben ezt az adományozást nagyobb kedvezéssel és közhaszonnal lehet megtenni, én igen meg vagyok elégedve azzal, amim van jelenleg". És Ország Mihály, mint második Nestor Mátyás mellett, nagy kegyeltje volt ennek, ki atyja gyanánt tisztelte és becsülte őt, minthogy bölcsesség, tapasztalat és fejedelme iránti hűség és ragaszkodás dolgában kétségen kivül egyiknél sem állott hátrább a főurak között, akiknek nemes fajtája pedig igen el vvlt szaporodva Mátyásnak abban a dicső századában. Legyen elég még hozzátenni a király iránti tiszteletének és tántorithatatlan jellemszilárdságának azt az egyetlen bizonyitékát, mely a több főúr és püspök összeesküvése alkalmából hires mondásával is bizonyítható[4]: „Bárki legyen is az, úgy szólit, akit a szent koronával övezve látsz, az előtt még ha ökör lenne is, hajolj meg, szentséges király gyanánt tiszteld és imádd." A bölcs és a legfőbb hatalom hosszas gyakorlata folytán igen okos ember azt tartotta, hogy a felsőbb hatóságok iránti köteles engedelmességet és hűséget, mely Isten törvényével is van szentesítve és amelyet a legrettenetesebb büntetésekkel toroltak meg mindig, semmiféle hűtlenségi büntényekkel sem kell megsérteni, sőt minden vagyonunknál, még életünknél is többre kell becsülni. Ettől a Mihálytól született Imre, akinek a fia volt László, édes atyja a Méltóságos asszonynak. Ez már zsenge korában elkezdette a veleszületett szép tehetségét, mely ősi jeles fajtájától nem ütött el, kimívelni és az igazi szeméremérzés szűzies díszét a nemzetségi ragyogó fénnyel együtt tisztán megőrizni, minthogy édes anyja a Pekryek ősrégi törzséből való igen derék és nemes érzésű asszony a kegyességre és a tisztességes erkölcsökre, az ilyen ranguakhoz illőleg, féltő gonddal oktatta.

(Folyt. köv.)

[4] Arra az összeesküvésre gondol, melynek élén Gara László és Ujlaky Miklós voltak.

Élet a halálban.

Elmondatott *ifj. Bálint Dezső* királyhelmeci lelkész, az alsózempléni ref. egyházmegye papi jegyzőjének koporsójánál.

Alapige: János ev. 14. r. 19. v. „Még egy kevés idő és a világ nem lát engem többé, de ti megláttok engem, mert én élek, ti is élni fogtok."

Tisztelt Temetési Gyülekezet! Szerető körben, tanítványai meghitt, bizalmas társaságában találjuk Jézust, mikor az imént hallott szent ígék elhagyják ajkait. Készül a halálhoz s készíti ahoz tanítványait is.

Sokszor megújúl ez a jelenet földi életünkben. Földi ember nem kerülheti el a bizalmas együttlétnek ama komoly, nehéz óráit, melyeket Jézus ekként jellemez: „Még egy kevés idő és a világ nem lát engem többé." Előbb vagy utóbb osztályrészünkké lesz az a kevés idő. Ebben az itéletes, világot rengető időben pedig, — úgy tetszik nekem, — mintha éppen ez a kevés idő vált volna földi sorsunkká. A kedveseinktől való elválás egybefonódó bús alkalmai a tanítványaitól búcsúzó Mester szomorú jelenetét juttatják eszünkbe s a mikor ott van kéz a kézben, ajk az ajkon, abban a kézfogásban, abban a csókban ott van a kevés idő szomorú sejtelme, szivet elszorító, gyötrő aggodalma.

Ezzel a sejtelemmel lelkében jött, haza szülei szerető körébe, a nyájas testvéri körbe megboldogúlt barátunk: ifj. Bálint Dezső s ezzel a gyötrő aggodalommal ölelte őt keblére a szülei ház. Amott a családi körből távozók elmosódó alakjára, itt a családi körbe vágyó ifjú halványodó homlokára van bevésbe az ige komor jegyekkel: „még egy kevés idő." Ez esetben az idő csakugyan oly kevés volt, hogy kevés lett volna az még kínos álomnak is.

Bár lett volna ez is csak kínos álom, a ti remegő szivetek kínos álma! Ám ez csak a létezőt nem létezővé tenni kívánó kegyes óhajtás, mert a ravatal felől az enyészet hideg szele csap felénk és hallatja velünk a lezárt koporsóból kikelő dermesztő szózatot: „A világ nem lát engem többé."

Jertek testvéreim, meneküljünk e szivet elszorító látványtól, térjünk vissza a tanítványai szerető körében búcsúzó Jézushoz, hogy megtanuljuk tőle a legnagyobb tudományt: *életet látni a halálban is.* A tudomány kulcsa, a titok nyitja Jézus ígéje: „A világ nem lát engem többé, de ti megláttok engem, mert én élek, ti is élni fogtok."

Vessük mélyen, kitörölhetetlenül emlékezetünkbe, hogy:

Csak a világ nem lát a halálban is életet, — ellenben: Látja azt, sőt élni fogja a hívő szeretet.

A válás szomorú órájában szolgáljon ez az ige lelkünk vigasztalására s az örök élet felől való hitünk erősödésére!

I.

Jézus tanítványai társaságában mindenek előtt rámutat az ő bekövetkező halálának szükségképpeni eme következményére: „A világ nem lát engem többé."

Szeretett hallgatóim! Ezt tapasztaljuk mi is a halálban, hogy azokat, akikért éltünk, akiket úgy szerettünk és a kik minket úgy szerettek, a mi kedveseinket, nem látjuk többé. Ez a tudat aztán szinte elviselhetetlenné lesz, mert mi szeretjük kedveseinket, mint életünk céljának, boldogságunknak és boldogításunknak drága tárgyait; szeretjük úgy, amint e világban vannak, rózsás arcukkal, ragyogó szemeikkel, melyekből a szeretet, a ragaszkodás beszél hozzánk kimondhatatlanúl édes hangokon. Szeretjük járásukat, kelésüket, fejlődésüket, emelkedésüket, a karjaik forró ölelését s ajkaiknak ajkainkra való hosszú tapadását. A halálban pedig mindezeket nem birjuk, nem látjuk többé.

Itt van előttünk ez a korai koporsó, benne az élet deléhez közeledett 34 éves férfiú. Láthatjuk-e benne azt, aki volt: a szerető család egyik szemefényét, a szülék, testvérek, rokonok édes büszkeségét; egyházunk és közéletünk hivatott, lelkes munkását, gyülekezetének külső és belső dolgaiban építő apostolát, egyháza ifjúságának, gyermek nemzedékének krisztusi barátját, a fenkölt papi szolgálatnak öntudatos és erős, célokra törő és eszményi bajnokát?! Látjuk-e benne a megható ragaszkodású gyermeket, a testvéreihez gyöngéden tapadó fivért; az igaz barátot, a hazája nagyságán, szabadságán rajongó lélekkel csüggő, független gondolkozású hazafit?! Látjuk-e benne a gondos gazdát, a takarékost, de egyben a bőkezű emberbarátot, a jószívű adakozót?!

Bizony mindezt nem láthatjuk többé! Ifj. Bálint Dezsőt, mint az ároni család ároni hajtását, mint a gyermekeiben magát megszentelő édes apa, édes anya jó fiát, mint a testvéri, rokoni és baráti érzület ápolásában példát adó testvért, rokont és barátot, mint az „alma mater" meleg ragaszkodású gyermekét, mint hazájának hű, önzetlen fiát, mint a tarcali, sárospataki és legyesbényei egyházak egykori Timótheusát, mint királyhelmeci gyülekezetének 9 évig Isten kegyelméből való angyalát, mint az alsózempléni református egyházmegye többre hivatott papi jegyzőjét, mint házának gondos őrét, jövendőjének anyagiakban és lelkiekben komoly építőjét ez a világ nem látja többé! A világ nem fogja látni többé, mert a világ nem lát életet a halálban, de látja őt, mint élőt, sőt élni is fog vele örök életet a hívő szeretet.

II.

T. Tem. Gyülekezet! Jézus gondolatában Isten és a világ szétválnak, elkülönülnek egymástól. A világ a minden létező, érzékelhető dolgok valósága; Isten pedig maga a legfelségesebb érzékfelettiség, a legtökéletesebb lelki valóság. Jézus életének legnagyobb titka az, hogy ő, noha a világban van, mégis Istenben él, az Atyában. Mikor életének egy-egy forduló pontjához, nagy válságához közeledik, elszakadni törekszik a világtól, vagy legalább is meggyöngíteni igyekszik a világgal való összeköttetéseit. Tizenkét éves korában elszakad szüleitől, az ünnepi zarándokoktól s a templomban marad. Mikor ott szülei feltalálják, szemrehányó szavukra az Istenben élő lélek önérzetével válaszol: „Mi dolog, hogy engem kerestetek? Avagy nem tudjátok-é, hogy nekem azokban kell foglalatosnak lennem, amelyek az én Atyámnak dolgai?" Tanítói pályájának megkezdése előtt a pusztába menekül, hogy Istenben éljen és amikor ott negyven napi bőjt után megéhezik s a világi lét következménye a testi szükségek alakjában sürgetően elébe áll, hogy a köveket változtassa kenyerekké, visszautasitólag mondja a sátán incselkedésére: „Nemcsak kenyérrel el az ember, hanem az Istennek minden ígéjével."

Ezúttal is szűkebb világában, tanítványai társaságában találjuk, mert eljött az ő órája, hogy átmenjen e világból az Atyához.

Közelebb kívánja hát tudni magát már e világban az Istenhez, azért marad magára azokkal, akiknek közvetlen közelében élt, akiknek közvetlen közelből mutatta meg az Atyát, akiket hitre vezérelt, akikről teljes bizonyossággal tudta, hogy szeretik őt. A világ elfelejtheti őt, de ő a tanítványokban élni fog s azok is őbenne, mert a halálban is élő és munkás a hívő szeretet.

Ti gyászoló kedvesek, ti vesztes felek, nem látjátok-e ti elhunyt kedvesetek utolsó földi sorsának betelésében a Jézus utolsó földi sorsának némi hasonmását?! Nem menekült-e a ti fiatok, testvéretek is a családi kör meghitt enyhelyébe akkor, mikor érezte, hogy az idő, ami még hátra van, igen kevés?! Nem vágyódott-e közvetlen közeletekbe, nem kívánta-e veletek tölteni azt a kevés időt, ami még életéből hátra volt és nem enyhitette-e meg az élet elvesztése felett érzett nagy fájdalmát az a tudat, hogy közöttetek végzi be az életét, akikben legtisztább alakban látta megjelennI a hivő szeretetet?!

Az élet végperceiben ösztönszerüleg vágyunk mindnyájan a szeretet után, mert a szeretet legbizonyosabb mutatója az Istennek. A nagy, a nemes lelkek pedig, kik Istenben élnek, Isten közelébe vágyódnak a halálban is, hogy ne legyen az rájuk nézve elmulás, végenyészet, hanem átmenetel az Atyához, belépés az örökkévalóságba.

E boldog örökkévalóságból csendül meg idvezült barátunk ajakán a vigasztaló szózat: „ti megláttok engem, mert én élek, ti is élni fogtok."

Ti megértitek e szózatot, mert a külső lét enyészetén túl látjátok elhunyt fiatoknak, testvéretek az istennel való benső egybeforrását, sőt látjuk mi is munkásságának, istenországi szolgálatának, rokoni és baráti nemes érzületének, emberi törekvéseinek, a czél előtt letört alkotási vágyainak Istenben való megdicsőülését. Ő él és élni fog, nem az

emberi véges, egyre halványodó emlékezetben, de él és élni fog Istenben, az Atyában.

A hivő szeretet bizonyos reménységével nézzétek hát az Atyához menetelét, ezzel kérjetek áldást haló poraira. A kevés idő letelőben, a mi benne a világé volt, visszaadjuk immár a világnak. Tegyétek ezt is hivő lélekkel!

Te tiszteletreméltó ősz apa, te sziven sebzett galamb, te jó anya, ti vesztesek a szeretetben, zokogó testvérek, ti a vérség és barátság kötelékeivel hozzátartozó meleg szivü atyafiak és barátok, rajtatok a nyilatkozat sora. A Dezsőtök ajkáról elhangzott istenige, ez a menyből visszatérő üdvözlet: „én élek és ti is élni fogtok," visszhangra vár.

Lehetne-e méltóbb a visszhang, mint a hivő szeretet bizonyságtétele: Te élsz, meg sem haltál, élsz a szeretetünkben, itt élsz a szivünkben, mig csak ez a sziv egyet dobban és élsz és élni fogsz ama jobb világban, ahol veled egykor egyesit minket az örök szeretet. Addig Isten veled!

Te pedig idvezült lélek szállj, szállj! Ám a végtelenbe vivő útadon állj meg és szállj le királyhelmeczi elárvult gyülekezetedhez! Üres volt a helyed a templomban, az iskolában, a tanácsházban, üres mindenütt. Ahol földi testben eszményekkel éltél, eszményeket szóltál, szóld most a legnagyobb eszmét: „Én élek és ti is élni fogtok." Zörgess még egyszer gyülekezeteddel a kegyelem ajtaján, kérj áldást nagyokra és kicsinyekre, az előljárókra és a népre, a polgári és az egyházi községre, egyházad presbiteriumára, gondnokaira, tanitójára, tanitónőjére, hogy éljenek, virágozzanak, a szeretetben boldogak legyenek. Áldjon meg az Isten!

Szállj, szállj idvezült lélek izzó csaták véres mezejére, csatamezőkön tul távol napkeletre, szállj le hazát védő hős testvéred acélos szivébe, aztán, aztán a hazáért fogságot szenvedő két hős öcséd kesergő keblébe. Három testvéredért háromszor kérj áldást, hogy éljenek, hogy szülők kebelére az atyai házhoz, a hazai földre, életben és épségben visszatérjenek, hogy érted is helyetted is boldogitsanak ők és boldogok legyenek, Áldjon meg az Isten!

Szállj, szállj idvezült lélek! Mi pedig a te családod, rokonságod, egyházad, egyházmegyéd, szolgatársaid, barátaid, ez az egész tisztességtevő gyülekezet utánnad küldjük a hivő szeretet felmagasztosult üdvözletét: Élj az istenben, élj az örökkévalóságban! Áldjon meg az Isten! Ámen. *Janka Károly.*

Ismét Zoványi-ügy.

Az az ügy, amelynek tisztázására most én is tollat fogtam, nekem is kellemetlen, Zoványi tanár úrnak is kellemetlen, (neki talán a legkevésbbé), az olvasó közönségnek is kellemetlen és mindnyájunknak kellemetlen. Zoványi tanár úr felolvasást tartott a debreceni tudományegyetem theologiai fakultása által rendezett reformáció-emlékünnepélyen ezzel a címmel: „Az evangéliumi protestantizmus egysége a reformáció különböző irányaiban." Ez a felolvasás a *Protestáns Szemlé*ben napvilágot látott végre; azért irom, hogy végre, mert sokan kiváncsian várták már a hire után, többek között magam is. A legnagyobb érdeklődéssel vettem kezembe, mert kedves tanárom volt az irója, ón voltam az utolsó kolloquense Patakon s tudomásom szerint egy félórával a kolloquiumi jegyem beirása után már felfüggesztették állásától. Mindig nagy tisztelettel voltam a tudós és üldözött ember iránt, mert ilyennek tartottam őt. Csak az utóbbi években, amidőn lassan kialakúltak az eszményeim, vettem észre, hogy szembe kerültünk egymással. Ebben a pillanatban pedig kötelességemnek érzem, hogy felemeljem a szavamat és figyelmeztessek mindenkit, aki az én gyönge szavamat figyelemre méltatja, hogy ne engedje magát félrevezetni azoktól a szempontoktól, amiket Zoványi tanár úr szeretne az emberekkel elhitetni.

Független ember vagyok, nem gondolok az emberek itéletével, kis szobámban a könyveim közt nem engedek semmi befolyásnak helyet a lelkiismeretemre, csak az igazságnak. Ugy tetszik nekem, hogy azt a cikket egy olyan ember irta, aki szeret kötekedni. Szembeszökően elárulja ezt az a tény, hogy szükségtelenül is hangsulyozza a debreceni theologiai fakultásnak a többi hazai fakultások felett állását. Vagy hízelegni, vagy sérteni akar ezzel valamely irányban, mert jól tudja, hogy az iskolák színvonalát mindig a szellemi fokozatuk, az eszményhez való közelállásuk és a tanárok benső értéke szokta eldönteni. De ez csak a bevezetés.

Azt a cikket egy olyan ember irta, aki református theologiai tanár léttére személyes ellensége a mi reformátorunknak, Kálvin Jánosnak s az ő értékének törpitésére, érdemeinek lekicsinylésére és agyonhallgatására minden lehető eszközt felhasznál, aminek igazolására maga ez az egyetlen felolvasás tökéletesen elegendő bizonyiték. Nem is tekintve azt, hogy a többi, legnevesebb reformátorról teljes elismeréssel nyilatkozik, mig Kálvin Jánosról csakis terhelő adatokat tud mondani; nem is említve azt, hogy amidőn a beszédje végén még egyszer összefoglalja, mintegy csokorba köti a nagy reformátorok neveit, Kálvint még csak nem is tartja érdemesnek említeni: kétségtelen tény, hogy Kálvinban egy olyan embert lát, aki veszedelmes az evangéliumi tanokra és őt még rosszakaratú félremagyarázással is igyekszik úgy bemutatni a hallgatóságnak, mint alacsony szinvonalú és itélőképességű jellemet. A XVI. század legnagyobb protestáns dogmatikusának nevezi, de aki végig olvassa a cikket és látja, hogy mily megvetőleg gondolkozik Zoványi a dogmákról s mily torzszüleményeknek képzeli azokat a szellemek birodalmában, az előtt ez a magasztalás okvetlenül a legügyesebb gúnynak tünik fel. A predestinatiót, ezt a kiválóan kálvinista tantételt, jobban mondva kiválóan a ref. hitfelekezet által megragadott és teljes erővel kiemelt örök isteni elvet és legmélyebb hittapasztalás által földeritett igazságot: „elrettentő tannak" nevezi s azt mondja róla, hogy ez „abban a kegyetlen fogalomban összpontosúl, hogy némelyik ember, az az voltaképen aki azt hiszi, amit Calvinus, öröktől fogva, végérvényesen ki van szemelve, visszavonhatatlanúl el van rendelve a mennyei üdvösségre, mig minden többi, aki nem azt hiszi, a túlvilági kárhozatra"; ami nyilvánvalólag a legtudatosabb ferdítés a Kálvin jellemének rosszindulatú megrajzolására, mert a tanár úr nagyon jól tudja, hogy Kálvin az eleve elrendelést nem a saját hitétől, nem is a mások hitétől, hanem egyes egyedül Isten szabad tetszésétől tette függővé.

Kérem e sorok olvasóit, ne méltóztassanak beelégedni a Zoványi tanár úr által a dogmák ellen,

főleg a predestinátió dogmája ellen felhozott tudományos érvekkel. Zoványi tanár úrnak magának is tudnia kell, hogy a tudomány nem olyan absolut értékű, mint ahogy ő ezt a célja elérésére szeretné feltüntetni; hanem hogy ez mindig csak egy másodlagos lélektani funkciónak: az értelemnek az intellectusnak összefoglaló és fejtegető, magyarázgató munkája, amely a tapasztalás által megragadott igazságok rendszeres leirására szoritkozik. Az elme téved, a tudomány sokszor homályban tapogatózik és bizonytalanságba vész, de az igazság változatlanul megmarad. Ezért az igazi tudomány sohasem kihivó és becsmérlő, hanem mindig alázatos. Zoványi tanár úrnak tudnia kell azt, hogy az újkor legnagyobb tudósai mit tartanak az értelemről, a megismeres határairól s az örök valóságokról, melyek kideritésre várnak s készen állanak a kutatás céljaira időtlen időkig. Neki tudnia kell azt, hogy a dogmák ilyen emberi szavakba foglalásai, mértani ábrái az örök isteni igazságoknak, amelyek éltetik és hordozzák az embereket egészen az örökkévalóságig. Csak nem én fogom talán kitanitani a régi tanáromat, hogy van egy örök igazság, amelyet Jézus igy foglalt szavakba: „hálákat adok néked Atyám azokért, akiket nekem adtál;“ amit Pál apostol teljes erővel átélt, amit Augustinus kétségbevonhatatlan bizonyossággal tapasztalt, amit emberi elme tökéletesen szavakba foglalni nem bir, de amit Pál és Augustinus után, tehát nem Gottschalk után Kálvin János rettenetes bátorsággal megpróbált szavakba foglalni, ami az Isten absolut souverenitására vonatkozik? Sohasem tapasztalta, hogy a ker. vallás két véglet: Isten és ember. Isten akarata és az emberi szabad akarat békitése, minden értelmet fölülmúló és mégis tökéletes hármóniaba foglalása? Hogy ez a kettő adva van és mindkettőnek egyforma hangsulyozása elengedhetetlenül fontos, hogy a kettőt egybe nem foglalja semmiféle emberi tudomány, mert itt egy újabb eleven valóság van, t. i.: maga az egész magasabbrendű ker. élet, amit csak erkölcsi akarattal, csak cselekedettel lehet tapasztalni és megérteni. „Aki cselekszi az én menynyei Atyám akaratát, megérti erről a tudományról, hogy Istentől való.“ Tehát aki a predestináció-dogmában a hitigazságot felismerni nem képes, akinek lelkét még nem ragadta meg annak roppant fensége, annak semmi keresete a református theologiai tanszéken. Mint ahogy pl. a váltság-dogma is felölel egy másik isteni tényt, ami Jézus által való megváltatásunkat és aki pl. puszta eszményképnek tekinti a Krisztust és az ő egész tudományát puszta eszmecsoportnak és nem érzi egész különleges, páratlan és személyes értelemben megváltójának a Jézust, abból idővel lehet jó keresztyén, de ma még valódi Krisztuskövetőnek, keresztyénnek a szó evangéliumi értelmében véleményem szerint nem lehet őt tekinteni. Pedig a szóban forgó felolvasás e tekintetben sem mondható egészen kifogástalannak; tessenek elolvasni ebből a szempontból! — És egyszersmind újra nyomatékosan kérem a tisztelt olvasókat, ne gondolják, hogy ezek itt elavult fejtegetések; ezek a legújabb tudományos szempontok és mindenesetre sokkal újabbak, mint amikre a tanár úr olyan merész önbizalommal hivatkozik. A tudomány visszafelé halad a tradiciókhoz, mondotta Harnack és minden valószinüség szerint igen különös dolgokat fog még megérni a tanár úr a maga elmaradt rationálismusával, ha Isten élteti és éltesse is.

Végül, hogyan képzeli azt a szóban forgó felolvasás felolvasója, hogy a protestáns egyházaknak a dogmái kötötték meg eddig a kezét úgy, hogy nem képes beavatkozni életformaló hatalomképen a jelen társadalmi mozgalmakba? Sőt még a létszám viszonylagos apadását a XVI. század kezdete óta szintén ennek tudja be, de hogy mivel bizonyitaná, azt nem tudom elgondolni. Nem úgy van-e inkább, hogy kicsiny a szív és gyönge az akarat az emberekben, hogy a dogmákban foglalt halhatatlan igazságokat átéljük és ezzel a győzhetetlen fegyverrel hódító útra induljunk? Csodálatos osztályozásokat komponál a tanár úr! Egy pár igazi, tiszta fejű tudós, egy kicsiny kör, amelynek talán ő képezi a középpontját és az egész kerületét is, ez a letéteményese a tiszta reformátori eszméknek és vele szemben mi: a hivatalos egyház és az egész hivatalos papság, akik kárára és veszedelmére vagyunk a protestantizmusnak. Tessék kijönni kedves tanár úr a gyülekezetekbe és megnézni a mi munkánkat, akik itt harcolunk a magyar nép testét és lelkét fenyegető ezer veszedelemmel, a kevélységgel, a paráznasággal, a pénzimádással, a szociálizmus elfajulásaival és már leroskadnánk az irtózatos teher alatt, ha azokból a mélységekből, amiket a keresztyénség felséges dogmái a mélükben hordanak, de amikre a tanár úr úgy tekint, mint holt csontokra, nem lángolnának elő örök igazságok, amelyek világítanak előttünk, isteni erők, amelyek legyőzhetetlenné teszik a mi gyönge munkánkat. És emellett bele kell temetkeznünk a tudományos könyvekbe is, nemcsak azért, mert ez élvezet és lelki szükség, nemcsak, mert tudós ellenségei is vannak a keresztyén egyháznak, hanem mert a lelkünk legdrágább kincseit: hitigazságainkat még a magunk tanáraival szemben is meg kell védelmezni. Ami valóságos tragikomédia! *Svingor Jenő.*

IRODALOM.

* **A Lukács szerint való evangéliumhoz.** *Nánásy Dániel* ref. s.-lelkész. A békésbánáti ref. egyházmegye lelkészegyesületének kiadványa. A vakok bibliája és a kiadó egyesület céljaira szolgál tiszta jövedelme. Lugos, 1917. Ára 1 korona 65 fillér. 157 lap. — A könyv fontos célt szolgál: házi istenitiszteletek és a magános épülés számára akar gyakorlati kalauzként szerepelni a szentirás olvasásához, illetve a Lukács evangeliumához. A könyv, úgy látszik, a nép számára készült, stilusát és előadását tekintve. Hiba volt a könyv címében nem irni körül pontosabban a rendeltetését. A cim nem megfelelő, mintegy csonka, odavetett felületes jelzés csupán. Feltétlenül szükséges, még népszerű munkánál is, legalább az előszóban jelezni, hogy *mely* irásmagyarázó művek, kommentárok alapján haladt a szerző, már csak az irodalmi függés vagy önállóság megállapithatása céljából is. Ehelyett csak egy pongyolán odavetett megjegyzés van a címlapon, mely szerint „részben“ irásmagyarázó művek „figyelembevételével“ történt a magyarázat. A fejezetek és versbeosztások egyszerű jelzése helyett, az olvasóra való tekintetből, a könyv áttekinthetősége s igy gyümölcsözőbb használata céljából *címekben* kellett volna jelezni az egyes szakaszok tartalmát,

vezető gondolatát. Igy nagyon szétfolyó az egész, nincs belső rendje s beosztása. A magyarázó rész kétségtelenül szorgalmas, körültekintő munkáról tesz bizonyságot, egyes magyarázatok határozottan jók és építőek, de nem mindenütt egyformán. A mélyrehatolás általában nem kenyere. Az imádságok legtöbbnyire jók, közvetlenek, építőek. Kezdet-ke/dete az egész: tovább kell haladni a jobb felé. —*ir.*

* **Jánosi Zoltán: Absolon.** Tragédia 5 felvonásban. Debr. 1917, — Ismét egy dráma, mely a halhatatlan emlékű Katona József remekjének, a Bánk bán nak a hatását mutatja. Egymáshoz sokban hasonló kort varázsol elénk mindkettő, melyben a királyi udvar romlottsága miatt nagyon szenved a nép. Az alakok is csaknem ugyanazok: Támár és Melinda, Absolon és Bánk, Betseba és Gertrud, Ammon és Ottó, Biberach és Jónadab, Dávid és II. Endre, Ahitófel—Petur, a panaszosok és Tiborc, Izidóra és Ammon volt kedvese megfelelnek egymásnak bizonyos szempontból. A szavak és eszközök is egy körben mozognak. Abs. 33 l. szerelmi bájital — Bánk I. 13. hevítő por; Abs. 85. Elhirdetjük, hogy Absolon a nép igazi barátja: Bánk III. 3: Él még Bánk, atyánk, fogom kiáltani; Abs. 86. Megérdemelte sorsát! A bolond! Becsületes volt: Bánk. III. 3. Mért valék becsületes? Abs. 92. Támár nevét! Óh drága gyöngy hová kerültél? A szeméire: Bánk. I. 6. Melinda! Szent név . . . úgy elomla törhetetlen élted, hogy abból a gazoknak is jutott? Abs. 93. Ti komoly falak: Kacagjatok: Bánk I. 6. j. végső része; Abs. 95. l. Bánk III. 1. Abs. 96: B. II. 3. Abs. 97: B. III. 1. Abs. 110. l. Tüzelj! Bánk III. 3. Beszélj, beszélj; igen jól hallom én panaszodat, de a magam panasza is beszél. Abs. 111. Gaz királyi udvar: Bánk IV. 4. Királyi házban bordélyt nyitottál. Abs. 149. Bánk I. 7. Ott van a haza, ahol a haszon; Abs. 161. Bánk II. 3. (biboros gazember) Abs. 170. Az Isten a fiukat atyjuk ellen nem gyámolitja: Bánk II. 3. Az Isten nem segit soha fölkent királyok ellen. Madáchra emlékeztet több helyt (138, 28., 8., 176. l.). Bánk és Absolon tragikai vétsége is közös, Absolon törvényt lát Ammon felett, Bánk Gertrud felett. Mindkettő azt hiszi, hogy jogosan tett s mindkettő meggyőződik, hogy jogtalan volt a tett. Absolon Náthán szavaira, Bánk a Petur átkára, Myska bán „orozva gyilkoló" szavára. Mindkettő bűne az önbiráskodás. De nem értjük Absolon roppant indulatát mindjárt a darab kezdetén, sem azt, hogy miért tör atyja ellen, hiszen csak Ammont akarja megbüntetni? Indokolja ugyan haldokolva, de ez az erőszakos magyarázgatása csak a tragikumát akarná növelni, de nem növeli. Méltatlan az is, hogy a nemes lovag magához csalja Ammont s ugy öli meg. A történelemhez való ragaszkodás árt itt a drámai jellemnek. Az már hozzátartozik jelleméhez, hogy a haza ellenségeivel szövetkezni nem akar, mint Coriolanus, akiből sok vonás van benne. A IV felvonásig érdekes a cselekvény, ott azután elveszti vonzerejét. Tendentiája (a népnek földet) csak későn lesz a cselekvény indító okává, pedig ebből jobban kiindulhatott volna a Dávid elleni harc. Nyelve színes, itt-ott erőteljes, de néhol köznapi (elszelel, megfojtott vén kakas, hadi szavaló stb.) A száraz elmélkedés néhol megakasztja a cselekvényt. *G.*

* **A világháború emlékére.** Egyházi beszédek. Irta: *Bay József* okl. ref. lelkész, nagyszalontai s.-lelkész. Ára 2 kor. 50 fillér. Debrecen, 1917. 53 lap. Semmiben sem emelkedik felül a közepes átlagon; ezen a határon belül azonban megállja a helyét és egyszerűbb igények mellett értékesíthető is.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **A sárospataki ref. főiskola jóakaróihoz.** A reformatio 400 éves évfordulójának méltó megörökitésére tervezett sárospataki főiskolai internátusra inditott gyűjtés ideje lejárt, de a szétküldött „*felhivó szózat*" nagyobb része máig sem érkezett vissza. Mély tisztelettel kérem mindazokat, akiknél *Felhivó szózat*-ok, illetőleg *gyüjtő-ivek* vannak: legyenek kegyesek azokat lehető rövid idő alatt a főiskolai pénztárba visszaküldeni, hogy az adakozók *Aranykönyvének* összeállitásánál illőképpen meghasználhassuk. Sárospatak, 1918. márczius 15.

Az egyházkerületi nagybizottság előadója.

— **Gyászhirek.** *Kiss József* abaújvármegyei *hejcei* ref. lelkész folyó hó 4-én életének 67-ik, boldog házasságának 36-ik évében rövid szenvedés után elhunyt. Gyenge testű, de lelkes, buzgó tagja volt a küzdő ref. egyháznak s gondos feje szeretett családjának. Egyetlen fia nehány évvel ezelőtt a sárospataki főiskola alkönyvtárnoka volt, amiben az édes apának is nagy gyönyörűsége telt. Hű volt a kevésen. Folyó hó 6-ikától a hejcei reformátusok temetőjében piheni fáradalmait, őszinte gyászt hagyva maga után szeretteinek és jó barátainak lelkében. — Az ungi ref. egyházmegyének is vesztesége van. *Szőllössy Ferenc mokcsakerészi* lelkész, lelkipásztorkodásának 40-ik, életének 66-ik. boldog házasságának 36-dik évében f. hó 9-én, hosszas szenvedés után a nagy harcot befejezte. Sokat kellett viaskodnia a testébe fészkelődött ellenségekkel, amik akadályozták lelke röpülésében. Hervatagon járt-kelt már évek óta, sok aggodalommal saját sorsa és szeretteinek jövendője iránt. De soha nem szünt meg élénken érdeklődni ref. egyházunk, szeretett családja és hiveinek állapota felől s a Gondviselés kegyelmesen megengedte, hogy a kiket neki adott, azokat fel is nevelhette és sorsot biztosithatott számukra és úgy halhatott meg, mint aki nem ássa földbe az egy talentumát. Folyó hó 11-én temettetett el a mokcsai reformátusok sirkertjében szeretteinek, hiveinek, közel és távoli barátjainak mély részvétele mellett. Legyen áldott emlékezetük!

— **Gyűlés.** A sárospataki főiskola igazgatótanácsa április 16-án fogja tavaszi ülését megtartani.

— **Értesités.** Értesitem azokat az akadémiai hallgatókat és gimnáziumi tanulókat, akik a jövő iskolai évben (1918—1919) valamely tápintézeti alapitványra vagy kedvezményes tápintézeti helyre óhajtják magukat felvétetni, hogy a szülőikkel (gyámjukkal) iratott és a Nagytiszteletü és Tekintetes Igazgatótanácshoz intézett folyamodványukat *1918 május 5 ig* hozzám adják be. A Tápintézeti Alapszabályok bővebb ismertetése a múlt évi Értesitő 141—149. lapján található A Tápintézeti Alapszabályok szerint a folyamodványhoz melléklendők: *a*) Leckekönyv, illetve gimnáziumi bizonyitvány, *b*) Hitelesitett adókönyvi kivonat, *c*) Családi értesitő. Sárospatak, 1918. április 13. *Maller Sándor* tápintézeti felügyelő.

— **Felhivás.** A sárospataki főiskolában levő ösztöndijakért szóló kérvények május hó 5-ig adandók be

főleg a predestinátió dogmája ellen felhozott tudományos érvekkel. Zoványi tanár úrnak magának is tudnia kell, hogy a tudomány nem olyan absolut értékű, mint ahogy ő ezt a célja elérésére szeretné feltüntetni; hanem hogy ez mindig csak egy másodlagos lélektani funkciónak: az értelemnek az intellectusnak összefoglaló és fejtegető, magyarázgató munkája, amely a tapasztalás által megragadott igazságok rendszeres leirására szoritkozik. Az elme téved, a tudomány sokszor homályban tapogatózik és bizonytalanságba vész, de az igazság változatlanul megmarad. Ezért az igazi tudomány sohasem kihivó és becsmérlő, hanem mindig alázatos. Zoványi tanár úrnak tudnia kell azt, hogy az újkor legnagyobb tudósai mit tartanak az értelemről, a megismeres határairól s az örök valóságokról, melyek kideritésre várnak s készen állanak a kutatás céljaira időtlen időkig. Neki tudnia kell azt, hogy a dogmák ilyen emberi szavakba foglalásai, mértani ábrái az örök isteni igazságoknak, amelyek éltetik és hordozzák az embereket egészen az örökkévalóságig. Csak nem én fogom talán kitanitani a régi tanáromat, hogy van egy örök igazság, amelyet Jézus igy foglalt szavakba: „hálákat adok néked Atyám azokért, akiket nekem adtál;“ amit Pál apostol teljes erővel átélt, amit Augustinus kétségbevonhatatlan bizonyossággal tapasztalt, amit emberi elme tökéletesen szavakba foglalni nem bir, de amit Pál és Augustinus után, tehát nem Gottschalk után Kálvin János rettenetes bátorsággal megpróbált szavakba foglalni, ami az Isten absolut souverenitására vonatkozik? Sohasem tapasztalta, hogy a ker. vallás két véglet: Isten és ember, Isten akarata és az emberi szabad akarat békitése, minden értelmet fölülmúló és mégis tökéletes hármóniaba foglalása? Hogy ez a kettő adva van és mindkettőnek egyforma hangsulyozása elengedhetetlenül fontos, hogy a kettőt egybe nem foglalja semmiféle emberi tudomány, mert itt egy újabb eleven valóság van, t. i.: maga az egész magasabbrendű ker. élet, amit csak erkölcsi akarattal, csak cselekedettel lehet tapasztalni és megérteni. „Aki cselekszi az én menynyei Atyám akaratát, megérti erről a tudományról, hogy Istentől való.“ Tehát aki a predestináció-dogmában a hitigazságot felismerni nem képes, akinek lelkét még nem ragadta meg annak roppant fensége, annak semmi keresete a református theologiai tanszéken. Mint ahogy pl. a váltság-dogma is felölel egy másik isteni tényt, ami Jézus által való megváltatásunkat és aki pl. puszta eszményképnek tekinti a Krisztust és az ő egész tudományát puszta eszmecsoportnak és nem érzi egész különleges, páratlan és személyes értelemben megváltójának a Jézust, abból idővel lehet jó keresztyén, de ma még valódi Krisztuskövetőnek, keresztyénnek a szó evangéliumi értelmében véleményem szerint nem lehet őt tekinteni. Pedig a szóban forgó felolvasás e tekintetben sem mondható egészen kifogástalannak; tessenek elolvasni ebből a szempontból! — És egyszersmind újra nyomatékosan kérem a tisztelt olvasókat, ne gondolják, hogy ezek itt elavult fejtegetések; ezek a legújabb tudományos szempontok és mindenesetre sokkal újabbak, mint amikre a tanár úr olyan merész önbizalommal hivatkozik. A tudomány visszafelé halad a tradiciókhoz, mondotta Harnack és minden valószinüség szerint igen különös dolgokat fog még megérni a tanár úr a maga elmaradt rationálismusával, ha Isten élteti és éltesse is.

Végül, hogyan képzeli azt a szóban forgó felolvasás felolvasója, hogy a protestáns egyházaknak a dogmái kötötték meg eddig a kezét úgy, hogy nem képes beavatkozni életformaló hatalomképen a jelen társadalmi mozgalmakba? Sőt még a létszám viszonylagos apadását a XVI. század kezdete óta szintén ennek tudja be, de hogy mivel bizonyitaná, azt nem tudom elgondolni. Nem úgy van-e inkább, hogy kicsiny a szív és gyönge az akarat az emberekben, hogy a dogmákban foglalt halhatatlan igazságokat átéljük és ezzel a győzhetetlen fegyverrel hódító útra induljunk? Csodálatos osztályozásokat komponál a tanár úr! Egy pár igazi, tiszta fejű tudós, egy kicsiny kör, amelynek talán ő képezi a középpontját és az egész kerületét is, ez a letéteményese a tiszta reformátori eszméknek és vele szemben mi: a hivatalos egyház és az egész hivatalos papság, akik kárára és veszedelmére vagyunk a protestantizmusnak. Tessék kijönni kedves tanár úr a gyülekezetekbe és megnézni a mi munkánkat, akik itt harcolunk a magyar nép testét és lelkét fenyegető ezer veszedelemmel, a kevélységgel, a paráznasággal, a pénzimádással, a szociálizmus elfajulásaival és már leroskadnánk az irtózatos teher alatt, ha azokból a mélységekből, amiket a keresztyénség felséges dogmái a méhükben hordanak, de amikre a tanár úr úgy tekint, mint holt csontokra, nem lángolnának elő örök igazságok, amelyek világítanak előttünk, isteni erők, amelyek legyőzhetetlenné teszik a mi gyönge munkánkat. És emellett bele kell temetkeznünk a tudományos könyvekbe is, nemcsak azért, mert ez élvezet és lelki szükség, nemcsak, mert tudós ellenségei is vannak a keresztyén egyháznak, hanem mert a lelkünk legdrágább kincseit: hitigazságainkat még a magunk tanáraival szemben is meg kell védelmezni. Ami valóságos tragikomédia! *Svingor Jenő.*

IRODALOM.

* **A Lukács szerint való evangéliumhoz.** *Nánásy Dániel* ref. s.-lelkész. A békésbánáti ref. egyházmegye lelkészegyesületének kiadványa. A vakok bibliája és a kiadó egyesület céljaira szolgál tiszta jövedelme. Lugos, 1917. Ára 1 korona 65 fillér. 157 lap. — A könyv fontos célt szolgál: házi istenitiszteletek és a magános épülés számára akar gyakorlati kalauzként szerepelni a szentírás olvasásához, illetve a Lukács evangeliumához. A könyv, úgy látszik, a nép számára készült, stilusát és előadását tekintve. Hiba volt a könyv címében nem irni körül pontosabban a rendeltetését. A cim nem megfelelő, mintegy csonka, odavetett felületes jelzés csupán. Feltétlenül szükséges, még népszerű munkánál is, legalább az előszóban jelezni, hogy *mely* irásmagyarázó művek, kommentárok alapján haladt a szerző, már csak az irodalmi függés vagy önállóság megállapithatása céljából is. Ehelyett csak egy pongyolán odavetett megjegyzés van a címlapon, mely szerint „részben“ irásmagyarázó művek „figyelembevételével“ történt a magyarázat. A fejezetek és versbeosztások egyszerű jelzése helyett, az olvasóra való tekintetből, a könyv áttekinthetősége s igy gyümölcsözőbb használata céljából *címekben* kellett volna jelezni az egyes szakaszok tartalmát,

vezető gondolatát. Igy nagyon szétfolyó az egész, nincs belső rendje s beosztása. A magyarázó rész kétségtelenül szorgalmas, körültekintő munkáról tesz bizonyságot, egyes magyarázatok határozottan jók és építőek, de nem mindenütt egyformán. A mélyrehatolás általában nem kenyere. Az imádságok legtöbbnyire jók, közvetlenek, építőek. Kezdet-kezdete az egész: tovább kell haladni a jobb felé. —*ir.*

* **Jánosi Zoltán: Absolon.** Tragédia 5 felvonásban. Debr. 1917, — Ismét egy dráma, mely a halhatatlan emlékű Katona József remekjének, a Bánk bán nak a hatását mutatja. Egymáshoz sokban hasonló kort varázsol elénk mindkettő, melyben a királyi udvar romlottsága miatt nagyon szenved a nép. Az alakok is csaknem ugyanazok: Támár és Melinda, Absolon és Bánk, Betseba és Gertrud, Ammon és Ottó, Biberach és Jónadab, Dávid és II. Endre, Ahitófel—Petur, a panaszosok és Tibore, Izidóra és Ammon volt kedvese megfelelnek egymásnak bizonyos szempontból. A szavak és eszközök is egy körben mozognak. Abs. 33 l. szerelmi bájital — Bánk I. 13. hevítő por; Abs. 85. Elhirdetjük, hogy Absolon a nép igazi barátja: Bánk III. 3: Él még Bánk, atyánk, fogom kiáltani; Abs. 86. Megérdemelte sorsát! A bolond! Becsületes volt: Bánk. III. 3. Mért valék becsületes? Abs. 92. Támár nevét! Óh drága gyöngy hová kerültél? A szeméire: Bánk. I. 6. Melinda! Szent név . . . úgy elomla törhetetlen élted, hogy abból a gazoknak is jutott? Abs. 93. Ti komoly falak: Kacagjatok: Bánk I. 6. j. végső része; Abs. 95. l. Bánk III. 1. Abs. 96: B. II. 3. Abs. 97: B. III. 1. Abs. 110. l. Tüzelj! Bánk III. 3. Beszélj, beszélj; igen jól hallom én panaszodat, de a magam panasza is beszél. Abs. 111. Gaz királyi udvar: Bánk IV. 4. Királyi házban bordélyt nyitottál. Abs. 149. Bánk I. 7. Ott van a haza, ahol a haszon; Abs. 161. Bánk II. 3. (biboros gazember) Abs. 170. Az Isten a fiukat atyjuk ellen nem gyámolitja: Bánk II. 3. Az Isten nem segit soha fölkent királyok ellen. Madáchra emlékeztet több helyt (138.,28.,; 8.,176. l.). Bánk és Absolon tragikai vétsége is közös, Absolon törvényt lát Ammon felett, Bánk Gertrud felett. Mindkettő azt hiszi, hogy jogosan tett s mindkettő meggyőződik, hogy jogtalan volt a tett. Absolon Náthán szavaira, Bánk a Petur átkára, Myska bán „orozva gyilkoló" szavára. Mindkettő bűne az önbiráskodás. De nem értjük Absolon roppant indulatát mindjárt a darab kezdetén, sem azt, hogy miert tör atyja ellen, hiszen csak Ammont akarja megbüntetni? Indokolja ugyan haldokolva, de ez az erőszakos magyarázgatása csak a tragikumát akarná növelni, de nem növeli. Méltatlan az is, hogy a nemes lovag magához csalja Ammont s ugy öli meg. A történelemhez való ragaszkodás árt itt a drámai jellemnek. Az már hozzátartozik jellemébez, hogy a haza ellenségeivel szövetkezni nem akar, mint Coriolanus, akiből sok vonás van benne. A IV felvonásig érdekes a cselekvény, ott azután elveszti vonzerejét. Tendentiája (a népnek földet) csak későn lesz a cselekvény indító okává, pedig ebből jobban kiindulhatott volna a Dávid elleni harc. Nyelve színes, itt-ott erőteljes, de néhol köznapi (elszelel, megfojtott vén kakas, hadi szavaló stb.) A száraz elmélkedés néhol megakasztja a cselekvényt. *G.*

* **A világháború emlékére.** Egyházi beszédek. Irta: *Bay József* okl. ref. lelkész, nagyszalontai s.-lelkész. Ára 2 kor. 50 fillér. Debrecen, 1917. 53 lap. Semmiben sem emelkedik felül a közepes átlagon; ezen a határon belül azonban megállja a helyét és egyszerűbb igények mellett értékesíthető is.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **A sárospataki ref. főiskola jóakaróihoz.** A reformatio 400 éves évfordulójának méltó megörökitésére tervezett sárospataki főiskolai internátusra inditott gyűjtés ideje lejárt, de a szétküldött „*felhivó szózat*" nagyobb része máig sem érkezett vissza. Mély tisztelettel kérem mindazokat, akiknél *Felhivó szózat*-ok, illetőleg *gyüjtő-ivek* vannak: legyenek kegyesek azokat lehető rövid idő alatt a főiskolai pénztárba visszaküldeni, hogy az adakozók *Aranykönyvének* összeállitásánál illőképpen meghasználhassuk. Sárospatak, 1918. márczius 15.

Az egyházkerületi nagybizottság előadója.

— **Gyászhirek.** *Kiss József* abaújvármegyei *hejcei* ref. lelkész folyó hó 4-én életének 67-ik, boldog házasságának 36-ik évében rövid szenvedés után elhunyt. Gyenge testű, de lelkes, buzgó tagja volt a küzdő ref. egyháznak s gondos feje szeretett családjának. Egyetlen fia nehány évvel ezelőtt a sárospataki főiskola alkönyvtárnoka volt, amiben az édes apának is nagy gyönyörűsége telt. Hű volt a kevésen. Folyó hó 6-ikától a hejcei reformátusok temetőjében piheni fáradalmait, őszinte gyászt hagyva maga után szeretteinek és jó barátainak lelkében. — Az ungi ref. egyházmegyének is vesztesége van. *Szöllössy Ferenc mokcsakerészi* lelkész, lelkipásztorkodásának 40-ik, életének 66-ik. boldog házasságának 36-dik évében f. hó 9-én, hosszas szenvedés után a nagy harcot befejezte. Sokat kellett viaskodnia a testébe fészkelődött ellenségekkel, amik akadályozták lelke röpülésében. Hervatagon járt-kelt már évek óta, sok aggodalommal saját sorsa és szeretteinek jövendője iránt. De soha nem szünt meg élénken érdeklődni ref. egyházunk, szeretett családja és hiveinek állapota felől s a Gondviselés kegyelmesen megengedte, hogy a kiket neki adott, azokat fel is nevelhette és sorsot biztosithatott számukra és úgy halhatott meg, mint aki nem ássa földbe az egy talentumát. Folyó hó 11-én temettetett el a mokcsai reformátusok sirkertjében szeretteinek, hiveinek, közel és távoli barátjainak mély részvétele mellett. Legyen áldott emlékezetük!

— **Gyűlés.** A sárospataki főiskola igazgatótanácsa április 16-án fogja tavaszi ülését megtartani.

— **Értesités.** Értesitem azokat az akadémiai hallgatókat és gimnáziumi tanulókat, akik a jövő iskolai évben (1918—1919) valamely tápintézeti alapitványra vagy kedvezményes tápintézeti helyre óhajtják magukat felvétetni, hogy a szülőikkel (gyámjukkal) iratott és a Nagytiszteletü és Tekintetes Igazgatótanácshoz intézett folyamodványukat *1918 május 5 ig* hozzám adják be. A Tápintézeti Alapszabályok bővebb ismertetése a múlt évi Értesitő 141—149. lapján található A Tápintézeti Alapszabályok szerint a folyamodványhoz melléklendők: *a*) Leckekönyv, illetve gimnáziumi bizonyitvány, *b*) Hitelesitett adókönyvi kivonat, *c*) Családi értesitő. Sárospatak, 1918. április 13. *Maller Sándor* tápintézeti felügyelő.

— **Felhivás.** A sárospataki főiskolában levő ösztöndijakért szóló kérvények május hó 5-ig adandók be

a közigazgatói hivatalba. *Csontos József*, az ösztöndíjügyek előadója.

— **Lelkészi,** illetve egyházi *konferenciát* rendez theol. akadémiánk tanári kara május 28—31. napján, melyre az érdeklődőket, első sorban a lelkész urakat már most tisztelettel meghívjuk. A részletes programmot legközelebb fogjuk közölni. Olcsó és jó ellátásról gondoskodni fogunk. Jelentkezéseket május 15-ig kér *Nagy Béla* theol. dékán.

— **A Radácsi György-alapítványra** *Nemes Lajos* kir tan., nyug. kir. tanfelügyelő 50 koronát küldött; ez összeggel az alapítvány állása 1425 kor. 94 fillér.

— **Az alsóborsodi egyházmegyéből.** Az alsóborsodi egyházmegye tavaszi közgyülését május hó 2-án Miskolczon a vármegyeház nagytermében fogja megtartani. — A mult hó végén felbontott szavazatok többségével tanácsbirákká választattak *Farkas István* miskolczi és *Pósa Péter* cserépfalui lelkészek. — A borsodgeszti lelkészválasztást az időszaki e. m. bíróság érvényesnek mondotta ki s igy a megválasztott Váradi Pál kistokaji s. lelkész állását akadálytalanul elfoglalhatja a rendes időben. — Az egyházmegyéből ujannon behivatott katonai szolgálatra Molnár Gyula bükkzsérczi lelkesz, a ki Sátoraljaujhelyen teljesit szolgálatot.

— **Novák Lajos siremlékére** ujabban befolyt adományok: *Rácz Gábor* tábornok 25 K. — *Pungur Béla* vámosujfalui segédlelkész 10 K. — *Gaál István* tiszaföldvári h. lelkész ismételten 100 K. Összesen 135 K. — Ez összeg a Sp. Ref. Lapok 1917 okt. 14-iki számában nyugtázott 931 K-val együtt ma *1066 kor.* Kelt Sárospatakon, 1918 márc. 20. *Rohoska József.*

— **A keresztyénség ellen.** A *Népszava* (zsidószocialista napilap) húsvéti számának „Messiás" című vezércikke Jézust „proletár lázadónak", „rebellis agitátornak" nevezi s azt mondja: „Jézus, ha élt, valami kis proletárcsoport vezére lehetett, aki a próféták módján agitátorkodott, prédikálta a gazdagok és hatalmasok ellen az osztályharcot és hirdette és élte a nincsetlen szegények gyakorlati kommunizmusát". A cikk ellen, mely a mai egyházat azzal vádolja, hogy „egyebet sem tesz, csak a gazdagok gazdagságát és a vagyonosok vagyonát védelmezi" s „Jézussal, e keresztrefeszitett proletárral a mai proletárt elkábítja és elámítja", — az ügyészség megindította a bűnvádi eljárást.

— **Koedukáció a horvát középiskolákban.** A horvát bán 1917 dec. havában rendeletet adott ki, melynek értelmében mindazon községekben, hol leányközépiskola nincs, a leányok a fiuközépiskolákba rendes tanulókul felvehetők, ugyanolyan föltételek mellett, mint a fiuk, föltéve, hogy az egyes intézetekben a viszonyok a leányok bejárását megengedik.

— **Az erdélyi ref. egyházkerület** május 4—5-én fogja püspökbeiktatással egybekötött rendes közgyülését megtartani. A közgyülés főbb tárgyai lesznek: néhai dr. Kenessey B. püspök gyászünnepélye (emlékbeszédet mond dr. Ravasz L.); Nagy Károly püspük fölszentelése és ünnepélyes beiktatása; a reformáció 400-ados jubileuma; ifjú lelkészek fölszentelése; egyházkerületi főjegyzőválasztás, — ez utobbira egyedüli jelölt dr. Ravasz László theol. tanár.

— **Külföldi vegyes hirek.** *Noyont*, Kálvin szülővárosát, március 26-án a németek visszafoglalták a franciáktól s azóta a város állandóan a francia nehéz tüzérség tüzelése alatt áll, úgyhogy régi híres székesegyháza, melynek tövében Kálvin született, teljesen elpusztult s az egész város egy romhalmaz. — *Westfália*-tartomány 454 evang. lelkésze aggódva amiatt, hogy az általános és egyenlő választójog behozatala Poroszországban a felekezeti vagyis keresztyén népiskolák fenállását a legnagyobb mértékben veszélyeztetni fogja, a porosz királyhoz azzal a kérelemmel fordult, hogy a felekezeti népiskola fentartására mindent kövessen el. Erre a következő választ kapták: „Ő felségének a keresztyén népiskola fentartása szívén fekszik." — A *porosz képviselőház* állandó bizottsága egyhangúlag elfogadta Traubnak és társainak azt az indítványát, hogy a jövő évi költségvetési javaslatba 20,000 márkát vegyenek fel a reformáció és ellenreformáció korára vonatkozó kutatások céljára és ezzel a feladattal egy prot. és kath. tudósokból álló bizottságot bizzanak meg. — Az *upsalai* érsek, a *krisztiániai* püspök és a *seelandi* püspök a francia prot. egyházak szövetségét is meghívták egy összejövetelre, amely a semleges és harcban álló országok keresztyénségére nézve épolyan jelentőséggel birna, mint a stockholmi értekezlet a nemzetközi socializmusra nézve; meghívásukra elutasító választ kaptak.

— **Irodalmi pályázat.** A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság nyilt pályázatot hirdet Koszoru cimü kiadványainak tiz füzetére. Ez évben a Koszoru füzeteinek tárgya a katonákat érdeklő, de a protestáns öntudat emelését is szolgáló rövidebb elbeszélések, rajzok, költemények. Számolni kell azzal a változással, melyet a világháboru katonáink lelkében és a magyar társadalom és nép életében előidézett. A család és a haza, az egyház és a nemzet szeretete, ősi nagy értékeinek hagyományos megbecsülése, a társadalmi rend és a tulajdon tisztelete, a felebaráti szeretet és polgári együttérzés ápolása legyenek a Koszoruba szánt munkák vezérgondolatai. Épiteni akarunk velük anélkül, hogy unalmas elmélkedésekbe bocsátkoznánk. Ezért az elvontabb természetü kérdéseket lehetőleg élet- és jellemrajzokban kell megvilágositani. Az előadás nyelve legyen magyaros, könnyen érthető, népies, de nem pórias, Egy-egy füzet terjedelme 1—1½ kis nyomtatott iv. A kiadásra elfogadott munka tiszteletdija kis ivenként rendszerint 50 korona. A dolgozat a Társaság tulajdona marad. A pályázat nyilvános, jeligés levélre nincs szükség. A pályaműveket junius végéig kell a társulat titkárához (Budapest, IV., Deák-tér 4.) beküldeni. Budapest, 1918 márczius 20. *Dr. Raffay Sándor*, titkár.

— **Adományok a főiskola internátusi és fenntartási alapjára.** Az orosházi takarékpenztár 20 K; A homorodszentmártoni ref. lelkészi hivatal 7 K; Biró János abaujvári ref. lelkész 10 K; a kisdobronyi ref. hivek 1—1 K szem. járuléka 944 K; a jablonczai ref. hivek 1—1 K. szem. jár. 459 K; a szalókai ref. hivek 1—1 K. szem. jár. 762 K; a nagyvizsnyói ref. hivek 1—1 K. szem. jár. 719 K; az alsókemenczei ref. hivek 1—1 K. szem. jár. 74 K; az erdőbényei ref. hivek 1—1 K. szem. jár. 760 K; a simai ref. hivek 1—1 K. szem. jár. 116 K; a tiszaladányi ref. hivek 1—1 K. szem. jár. 300 K; a szirénfalvai ref. hivek 1—1 K. szem. jár. 317 K; a gagybátori ref. hivek 1—1 K. szem. jár. 430 K; Nemes Lajos kir. tan., ny. kir. tanfelügyelő 100 K; a nyiri ref. hivek 1—1 K. szem. jár. 350 K; összesen: 5368 K; a lapunk mult számában kimutatott végösszeggel együtt 332,121·18 K. (folyt. köv.)

Most jelent meg:

IMÁDSÁGOK

bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.

Irta:

F. VARGA LAJOS

nagyrábéi református lelkész.

I. kötet ára fűzve 8 kor., kötve 12 kor. A II. kötet 3—4 hét múlva jelenik meg, ára ugyanannyi lesz.

Portóra 1 K küldendő.

Kaphatók:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalában

DEBRECENBEN.

A „HANGYA"

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA"

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA"

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmívelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

Ujdonságok!

Kis József: Egyházi beszédek és imádságok (1917) Ára 4 korona.

Széles S.: Jézussal a viharban. Tanítások a világháború idején. Ára 1 kor. 20 fillér.

Gaal J. A falu gondozása. *Thessedik Sámuel* élete, alkotásai és müvei. Ára 6 kor.

Walther: Luther jelleme. Fordította: *ifj. Viktor J.* Ára 8 korona.

Lorántfy Zsuzsánna-Egyesület Emlékkönyve (1918). *Ravasz László* beszédeivel. Ára 2 kor.

Kaphatók:

KÓKAI LAJOSNÁL

BUDAPEST,

IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Portóra 10% felárt kérek.

Megjelent

F. VARGA LAJOS:

„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre"

című imakönyvének

I. kötete.

Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.

Mindenki részére igen alkalmas!

Megrendelhető:

HOFFMANN ÉS KRONOVITZ

könyvkiadóhivatalában

Debrecen, Ferenc József-ut 49.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 16—17. szám. Sárospatak, 1918. április. 21—28.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor.
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *Dr. Buza László*: A kath. és a ref. egyetem. — *Sz.*: A felsőszabolcsi ref. egyházmegye közgyűlése. — *Vas János*: A középszabolcsi ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése. — *cs.*: A főisk. igazgatótanács ülése. — *Varga Imre*: Lelkészértekezleti gyűlés F.-Borsodban. — *Nótárius*: A gömöri egyházmegye közgyűlése. — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetések.

A katholikus és a református egyetem.

A „Magyar Kultura“ április 5 iki számában *Buday Gyula* nagyváradi jogakadémiai tanár érdekes cikket ir „A kath. autonomia és a kath. egyetem“ címmel. Azt a gondolatot veti fel, hogy a három kath. (nagyváradi kir. kath, pécsi püspöki és egri érseki) jogakadémiának s a 18 r. k. hittani intézetnek az egyesitésével s az e célra szolgáló alapok és jövedelmek felhasználásával egy kath. egyetemet állítsanak fel s kimutatja, hogy a kath. egyháznak e célra körülbelől évi 1 és ¼ millió korona áll rendelkezésére. Ha a tanúlmányi alap átadatik a kath. egyháznak s az egyház ez alap jövedelméből évenként annyit ad a kath. egyetemre, amennyi az 1913-iki költségvetés szerint az ugyanez alapból fentartott pozsonyi és nagyváradi kir. kath. jogakadémiákra fordittatott, az állam minden anyagi támogatása nélkül felállítható egy erős kath. egyetem.

Ez a körülmény kell, hogy gondolkozóba ejtsen minket, reformátusokat is. Az a gondolat, amelyet Buday felvet, nálunk nem új. Már évek óta szó van a három ref. jogakadémia egyesitésének tervéről, sőt egyes theol. akadémiák megszüntetéséről s az erőknek e téren való egyesitéséről is hallottunk. Nagyon itt volna az ideje, hogy e terveket az illetékes tényezők komolyan megvitassák, illetőleg, hogy az egyetemes egyház egy egységes felső oktatási programmot állapitson meg.

Ma főleg a jogakadémiák előljáróságai teljes bizonytalanságban vannak. Intézeteiket nem merik sem feladni, sem kellőképen fejleszteni, mert nem látják, hogy milyen szerep vár a jövőben a jogakadémiákra. Ezt a kínos bizonytalanságot, mely nagymúltú jogi főiskoláink lassú elsorvadását eredményezi, nemcsak az államkormány idézi elő azzal, hogy a jogi oktatás reformjáról s a jogakadémiák jövőjéről nem dönt, hanem előidézi elsősorban maga az egyetemes egyház, mert nem állit fel egy határozott felső oktatási programmot.

A debreceni ref. akadémia feladásából arra lehetne következtetni, mintha egyházunk végleg visszsza akarna vonúlni a felső oktatás teréről. Mert ha egy ref. egyetem felállítása volna a programm. akkor érthetetlen, hogy miért adta fel egyházunk szinte látszólagos előnyökért a legerősebb s egyetemmé legkönnyebben kiépithető akadémiánkat.

Nem tudjuk, hogy a debreceni akadémia feladásában tényleg a felső oktatás teréről való visszavonúlás programmja nyert-e tudatos megvalósitást, de azt állítjuk, hogy, ha az lett volna is eddig a programm, ezt ma feltétlenül újabb megfontolás tárgyává kell tenni.

A tanúlmányi-alapnak a kath. egyház számára való átengedése új helyzetet teremtett a felső oktatás terén is. A kath. egyetem terve a megvalósulás stádiumába jutott. Felállításának anyagi akadályai legalább is nincsenek. Ha eddig talán nem lelkesültünk is a felekezeti egyetemekért, ma, amikor már szinte kétségtelen, hogy kath. felekezeti egyetem felállítását megakadályozni nem lehet, mi sem ragaszkodhatunk a kizárólag állami egyetem jelszavához.

Az bizonyos, hogy ma gy ref. egyetemet felállítani sokkal nehezebb lesz, mint a debreceni akadémia feladása előtt, de azért az erők egyesitésével, nem lehetetlen. Csak félre kell tennünk minden lokális és kerületi külön érdeket, s az egyetemes egyház egységes programmjának megvalósitásán kell közös erővel dolgoznunk.

Mi legyen ez a programm? Mindenek előtt jogakadémiáinkat kell abba az állapotba hozni, hogy — ha a viszonyok úgy alakulnak — egyetemekké kiépithetők legyenek. Ma, sajnos, egyik jogakadémiánk sincs ilyen állapotban s szilárd meggyőződésünk, hogy külön-külön egyik sem lesz ilyenné kifejleszthető. De a három jogakadémia felszabadítható erőinek egyesitése esetén az egyetemes egyház anyagi támogatásával egy olyan akadémiát állithatunk fel, melyet a jogi oktatás bárminő reformja sem lenne képes elsoperni. Legfelebb egyetemmé léptethet elő. Ezt a jogakadémiát feltétlenül össze kell kapcsolni egy erős theologiai fakultással, hogy készen legyen a jövő ref. egyetemének alapja.

Hogy ez az egyetem Sárospatakon legyen-e, mely múltjánál fogva leginkább igényt tarthat rá, vagy egyebütt, az szerintünk másodlagos kérdés.

A zsinat össze van hiva. Ugy tudjuk, hogy a legilletékesebb tényezők foglalkoznak az egyetemes

Lapunk jelen számához ¼ iv melléklet van csatolva.

egyház jogakadémiájának gondolatával. Messze kiható jelentősége volna, ha a zsinatnak egyházunk érdekeit a felső oktatás téren egy egységes és határozott programm felállításával sikerülne biztosítani.

Dr. Buza László.

A felsőszabolcsi ref. egyházmegye közgyülése.

A felsőszabolcsi ref. egyházmegye április hó 10-én Kisvárdán tartotta közgyülését, amelyen az egyházmegye lelkészi kara és világi képviselői csaknem kivétel nélkül megjelentek. Az egyházmegye kiváló és szeretett esperesének: *Vas Mihály*nak a lemondása hozta össze — háboru óta talán első izben — ilyen szép számmal az egyházmegyei közgyülés alkotó tagjait. Fájdalmasan vette mindenki tudomásul Vas Mihály esperes visszavonhatatlan elhatározását, hogy megrendült egészségére tekintettel az egyházmegye vezetésétől visszalép. A ragaszkodásnak, az elismerésnek, a hálának és a bizalomnak olyan koszoruját rakta le a közgyülés az egyházmegye vezetésétől váló esperes lábai elé, amilyenre ref. egyházi közéletünkben igen ritkán van eset. A marasztaló szó és a kérlelés hiába hangzott el annyiak ajkáról, a szivek hiába olvadtak össze a tiszteletnyilvánitásban, Vas Mihály, ki az egyházmegye megalakitója, bölcs vezére, tapintatos előljárója és erőskezü kormányzója volt, kinek az egyházmegye bölcsőjétől kezdve mai előhaladását köszönheti, megszünt az egyházmegye valóságos esperese lenni. Hálából az egyházmegye örökös tiszteletbeli esperessé választotta a távozót.

Az egyházmegye közgyülése különben rövid volt s alig vett igénybe egy délelőttöt.

A tanácsbirói értekezlet d. e. 9 órakor kezdődött. A közgyülést ½11 órakor Vas Mihaly esperes imája után Jármy Miklós gondnok nyitotta meg. Ezután történt a tagok számbavétele, majd Dr. Zsiday Dániel vil. tanácsbiró és Dr. Piskóti Ferenc vil. főjegyző eskütétele. Az esperesi időszaki jelentés megemlékezett országos közéletünk vesztességéről: Dr. Kenessey Béla püspök haláláról, ugyszintén Nagy Károly theol. tanárnak püspökké történt megválasztásáról. Megemlékezett a mérhetetlen erkölcsi vesztességről, a melyet a csaknem négy év óta folyó háboru eddig is okozott. Javaslatára felirt az egyházmegye a kerületi gyülésre, hogy népnevelésünk óriási veszteségének a pótlására f. évi szept. 1-től katonai szolgálatot teljesitő tanitóink mentesitését kérelmezze. Ari Antal laskodi és Nagy Sámuel révaranyosi lelkészek állásukban megerősitettek. Ezután az ujonnan választott tanitók eskütétele következett. Az esperesi lemondás — a kérlelések eredményre nem vezetvén — indokára tekintettel, elfogadtatott s a szavazatok beadásának határideje 1918 május 15-ben állapittatott meg. Az egyházmegye területéről elköltözött Kiss József vil. tanácsbirónak a lemondását is elfogadta a közgyülés, mig Valády Mátyás lelkészi aljegyzőt megtartotta állásában. Közgyülés a nagybányai ref. egyházmegye korpótlék és adósegély tárgyában hozott határozatát támogatja, s a tiszakerületi ág. hitv. ev. lelkészegyesület inditványa kapcsán kéri a kerületet, hogy irjon a kormányhoz a lelkészi fizetésnek korszerű rendezése tárgyában. Görömbei Péter mándoki lelkész egyh. m. tanácsbiró alapos tudással és kellő előkészülettel készitett javaslata alapján sürgeti az 1848. évi XX. t.-cz. tökéletes végrehajtását, a katholikus autonomia megvalósitását s tiltakozik az egyházi és iskolai alapoknak a róm. kath. autonómia tulajdonjogába való bocsátása ellen. Kéri a vármegye közgyülését, hogy irjon fel az országgyüléshes a nevezett kérdésnek, — aminek a megvalósitására ma nem elég nyugott a hangulat — a napirendről való levétele érdekében.

Több apró adásvételi ügy és tanitói díjlevelek letárgyalása után a közgyülés 1 órakor véget ért.

Gyűlés után közebéd volt a nagyvendéglőben — ahol számos pohárköszöntő hangzott el — sajnálattal buesuzott mindenki a távozó esperestől. A jövendő bizonytalansága sokak lelkében visszhangot keltett: vajjon ki lessz méltó a Vas Mihály örökébe lépni? „Mert sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak". (Mát. 22. 14.)

Sz.

A középszabolcsi egyházmegye tavaszi közgyülése.

A középszabolcsi egyházmegye 1918. évi április hó 16. és 17. napján tartotta tavaszi rendes közgyülését Görömbei Péter esperes és Gencsy Albert e. m. gondnok elnöklete alatt.

Az első napon, 16-án délelőtt birósági ülés volt, melyen pár kisebb közig. birósági ügy nyert elintézést, fegyelmi ügyek felhője is borongott a tárgysorozaton, de ezek még nem voltak megérve a döntésre: hát ha jóra fordul az ügy . . . Délután a szokásos előértekezlet volt a tulajdonképpeni közgyülés minél simább lefolyásának biztositására.

Április 17-én reggel felcsendült a szép számmal összesereglett gyülést alkotó tagok ajkán az ének s utánna az imádság esperesünk vezetésével s könyörögtünk segedelemért, szabadulásért, csendesebb időkért, békességért. Imádkozás után esperesünk tartalmas beszéddel nyitotta meg a közgyülést s a harcban védekezésre serkentett az ellen a romboló, mindent fenekestől felforgató szellem ellen, amely Oroszországban bolsevikizmus név alatt dühöng s fenyegeti végveszéllyel a megtört kolosszust. A szép megnyitó után következett az esperesi időszaki jelentés olyan emelkedett lendülettel, olyan gazdag tartalommal, mely a legnagyobb elismerést váltotta ki mindnyájunk lelkéből esperesünk iránt, akinek munkabirása és munkálkodásának eredménye éveinek számaival növekedik.

Az esperesi időszaki jelentésből is részvéttel értesült e. m. közgyülés arról a mély gyászról, mely Gencsy Albert kőztiszteletben álló e. m. gondnokunkat fenkölt lelkü hitvese elhunytával érte. Örömmel hallottuk a jelentésből, hogy Br. Podmaniczky Géza és neje ujabb adományokkal, alapitványokkal áldoztak a jótékonyság és áldozatkészség oltárán, s legujabban Nyirbaktán iskolát emeltek 25—30,000 K értékben és 10,000 K-ás szegényalapot létesitettek. — Szép megemlékezéssel méltatta az esperesi jelentés Tompa Mihály születésének 100 éves fordulóját. — Megértettük továbbá, hogy ez e. megye 43 gyülekezetéből vitték el a harangokat, legfölebb 1 maradt meg egyelőre, több egyház a harangért járó kártéritést a hadsegélyző hivatalnak engedte át. — Az iskolázás nagyon meggyérült tanerővel, de a lehetőség korlátai között haladt valahogy, csupán 3—4 egyházban szünetel teljesen.

Az 1848: XX. t.-cz. végrehajtására és a kath. autonómiára vonatkozó országgyűlési törvényjavaslatra nézve mig egyfelől tudomást szerzett e. m. közgyűlésünk a zsinat véleményéről, másrészről közgyűlésünk a saját nézetének is kifejezést adott.

A terjedelmes, de minden pontjában aktuális időszaki jelentés meghallgatása után az ujonnan választott e. m. tisztviselők eskütétele következett. Ugyanis most iktatta be e. m. közgyűlés Szikszay András e. m. tanácsbirót, Porzsolt István és Gönczy János e. m. aljegyzőket, Vas János őri lelkész e. m. ellenőrré választatott, Kiss József sényői lelkész pedig számvevőszéki jegyző lett.

Az érdekelt lelkészek, tanitók sürgették az e. m. leányinternátus megnyitását, a melynek működését a háborus viszonyok megakasztották. Azonban a megnyitás valószinűleg lehetetlen, az igazgatótanács megpróbálja majd az akadályok elhárítását, ami nagyon kivánatos volna.

Számos ügy nyert még elintézést, a gondos, szakavatott előkészités tette lehetővé, hogy a sok számból álló tárgysorozat délre ki volt meritve, délutánra már csak a jegyzőkönyvi hitelesités maradt. Vajha derülne már s visszatérnének a békés idők a béke áldásaival! *Vas János*

A főiskolai igazgató-tanács ülése.

A sárospataki ref. főiskola igazgató tanácsa április 16-ikán tartotta Sárospatakon rendes gyűlését. Dókus Gyula és Komjáthy Gábor gondnokok elnöklete alatt jelen voltak: Bálint Dezső, Kovács Béla, Szűcs István, Hutka József, Czinke István, Bernáth Zoltán, Meczner Béla, Bernáth Aladár, Farkas Géza, Puky Endre, mint az egyh.-kerület kiküldöttjei; Dr. Buza László akad., Ellend József főgimn. igazgató; Radácsi György gazd. választmányi elnök, Kovácsy Sándor, a gazd. választmány, Csontos József, a közisk.-szék kiküldöttje. A fontosabb tárgyai voltak: Jelentés a Lónyai-alapítványok ügyéről; Telegdy Bertalan 1000 koronás alapítványa, Soltész Lenke úrnő Soltész Ferenc-alapítvány címen 10 drb 300 K. névértékű takarékpénztári részvényt adományozott, Szeremley Gábor, a nagynevű professor értékes fia végrendeletileg 2000 K. hagyott a főiskolára. Egyik legfontosabb kérdés volt a bálványosi birtok épitkezési ügye, mert ebbe kapcsolódik bele az a nagyon is meggondolandó indítvány, hogy a convictus könnyebb ellátásának céljára a főiskola házi kezelésbe vegye egyes erre alkalmas birtokait, ezzel áll összefüggésben az alsózempléni egyh.-megye ugyanezt célzó indítványa, gazdasági intéző, gazd. előadó beállítása, stb., stb. Ig.-tanács az ügy minél alaposabb s minden részletre kiterjedő tanulmányozása végett a maga kebeléből az elnökségen kívül kiküldötte Farkas Géza, Bernáth Zoltán, Bálint Dezső igazgató-tanácsosokat, úgy, hogy a gazd. választmányi elnökkel, s a gazd. választmány által kiküldendő 2 taggal, egy gazd. szakértővel s egy pénzügyi szakértővel kiegészített bizottságban készitsenek a főiskolára nézve elsőrangú s szinte döntő fontosságú kérdésben részletes előterjesztést. Gazd. választmány jelentést tett a Szabó Zsigmond-féle telek felrigolirozásáról, a könyvek kötési árának emeléséről, a theol. tanárok, főisk. alkalmazottak részére kiutalt beszerzési előlegekről, hadi pótlékról, Székely István háznagyhelyettes munkaköréről s díjjazásáról. Közisk.-szék a szénior és alkönyvtárnok részére indítványozott ruhabeszerzési és háborús segélyt. Közisk. szék a különböző székek jegyzői részére a tiszteletdíjak emelését indítványozta, a helyettesítési díjak is újabban megállapittattak, a rendkivüli tárgyak tanitása minden tanulónak hozzáférhetővé tétetett. — A theol. kar a theol. internátus ügyében tett indítványát ezúttal nem tárgyalta ig.-tanács, mivel a jelenlegi viszonyok a legegyszerübb beszerzéseket is lehetetlenné teszik. Akad. szék előterjesztést tett a II. félévi jogi helyettesitésekről és tervezett pótszemeszterről, annak mikénti ellátásáról. A szénior munkakörre vonatkozó közisk.-széki előterjesztést ig.-tanács majd akkor tárgyalja, ha az ó-szövetségi tanszékkel kapcsolatban a helyzet tisztázást nyer. Örvendetes tudomásúl szolgált, hogy Zsoldos Benőt levéltárnoki teendőiben Rohoska József díjmentesen helyettesíti, az ó-szövetségi tanszéket pedig ez isk. évben — ugyancsak díjmentesen — Radácsi György helyettesitette, a Bathó Lenke-alapítvány a hangverseny-zongora beszerzésére ez évben 312 koronával növekedett. Megnyugvással vette tudomásúl ig.-tanács a tápintézeti felügyelő s a főisk. orvos félévi jelentéseit s a felmerült indítványokra meghozta a maga határozatait. Gimn. szék jelentései a Dr. Tüdős István-féle 1000 koronás alapitvány felhasználását illetőleg, Szilágyi Benő hazatéséről s tanításainak megkezdéséről, az előfordult fegyelmi ügyekről tudomásúl vétettek, tápintézeti és tandíjmentességi kérvények elintéztettek, Horváth Lajos a Horváth Maria-féle műegyetemi ösztöndíjra ez évre felvétetett. Több rendbeli kisebb-nagyobb fontosságú, főleg jelentésekből álló ügyek elintézése után az 1918—9-ik évi költségvetés tárgyaltatott le. *Cs.*

Lelkészértekezleti gyülés F. Borsodban.

A felsőborsodi egyh. m. papsága április hó 17-én tartotta meg lelkészegyesületi gyűlését Miskolczon. A rövid de vonzó tárgysorozat a nehéz közlekedési viszonyok ellenére is sok lelkésztestvérünket késztette a megjelenésre. Tárgysorozatunk egyik pontja — Emlékbeszéd Szuhay Benedek felett — szinte kegyeletes emlékünnepéllyé tette gyülésünket, melyen a hálás kartársak áldoztak kidőlt jelesünk emlékének. Sok kiváló lelkésztársunktól búcsúztatott ő el életében e körben bennünket, megható emlékbeszédeivel sokszor inditott könnyezésre minket, most pedig ő érte hulltak könnyeink, őt sirattuk el még egyszer. A kartársi szeretetten kivül, főleg e megemlékezés inditotta a köztünk való megjelenésre dr. Tüdős István püspököt, Tóth Béla alsóborsodi esperest, Farkas Istán miskolczi lelkészt, Csik Dániel vallástanárt, Domby László igazgatót, Lengyel István püspöki titkárt stb. kik gyülésünk fényét, díszét emelték, melyért előkelő vendégeinknek szives köszönetünket nyilvánitottuk.

Közének és Szabó Lajos megható, szép alkalmi imádsága után tartotta meg lelkes elnökünk, *Szentmártoni Dániel,* szép megnyitó beszédét, melyben mind ama kérdéseket felölelte s tárgyalta, melyek ma minden ref. lelkipásztor lelkét elfoglaljak. A tartalmas beszédet jegyzőkönyvi megörökitésre méltatta gyülésünk.

Ezután *Molnár József* tanácsbiró adta elő szépen megirt emlékbeszédét *Szuhay Benedek* elhunyt kartársunk felett. A régi iskolatárs, az első osztálytól mindvégig — egészen a sirig — hű barát emlékezik itt meg a szerető szivű barátról és közvetlen melegséggel, szemtanui hűséggel ismerteti meg velünk az ő gyermekségét, ifjukori álmodozásait, férfikora küzdelmét, egyh. irodalmi munkásságát, költészetét. Oly mesteri kézzel varázsolja elénk az ő alakját, hogy a felszáradó könnyek ujból előtörtek s vele együtt még egyszer el kellett siratnunk. És éppen ezek a könnyek mutatták meg legjobban a szép megemlékezés igazi értékét. (A beszédet — hacsak terünk engedi — közölni fogjuk. Szerk.)

Bartha Gyula gondos és részletes jelentést adott az egyes egyházakban végzett belmissziói munkálkodásainkról s az adatok alapján örömmel állapitja meg, hogy belmissiói működésünkkel évről-évre mind közelebb-közelebb igyekszünk vinni hiveinket, — a reánk bizottakat — a végső cél, az Isten országa felé.

Élvezetes szabad előadásban is gyönyörködtünk. Svingor Jenő szépen folyó, szabatos előadásában — *Uj veszedalmek és régi segitség a lelkipásztori munkában*: — rámutatott az uj veszedelmekre, melyek alapja, a Mammon imádása. — Ebből származnak a kevélység, az erkölcsi fegyelem meglazulása s a többi veszedelmek. A mérkőzés elkerülhetetlen s nekünk is csoportositani kell a hű sziveket, a Jézus embereit. Kérjünk erős hitet, Jézusért élni-halni kész, lángoló lelkesedést, mert ezek fognak a harcban felemelni s megtartani bennünket s igy a végső győzelem a mienk lesz. — A képekben gazdag s példákkal is ilusztrált előadást nagy szellemi élvezettel hallgattuk és hálásan megköszöntük.

Több helyi érdekü ügy letárgyalása után a következő pályatételek tüzettek ki: 1.) Az általános békekötés alkalmára irandó egyházi beszéd. Pályadij 70 kor. — 2.) Harctéren elesett hősök felett tartandó gyászbeszéd és ima. Pályadij 50 kor. — 3.) Helyeselhető-e egyházunk szempontjából az egyház és állam szétválasztása? Pályadij 50 kor.

Abban a jó reménységben tüztük ki e tételeket, hogy az eszmélkedésre nagyon is alkalmas, szép és kivánatos tárgyak sok tagot fognak ösztönözni a velük való foglalkozásra és mire a beadási határidő (febr. 1.) elérkezik, akkorra már eljön a várva-várt, áldott békesség napja s igy meg lesz az aktuálitása is. Váltsa valóra jó Istenünk boldog reménykedéseinket!

Varga Imre, értekezleti jegyző.

A gömöri egyházmegye közgyűlése.

A gömöri ref. egyházmegye április hó 17-én tartotta tavaszi rendes közgyűlését Tornalján *Búzi Márton* esperes és *Lukács Géza* em. gondnok elnöklete s a nagy számban részt vett közgyűlési tagok élénk érdeklődése mellett. Reggel 9 órakor templomi istentisztelet előzte meg a közgyűlést, melyen Szaniszló János hanvai segédlelkész imádkozott buzgón s alkalomszerűen. A közgyűlés pedig esperes szép s alkalmi imádságával vette kezdetét 10 órakor.

A közgyűlési megalakulás formaságai után az általános tisztújítás alkalmával világi jegyzővé megválasztott *Lukács Béla* tette le hivatali esküjét s esperes meleg üdvözlése után erősittetett be állásába. Eskütétele s beerősítése azért maradt jelen közgyűlésünkre, mert múlt évi őszi közgyűlésünk idején harctéri szolgálatot teljesített. Az ifjú egyházmegyei tisztviselő szeretett és tisztelt egyházmegyei gondnokunk rokonszenves és képzett fia s Gömör- és Kishont vármegye aljegyzője. Közgyűlésünk a legbiztatóbb remények között örömmel üdvözölte az ifjú jegyzőt hivatalába iktatása alkalmából. E helyen is szeretettel köszöntjük, mint egyházi közéletünk funkcionariusát.

A presbiteriumok általános szavazattöbbségével megválasztott egyházmegyei közgyűlési képviselőknek jelentette ki közgyűlésünk: *Kerekes Dezső* rimaszombati főgimn. tanárt, *Becske Bálint* jánosii-, *Csizy Béla* pelsőci-, *Litkey György* tornaljai-, *Mares János* sajólénártfalai-, *Ruszkay István* csizi- és *Tomory Lajos* harmaci tanitókat (utóbbit sorshúzás utján, mivel két szavazás alkalmával is egyenlő szavazatot kapott Pósa János keleméri tanítóval). Egyházkerületi közgyűlési képviselőkül megválaszttattak a közgyűlés által: *Sághi Sándor*, *Varga Antal*, *Simon Mihály*, *Báró Ragályi Balassa Ferenc*, *Farkas Géza*, *Bornemisza Elemér* tanácsbirók rendes- és *Ablonczy Pál* aljegyző s dr. *Soldos Béla* vil. jegyző póttagokul.

A közgyűlésnek kiemelkedő tárgya a gondosan összeállitott s egyházmegyénk egy évi életének minden mozzanatára részletesen kiterjeszkedő, terjedelmes esperesi jelentés volt. Hű képe e jelentés az elmúlt évi egyházi állapotainknak. Panaszos hangú e jelentés bevezetése. Ugy itélem, hogy e panaszos hang találó egész hazai állapotainkra. Éppen ezért ide iktatom annak egy részét: „Az Istentől való elfordulás, a vallástól való elhidegülés, az erkölcsök romlása, züllése, mint befészkelődött rákfenék, mind mélyebben és mélyebben evesitik meg a társadalom testét, nem kímélve meg a mételytől a mi — különben józanéletű, Istenét, hazáját szerető s mindkettőnek törvényeit kellő tiszteletben tartó s híven megőrző ref. népünket sem.“ — Még a reformáció nagy évfordulója sem hozta meg a lelkekre való azt az áldásos hatását, amelyet reméltünk a nagy évfordulótól. „Csak kevés helyen kevés sziv és csak kevés áldozattal járult a szent cél oltárához. A szeretet nagy alkotásai bizony nem igen keltek versenyre..“

A hitélet, az egyháziasság emelése érdekében — mondja a jelentés — a lelkészek fokozott buzgóságot fejtettek ki az 1917. évben. Erre vall — a jelentés szerint — az, „hogy a nép lelkét a mégmételyezéstől megóvó egészséges eledellel nagyobb mértékben láttuk el, mint csak az 1916. év folyamán is.“ (Téli Ujság 1916-ban 288 példányban, 1917-ben 1230 példányban, — Koszorú füzet 1916-ban 120 f., 1917-ben 334 f., — Árvaházi Naptár 1916 ban 152, 1917-ben 569 került népünk közé.) A lelkészek buzgalmának ez mindenesetre kétségtelen jele.

Megemlékezik a jelentés a lelkészi fizetések körül támadt sok bajról s zürzavarról is. Az egyházak — tisztelet a kevés kivételnek — nem hajlandók önszántukból a kárta szerinti fizetést kiszolgáltatni a belhivatalnokoknak, kik pedig erősen küzdenek a háború okozta nehéz megélhetési viszonyokkal, aránytalanúl erősebben, mint az egyháztagok túlnyomó nagy többsége. Akadt már olyan egyházközség is, amely — megüresedvén a lelkészi állása — nem hajlandó a régi díjlevél alapján papot sem választani, kijelentvén, hogy tartja magát a konventi egységárakhoz. Valóban elszomorító tünetek ezek!

Esperesi jelentés szerint, egyházmegyénkben az 1917. év folyamán 47,516 kor 03 fillér volt az önkéntes adományok összege különböző címeken, mely összegből kifejezetten *egyházfentartási alapra* 14083 kor. gyűlt össze. Nem lehet célunk annak vizsgálata, hogy arányban áll-e az önkéntes adományok összege a mai nagy pénzbőséggel: azonban azt le kell szögeznünk, hogy eddig is nagy szerepe volt egyházi életünkben az önkéntes, szívbeli indulat szülte áldozatkészségnek, a jövőben ennek még nagyobb jelentősége lesz. Éppen ezért nagy súlyt fektessünk a szivbeli indulat megnyilatkozásának fokozására. E fokozásnak is lehetnek s vannak alkalmas eszközei.

Esperesi jelentéssel kapcsolatban elhatározta közgyűlésünk, hogy az em. ügyész által megvizsgáltatja s ahol szükséges, rendezteti a kebelbeli egyházközségek telekkönyveit. Utasította közgyűlés az egyházakat a sárospataki főiskolára kivetett járulékok mielőbbi s pontos befizetésére.

Beerősítette közgyűlés meleg üdvözléssel és Isten áldását kérve a putnoki lelkészi állásba Juhász László volt hanvai-, a hanvai lelkészi állásba Ablonczy Pál volt keleméri-, a keleméri lelkészi állásba Ablonczy László volt sajókeszii-, a sajókeszii lelkészi állásba Seres Zoltán segédlelkészt. Bekebeleztettek egyházmegyénkbe: Szaniszló János, Székely Bertalan, ifjú Szombathy László és Tóth Pál segédlelkészek, úgy, hogy ez idő szerint hat segédlelkész működik egyházmegyénkben.

Kiemelkedő tárgyai voltak a közgyűlésnek: az egyházmegyei leányinternátusi bizottság és a számvevőszék jegyzőkönyvei. A leányinternátusnak Rimaszombatban tervezett mielőbbi létesítését a háború okozta nehézségek késleltetik s e késlekedési időt az egyházmegye hozott határozatai értelmében anyagi erő-gyűjtésre használja fel.

A gyűlés folyamán több missiói egyház szervezése bizonyúlt teljesen indokoltnak, bár — tudjuk — kevés a remény, hogy a közel jövőben ez irányú szükségletek megvalósulást nyerhetnek. A közgyűlés azonban az ügyek előkészítését munkába vette. — Mint örvendetes eseményt jegyezhetem fel, hogy 18 alapító-levelet hagyott jóvá a közgyűlés. Több előnyös adás-vételi szerződést is megerősített. Díjlevél kérdések s ebből folyó rendkivüli egyházi adókivetési ügyek is kerültek tárgyalásra s elintézést nyertek: de hogy kél-e az elintézések nyomában megelégedés, az más kérdés. Az egyetemes konventi egységárak, meg a háborús nehéz megélhetési viszonyok szaporítják az e nemű ügyek számát.

A közgyűlés a bő tárgysorozat letárgyalását — bírósági ügyek is tárgyaltattak — este 9 óra tájban fejezte be az elnökség éltetésével. *Nótárius.*

IRODALOM.

* **Ó seregeknek Istene.** Egyházi közönséges, ünnepi, rendkívüli és szertartási beszédek és imádságok háború idején. Irta: *Szombati Szabó István* tábori lelkész. Bpest, 1917. Kókai. 111. lap. Ára 3 korona 50 fillér. — Sok-sok szóvirág, költői kép, nyugatos játék, de kevés evangeliumi mélység és evangeliumi erő; ez jellemzi ezt a könyvecskét. Pedig szerzőjének sok készsége van az irásra, költői talentuma letagadhatatlan s igen jó érzéke van az élet változásainak szemléltetésére. De a belső keresztyéni elmélyedés írásain nem tükröződik meggyőzőleg. A szentírásban kell sokkal alázatosabb és teljesebb lélekkel elmerülnie, hogy ne csak költői szépségeket, de azt is meglássa benne, ami az „egyedüli szükséges dolog".

* **Lukácsy Imre: Egyházi beszédek.** Második kötet. Hoffmann és Kronovitz, Debrecen. 1916. Ára 4 kor. 50 f., kötve 6 kor. 50 fillér. 225 lap. — Egyike a legújabb predikáció-irodalom legértékesebb termékeinek. Már az első kötetben is úgy ismertük meg Lukácsyt, mint a komoly, emelkedett, nemes, vallásos világnézet emberét, sőt ethikai lendületű igehirdetőt. Ez a második kötet is ugyanezen tulajdonságait tükrözi. 28 beszédet tartalmaz, amelyeket a szerző „egyházi beszéd alakjában írt bibliamagyarázatoknak" nevez. Ez alatt nyilván azt érti, hogy beszédeiben *textusszerű* igyekszik lenni; szorosan a textus anyagának magyarázatára törekszik. Beszédei tényleg *bibliaiak*, a szó nemes és helyes értelmében; (pl. az ige testté lett c. karácsonyi beszéde. 19. l. egyike a legjobbaknak e téren.) Legjellemzőbb vonásai mindenütt a világosság, szabatosság, egyszerűség, a tanitói tendencia, amely azonban sohasem lesz lapos racionalizmussá, hanem mindig építő, mindig átsugárzik rajta a vallásos élmény közvetlensége, frissesége és ereje. Épen e két tényezőnek: a tanításnak és a „látásnak" összeszövődése adja meg könyve sajátosságát, igehirdetése egyéni értékét és jelentőségét. Theologiai felfogása nemesen pozitiv és mindig gyakorlati. Ezért válik termékennyé igehirdetők és hallgatók számára egyaránt. Melegen ajánljuk. —*ir.*

* **Oláh Gábor: Laura fátyola.** Uj versek. Debrecen, 1918. Ára 5 korona. — Oláh Gábor ez új verskötete az első költeménytől kapta címét. Cirkvenicában ismerkedett meg e szép, fiúsan rövid hajú román leánynyal. Öt költeményt és öt sonettet ír hozzá. Az alakját nyilt metaphorákkal állítja szemléletesen elénk. Laura elment c. költeménye Bárd Miklós „Irok a tengernek" c. költeményének nem méltatlan párja. Azonban a 18 oldaltól kezdve már Laurával semmi összeköttetésbe nem hozható költemények vannak. Megénekli, hogy valami belső erő hajtja éneklésre; siratja tűnő ifjúságát; bús, hogy édes anyja vágyait nem váltotta be ő, aki az akadályok erdejében tíz éve küzd már. Van egy marék háborús vers is benne, melyek már vagy régebben, vagy a Vajda és Szabolcska gyűjteményében is megjelentek. Amint látjuk, tartalomban változatos, de költői értékben nem egyenletes verstömeget nyújt e könyv. Szerintünk szerelmes verseiből az érzés őszintesége mellől hiányzik annak mélysége s ereje, aminek megnyilatkozása más jellegű költeményei közül a Reggel címűt oly kedvessé teszi. Amit azonban ki kell emelnünk, az részben kárpótol ezért: dictiója, melynek képekben dús nyelve itt-ott Vörösmartyt juttatja eszünkbe. Szinte képekben gondolkozik: a hajófüst felhője egy kendő; a reggeli szél csalfán karolja át a zsenge bokor-lányok derekát; lobogjatok kék és sötét szemekben fellobogó tündéri fároszok. Sok képet vesz a hajótól, csolnaktól (lángvitorlás hajón szállna lelkem, röpítsd őket éj, babonás sajkám; tündér hajóján reng az éjszakába.) A híd is igen gyakran szerepel, valamint a fátyol is. A tengerparti élet szemlélete, úgy látszik, gazdagította költőnk nyelvkincsét, dikcióját. A „Fekete királyfi" Vörösmarty nyelvére, Thonuzóba a régi regős énekekre, a „Vértengerbe esett rózsa" Gyóni képeire emlékeztet-

nek (A barna ágyúk felugattak). Végül a kiadó felsorolja Oláh Gábor eddigi műveit, de a felsorolása nem teljes. (Kimaradt pl. A civisek nyelve, Csokonai és a latin költők stb.) A kis kötet főleg a költői nyelv szempontjából említendő. *G.*

* **Imádságok** bibliaolvasással egybekötött hétköznap reggeli istenitiszteletekre. Irta: *F. Varga* Lajos nagyrábéi ref. lelkész. Első kötet. Debrecen. Ára fűzve 8, kötve 12 kor. 295 lap. — Különösen a háború alatt jött szokásba a bibliaolvasással kapcsolatos hétköznap-reggeli istentisztelet. Némely helyen hivatalosan is életbeléptették. Elvileg kétségtelenül helyes, gyakorlatilag áldásos. F. Varga Lajos, ismert imadságíró, ebben a kötetben egy félévre való (25 hét) anyagot ad, hogy majd egy második kötetben adja a második félévre valót. Egy függelék is van a könyv végén betegekért mondandó imákból s a legfontosabb hit- és életnormákból: tizparancs, hiszekegy, miatyánk. Minden napra ad egy előimádságot, kijelöli és témában is jelezi az olvasandó bibliai részt, azután egy második ima, miatyánk és záró fohász következik. Tehát egyúttal *liturgia* is. A könyv érdemes az elismerésre és a használatra. Egyszerű, komoly, de mély, lélekből fakadó és kifejezetten erőteljes kálvinista szellemű imádságai, jóllehet igen nagy anyagot hord össze, mind építőek és mind külön állók, lényeges ismétlés, ellaposodás, unalmas egyhangúság nélkül. A textusok összeválogatása nagy biblia- és lélek- és életismeretre vall, különösen alkalmasok a *ma* lelkivilágának kifejezésére és építésére. Ezt a könyvet, amely egyrészt mély hitre, másrészt lelkipásztori bölcsességre és gyakorlatra vall, szívesen ajánljuk lelkésztársaink figyelmébe. —*ir.*

* **Luther jelleme.** Irta *Dr. Walther Vilmos*, a rostocki egyetem professzora, fordította *ifj. Victor János*. A reformáció négyszázados évfordulója alkalmából kiadta a M. Evang. Ker. Diákszövetség kiadóvállalata. Budapest, 1918; VIII + 286 l., ára 8 K. Ha már a hazai luth. egyház nem gondoskodott arról, hogy a Luther jellemét, egyéniségét, alkotását a reformáció jubileumára a magyar olvasóközönséggel tömör összefoglalásban megismertesse, helyes és okos dolog volt Walther ezen jellemrajzának lefordítása, mert ez egyike a német reformációjubileumi irodalom legértékesebb termékeinek. Tömören, nagy alapossággal és hozzáértéssel, eléggé elfogulatlanul — hiszen gyöngeségeit, egyéniségének korlátait is mindenütt lelkiismeretesen föltünteti, — legtöbbnyire saját szavai, nyilatkozatai alapján, olykor a többi német reformátorokkal való ügyes-párhúzamok útján jellemzi a nagy reformátort gyermek-, ifjú- s férfikorában, jellemzi mint vallásos hőst és mint magánembert, mint tudóst és házigazdát, mint gyermeket, férjet és apát, mint szónokot és egyházszervezőt. A mű 6 fejezetre oszlik: I. Luther nyiltsága s igazlelkűsége, II. Önzetlensége, III. Alázatossága, önbecsülése, IV. Bátortalansága, bátorsága. Istentől való függése, dacossága, optimismusa, V. Szenvedélyessége, harcmodora, VI. Kedélye, — végül Befejezés. Előadását rendkivül élénkíti, színesebbé, jellemzetesebbé teszi a Luther műveiből, köztük levelezéséből és asztali beszélgetéseiből merített sok szószerinti idézet, amelyek erősen bevilágítanak a Luther érzés- és gondolatvilágába. A fordítás teljes elismerést érdemel: könnyed sima, magyaros, csak a 278. lapon kellene a lipótvárosi tolvajnyelv egy szörnyalkotását jó magyar szóval (pl. elbizakodott, önhitt) helyettesíteni. A könyv kiállítása csinos, izléses.

* **Harangszó után.** „A futkározó hamis atyafiak" támadása ellen magyar ref. egyházunk tagjai számára az Irásból merített beszélgetések alakjában készült hitvédelmi munka. A reformáció négyszázéves évfordulójának ünnepére irta: *Mészáros* János laskói ref. lelkész. Ára 4 kor 80 fill. 1918 Kapható szerzőnél. Laskó, Baranya megye. 208 lap. Egy olyan könyvről van itt szó, amelyről nyugodt lelkiismerettel meg lehet állapitani két dolgot: először azt, hogy hogy a szekták alapos és nagyon komoly gyakorlati ismeretének alapján iródott és másodszor azt, hogy a tiszta kálvinista keresztyén világnézet igazán különösen hű és sikerült kifejezése. A harmadik értékes vonása az, hogy a kálvinista hit összes erőit szerencsés *formában*, a nemes népszerűség köntösében és mégis eredeti mélységükben tudja harcba vinni és pedig meggyőző erővel a vallásos élet rothasztó nyavalyája: a szekta ellen. Magábanvéve is egy *gazdag* könyv. Egy anyagának sokoldalúsága és változatossága, mint szempontjainak emelkedettsége és mélysége, mindig kiválóan építő és gyakorlati jellege, meggyőződésének tiszta heve és gazdag olvasottságának értékes gyümölcseit nagyon ügyesen feltaláló ötletessége teszik vonzóvá, épületessé, nagy lelki haszonnal járóvá azokat az órákat, amelyeket ráfordítunk a vele való foglalkozásra. Tiz nagy fejezetben kerül szembe egymással a kálvinista keresztyénség a szektával. Az elsőben Jézus Krisztus, mint ajtó az atyához, isteni rendeltetésünkhöz s az emberiségben, áll előttünk nagyon szép, mély, őszinte, hittel teljes fejtegetésben. A következőkben az *egyház* az elválasztó kegyelem, a megtérés és annak tanúsitványai, azután az ige, a lelkipásztori hivatal, a hallgatók, a sakramentumok, az egyházfegyelem, a háziistentisztelet, a megszentelődés, a lelkiismeret, a predestináció kerülnek sorba, végre összefoglalva a szekták téves és bomlasztó tanai. Mindez azonban csak a keret és jelzése a gazdag tartalomnak. Ezt a könyvet nem is ismertetésből kell megismerni, hanem el kell olvasni, tanulmányozni és használni kell. Mint minden igazi jó könyv, először épiti az embert, aki olvassa s aztán általa épiti azokat, akiknek az olvasó továbbadja és hasznára forditja. Ezzel a pár sorral csak fel akarjuk hivni a figyelmet reá, abban a tudományos meggyőződésben, hogy esetleges fogyatkozásai (különösen szerkezeti tekintetben) dacára is a maga nemében első megbizható kalauz magyar nyelven a szekták elleni küzdelemhez, a gyülekezetek hitének belső erősödése által. Terjesztése és használata fontos egyházi érdek.

M. S.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

A mi egyházi értekezletünk.

Ebben a papirszűk világban nem szabad sokat írnunk erről a mi kedves tervünkről s hisszük, hogy nem is szükséges sokat írnunk róla. Csak röviden jelezzük: mit akarunk? Alkalmat adni az ősi főiskola kebelében egy kedves találkozásra, lelki gazdagodásra olyan ref. egyéneknek — első sorban lelké-

szeknek, — a kik egyházi életünk ébredését, újjászületését áhítják és a mostani válságos időszakban fokozott erővel munkálni kívánják. Hála Istennek, szónokaink, előadóink nagyobbrészt oly kiváló férfiak lesznek, kiknek neve már előre biztosítja a szép sikert. Szeretettel hívunk mindenkit, aki szívesen jön közénk. Programmunk a következő: a) *kedden, május 28-ikán* d. e. 1. *Marton János:* A reformátor. 2. *Andrássy Kálmán:* A felnőttek oktatása falun. D. u. 3. *Dr. Kováts István*: Modern egyházjogi- és politikai kérdések. 4. *Réz László:* A vallásos nevelésről. — b) *Szerdán, május 29-én* d. e. 5. *Dr. Makkai Sándor*: A modern vallás- lélektan problémái. 6. *Vas Mihály*: Mit tehet a lelkész egyházközségének és híveinek anyagi gyarapodásáért? D. u. 7. *Dr. Ravasz László*: A temetési beszéd feladatáról. — c) *Csütörtökön, május 30-án* d. e, 8. *Nagy Béla*: A Ritschl-féle theol. iskola felfogása a szentháromságról és Krisztus istenségéről. 9. *Idrányi Barna*: A falusi lelkipásztor, mint békebíró. D. u. 10. *Dr. Sebestyén Jenő*: A kálvinista egyetemről. — Az előadásokon kívül vallásos elmélkedéseket tartanak: Dr. Tüdős I. püspök (első reggel), Czinke I., Janka K., Svingor Jenő és Dr. Ravasz L. (utolsó este). Egy délután kirándulunk a főiskola szőlőjébe, máskor megtekintjük a Rákóczi-várat s a főiskolai könyvárt és szépészeti múzeumot. Ingyenes szállásról lehetőleg mindenki számára igyekezünk gondoskodni. Az együttes étkezés díja naponként 8—9 K. lesz (reggeli, ebéd, vacsora). A főiskola, mint vendéglátó, bort ad az asztalra. — Kívánatos, hogy azok, akik könnyen tehetik, hozzanak magokkal vajat, friss főzeléket vagy tojást; ezek árát a tápintézet mindenkinek megtéríti. Részvételi díj személyenként 5 K. A theol. kar nevében minél számosabb jelentkezést kér (az ideérkezés időpontjának megjelölésével) május 15-ig

Nagy Béla, th. dékán.

—

— **Gyászhírek.** *Kövér Sámuel* bodrogolaszii ref. tanító a harctéren szerzett betegsége következtében március 31-én, 3 hónapi kínos betegség után, 26 éves korában jobblétre szenderült. Egyike volt a kötelességtudó, lelkiismeretes, munkás tanítóknak; emléke élni fog gyülekezete tagjainak szívében. — A pápai ref. főiskola tanári kara és ifjúsága mély fájdalommal jelenti, hogy az intézetnek 30 éven át volt hűséges tanára, a főiskolai könyvtárnak 20 éven keresztül buzgó vezetője, a példaképül szolgáló szeretett kartárs, az ifjúság lelkes barátja: *Borsos István* főszentelt lelkész, főgimn. rendes tanár munkás földi életének 56-ik évében Budapesten, ahol gyógyulást keresett, rövid szenvedés után április 12-én elhunyt. Porrészeit ápr. 17-én a pápai ref. templomból kísérték nyugvó helyére. Az igaznak emlékezete áldott! — *P. Nagy György* bacskai ref. tanító, néhai P. Nagy Gusztáv spataki theol. tanár legifjabb fia, özvegy édesanyja, testvérei s felesége nagy fájdalmára, f. hó 16-án, életének 25-ik évében hosszas szenvedés után a szülei háznál elhunyt. Szorgalmas, hivatásának élő tanító volt; temetésén gyülekezete nevében Haraszy Károly bacskai lelkész vett búcsút az elköltözöttől s kívánt áldást kihült poraira. — Bár nem a harctéren lelte halálát, mint a világháború egyik hősét és áldozatát siratjuk el április 17-én a főiskola udvarán, a mérhetetlenül sújtott szülőkkel és testvérekkel együtt *Pálóczy László* sárospataki joghallgatót, a 10-ik honv. gyal. ezred önkéntes hadapródjelöltjét, Pálóczy József mádi lelkész fiát, aki az nap reggel hunyt el hirtelenül; a harcmező izgalmai, gyötrelmei annyira megzavarták szervezetét, hogy feldúlt idegrendszere a sírba vitte. Kihült porrészei felett Nagy Béla theol. tanár mondott gyászimát s kívánt örök nyúgalmat az ifjú hősnek, baj- és pályatársai nevében pedig Koncsol János hadnagy vett búcsút az elköltözőttől; 19-én Mádon végbement temetésén pályatársait négytagú küldöttség képviselte. Legyen álma csöndes, pihenése könnyű.

Szőllőssy Ferenc. Az ungi egyházmegye lelkészi karának egyik legértékesebb tagja hunyt el a Szőllőssy Ferenc mokcsakerészi lelkész személyében. A környékbeli lelkésztársak őszinte részvéttel állották körül a nagyrabecsült szolgatárs koporsóját, ki míg élt, az Istenben örvendező életnek, az optimista világnézetnek volt előkelő képviselője s az Isten országát építő munkában kereste és találta meg élete értékeit. Hívei nagyon szerették s az anyaegyház és az ungmogyorósi leányegyház külső képén, épületein is maradandó nyoma látszik annak az építő munkának, melynek eredményeként a boldogúlt teljesen rendezett anyagi viszonyok között hagyta árván gyülekezeteit. De a lelkiekben való építés is maradandó emléke a haláláig hű pásztornak s a pásztor nélkül maradt nyáj őszinte könnyekkel kísérte utolsó földi útjára az elhunytat. Különösen temetési beszédeivel vált ki, mert igen helyes érzékkel a vígasztalás és felemelés ígéit hirdette s ezért hívei nagyon szerették a kellemes hangú temetési szónokot. — 1853 március 6-án született, iskoláit Sárospatakon végezte, mint igen tehetséges diák. Eszenyben segéd-, Iskében helyettes-lelkész volt, innen hívta el a mokcsakerészi gyülekezet, ahol 1918 április 10-én bekövetkezett haláláig, 38 évig működött. Április 12-én temettük. Szücs István esperes imádkozott, dr. Magda Sándor lelkész beszélt a koporsójánál, a temetőben segédlelkésze, Ladányi Mihály búcsúztatta el. Temetésén résztvett a környékbeli lelkészeken kívül az intelligens osztály nagy számban s egész gyülekezete. Özvegye, akivel 36 boldog évet élt együtt, négy gyermeke, unokái, menye, vejei, testvére és nagyszámú előkelő rokonsága siratja. Legyen áldott poraiban is, aki annyi áldást terjesztett életében! *Isaák Imre.*

— **Gyűlések.** A *tiszáninneni* egyházkerület junius 4-én, a *dunamelléki* egyházkerület pedig május 30-án fogja tavaszi közgyűlését megtartani.

— **Értesítés.** Értesitem azokat az akadémiai hallgatókat és gimnáziumi tanulókat akik a jövő iskolai évben (1918—1919) valamely tápintézeti alapitványra vagy kedvezményes tápintézeti helyre óhajtják magukat felvétetni, hogy a szülőikkel (gyámjukkal) iratott és a Nagytiszteletü és Tekintetes Igazgató-tanácshoz intézett folyamodványukat *1918. május 15-ig* hozzám adják be. A tápintézeti alapitványok bővebb ismertetése a mult évi Értesitő 141—149. lapján található. A tápintézeti Alapszabályok szerint a folyamodványhoz melléklendők: *a*) Leckekönyv, illetve gimnáziumi bizonyitvány, *b*) Hitelesitett adókönyvi kivonat, *c*) Családi értesitő. Sárospatak, 1918. április 13. *Maller Sándor* tápintézeti felügyelő.

— **Felhivás.** A sárospataki főiskolában levő ösztöndijakért szóló kérvények május hó 15-ig adan-

dók be a közigazgatói hivatalba. *Csontos József*, az ösztöndijügyek előadója.

— **Az iskolai év bezárása.** A közoktatásügyi miniszter akként intézkedett, hogy az elemi népiskolák kivételével minden tanintézetben az iskolai év jun. 15-én befejeződjék és a tanulókat, miután kiszolgáltatták nekik bizonyítványaikat, bocsássák el. Az elemi iskolákra nézve továbbra is a tavalyi rendelet intézkedései az irányadók.

— **A tiszáninneni ref. egyházkerületben** egy zsinati rendes és egy pótképviselőre elrendelt szavazás eredménye az lett, hogy az előbbi tisztségre legtöbb szavazatot nyertek és igy új szavazás alá bocsáttatnak: Búzi Márton 73, Tóth Béla 65, Kovács Béla 28, Szücs István 26 szavazattal; a pótképviselőségre szükebbkörü szavazás folytán megválasztatott Sütő Kálmán 209 szavazattal.

— **Eskü.** *Nagy Károly* erdélyi püspök f. hó 15-én tette le a budai királyi várpalotában a király előtt az esküt. Az erdélyi az egyetlen ref. püspök, aki ily esküt tesz; megválasztásának kormányhatósági megerősitése még a fejedelmi korszakban kezdődött s a magyar királyok mint az erdélyi fejedelmek jogutódai örökölték ezt a jogot; ellenben a püspök eskütétele csak Mária Terézia alatt jött gyakorlatba.

— **Joghallgatók figyelmébe!** A folyó évi junius hó 1-vel a sárospataki jogakadémián kezdődő pótszemeszterre nemcsak az ezen célból a katonaságtól 12 heti tanulmányi szabadságot kapott hallgatók (vagy végzett középiskolai tanulók) iratkozhatnak be, de azok is, akik: 1. a háború következtében rokkantakká váltak, 2. betegségük miatt tartósan szabadságoltattak, 3. helyi szolgálatot teljesitenek. De ezek is csak abban az esetben, ha katonai parancsnokságuk bizonyítványával igazolják, hogy szabadságuk, beosztásuk előreláthatólag annyi ideig tart, hogy a pótszemeszter végéig az előadásokat látogathatják. Sárospatakon a hallgatók kb. havi 120 koronáért ebédet és vacsorát s kb. havi 20—25 koronáért diáklakást kaphatnak.

— **Előadás Debrecenben.** *Dr. Révész Kálmán* kassai lelkész és esperes a M. Prot. Irod. Társaság debreceni körének f. hó 13-án tartott felolvasó-estélyén *„Egy hitvalló prédikátor“* cim alatt — születésének 300 éves fordulója alkalmából — Czeglédy István XVII. századi ref. lelkész és tudós egyházi iró nemes egyéniségét jellemezte és méltatta nagy melegséggel és szeretettel, úgyhogy a lelkes átérzéssel és szónoki elokvenciával megtartott előadás teljesen magával ragadta a közönséget (*L—t*).

— **A pozsonyi egyetem díszközgyűlése.** A pozsonyi Erzsébet tudományegyetem ápr. 13 án lett teljessé, amikor az egyetem harmadik fakultása, az orvosi fakultás is hivatalosan megkezdette működését. Az orvosi fakultás tanárai *Finkey Ferenc* jogkari dékán előtt 13-án d. e. fél 10 órakor tették le az esküt, 10 órakor pedig megalakult az orvosi fakultás, amely dékánná *Pekár Mihályt*, prodékánná pedig *Fenyvessy Bélát* választotta meg. Délelőtt 11 órakor jöttek össze a rektorválasztók, akik a most már teljessé lett egyetem rector magnificusává az eddig csupán a rektori teendők ellátásával megbizott jogkari dékánt: *Finkey Ferencet* választották meg ez évi szept. 1-én lejáró mandátummal, prorektorává pedig *Hodinka Antal* történészt. Ugyanekkor megalakult az egyetemi tanács. Délben fél 12 órakor az új rektor elnöklésével megtartotta az egyetem az új fakultás megalakúlása alkalmából díszközgyűlését, amelyen a kultuszminiszter képviseletében *Tóth Lajos* miniszteri tanácsos jelent meg. A rektor üdvözölte az új fakultás esküt tett tagjait, akiknek nevében *Pekár Mihály*, az új dékán mondott köszönetet és e közgyülésből hódoló táviratot intéztek Károly királyhoz, uralkodói jóindúlatába ajánlván az orvosi fakultással immár teljessé kiépitett új tudományegyetemet.

— **Zoványi Jenő** reformáció-ünnepélyi felolvasása: *„Az evangeliumi protestantizmus egysége a reformáció különféle irányaiban.“* a mely a *Prot. Szemle* f. évi I—III. füzetében látott napvilágot, élénken foglalkoztatja ref. egyházi sajtónkat és közvéleményünket. Maga a *P. Sz.* szerkesztője azzal a megjegyzéssel közölte a cikket, hogy „az itt közölt megállapitások jó részét nem fogadjuk el és az egészet negativ dogmatizmusa miatt a tudományra nézve fejlesztőnek nem tartjuk,“ — ami az egész felolvasás tudománytalan, sőt tudományellenes voltának burkolt bevallása. Legnagyobb hullámokat az ügy, a dolog természeténél fogva, a debreceni sajtóban és a tiszántúli egyh. kerületben vetett. Igy a *Debreceni Prot. Lap.* már eddig 3 közleményben foglalt Z. cikkével és felfogásával szemben állást: *dr. Kun Béla* egyetemi tanár, főszerkesztő szerint „Z. felolvasása általános gondolatmeneténél és az egészen végigvonuló hangnál fogva nem volt alkalmas arra, hogy egy ref hittudományi kar reformáció-ünnepének középpontja legyen“; „az a tétele, hogy a zsinatpresbyteri rendszert tévesen szokás Kálvinra visszavezetni, nem uj ugyan, de téves“ (14. sz.); *Erdős Károly*, a lap fel. szerkesztője, a felolvasást főkép dogmatörténeti és egyháztörténelmi szempontból birálja, s kimutatja, hogy Z.-nak Zivingli urvacsora-tanáról és Kálvin praedestináció-tanáról szóló állitása nem felel meg a történelmi valóságnak (15. sz.); *Varga Zsigmond* a felolvasásnak az ó szövetségre és a vallástörténet ujszövetségi eredményeire vonatkozó állitásait veszi bonckés alá és sorba kimutatja, hogy Z. állitásai tudománytalanok, nagy horderejü valótlanságok, s itt-ott illetéktelen hatásköri túllépést követ el; „az ily tudománytalanságok a legélesebb megróvást érdemlik, kellő megvilágitás után hatástalanságukat önmagukban birják s az egészséges fejlődés ügyének absolute semmit sem ártanak“ (16. sz.). A *Lelkészegyesület* 14. számában a szerkesztő a cikkel kapcsolatban, ilyen kérdéseket tesz föl: Lehet-e a protestantizmus lényegét egy puszta negativumban, a lelkiismereti szabadságban megállapitani? szabad-e a hit és tudás közötti ellentétet úgy kiélezni, mely a hitről való tudományt nem engedi meg, a hitnek tartalmi megvizsgálhatásával nem számol? tudományos eljárás-e a hitnézetek elfogadását műveltség hiányával magyarázni? “Egy másik czikkben a debreceni egyetem theol. fakultásának céljául a kálvinizmus erősitését jelöli meg; „ha ezt a célt a fakultás elveti magától, akkor a semminél százszorta rosszabb lett s akkor nem hogy áldozni volna érte érdemes, hanem sietve szabadulni kellene tőle; ha nem ezt szolgálja, akkor nincs többé alatta az az erkölcsi alap, amelyből az egyházra nézve anyagi áldozatbeli, a fakultásra nézve pedig a speciális egyházi cél szolgálatának becsületbeli kötelezettsége származik.“ A 16. számban *dr. Varga Jenő*, Z.-czikke alkalmából „a lelkek mélyéből fakadó jogos megbotránkozásról“, „egy tapintatlan kéz

arculütései nyomán támadt sajgó érzésről" beszél; Z. felolvasása „arculütése Kálvinnak, a kálvinizmusnak és a kálvinista szellem ápolására hivatott intézetnek", „felolvasása tüntetés minden ellen, ami Kálvinnal és az ő nevével összefüggésben van", annak „alaptónusát a Kálvin ellen táplált gyülölet adja meg", „felolvasása a logikátlanság iskolapéldáját nyujtja"; „a jövő perspektivájának határain a debreceni theol. fakultás üres tantermei merednek felénk a Z.-féle tanok hirdetésének leglesujtóbb következéseként". Végül felszólitja Z-t, hogy valljon szint: „vagy kijelenti, hogy nem gyülöli Kálvint, vagy ha gyülöli, morális kötelessége levonni ebből a consequentiát s működését más területre áttenni". Foglalkozott ezzel a kérdéssel a *debreceni egyh. megye* ápr. 9-én tartott közgyülése is s *F. Varga Lajos* nagyrábéi lelkész nemes hévvel megirott előterjesztésére fölir az egyh. kerülethez s fölkéri azt a debreceni egyetemen egy másik egyh. történelmi tanszék felállitására, melynek hirdetője a kálvini szellem ápolója, őrizője és továbbplántálója legyen. Az erdélyi *Református Szemle* 9. számában *ri* ir a felolvasásról, abban igen hiányos és egyoldalú theol. világnézet és történetfelfogás quintessenciáját látja; maga az ünnepi felolvasás alig érthető botlás a tapintat terén; pusztán tudományos szempontból is a lehető legsulyosabb kifogások emelhetők, úgy alapgondolata, valamint egész sereg, ebből kiágazó tétele ellen. A *P. E. és I. L.* miután az elmúlt hónapokban több cikkben támadott Z. ellen, most csak röviden nyilatkozik a felolvasásról; ujra fölteszi a kérdést: hogyan látja *Z.* lelkiismeretével összeegyeztethetőnek, hogy egy kimondottan ref. hittudományi fakultás tanára legyen, ha neki Kálvin és a kálvinismus semmi, ha ő nem ismer felekezeti érdeket, sem felekezeti szempontot, sem felekezeti jelleget? hogy oly tanszékben működjék, a mely kizárólag a ref. felekezet papneveléséért tartatik fenn!

— **Mivel ruházkodjunk?** Az ORLE, Baltazár Dezső elnök és Csikesz Sándor titkár közbenjárására 2275 méter férfiszövetet, 2735 méter női szövetet, 300 öltözet fiúruhát és 280 leányöltözéket kapott. A férfiszövet majdnem kivétel nélkül elsórendű, fekete posztó; a női szövetből 412 méter gyöngébb, de azért jó minőségű; legnagyobb része sötét színű. A női szövet elkészités nélkül nyersen fog kiadatni, a férfiruhákat a beküldött mérték szerint központilag állítják elő, egy öltöny ára 300 K. Ellátási sorrend: először a legszegényebb lelkészek, lelkészcsaládtagok, lelkészi özvegyek, s. lelkészek, theologusok számára jön segély s igy tovább. A névsorokat a püspökök fogják összeállitani; kérvényezni senkinek nem kell.

— **Tiltakozás az iskolák laicizálása ellen.** A budapesti Mester-uticai női felső kereskedelmi iskola tantestülete, dr. *György István* indítványára azt a határozatot hozta, hogy a felső kereskedelmi iskolában a tantervvel összhangba nem hozható felekezeti vallásoktatás helyébe szükségesnek tartja bevezetni a „társadalmi erkölcstant" és azon lesz, hogy ez a reform más tipusú középiskoláknál is megvalósittassék és evégből a kérdést szőnyegen tartja. A szabadkőmüvesség tehát a nemzet e válságos napjaiban ismét felütötte fejét, hogy a vallásellenes izgatás csóváját dobja egyébként is izgatott közéletünkbe. E vakmerő terv ellen egyházi szerveinknek tiltakozniok kell, a szabadkőmüvesek társadalombontó munkáját állandóan figyelemmel kisérni, a vallásoktatás ügyét különös gondoskodás tárgyává tenni és mozgalmat indítani, hogy a vallásoktatás az iparostanonciskolákba is mielőbb bevezettessék.

— **Adományok a főiskola internátusi és fenntartási alapjára.** (Folytatás.) Dr. Rácz Lajos akad. tanár Sárospatak (a felajánlott 100 K. első részlete) 20 K, Susai ref. hívek (1—1 K. személyi járuléka) 105 K, Nagybozsvai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 20 K, Gergely István Fulókércs 50 K, Miklós Géza Székesfejérvár 10 K, Gróf Hadik Barkóczy uradalom tisztikara 9 K, Komjáthy Gábor ref. lelkész, főisk. gondnok Ungvár 300 K, Ungvári Népbank 100 K, Ungvári ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 1368 K, Pálházai ref. hívek (1—1 K. szem. jár.) 269 K; összesen: 2251 K; a lapunk mult számában kimutatott végösszeggel együtt 334,372·18 K. (folyt. köv.)

— **A németek messzehordó ágyúja,** mely márc. 23. óta 110—120 kilométer távolságból lövi Párist, nagypénteken egy külvárosi kath. templomba csapott le, áttörte a boltozatot, amely az oldalfallal együtt a nagyszámban egybegyült hallgatóságra omlott s közülök 75-öt halálra zúzott, 96-ot megsebesitett. A halottak közt volt Stroehlin Henrik, a svájci követség tanácsosa és felesége, akik miután reggel családostól együtt résztvettek az Oratoireban tartott ref. istenitiszteleten, e templomba mentek egyházi zenét hallgatni. Párisi temetésök ápr. 3-án az Oratoire-templomból nagy pompával ment végbe; Párisból hamvaikat szülőföldjükre: Genfbe szállitották s ott ápr. 5-én a Plainpalais-templomból temették el, a legfőbb állami hatóságok részvételével, Choisy Jenő lelkész és theol. tanár gyászbeszédével, a világháború e szerencsétlen és ártatlan áldozatait. Persze genfi testvéreink, lapjok és szónokuk, ez alkalomból is nem a háború pusztitásairól, hanem a németek kegyetlen és barbár hadviseléséről zengtek elkeseredett eneket.

— **A genfi ref. lelkészek társasága,** *Lenoir Jenő* elnök aláirásával febr. 22-én válaszolt az ORLE közgyülésétől a békeszerzés tárgyában hozzáintézett felhivó szózatra. Válaszuk szerint ők nem egyesithetik előbb a különböző országok lelkészeit testvéri találkozásra, míg az egyes hadviselő országok egyházai öntudatára nem ébredtek felelősségüknek és hibáiknak, míg meg nem alázkodtak és nem dolgoznak a megsértett igazság visszaállitásán. Tehát arra kérik a magyar ref. lelkészeket, irjanak egy levelet, mely a lelkiismeret komoly vizsgálata legyen és tartalmazza annak határozott helytelenitését, ami ebben a háborúban az igazság elleni merénylet. E levélre az ORLE elnöke, Baltazár Dezső püspök április 5-én válaszolt; megköszöni a genfi lelkészeknek a testvéri érzés kifejezését, de kijelenti, hogy a magyar ref. lelkészek nem törvényszék, hanem Jézus elé kivánnak állani, ők nem igazságot, hanem evangéliumi békességet, krisztusi szeretetet keresnek, ők egyaránt helytelenitenek és kárhoztatnak mindenik oldalon mindent, ami merénylet az igazság ellen. Az isteni igazság mellett ott van a kegyelem, melynek alapja örök szeretet, — ennek az oltárnak papjaiul kérték és kérik ők fel a genfi lelkészeket.

Szerkesztői üzenetek.

Rátóti. Világi lapba való; mi az ősanyag mellett az őseszme, az örök isteni lélek munkálását is látjuk, érezzük.

K. Elek. A hátralék 1918. ápr. 30-ig tiz korona.

M. Gusztáv. 1917. dec. 31-ig 6 korona a hátralék.

Most jelent meg:

IMÁDSÁGOK

bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.

Irta:

F. VARGA LAJOS

nagyrábéi református lelkész.

I. kötet ára fűzve 8 kor., kötve 12 kor. A II. kötet 3—4 hét múlva jelenik meg, ára ugyanannyi lesz.

Portóra 1 K küldendő.

Kaphatók:

HEGEDŰS és SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalában

DEBRECENBEN.

A „HANGYA"

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA"

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA"

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmívelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

Ujdonságok!

Kis József: Egyházi beszédek és imádságok (1917) Ára 4 korona.

Széles S.: Jézussal a viharban. Tanitások a világháború idején. Ára 1 kor. 20 fillér.

Gaal J. A falu gondozása. *Thessedik Sámuel* élete, alkotásai és müvei. Ára 6 kor.

Walther: Luther jelleme. Fordította: *ifj. Viktor J.* Ára 8 korona.

Lorántfy Zsuzsánna-Egyesület Emlékkönyve (1918). *Ravasz László* beszédeivel. Ára 2 kor.

Kaphatók:

KÓKAI LAJOSNÁL

BUDAPEST,

IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Portóra 10% felárt kérek.

Megjelent

F. VARGA LAJOS:

„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre"

című imakönyvének I. kötete.

Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.

Mindenki részére igen alkalmas!

Megrendelhető:

HOFFMANN ÉS KRONOVITZ

könyvkiadóhivatalában

Debrecen, Ferenc József-ut 49.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 18—19. szám. Sárospatak, 1918. május 5—12.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor.
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *Dr. Makkai Sándor*: A protestantizmus szociális jelentősége. — Az egyetemes ref. kontventről. — *K. I.*: Az abaúji egyházmegye tavaszi közgyűlése. (Vége köv.) — *r. e.*: Az alsóborsodi egyházmegye tavaszi közgyűlése. — *S. Sz. J.* Könyvismertetés. (Ravasz L.: Látások könyve.) — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

A protestantizmus szociális jelentősége.

Még ezévi február hó elején történt, hogy a Néppárt fuzionált a Keresztény szocialista párttal és *Keresztény Szociális Néppárt* neve alatt indult el politikai és társadalmi eszményeinek továbbmunkálására. Az a programm, amelyet az országgyűlés színe előtt is bejelentett, leszámítva a tisztán politikai törekvéseket, nehány pontjában a legközebbről érdekelhet bennünket. Ezek a pontok a következők: 1. *a néphez való visszatérés*, a nép akarátának valódi megismerése alapján annak igaz érdekeiért való harc; 2. *a szociális szükségletek legmesszebbmenő kielégítése a jelen társadalmi rend fenntartása, biztositása és megóvása mellett.* Ebben a két pontban tehát tulajdonképen *a r. katholicizmus szociális politikájának* vezéreleve és lényege vannak fixirozva. A katholicizmus, mint *politikai párt*, az országos politikában óhajtja ezt a programmot a maga világnézetének megfelelően érvényesiteni és ezt meg is teheti azért, mivel a katholicizmus minden tényezőjét és létegét *egységes* világnézet, sőt egységesen kidolgozott és kötelező erejű *vallási gondolatrendszer* fűzi össze, amiből önként következik, hogy országos igényei és törekvései is nagyobb nehézség nélkül érvényesülhetnek egy párt programmjában. Nálunk, protestánsoknál ez a teljes belső egység és homogenitás hiányzik, a protestantizmus individuális lényegénél fogva. Ma, amikor *a református napilap* kérdése állandóan szőnyegen forog, világosan kitünik annak a csaknem legyőzhetetlen akadálya és nehézsége, hogy a magyar kálvinizmus politikai meggyőződését egyetlen sajtóorganum, vagy egyetlen pártalakulás kifejezhesse. Nálunk, ha bizonyos világnézeti kérdésekben és erkölcsi eszményekben kétségtelenül meg van és fenn is kell állnia a teljes egységnek, mégis elképzelhetetlen az, hogy az összes magyar reformátusok politikailag azonos törekvés hívei legyenek; ezt a kálvinista személyiségek önállóságában való alapvető tisztelete kizárja. Ezért nem is hiszünk a magunk részéről abban, hogy „kálvinista politika“ létezhetnék. A kálvinizmusnak a politikai életben való jelentősége semmi egyébre nem vonatkozhatik, mint a politika általános *ethizálására*, ezen belül azonban a pártallások eltérők és sokfélék lehetnek. A magyar kálvinizmusnak ezért lehet és kell hogy legyen befolyása, minél erősebb és döntőbb, a politika *szellemére*, de sohasem lesz elég elhatározó befolyása a *napi* politika *konkrét* alakulására és határozott feladataira, szükebb céljaira.

Ebből következik, hogy a magyar protestantizmus *szociális* munkája és jelentősége sem *politikai* természetű, politikai programmba nem szorítható, pártirányzattá nem tehető. Más eszközökkel és más tereken kell a maga szociális erejét kifejtenie. A fentebb jelzett két katholikus politikai-szociális vezérmotivum a protestantizmusnak is a legtisztább érdekeit és legősibb szellemét szolgálja: a helyes értelemben vett *demokracia*, a társadalmi rend szilárd keretei közt kielégitendő szociális érdekek: a mi programmunk is, annélkül azonban, hogy politikai párttá tömöríthetnének bennünket. Kérdés tehát, hogy ezeket az érdekeket, amelyek mégis elsősorban, vagy legalább is első tekintetre politikai eszközökkel látszanak biztosíthatónak, mi, magyar kálvinizmus hol és hogyan szolgálhatjuk? Le kell-e mondanunk arról, hogy ezen a téren a nemzet életének jelentős tényezője lehessünk? Vagy van olyan megoldási lehetősége e kérdéseknek, amelyek épen a *mi* munkáinkat igénylik elsősorban?

Közismert dolog, hogy bizonyos irányzatok és elméletek általában szivesen tagadják meg a protestántizmustól a szocialis erőt és jelentőséget. Az individualizmus túlhajtását látják benne, vagy épen azt a bomlási processust, amely ellensége minden szervezettségnek és minden tömörülésnek, azért magának a társadalmi rendnek is! A tekintélyek elvetése, a negativ tiltakozás a lelkiismeret kényszeritése ellen: ez volna szerintük a protestantizmus egyedüli lényege. Elfelejtik, hogy a protestantizmusban ez a negativ elv csak a belső, *pozitiv tartalom* tisztántartása és egyedüli érvényesülése érdekében fontos; hogy a protestantizmusnak *az evangeliumi keresztyén világnézet és erkölcsi eszmény* képezi a valóságos belső tartalmát, minden idegen dologtól megtisztítva s épen ezért a protestantizmusban annyi és épen annyi társadalomalkotó, kulturafejlesztő erő rejlik, amennyi általában a keresztyénség szellemében. Ezt igazolja az, hogy a protestantizmus valamennyi művelt nemzet életében tényleg jelentőségteljes szociális munkát végez, néhol, mint hivatalos egyház, a maga szervei

Lapunk jelen számához 1/4 iv melléklet van csatolva.

által, néhol, mint szabad protestáns személyiségek krisztusi szeretetből fakadó önkéntes tömörülése. Gondoljunk itt elsősorban a *Wichern* által 1848-ban megindított s 70 év alatt az egész német nyelvterületet beágazó óriási keresztyén szociális munka-complexumra, melyet *belmisszió*-nak neveznek (Innere Mission). Ez a hatalmas munka diadalmas bizonyságtétel a protestantizmus szociális ereje és jelentősége felől s lényegében nem egyéb, mint az evangelium erőforrásainak felszabadítása és átömlesztése a társadalmi élet kereteibe. Kétségtelen, hogy a belmisszió a hivatalos prot. egyház nélkül, sőt némileg annak ellenére indúlt munkába, alapját épen az *öntudatos keresztyén személyiségek szabad szolgálata* képezi, de *elvben* a belmisszió akkor, amikor magát az egyházat akarja áthatni *névleg* keresztyén tagjaiban, tkp. egy *ideális egyház* létesitésén fáradozik, az *egyház újjászületésére* tör. Mindenesetre önmagában *szervezett* társadalmi akció, mert céljait társadalmi egyesülések által éri el s benne a protestantizmus szociális tartalma érvényesül. *Független egyháztársadalmi szervezet:* ez a lényege. Programmja a *társadalmi nyomoruságoknak az evangelium ereje által* való leküzdése *evangelizáció* (igehirdetés, tanítás, hitvédelem) és *szeretetmunkásság* (gazdasági, erkölcsi és vallásos irányban) által. Forradalomellenes, belső megújúlást kereső társadalompolitikája miatt a radikális szociálizmussal éles ellentétben áll, eszménye a szilárd társadalmi rend megtartása (családi és állami élet) és kereteinek megtöltése a krisztusi szeretettel. Hatalmas intézményekben, vagy azok szövetségében képzi ki hivatásos munkásait: a diakonusokat és diakonisszákat (számuk meghaladja már a 30 ezeret), akik betegápolással, nevelői munkával, gyülekezeti evangelizációval, iratterjesztéssel s a legkülönbözőbb foglalkozásu társ. ágak és osztályok lelkigondozásával foglalkoznak mély krisztusi szeretettel és tiszta evang. szellemben. Rendkivüli munkát végez a belmisszió, a gyermekvédelem, a vasárnapi iskola, a javító-nevelés, a kivándorlók gondozása, a prostituáltak megmentése s bizonyos betegek, kül. idióták, epileptikusok, idegbetegek, nyomorékok, vakok, süketnémák etc. intézményes gondozása terén. A nyilvános erkölcstelenség és az alkoholizmus elleni hősies küzdelmében Németország legnagyobb erőtényezőjévé nőtte ki magát. Ez az óriási munka természetesen hatalmas *szervezetet* és virágzó *intézményeket* teremtett magának (87 diakonisszaképző anyaintézete, 15 belmissziói szemináriuma, 300-nál több javító-nevelői intézete, 80 menedékháza prostituált nők számára, 50 nyomorék otthona, Bethelben óriási ápolótelepe epileptikusok számára, 57 ezer taggal működő fehérkereszt egyesülete a prostitució ellen, 43 ezer tagú kékkereszt-egyesülete az alkoholizmus ellen, hatalmas iratterjesztése etc. volt már a háború előtt). Ezenkivül személyes munkaerőkkel valósággal behalózta mindazokat az állami intézményeket, ahol az evangelium erejével munkálni lehet az anyagi, erkölcsi és vallásos nyomor ellen. Missiói vállalkozásai, lapjai, konferenciái stb. állandóan mozgásban tartják a nemzeti élet egész területén az evangelium ügyét.

E futó átpillantásból is látható, hogy a protestantizmusnak megvan a maga érzési szociális ereje és jelentősége, ha a maga igazi eszközeit megtudja találni. A német belmisszió csak egyik példa erre, a *svájci, francia, angol, holland* és különösen az *amerikai* protestantizmus szintén igen élénk szociális munkát végez és óriási eredményeket mutat fel s a háború előtt már kialakúlóban volt a *világprotestantizmus szociális szövetkezése*, amelyről talán a világháború keserves tapasztalásai után sem kell végleg lemondanunk. Az utóbbi évtizedekben a külföldi (különösen angol-amerikai és német) hatások folytán a *magyar* református egyházba is átszármaztak ezek a szociális erők s létrehoztak irányzatokat, egyesületeket és intézményeket. Megindult a *magyar belmissziói* munka is. Kétségtelen, hogy szép eredményeket mutatott fel s mégis, általában nem hatotta át egyházunkat. Oka az, hogy a *magyar lélektől idegen* módszerek egyszerű átvételével próbálták közénk ültetni. Ez hiba. Amire nekünk szükségünk van, az egy *egészen magyar szükségletekből sarjadó, magyar szellemnek megfelelő s abból táplálkozó magyar* keresztyén szociális munka. Ennek pedig ősi hagyományaink, népünk lelkülete, nemzetünk helyzete és hivatása szempontjából csak egyetlen egy *formája* lehetséges és ez: *a magyar református gyülekezeti munka.* Egyetértünk a katholicizmussal abban, hogy *vissza kell térni a néphez!* A magyar népet kell *odanevelni*, hogy a legszélesebb alapú jogok gyakorlására a nemzet életében öntudatosan *érette* legyen. Anyagi, erkölcsi, szellemi nivóját tervszerűen kell odanevelni, hogy erre alkalmas legyen. *Ebben a feladatban fekszik a magyar protestantizmus szociális jelentősége.* Népnevelés *öntudatos, erőteljes református gyülekezetek nevelése által.* Nekünk a *gyülekezeti szellemet* kell megteremtenünk, amely képes önmagát kormányozni és nevelni az önmagáért és másokért viselt erk. felelősség tudatának komoly alapján. A gyülekezet szervezése, fegyelmezése, a presbiteriumok ujjáalkotása, öntudatossá nevelése, a nőnevelésünk nagy kérdésének megoldása s a lelkipásztornevelés korszerű reformja által kell olyan református gyülekezeteket teremtenünk, amelyek elég hivők és elég erősek legyenek ahoz, hogy megteremtsék a *református közszellemet*, megalkossák a krisztusi szeretetmunka *intézményeit* s ezáltal a kálvinizmust döntő tényezővé tegyék a nemzet életének minden irányában, a kultura és társadalom egész területén.

Nem a napi politika harcaiban, hanem a nemzetnevelés nagy, széles és mély területén való komoly érvényesülésében fogja a magyar kálvinizmus a maga gyülekezetteremtő munkája által az egész nemzet életére kiható szociális jelentőséget kifejteni és megbizonyítani.

Dr. Makkai Sándor.

Az egyetemes ref. konventről.

Volt-e esőtök? Hogy mutat a vetés? Requiráltak-e már nálatok és hogyan? Mi lesz ezzel a választójogi háborúval, a felzaklatott tömegekkel s mikor szakad vége ennek a rettenetes világvérzésnek stb., stb. — ilyen kérdésekkel üdvözölgették egymást a konventre sereglők április hó 23-án és 24-dikén. Tudunk-e valami hasznosat, üdvöset csinálni, mint konvent és zsinat ebben az égszakadás, földindúlás-szerű időben, a mikor a türelmünk is fogyatékán van s idegeink sem Hindenburg-féle idegek?

Sárkányölő Szent-György napján d. e. 10 órakor — a konventi székház szokott termében ez a keserű hangúlat vonúlt végig a segélykérő püspöki imádságon

is, a mely éppen nagy alkalmiságával is a szívekbe nyomúlt s fokozta a vágyódást a békesség után, a melyben háborítás nélkül munkálkodhatunk és építhetünk.

A konvent világi elnöke szivélyesen üdvözölte a gyűlés tagjait, közöttök különösen az erdélyi reformátusok új püspökét, mint feledhetetlen elődjének méltó utódját, aki eddigi szolgálataival is lekötelezte maga iránt egyetemes ref. egyházunkat. *Sass Béla* vezető jegyző tolmácsolta a konvent jkvi üdvözletét, bejelentette a konvent tagjait, az elmaradtakat, a helyetteseket, jelentette a Kenessey-család köszönetét elhunyt fejöknek megbecsüléséért s felhívta az e. kerületeket az 1919—21. évi új időszakra küldendő képviselőik megválasztására.

Első érdemleges tárgy az elnökség beszámolása volt a hadbavonúltak lelki gondozásáról. A háború folyamán a gondozás egyre rendszeresebbé lett. A közvetlen felügyeletet *Dr. Baltazár* püspök gyakorolta, aki személyes inspiciálásra is engedélyt kapott. A háború folyama alatt 173 lelkészt, illetőleg s. lelkészt hivtak be lehető tekintettel az egyes kerületekre. Most 123 tábori lelkész végzi a lelki gondozást a különböző táborokban. Megtartották a refermáció 400 éves évfordulóját sok helyen. Az orosz foglyok gondozása a belső forradalom miatt lehetetlenné vált, az olasz foglyoké szintén — az olasz gyülölködés miatt. A róm. kath. lelkészek törvénytelen beavatkozása ellen tiltó rendeletet eszközölt ki az elnökség, a melynek volt is valami láttatja, de a teljes jogegyenlőségig nem lehetett a katona-lelkészek szervezetét kiépíteni. Nagy érdeme van a katonák lelki gondozása körül *Dr. Szilassy Aladárnak*, ennek a felülmulhatatlan világi püspökünknek. Temérdek kisebb-nagyobb vallásos iratot osztottak szét katonáink között, kis bibliákat, énekes könyveket s 240,000 példányban küldték hozzájok a „Református katonák Lapjá"-t. ami kedvelt lelki táplálékúl szolgált 59 tábori lelkész értekezletet tartott s tapasztalataikat s kívánságaikat a zsinat elé terjesztik.

A konvent megnyugvással hallgatta a beszámolást, de mire végére ért, *Gr. Tisza István* szólásra jelentkezett s elismerésével az elismerendőknek, kemény ítéletet tartott — a sorok között az ellenőrzés ellen, de különösen egy bizonyos ref. lelkész ellen, aki annál a hadosztálynál, a melynél ő is működik, többszörös megkeresés mellett sem volt egyházi szerepre kapható, holott a jezsuita páter és az ág. hitv. ev. lelkész is híven teljesitette kötelességét! . . . A konvent megdöbbenéssel hallotta a vádat s *Petri Elek* püspök fegyelmi alá vonást indítványozott az illető ellen, a kinek neve titokban maradt. A konvent — *Gr. Tisza* beleegyezésével is, elégnek tartotta, ha a felügyelő püspök végzi el az illetővel szemben a helytelenítés munkáját. Az ország előtt bizony szégyenbe jutottunk a kiáltó összehasonlítás révén, — a mi azonban nem azt jelenti, hogy nekünk egyátalán ne volnának kitünő katona-gondozó lelkipásztoraink — nemde?

A lengyelországi reformátusoknak gyűjtött segélyről is beszámolt az elnökség. Csak 4 egyh.-kerületben történt a gyűjtés, Erdély — a saját nehéz sorsának enyhítésére forditotta a filléreit. Az összes segély 10026 koronáig emelkedett.

A *parokhiális könyvtár-bizottság* egy évi életét *Dr. Antal Géza* előadó ismertette. Az 1917. évben is gát volt a háború a könyvtár fejlődésében. A rémletes drágaság miatt a készen lévő művek nem nyomathatók. A Kálvin műveiből s a Dr. Bartók Gy. bölcsészeti művéből, a Pruzsinszky Kálvin-leveleiből lehetett volna kiadásokat készittetni, de sem a könyvkötészet, sem a nyomda nem birja a könyvek kiállitását. A *Vargha*-féle ószövetségi mű II. kötete lehet csak szétküldésre készen, a Forgács-féle gyakorlati lelkészi mű felére van kinyomva. Miután nem volt mire költeni, a tőke felszaporodott több mint 90,000 koronáig. — Jövőre a bizottság hajlandó egyh.-tört. életrajzokat is kiadni a dunamellékiek kívánságához mérten. A Lencz Géza németnyelvű művének (Der Aufstand Bocskay's stb.) külföldön való terjesztését csak annyiban hajlandó segélyezni, hogy a nagy könyvtáraknak szóló példányok árát kifizeti. A Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának azt a kívánságát, hogy az egyházi levéltárakban elhelyezett kéziratanyag központokba gyüjtessék össze — a hozzáférhetés szempontjából — a konvent az egyh.-kerületek figyelmébe ajánlja.

A *liturgiai bizottság* előterjesztései — miután nem készülhettek el (Ágendás-könyv, tábori lelkészek ágendás könyve, egységes liturgia stb.) a jövő konventre előjegyeztettek. Igy az úrvacsorai kehely kérdése is lemaradt az úrvacsorai kérdésekkel együtt. Erre nézve a tiszántúli kerület elnökségének lett volna felterjesztése.

A háborús drágaság miatt sem a *közalap*, sem a *lelkészi nyugdijintézet* végrehajtó bizottsága nem nyomatta ki — mint szokta — évi felterjesztéseit s igy dr. *Benedek Zsolt* előadónak a szokottnál nagyobb mértékben kellett a tárgyak ismertetése körül megfáradnia. Mindkét intézet örvendetesen fejlődik, az egyházközségek, megyék, kerületek rendszeretete is fejlődést igazol ez intézetekkel szemben. A hátralékok tetemesen apadnak, a számadásokat az egyházmegyék pontosabban küldik (57 közül 55 küldte be a közalaphoz rendes időben). A közalap vagyona 7,336.277 kor., a nyugdij- és özvegy-árvagyámintézeté 11,719.690 kor. Amannak évi bevétele 776.203 K; emezé 1,672.742 K. Sajnálatos, hogy új célok szolgálatára még ezek az összegek sem elegendők s az özvegyek, árvák ellátási dija ebben az inséges világban sem volt felemelhető. De mindkét intézet jegyzett hadikölcsönt 200—200.000 K-t legujabban is s a nyugdijintézet háborús kölcsönt is juttatott a lelkészeknek 130.000 koronáig. Jólesett hallanunk, hogy mindkét intézet iránti kötelezettségeinek lerovásában a tiszáninneni egyházkerület most is jó példát képvisel.

Panasz volt a perselypénzek ellen (okt. 31. stb.), mert volt egy 50 000 tagból álló egyházmegye, amely e címen összesen csak 6 koronát küldött. A perselypénzből az egyes egyházközségekre 3—3 korona esik. Hát ez bizony nem sok.

A nev. bizottságok felterjesztett határozati javaslatait a konvent általában helyeselte, úgyszólván hozzászólás és élénkebb érdeklődés nélkül vagy a bizottságok iránti nagy bizodalommal.

Az *adóalap végrehajtóbizottság* felterjesztései körül némi éberség mutatkozott a *gr. Tisza István* felszólalása folytán. Az adósegély 10 éves cyklusa lejár s az ennek magyarázatánál felütődő homályosság tisztázása vált szükségessé s ezzel kapcsolatba jutott a belső hivatalnokok terményjárandósága s a már országos nyughatatlanságot keltő sokféle surlódás a hivatalnokok és az egyházhívek között a khartának eredeti értékére s mai érvényére nézve. Kétségtelenné lett a vita folyamán (amelyben György Endre, Németh István, Kálmán Gyula, Nagy Károly, Nagy Lajos, Sulyok István, Nagy Imre

és az előadó vettek részt), hogy a lelkészi kharták — ahol azokat a felsőbb hivatalos hatóságok engedélyével át nem változtatták — eredeti szövegükben érvényesek; ahol az egyházközségek és a lelkészek között magán-egyezkedés útján történtek kharta-változások — ott ezek nem végérvényesek. Az ilyen helyeken azonban a békés és mindkét félre méltányos egyezkedés kisérlendő meg s ahol ez nem sikerül, ott a közigazgatási bíróság beavatkozása kérendő ki, amint ez már több izben és több egyházmegyén igy is történt. Felmerült — hogy is ne merült volna — a közelgő új adósegélyi cyklus és az elviselhetetlen drágaság miatt a lelkészi kharták és szolgálati dijak rendezésének kérdése is s csendes kárhoztatásban részesültek azok, akik a terményekben való fizetést magukra megalázónak tartották és alkuba bocsátkoztak hiveikkel, amit utólag keservesen kell megbánniok. Az új cyklus magyarázatát a zsinat fogja meghatározni, addig pedig: papi bölcsesség jövel! Az adósegély kedvezőbbé változtatása végett az államsegély felemelését a konvent bizalommal reményli és eszközölni fogja. Az 1848: XX. tc. végrehajtása nagy változást eszközölhet az adóalap sorsában is.

Ápril 24-én délután több bizottság ülésezett, hogy 25-én a felterjesztéseivel a konventnek beszámolhasson.

A 25-iki ülés a közjogi bizottság, a tőkesegélyosztó, misszlói, káplánkongruai, külmisszióügyi s részben az egyetemes tanügyi és iskolai bizottság felterjesztéseit tárgyalta, illetőleg azok határozati javaslatait tudomásúl vette.

A németalföldi protestáns egyházak békeszózata, az upsalai békekonferenciára szóló meghivás s a dunántúli és tiszántúli egyházkerület felterjesztései a világbéke ügyében külső jelzőpóznái az időnek, amelyben élünk, illetőleg küzködünk; de mit csináljon ezekkel a konvent? Amit lehetett, a közjogi bizottság szivesen odabizott a zsinatra (lelkészfizetés korszerű rendezése, segédlelkészeknek a presbiteri üléseken való kötelezett megjelenése, a Gelléri Szabó J. segélyalapból nyujtott segélyezéseknél az Orsz. Tan. Egy. meghallgatása . . .) Egy pár vallássérelmi ügyben (ami mindig akad) felír a kormányhoz (áttérés, iskolák átadásánál történt sérelmek); helyeselte, hogy az államnak átadott iskolák ingatlanainak tulajdonjoga a felekezetnek biztositassék, jóváhagyott néhány felterjesztett alapítványlevelet (Tiszáninnenről 5-öt) s örömmel üdvözölte a debreceni egyházközséget egyházfentartó Révész Bálint-nevű alapítványáért stb.

A *tőkesegélyező-bizottság* most is mérsékelt mennyiségü pénzzel rendelkezvén, mint tavaly (22.400 kor.), azt megosztotta az egyházkerületek közt úgy, hogy Dunamellék 3050, Dunántúl 3200, Tiszáninnen 3600, Tiszántúl 8250, Erdély 4250 koronát kapott egyházközségei számára. Tiszáninnenről segélyben részesültek — a konvent jóváhagyása mellett — Abod 200, Aggtelek 250, Alacska 50, Alsófalu 50, Alsóméra 100, Bodroghalász 50, Égerszög 250, Felsőábrány 150, Hegymeg 150, Hét 100, Kisbári 50, Kisgyőr 50, Mályinka 100, Nagyida 200, Oldalfalu 100, Rakottyás 100, Sajóhidvég 100, Sajórecske 50, Sajószentkirály 50, Szalóka 150, Szendrőlád 150, Szuhogy 100, Tibolddáricz 400, Viss 150, Ziliz 250, Zsipdúlháza 100, Zsór 50 koronáig. Tokaj 500 kor adócsökkentési segélyt kapott. A kiútalt tőkekamatsegélyek rendeltetésszerű felhasználását egyes egyházkerületek még nem igazolták. Igazolniok kell.

A *misszióügyi* bizottságnak megnyugtató jelentése volt a missziókról és azok fejlődéséről, de új missziókat nem segélyezhetett — alap hiányában. A jövőben talán ez a megfeneklett ügy is megmozdúl — a kellő pénz segítségével. Szép példaként tüntette fel az előterjesztés a pesti egyházmegye missziói bizottságát. Nálunk csak a *minaji* ellen volt kifogás. Tiszánntúl nem adott missziói jelentést, mert nem tartott egyh.-ker. gyűlést. A missziók az eddigi segélyt kapták.

A *káplani kongruai* bizottság sem terjeszkedhetett, új állandó káplántartó helyek engedélyezésére nincs lehetőség ezidő szerint. Tiszalök sem emelkedhetett ilyenné.

A *külmissziói* jelentés lehangoló volt. A háború elzárta tőlünk Amerikát, Romániában felfordúlt állapotok vannak; a leigázott területeken csak a múlt évben mutatkozott a missziói élet az iskolákban. Csak Bukarestről van számottevő jelentés. Romániában 1 lelkész, 2 lelkésztanitó, 3 tanitó és 8 tanitónő és óvónő teljesített missziói szolgálatot megfelelő segély mellett.

Az *egyetemes tanügyi bizottság* az egyetlen volt, a mely nyomtatott jkvvel számolt be. Határozati javaslatait (a melyekről lapunk már megemlékezett) a konvent elfogadta. Csak a theol. akadémiákra nézve pótolta meg a Szilády Áron javaslatával, a mely szerint a konvent lelkészi elnöke és az erdélyiek új püspöke (mint több éven át a theol. ügyek szakelőadója is) kötelesek a theol. akadémiákat meglátogatni és a konventnek a tapasztalataikról jelentést tenni.

Ápril 26-dikára maradtak a tanügyi bizottság felterjesztéseinek egy része, a *közigazgatási* bizottság jelentése, illetőleg határozati javaslatai. A konvent némely tagjai már haza siettek, de a megjelentek nagy figyelemmel kisérték a közérdekű s alkalmi felterjesztéseket (háborús segély, ruhabeszerzési segély, a nyugalmazott lelkészek háborús segélye s a gyámolítatlan lelkészözvegyek támogatása, családi pótlék, énekvezérek, kántortanítók javadalmazása, segédlelkészek betegség esetén való intézményes segélyezése, belhivatalnokok betegsegélyző egyesülete), a melyek részben elutasittattak, részben az egyházkerületekhez tétettek le, mint p. o. a drágasági pótlék az önálló kántorok részére, az egyházlátogatás mai formájának megváltoztatása, egyetemes *egyházművészeti*, helyesebben egyházi emlékeket gyűjtő bizottság létesitése, Ref. katonák Lapjának segélyezése, vagy a zsinathoz utasittattak (egyet. betegsegélyző egylet, s. lelkészek intézményes segitése betegség esetén, a megválasztott, de állásukat el nem foglalt tanítókkal szemben követendő eljárás stb). Különösebb élénkséget támasztott a konventi iroda ügykezelésének megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése, a mely kedvező és elismerő volt s a konventi tisztviselők kérvénye, a kik az előléptetéshez szükséges (eddig 5 évi) időnek 3 évre való leszállitását kivánták az állami minta szerint. Ezt a konv. elnökség is javallotta. *Hörömpő Dezső* konventi titkár a konv. központi nyugdíjalap terhére kérte a nyugdíj ügyét rendeztetni, ami a VI. t.-c. reviziójáig elmarad. — A szakbizottságok előadói díjazása is jobb időre halasztódott. Legyen valami ingyen munka is egyházi közigazgatásunk rendjében s maradjon valami erkölcsi jutalom is, ami felér sok devalvalható papiros pénzzel. — Az egyh. kerületeket felhívja a konvent a 400 éves évforduló megünnepléséről való jelentéstételre. Szép lesz együtt látni, hogy mire segített bennünket a reformáció 400-ados emlékezete!

Az 5 percre felfüggesztett ülés újra megnyittat-

ván, elnökség az ülést bezárta. Dr. Tüdős István püspök az elnökség előtt zászlót hajtott s Dr. Baltazár záró imádságával a gyűlés véget ért. A háború további iszonyaitól ments meg Uram minket — ez a gondolat volt az imádság lelke.

A közös prot. bizottság tervezett gyűlése elmaradt, de a prot. sajtó-bizottság biztató jelét adta életének és élni akarásának.

A tiszáninneni egyh.-ker. fegyelmi bíróságát ismét meglepetés érte, Dr. Ferenczy Árpád sárospataki jogtanár ügyét a konv. bíróság új eljárásra utasítván.

Az abaúji egyházmegye tavaszi közgyűlése.

Ez évi tavaszi közgyűlésünket is megszokott helyünkön, Kassán, a vármegyeháza dísztermében tartottuk meg, május első és második napjain. Templomi istenitisztelet után dr. Révész Kálmán esperes buzgó imádsága emelte lelkünket Istenünkhöz, aki, bár még mindig sujtol és ostoroz minket, de hisszük, hogy nem enged kétségbeesni és elveszni, sőt a szenvedések tüzéből a és megpróbáltatások vízözönéből is kiemel és megszabadít minket.

Meczner József egyházmegyei gondnok közállapotainkat híven jellemző, kitartásra, tűrelemre és küzdelemre serkentő — egész terjedelmében jegyzőkönyvbe foglalt — beszéddel nyitja meg a közgyűlést.

Megalakúlás után a szavazatbontó bizottság jelentését tárgyalta a közgyűlés, amelyből kitünt, hogy a megüresedett világi aljegyzői állásra gróf Vay Arthurt választotta az egyházmegye gyülekezeteinek nagy többsége, a kit, bár harctéri szolgálata miatt nem üdvözölhettünk a gyűlésen, de a távolból is meleg szeretettel köszöntünk, nagy örömünknek adva kifejezést, hogy őt, mint vármegyénk egyedüli református grófi családjának, az egyik vajai Vay grófi családnak, erős református hittel megáldott tagját, egyházmegyénk vezetői sorában láthatjuk és működéséhez szép reménységünket fűzhetjük.

Az esperesi jelentés következett ezután, amely dr. Révész Kálmánnak 20-ik évi jelentése, amely egyházmegyénk közállapotai mellett hazánk és társadalmi életünk aggasztó és szomorú sorsát, valamint egyetemes egyházunk kiemelkedő eseményeit megkapó színekben tárja fel. Teljes megelégedéssel vettük tudomásúl a valóban jubiláris magaslaton álló jelentést, hálás köszönetet nyilvánítván, a jövőre pedig feltétlen bizalmat előlegezve a pontosan, bölcsen és szeretettel kormányzó esperesnek.

A jelentés elhangzása után Kovács István papi főjegyző, a közérzelmeket tolmácsolva, az őszinte szeretet és igaz tisztelet szavaival üdvözli dr. Révész Kálmán esperest, 20 évi esperesi működése és theologiai díszdoktorrá neveztetése alkalmából s előterjesztésére Révész Kálmán üdvözletét az alábbi jegyzőkönyvi pontban örökíti meg:

„Midőn az esperesi jelentést a hála és megelégedés érzelmeivel vettük tudomásúl, nem hallgathatja el egyházmegyénk annak kifejezését, hogy az esperesi jelentésből hiányzik két olyan nagy esemény, amelynek abból, illetve jegyzőkönyvünkből hiányozni nem lehet, amely szoros kapcsolatban van egyházmegyénk történetével, mert igazán szeretett és tisztelt esperesünk nagyrabecsült személyének sok érdemeiről és érdemeinek méltó megjutalmazásáról beszél.

Az egyik felemelő esemény az, hogy esperesünk 20-ik évi esperesi jelentésével számolt be egyházmegyéjének! — Húsz esztendőn keresztül egy nagy egyházmegye kormányszékén ülni, annak ügyeit jó- és balsorsban bölcsen és biztos kezekkel vezetni s ennyi idő alatt a szíveket és elméket mindjobban meghódítani: csak neki adatott, akit az Isten jó kedvében teremtett, aztán adott mi nekünk, hogy midőn a közboldogság terjesztésén fáradozunk, ő legyen a mi vezérünk, példánk és útmutatónk!

A másik, nemes lelkének tulajdonait, sok és tudományos készültségét, közhasznú tevékenységét megjutalmazó esemény az, hogy a debreceni kir. tudományegyetem őt — királyi jóváhagyással — a theologia díszdoktorává nevezte és avatta s ezzel dokumentálta azt, hogy a mi meg megújuló szeretetünk, tiszteletünk, ragaszkodásunk és dicsekedésünk tárgya, dr. Révész Kálmán nemcsak a mi tudósunk és doktorunk, hanem tudósa és doktora egyetemes ref. egyházunknak, mindennemű tudományos köreinknek, országunknak, nemzetünknek.

Egyházmegyénk közgyűlése a 20 évi eredményes esperesi munkálkodás, valamint a doktori méltó kitüntetés alkalmából esperesét, dr. Révész Kálmánt a legnagyobb lelkiörörömmel és szeretettel köszönti, tiszteletének és hódolatának zászlóját előtte és sok érdemei előtt meghajtja, végezetül pedig kívánja, hogy jövendő tényekedéseiben szivünket még jobban bilincselje magához, magas kitüntetésében pedig őt az Isten, kedveseinek és egyházunknak boldogítására nagyon sokáig éltesse!"

Hasonló lelkesedéssel ünnepli közgyűlésünk két kiváló világi tisztviselőjét is, dr. Puky Endre és Szalay László tanácsbíráinkat, akiket a legfelsőbb királyi kegy — kiváló tehetségeik, érdemeik és önzetlen hazafias működésük jutalmazásaként — kitüntetésben részesitett. Dr. Puky Endre az udvari tanácsosi méltóságot érdemelte ki, Szalay László pedig kultuszminiszteri államtitkárrá neveztetett. A felmagasztaltatásból és dicsőségből mi is részt kérünk, amidőn az új méltóságban és az új magas hivatali munkakörben reájok váró feladatok megoldásához nekik teljes sikert és Istentől áldást kívánunk.

Két elhúnyt szolgatársunknak adtuk meg a kegyelet és emlékezés tartozó adóját: Erőss Károly tarcavajkóci és Kiss József hejcei lelkészeknek. Amaz java férfi korában 16 évi hivatali buzgólkodás után, hosszas testi és lelki betegségben megtörve költözött el az élők világából, támasz nélkül, árván hagyva özvegyét és kisded családját. Emez 65 éves korban, 37 éves egyszerű, csendes, de buzgó és boldogító lelkészi szolgálat után hajtotta fejét az örök álomra. Lelkének és kezének munkáján sok áldás fakad, mert kicsiny gyülekezetét erőssé és gazdaggá tette. Elvégezte munkáját! Az Ur megfizet nekik az ő cselekedeteik szerint. Legyen síri álmuk csendes és pihentető.

Frenczel Bertalan tanácsbíránk, különböző okoknál fogva, tanácsbírói tisztéről lemond s ennek elfogadását kéri. Az indokolást azonban nem tartjuk megfelelőnek felmentésére, mert ő reá egyházmegyénknek még a jövendőben is szüksége van, aki hivatali működésével, idealizmusával, lelkesedésével mindeneknek becsülését és igaz szeretetét érdemelte ki.

K. I.

(Vége köv.)

Az alsóborsodi egyházmegye tavaszi közgyűlése.

Az alsóborsodi egyházmegye tavaszi közgyűlését május 2-án tartotta Miskolcon, Tóth Béla esperes és báró Vay Elemér gondnok elnöklete alatt a vármegyeház tanácstermében. 9 órakor kezdődött a gyűlés az esperes tartalmas, bensőséges imádkozásával. Majd br. Vay E. gondnok megnyitó beszédében kegyeletes szavakkal emlékezett meg az erdélyi egyházkerület, sőt az egyetemes egyház ama sulyos veszteségéről, melyet b. e. Kenessey Béla püspök halála okozott. Emlékezetét jegyzőkönyvünkben örökitettük meg; viszont utódját: Nagy Károly püspököt tisztelettel és bizalommal köszöntjük. Ugyancsak napirend előtt esperes tolmácsolta az egyházmegye üdvözletét dr. *Rácz György* tan.-biránk s a miskolci egyház főgondnoka iránt azon alkalomból, hogy őt a királyi kegy udvari tanácsosi címmel és méltósággal tüntette ki, mely kitüntetés egyik alapját épen az egyházi élet terén való forgolódása képezte. A jelenlevő üdvözölt szép beszédben köszönte meg az iránta megnyilatkozott ovációt.

Pénztárnok indítványára az egyházmegye a normális időkben közebéd céljára szolgáló 500 koronából 300-at a sárospataki főiskola céljára szavaz meg, a mult évben elhatározott hozzájárulás egy részleteként, 200 K-t pedig a nagy anyagi bajokkal küzdő hevesi egyház részére.

A megalakulási formaság után következett a 2 uj lelkészi tanácsbiró, Farkas István és Pósa Péter eskütétele. Amily igaz lelkesedéssel ajánlották fel magukat az egyházmegye hivatalosai között való buzgó szolgálatra, oly bizonyosan hisszük is, hogy a bennök összpontosult bizalmat valóra váltják. Eddig viselt fő- és aljegyzői tisztségükről lemondván: ez állásokra a szavazás jul. 1-i határidővel elrendeltetett.

Az esperesi jelentés terjedelemben rövidebb, mint boldogabb időkben szokott lenni, mert a papir kevés is, drága is, valamint a nyomdafesték is. De bele van sűrítve minden, ami az egyházmegye életében a lefolyt félév alatt említésre méltó. A festett kép általában megnyugtató, az egyházmegye beavatkozására alig van szükség. A jelentés tudomásul szolgál s a megnyitó imádsággal együtt jegyzőkönyvbe vétetik.

A tiszaoszlári lelkészi állásba Kovács Gyula, a borsodgesztibe Várady Pál szíves üdvözléssel beerősíttettek s az egyházmegye lelkészei közé bekebeleztetett Demes Péter miskolci vallástanár is. Nagy gondot okoz a s.-lelkészek elhelyezése is, mivel több a betöltésre váró állás, mint az ifjú Timótheusok száma. Több helyről beérkezett alapítólevél, mint a református áldozatkészségnek fel-fel buzogó forrása, örömmel hagyatott jóvá.

3 egyházból érkezett be jelentés, ahol a hívek megtagadták a sárospataki főiskola céljára szolgáló hozzájárulás kifizetését. Egyházmegye érdemleges határozathozatal nélkül felterjeszti az ügyet az egyházkerületre azon gondolat által vezettetve, hogy amennyiben az egyházkerület rótta ki e járulékot s tudomásunk szerint más egyházmegyékben is fordultak elő hasonló esetek: hogy ne járjanak az egyházmegyék esetleg különböző útakon, jelölje meg az egyházkerületi közgyűlés az egyöntetű eljárási módozatot e renitenskedő egyházakkal szemben.

Kísértett az adósegélylyel kapcsolatos párbérváltságügy is 3 egyházból. Egyházmegye kimondotta, hogy azon egyházak belhivatalnokai, ahol dijlevélváltozás ez ügygyel kapcsolatosan nem történt, méltányos megjegyzés nem sikerülte esetén igazaikat a közig. bíróság előtt keressék. Ettől függetlenül azonban felhivja az összes egyházakat, ahol a párbérváltság körül zavarok vannak, hogy helyezkedjenek belhivatalnokaikkal szemben a méltányosság alapjára s ne az önzés, de a megértő szeretet lelke vezérelje őket elhatározásaikban. A megváltoztatott dijlevelek, miként való reparálhatásának módozatai felől pedig az egyházmegyei lelkészértekezlet fog tanácskozni s ha valamely kivezető útat találna a chaoszból, javaslatát a fokozatos felettes hatóságok elé terjeszti.

Több kisebb-nagyobb jelentőségű, de már inkább helyi érdekű, házi ügy letárgyalása került még sorra, amelyek a kellő előkészítés mellett délre mind letárgyaltattak s 1 órára már az egyrendbeli közig. bírósági ügy, párbérváltság a papii egyházban, befejezést nyert a belhivatalnokok javára.

Egyházkerületi képviselőkül kiküldetnek az elnökség mellett lelkészi részről: Gaál Ferenc, Pósa Péter tanácsbirók, Román Ernő aljegyző, rendes-, Farkas István póttag; világi részről: Pappszász Lajos, Lossonczy István, Rácz György tan.-birók rendes-, Puky László főjegyző póttag. *r. e.*

KÖNYVISMERTETÉS.

Látások könyve. Beszédek, elmélkedések. Irta: *Ravasz László.* Az Ut kiadása. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája 1917. Ára 12 korona. 8 r. 352 l.

E könyv, mint *Az Út* könyvtárának első kötete jelent meg. E könyvtár adalékokat hoz az evangeliumi eszmények és a lelkipásztori gyakorlat szolgálatához. A szerző feleségének ajánlotta művét, melynek külső kiállitása nagyon csinos és izléses. Tartalmaz 19 beszédet és elmélkedést, miket a szerző különböző ünnepélyes alkalmakkor irt és mondott el; ugyancsak 19 prédikációt leginkább ünnepekre (kettő közülök vizkereszti, ami nekünk feltünő, miután mi reformátusok nem ünnepeljük az epiphániát); azután 26 keresztelési, konfirmációi, esketési és temetési beszédet „Harangszó" cim alatt, végül függelékben egy karácsonyi imádságot katonák részére. Mint látható, a tartalom nem egységes, sem fajilag, sem tárgyilag; a szerző mégis egy közös tárgyi cimet adott neki, mert, mint az előszóban mondja: „mindenik megannyi bizonyságtétel az *evangéliumi világlátás* örök titkairól." A cim egészben véve csakugyan találó a könyvre, de mi úgy vesszük észre, hogy mégsem mindenik darabja készült úgy, hogy az evangéliumi világlátás kifejezője legyen. Ám ezen nem akadunk fel, mikor a legnagyobb örömmel üdvözöljük ezt a könyvet, amely ugy tartalmát, mint előadását tekintve kimagaslik irodalmunkban. Benne egy philosophiailag képzett fényes elme és ragyogó dialektika tündöklik. Egy világot átfogó szellem, mely a kosmost evangéliumi fénnyel vonja be s ránk nézve itt ez a legfontosabb. Ez az a bizonyos evangéliumi világlátás, melyről a szerző az előszóban beszél s melyről könyvét is elnevezte.

A *Látások könyve* tehát nem visiók, hanem *intuitiók könyvét* jelenti. Mi az intuitió? Helyes meghatározása ez: „Az az isteni adomány, melynek erejével az ember néhány tény mögött a tények egész sorozatát

ismeri ismeri föl, a láthatatlan okok és okozatok egész seregét pillantja meg; az a második lelki látás, melyet a prófétáknak és a nagy költőknek tulajdonitunk." Ily látásra valójában csak a lángész képes. És kétségtelen, hogy a Ravasz könyve a lángész bélyegét viseli magán fény- és árnyoldalaival egyaránt. Nála az evangélium, mellyel meglátja és megvilágitja a világ tényeit s összeköti az immanens világot a transcendens világgal. ez az „evangélium nemcsak világnézet, hanem pátosz és lendület, érzésnek és cselekvésnek szenvedélyes módja." (187 l.) Legfőbb tulajdonsága a világosság, amelyben melegség és élet lakozik. Ezt a világosságot, melegséget és életet hinti szét és predikálja könyvében a revelatió nak azzal a esudálatos erejével, mely csak az igazán nagy lelkeknek adatik. Belát és bevilágit vele a világ talányaiba és az élet rejtélyeibe, amelyek előtt a közönséges lelkek tétován, bizonytalanul, megdöbbenve, vagy épen kétségbeesve állanak. Ily módon könyvét olvasni és afelett elmélkedni nemcsak magas lelki gyönyörüség, hanem a léleknek olyan megnyugtató és boldogitó kielégitése, aminőt csak ott talál, ahol az isteninek közellétét érzi. Van benne valami varázslatos, mystikus erő és fenség, mintha csak az *Augustinus* Confessióját és a *Kempis* Imitátióját olvasnók és hallanók — modern kiadásban, mert, ahogy ismét maga irja Ravasz előszavában, műve „kisérlet arra, hogy miképpen lehet a régi igazságokat modern irodalmi formába öltöztetni." Célját megkapó igazsággal igy fejezi ki egy mondatában: „Az örökkévaló életre vivő utat a legmélyebb lelkek művészileg kicsiszolt dogmákkal követték ki: de én mégsem ezen az uton vezetlek titeket, hanem egy mellékösvényen, amelyet önön vérünk hintett be és saját szenvedéseink könnyei harmatoztak tele." (198 l.) Nem a tant prédikálja tehát, hanem az életet. Itt tolul aztán előnkbe a kérdés, hogy mennyi ebből az örökkévaló evangélium és mennyi az emberi bölcsesség? Kétségkivül a philosophus Ravaszt is megcsalja néha a saját gondolata, amelyet hajlandó az isteni bölcsesség mezébe öltöztetni, de általában véve elmondhatjuk, hogy a Látások könyve nem embereknek hitető beszédét tartalmazza, hanem azt, „aki tegnap és ma ugyanaz és mindörökké ugyanaz lészen."

Nincs terünk e könyvről bővebben irni, de nem is szükséges. Olvasni kell ezt és tanulni belőle. Akkor látjuk és érezzük igazán rendkivül vonzó és választékos előadási formáját is. Kár, hogy néhol tulságosan elvont s vonatkozásai itt-ott távolesők és ekként az olvasók vagy hallgatók legnagyobb részére hatástalanok. Az meg épen hiba, hogy a szerző prédikációban is széltiben hosszában használja az idegen szavakat. Csak egy lapon (244) a következőket találjuk: optimismus, grandiosus, transparens, inspiráció, optimista. Sőt még latin citatumot is alkalmaz. (248. l.) Nem hagyhatom végül emlités nélkül hogy a Ravasz könyvét jellemző izléses, előkelő gondolkozásból és tónusból nagyon kiri ez a köznapi mondat: „A világtörténelmet még senkisem csaptabe, legfennebb a történettudósokat, de hát ezeknek úgyis az a kenyerük, hogy becsapattassanak." (101. l.) Csudálom, hogy ok nélkül ilyenre engedte magát ragadtatni Ravasz, mellyel a tudósoknak egész tiszteletreméltó gárdáját megbélyegezte s magát a történetirást is lebecsmérelte. Ilyen gondolkozás mellett aztán érthető, hogy kevésbe veszi a történelmet, sőt csapongó képzeletével ő maga csinál egész történelmi jelenetet, amint arra eclatáns példa „A keresthordozás törvénye" c. beszédének bevezetése (196. l.).

S. Sz. J.

IRODALOM.

* **Emlékkönyv** a reformáció négyszázéves fordulója alkalmából, a búji ref. egyházban tartott ünnepélyről, 1917 október 28-án. A vallásos buzgóság és hithűség ápolása céljából: Tagjainak, az Egyház. Összeállitotta *Andrássy Kálmán* lelkész. Nyiregyháza, 1918. 68 lap. Tartalma: I. *Istentisztelet* a templomban: Imádság, Ünneplő beszéd a Lukács X. 17—24 alapján (Három nagy gondolat, nagy igazság fénye lobbant fel a reformációban: a Jézus nevének hatalma, e hatalom eredményeként öröm földön és égben, a hű tanitványok méltósága), Imádság (mind a lelkésztől). II. *Ünnepi közgyülés* a templomban: A lelkész megnyitó beszéde. Az egyháztanács határozatainak felolvasása a reformáció 400-ik évfordulójának emlékezetes jó cselekedetekkel való megünneplése tárgyában (Bethezda cimen gyógyulóhely létesitése Udvari Gy. 2017 K adományával, az egyház 40000 K kölcsönkötvényével, az egyes ref. ünnepélyi perselypénzzel és más szeretetadományokkal; ehhez ápolóul egy diakonissza állomás szervezése, 10000 K-ás kötvény lekötésével; a Bethlen G. részvényekből 5 drb. jegyzése, a Kálvineum részére 1000 K-ás alapitvány, — a közgyülés mindezen határozatokat megerősitette). Szombathy Imre s. lelkész felolvasása az eklézsia történetéről. III. *Vagyonkimutatás*, a gyülekezet előhaladása vagyoni, érzelmi és erkölcsi tekintetben. IV A *konventi* emlékirat. V. A belhivatalnokok és hadbavonult családtagok kimutalása. VI. A lelkész záróbeszéde. — Gyönyörüséggel és lelki fölemelkedéssel olvastuk a kis füzetet, amelynél ékesebben szólót a magyar ref. egyház reformáció-ünnepélyi irodalma keveset produkált, azokért is a miket Bújon a szentlélek ihletésére e nagy évfordulón beszéltek, azokért is, amiket ott — 39 évi hűséges és áldásos munka betetőzéséül — e napon cselekedtek. Az Ur lelke legyen továbbra is a lelkes nyájjal és a hű pásztorral!

* **Megjelent:** 1. *F. Varga Lajos* II. (befejező) kötet „*Imádságok* bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre" cimű imakönyve. Debrecen, Hoffmann és Kronovitz könyvkiadóhivdtala, 328 lap, ára 8 K. kötve 12 K. (portó 46 fill.) — 2. *Baja Mihály: Babiloni vizek mellett.* Versek. Debrecen, 1918, Csáthy F. könyvkereskedése, 133 lap, ára 6 K. Mind a két mű ismertetésére még visszatérünk.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Gyászhir.** Az alsózempléni egyházmegye lelkészeinek nesztora: *Berzeviczy Endre* báji lelkész április hó 27-én, életének 86-ik, lelkészi hivataloskodásának 55-ik évében földi pályáját befejezte. Golopon született 1831-ben, gimnáziumi és theol. tanulmányait a sárospataki főiskolában kezdte és folytatta mindig mintaszerűen, aminek jutalma a szeniorság lett 1861-ben, a legnagyobb jutalom, amellyel a főiskola a maga diákjait kitüntethette. Két évig volt szénior. Akik láttuk őt, mint ilyet, előttünk van most is zömök termetével, szelid mosolyával, kimért járásával, de rendszeretetével és pontosságával is. Szeniorsága után a jénai és bécsi egyetemeket látogatta meg (1863), majd tállyai s.-lelkésszé (1863 juliustól 1866 ápr. 24-ig) lett, utóbb megyaszói (1866 ápr. 24—1867 ápr. 24-ig) s ismét tállyai (1867 máj, 1—1868 márc. 25-ig), miközben

Bájra hívták meg rendes lelkésznek 1868 márc. 1-én. 50 évig lelkészkedett itt a maga csendes építő erejével, feltünés nélküli buzgóságával és ritka szerénységével. Szerető hívei a folyó év ápr. 24-én az ő félszázados hű pásztorukat diszserleggel ajándékozták meg, megfelelő ünnepség keretében, igazolni akarván, hogy hálásan emlékeznek köztük töltött életére és végzett szolgálatára. Az ünnepelt érezte, hogy napja rohamosan alkonyodik s mintha csak ezt a jutalmat akarta volna a Gondviselés elnyeretni vele, pár nap múlva az őt mindvégig kegyelmével takargató Istenének karjaiba hanyatlott — előbb a diszserleget az egyházközségnek ajándékozván. Április 29-én temették el, édes övéinek, szerető híveinek s az egész környéknek őszinte, nagy részvéte mellett. A templomban *Zitás Bertalan* prügyi lelkész méltatta érdemeit, a sirnál segédlelkésze: Rácz Géza búcsúzott el a fáradt munkástól, aki megérett a pihenésre s halálában is méltó a tiszteletre és hálás emlékezetre. Legyen boldog pihenése Istenének karjai között!

— **Főigazgatói látogatás.** *Géresi Kálmán* tankerületi főigazgató április 30. és május 1., 2. napján főiskolánkban időzött, hogy főgimnáziumunk növendékeinek tanulmányi előhaladását megvizsgálja. Megjelent az egyes tanárok tanítási óráin, átnézte a jegyzőkönyveket, az irásbeli dolgozatokat s a tanári karral tartott értekezleten mondott beszédében, melyben visszatekintett 23 évi főigazgatói működésére, a tapasztalt eredmény felett megelégedését fejezte ki. Isten áldása legyen a tanügy e kiváló munkásán a nyugalom éveiben is.

— **A jogakadémiákon nem lesz pótszemeszter.** A junius 1-től 12 hétre szabadságolandó hadbanonult joghallgatók számára tervezett nyári pótszemesztert csak a négy egyetemen (Budapest, Debrecen, Kolozsvár, Pozsony) tartják meg. A jogakadémiákon a kultuszminiszter rendelete folytán — a jelentkezők csekély számára való tekintettel — tehát ilyen tanfolyamot nem tartanak. E miniszteri rendelkezés folytán a sárospataki jogakadémián sem lesz a junius 1-től tervezett pótszemeszter megtartva.

— **Nagy Károly erdélyi püspök beiktatása** fényes ünnepségek között ment végbe május 5-én Kolozsváron. Megelőző nap d. e. az egyházkerület az elhunyt püspök: b. e. *Kenessey Béla* emlékének szentelt gyászünnepélyt, melyen *Nagy Károly* püspök imádkozott, *Ravasz László* theol. tanár nagyhatásu emlékbeszédet tartott. A beiktatási ünnepély d. e. 10 órakor kezdődött a farkasutcai templomban: *Baltazár Dezső* gyönyörü imája és egyházi beszéde után folyt le az új püspök felavatása, mely szertartást szintén *Baltazár Dezső* végezte. Utána az erdélyi esperesek áldották meg a térdeplő püspököt. *Nagy Károly* a felavatás után nagyszabásu beköszöntő beszédet tartott. A nagy szónoki erővel előadott beszéd méltó volt az uj püspök hatalmas egyéniségéhez. Az ünnepély után küldöttségek tisztelegtek a püspöki székházban; a konvent és az idegen egyházkerületek részéről *gr. Dégenfeld József*, az Orle részről *Baltazár Dezső* tartott üdvözlő beszédet. Délben fényes bankett volt a New-York szállóban., körülbelől 410 ember részvételével. A beiktatási ünnepélyen összes püspökeink jelen voltak. Kerületünket *dr. Tüdős István* püspök vezetésével *Révész Kálmán* és *Tóth Béla* esperesek, a sárospataki főiskolát *dr. Buza László* közigazgató képviselték. — A folytatólagosan tartott egyházkerületi közgyülés a Nagy K. püspökké választatásával megüresedett főjegyzői székbe *dr. Ravasz László* theol. tanárt választotta meg. A beiktatás napjának délutánján az erdélyi Kálvin Szövetség reformációi emlékünnepélyt tartott, melyen *Nagy K.* imája után *Kecskeméty István* theol. tanár mondott ünnepi beszédet.

— **Konfirmációi ünnepély.** Főgimnáziumunkban május 9-én, áldozócsütörtökön d. u. 3 órakor folyt le a konfirmációi ünnepély a főiskolai imateremben a tanári kar, a tanúlóifjúság s az érdeklődő közönség jelenlétében. 23 negyedik osztályú és 1 ötödik oszt. növendék részesült hiterősitésben. A növendékeket húsvét óta *Harsányi István* főgimn. vallástanár készitette elő s ugyan ő végezte a szertartást is. A felemelő ünnepély gyülekezeti közös énekléssel kezdődött és végződött.

— **Tompa Mihály** lepecsételt kézírati hagyatékát, amelyet 1868 május 15-én helyezett el a jászóvári levéltárban azzal a meghagyással, hogy azt 50 év múlva bontsák fel, május 21-én fogják a M. Tud. Akadémia küldöttségének jelenlétében felbontani.

— **Tompa-morzsa.** Tompa Mihálynak régi kedves barátja: *Lévay József* a múlt hóban a következő levelet küldte Hanvay Zoltán hanvai földbirtokosnak: „Kedves barátom! Ezt a kis Tompa-morzsát, úgy hiszem, legméltóbb helyre küldöm, ha Neked küldöm. Fogadd szivesen. Ugy látszik, hogy még félig-meddig élek. Szívből kívánom neked, hogy Te még sokáig élj egészen. Miskolc, 1918 április 19. Szeretettel igaz híved Lévay József."

Tompa-morzsa.

Rimaszombat volt a szülője —
Igriczi volt gyermekkora;
Sárospatak volt nevelője,
Hanván dült össze sátora!
Földanyánk is keserge érte,
Hűn ölelte őt a kebelére;
Sirja fölött meghatva állunk:
Örök legyen emléke nálunk!

Miskolc, 1918 április 19. *Lévay József.*

— **Lelkészbeiktatás.** Május 5-én foglalta el *Abloncy Pál*, a hanvai, csizi és sajólénártfalvi gyülekezet egyhangú bizalommal meghivott lelkésze állását; a beiktató beszédet *Zajdó László* zsipi lelkész tartotta, aki hangúlatos és szines beszédben ajánlotta egyfelől az új lelkész figyelmébe a szeretet és bátor igazmondás erényeinek gyakorlását, s buzditotta másfelől a gyülekezetet a kebelében nyugvó nagy költő szerzette dicsőségének, nemes vallásosságának hűséges megőrzésére.

— **Felhivás a nőkhöz.** A *zilahi ref. óvónőképzőbe* május 31-ig lehet fölvételért folyamodni 14—40 éves IV. polgári, vagy felsőleányiskolai osztályt végzett, egészséges, jó zenei hallási nőknek. — Az *Orsz. Stefánia-Szövetség* (Budapest, VIII., Vas utca 10.) Budapesten és az ország nagyobb városaiban védőnői kurzusokat rendez, amelyek két hónapig tartanak. A felvétel, hallgatás ingyenes, sőt igazolt esetben még lakást és ellátást is adnak. Előképzettség: IV. polgári, sőt intelligens nőknél még ennél kevesebb is elég. Az ily diplomát nyert védőnők kezdőfizetése 2000—3000 K; hivatásuk: édes anyáknak és kicsiny gyermekeiknek házanként való fölkeresése, gondozása, oktatása, védelme, — tehát igazi krisztusi munka, keresztyén szolgálat.

— **Nyilt kérdés Dr. Makkai Sándor thel. tanárhoz.** A napokban egy tiszta r. kath. házasságból született gyermek megkeresztelésére kértek fel. Én kijelentettem, hogy igen megtisztelve érzem magam, de az szükséges hozzá, hogy az illetékes plébános beleegyezését megnyerjem. Erre aztán újabb választ

a felkérők részéről nem kaptam. Kérdem Nagytiszteletűségedet: 1. Egyházjogi szempontból volt-e szükség az illetékes plébános beleegyezésére? 2. Nem követtem volna-e el jog- avagy hatásköri túllépést, ha a keresztelést az illetékes lelkész beleegyezése nélkül teljesítem? 3. Minősíthető-e bántalomnak az illető családdal szemben, hogy a kérés teljesítéséhez az illetékes lelkész beleegyezését szükségesnek nyilvánítottam? Szíves válaszát kéri s azért előre is köszönetet mond *Egy lelkész.*

Válasz. Az eljárás *egyházjogi* szempontból teljesen megfelelő és helyes volt, mert engedély nélkül a keresztelés nem volt végezhető, ép úgy, mint ahogy mi sem tűrnők el, hogy híveink gyerekeit egy plébánus csak úgy a maga jóindulatából és akaratából keresztelgesse. A keresztelés végrehajtása tehát engedély nélkül jog- és hatásköri sérelem lett volna. De azt is tudni kell, hogy a plébános nem is adhatott volna engedélyt erre, mert nem szabad neki. Igy aztán bántalomról sem lehet szó az illető családdal szemben. Ami a *keresztelés lényegéből* következik, tehát *nem jogi* szempontból, feltéve, hogy valamely szükség esetén ref. lelkész r. kath. gyereket keresztel, vagy viszont, lehet szó arról, hogy ez a keresztelés érvényes-e, vagy nem? Mivel a keresztelés általában az Isten anyaszentegyházába való felvétel sakramentuma s lényegében bizonyságtevés és biztosítás arról, hogy Isten a gyermeket öröktőlfogva *magáénak* s kiválasztottjának, üdvre rendeltjének tekinti és másfelől az erre való önkéntes elkötelezés, hálás elfogadása a kegyelemnek s Istennek szentelése az életnek viszonzásképen, (újjászületés,) bizonyos az, hogy a keresztelés akkor is érvényes *Isten előtt* és a *hívő* előtt is, ha a gyermek nem református és viszont; azonban, mivel a keresztelés az előbbi célt azáltal biztosítja, hogy kifejezetten egy *felekezetbe*, egy *tört. egyházba* veszi fel a gyereket, mint Isten egyházának egyik formájába, bizonyos az is, hogy céltalan és eredménytelen a másfelekezetű gyermek megkeresztelése, ha nem mi garantáljuk további megtartását a kegyelemben: vagyis azzal, hogy megkereszteltük, még nem tettük *reformátussá*, vagy *katholikussá*. Tehát úgy jogi, mint elvi szempontból csak *református* gyereket keresztelhetünk, annál is inkább, mert nálunk a *szükségkeresztelés*-nek nincs értelme; nem hisszük u. i. azt, hogy a kereszteletlenül elhalt kisdedek *bünben* halnak meg és a purgatoriumba kerülnek. *Dr. M. S.*

— **Tanitói jubileum.** A szilvásváradi gyülekezet (Borsod m.) április 28-án ünnepelte, templomi diszközgyűlés keretében, *Szűgyi László* ig. tanitó 25 éves tanitói működésének évfordulóját, és pedig azzal, hogy az egyház meglevő iskolaalapját közadakozásból 500 K-ra kiegészitette, azt „Szügyi László iskolaalap“ cimen kezeli, kamatját részben szegény gyermekek tankönyvvel, részben jól tanuló gyermekek jutalomkönyvvel való ellátására forditja. A közgyűlés elfogadván a presbitérium javaslatát, a lelkész üdvözölte meleg szavakkal a hű munkást, aki mint tanitótestületi elnök az egész vármegyében is elismerésre talált, s áldást kivánt további működésére. Az ünnepelt megilletődve mondott köszönetet a nem várt megtisztelésért s további hű munkálkodásra kötelezte magát.

— **Dr. Hauck Albert**, a lipcsei egyetem egyháztörténelmi tanára, április 28-án, életének 73 ik évében meghalt. Nevét egyfelől „Németország egyháztörténete“ cimű ötkötetes, 1448-ig terjedő, mély alapossággal és áthatő elmével irott munkája, másfelől a Herzog-féle „Theologiai encyklopédiának“ III. újonnan átdolgozott kiadása tette ismeretessé, amelyet 1913-ban 26 kötetben fejezett be, Németország és a külföld legkiválóbb szakembereinek közreműködésével. A világháboru, a prot. nemzetek egymással való harca rendkivül lesujtotta s mindent elkövetett, hogy annak káros erkölcsi hatását enyhitse; még nem régiben is az upsalai egyetemen 8 előadást tartott Német- és Angolország egyházi viszonyáról, szigoruan részrehajlatlan szellemben, lelkiismeretes elmélkedéssel.

— **A Gálszécsi István reformátor emlékalapra** újabban a következők adakoztak: Fodor György Perkupa, füz. 5 K. Kovács Gábor Szerencs, 20 K. Dókus Ernő Saújhely, 30 K. Tudja Mihály Deregnyő, füz. 8·50 K. Sütő Kálmán Megyaszó, füz. 10 K. Kérészy Barna Tiszanána, füz. 5 K. Sárkány Béla Főherceglak, 10 K. Kossuth Mihály Szalók, 8 K. Frenczel Bertalan Szászfa, füz. 1·70 K. Ad. 3·30 K. Sarudy György Pápa, füz. 1·70 K. Dr. Magda Sándor Csicser, füz. 5 K. Danyi József füz. 1·70 K. Ad. 18·30 K. Szabó István Eszeny, füz. 10 K. Összesen 138·20 K. E lap 10—11. számában kimutatott végösszeggel együtt 2015·25 K. Hálás köszönettel nyugtázza Gálszécs, 1918. április 22. Péter Mihály, ref. lelkész.

— **Az új Wekerle-kormánynak** nincs egyetlen ref. tagja sem; vallás- és közoktatásügyi minisztere *gr. Zichy János* lett, aki buzgó kath. egyháziasságban versenyez elődjével, ellenben a közoktatásügy terén nem jelent oly magas kulturpolitikai álláspontot.

— **Budapestről.** A *Bethlen Gábor* irodalmi és nyomdai részv.-társ. április 26-iki közgyülése az alaptőkének 300.000 koronáról, 1000 darab új részvény kibocsátása útján, 500.000 koronára való fölemelését elhatározta. — A *Ref. Sajtóegyesület* agilis vezetősége egyremásra rendezi a vidéki gyülekezetekben a sajtóvasárnapokat s nemcsak a perselypénzt és adományokat nyeri a sajtóalapra, hanem alapitótagokat is bő számmal hódit. Egyháziak, világiak egyre nagyobb számmal lépnek 100 K-val az alapitótagok közé; a máramaros-ugocsai egyházmegye nemcsak maga lépett be, hanem ennek megtételére a gyülekezeteket és tehetősebb egyháztagokat is felhivta. Az egyesület kebelében sürű és komoly tanácskozások folynak egy *ref. napilap* alapitása érdekében; a nehézségek és akadályok nagyok, a reménység lámpása azonban még nem aludt el s hiszszük, hogy az — ha tettre kerül a sor — nem fog szégyent vallani.

— **A Ref. Egyházi Könyvtár** legközelebbi kiadványa, dr. Varga Zsigmond *Az ókori keleti népek művelődéstörténete* cimű művének II. kötete kikerült a sajtó alól s a jövő hónapban expediálása is megkezdődik. A rendkivüli nyomdai viszonyok következtében egyelőre a paróchiális könyvtárbizottság a művek *további* kiadását kénytelen volt megszüntetni, úgyhogy Forgách Gyula péceli lelkész „Cura pastoralis és belmisszió“ c. művének szedése is amely már a 13 ivig haladt, abbamaradt. A további kiadványok előkészitése azonban a béke bekövetkeztéig sem szünetel s a normális idők beáltával az elmaradt könyvilletmények majd egyszerre fognak az egyházak rendelkezésére bocsáttatni.

— **Vétel.** A *kiskinizsi* ref. egyházközség keres egy használt, de teljesen jó állapotban levő harmoniumot megvételre.

Most jelent meg:

IMÁDSÁGOK

bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.

Irta:

F. VARGA LAJOS

nagyrábéi református lelkész.

I. kötet ára fűzve 8 kor., kötve 12 kor. A II. kötet 3—4 hét múlva jelenik meg, ára ugyanannyi lesz.

Portóra 1 K küldendő.

Kaphatók:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalában

DEBRECENBEN.

A „HANGYA"

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA"

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA"

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

Könyvújdonságok!

Tavaszi Sándor dr.	Az emberiség életének filozofiája --- --- --- K 1·50
„ „ „	Az ismeretelmélet és a megismerés psychologiája K 4·—
„ „ „	Schleiermacher filozofiája --- --- --- --- --- --- K 5·—
Csopják Attila.	Mi a lélek? (Bibliai és tudományos alapon) --- K —·80
Szeberényi L. Zs. dr.	Mózes vagy Jézus? K 1·50
Veress István dr.	A neveléstudományok múltja és jelene --- --- K 6·—
Annie Besant.	Világunk átalakulása K 3·—
Rabindranath Tagore.	Az én problémája K —·50
F. Varga Lajos.	Imádságok (Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre) I. kötet, fűzve K 8·—, kötve K 12·—

KÓKAI LAJOS könyvkereskedése

BUDAPEST,

IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Befejező kötet.

Megjelent a II. kötet

F. VARGA LAJOS:

„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre" című imakönyv. 320 oldal.

Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.

Portóra 40 fillér kötetenként.

Az első kötet is kapható.

Ugyanolyan ár. 300 oldal.

A két kötetet egyszerre is küldhetjük.

Megrendelhető:

HOFFMANN ÉS KRONOVITZ

könyvkiadóhivatalában

Debrecen, Ferenc József-ut 49.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 20—21. szám. Sárospatak, 1918. május 19—26.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor.
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: Aktuális kérdések. I. — *Meczner Béla*: Gyülésmegnyitó beszéd. — *K. I.*: Az abauji egyházmegye tavaszi közgyülése. (Vége). — *Szentmártoni Dániel*: A felsőborsodi egyházmegye közgyülése. — *Isaák Imre*: Az ungi egyházmegye közgyülése. — *E—r.*: A felsőzempléni egyházmegye lelkészértekezlete és közgyülése. — *Stunda István*: A magyar protestantizmus feladatai. — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

Aktuális kérdések.

I.

Az aktuális kérdéseknek egész sorozata tolakszik tollunk alá, kivánkozik lapunk hasábjain a megbeszélésre.

Ilyen mindjárt a *Ref. Sajtóegyesület* megalakulása és akcióba lépése.

Sokat panaszkodunk, hogy a fővárosi napi-, hetilapok, társadalmi és irodalmi folyóiratok — régi ideális irányukat megtagadva — üzleti alapon épülnek föl és a lipótvárosi-merkantil körök érdekeit szolgálják; iróiknak javarésze is ezek köréből kerül ki, a kik a mellett, hogy gyakran kerékbe törik a magyar nyelvet, a magyar lelket és gondolkozást is ki akarják forgatni régi mivoltából, új bálványok imádására, új eszmények ápolására akarják inditani, a melyben Isten és haza, vallás- és hazaszeretet, erkölcs és kötelesség, becsület és hűség elavult fogalmak, fő az egyén java, az önérdek szolgálata, a gyönyörök hajhászása, a régi nemzetfentartó pillérek sárbatiprásával egy új önző, élvhajhászó nemzedék nevelése, uralomra emelése. Panaszkodunk, hogy ebben a sajtóban semmi érzék nincs a mi igazaink iránt, eszményeink, törekvéseink benne semmi méltánylásra nem találnak, sőt bámulatos felületességgel, tájékozatlansággal irnak — ha már épen el nem kerülhetik — ügyeinkről, gyüléseinkről, ünnepélyeinkről, alkotásainkról; panaszkodunk, hogy a mai sajtóban semmi szemérem, semmi tisztességérzet nincs, hogy a lapok javarészét nem lehet családi asztalunkra letenni, ártatlan leányaink kezébe adni, ha csak nem akarjuk lelköket megmérgezni. Panaszkodunk, — de eddig soha tovább nem mentünk a panasznál, hanem ölbe tett kezekkel vártuk, hogy a sült galamb a szánkba röpüljön; mi, a kik a reformáció hajnalán a modern sajtó hatalmát fölismertük s azt azonnal a szent ügy szolgálatába állitottuk, most engedjük, hogy egy élelmes, haszonleső, kufár nemzetség leszoritson minket erről a térről s kiragadja kezeink közül népünk lelkének irányitását, politikai, erkölcsi és társadalmi vezetését.

A folyó évi február hóban megalakult *Ref. Sajtóegyesület* hivatva van arra, hogy mindezen bajoknak, panaszoknak véget vessen, ha szavára hallgatunk, ha mindnyájan köréje sorakozunk, ha a „Segits magadon és Isten is megsegit!“ elvet megfogadva annak ügyét magunkévá tesszük, oltárára áldozati filléreinket letesszük. A Ref. Sajtóegyesületnek célja épen az, hogy azokat a szellemi és erkölcsi erőket, a melyeket az isteni kegyelem a ref. magyarság szivébe és lelkébe helyezett, összegyűjtse és a sajtó közvetitésével minden magyar ref. emberhez elvigye, a vallás és haza, az irodalom és társadalom szolgálatába állitsa, velök a magyar érzést és gondolkozást, politikai és társadalmi életét áthassa, ezeket ilymódon tisztitsa, nemesitse, az egyéni, párt- és osztályérdekek fölé emelve, nemesebb ideálokkal töltse el. Közelebbi céljai közt — a napisajtó rendszeres tájékoztatásán, egyházunk érdekeinek a napilapokban való megvédésén kivül — ott szerepel ref. szellemű lapjaink anyagi és erkölcsi támogatása, intelligenciánk és népünk számára ref. folyóiratok kiadása, ref. napilap inditásának előkészitése, a magyar bibliának saját anyagi erőnkből való kiadása, a ref. iratterjesztés országos szervezése stb. stb. A *Református Sajtó* 2—3. számából örömmel látjuk, hogy közönségünk szive kezd a Ref. Sajtóegyesület nemes céljai, ideális törekvései iránt fölmelegedni s egyre nagyobb számmal sorakozik annak táborába, lép be alapitó (100 K) és rendes tagnak (évi 4 K) az egyesületbe. De ez mind csak a kezdet kezdete! Igazi megértésről és pártolásról majd csak akkor lehet szó, ha minden tehetősebb világi emberünk — a vezérek példáját követve — alapitó tagjaivá lesz az egyesületnek, ha minden gyülekezetből a lélekszámnak 5, esetleg 10 százalékát sikerül rendes tag gyanánt az egyesületbe bevinnünk. Ki végezze ezt? Akit az Isten lelke, a szentlélek rávezérel! Amig idáig nem jutunk, addig komoly akciót az egyesülettől ne várjunk, addig ref. szellemű sajtó előállását és a magyar sajtó szellemének jobbrafordulását ne reméljük. Ha ezt el nem végezzük, fordúljunk a másik oldalra, aludjunk tovább s engedjünk szabad teret az üzleties szellemű, a nép alantas ösztöneit cirógató sajtónak, hogy a magyar hazát és benne ref. egyházunkat boldogitsa, népünket a maga szellemére átformálja!

Ezzel kapcsolatban legyen szabad t. olvasóink

Lapunk jelen számához ¼ iv melléklet van csatolva.

s első sorban a lelkész urak figyelmét a Sajtóegyesület támogatásának egy új módjára: a *hadikölcsönbiztosításra* felhívnunk. Baltazár Dezső püspök, az ORLE elnöke hívta fel az egyesület tagjait arra, hogy minden ref. lelkész jegyeztessen a nemsokára kibocsátandó VIII-ik hadikölcsönnel kapcsolatban a Magy. Orsz. Bizt. Int. R.-Társaságnál egy-egy hadbavonult apa nevére annyi, egyenkint 1000 koronás hadikölcsönt, amennyi után évenkint 79·50 K befizetendő összeget gyűjtés útján elő tud állitani. De lehetőleg minden kisebb népességű egyház lelkésze jegyeztessen kettőt, minden nagyobb népességű egyház lelkésze jegyeztessen négyet. A 79·50 K tiz éven át fizetendő, de ha az apa előbb meghal, a dijfizetés megszünik és a család megkapja az 1000 K-t. Ha az apa eléri a 10 évet, akkor az 1000 koronás hadikölcsön és ezenfölül 288 K kamatkülönbözet a ref. egyházat illeti. Ha 5000 ily hadikölcsönbiztositást sikerülne kötni, akkor tekintve azt, hogy a maximális elhalálozás 10%, vagyis 5000 után 500, az elhaltak családja számára szükséges 500,000 K levonása után maradna a ref. egyháznak 10 év múlva a kamatkülönbözet beszámitásával 6 millió koronája, amelyből 50% egy hatalmas ref. sajtóorganum megteremtésére, 25% a munkaképtelen ref. lelkészek és tanitók menhelyének létesitésére és 25% a Kálvineum teljes kiépitésére lenne fordítandó. Ez ügyben a lelkész urak a Ref. Jótékonysági és Közművelődési-alap Hadikölcsön-osztályával (Budapest, V. Vilmos császár-út 72, ügyvezető főtitkár Mogán Ákos ref. s. lelkész) lépjenek érintkezésbe s onnan minden felvilágositást és szükséges nyomtatványt azonnal megkapnak.

Honnan és hogyan teremtsék elő a lelkész urak az évi 79·50 K-t, azt kinek-kinek meg fogja súgni a gyakorlati érzéke, emberismerete. Talán a presbyterek és tehetősebb egyháztagok áldozatkészségének igénybevétele mellett lehetne itt sajtóvasárnap tartására, működedvelői előadások, jótékony mulatságok jövedelmének felhasználására stb. gondolnunk. Az erős akarat előtt nincs akadály, Mózes vesszője a sziklából is tudott forrást fakasztani; ha akarjuk a nagy, nemes célokat, az eszközöket meg kell találnunk, a munkától nem szabad visszariadnunk. Isten nevében — előre!

Meczner Béla alsózempléni egyházmegyei gondnok gyűlés-nyitó beszéde.

Nagyt. e.-m. Közgyűlés! Mielőtt a közgyűlést megnyitnám, engedjék meg, hogy egyházmegyém tisztviselőihez, lelkészeink és tanitóinkhoz egy kérést intézhessek.

Negyedik éve már, mióta ez a borzalmas világháború tart, melynél vérengzőbbet és veszedelmesebbet a történelem lapjai nem képesek felmutatni. Mentől tovább tart ez a vérengző öldöklés, annál nyomasztóbbá válnak reánk nézve ennek szomorú következményei. Eltekintve a rengeteg véráldozattól, a háborúval járó terhek a helyzetet napról-napra rosszabbitják. Az élelmiszerek, az ipari- és közszükségleti cikkek ma már a legmagasabb árakat érték el s a mellett, hogy a drágaságot elviselni a legnagyobb nélkülözés és takarékoskodás árán is képtelenek vagyunk, — egyes közszükségleti cikkek teljesen hiányoznak. Nem nagyitok, ha állitom, hogy mostanában egész életünk, munkálkodásunk nem egyéb, mint az önfentartásért, a létért való küzdelem.

Igaz, hála a magyar katonai vitézségnek, a házaszeretetnek és dicső szövetségeseink erejének, egy év lefolyása alatt a harctéri helyzet tetemesen javult. A keleti fronton két nagy ellenségünktől jórészben megszabadultunk. De hát egyik oldalról — különösen az orosz nemzet részéről egy újabb veszedelem háramlott reánk.

A háború folyamát mindannyian a legnagyobb figyelemmel kisértük. Tudjuk azt, hogy az orosz nemzetben mint gyúlt lángra a forradalom s minő nagy változást idézett elő ez a harctéri helyzetben. Tagadhatatlan, hogy a forradalmi felbuzdulást a központi hatalmak győzelmes fegyverei idézték elő. A szerencsétlen orosz nemzetet a központi hatalmak ellenségei, az ellenséges entente szövetségesei nagy reményekkel, nagy győzelmekkel, nagy eredményekkel biztatták. Konstantinápoly, a Dardanellák, Galicia, mint káprázatos álomképek vonúltak el szemeik előtt. Látva a nagy csalódást, a központi hatalmak óriási erejét, meggyőződtek afelől, hogy ők ebbe a háborúba mily álnok módon lettek belekergetve s az eredmény nem más, mint az orosz hadseregnek milliókig való elpusztulása, anyagi, erkölcsi nyomorúság és az óriási orosz birodalomnak teljes felfordulása. De más oldalról is ismernünk kell az orosz birodalomnak egész múltját. Ez a szerencsétlen néptömeg évszázadok óta a cárizmus önhatalmú, kegyetlen jármai alatt nyögött. Ott az autokratizmus, az absolut uralkodási vágy, a szabad gondolkozásnak, a szabad akaratnak legkisebb nyilvánúlását is még csirájában fojtotta el.

Abban a hiedelemben voltunk tehát s abban reménykedtünk, hogy a cárizmus hatalmától felszabadúlt népek teljesen egészséges, társadalmilag tökéletes békés irányban fognak fejlődni s a forradalmi- és szabadság eszméi a különféle nemzeteket békés irányzatban egy nagy erős állammá fogják átalakítani.

Fájdalmas érzéssel kellett megállapitanunk, hogy ennek teljes ellentéte következett be. A szabadság eszméi teljesen elfajúltak s féktelen anarchiává torzúltak át. A különféle árnyalatú nemzetek nem az igazság, egyenlőség és szabadság zászlója alá csoportosúltak, hanem pártokra szakadozva, a bosszúállás fegyverét használva, teszik semmivé a békés fejlődés legelemibb alapjait is, a személy- és vagyonbiztonságot.

Nagytiszt. egyházmegyei Közgyülés! Már magában az, hogy ez a forradalmi lázban égő birodalom, velünk közvetlen határos, bizonyára nagyon kellemetlen érzést szül a nyitott szemmel vizsgálódó emberben. Mindig kellemetlen az a gondolat, hogy ebben a veszedelmes Oroszországban mai napon uralkodó és veszedelmesen hódító irányelvek nem fogják e a mi népünket is megmételyezni.

Hiszen már tapasztalhattuk rövid pár hónappal ezelőtt is, hogy a bolsevikizmus nemcsak Oroszországban akar úrrá lenni, hanem széles e világon a maga veszedelmes irányát akarja diadalra juttatni. Olyan veszedelmes áramlat ez Nagyt. em. Kgy., hogy ez ellen minden nemzetnek a legerősebben védekeznie kell.

Ezek után már Nagyt. em. Kgy. előadhatom azt a kérésemet, melyet egyházmegyém lelkészeihez és tanitóihoz intézni kívánok.

Tudjuk azt, hogy egy millión felül van az olyan katonáink száma, akik orosz fogságba kerültek. Értesültünk afelől, hogy az oroszok jelenlegi kormánya mesterségesen, mintegy iskolás kitanitással akarja a mi katonáink szívébe ezt a veszedelmes irányzatot becsepegtetni.

Nagyt. em. Kgy. ! Gondoljuk el, hogy minő veszedelem származhatnék abból, hogyha ez a romboló irányzat nálunk kedvező talajra találna. Veszélyben volna a haza, az egyház, a társadalom. Kiirtaná az emberek szívéből a hazaszeretet lángját. Kiirtaná az emberek szívéből az Istenben való hitet, reménységet, romba döntené a vagyon- és személybiztonságot s mindezeket a rút önzés, gyülölködés és erőszak váltaná fel.

Az állam intézői már megtették erre nézve óvintézkedéseiket. De én abban a meggyőződésben vagyok, hogy senki sem tehet nagyobb szolgálatot a magyar hazának s az egyháznak, mint az összes vallásfelekezetek lelkészei és tanítói. Szép szóval, rábeszéléssel, atyai jósággal, tapintattal, bölcseséggel és szeretettel igyekezzenek lelkészeink és tanítóink felvilágosítani a netalán ily eszmékkel hazatért katonáinkat, győzzék meg arról, hogy a magyar nemzet hálával és elismeréssel örökíti meg azoknak neveit, akik életüket hazánkért kockára tették s az állam is kellőleg gondoskodni igyekszik ezeknek jövőjéről, de a veszedelmes, felforgató s romboló eszmék a magyar haza épségének sírját ásnák meg s ez ellen a magyar állam a legerősebb védő és megtorló eszközöket fogja érvényesíteni.

Erre kérem önöket igen tisztelt és szeretett lelkész- és tanító uraim! Meg vagyok győződve afelől, hogy önök átérezve kérésemnek nagyságát és mélységét, azt egyező szívvel és lélekkel támogatni fogják.

Most pedig nagyt. em. Kgy., szívemből üdvözlöm a szép számban megjelent gyűléstagokat és nemesen érdeklődőket, a gyűlést ezennel megnyitottnak jelentem ki.

Az abauji egyházmegye tavaszi közgyűlése.

(Vége.)

A folyó évben tartandó egyházkerületi gyűlésre, mint rendes tagok kiküldetnek: Kovács Béla, Oláh Péter, Kovács István, Naményi Gyula, Dobozy István, dr Juhász Béla; póttagok: Cziráky Endre, Kiss Lajos, Szobonya István, Dobozy Pál, Kóczán György.

Az eperjesi missziói egyház évi 1000 korona segélyt kér, úgy az egyházmegyétől, mint az egyházkerülettől, hogy azt lelkésze javadalmazására fordithassa s neki a tisztességes megélhetést — a mai rendkivüli nehéz viszonyok között — biztosithassa. Megfelelő alap hiányában nem tehetünk eleget a méltányos kérésnek, hanem felterjesztést teszünk az egyházkerülethez, hogy az eperjesi egyházat, mint kiválóan fontos missiói egyházat vegye jó akaratába és évi 1000 koronával segélyezze.

A számvevőszék működéséről szóló jelentés általános figyelmet és érdeklődést keltett, amennyiben első és igen üdvös és eredményes munkájával számolt be az egyházmegyének. Idrányi Barna egyházmegyei pénztárnoknak és Kádár János dékánnak a tőkék és alapok pontos és lelkiismeretes kezeléséért elismerést kér szavaztatni, ami meg is történt. Az egyes egyházak gondnoki számadásairól szigorú, de igazságos előterjesztést tett, amely tévedéseket, hibákat, felületességeket megszüntetni törekszik. A fáradságos munkásságért elismeréssel adózunk a számvevőszéknek is.

Ez a számvevőszék terjesztette elő a „Munkácsy József alapitvány" kezeléséről készitett szabályzatot is, mely úgy rendelkezik, hogy a 12000 koronás alapitvány kamatait olyan lelkészözvegy fogja élvezni, akinek férje, mint egyházmegyei tisztviselő, az egyházmegye húzamos szolgálatában kiváló érdemeket szerzett. Az alapitványi segély élvezete az özvegynek esetleg más alapitványból való segélyezését nem zárja ki.

Számvevőszék előterjesztésére a közgyűlés Hubay József, Láng Károly és Újj János nyugalmazott lelkészeknek 200—200 korona lakbérsegélyt szavazott meg a folyó évre; továbbá a gyámintézeti pénztár kedvező helyzetére tekintettel a segélyezett lelkészözvegyeknek 50% drágasági pótlékot adott.

Hadikölcsön-kötvényeink értéke 72300 koronát tesz ki, ezeknek teljes biztonságu megőrzésére a Kassai Takarékpénztártól egy páncélfiókot vettünk bérbe.

A Kovács-Komjáthy alapitvány kamatai újabb három évre Benke Istvánné, Lükő Istvánné, Szabó Kálmánné és Tóth Albertné lelkészözvegyeknek adatnak, olyan megosztással, hogy az előbbi három 400—400, Tóth Albertné pedig 200 korona évi összegben részesül.

A szikszói egyik lelkészi állás betöltése — az egyház kérelme folytán — 1920 január 1-re halasztatott el.

Mint megválasztott lelkészek, hivatalukba beerősittettek: Szabó József Tarczavajkóczra, Frenczel Béla Gönczruszkára, Szilvássy Jenő Hernádbüdre, Tamáska Janos segédlelkész az egyházmegyébe felvétetett. Testvéri szeretettel és örömmel fogadjuk és köszöntjük őket állásukban.

Tanitó, illetve tanitónői választások a következő egyházakban voltak: Baktára Csatáry Ilona, Beretre Szijj Lenke, Radványba Virágh Kálmán, Györkére Erőss Károlyné, Vinkler Emma, Kiskinizsre Szabó Gyula, Szikszóra a Papp Zoltán helyére Tóth János, ennek helyére Kertész Sándor, Vilmányba Csulya László. E választottakat is örömmel erősitette meg a közgyűlés, működésükre Isten áldását kérve.

Négy közigazgatási és egy fegyelmi ügyet tárgyalt le bíróságunk, ami szokatlanul nagy szám minálunk, de hisz ezt is jó részben a háborus idők következményei idézték elő. Kettővel az egyházkerületi bíróság is fog foglalkozni. Esti 1/28 órára a bírósági ügyek elintézést nyertek, úgy hogy a gyűlés második napján csak a jegyzőkönyv hitelesitése foglalta el a megapadt tisztviselői kart. *K. I.*

A felsőborsodi egyházmegye közgyűlése.

A felsőborsodi egyházmegye május hó 2-án tartotta tavaszi rendes közgyűlését Sajószentpéteren Vadászy Pál esperes és Ragályi Béla egyhm. gondnok elnöklete s a szép számban megjelent gyűlési tagok élénk érdeklődése mellett. Reggel 8 órakor templomi istentiszteletre gyülekeztünk, melyen Szabó Lajos borsodszakácsi-i ifju lelkésztársunk imádkozott lelketemelő áhitattal. Majd a városháza disztermébe vonultunk, ahol esperesünk szép alkalmi imája után az egyházmegyei gondnok úr szivesen üdvözölte a megjelenteket s megnyitotta a közgyűlést.

A szokásos formaságokon túlesve esperes előterjesztette az egyházmegye mult évi beléletét hiven viszszatükröző s nagy gonddal összeállitott jelentését, mit általános megelégedéssel vett tudomásul s jegyzőkönyvi megörökitésre méltatta a közgyűlés. Ujabb remeke volt ez a jelentés a hajlott kora daczára is hiven munkálkodó a az egyházmegye sorsát atyailag

szívén viselő érdemes esperesnek, a kinek e helyen is méltó elismerésünkkel adózunk.

A kondói egyház Jakab István s-kápolnai helyettes lelkészt hivta meg lelkipásztorául, ki jó reménységgel beerősittetett. Egy papi tanácsbirói állásra általános szótöbbséggel Dakó Lajos borsodi lelkészt méltatta egyházmegyénk közönsége, ki azonban gátolva volt a megjelenésben s igy csak az őszi gyűlésen foglalja el helyét. Dr. Fáy Elemér irotai új nagybirtokost, — mint egyházi életünk iránt melegen érdeklődő egyént — egyhangulag tiszteletbeli világi aljegyzővé választottuk. Jó reménységgel köszönjük itt is az elválasztottat, kivánom, hogy köztünk forgolódása, velünk munkálkodása legyen sikeres és áldásthozó.

Botos József — tanácsbirói karunk nestora s értékes tagja — ki 6 éven át mint aljegyző, 19 év óta pedig mint tanácsbiró, tehát egy negyed századon szolgálja egyházmegyénket komoly kötelességérzettel s igazi hivatottsággal — előhaladott korára hivatkozva beadta lemondását. De ez időszerint még nem bocsátjuk el. Hajlott korában is tiszteljük és becsüljük ő benne a szép tudást, a dolgaink iránti meleg érdeklődést s az értékes munkaerőt. De meg hálátlanok lennénk e tisztes férfiuval szemben, ha nem igy gondolkoznánk. Ime a negyedszázados határkőnél is egy kedves, szép meglepetést szerzett ő nekünk, öt darab takarékpénztári részvényt ajánlván fel 700 kor. értékben egyházmegyénknek örök alapitvány gyanánt a végből, hogy ez összeg kamatával évről-évre egy kebelbeli éltesebb lelkész-özvegy segélyeztessék. Illesse e helyen is hálánk és nagyrabecsülésünk a nemes lelkü jubilánst, a jószivü adakozót!

Az egyházlátogatói számvevőszék javaslata szerint mindenik egyház gondnoki számadása megerősittetett. Az egyházlátogatók s nyári közlátogatók napidija a mai viszonyoknak megfelelően felemeltetett. A Bartha Gyula egyházmegyei aljegyző által szépen kidolgozott belmissiói jelentés, továbbá a segélyosztó bizottság jegyzőkönyve, dókáni számadás, egyh. m. pénzkezelő jelentése tudomásul vétetett. A parasznyai, sajóecsegi és sajókazai egyházak alapitólevelei (egyh. fentart. alapok) jóváhagyattak. Kerületi képviselőkül az elnökségen kívül Kazay Géza, Molnár József papi tanácsbirák, Szentmártoni Dániel papi főjegyző, Bónis Aladár, Dr. Orbán Barna világi tanácsbiró, Dr. Nagy Barna világi főjegyző küldettek ki.

A közgyűlési tárgyak (34. pont) elintézése után egy közigazgatási s három fegyelmi bírósági ügyben is kellett itélkeznünk. Fellebbezést nem jelentettek be az érdekelt felek s igy hihetőleg mind a négy kellemetlen ügy végérvényesen elintéztetett.

Délután 2 órára járt az idő, mikor odahagytuk a gyűlés termét s szerény közebédhez ültünk. A fehér asztalnál a szegény lelkészárvákért is megdobbant a szivünk: ugyanis László Sándor dédesi lelkésztársunk egy humoros irányu, ügyes kismunkáját adja közre nyomtatásban s annak tiszta jövedelmét felajánlotta a „Kálvineumra"; szivesen vettünk mindannyian s a közös felbuzdulás eredményekép már is 110 koronát küldhetünk be a legszentebb célra: az árvák sorsának enyhitésére. = Igy kötöttük össze a kellemest a hasznossal, a baráti együtérzést a jóltevő szeretet lelkével. Csoda-e, ha egy jól végzett nap jó emlékeivel tértünk meg otthonainkba . . ?

Szentmártoni Dániel
e. m. e. főjegyző.

Az ungi egyházmegye közgyűlése.

A nehéz közlekedési, élelmezési és fuvarviszonyok miatt megcsappant számmal gyűltek össze a közgyűlés tagjai Ungvárra, május 7-én, a tavaszi gyűlés megtartására.

Szücs István esperes áhitatos, alkalmi, ihletett imádsága után *Bernáth Zoltán* gondnok mondta el elnöki megnyitóját, melynek főbb gondolatai a vallás-erkölcsi lazult értékfogalmak megerősitésére és a bolsevikizmus elleni küzdelemre való felhivás voltak. Emlékezetessé teszi ezt a megnyitót a cselekedetben megnyilvánuló szeretet egy kétezer koronás alapitvány tevése által. „Annak a nyomasztó körülménynek a hatása alatt — úgymond — melynél fogva ma a többgyermekes családapáknak a megélhetés, a ruházkodás, a tanittatás mily nehéz gondot okoz," továbbá, hogy még esperest is látott a háború alatt foltos és gyenge cipőben reprezentálni: 2000 koronás alapitványt tesz *a négy, vagy négynél több gyermekes lelkészek segélyezésére.* Ezzel a cselekedetével gondnokunk útmutatást adott a tehetősebb világi elemnek, nemkülönben az államkormánynak is arra, hogy a sokat nélkülöző, küzködő, a gyermeknevelteles sulyos gondjától gyötört ref. lelkészi karon mi módon kell és lehet segiteni. Hogy mennyibe kerül most egy gyermeknek a szülei háztól távol való neveltetése, arról csak annak lehet fogalma, akinek kevés jövedelem mellett magának is 2 korona 40 filléres tejen kell élnie, nem is szólva egyéb cikkekről. Jusson el a *Bernáth* Zoltán megnyitója az *illetékesek* füléhez és szivéhez, mert *elismerése ez annak az általános nyomoruságnak, amelyben a magára hagyatott lelkészi kar az anyagi gondoktól bénult szárnyakkal vergődik!* A világi elem siessen segitségünkre a kormánynál, mert nekünk háborús pótlékot igazán csak a jó Isten ad egy egy kis májusi esőben. De mi lesz velünk, ha a tavalyi évhez hasonló szárazság leszen? És mi lesz a készpénz fizetésü lelkészekkel?

Az esperesi jelentéssel kapcsolatban megemlékezett egyházmegyénk a dr. *Kenessey* Béla püspök es *Szőllössy* Ferenc lelkész haláláról, mindkettőnek emlékezetét megörökitettük jegyzőkönyvünkben. Örömmel üdvözöltük *Bernáth* Zoltán gondnokunkat, orsz. gyülési képviselővé, *Minay* István tanácsbiránkat alispánná, *Szabó* Zoltán főjegyzőnket ungvári főszolgabiróvá történt megválasztatásuk alkalmából. Ugyancsak meleg szeretettel emlékeztünk meg lelkészi karunk egyik büszkeségének, *Magyar* Bertalan nagydobronyi lelkipásztornak, egyházmegyei tanácsbiránknak negyedszázados jubileumáról, melyben egyházközsége részesitette. Mi is ünnepeltük őt s kértük a Gondviselőt, gazdagitsa meg rajta a maga áldásait; három derék hadbavonult fia után epekedő érzékeny apai szivét jutalmazza meg a Seregek Ura azoknak épségben visszatérhetésével; ünneplő népes gyülekezetét pedig azzal, hogy lelkésze hosszú ideig vezetgesse még az eddigi lelkesedéssel, energiával és erős hittel az örök kegyelem Forrásához!

Dr. *Komjáthy* Lajos, nagy reménységgel biztató aljegyzőnk, törvényszéki biróvá Beregszászba történt kineveztetése következtében elköltözvén, tisztéről — őszinte sajnálkozásunkra — lemondott, helyét betölteni rendelte a gyűlés.

A lelkészözvegyek és árvák nehéz sorsának enyhitését elhatároztuk s bizottság fogja megállapitani a segités módozatait.

Avult ügyrendünket módositani fogjuk, ugyancsak

megváltoztatjuk a Horváth Mária segély-alap kamatainak szétosztási módját is s az elnökségből, *Stépán* Géza, *Hegyi* György és *Isaák* Imre inditványtevő tagokból álló bizottság fogja kidolgozni a tervezetet az őszi gyűlésre.

Számvevőszék gondos jelentése az egyházak számadásairól és az egyházmegyei pénztárnok dicséretes munkásságáról elfogadtatott.

Nehány törekvő egyház (Vaján, Vajkóc, Csicser, Kisgejőc, Nagyszelmenc) egyházfentartási alap tevését örömmel vettük tudomásul. Biztos jövőt teremteni az egyházi élet számára: a legelső kötelessége a mai generációnak.

Egyházkerületi képviselők választása (elnökségen kivül Tóth Lajos, Magyar Bertalan, dr. Magda Sándor, Stépán László, Szabó Zoltán), segédlelkészek és tanitók bekebelezése, folyó ügyek elintézése foglalta le a gyűlés tárgysorozatának többi részét, melyről sajnálattal nélkülöztük a *sajtókérdést.* Hogy erről nem esett szó, annak a körülménynek tulajdonitható, hogy *lelkészi értekezletünk a háború kitörése óta nem működik*, egybe sem hivatott, jóllehet a nagyobb haderejű kérdések megvitatása és egyházmegyei gyűlésre való előkészitése céljából, de meg a háború alatt felmerült fontos kérdések megbeszélése végett is, intenziven kellene annak munkálkodnia. Remélhetőleg a háború vége ezt az állapotot is végére juttatja.

Van a gyűlésnek egy pontja, amelynek — véleményem szerint — szélesebb irányú diszkusszió tárgyát kell képeznie. Egy agg szolgatársunk, aki az orsz. nyugdijintézetnek már nem lehetett tagja a reá kirótt igen nagy befizetési járulék miatt, a *„körülmények kényszerítő hatása következtében“* egyháza terűletéről elköltözött, maga helyébe adminisztrátorul felkérvén egy fiatalabb lelkésztársát. Az ügyről jelentés tétetik esperesünkhöz, aki az egyházmegye intézkedését kéri. Az egyházmegye kimondja, hogy helyettes lelkész rendelendő ki oda fele fizetésre.

Tisztán egyházjogi szempontból kivánatos precizirozni az ilyen lelkészek helyzetét. Törvénykönyvünk úgy intézkedik, hogy a lelkész köteles egyháza terűletén lakni, de ez alól a paragrafus alól tudomásom szerint is van precedens a kivételre, mégpedig nem is feles papsággal, hanem egyszerűen káplántartással. Most a káplánhiány miatt a helyettes lelkész beállitása szinte lehetetlen: mi legyen hát az árva gyülekezettel, mely a beszolgáló lelkész alatt nem lehet annyira gondozott, amennyire megkívánható?

A lelkész magánérdeke és az egyházközség közérdeke kerül itt tragikus összeütközésbe. A döntés nehéz, mert — jóllehet jelen esetben módosabb lelkészről van szó — objektiv szempontból nézve a dolgot: félre lehet-e dobni egy anyagi gyámolitás nélküli öreg embert, aki törvényeink hiányos volta miatt nem nyugdíjazható? avagy — ha a szóbanforgó lelkész még 10—15 évig elél —: rá szabad-e bocsátani egy egyházközségre azt a mérhetetlen hátravettetést, amely a lelkész megcsappant energiája miatt rendszerint úgyis érezteti hatását már az *„öregségre“* hajlás kezdetétől?

Valamelyes *átmeneti* intézkedésre volna itt szükség egyfelől azért, hogy a hasonló sorsnak elébe néző agg pásztorok nyomoruságra ne jussanak, másfelől azért, hogy az ilyen lelkész vezetése alatt álló gyülekezetek szellemerkölcsi élete se tétessék ki lezüllésnek. Méltóztassék figyelmébe venni az illetékes főhatóságoknak ezt az esetet, melyet világért sem személy ellen hoztam nyilvánosságra, hanem azért, hogy látván a sebet, az orvosok gyógyíthassanak.

Egyébként a gyűlés gyors iramban tárgyalta le a gondosan előkészített tárgysorozatot úgy, hogy d. u. egy órára már a bírósági ügyekkel is kész volt a gyűlés s a gyűlési tagok közebéd nélkül, abban a reménységben oszlottak szét, hogy a béke beköszöntésével *mindnyájan* együtt lehetünk — a jövő gyűlésen. Adja Isten, hogy igy legyen! *Isaák Imre.*

A felsőzempléni egyházmegye lelkészértekezlete és közgyűlése.

Május havának két egymásután következő napján, 6-ikán és 7-ikén folytak le a felsőzempléni egyházmegyének fentcimzett tavaszi tanácskozásai a sátoraljaujhelyi egyház tanácstermében egymást megértő közösséggel; a jelen nagy kérdésein, szükségletein való komoly töprengéssel; a jobb jövő reménységével.

A lelkészértekezletet *Péter Mihály* elnök nyitotta meg hosszabb beszéddel, melyben reámutatott a választójogi reformban nemzeti, a katholikus autonomiában felekezeti érdekeinket fenyegető veszedelmekre és azok egyedül hathatós ellenszerére, a belmissziói munka öntudatos, tervszerű megindítására, az általános evangéliumi szellemben való megújhodásra. A megnyitó beszédet az értekezlet Hutka József indítványára jegyzőkönyvi megörökitéssel hálálta meg. A belmissziói pályatételre beérkezett egyetlen munkának a jutalom kiadható nem volt, mert csak általánosságban mozog és semmiképen nem felelt meg a hozzáfűzött várakozásoknak. A reformáció négyszázados évfordulójára irott egyházi beszéd és ima pályadíját Péter Mihály elnök nyerte el. Birálói voltak: Virág József, Erdélyi András és Séra János. Az elnöki előterjesztések után Enyedy Andor tartott szabadelőadást, melyet az értekezlet jóleső figyelemmel és jegyzőkönyvi köszönettel jutalmazott. Király Péter az egyes egyházakban folyó belmissziói munkákról készitett a kérdőivek szerint összeállitott táblázatos kimutatás alapján képet. A munka bizony még kezdetleges, a háborus viszonyok által is nagymértékben akadályozott, legtöbb helyen csupán az iratterjesztésre szoritkozó. A belmissziónak a jövőben való ellenőrzésére és esetleges irányitására Enyedy Andort előadónak választotta az értekezlet. A tiszakerületi ág. evangélikus lelkészegyesületnek a lelkészi fizetések végleges rendezése ügyében gróf Apponyi Albert volt közoktatásügyi miniszterhez intézett nyilt levelét Erdélyi András ismertette s a benne felvetetett eszmét — a lelkészi fizetéseknek, családi és korpótléknak, ruha- stb. segélyeknek az egyházi hatóság által leendő kiutalására nagyobb egyszer s mindenkori államsegély rendelkezésre bocsátását — az értekezlet részéről is kezdeményezésre ajánlotta. Értekezlet azonban e nehezen kivihető tervvel szemben az elnök inditványát tette a magáévá, mely szerint szorgalmazni kell a felsőbb hatóságok utján az államkormánynál a lelkészfizetéseknek a kor szükségleteihez s az egyenrangu állami tisztviselők javadalmaihoz mért végleges rendezését, mint eddig hiába várt méltányolását hosszu, nehéz századokon át teljesitett, s a jelenben is elsőrendű kötelességünknek ismert hazafias szolgálatainknak. Érdeklődésre és követésre méltó s az egyházmegyei gyülés által is megerősitett határozatot hozott az értekezlet a lelkészözvegyek és árvák anyagi helyzetének javitására, illetve nyomoruságának enyhitése

érdekében. Virág József szivekbe markoló, lelkeket rázó ecsetelésében, előadásában tárgyalván ugyanis az alsószabolcs-hajduvidéki egyházmegyének idevonatkozó határozatát, kimondotta, hogy minden tagját, mintegy önmaga által kötelezi, hogy a $3^1/_2\%$ tagsági dija helyett már a folyó 1918. évre 5%-ot fizet az egyházmegyei pénztárba, az egyházaknak pedig ugyanerre a célra 1%-os fentartói járulék többlet fizetését erkölcsi kötelességévé teszi. Az igy befolyó összegből az egyházmegyében levő lelkész-özvegyeket és árvákat egy bizottság által megállapitandó mértékben segélyezi mindaddig, mig ez az ügy országos rendezést nem nyer. Egyuttal kezdeményezi az értekezlet, hogy illetékes helyen készittessék tervezet és tétessék mielőbb intézkedés az özvegyi nyugdijnak 1500, az apátlan árvák segélyének 200, szülőtlen árvákénak 300 koronára való emelése iránt. Vajha ez a lélek mindenütt megmozdúlna!

Az egyházmegyei gyűlést megelőző istentiszteleten Kajdy Menyhért alsómihályi szolgatárs imádkozott szárnyaló buzgósággal. Az istentisztelet most sem mutatkozott általános lelki szükségletnek, pedig az adminisztrációnális buzgóság mellé igen szépen odaférne a jó példát mutató vallásos buzgóság is. A gyűlést Hutka József esperes nagy gonddal készitett, minden időszerű kérdést, eseményt, szükségletet felölelő jelentése nyitotta meg, melyben kegyeletes szavakkal emlékezett meg nagy halottainkról: dr. Kenessey Béla erdélyi püspökről és gr. Lónyay Gábor deregnyői főgondnokról. A sárospataki főiskola segélyezésére, megmentésére kivetett 1 koronás hozzájárúlást majdnem minden egyház — már amelyik tehette — befizette, vagy annak befizetésére magát elkötelezte. Az abarai szekta-ügy — nagy örömünkre — kezd rendbe jönni, a lelkész buzgón foglalkozik a hivek lelkigondozásával s a szektavezér rendesen jár templomba. A gyülés különben közérdekű ügyeket alig tárgyalt. Megerősitette a lelkészértekezlet ideterjesztett határozatait, többek között az egyházi épitkezéseket majd bizonyára jótékonyan befolyásoló épitkezési szabályrendeletet. Péter Mihály főjegyzői és missziói előadói tisztéről lemondott, az első megbizatását elnöki rábeszélésre még visszavállalta, a másodikra Virág József választatott meg. Sallay Béla aljegyző és számvevő is letevén tisztségeit, üres helyének betöltésére szavazás rendeltetett el. A bíróság jórészt kibéküléssel és bocsánatkéréssel már jóvátett ügyekben mondott ítéletet. *E—y A—r.*

A magyar protestantizmus feladatai.

Április 24-én tartotta mag évi gyűlését az osztrák protestáns gyülekezetek támogatására alakúlt svájczi bizottság Zürichben. A svájczi reformátusok maguk is nehéz viszonyokkal küzdenek. A korlátozott kivitel és a még korlátozottabb behozatal iparukat és kereskedelmüket, amiből élnek, sulyos válság elé állitotta. Az általános áremelkedés pedig ma már ott áll, ahol bármelyik hadviselő államé. E nehéz viszonyok mégsem akadályozták az emlitett bizottságot, hogy a keresztyén szeretetnek olyan bizonyságát adja, amely az én szememben, aki közvetlen szemlélője vagyok Svájcz egyházi életének, elég arra, hogy a keresztyénség csődjéről világgá röpitett szállóigéket egy pillanat alatt por és hamuvá tegye.

Hogy más, a háború ezerféle vonatkozásában is milyen szeretetmunkát végez a svájci protestantizmus, arról helyszüke miatt ez alkalommal nem szólhatok. Csupán a zürichi gyűlésen történtekre szoritkozom s ezzel kapcsolatosan arra, ami ránk, magyar protestánsokra tartozik legelső sorban.

A fenti bizottság zürichi gyűlésén elhatározta, hogy az ausztriai széjjelszórtan élő prot. gyülekezeteket az eddiginél is nagyobb segitségben részesiti. A háboru alatt feldult, vagy nagyobb károkkal sujtott galiciai, bukovinai, krajnai, bosznia-hercegovinai egyházak ujjáépüléséhez, a szükséghez képest, hozzá fog járulni. A Voralbergben alakuló uj gyülekezetek templomaira és iskoláira, az eddig megajánlott és összegyüjtött összeget (közel 22 ezer frank), ha ez összeg elégtelennek bizonyulna, a lehetőség szerint kiegészíti. Minden erejével segítségükre lesz a szórványok lelkipásztorainak a szükséges lelkigondozó és vallástanitó erők megszerzésénél, diakonisszák és vallástanitónők képzésénél. Salzburgban 6000 korona évi összeggel ujabb prot. tanerőről és szükséges iskolahelyiségről gondoskodik. A szegényebb hivek anyagi felsegélésére a legmesszebb menő gondot kiván forditani stb. stb.

Alumneumunk előző félévi széniora, egyetemi tanulmányainak elvégzésével, április 12-én azzal vett tőlem búcsút: reméli, hogy Bosznia völgyeiből egyszer Magyarországra is kiszállhat majd, megnézni a magyar Siont Ugy lehet, másodmagával, talán már utban is van Ausztria felé.

Ennyit a zürichi gyűlésről. E gyűlés után pár nap mulva azonban, a baseli egyházi élet egyik vezető világi tagja a felől tudakozott, mi oka lehet annak, hogy a gazdag magyar kálvinistaság oly közönyösen viselkedik a protestantizmus egyetemes érdekeivel szemben, közelebbről ausztriai testvéreit oly hideg szemmel nézi? Válaszolni nehéz volt. Mégis minden tőllem telhetőt felhoztam és igazoltam a magyar protestantizmust. A felvetett kérdés azonban a magam számára mégis válaszolatlan maradt. És én bátor vagyok e helyen ujra felvetni a kérdést: mi az oka annak, hogy a magyar protestantizmus ismeretlen a külföld előtt? Tagadó választ nehezen lehet elfogadni.

Az egyet. prot. egyháztörténet egy félévi, heti öt órás előadásain összesen három magyar nevet hallottam. U. m. politikai vonatkozásban a Bocskayét és Bethlenét, egyházi vonatkozásban a Dévai Biró Mátyásét. Ezenkivül semmit, ami a magyar protestantizmusra vonatkozott volna. Mikor a félév végén megkérdeztem az előadó tanárt: minek tulajdonitsam ezt? lehet-e Crommwellel szemben másként kiegésziteni és igazolni a prot. keresztyénség kálvini formáját, mint a magyar gályarabok és vértörvényszékek történetével? Az volt a válasza: őszintén sajnálom, a magyar protestantizmusról alig tudhatunk valamit.

A kérdést azonban a jelenre szeretném irányitani. A gazdag magyar kálvinistaság! Vajjon tagadható-e ez? A svájcziak terméketlen bérceivel szemben magyar kálvinistáink legnagyobb része a nagy magyar alföld boldog birtokosa. És ezt igen jól tudja még az olteni (Svájcz) katholikus sajtó is, amikor egyik februári számában irja: Ausztria népei éheznek a gazdag magyar kálvinista *Junkerek* miatt, akiknek élén nem más, mint gróf Tisza áll! Ha ez az állitás hazug is, annyi bizonyos, hogy Magyarországot nem hallottam még másképen emlegetni, mint a „Magyar Kanaán". De ezt aztán sokszor hallom És mégis, mégis! Saját küszöbeink is korhadozóban és legjobb esetben is csak toldozunk, foldozunk. Hol van még ettől a lehetőség külföldi testvéreinket támogatni a Balkánon, Ausztriában és legkivált Lengyelországban?!

A tapasztalatok és értesülések egész tömege tolul

a tollam alá. Ám drága a papir és nekem a posta még drágább. Csak röviden; hadd álljon itt egy-két fel kiáltójel.

A katholicizmus a háboru negyedik esztendejében szorosabb egységben áll mint valaha. Összhangzatos munkája előtt nemzeti és ellenséges határok sem akadályok. Segitő karjai kiterjednek Franciaország partjaitól el egészen Kis-Ázsia tulsó határáig. A jelen vallási mozgalmaiban övé a vezető szerep, ő képviseli az osztatlan keresztyénséget a világ előtt. Hogy befolyását még jobban kiszélesitse és elmélyitse, hatalmas mozgalmat készit elő. Már tiroli tartózkodásom idején is volt alkalmam hosszasabban elbeszélgetni egy előkelő lengyel iróval. Mint Lengyelország egyik diplomáciai megbizottja, itt tartózkodik Svájcban, ahol ujólag találkozhattunk. Annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy Keleteurópában a tartós béke egyedül a katholikus egyház védelme alatt biztositható. Egyik regénye, amely a protestantizmus beolvadásának utját egyengeti a katholicizmusba, rövid idő alatt két kiadást ért. Azt hiszem, hogy e lengyel regény nem soká fog magára váratni, hogy a „Sátán műve" cimen magyarul is olvashassuk.

Ezzel a nagyarányu mozgalommal szemben protestáns részről is tétettek lépések. Dr. Nulson John, zürichi methodista püspök, Németországon, a Skandináv államokon, Anglián és Amerikán keresztül körutat tett, hogy a világ protestans népei között a világháboru után szorosabb és öntudatosabb kapcsolat létrejöttének utat egyengessen. Eszméjének ma már sok tekintélyes hive van, köztük kiváló theologiai tanárok, előkelő világiak stb. Keleteurópai helyzetünk egyenesen ránk kell, hogy parancsolja, hogy a mustármag nálunk induljon növekedésnek és fává növekedve, lombjai alatt Európa kelet felé lakó protestánsai sátorozhassanak.

A legujabb szellemi és társadalmi áramlatok középpontjában a demokratikus áll. Svájcból készülődik világutjára indulni, mihelyt megnyilnak a sorompók. A három német svájci (Bern, Basel, Zürich) egyetem ifjuságának erre vonatkozó konferenciáján aktive is résztvettem és örömmel állapithatom meg, hogy a mozgalom egyedül a keresztyénséget tekinti biztos alapnak, melyen a modern emberiség problémái megoldást nyerhetnek. Ez a mozgalom „ragazianizmus" néven kezd ismeretessé válni (Dr. *Ragaz* Leonhard, ref. theol. tanár a zürichi egyetemen, a systematika theologia előadója. A mozgalom folyóirata: „Neue Wege" havonkint jelenik meg. A gazdag irodalomból kiemeljük: Dr. Ragaz L. „Die Neue Schweiz" és a kiadás előtt álló, talán „Unser Sozializmus" cimen megjelenő művét). Hogy mily közel, vagy távol áll ez az irányzat a keresztyénséghez, ma még korai volna itéletet mondani felette. Ama tény folytán azonban, hogy a keresztyénség protestáns formáját vallja magáénak, a protestáns egyháznak lehetetlen tudomást nem vennie róla.

Ime mennyi a vetnivaló és mennyi a szántatlan talaj! A prot. egyházra nézve több, mint valaha volt. Csak egy pár tollvonás és a feladatok egész láncolata bontakozik elő. De mikre és kikre van szükségünk ezekhez a feladatokhoz? Kikre van szükségünk, hogy a magyar prot. egyház is beléphessen az élő és életet teremtő protestantizmus világtényezői sorába? Én nem adok rá feleletet. Feleljen erre a magyar prot. ifjuság fakultás- és foglalkozásbeli különbség nélkül. Az ifjúság, amely Baselben a „Keresztyénség lényege" c kollégiumot oly tömegben látogatja, fakultás- és foglalkozásbeli különbség nélkül, hogy az egyetem legnagyobb terme kicsinek bizonyult.

Ha Isten megadja, ugy lehet, többet is fogok ezekről szólhatni. Ha pl. a magyar prot. akadémiák és paróchiák ifjusága valahol rövidesen az első konferenciát rendezi. Addig is, akinek füle van a hallásra, hallja.

Basel, 1918. április 28. *Stunda István.*

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Szőts Farkas budapesti ref. theol. akad. tanár, főiskolai internátusi felügyelő, a vaskorona rend lovagja, m. kir. udvari tanácsos, a theol. tudományok tiszteletbeli doktora, a dunamelléki ref. egyh.-ker. tanácsbirája, a M. Prot. Irod. Társaság volt titkára, a budapesti ref egyházközség presbitere, tanügyi s egyházi iró, sok jótékony egyesület lelkes, buzgó tagja stb. életének 67-dik, boldog házasságának 35 dik, tanári hivataloskodásának 41-dik évében a földi nagy versenytérről örök nyugalomba költözött f. hó 12 dikén. Szép sorsa volt. A jeddi (Erdély) parokhiában született kis székely fiu isteni örökségképen nyert mennyei fény vezérlete alatt indult, haladt, küzdött a marosvásárhelyi collegiumban, a pesti theol. akadémián s kiérdemelte, hogy megnyugodjék rajta, mint sokat igérő ifjún a jóra való tehetségek nagy patronusának: *Török Pál* superintendensnek atyai szeme, aminek sarkaló erejét boldogan érezte egész életében. A Török lelke vitte külföldi egyetemekre s emelte fel a *Dr. Ballagi Mór* tiszttársává a theol. akadémia egyik tanszékébe, ahol bőséges alkalma volt atyai nagy barátjának jóságát bőségesen meghálálni a tudomány szeretetével, egyházunk és vallásunk iránti példás hűségével, egyházépitő lelkesedésével. Szép sorsa volt! Tudott dolgozni, tervezni, épiteni, a jó eredményért lankadatlanul kitartani és bizni az isteni erő kimaradhatatlan diadalában. Szép sorsa volt! Megérte, kivívta tanitványainak szeretetét, előljáróinak, a dunamelléki egyházkerületnek, Budapest református társadalmának, sőt az egész magyar ref. egyháznak és a két prot. egyháznak is kitüntető bizodalmát, elismerését; látott maga körül egy az ő eszményei szerint alakuló új világot, a melyben kedvét lelhette; látta édes övéit, atyai boldog szivének reménységeit biztatóan fejlődni s a tülekedő nagy ember-világban elhelyezkedni. Megérte, hogy munkás és jó gyümölcsökkel gazdag életének egy-egy forduló pontján a legmagasabb helyekről is biztató hangok jutalmazták (tiszteletbeli doktorság, vaskorona-rend, udvari tanácsosság) fáradalmait; megérte — minden egyéb jutalom feletti jutalmúl, hogy tanártársai s a dunamelléki egyházkerület annak az intézetnek vezérlő lelkévé választották, amely a budapesti ref. theol. akadémia sorsának jövendőjét van hivatva megpecsételni. Földi dicsőségének ezen a zenitjén, hű feleségével való szentséges egybeolvadásban boldogság volt látni az öregedő férfit, aki édes bámulattal néz a jövőbe és a nagy világviharban is rendületlenül állt az isteni mindenhatóságban bizakodó nagy hitével — a jobb napok iránt. Nem érhette meg, hogy a világbéke nek csak a hajnalát is köszönthesse. Körülfogták a halál angyalai s magukhoz ölelték s kiszakitották földi kötelékei közül, hogy többé semmi el ne szakithassa őt az ő Jézusától, akinek igáját gyönyörüséggel viselte. Mint tanárt, tanügyi s egyháztársadalmi irót, mint a Prot. Irod. Társaság titkárát egyaránt nyereségnek tartottuk s mint ilyet, haló porában is tisztelettel áldjuk

és hisszük, hogy a jobb napok bekövetkezéseivel emlékezetének méltó megörökitése hamarosan elkövetkezik. „Légy boldog ott a túlvilágban!“ — Temetése f. hó 15-én a budapesti theol. akadémia dísztermében történt a helybeliek és vidékiek, a tanítványok, a jó barátok és a tisztelők nagy részvétele mellett. A temetési szertartásban résztvett a theol. akadém. ifjúság énekkara, *Petri Elek* püspök, a boldogúltnak gyermek- s ifjúkori barátja, férfikorabeli elvtársa imádsággal, *B. Pap István* theol. tanártársa a Róm. XIV. 7—9. versek alapján mondott gyászbeszéddel, *Csekey Sándor* szénior az ifjúság nevében mondott meleg elismeréssel s künn a temetőben a főváros által felajánlott sírnál *Dr. Pruzsinszky Pál* ak. igazgató megható búcsúbeszéddel. A theol. akadémiák mind képviseltették magukat a temetésen, a sárospatakit *Rohoska József* legidősebb theol. tanár és prorector képviselte. A szomorú halálesetet 3 gyászjelentés vitte hirűl a nagy közönségnek: a dunamelléki egyházkerületé és theol. tanárkaré, a theol. ifjuságé és a mélyen sújtott családé.

— **Gyászhir**. *Ifj. Sütő Kálmán*, a 34. gy. ezred önkéntese, Sütő Kálmán megyaszói ref. lelkésztársunk fia, élete legszebb tavaszán, 18 éves korában f. évi május 9-én az iróasztalnál teljesitett irásbeli munka bevégzése után szívszélhüdés következtében Szatmárnémetiben hirtelen elhunyt s ugyanott temettetett el 11-én a katonai temetőben. A korán elköltözött rokonszenves ifjú főgimnáziumunknak volt jeles tehetségű, kiváló szorgalmú növendéke, aki az ifjusági egyesületekben (Erdélyi-kör, Rákóczy-egyesület) odaadó buzgósággal és szép sikerrel munkálkodott. Irói hajlamai s a papi pálya iránti vonzódása nyilvánvalók voltak. A szép tehetségü, példás magaviseletü ifju korai halálát szülein, testvérein, rokonain kívül tanárai is őszinte szívvel fájlalják. Övéinek szívbeli nagy gyászában mi is igaz részvéttel osztozunk. Emlékezete legyen áldott!

— **Kormányképviselők.** A vallás- és közokt. miniszter a sárospataki főgimnáziumhoz *Dr. Császár Elemér* pozsonyi egyetemi tanárt, a miskolcihoz *Dr. Kecskeméthy István* kolozsvári theol. akad. tanárt, a rimaszombatihoz *Dr. Osváth Gyula* kassai jogakad. rk. tanárt, a szatmárnémetihez *Ellend József* spataki főgimn. igazgatót küldte ki a f. évi rendes érettségi vizsgálatokra.

— **Középiskolai előadói látogatás.** *Domby László* egyházkerületi középiskolai előadó f. hó 14—15-én látogatta meg főgimnáziumunkat. Megjelent a tanárok tanitási óráin, átnézte az irásbeli dolgozatokat, tanárkari jegyzőkönyveket s a tanári karral tartott értekezleten előadta, hogy az iskola körében, most is lelkiismeretes és buzgó működést tapasztalt, ami annál inkább dicsé retreméltó, mert a nehéz viszonyok közt igazán nehéz volt eredményes működést kifejteni.

— **Lelkészi jubileum**. A nagydobronyi ref. gyülekezet május 5-én ünnepelte meg lelkésze: *Magyar Bertalan* Nagydobronyban eltöltött 25 évi lelkipásztorkodásának jubileumát. Az ünnepély a templomban folyt le, ahol az istentisztelet után az egyház gondnoka adta át üdvözlő szavak kiséretében a nagydobronyi hívek ajándékát (egy arany órát és láncot). Majd az állami elemi iskolai tantestület nevében az igazgató-tanitó adta át (mint gondnoksági elnökének) ajándékát (a lelkész három katona fiának megnagyitott fényképét diszes kerettel) szintén üdvözlő beszéd kiséretében. Végül egy presbiter mondott üdvözletet. Az üdvözlésekre a lelkész könnyekig meghatva válaszolt és mondott köszönetet hiveinek és az állami elemi iskolai tantestületnek. Istentisztelet után pedig a templomajtóban egy növendék mondott az áll. el. isk. növendékei nevében, mint vallástanitójuknak üdvözletet és egy kis lányka nyujtott át szép csokrot a jubilánsnak.

— **Fejfa és kereszt**. A katonai hatóságok több helyen a ref. katonák sirját is kereszttel jelölték meg. A konvent lelkészi elnökének közbenjárására a cs. és kir. hadügyminisztérium elrendelte, hogy a ref. katonák sirját a nálunk szokásos fejfával kell megjelölni. Hogy alkalmilag hivatkozni lehessen reá, a rendelet számát is ide iktatjuk: Abt. 10/V. L. 2213/1918.

— **Tompa irodalmi hagyatéka**. Tompa irodalmi hagyatékát május 21-én bontották fel a prémontreiek jászóvári conventjének ebédlőjében, ahol egy állványra Tompa koszoruval övezett arcképe volt helyezve. Az ünnepélyes ülésen Takács Mennyhért prépost megnyitó beszédet mondott, melyben részletesen ismertette a hagyaték elhelyezésének történetét s Tompának a rend vezetőségével ez ügyben folytatott levelezését. Majd fölszólitotta a convent hites tagjait, hogy hozzák be a levéltárból a hagyatékot tartalmazó diófa-ládát. A csomagot aztán a prelátus átadta az akadémia elnökének, Berzeviczy Albertnek, aki ünnepi beszédet mondott, fejtegetvén Tompa költészetének jelentőségét. Majd igérte, hogy mindent a hagyományozó költő rendelkezése szerint fog elintézni. *A fekete könyv* c. kéziratos kötet cime alatt ez olvasható: *Jegyzetek az emberekről, saját tapasztalatai után az igazsághoz szigorúan ragaszkodva irta Tompa Mihály 1868.* A kézirat nem csupán apró emberi hiuságokról és tulajdonságokról szóló anekdotákat tartalmaz, hanem számos irodalomtörténeti vonatkozásu egyéb följegyzést is. Igy pl. följegyezte annak a besugónak nevét, aki A Gólyához c. verse miatt denunciálta. Megemlékezik több gömöri földbirtokosról, továbbá Reményi Edének a hanvai paplakban a Petőfi szobor céljaira adott hangversenyéről, a Szemere Miklós borházára irott verséről, Kazinczy Gáborról s a sárospataki főiskola egyik tanáráról; az eperjesi költői versenyről (Erdei lak), Egressy Gáborról, Deák Ferencről, Vámbéri Árminról, a Vasárnapi Ujság szerkesztőiről. A kézirat nagyobb része Béky Sámuel volt kassai lelkész irása.

— **Értesités**. A nem saját egyházunk bizottságai által képesitett református vallású okleveles tanitókat és tanitónőket értesitem, hogy a vallástanból és egyházi énekből, valamint ezek módszertanából álló *pótképesitő vizsgálatot* ez évben is *Eperjesen*, az állami tanitónőképző-intézet helyiségében, *junius hó 14-én* (tizennegyedikén) reggel 9 órától tartjuk meg. A jelentkezés f. é. junius 10-ig, akár levélben, akár személyesen, alólirottnál történik. Kassa, 1918. május 18. *Dr. Révész Kálmán* esperes, a vizsgáló-bizottság elnöke.

— **Tanári állások.** Az erdélyi ref. egyházkerület tanitónőképző-intézeténél két segédtanári (nyelv- és történettudományi, mennyiségtan-természettudományi szakcsoport) és egy gyakorló-iskolai tanitónői állás kerül betöltésre; az állások javadalmazása megfelel az államiakénak. Képesitett női tanerők pályázatukat 1918 junius 20-ig küldjék be az intézet igazgatóságához Nagyenyedre.

— **A debreceni főiskola** igazgató-tanácsa a teljes tápintézeti díjat a jövő iskolai évre 800 koronában

állapitotta meg, lesznek e mellett 600, 300 és 100 koronás jótéteményes helyek is. Dr. Mitrovics Gyula az internátus felügyelői tisztéről lemondott; utódjául, munkásságának elismerése mellett, dr. Varga Jenő képezdei tanár választatott. Iványi Béla egyetemi tanár a kollégiumi könyvtárral egybekötött levéltárról, teljesen dijmentesen, mint egy 20 ívre terjedő regesztákat készitett. — Kiss Ferencz egyetemi tanár, egyh. ker. főjegyző, mint értesülünk, a jövő iskolai év kezdetén H.-Böszörménybe költözik s átveszi a „Kálvineum" igazgatását.

— **Zoványi-ügyek Debrecenben.** A debreceni m. kir. tudományegyetem ref. hittudományi kara a prodékán elnöklete alatt tartott rendkivüli ülésében Zoványi J. ismert reformáció-ünnepélyi felolvasásának hatása alatt egyhangulag kettős határozatot hozott: egyfelől e beszédre vonatkozólag, mivel az ünnepélyen a dékán a kar megbizásából beszélt, megtagad azzal mindennemű, akár előzetes tudomásból származható, akár utólagosan fölmerülő szolidaritást és azért a teljes felelősséget a felolvasóra háritja, s másfelől a jövőre vonatkozólag az évzáró ünnepélyen a rektor mellett a theologiai dékánnak értekezés vagy beszéd tartásával történni szokott szereplését ez alkalommal nem óhajtja. E preventiv intézkedés célzata elég világos. — *A debreceni ref. főiskola igazgató-tanácsa* május 14 én tartott ülésében dr. Lencz Géza koll. igazgató jelentéséből megütközéssel értesült arról, hogy Zoványi J. theologiai dékán az egyetem és kollégium közötti minden kapocs szétszakitására tör, amennyiben fölterjesztésében arra kérte a vallás- és közoktatásügyi minisztert: ne engedje meg, hogy az egyetem theol. tanára egyszersmind kollégiumi igazgató is lehessen. Ez az inkompatibilitás az egyetemi tanárság és a koll. igazgatóság közt azt jelenti, hogy az egyetemet a régi környezetből ki kell ragadni, a régi vezetőkkel, a régi kálvinista szellem képviselőivel minden összeköttetést megszakitani, nem annyira az egyetem, mint Z. J. érdekében, aki minden áron függetleniteni akarja magát az egyháztól, aki ott olynemű szabadságot akar megteremteni, hogy akár Kálvin-ellenes szelleművé lehessen átalakitani a ref. hittudományi kart. Az igazgatótanács fölkérte az elnökséget a szükséges lépések megtételére. Mint halljuk s amiként magától értetődik, a Zoványi-ügy a tiszántúli egyh. kerület közgyűlésén is felszólalások tárgyát fogja képezni.

— **A Budapesti Hirlap** pünkösti számában, aligha csalódunk, ha azt mondjuk, hogy maga a főszerkesztő, Rákosi Jenő, „*A jászóvári ünnep*" cim alatt, magasan szárnyaló vezércikkben méltatja az ünnep jelentőségét. Kissé bántó ugyan az a nemtörődömség, hogy az illusztris szerző Sárospatak helyett Sátoraljaujhelyet ir és a nagyhirű Bethlen-főiskolát Nagyenyedről Tordára helyezi át. De ez a két kis szépséghiba talán még ragyogóbbá teszi a lelkes vezércikk hatását, mely végkövetkeztetésként a következő kérdést teszi fel: „Kérdem piros pünkösd virágos napján a keresztyén egyházak vezérférfiait: nincsen-é közös félteni, nincsen-é közös megvédenivalójuk amaz áramlatokkal szemben, melyekkel korunk tömegei megvannak részegitve? És ha van, a mint hogy van, mikor fognak kölcsönös bizalommal találkozni ugy, mint félszáz évvel ezelőtt a kálvinista költőpap és a katolikus prépostprelátus?" Hát mi jó lélekkel felelhetjük, hogy részünkről a kölcsönös bizalomra és közös nagy ellenségeinkkel szemben a vállvetett védekezésre a hajlandóság teljes mértékben megvan, bárha ezt, a másik oldalon, nem nagyon vehetjük észre. Kérdezze meg csak a mélyen tisztelt főszerkesztő a jászóvári prépost-prelátust, hogy a kálvinista költőpap mostani ünnepélyére meghivta-é Tompa nevelőanyját: a sárospataki főiskolát? meg-e a tiszáninneni egyházkerületnek — melynek Tompa illusztris tagja volt — a vezetőségét? meg-e Tompa hivatali utódát, a hanvai kálvinista papot? és egyáltalán volt-é ott azon a jászóvári ünnepélyen csak egy szál kálvinista pap is?!

— **Nagy adományok.** A debreceni ref. eklézsiának Haranghy Sándor és neje mintegy 200,000 K értékű házat, Boldogh István és neje pedig mintegy 400,000 K értékű ingatlant hagyományoztak végrendeletileg.

— **Az erkölcs érdekében.** Tóth János belügyminiszter, állásáról való lemondása előtt, egy rendeletben meghagyta a mozifilmek ellenőrzését és cenzurázását; igy tehát, ha a rendeletet megtartják, jövőre csökkeni fog az a pusztitó, járványnál is veszedelmesebb hatás, melylyel a mozgófényképek ellenőrizetlen divatja a fiatal nemzedék nagy részének lelki világát megmételyezte, őket a bűn és erkölcstelenség iránt fogékonyakká tette. — Sándor László főkapitány viszont egy rendeletében arra utasitotta a ker. kapitányságokat, hogy a közerkölcsiséget sértő falragaszok kifüggesztését, valamint egyéb ilyen természetü nyomtatványoknak a kirakatokba való helyezését ellenőrizzék és gátolják meg. Mind a két rendeletre már régen szükség volt.

— **Két új füzet.** *A sárospataki ref. egyház* 1917. évi november hó 11 én a reformáció négyszázados évfordulója alkalmából tartott ünnepi közgyűlésének *jegyzőkönyve*. Szerkesztette dr. Gulyás József. Ára 2 K, az egyház iskola-alapja javára. Sárospatak, 1918; 31 lap. A lapunk múlt évi 46—47. számában (329. l.) bővebben ismertetett ünnepély részletes leirása, dr. Kiss Sándor főgondnoknak megnyitó és bezáró-, Csontos Józsefnek a reformáció jelentőségét, Harsányi Istvánnak Sárospatak reformációját és Szinyei Gerzsonnak a sárospataki ref. egyház történetét az üldöztetések korában ismertető beszédével együtt. — *Malakiás próféta könyve.* Ószövetségi irodalomtörténeti és exegetikai tanulmány. Irta *Harsányi István* theol. m.-tanár, sárospataki főgimn. vallástanár. Sárospatak. 1918. 44 lap, ára 2 K. Különlenyomat a lapunk múlt évi 30—31—f. évi 10—11. számaiban megjelent, a fontos kérdés minden részletét behatóan megvilágitó tanulmányból. Mindakét füzetet t. olvasóink szives pártfogásába ajánljuk.

— **Adományok a főiskola internátusi és fentartási alapjára.** (Folytatás.) Tóth Ferenc berzéki ref. lelkész gyűjtése 300 K, a málcai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 107 K, a nagymihályi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 54 K, a Nagyszalánci Fogyasztási Szövetkezet 100 K, a magyarizsépi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 292 K, a bezői ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 856 K, a kisbári ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 8·78 K, a vámosújfalúi ref. egyház adománya 10 K, a zempléni ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 280 K, Bogdányi József sajókereszturi ref. lelkész 50 K, a bodvalenkei ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 225 K, a szentandrási ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 25 K, az örösi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 572 K, a miskolci ref. főgimn. tanári kara 240 K, összesen 3119·78 K; a lapunk 16—17. számában kimutatott végösszeggel együtt 337,491·96 korona. (Folyt. köv.)

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.

Irta **GÖDE LAJOS**
szekszárdi ref. lelkész.
Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet

alkalmi egyházi beszédek.
Irta **JÁNOSI ZOLTÁN.**
: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.

Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.
Irta **F. VARGA LAJOS.**
I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.
Kapható:

HEGEDŰS és SÁNDOR
prot. irod. könyvkiadóhivatalában
DEBRECEN.

Befejező kötet.

Megjelent a II. kötet
F. VARGA LAJOS:
„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre“ című imakönyv. 320 oldal.

Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.
Portóra 40 fillér kötetenként.
Az első kötet is kapható.
Ugyanolyan ár. 300 oldal.
A két kötetet egyszerre is küldhetjük.
Megrendelhető:
HOFFMANN ÉS KRONOVITZ
könyvkiadóhivatalában
Debrecen, Ferenc József-ut 49.

A „HANGYA“
A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmívelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

RAVASZ LÁSZLÓ DR.

KICSODA AZ EMBER?

Három előadás, melyet a szerző Budapesten tartott 1918. januárban.

Ára portóval együtt K 3·20.

Kapható
KÓKAI LAJOSNÁL
BUDAPEST,
IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 22—23. szám. Sárospatak, 1818. junius 2—9.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GDÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor.
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *Dr. Tüdös István*: Gyülés-megnyitó imádság. — Aktuális kérdések. II. — *Szikszai—Szinyei G.*: Emlékbeszéd Özv. Perényi Gáborné felett. (Folyt. köv.) — *Molnár József*: Szuhay Benedek emlékezete. (Vége köv.) — *Janka Károly*: Az alsózempléni ref. egyházmegye tavaszi közgyülése. — *M. J.*: A mi egyházi konferenciánkról. — *Sütő Kálmán*: A tiszáninneni egyházkerület tavaszi közgyülése. (Vége köv.) — Vegyes közlemények. — Pátyázat. — Hirdetések.

Imádság

az egyházkerületi közgyülés megnyitásakor.

— 1918. junius 4. —

Mi Urunk, Istenünk! Hálaadásra nyílnak ajkaink a reggel eljöttével, amidőn megújúlt a napnak világa, sugarai szétáradnak a természeten, életet, erőt, megújhodást támasztva a teremtett mindenségben.

Mi is érezzük napod megújúló s megújító erejét, — látjuk és tapasztaljuk, hogy élet kél napod fényessége nyomán a mi lelki és testi életünkben is, amelyet Tőled vettünk s amelylyel Neked tartoznak szolgálni neved dicsőségére s önmagunk boldogságára.

Napod ragyog és tündöklik, — a mi életünk azonban sokszor homályba, sőt sötétségbe borúl, lelkünket megterheli a világ szerelme, testünket leköti annak gyöngesége. — Te látod, Te tudod legjobban, miként dúl a vihar lelki-testi élete fölött annak az emberiségnek, amely személyeiben is, összeségében is arra volna hivatva, hogy vihar helyett szelíd csöndesség és békességes türelem által mind közelebb jusson Hozzád, a tökéletességhez.

Uram! Vihar söpri végig a világot még mindig, — pusztító erők és hatalmak érvényesülnek, népek millióri szenvednek, királyi székek dőlnek össze nagy zuhanással, vér és köny-patakok folynak, árvák özvegyek, ártatlanúl szenvedők jajjaitól hangos az élet, a melynek mintha nem is volna már más tartalma, csak szorongás, keserűség, bánat és gyötrelem, mintha az emberi szív nem ismerne más egyebet, mint kárhozatos veszedelmet, amely a jónak még a gyökerét is sorvasztja, a szépet megrútítja s az igazságot lábbal tapossa, holott e szív mozdúlási nem erre teremtvék, hanem hogy élő templomod legyen a szív végső dobbanásáig.

Alázatosan könyörgünk azért Hozzád: az emberiség ellen fölemelt ostorodat ne suhogtasd tovább, lágyitsd meg a kőszíveket, indítsd meg az erőszakos lelkeket, hogy megszűnvén a gyűlölet viharja, a szelíd békesség építő munkájának ideje kezdődjék el, amelyben országodért versenyezzenek földi gyermekeid, akik közül mi imé csöndes lelki építő munkára gyülekeztünk össze a Te nevedben és a Te isteni segítségeddel.

Óh tedd e mi munkánkat hasznossá, eredményessé, áldásokat fakasztóvá, amelynek céljaiban és eszközeiben láttassék meg az emberiség nagyra-hivatása, isteni szent célokra való elkötelezetése, hiszen Fiad által minden időben erre intesz, Fiad által erre váltottál meg, életét adván a mi büntől szabadúlásunkért és örök életünkért s abban az idvességért és kegyelemért.

Óh mi Urunk, Kegyelmes Istenünk: hallgass meg minket a mi könyörgésünkben, nem miérettünk, hanem a Te Szent Fiad, az Úr Jézus Krisztus érdemiért, a Te ingyenvaló kegyelmedből Ámen.

Dr. Tüdös István.

Aktuális kérdések.

II.

Aktuális kérdés mind egyházi, mind állami szempontból a hazai *nemzetiségi egyházak* szervezetének törvényhozási újjáalakítása, a magyar nemzeti állam életföltételeihez való hozzáidomítása.

Már a világháború kitörése előtt is nem egyszer háborgott a lelkünk, midőn az oláhoknak, szerbeknek az egyházi autonomia köpönyege alatt folytatott üzelmeire, a magyar állam fennállása, intézményei ellen folytatott igazgatásaira, az egyház kormányzatára és idealis céljainak szolgálatára kezökbe adott eszközöknek a magyar nemzet megerősödése, sőt fennmaradása ellen való felhasználására, — ezzel szemben a magyar állam kormányhatóságának határtalan elnézésére, türelmére gondoltunk. A magyar országgyülés tudott hozni olyan törvényeket, a melyekkel a magyar állam szabadsága és fennmaradása körül soha el nem évülő érdemeket szerzett, kifelé nem gravitáló, az állam vagyonából nagy anyagi javadalmakkal föl nem ruházott két protestáns egyházat lassankint békeszerződés és törvény biztosította autonomikus jogaiban egyre szűkebb korátok közé szorította; de nem tudott hozni s eszébe sem jutott, hogy hozzon oly törvényeket, amelyekkel a protestánsokkal ellentétben dús javadalmakkal felruházott (a protestánsok a Habsburg császárok-királyok szemében mindig rebellisek voltak s igy ezek részéről semmi állami ellátásban nem részesülhettek, — velök szemben a magyaroktól idegenkedő, nemzeti törekvéseiket ellensulyozó, az udvarhoz hű szerbeket és oláhokat erősíteni: ez volt a helyes udvari politika!) és nem saját

Lapunk jelen számához ¼ iv melléklet van csatolva.

kebelökből, lelki világukból kiforrott, hanem fölülről reájok oktrojált autonomiajuk árnyékában a magyar államban szinte kisebb államot alkotó nemzetiségi — oláh és szerb — egyházakat e nemzetiségi jellegükből kivetkőztesse, a politikai szerepléstől elvonja és pusztán Magyarország délkeleti és déli gör. kel. egyházává degradálja.

A világháborúnak kellett eljönnie, hogy a magyar állam vezetőinek ez irányban is, főként az oláhok nemzetellenes, irredentista irányú törekvéseivel szemben, amelyet az egyház köpenyege alatt folytattak, fölnyiljon a szemük, hogy e téren rendcsinálásra, vagyis a nemzetiségi egyházak hatályos ellenőrzésére, azok államveszélyes politikai tendenciáinak lerombolására gondolni merészeljenek. A lapokból olvastuk, hogy gr. Apponyi A. vallás- és közoktatásügyi miniszter, — akit, ha talán buzgó kath. volta miatt mi protestánsok nem szerettünk is, de akinek magas kulturpolitikai szemhatárát föltétlenül el kell ismernünk — az oláhnyelvű gör. kel. egyházmegyék folyó tavaszi közgyűléseire (ők zsinatnak nevezik) miniszteri biztosokat küldött ki. A király legfőbb felügyeleti jogát a gör. kel. egyházak autonomiáját megalkotó 1868. évi IX. tc. is elismeri, de minthogy a magyar kormányok eddig soha nem éltek e jogukkal vagyis soha nem küldtek az egyes évi gyűlésekre királyi vagy miniszteri biztosokat, az oláh egyházi gyűlések most nem voltak hajlandók e biztosok jelenlétében tanácskozni s a szebeni, aradi és karánsebesi egyh.-megyei gyűlések egymásután tagadták meg a kormány rendelkezésével szemben az engedelmességet, részint positive, nyilt renitenciával (Aradon), részint negative, a gyűlésről való elmaradásukkal, a gyűlések határozatképtelenné tételével (Nagyszebenben, Karánsebesen).

Gróf Apponyi A. intézkedése magyar nemzeti szempontból kimagasló esemény s reméljük: bevezető része egy oly actionak, oly törvényhozási eljárásnak, amelylyel a hazánkban két milliónál több lelket számláló, háromfelé tagolt és az állami legfelsőbb felügyelet tekintetében háromféleképen kezelt gör. kel. egyház visszatereltetik létének rendi (episkopalis) alapjaira, mert ez az egyház dogmáiban, földi hivatásában, tanaiban megegyezik a róm. kath. egyházzal s csak a pápai primátus elvetésében és szertartásaiban tér el ettől. Tudatlanság vagy a járatlanok becsapására irányúl az az állítás, mintha ez az egyház nemzeti (oláh, szerb stb.) volna; még kánoni jelzői is ugyanazok, mint a r. kath. egyházé: „egy, szent, egyetemes és apostoli." Királyaink, államférfiaink 1867-ig élesen őrködtek a fölött, hogy ez egyház rendi mivoltából ki ne vetkőztessék; de 1867 ben ez egyház képviselőinek sikerült az akkori túlliberális és túlságosan jóhiszemű államférfiakkal elhitetni, hogy egyházuk nem rendi, hanem szervezeti egyház s az 1868. évi IX. tc. a gör. kel. hiveket anyanyelvük szerint széttagolta s a szerbek és oláhok részére önálló, egymástól teljesen független egyháztartományokat és királyilag megerősített szervezeti szabályzatokat létesített. E protestáns ízű, a kath. egyház természetével, kánonjaival összeegyeztethetetlen önkormányzati szabályok az egyházi, alapítványi és iskolai ügyeket kiveszik a papság kezéből és $^2/_3$-ad részben a világi hivek által választás útján létesült különféle szervek hatáskörébe utalják. De mig a szerb önkormányzat a legfőbb felügyeletet és annak gyakorlási módját eléggé szabályozza, addig az oláh autonomia ezt csak megemlíti, de hogy e jogot ki, hol és mikor gyakorolja, arról alig intézkedik.

Örülünk az oláh egyh.-megyei gyűlések részint nyilt, részint csöndes renitenciájának, mert ez végre alkalmat fog adni a magyar kormánynak arra, hogy az 1869 május 28-iki királyi resolutiót hatályon kivül helyeztesse és az egyetemes magyar keleti egyház részére oly egységes resolutiót vagy törvényt dolgoztasson ki, amely a legfelsőbb felügyeleti jogot a legkisebb részletekig szabályozza és a mely az oláh és szerb keleti egyházat átváltoztassa a magyar keleti egyház egyházmegyéivé. Ha a nemzetiségileg politikai tartományok szerint tagolódó Ausztriában az oláhok, ruthének, szerbek és görögök nem alkotnak különálló egyháztartományokat, mi szükség van erre a politikailag is egységes Magyarországon?

De ezzel az ügygyel kapcsolatban még több más kérdés is fölmerül, illetőleg több más kérdés is rendezésre, megoldásra vár. Ilyen nevezetesen az, hogy miért nem állít fel az állam külön egyházmegyét — a hajdúdorogi mintájára — a gör. kel. magyarajkú hivek számára? Ha az oláh és szerb egyházak igénybe veszik az állam támogatását, nem teljes joggal megkövetelheti-e tőlük a magyar állam, hogy ez egyházak ügykezelési nyelve (tanácskozás, jegyzőkönyv, levelezés), függetlenül a templomi nyelvtől, az állam nyelve legyen? Vajjon nem érkezett-e még el az ideje a nemzetiségi iskolák fokozatos, de rendszeres államosításának (erre a megfelelő módot, formulát — a történeti egyházak sérelme nnélkül — bizonyára meg lehet találni) s nem lehetne e az állam ellenőrző hatalmát még a nemzetiségi egyházak papnevelő-intézeteire is kiterjeszteni? Volt e a múltban s van e jelenben kellő gondoskodás arról, hogy az oláh és szerb egyházak által élvezett államsegélyek se közvetve, se közvetlenül nemzetiségi vagy politikai célokra föl ne használtassanak, vagyis arról, hogy ez egyházak a vallás szent ügyét a politika piszkos mocsarába bele ne fulasszák?

Lesz-e magyar államférfiú, akinek elegendő széles látóköre és elegendő ereje lesz ahhoz, hogy a nemzetiségi egyházakat eredeti rendeltetésükhöz: Isten országának építéséhez visszatérítse és őket a magyar nemzeti állam hasznos munkásaivá tegye?

Emlékbeszéd

Perényi Gáborné szül. Ország Ilona felett.

— Irta: *Szikszai Fabricius Balázs.* Latinból magyarra fordította: *Szinyei Gerzson.* —

(Folyt.)

Midőn a serdült kort elérte, Perényi Gáborhoz ment férjhez 15 éves korában 1552-ben, kevéssel azután, hogy Egervára a kemény ostrom alól felszabadult. Ebben a házassági szövetségben körülbelől 17 évig élt és pedig úgy élt, hogy egész élete méltán tekinthető a kiváló női erények dicséretes példájának. Azt hiszem, senki sem kételkedik abban, hogy a vallásosság és kegyesség főfő érdeme ennek a nemnek. Mert noha a férfiaknál is lehető legnagyobb gondot és szorgalmat kell fordítani az isten tiszteletére és imádására vonatkozó tárgyakra, mégis nem tudom miféle természeti titkos okból a női nem, ha a zsenge korban hozzászokik e kegyességhez, jobban vonzódik a menyneyiek tudományához és vizsgálatához. Ugy hogyha az oktatás, mely az igaz kegyesség alapja, nem megfelelő, amidőn a vallásos foglalkozások körül bizonyos, nem a tudomány szerint felgerjedt buzgalomtól, megfontolás nélkül ragadtatják el magukat, sokan több-

nyire a babonaság vétkébe esnek, mely szerint a szükségtelen szertartások, bárgyu szorgoskodás folytán, felhalmozódnak és egyedül ezekben helyezik a keresztyén vallás szerinti istenimádást és tiszteletet. Hogy valóban mily égő vágyakozása volt ennek a Méltóságos asszonynak arra, hogy a tiszta vallástudományt alaposan megismerje és hogy mily buzgalommal hallgatta Tisztelendő Kopácsi István atyát, ezt a tudományánál, bölcsességénél és feddhetetlen életénél fogva nagy tekintetü férfiút, mig élt, ezeknek az egyházaknak és iskoláknak kormányzóját, aki fejedelmünknek több éven át papja volt: ugyanettől magától gyakran hallottam.

Ugyanis a keresztyén hit rövid foglalatját oly alaposan megtanúlta, hogy a tudomány alaptanait jól tudta, úgy, hogy gyakran szeretett férjével, nagy tisztelettel és szerénységgel eszmét cserélni a hallott egyházi beszédek felett.

Szorgalmasan olvasgatta a bibliai iratokat is, különösen a magyar nyelvre forditott történeti részt és az evangyéliumokat s a szent könyvek olvasásában rendkivül gyönyörködött, úgy hogy alig múlt el egy nap, hogy fel ne tette volna magában, hogy az ó, vagy új testamentumból, valamit megtudjon. Magános imáit folyvást nagy szorgalommal végezte férjének és a háziaknak csudálatára, a saját férjének, sőt egész szerencsétlen hazájának jólétét éjjeli és nappali fohászaiban istennek ajánlván, különösen amidőn családi bánata, melyet házasságának terméketlensége keseritett ki, gyakori és forró imádkozásra serkentette.

És mivel minden női erény otthon a falakon belől fordúl elő, t. i. főképen a háztartás vezetésével áll vonatkozásban: vizsgáljuk meg hát, hogy milyeneknek kell azoknak lenniök inkább amaz iratok után, melyeknek szerzőjéül istennek szent és öröktől fogva való lelke jelentette ki magát, mint a pogány irók után, akik azonban csaknem egyezőleg irnak ezekről a kötelességekről. A jó és tisztességes asszony első és fő ékességének tartják a vallásosság után azt, hogy semmi az ő nemével ellentétes hatósági, vagy rendelkezési jogot ne igényeljen és ne követeljen magának a családban, hanem az ő feljebbvalóját, akinek isten akaratából alá van rendelve, kormányzójának tisztelettel elismervén, annak mindenekben engedelmes legyen, minden cselekedetét, sőt magát is egészen férje parancsához és akaratához szabja. Mégha figyelmeztetik is háztartási kötelességeire, melyekre járatlansága miatt nem gondol, békével tűrje. Valóban a nőnem főékessége és dísze az alárendeltségben és engedelmességben áll, nem pedig az uralkodásra és a főhatalomra való hiú vágyakozásban. Sőt ezt a nemet semmi sem torzitja el annyira, mint az uralomra való kevély törekvés és az az erős vágy, hogy a családban ő nála legyen a főhatalom, amidőn követelődző és szemérmetlen természetét nyilván mutatja az a makacs és dacos jellem, mely nem tud engedelmeskedni és kedvben járni, hanem a természetes alárendeltségi viszonyt fékevesztett szilajsággal rázza le magáról. Az előbb való nem iránti ezt a tiszteletet és megbecsülést, melyet isten mindjárt az első emberek közt megállapitott, megértvén tehát a mi úrnőnk, férjének, kit előkelő állása és kiváló férfias erényeinél fogva szerfölött tisztelt, mindenben engedelmeskedett és kedvében járt, meg nem keserítvén ezt semmiféle makacs engedetlenséggel, vagy durva ellenszegüléssel, mindent ennek parancsa és akaratja szerint végezvén el, amint azt bizonyítják azok, akik az ő családi életöket közelebbről ismerték. Ennélfogva férje iránti szerelme, kit egyedül szeretett mindig, nem szinlelt, vagy tettetett volt, hanem a leglángolóbb és azért semmire sem ügyelt gondosabban, mint arra, hogy azt, akiről tudta, hegy szintén jóindúlattal szereti őt, sem szóval, sem tettel meg ne sértse. Ugy, hogy ez a bámúlatos egyetértés és szeretet, melyet alig szakitott meg kellemetlenebb összeütközés, az élet végéig tartott ezek közt a házastársak közt. Ennek a lángoló és igaz szeretetnek nyilvánvaló bizonyságát szolgáltatta annak a súlyos és húzamos betegségnek az ideje alatt, melyben a mi fejedelmünk az utóbbi években kinlódott; a beteg ember körüli felszolgálásra, még a szolgai teendőkre nézve is, amelyeket mások is elvégezhettek volna, a finnyás vonakodás minden jele nélkül készségesen felajánlotta munkáját és szolgálatát. Oly nagy volt nála az önmérséklet, beszédében, magatartásában és minden cselekedetében az összhang, hogy őt annak az erénynek, mintegy igazi képmásául tekinthetted, amidőn szeretetreméltó modorának előzékenysége és nyájasságával férjének még erősebb kifakadásait is, melyeket a rettenetes betegség kinjai vettek ki belőle, lecsillapitotta. Sohasem látták őt férjével perlekedni, vagy veszekedni, noha ez a könyörtelen betegség miatt elkeseredve néha-néha dúrván s kiméletlenül bánt vele. Ő inkább enyhítette szolgálati készségével, kedves és nyájas beszédével a köszvényokozta éles kínokat, amik a fejedelmet gyötörték. Távol volt tőle minden fenhéjázás, hiúság, követelődzés és kevélység, még ha azokkal beszélt is, akik elébejárúltak, szelid és jóságos arcot, szeretetreméltó nyájasságot mutatott. Sőt ha férjét mások gyakran felbosszantották, nem mérgesítette még jobban és nem öntött olajat — mint mondják — a tűzre, hanem inkább nyájas közbenjárásával engedékenységre és kegyelmességre birta, úgy hogy soknak súlyos sérelemért bocsánatot, némelyeknek halálos büntetésök elengedését kieszközölte.

(Folyt. köv.)

Szuhay Benedek emlékezete.

— Felolvastatott a f.-borsodi lelkészi értekezlet 1918. ápr. 17-én tartott gyűlésén. —

A múlt év virágvasárnapján a magyarországi ref. költő-papok száma megfogyatkozott egy kiválóan jeles alakkal e földön, — s a hitünk szerint való mennyországban élő magyar költő-papok száma, — a Tompa, Fejes I., Szász K. stb. — fényes serege megszaporodott a mi Szuhay Benedekünk elköltözésével. S mig odajuthatott Istenem! neki is, mint sok más elődjének, mily szép, de mily nehéz, göröngyös pályát kellett megfutnia! Kicsiny kezdetből fényes vég, — alacsony sorsból magasra emelkedés csak nagy és nemes lélek jutalma lehet! És Szuhay B. valóban az volt!

Vajha rendelkezhetném olyan tehetséggel, hogy az ő emlékét hozzá méltóan örökíthetném meg s élete folyását az ő fényes tollához hasonlóan rajzolhatnám meg! Ennek hiányában csak baráti szivem igaz melegével, őszinte szavaival emlékezem róla; szemünk elé állítva őt, mint költőt, — mint lelkipásztort és mint embert.

* * *

Gömörm. egyik félreeső kis falujában, — Hubón szül. 1862. jún. 20-án — *Szuhay Benedek* és *Izsó Juliánna* nemes származású, földmíves szüléktől, mint az ő 7-ik gyermekök. Bár szülei szegénysorsban éltek, az élénk eszű, eleven mozgású Benedeket, az elemi iskola

elvégzése után, Istenünk bölcs végzése szerint, az 1874. év őszén a tanulói pályára adták be a rimaszombati egyesült prot. gimnáziumba, hol velem és több más gömöri fiúval — köztük *S. Szabó Józsefel* — együtt végezte a gimn. I—VI. osztályát.

Mindig a legjobb tanulók közé tartozott; különösen szépen írt és rajzolt, ezért kedvenc tanítványa volt a rajztanárunknak; de általában többi tanáraink is szerették. Minek bizonysága az, hogy az akkor még VI. osztályú gimn. szénior ává és alumneumi felügyelővé őt választották ki közülünk.

Korán kezdett verselni. Az élénk eszű, lobogó temperamentumú fiú plátói szerelmét tüstént versbe, dalba öntötte ki, valahányszor egy-egy feltűnőbb szépségű leányka bájos arcát meglátta. Volt egy kis könyvecskéje, abba írta be verseit, s melynek címlapját tollal maga rajzolta. Egy virágokkal köritett lanton a hit, remény és szeretet szimboluma: a kereszt, horgony és szív valának ékesen kifestve. De a szív rajza véletlenül igen hasonlított egy csipős izű növényünkhöz, — a pajkos, vígkedélyű diák cimborák közül valamelyikünk, — talán épen én, — így olvastuk le a szimbolikus jeleket: Hit, remény és retek! — ami természetesen nagyhangú, de csakhamar lecsilapuló boszúságot váltott ki a mi jó Bencénknél.

Növekedett versírói kedve az Önképzőkörben, ahol több versét méltatták érdemkönyvbe, sőt jutalomra. Az Önképzőkörben jegyzői tisztséget viselt; titkár pedig S. Szabó József volt, a kivel való benső barátsága ebből az időből ered. Ő vele közölte legelőbb eszméit, terveit; neki mutatta meg gomba módra termett verseit, hogy birálja meg. S az ő véleményére mindig hajtott; verseit közösen javítgatták sokszor. Így volt ez később Patakon is, egész iskolai pályánkon át, sőt később is, költői művei kiadásai előtt minden alkalommal.

Sárospatakra 1880. őszén mentünk, 6 gömöri fiú együtt, a VII-ik osztályba. R.-Szombatból mindannyian szin-tiszta jelessel mentünk Patakra, s mégis ott a teljesen új, idegen tanárok alatt, a mienktől meglehetősen elütő módszer mellett, bár erősen igyekeztünk, nem tudtunk kellőleg érvényesülni; nem kivált a klasszikus nyelvekben, mig a számtan tanára (Zsindely I.) épen minket, kivált Bencét tartotta a helyben nőtt diákok után legjobb számoló tanítványainak. Ámde, ha a gimnáziumban nem tudtunk is magasabbra vergődni, — annál inkább az akadémián, — ahol ő mindig a kitűnők között volt.

Patakon különben már teljes vehementiával tört ki Bencéből a poétai véna! Előbb a gimnáziumi „Erdélyi Önképzőkör"-ben, majd az akadémiai „Magyar Irodalmi Önképző Társulat"-ban aratta írói babérait. Számos jutalmat nyert költeményeivel. Ez időből valók pályadijnyertes költeményei közül: *Kossuth* (1881.), *Erdélyi emlékezete*, melyet 1882. jan. 21-én szavaltak az Erdélyi-ünnepélyen. *Tompa emlékezete* (1883.) stb. Költeményeinek különösen jó interpretátora, hatásos szavalója is akadt, — a kis, falábú Szabó Miklós barátunkban.

A Magy. Irod. Önképző-Társulatban két éven át (1884/5—1885/6.) viselt főjegyzői tisztséget. Itt díjat nyert többek közt Népballadáival, Fáy András emlékezetével, s elnyerte a legjobb versre kitűzött díjat is 1886-ban. Így lett ő a társulat koszorúzott énekese!

Az 1884-ben, a mi baráti körünk által megindított *Sárospataki Ifj. Közlöny* szerkesztőségében, Rácz Lajos, *S. Szabó József* mellett ő is szerkesztőtárs lévén, — több szép verset írt abba; — többek között mindjárt a 2-ik számba egy *Őszi dal* címűt, mely annyira megtetszett Kálmán Farkasnak, a nagy zenész kálvinista papnak, hogy dallamot írt reá s azt megküldötte Bencének. Ezt a dalát aztán sokszor daloltuk is. (Hogy tavasz volt, dal zendült meg az ágon.) Nem tudom, az utánunk jövő nemzedéknél felmaradt e? Egy prózai értekezés megirásába is belevittük. (A vallásos kedély nyilvánulása Berzsenyi műveiben), de többet nem írt; ő még akkor, a diák-korban nem volt a próza embere!

Legnagyobb diadalt vivott ki azonban 1886-ban, mint IV. éves theol., a Fáy A. emlékezetére írt pályanyertes ódájával, melyet Fáy A. születésének 100 éves fordulóján, az emléktáblával megjelölt szülőház előtt Kohányban, 1886. máj 30-án rendezett ünnepélyen el is szavaltak. Az ünnepély országos volt. Tud. Akadémia, Kisfaludy-Társaság s egyéb tudós és irodalmi társaságok képviseltették magukat. Ott volt Zemplénmegye szine, java, — a pataki főiskola deputátiója stb. A Magy. Irod. Önképző-Társulatot *Rácz L.*, *S. Szabó J.* és *Szuhay B.* képviselték. Bence, szép ódájáért mindenfelől dicséretet kapott, többek között Vadnay Károlytól, a *Fővárosi Lapok* szerkesztőjétől, ki a Kisfaludy-Társaságot képviselte. Szuhay Benedek nevét akkor az újságok az egész országban zengették. Szép és dicső nap volt ez életében. Ezzel záródott iskolai pályája.

Patakon különben mindjárt jó konditióhoz jutott Bence barátunk s hozzánk képest nagyon is úri helyzete volt, de a pénzzel bánni soha se tudott, mindig anyagi zavarokkal küzdött. A Morvay-házban lakott egész pataki diákpályája alatt. Ott előkelő tanítványai voltak, egy Semsey- és egy Klobusiczky-fiú. Teljes ellátása volt, sőt még tisztességes pénzfizetése is. A Bodrogra néző kis szobájában sok időt töltöttünk nála. Ott faragta verseit, szavalgatta nekünk s ott beszélgettük meg, hol s mit kell még rajta gyúrnia. Vakációra is kijárt tanítványaihoz Felső-Zemplénbe, főleg Magyar-Jesztrebre, ahol könnyen hevülő poétai szive, — ki tudja hányadszor már? — tüzet is fogott. Az ottani gör. kath. pap leányáért rajongott, a kiről aztán exaltált dicsőitéssel beszélt sokáig. De ez is, — mint előtte anynyi sok más, — afféle futó ideál volt, hogy aztán lekösse szivét az igazi szerelem, későbbi felesége iránt, a kinek házában lakott s a kiért tehát, mint Jákób Rákhelért. — csaknem 7 évig szolgált.

Patakról Bóldvára ment nevelőnek Szathmáry-Király Pál házához. Itt káplán is volt különben, sőt az időközben elhalt tanító helyett az iskolában is tanított. Az úri ház minden tagja megszerette a mi Bence barátunkat s az ő állandó, kitartó hű ragaszkodása is az úri család iránt innen eredt.

Ez idő alatt adta ki 1888-ban költeményeinek első kötetét. Sokat töprengett annak címe felett. Először a Rózsabokrétában állapodott meg, de aztán a *Zengő bokor*-hoz pártolt, melyet S. Szabó J. is, — kinek véleményét mindig, akkor is kikérte — szintén helyeselt.

A lapok kedvezően emlékeztek meg kötetéről; ami biztatólag hatott reá. Költeményeivel mind szélesebb körben nyert elismerést és feltünést. Ennek következtében számos kitüntető megbizatást kapott. Nagy jelentőségű események és ünnepélyek alkalmával szólították fel dicsőitő költemények irására. Ódái mindig magasztos érzelmeket keltettek. Költészete ezekben az ódákban érte el legmagasabb fokát, de meg is ragadott minden alkalmat, hogy ódát írhasson. Bocskay, Rákóczi, Kossuth, Washington, mind, mind megelevenültek lantján. Megénekelte a jószivű adakozót: Ragályi Györgyöt is,

Országos hirnevét és sikerét növelte az „*Istenért és szabadságért*“ című melodrámája, — melyet a Kálvineum érdekében irt s melyet a Kálvineumi ünnepélyeken országszerte nagy tetszéssel adtak elő.

1908 ban jelent meg II-ik kötet költeménye, *Szuhay Benedek költeményei* címmel. Ezen költeménykötetéhez nagy reményeket fűzött. Arról ábrándozott, hogy a Petőfi-Társaság tagjául választja, a mit táplált benne a társaság akkori titkára: *Kéry Gyula*, a kivel a Szathmáryak révén ismerkedett meg. Ez a reménység ugyan, — mint annyi sok más, — megcsalta; de egyébként a e kötettel szép sikert aratott.

E második kötet megjelenése után is több költeménye jelent meg a lapokban, számos háborús vonatkozású is, melyek közül néhány nagyon kifejező és hangulatos. Azt hiszem, — 1908. óta irott költeményei is, — összegyűjtve kitennének egy kis kötetet. Gondolkozzunk is rajta, hogy mi, mint lelkészi értekezlet, az ő szükebb baráti körének támogatása mellett, nem adhatnánk-é ki majdan, a viszonyok javúltával?!

* * *

A mi boldogúlt barátunk sokoldalú, tevékeny, hasznos életének ezen költői vonatkozású ismertetése után, a minket még közelebbről érdeklő lelkipásztori tevékenységéről emlékezem meg.

Szuhay Benedek egyike volt azoknak, a kik belső hivatottságból, hatalmas szellemi és erkölcsi fegyverekkel ellátva léptek a lelkészi pályára, hogy e széles mezőn forgolódva, dúsan kamatoztassák szép tehetségeiket.

A Bóldván töltött 3 évi káplán-nevelői működése után 1889. szept. 2-án erősittetett be a *barcikai* egyház lelkészi állásába, a jegyzőkönyv szavai szerint: „tavaszig való fél fizetéssel“, holott az egész se sok volt!

Aztán 3½ év múlva a nagyobb népességű és jövedelmű *sajókápolnai* gyülekezetnek lett a lelkésze. Itt egy Istennel, vallással nem sokat törődő, szilaj erkölcsű, makacs és engedetlen népet talált. Olyan egyházba jutott, hol egyházmegyénk jegyzőkönyve szerint még a jegyzőkönyvek sem vezettettek rendesen. Az egyházi épületeket elrongyosodva, az ekklézsiát eladósodva találta a mi ideális lelkületű barátunk. Hogy ez tény, — ennek bizonyságául szolgál az, hogy egyházmegyénk közgyűlése az 1894. évben felhivta a kápolnai egyház előljáróit, hogy a nehéz anyagi körülmények közt levő egyházuk sorsát szivükön viseljék s helyzetének javításáról áldozatok árán is gondoskodjanak. Ugyancsak egyházmegyénk 1897. évi jkve szerint a pataki főiskola panaszolja be a kápolnai egyházat, hogy 126 frt. tartozása után 23 év óta nem fizetett kamatot.

Ilyen sivár, lelket lenyügöző viszonyok közzé került a mi költői lelkű barátnnk. A hivatásának magaslatán álló fiatal Timótheus első kötelességének tartotta, hogy a szilaj erkölcsöket lehetőleg megjavítsa, a népet istenfélelemre, engedelmességre, törvénytiszteletre szoktassa. Vagyis a lelki és erkölcsi életnek megújhodásától várta, remélte az egyház anyagi ügyeinek is a jobbrafordulását, a zilált anyagi ügyek rendezését.

(Vége köv.) *Molnár József.*

Az alsózempléni ref. egyhármegye tavaszi közgyülése.

Egy kissé későn s épen nem alkalmas időben, pünkösi hetében, máj. 14-én jöttünk össze Sárospatakon tavaszi rendes közgyűlésünkre a főiskola tanácstermében. Gyűlésünk igy is elég népes volt. Bálint Dezső esperes elérzékenyült lélekkel imádkozott, áhitattal, bensőségesen. Meczner Béla egyházmegyei gondnok megnyitó beszédében tartalmas áttekintést nyujtott a szőnyegen lévő napi kérdésekről, melyeknek összegezéseként felhivta a gyülekezeteket őrállóit, lelkészeit, tanitóit, hogy igyekezzenek a háboru által felszinre vetett ártalmas irányzatok káros befolyásától népünket megőrizni, távoltartani. Lelkészi és tanitói beerősitések vezették be a tárgyalást. Virág Béla királyhelmeczi lelkészi, Hajdu Lajos erdőhorvátii, Riczkó László láczai (II. tanitói állás), Mester János sárai, Kovács József báji, Sümegi Ilona ricsei (II. tanitói állás) tanitói, illetőleg tanitónői állásaikba beerősitettek, az utóbbi két tanerő a törvényes esküt is letevén, az egyházmegyébe bekebeleztettek. A terjedelmes, nagy gonddal szerkesztett esperesi jelentés tudomásul vétetett. A nyomtatási magas ár miatt csak kivonatosan fogjuk a jelentést jegyzőkönyvünkbe felvenni. Az esperesi jelentés során élénk vitára adott alkalmat az egyik látogatási kör azon jelentése, hogy a járásukban megválasztott egyik tanitó dijlevélbeli fizetés elengedésre tett igéretet. Küldöttség fogja megállapitani, hogy az igéret a választást kivánta-e befolyásolni; az egyházközség azonban a dijlevél épségbentartására és a kérdéses járandóság hiánytalan kiszolgáltatására már is kötelezteteti.

Szeretettel üdvözli a közgyűlés az erdélyi reformátusok új főpásztorát, kegyelettel örökiti meg ifj. Bálint Dezső királyhelmeczi lelkész, egyházmegyei papi aljegyző emlékezetét, megüresedett egyházmegyei tisztségére a szavazás elrendeltetett. Egyházkerületi képviselőkül kiküldettek Máthé Cyula, Pálóczy József, Miskolczy Endre papi, — Sebeő Gyula, Gortvay Aladár, Dr. Kiss Sándor világi tanácsbirák. A szórványok egyházi gondozásairól szóló munkálat egyházmegyénkhez le nem érkezett, igy arról érdembelileg nem nyilatkozhattunk. Felterjesztetett az egyházmegye egyházközségeiben végzett belmisszióról készitett kimutatás. A kimutatásból alkotható öszbenyomás jó, bár fokozottabb munka az idők szellemében elengedhetetlen. A bacskai és a bodrogszentesi missiói körök évi jelentését részletes ismertetés kiséretében felterjesztjük az egyházkerületre. Missiói segélyüknek rendes fizetésükbe való betudásáról és elégtelenségéről panaszolnak a lelkészek ismét, mint évek óta mindég, de jogos panaszuk folytonosan orvoslás nélkül marad.

A sárospataki főiskola fejlesztésére szolgáló 1 K-ás személyi járulékok befizetését a bacskai missziói kör egyházai és Taktaszada megtagadták. Mindenik presbitérium vagyonilag tétetett felelőssé, hogy az egyházkerületi határozatnak egyházaik pontosan megfeleljenek.

A normálköltségvetés szerinti terményárak átka mind több-több gyülekezet felett lebeg. Nincs méltánylás, nincs megértés sok egyházközségben, sőt a jogerős bírói itélet végrehajtását megakadályozzák a presbitérium lemondásával, tömeges kitérésekről szóló fenyegetésekkel. Ez áldatlan helyzetben azt kéri egyházmegyénk, hogy a püspök úr emelje föl főpásztori levélben a szeretet szavát, birja jobb belátásra a fásult lelkeket, a minden jogot, igazságot és méltányosságot félretoló, megátalkodott gyülekezeteket.

Taktaharkány néhány használatból kivett úrasztali teritőjének és kendőjének értékesitésére nyert engedélyt, de a felvetett elvi kérdés általános kimondásából tartózkodott a közgyűlés, mert nem tartja megengedhetőnek, hogy e kegyeletes tárgyakból az űzérkedés számára

nyisson piaczot. Nagy elismeréssel honoráltatott a kiskövesdi egyháznak e lapok hasábjain már ismertetett azon tettekben nyilatkozó buzgósága, melynél fogva nagy áldozattal rendezte adósságait és létesitett alapokat az egyházi intézmények fejlesztése érdekében. Hajtsunk zászlót a kiskövesdiek hitbuzgósága és lelkészük világitó példát adó munkássága előtt Ha a szűkkeblűséget kárhoztatjuk, nem szabad észrevétlenül és jutalmazatlanul hagynunk az ilyen felemelő lelki jelenségeket, amelyekre nézve más irányban is találunk követést érdemlő példát, több egyházközség ama elhatározásában, melynélfogva belhivatalnokainak nehéz helyzetén háborús segéllyel igyekszik könnyiteni, így Sajóhídvég lelkészének 1000, tanitójának 400 K segélyt folyósított. A szigorú kötelességteljesítés mértékén felül mérő gyülekezetek példás cselekedete áldott legyen.

Tolcsva, Újcsanálos és Alsóbereczki adás-vevési szerződései jóváhagyást nyertek és megerősitésre ajánltatnak. A czigándi járás számvevőjévé Miskolczy Endre tanácsbíró választatott. Móré Anna bodroghalászi tanitónőnek ezen állásáról való lemondása tudomásúl vétetett f. évi szept. 1-ig szóló illetményeinek kiszolgáltatására az egyház köteleztetett.

A gyűlés folyamán Bálint Dezső esperes az egyházmegyei gondnokhoz intézett levelében bejelentette, hogy az esperesi hivatalról lemond, mert — úgymond — „A megpróbáltatások megtörtek teljesen. El is fáradtam, pihenni vágyom!“ Küldöttség kérte fel a lemondó esperest, hogy ezekben a válságos idők benne hagyja el az egyházmegye kormányát. A küldöttség élén visszatérő s elnöki székét elfoglaló esperest a közgyűlés szíves „éljen“-ekkel köszöntötte.

Néhány bizottságban a megüresedett tagsági helyek betőltettek, egyes egyházak csekélyebb jelentőségű ügyei részint elintézést nyertek, részint megfelelő előkészités czéljából visszaadattak. Két fegyelmi és több közigazgatási bírósági ügy foglalkoztatta az egyházmegye bíróságát. — Az egyik fegyelmi esetben a bíróság a lelkész szolgálatképtelenségét kimondotta s hivatalból való nyugdijazásra ítelte, a másik esetben 200 K. pénzbirságra szólt. Az érdekeltek élőszóbeli fellebbezésüket jelentették be az ítélet ellen. — A bíróság tárgyalását követő rövid közgyűlés gyors egymásutánban végzett a tárgysorozat még hátralevő, nem közérdekű pontjaival.

Janka Károly
e. m p. főjegyző.

A mi egyházi konferenciánkról.

Nagy és jogos aggódások előzték meg. Köznyomor van. Mindenünk kifogyóban: a kenyerünk, a kedvünk, a merésünk, a bizalmunk, még a hitünk is. Ki mer most kezében a rideg számoló ceruzával seregösszegyüjtésre gondolni? Durva gond hulláma ver, csapdos szüntelen, háborgása felett meglátjuk-e majd járni Őt, aki jár a vizek felett, aki után szomjúhozik lelkünk s akinek szavát meg kell hallanunk összejövetelünkön? S az öreg Alma mater tisztes arcát nem éri-e majd vád valamiért még hű fiaitól is?

És a csodálatos Isten minden aggodalmat megszégyenitett. Főiskolánk neve, mint óriás zászló, mintha széles e haza fölött átlobogott volna, drága selyme suhanására olyan általánosan jöttek a magyar reformátusság minden tájáról gyűlésünkre. Erős lelki tábor sereglett egybe kis városunkban; konferenciánk országos méretűvé nőtt. S az öreg ház bátorságos hajléknak, kedves otthonnak bizonyult és mint fénylő sátor úgy borúlt oda védőleg, óvólag mindvégig magas szinvonalú, rendkivül komoly tanácskozásaink felé A konferenciából, hisszük, termékeny indítások, áldott hatások fognak fakadni; imádságaink, elmélkedéseink, előadásaink és megbeszéléseink, mint a langy májusi eső mosták és frissitették a lelkünket. Egy nagy megújhodás érzete, a komoly evangéliumi munka izzó vágya töltötte be a konferencián megjelenteket. Isten kegyelméből és az ő dicsőségére hitükben ismét erősbűlt munkások mentek szét innen a tisztább, jobb és szentebb Magyarország épitésére.

Csak élettelen vázát nyújthatjuk a konferencia gazdag életének.

Az értekezlet máj. 28-án d. e. 9 órakor vette kezdetét a Dr. *Révész Kálmán* kassai lelkész, abaúji esperes elnöklete alatt a főiskola nagy tanácstermében, ahol különben az ülésezések lefolytak. A tanácskozások megnyilta előtt gyülekezeti éneklés után *P. Czinke István* rimaszombati lelkész, egyházkerületi főjegyző imádkozott, úgy, ahogy ő tud imádkozni: közvetlenül, üdén, harmatos frisseséggel, nyelvében mintha a pünkösti rózsák szépsége nyilna, érzésében mintha forró tüzek lángjai gyulnának. Elmélkedése is egy mélyen megrázó vallomás volt erősen lélekbe markoló tanúlsággal. Majd dr. Révész Kálmán megnyitó szavai után Dr. Buza László, a főiskola rektora üdvözölte lelkes, meleg szavakkal a főiskola nevében a konferenciát. Az első előadást *Marton János* theol. tanár tartotta, aki *A reformátor* címen a reformátori személyiség jellemrajzát nyújtotta s Luther mellett főleg a Kálvin vallásos személyiségére vetett éles világot. Utána *Andrássy Kálmán* búji lelkész olvasta fel *A felnőttek oktatása falun* c. ragyogóan szép és mélységesen bölcs irását. Az előadónak ugyan sem stylusa, sem gondolkozásmódja nem utánozható, annyira kiforrottan egyéni az, de áldott élete munkáinak hatása különösen ösztönöz a cselekvésre és az a tartalmas megbeszélés, amely az előadást követte, élénk bizonysága annak, hogy mennyire termékenyítő irányban indította meg az előadó a kérdés tárgyalását.

Délután két órától kezdve nyüzsgő csoportokra oszolva a főiskola gyüjteményeit és a nagy könyvtárt tekintette meg a konferencia, amikor Dr. Rácz Lajos, Harsányi István és Maller Sándor tanárok töltötték be a szives kalauzok tisztét. 3 órakor *Rész László* rozsnyói lelkész *A vallásos nevelés aktuális kérdéseiről* olvasott fel igen alapos és nagyon tartalmas munkálatot. Utána Dr. *Révész Kálmán A legújabb pápai törvénykönyvet* ismertette meg velünk bravuros tudással, kedves közvetlenséggel, lebilincselő érdekességgel. Öt órakor az egész konferencia kivonúlt a másik városrész történelmi nevezetességeinek: a róm. kath. templom, a hercegi kastély és a Rákóczi-vár megtekintésére, ahol *Gruska Lajos* plébános, pápai kamarás úr rendkivűli előzékeny szivességgel kalauzolt bennünket. Este hatalmas társaság gyűlt össze a tápintézet helyiségeiben közös vacsorára, amelyen a városi intelligencia tagjai közűl nagy számmal jelentek meg főleg azok, akik szivesek voltak vendégeinket házaikba szállásra elfogadni.

29-én reggel 9 órakor gyülekezeti éneklés után *Janka Károly* nagycigándi lelkész imádkozott és tartott igen alkalomszerü, megkapó elmélkedést arról, hogy miképen éljen a lelkész az evangéliumért és az evangéliumból; a tanítás egyaránt szólt a lelkipásztoroknak és a gyülekezeteknek. Az előadások sorát pedig Dr. *Makkai*

Sándor theol. tanár nyitotta meg, aki *A vallástelektan problémáiról és irányzatairól* beszélt, fényesen oldva meg munkája kettős: tudományos és népszerüsítő feladatát. Utána Dr. *Buza László* jogakadémiai tanár és a főiskola rektora tartott nagy lelkesedést keltett előadást *A kálvinista egyetemről*, hatalmas távlatokat nyitva meg a felekezeti tanügy esetleges változásai közt a főiskolai oktatás és a sárospataki iskolapolitika előtt. Az előadást hasonlóan lelkes hozzászólások és egy bizottság kiküldése követte.

A délutáni tárgyalásokat a *Réz László* előadásának részletes megbeszélése vezette be, amelyre *Megyercsy Béla*, az Ev. ifj. egyesületek orsz. szövetségének titkára tartott igen tájékozott előadást *A református sajtóról*. A kérdést teljes jelentőségében méltányolta konferenciánk. Öt órakor vendégeink sürgetésére a főiskola Király-hegyi szőlőjébe vonultunk ki.

30-án fél 9 órakor gyülekezeti éneklés és rövid fohász után *Nagy Béla* theol. dékán ismertette alaposan, érdekesen és meleg rokonszenvvel a Ritschl-féle theol. iskola felfogását a trinitas és christologia kérdésében. S egészen megindító volt a gazdag tapasztalatnak, a lehiggadt bölcsességnek és a modern haladást sürgető felfogásnak az a hangja, amely az *Idrányi Barna* nagyszalánci lelkész előadásából, melyet *A lelkész mint békebiró* címen tartott, a konferencia tagjainak szívébe szállt. Csak az idő rövidsége tudta lezárni a kérdés tárgyalását s hisszük, hogy e pontnál is kimaradhatat lanok lesznek a gyakorlati következmények.

Csak egy rövid délután állván még ezután rendelkezésünkre, egyfolytában meghallgattuk *Sarkady Mihály* tiszaújlaki lelkész tanúságos előadását, aki a saját élete érdekes élményeit is közbeszőve, arról beszélt: *Mit tehet a lelkész gyülekezete anyagi gyarapodásáért*, a *Makláry Károly* kunhegyesi lelkészét, az elsőrangúan fontos és égetően életbevágó tárgyról: *A lelkészi nyugdijintézet reformjáról* és a dr. *Makkai Sándorét*, aki az előző napi előadása folyományaként arról beszélt, hogy miképen veheti hasznát a lelkész a vallás tudományos ismeretének a maga munkájában.

A konferencia, miután hálás köszönetét fejezte ki dr. Révész Kálmán elnöknek az ülések rendkivül ügyes és tapintatos vezetéséért, valamint az előadóknak komoly és értékes előadásaikért és sajnálkozott afölött, hogy több illusztris jelentkező részvételét a mindnyájunk előtt szent munkában nélkülöznünk kellett, kimondván, hogy a sárospataki theol. Kar bizassék meg a konferencia évről-évre történő egybehivásával, rövid áhitattal ért véget, amelyen a *Svingor Jenő* lelkész buzgó imádsága és keresetlen, minden retorikát feltünően kiküszöbölt, de az önvizsgálatot és felelősség mély útait annál elevenebben járó elmélkedése tolmácsolta érzéseinket. Szívünk mélységes hálával tele Isten iránt a konferenciában nyújtott áldásáért. *M. J.*

A tiszáninneni ref. egyházkerület tavaszi közgyűlése.

Egyházkerületünk f. é. jún. hó 4. és 5-ik napjain tartotta meg ez évi tavaszi közgyülését Miskolcon, a felsőbb leányiskola dísztermében, dr. Tüdős István püspök és Dókus Ernő egyházkerületi főgondnok kettős elnöklete alatt, a tagok igen szép számú részvétele mellett. A gyülés reggel kilenc órakor a püspök magasztos imájával kezdődött, melynek elhangzása után Dókus Ernő egyházkerületi főgondnok tartott nagyszabású, széles perspektivájú, elnöki megnyitó beszédet, amelyet a közgyülés lelkes éljenzéssel jutalmazott. (E megnyitó beszédet jövő számunkban egész terjedelmében közölni fogjuk. Szerk.)

A gyülés megalakulása során, főgondnok Tóth Bélát, az új alsóborsodi esperest szeretettel üdvözölte. Az előre kinyomtatott és szétküldött püspöki jelentést felolvasottnak tekintette s elfogadta a közgyülés. A tartalmas jelentés szemlét tart hazai és egyházi közállapotaink felett. Rámutat a 400-ados évfordulónak a lelkekre gyakorolt hatására, az áldozatkészségre, mely a nagy évforduló hatása alatt több mint 300.000 korona összegü alapok és alapítványok tételében nyilatkozott meg. Rámutat a világi vezetők és a lelkészek buzgóságára, az utóbbiak mostoha helyzetére, az adótehercsökkentési segély következtében felmerült bajokra. Szól a zsinatról, a 48.: XX.-ról, a kath. autonomiáról, a megvalósítástól oly távol álló jogegyenlőségről. Aztán rátér egyházkerületünk belső életére s arról fest hü és teljes egész képet. Megállapitja, hogy a lelkészi és tanitói munkálkodás jó eredményü volt, minek a belmissiói tevékenység volt elsőrendü oka. Ismerteti egyebek között a középiskolák múlt évi állapotát. Megemlékezik a szomorú és örvendetes eseményekről. Kimutatja a népmozgalmi statisztikát. Jelzi, hogy püspöki felhivás eredményeképen a miskolci felsőbb leányiskolai internátus javára a lelkészek alapítványt létesítettek, amely ma már 6810 koronát tesz ki.

A püspöki jelentés kapcsán fájdalmas részvétét fejezte ki a közgyülés Kenessey Béla, Beniczky Árpád, Szőts Farkas, továbbá a kerületünkbeli néhány lelkész és tanitó elhunyta felett; Nagy Károlyt erdélyi püspökké választatása-, dr. Révész Kálmánt doktori cimmel való kitüntetése alkalmából meleg szeretettel üdvözölte.

Ezután az elnökségi előterjesztések következtek. Ezek közül fontosabbak: Háborús segély címén ez évre 68.200 koronát útalt ki a kormány egyházkerületünk lelkészei részére. Ez összeg a lelkészi állások száma arányában az egyházmegyéknek fog kiadatni, oly útasitással, hogy az esperesek a szétosztás felől akár maguk, akár bizottság útján a lehető leggyorsabban gondoskodjanak. A jelenvolt esperesek abban állapodtak meg, hogy a segélyt a lelkészek között egyenlően fogják felosztani. — Püspök úr újabb 500 koronás alapitványt tett, ezúttal a miskolci főgimnázium javára. — A vasúti kedvezményt nem sikerült megnyerni. — Radácsi György a zsoltárokról irt tanulmányát kiadni óhajtja. E célból anyagi támogatást kér. Az ügyet áttették a pénzügyi választmányhoz. A Radácsi György egyházkerületi név- és tárgymutatóját javaslat végett egy bizottságnak adták ki. Ugyancsak Radácsi György konventi tagságáról lemondott. Sikerdús munkássága iránt meleg elismerését fejezte ki a közgyülés.

Czinke István főjegyző jelentése szerint zsinati lelkészi rendes taggá Tóth Béla-, póttaggá Sütő Kálmán választatott meg. Konventi tagok lettek: Rendes tagok: Kérészy Barna és dr. Révész Kálmán papi részről; Meczner Béla és Ragályi Béla világi részről. Póttagok: Czinke István és Vadászy Pál papi-, Meczner József és Dókus Gyula világi részről. A Baldácsy-bizottság tagjai lesznek: Dr. Tüdős István püspök és Ragályi Béla rendes tagok, Dókus Ernő póttag. Adóügyi bizottságba püspök úr, éneküggyi-bizottságba a lemondott Radácsi György helyére dr. Révész Kálmán választatott meg. A pénzügyi választmány és számvevőszék tagjai

újabb 6 évre megválasztattak. A szavazatbontó bizottság tagja a lemondott Csorba György helyett Tóth Béla lett.

A skontró tárgyalása során rendezte a kerület a stóla kérdését. E szerint a keresztelési stóla 1 koronában-, háznál való keresztelés után 2 koronában állapíttatott meg. Az esketési stólára nézve az eddigi gyakorlat marad meg. Imádsággal végzendő temetésnél a díjlevélben biztosított stóla fizetendő; orációval való temetésnél 6 korona; predikációval s rövid sirbeszéddel végzett temetés után 10 korona stóla állapíttatott meg. Ahol eddig magasabb volt a stóla, ott ez ezután is megmarad. Az énekvezérek temetési stólája a lelkészi stóla fele lesz. Énekkarral való temetés alkalmával 5 korona. — Ahol azonban eddig stóla nem volt, oft ezután sem követelhető. — A jogi kart a helyettesítési díjak visszafizetésének kötelezettsége alól felmentette a kerület. Különféle jelentések tudomásúl vétettek. A belmissiói jelentés tárgyalása során a lelkészek a felnőtt ifjúság vasárnap délutáni vallásos oktatására útasíttattak. A vallástani vezérkönyvek ügyében tett jelentést, különösen dr. Makkai Sándor ez irányú vállalkozását örömmel vette tudomásúl a kerület s az Irodalmi Kört a többi vezérkönyvek mielőbbi előállításáról való gondoskodásra útasította. Hosszas és beható eszmecsere fejlődött ki a sárospataki magán polgári leányiskola átvétele tárgyában. A szükséges anyagi eszközök hiányában kénytelen volt a kerület úgy határozni, hogy felkéri az eddigi bizottságot, lépjen érintkezésbe Sárospatak városával, a sárospataki tanári kar tagjaival és az intézet tulajdonosával, miszerint ejtsék módját annak, hogy addig is, mig az átvételre kedvezőbb viszonyok fejlődnek, az intézet fenntartassék. — Özv. Fejes Istvánné kegydíja felemeltetett. Stunda István volt főiskolai szénior 700 korona segélyben részesült. Az apologetika felvételét a theol. tantervbe a kerület nem javasolja.

Sütő Kálmán,
e. ker. aljegyző.

(Vége köv.)

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **A május 28—30. napjain tartott értekezleten részt vettek (túlnyomóan lelkészek),** 1. *az abauji e.-m.-ből*: Raksy István, Felméry Albert, Frenczel Béla, Görgey János, Hörcsik Lajos, Idrányi Barna, Kőrössy József, Kőrössy Sámuel, Kovács István, Kovács Lajos, Lengyel József, Medgyasszay András, Pásztor István, Radácsi István, dr. Révész Kálmán, Szobonya István, Szilva István, Ujj Lajos; továbbá Lénárd Domokos és Szabó Sándor tanítók; 2. *az alsóborsodi e.-m.-ből*: Mauritz Árpád, Szarka Gyula és neje, Zsiros Lajos Diósgyőr vasgyári főgondnok és neje, Iván József sl.; 3. *az alsózempléni e.-m.-ből*: Bartha József, Batta János, Csorba Ferenc, Danyi József, Farkas Lajos, Halmi Miklós, Hegedűs László, Horváth Győző, Janka Károly, Janka Péter, Karászy Benő, Keresztury József, Kertész István, Kun Zoltán, Kőrössy György, Pataky Sándor, Rozgonyi Sándor, Szinyéri György, Verebélyi Barna, Vitkay Bertalan, Köröskényi István; továbbá dr. Asztalos Kálmán orvos, Adorjáni Győző, Butykay István, Pungur Béla, Csatáry Jenő s. lelkészek és Berecz Károly ny. tanító; 4. *a felsőborsodi e.-m.-ből*: Svingor Jenő; 5. *a felsőzempléni e.-m.-ből*: Berecz Antal, Enyedy Andor és neje, Erdélyi András, Hutka József és Balogh Sándor, Csüry Miklós s. lelkészek; 6. *a gömöri e.-m.-ből*: Czinke István és Réz László; 7. *a tornai e.-m.-ből*: Szőke István; 8. *az ungi e.-m.-ből*: Isaák Imre, Komjáthy István, dr. Magda Sándor, Nyomárkay Sándor, Szűcs István, Ujlaky Sándor, továbbá dr. Suttka István ügyvéd; 9. *a beregi e.-m.-ből*: Kallós Béla, Mándy Menyhért, Sütő Áron, Molnár Ferenc sl.; 10. *a szabolcsi e.-m. ből*: Andrássy Kálmán; Bartha László, ifj. Görömbey Péter, Keresztury Sándor, Korocz József, Porzsolt István, Szikszay András, Tomory Dezső, Tomory Pál és Molnár Béla, Péter Sándor, Szombathy Imre sl.; 11. *a szatmári e.-m.-ből*: Tárczy Géza; 12. *a máramaros-ugocsai e.-m.-ből*: Benkő Viktor, Sarkady Mihály; 13. *a heves-nagykunsági e.-m.-ből*: Makláry Károly, Marjay Károly; 14. *Dunamellékről*: Deme László, Gombos Ferenc sl., Hörömpő Ferenc és neje, Lukácsy Imre, Megyercsy Béla; továbbá Baksay László járásbiró és dr. Szervátzy Imre jár. orvos; 15. *Dunántúlról*: Kiss József esperes. Összesen: 101-en. Az adományokról a köv. számban fog elszámolni a rendezőség.

— **Választások főiskolánkban.** A jövő iskolai évre főiskolánk akadámiáján igazgatóvá dr. *Buza* László ezévi rektor, a theol. kar dékánjává *Marton* János theol. tanár, a jogi kar dékánjává dr. *Gerőcz* Kálmán ezévi dékán választatott meg.

— **Tanárválasztás.** A tiszáninneni egyházkerület junius 4-én Miskolcon tartott közgyűlése, a sárospataki theol. akadémia ószövetségi tanszékére szinte egyhangulag s nagy lelkesedéssel *Harsányi István* főgimn. vallástanárt, theol. m. tanárt s lapunk főmunkatársát választotta meg.

— **Lelkészválasztás.** Az *ózdi* missiói egyház, néhai Osváth Zoltán utódjául, *Komjáthy Aladár* volt ózdi s. lelkészt választotta lelkészévé, aki állását a múlt hó folyamán el is foglalta. Ugyancsak a múlt hó folyamán foglalta el *Cseh* József sajókápolnai és *Jakab* István kondói lelkész az állását. Az Ur áldása kísérje működésöket!

— **Jegyzőválasztás.** Az alsózempléni egyházmegye az ifj. Bálint Dezső halálával megüresedett aljegyzői állásra *Karászy Benő* kiskövesdi lelkészt választotta meg.

— **A felsőszabolcsi esperesválasztás** az első szavazatbontás szerint nem vezetett eredményre, a két legtöbb szavazatot nyert egyén: ifj. *Görömbey* Péter mándoki (23) és Kun *Szabó* Gyula (21) berkeszi lelkész közt új szavazás lesz.

— **Évzárónapok a főiskolában.** Az iskolai év ünnepélyes bezárása junius 9-én lesz. A városi templomban *dr. Makkai Sándor* főiskolai lelkész mond egyházi beszédet, utána az imateremben *dr. Buza László* közigazgató olvassa fel jelentését s kiosztják a pálya- és szorgalomdíjakat. A főgimnáziumban a vizsgálatokat helyettesitő összefoglalások jun. 7-én és 8-án voltak, junius 10-én és 11-én érettségi vizsga lesz, 12-től kezdve magánvizsgálatok. Az akadémián a colloquiumok és alapvizsgák junius 21-ig tartanak.

— **Hősök halála.** *Kiss József*, a mezöcsáti ref. iskola tanítója, az egyház orgonistája, az oláh fronton kapott sebesülése következtében, 1½ évi kínos szenvedés után a budapesti sebészeti klinikán hősi halált halt. Budapesten a katonai temetőben helyezték örök nyugalomra.

— **Adományok.** A sárospataki *egyetem* javára, melynek eszméje a lelkészi konferencián oly viharos tetszéssel találkozott, főiskolánk egy régi hűséges tanitványa 100 K-t adományozott, Ha Isten akarja, a kis magból még magas fa nőhet! — A mezőzombori ref. egyház-

község orgona-alapja javára *Bényei Bálintné sz. Bató Erzsébet* egyháztag, néhai Varga Sámuel és neje: Bató Zsuzsánna végrendelete értelmében mint örökös 400 K-t adományozott. Az orgona-alap ez összeggel 1600 K-ra növekedett.

Egy őszinte vallomás. A *Lelkészegyesület* 21-ik száma a Zoványi-üggyel kapcsolatban a következőket irja: „A mikor a sárospataki esetéről olvastunk, első tekintetre azt hittük, hogy személyi vagy családi viszonylatok okozták a herce-hurcát; de most látszik, hogy a *patakiaknak igazságuk volt.* S ime most Debrecen befogadta, salvus conductust adott kezébe s most így hálálja meg; kitör belőle a rejtett gonosz." Mily nagyot kellett változni a dolognak, hogy a debreceni egyházi lapok, amelyek éveken át ádáz dühvel törtek lándzsát Patak ellen és Zoványi mellett, most elismerik, hogy „a patakiaknak igazságuk volt"! De vajjon azt a 15000 koronát, a mellyel a konventi bíróság a debreceniek segédkezése mellett a pataki főiskolát büntetésül a Zov. perbefogásáért sújtotta, ki adja vissza e főiskolának? hát azt a sok sárt és mocskot, a mellyel ez ősi falakat és azok munkásait elhalmozták, ki fogja valaha róluk lemosni? Erre feleljen a *L-t*, a mely most elismeri, hogy „a patakiaknak igazságuk volt!"

— **Helyreigazitások.** Az új Wekerle-kormányról lapunk 18—19. számában azt irtuk, hogy nincs egyetlen ref. tagja sem; azóta arról értesültünk, hogy *Szterényi* József kereskedelmi miniszter ref. vallású. — Lapunk mult számának a *jászóvári ünneppel* kapcsolatban tett ama megjegyzésére, hogy „volt-e azon a jászóvári ünnepélyen csak egy szál kálvinista pap is?" *Ragályi* Géza bódvalenkei lelkész és a tornai esperes arról értesit bennünket, hogy ő, Pásztor István bárczai lelkésszel együtt, ott volt a jászói ünnepélyen. „Engemet az a lélek hajtott oda, — úgymond — mely 50 év óta töprengett azon, hogy vajjon mi lehet az a rejtett kincse Tompának, a melynek csak 50 év múlva szabad napfényre kerülni? Mi már 50 év előtt, ott a s.-pataki Alma Mater kebelében, mint hittanhallgatók, annyira eltöprengettünk azon, hogy vajjon kik s hányan fogják megérni közülünk e rejtett iratok felbontását? Hát én elmentem hivás nélkül is s nem volt okom megbánni, mert a jászóvári prépost úr és a szerzet összes tagjai részéről kitüntető szivélyességgel és szeretettel találkoztam." E helyreigazitás mit sem változtat előző közleményünk azon fő kérdésében, hogy a ref. egyház vagy lelkészi kar köréből volt-e valaki „meghiva" a jászói Tompa-ünnepélyre? — A *felsőzempléni* egyházmegye közgyűléséről szóló tudósitás egy-két pontjára is helyreigazitást kaptunk az egyházmegye vezetősége részéről; nevezetesen egyes gyűléstagoknak az istentiszteletről való elmaradása nem a „vallásos buzgóság" hiánya, hanem hivatalos elfoglaltatás, a mai nehéz időkkel járó teendők s részben a késői megerkezés miatt történt; továbbá a tisztéről lemondó főjegyzőt az e. m. gondnok „a maga, valamint az egész egyházmegye nevében kérte fel, hogy lemondását vonja vissza."

— **Jönnek haza** a magyar foglyok Oroszországból; némelyeket talán a bolseviki eszmék magokkal ragadnak, de a nagy többség hitében és erkölcsében a régi maradt. A minap öt hadifogoly jött vissza Parasznyára az orosz földről; hazaérve első dolguk nem az osztály elleni izgatás volt, hanem elmentek a lelkészhez és megkérték, hogy ossza ki nekik a négy év óta nélkülözött úrvacsorát, mert a szivök sóvárog utánna.

— **A dunamelléki ref. egyházkerület** május 30-án tartotta f. évi tavaszi közgyűlését. Az elnöklő püspök kegyeletes szavakkal emlékezett meg Szőts F. theol. tanár és Kenessey B. erdélyi püspök haláláról, majd melegen üdvözölte Nagy Károlyt, az új erdélyi püspököt, továbbá Szilassy Aladárt, akit a debreceni egyetem díszdoktorává avatott, valamint feleségét, aki jótékony célokra 150,000 K-t adományozott. A közgyülés ezután a systematika theologia r. tanárává, Szőts F. utódjául, dr. Sebestyén Jenö theol. magántanárt választotta. A gyűlés ezután áttért a különböző közigazgatási, jogi, pénzügyi és gazdasági jelentések tárgyalására, amelyek közt az egyh.-kerület tagjai sorában nagy örömet keltett, hogy a Kecskeméten felállitandó tanitóképző-intézet kérdése (a ref. vallású polgármester ellenzése dacára) komoly stadiumba lépett, az intézet I. osztálya ez év szept. 1-én már megnyílik; az egyh.-kerület 2 tanár fizetésének fedezését vállalta magára. A közgyűlés elhatározta, hogy a theol. tanároknak 50%-os drágasági pótlékot útalványoz. A középiskolai és képezdei ügyek letárgyalása után dr. Benedek Zsolt a fegyelmi ügyeket ismertette. A közgyűlés d. u. ½ 2 órakor ért véget.

— **Adományok a főiskola internátusi és fentartási alapjára.** (Folyt.) Bernát István (Bpest) 5 drb 100 K n. é. hadikölcsönkötvény 500 K, a sajóvelezdi ref. lelkész gyűjtése 210 K, a tiszakerecsenyi ref. lelkész gyűjtése 29·47 K, a tornaljai ref. lelkész gyűjtése 110 K, Inczédy Zoltán vámosoroszi ref. lelkész gyűjtése 11 K, az ungi ref. egyházmegye (ajánlott 5000 K) első részletül 1000 K, az ózdi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 1300 K, a bárcai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 96 K, a pusztafalui ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 215 K, Tóth Elek határrendőrségi fogalmazó 25 K. Pesti Magyar Kereskedelmi Bank 5000 K, a füzérkajatai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 200 K, a bodrogolaszii ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 300 K, Mauritz Árpád bükkaranyosi ref. lelkész 50 K, Kohányi Barna bükkaranyosi lakos 5 K, a sárospataki ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 3000 K, a Sárospataki Takarékpénztár 10,000 K, Szalinczy Bertalan komorói földbirtokos 1000 K, Vas János ref. lelkész Őr 50 K, az őri ref. egyház 50 K, összesen 23,151·47 K, a lapunk mult számában kimutatott végösszeggel együtt 360,643·43 K. (Folyt. köv.) Lapunk mult számában a Tóth Ferenc berzéki ref. lelkész neve után szereplő 300 K *nem gyűjtés*, hanem az ő kegyes adománya.

1208/1918. sz.

Pályázati hirdetés.

A gömöri ref. egyházmegyébe kebelezett s nyugdijazás által megüresedett *alsókálosai* lelkészi állásra pályázatot hirdetek.

Az állás javadalma, 925 kor. 60 fillér kongruával kiegészítve, 1600 kor.

A lelkészi állás a választás jogerőre emelkedése után azonnal elfoglalandó.

A kellően felszerelt pályázati kérvények a f. évi június 30-ig Búzi Márton espereshez Körvecsesre (up. Helyben) küldendők.

Miskolc, 1918. május 28.

Dr. Tüdős István
püspök.

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.
Irta **GÖDE LAJOS**
szekszárdi ref. lelkész.
Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet
alkalmi egyházi beszédek.
Irta **JÁNOSI ZOLTÁN.**
: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.
Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.
Irta **F. VARGA LAJOS.**
I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.
Kapható:

HEGEDŰS és SÁNDOR
prot. irod. könyvkiadóhivatalában
DEBRECEN.

A „HANGYA“
A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE
bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“
igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“
kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

Befejező kötet.

Megjelent a II. kötet
F. VARGA LAJOS:
„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre“ című imakönyv. 320 oldal.
Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.
Portóra 40 fillér kötetenként.
Az első kötet is kapható.
Ugyanolyan ár. 300 oldal.
A két kötetet egyszerre is küldhetjük.
Megrendelhető:
HOFFMANN ÉS KRONOVITZ
könyvkiadóhivatalában
Debrecen, Ferenc József-ut 49.

RAVASZ LÁSZLÓ DR.

KICSODA AZ EMBER?

Három előadás, melyet a szerző Budapesten tartott 1918. januárban.

Ára portóval együtt K 3·20.

Kapható
KÓKAI LAJOSNÁL
BUDAPEST,
IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 24—25. szám. Sárospatak, 1818. junius 16—23.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GDÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor.
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *Dókus Ernő* főgondnok megnyitó beszéde. — *Molnár József*: Szuhay Benedek emlékezete. (Vége köv.) — *Sütő Kálmán*: A tiszáninneni egyházkerület tavaszi közgyülése. (Vége.) — Évzáró napok főiskolánkban. — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Pályázat. — Hirdetések.

Dókus Ernő főgondnok elnöki megnyitó beszéde.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyülés!

Egyházkerületünk tavaszi közgyülésének egyik feladata, hogy onnan visszatekintsünk az elmúlt év eseményeire, hogy csoportosítsuk, mérlegeljük azoknak kedvező, vagy kedvezőtlen eredményeit, megállapitsuk ezeknek egyházi életünkre gyakorolt hatását s hogy perspectivát nyújtsunk, terveket készitsünk a jövő alakulása, fejlődése irányában.

Sajnos, négy éven keresztül nem volt módunk egyetlen kedvezőbb, fontosabb, kiemelkedőbb eseményt sem feljegyezni, azzal foglalkozni, — nem volt alkalmunk a jövő egyetlen olyan tervét se előterjeszteni, consideratio tárgyává tenni, megvalósitásra ajánlani, amely hivatva lenne egyházunk életét fejlődésbe, mozgásba hozni, amely közelebb hozná a mindnyájunk előtt lebegő végcél: egyházunk nagysága, hatalma, mindeneket magához vonzó erejének fokozása, híveink hitének, buzgóságának erősbitése s e földi életben elérhető boldogsága felé.

Éltünk az elmúlt évben is hétköznapi, szürke életet, intézve mindenki a saját körében, legjobb szándékaink és tehetségünk szerint a hivatali állással járó teendőket, folyó ügyeket, küzdve létért, a megélhetésért, sokan a mindennapi kenyérért, fogyatkozó reménységgel, fokozódó apáthiával.

Mert igaz, hogy önvédelmi harcunk kezdetén is óriási áldozatokat kellett hoznunk vérben, anyagiakban, de az önfentartás küzdelmeinek méretei nem múlták felül a korábbiakat, jórészt a régi keretekben maradtak és biztatott a remény, hogy kalváriánk rövidesen véget fog érni és mi épen maradt tagjainkkal, megmaradt értékeinkkel egy új, egy szebb, egy nemesebb, egy nyugodt élet alapjait fogjuk lerakhatni, — mig ma, a háború ötödik évének küszöbén, vérünk hullása nem szünt meg, áldozataink nem kevesbedtek, de közénk férkőzött a hosszabb háborúnak iszonyatos átka: a hiány, a szükség, az elviselhetetlen drágaság, ami legerősebb táplálékát az emberek vallástalansága, hitetlensége, szivtelensége, kapzsisága, gyors és könnyű meggazdagodási vágyából meriti s a mi sorvasztó hatását kétségkivül érezteti híveink nagy részével is, de talán leginkább egyházunk hiterős oszlopával, pillérével, hitünk, tudásunk ápolóival, terjesztőivel: lelkészi és tanitói karunkkal.

Amidőn tehát a Mindenhatóhoz intézzük fohászunkat, kérve, hogy elégelje meg a reánk mért megpróbáltatásokat és gyógyitsa meg mindnyájunk lassú halálát okozó sebét az egyetlen irral, a béke olajágával, lelkészeink és tanitóink érdekében emeljük fel kérő szónkat közös óltalmazónk táplálónk, édes anyánkhoz, a magyar államhoz, de egyszersmind saját, kedvező anyagi helyzetben levő híveinkhez is, kiknek annál nemesebb, de annál szigorúbb erkölcsi kötelességük nem lehet, mint ha félretéve az irásos megállapodásokat, lehetővé teszik megélhetésöket azoknak, a kik lelki szükségleteikről, utódaiknak pedig tudásáról is hűségesen gondoskodnak.

Akikre ezúttal is igen fontos, valóságos nemzetmegmentő és nemzetfenntartó feladat vár, mert a fogságból visszatérő véreink közül sokan idegen talajon, idegen légkörben, a felekezetnélküliség, a világpolgárság, a cosmopolitismus, a bolsevikismus ideáival, kóranyagával levén beoltva, inficiálva, ezen bajok gyógyitása, lokalisálása, továbbterjedésének megakadályozása jórészt lelkészeink és tanitóink éberségének, buzgalmának feladatát kell, hogy képezzék, amely feladatnak hogy ha meg nem felelnének, vagy ide irányuló tevékenységök eredménytelen maradna, úgy hős fiaink vére hasztalanul folyt el, mert ilyen eszméknek az életbe leendő átvitele, a társadalomnak ezek alapján leendő berendezkedése mellett, lehet, hogy megmarad a föld, de elvész, megszünik létezni a nemzet, üresen maradnak, feleslegesekké válnak templomaink.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyülés! Az elmúlt szürke év eseményei közül legyen szabad mégis felemlitenem kettőt, melyek alkalmasak lennének egyházunk szellemi, erkölcsi, anyagi fejlődését egy hatalmas lépéssel előbbre vinni, ha egyiknek üdvös és eredményes működését nem zsibbasztaná meg a lelkeket folytonos izgatottságban tartó, a nyugodt, békés munkálkodást lehetetlenné tevő háború s a másikat nem sorvasztaná le ugyancsak az összes anyagi erőket igénybe vevő és kimerítő háború.

Ezen két kimagasló esemény: a harmadik budapesti törvényhozó zsinat és az 1848: XX. t.-c fokozatos végrehajtása tárgyában beadott törvényjavaslat.

Zsinatunk, összeköttetésben a reformáció 400 éves

Lapunk jelen számához 1/4 iv melléklet van csatolva.

évfordulójával, a teljes ünnepélyesség minden külsőségeivel, de a „post aequitem sedet atra cura“ nyomasztó hatása alatt nyilt meg és részben ennek tulajdonítható, hogy megalakulása után tanácskozásait bizonytalan időre elhalasztotta.

A zsinatnak, véleményem szerint, a meglevő törvényeken eszközlendő kisebb-nagyobb változtatásokon, pótlásokon, javitásokon kívül, két égető kérdéssel fog kelleni foglalkoznia, egyik a lelkészválasztásról szóló törvény módositása az absolut jó irányában, másik a lelkészi nyugdij és özvegy-árva gyámintézetről szóló törvény revisiója, a viszonyok és lehetőségek által határolt kiterjesztése, a lelkészek nyugdijának, de különösen az özvegyek és árvák évjáradékainak felemelése kapcsán.

Azt hiszem, hogy mindenki, aki az eseményeket elfogulatlan szemmel nézi és ítéli meg, igazat fog nekem adni, hogy a lelkészválasztás a jelen alakjában fenn nem tartható, mert ez valóságos melegágya a törtetésnek, korteskedésnek, protectiónak, amely ritkán részesiti kellő támogatásban az igazi tehetség érvényesülését, megjutalmazását és ezzel ellankaszt, elkedvetlenit minden ambitiót, — amely nem teszi lehetetlenné, hogy az érdem, az arravalóság, a rátermettség ne legyen pótolható ügyeskedés által, — amely jónak talál és felhasznál minden eszközt célja elérése érdekében és amely gyakran már jó előre olyan helyzetet teremt a lelkész és hívei között, amely az eredményes munkát kizárja, vagy legalább is nehézzé, fogyatékossá teszi.

Talán részben azt is a szellemi munkát megbénitó háború okozta, hogy ennek a kérdésnek nem tulajdonitottak elegendő fontosságot, hogy illetékes körökben, vitatkozásokban, javaslatokban, zsurnalistikában nem vetődött fel, nem látott napvilágot, nem érlelődött meg a megoldásnak egyetlen olyan módja sem, amely alkalmas lenne jobbal pótolni a meglevőt, amely közelebb hozna a jóhoz és ellensulyozná inferioris helyzetünket, melyben ellenfeleinkkel szemben vagyunk, akik minden helyre az oda legalkalmasabb egyént képesek állitani.

Nem tudom, mit fog teremteni az előkészitő-bizottság és a zsinat bölcsessége, de nézetem szerint inkább maradjon meg termékenyebb idő beálltáig a megszokott nem jó, minthogy törvénybe iktattassék egy hasonlóan fogyatékos, mert minden ilyen átmenet, újitás nagy nehézségekkel, megrázkódtatásokkal van egybekötve s igy a közre csak akkor bir igazi értékkel, ha általános megnyugvásra szolgáló jobb által van helyettesitve.

A másik igen nagyfontosságú kérdés, amint említettem, a lelkészi nyugdij és özvegy-árva gyámintézetről szóló törvény revisiója, lehetőleg szélesebb alapokra fektetése, amely kérdés kedvező megoldása nemcsak a méltányosság és humanismus követelménye, hanem sociális szempontból és a lelkészi állás jövőjének szempontjából is elsőrangú fontossággal bir, mert alig lehet fontosabb feladatunk ebben a pillanatban, mint megtenni mindent a lelkészi pálya emelése, kivánatossá tétele és a theologiai akadémiák további elnéptelenedésének megakadályozása érdekében.

Amikor a törvény revisiójáról emlékeztem, nem a végrehajtási rész módositására gondoltam, mert ez, Istennek hála, oly kifogástalanúl és oly precisitással functionál, mint talán egyetlen egyházi intézményünk sem, hanem gondoltam arra az aránytalanságra, amely szerint lelkészeink legnagyobb része, teljes nyugdíjaztatás esetén 1600 korona nyugdíjban részesül, holott meggyőződésem szerint Magyarországon ma igen kevés református lelkésznek van 1600 korona fizetése, — gondoltam arra, hogy nyugalomba vonuló lelkészeink lakásukért semmiféle kárpótlásban nem részesülvén, kénytelenek állásukhoz ragaszkodni s szolgálatukat folytatni magok megerőltetésével, gyakran az egyház kárára akkor is, amikor jogukban állana a jól megérdemlett nyugalmat élvezni, vagy kénytelenek nyugdijok egy tekintélyes részét lakásuk bérére fordítani. Es habár a lelkészi nyugdíjak közötti tulságos aránytalanságot nem is tudnám helyeselni és ezt nem fognám támogatni, még se tartom se méltányosnak, se bölcs előrelátónak a törvény azon intézkedését, amely a maximális nyugdíjat 3000 koronában állapitja meg, mert ezen korlátozás gyakran nagy visszaesést jelent az illető lelkész anyagi helyzetében s arra kényszeríti őt is, hogy igyekezzék lehetőleg kitolni a nyugdíjba vonulásának időpontját.

Megszívlelendőnek tartom a püspökök nyugdíjának kérdését is, akik élethossziglan levén választva, öregség, betegség vagy más okból nem nyugdíjazhatók, némelykor az egyházi administrátió, az egyházkerület, az egyetemes egyház magasabb érdekeinek nagy hátrányára.

Legsürgősebbnek vélem azonban az özvegyek és árvák évjáradékának felemelését legalább addig a mértékig, ameddig az állam saját alkalmazottai hátramaradt családtagjainál elmegy.

Ezek az én irányelveim ebben a kérdésben, ezeket képviselem azon bizottságban, melyet a zsinat a törvény revisiója céljából kiküldött és ezeket fogok igyekezni a megvalósulás felé vezetni, de kötelességemnek tartottam jelezni itt is, hogy megnyugtatására szolgáljanak azoknak, akik abban az aggodalomban élnek, hogy az illetékes körök nem képviselik érdekeiket elegendő buzgalommal, meleg szeretettel, hogy kimutassam a nyughatatlankodásoknak, sürgetéseknek felesleges voltát és hogy mérsékeljem egyesek szertelen, teljesíthetetlen igényét

Az általam megjelölt célok elérésére szükséges anyagi eszközök négy forrásból fakadhatnak, t. i. meglevő tőkéink emelkedő kamatjövedelméből, a lelkészek és egyházak járulékának emeléséből, az országos közalap hozzájárulásának fokozódásából és magasabb államsegélyből.

Tőkéink kamatai automatice emelkednek, miután évről évre tekintélyes összeget tőkésitünk, igy az utolsó pénztári évben, 1917-ben 761741 kor. 8 fillért, — a lelkészek és egyházak járuléka mérsékelten emelhető, a lelkészeknél másfél százalékkal öt százalékra, az egyházaknál talán fél vagy egy egész százalékkal két és fél vagy három százalékra, — az országos közalap hozzájárulása minden évben fokozódik, de a legtekintélyesebb segitséget az államtól remélhetjük és pedig azon többletből, amelyet az 1848 : XX. t.-c. fokozatos végrehajtása tárgyában beadott javaslat törvényerőre emelkedése esetén kapni fogunk.

E pontnál ki kell térnem a javaslat dispositióinak rövid recapitulátiójára, mert magánérintkezéseimben, hivatali állásomban úgy találtam, hogy sokan vannak ebben az egyházkerületben is, akik teljesen félreismerik a törvényjavaslat intentióját, terjedelmét s azzal szemben oly messzemenő igényekkel lépnek fel, amelyek teljesíthetése a valóságot meg sem közelítvén, téves reményeknek, alaptalan számitásoknak, csalódásoknak fognák forrását képezhetni.

Mert miről van szó, arról, hogy az állam, mely

mostanáig e címen, évenként, 5047800 korona segélyt adott a református, lutheránus, erdélyi evangelikus, unitáriusoknak együttvéve s ezt csupán évről-évre, költségvetésileg biztosította, ezen segély helyett az 1918—19-ik pénztári évben hat milliót, — 1919—20-ban hét milliót, — 1920—21. és következő években nyolc millió korona hozzájárulást fog adni, ezt törvényben fogja biztositani és kilátásba helyezi, hogy mihelyt azt az ország anyagi helyzete engedni fogja, úgy ezen nyolc millió korona hozzájárulásnak megfelelő tőkét, vagyis kétszáz millió tőkét fog a nevezett felekezeteknek rendelkezésére bocsátani pénzben, értékpapirokban, ingatlanokban, amely tőkéből a magyarországi ref. egyházat 126.600,000 kor. illetné meg.

A tőke kiadására vonatkozó igéret beváltása azonban, sajnos, a javaslatban se kötelezőleg kimondva, se határidőhöz kötve nincs.

Átszámítva a fent említett emelkedést, református egyetemes egyházunk, amely mostanáig 3195200 korona államsegélyben részesült, jövőre, kerekszámban 600—600000 koronával fogna többet kapni a jelzett évekre s ha a zsinat, illetőleg az egyetemes konvent a jelenleg használatban levő szétosztási kulcsot megváltoztatni nem fogja, úgy a lelkészi nyugdíj és özvegyárva gyámintézet, amelyre mostanáig az államsegélyből 533333·34 kor. esett, jövőre kerekszámban mintegy 100—100000 koronával fogna többet kapni, vagyis az 1920-ik évtől kezdődőleg 846160 koronát.

Elegendő lesz-e ezen négy forrásból eredő és emelkedő tendentiájú jövedelem a szemeim előtt lebegő célok elérésére, nem tudom, nem hiszem, ezt a calculátor szakértelme lesz hivatva megállapitani, azonban bízom benne, hogy a zsinat és az egyetemes konvent bölcsessége és áldozatkészsége szivesen fog e tekintetben segítségünkre jönni.

A kétszáz millió K tőke, illetőleg ennek successive emelkedő kamataira vonatkozó javaslat sorsa, amennyire az irányadó férfiak nézetét ismerem, minden kormányváltozással szemben biztositottnak látszik lenni.

Az kétségtelen, Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyülés, hogy ezen kétszáz millió nagy csalódást okoz, mert az 1848: XX. t.-c. szellemében összeállitott és kimutatott szükséglet csupán a református egyháznál közel egy milliárdot tesz ki. Tekintve azonban azt, hogy a törvényjavaslat nem zárja ki egyházunk további költségvetésszerű segélyezését, — hogy az ország pénzügyi helyzete, illetékes, elfogulatlan férfiak állitása szerint magasabb hozzájárulást nem enged meg, — hogy ezen összeg törvény által lesz biztosítva, mig az most a mindenkori kormányok tetszésétől és jóakaratától függ, holott arra egyes intézményeinket már reá is épitettük — és mivel viszonyaink között nem tudható, hogy honunk boldogítói mikor fognak az állam és egyház szétválasztásának jelszavával hódító útra indulni és hatalomra jutni: én a magam részéről nem merném vállalni a felelősséget és javasolni az ellenállást, a visszautasitást s habár ez egyetlen csapással megsemmisiti a kérdés megoldásához fűzött igen sok szép tervünket, reményünket, felelősségteljes állásunkban nem tehetünk mást, mint a javaslatra irni a tolerari possét.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyülés! Mielőtt rövid felszólalásomat befejezném, fájdalmas kötelességet kell teljesitem, megemlékezve azon súlyos veszteségről, amely református egyházunkat érte, Kenessey Béla egyetemes konventi elnök, az erdélyi egyházkerület-püspökének elhunyta által.

Az ő érdemeit nem kell felsorolnom, a távozásával támadt ürt nem kell megfestenem, hiszen évtizedek óta alig van egyházi életünknek olyan alkotása, egyházunk történetének alig van olyan lapja, amely ne hirdetné, ne örökitené meg az ő eredményes működését.

Élete áldás volt református egyházunkra s csak azt fájlalhatjuk, hogy az ő nagy, az ő nemes lelkét a Mindenható oly gyenge hüvelybe rejtette, amely megtört, mielőtt vezéri szárnyai egy szebb, egy jobb, egy nemesebb, egy magasabb légkörbe emelhették volna református egyházunkat, egyházkerületét.

Áldást mondok e helyről is emlékére s az elismerés, a tisztelet, a felejthetetlen munkatárs szeretetének örök zöldjét helyezem porrészeit őrző sírhalmára.

Üresen maradt helyét az erdélyi egyházkerület bölcsessége és egyező akarata a legméltóbbal, Nagy Károly generális notáriussal töltötte be, ki évek hosszú során keresztül kifejtett sokoldalú, buzgó működésével biztositékot nyújt az iránt, hogy egyetemes egyházunk, egyházkerülete benne nagy értéket nyert és ültetett vezérei sorába. Szivesen üdvözlöm a Főtisztelendő püspök úr ő méltóságát e helyről új állásában és nagyfontosságú, egyházépitő munkálkodására Istennek áldását kérem.

Zárom szavaimat és elnöktársammal együtt tisztelettel üdvözölve az egyházkerület megjelent tagjait és az érdeklődőket, a mai napra egybehivott közgyülésünket megnyitom.

Szuhay Benedek emlékezete.

— Felolvastatott a f.-borsodi lelkészi értekezlet 1918. ápr. 17-én tartott gyülésén. —

(Folytatás.)

Hogy ezen kitűzött célját mennyire nem sikerült elérnie, ő maga sejteti velünk, midőn egyik munkájában fájdalommal vallja be, hogy a lelkészi pályának mily sok szuró tövise van. „Mert vajjon — úgymond — nem fájhat-e a lelkipásztornak tudni azt, hogyha hivatása magaslatán állva, éjt-napot eggyé tesz a gondjaira bizott gyülekezet lelki és anyagi felvirágoztatásáért, mégis vannak a keritésen belől templomkerülők, civódók, ócsárlók, rágalmazók, akik sokszor felduljják az egyház belső békességét? Nem fájhat-e a lelkipásztornak tudni azt, hogy a hithűség és áldozatkészség sokszor megfogyatkozik a gyülekezet kebelében, holott ő életét is szivesen feláldozná egyházáért? Nem fájhat-e a lelkipásztornak tudni azt, hogy mig az egész világ az aranyborju előtt térdel és annak hódol, ő neki és családjának az áldozati oltárról csak hitvány morzsalék és átokkal fizetett selejtes gabona jut? Nem fájhat-e a lelkipásztornak tudni azt, hogyha kidől, hajléktalan özvegy és neveletlen árva gyermekek szivettépő sírása száll fel az égre, mert őket mind a sirig a szegénység és nyomorúság kegyetlen kézzel fojtogatja!?"

Óh, bizony mindezek szúró tövisei a lelkészi pályának; s ezekből fájdalom, bőven kijutott a mi kedves barátunknak is. Bár az ő lelkipásztorkodása alatt a sajókápolnai gyülekezettel a legutolsó évtől eltekinte, nem volt baja az egyházmegyének, mert elintézett közöttük mindent, az ő könnyen felhevülő, lobbanékony vérmérséklete mellett is, a mindenekre elégséges szeretetnek és megbocsátásnak lelkével, maga a bölcs prédikátor. Ha pedig a kipróbált fegyverek elégteleneknek bizonyultak, feddözött,

dorgált s nem egyszer alkalmazta a megátalkodottakkal szemben a javító egyházfegyelmet is. S látván gyülekezete, hogy az ő papja nemcsak szájával hirdetí a szeretetnek evangyéliomát, de azt életével is bizonyitja, nagy nehezen megszelidült s a romoknak eltakaritását munkába vették. 1896-ban már templomot és tornyot épitenek 2300 frt. kivetéssel.

S ettől kezdve lassanként a rendes kerékvágásban haladt a gyülekezeti élet, mind az utolsó évekig, amikor is az a sok lelkésztársunk életét megkeseritő, elhibázott és félremagyarázott konventi adócsökkentési segély ügye a mi kedves barátunk lelkére is oly ólom súllyal nehezedett rá.

Emlékszem rá, hogy ő, a méltán országos hirű lelkész, midőn egyházmegyénk szine előtt kellett a csökönyös hiveivel szemben keresnie a maga igazát, mily nagy fájdalom tépte az ő lelkét, ez erkölcsi megszégyenülés miatt. Én teljesen átértetten és megmagyarázva látom a mi barátunknak azon többször megnyilvánúlt szándékát, hogy békésebb hajlamú nép közé óhajtott volna megválasztatni. S csodálatosképen a körülmények mindannyiszor kedvezőtlenül alakúltak rá nézve s ott kellett, szivében titkon elkeseredve, mindvégig szolgálnia!

De ha saját népe nem adta is meg neki a kivánt és kiérdemelt elismerést, megnyerte azt egyházmegyénk és kerületünktől, sőt az egész ország lelkészi testületétől is bőmértékben. Hiszen oly értékes, kasznos munkát végzett ő közegyházi életünkben, nemcsak egyházmegyénk jóhirnevének terjesztése, de egyetemes egyházunk érdekében is, melyhez hasonlót csak igen kevesen mutathatnak fel kortársai közül. Csak ha a nevezetesebbeket említem is az ő értékes munkái közül, mily sok annak száma!

1894-ben tevékeny részt vett, mint bizottsági tag, lelkészértekezletünk alapszabályainak megalkotásában. 1899-ben beterjeszti ez egyházmegyei levéltárra vonatkozó gazdag tartalmú jelentését, 1901-ben az 1848: XX. tc. életbeléptetéséért és az egyházlátogatás hatékonyabbá tevése érdekéből nagyszabású feliratokat terjeszt be lelkészértekezletünk utján. 1900 ban adta ki *„Egyházlátogatás"* c. művét, melyben eredetileg lelkészértekezletünk pályatételét dolgozta ki s vele jutalmat is nyert. Azonban igy, amint kiadta, jóval nagyobb, mert időközben sokat bővitett rajta. Igy pl. nagybecsü Függeléket illesztett hozzá, melyben 1596-tól kezdve eredeti egyházlátogatási jegyzőkönyveket közölt. Ez könyvét szinte forrásmüvé teszi. A kritika általában dicsérettel fogadta e művét, mely a maga nemében nemcsak hézagpótló, hanem úttörő is. Természetesen még csak kezdet és több tekintetben fogyatékos, mert az ilyenek megirásához sok kutatás, sok egyháztörténeti ismeret szükséges. Azonban az általa lerakott alapokon majd mások tovább épithetnek. Ő azt akarta e művével megmutatni, hogy az egyházlátogatás korszerű reformjára égető szükség van; s hogy ezt a kérdést, mint megoldásra várót, beledobja az egyházi közélet folyamába. Sajnos, hogy ez igy mélyebb hullámokat nem vetett. A canonica visitationak ref. egyházunkban leendő egyöntetű rendezése, mire úgy vágyott, még mindig pium desiderium.

Molnár József.

(Vége köv.)

A tiszáninneni ref. egyházkerület tavaszi közgyűlése.

(Folyt. és vége.)

A sárospataki főiskola ügyei közül kiemeljük a következőket: A theol. tanárok és az énektanár részére múlt a évre 500 korona ruhasegély kiutalását, valamint a főiskolai tisztviselők és alkalmazottak részére kisebb nagyobb egyszeri ruhasegély kiutalását jóvá hagyta az egyházkerület. A helyettes pénztárnok és h. háznagy fizetése az igazgató-tanács javaslata szerint állapittatott meg. Az ószövetségi tanszék *Harsányi István* eddigi főgimnáziumi vallástanárral töltetett be. A sárospataki főiskolára tett több rendbeli alapitvány, köztük püspökünké, elfogadtatott és a konventre felterjesztetik. A könyvnyomda és könyvraktárfelügyelő tiszteletdija 800 koronára emeltetett fel. Csontos József 25 éves tanársága alkalmából melegen üdvözöltetett. A főiskola múlt évi zárszámadását és ez évi költségvetését jóváhagyta a kerület. Örvendetes tény gyanánt emlitendő, hogy a tápintézet zárszámadása jelenleg felesleget mutat. A vezetőségnek és Maller Sándor tápintézeti felügyelőnek buzgó és lelkiismeretes fáradozásukért, Radácsi Györgynek az ó-szövetségi tanszék dijtalan helyettesitéséért köszönetét és elismerését fejezte ki az egyházkerület. A Sárospataki Ref. Lapok részére, mely eddig a főiskola részéről semmi segélyben nem részesült, sőt mindenkor ingyen közölte a főiskola hirdetményeit, a főiskolai pénztár terhére évi 400 korona segélyt szavazott meg. A Horváth Mária-féle műegyetemi ösztöndij Horváth Lajos II. é. műegyetemi hallgatónak itéltetett oda.

A miskolczi leánygimnáziumra Miskolcz város évi 6000 koronát szavazott meg. A lelkészek a felsőbb leányiskolai internátus fentartásának 6810 kor. alapitvánnyal vetették meg alapját. Ez adományokat örömmel vette tudomásúl az egyházkerület és azokért köszönetet mondott. Ugy e kettős intézményről, mint a miskolczi és rimaszombati főgymnáziumokról szóló jelentést tudomásul vette, a középiskolai előadó jelentésével és a számvevőszéki jelentéssel egyetemben. Az egyházkerületi tisztviselőknek a pénzügyi választmány javaslata szerint háborús segélyt szavazott meg, köztük püspökünk részére 4800 koronát, — amennyiben a háborus segély a költségvetés túl nem lépésével fedezetet talál. Az V. theologiai tanszék emelkedő költségeinek fedezését a kerület nem vállalja, azt a főiskolai pénztárra utalja, A sárospataki főiskola fejlesztésére kiküldött bizottság jelentését tudomásul vette, határozati javaslatait elfogadta, a gyűjtés idejét meghosszabbitotta, Radácsi Györgynek pedig ez ügyben kifejtett lelkes buzgólkodásáért köszönetet szavazott.

A konventi elnökség leiratai és a különféle konventi határozatok tárgyában részint intézkedett a kerület, részint azokat tudomásul vette. Ezek során az önnálló énekvezérek segélyezése az érdekelt egyházak intézkedése körébe utaltatott. Az esp resi látogatás reformja tárgyában egyházkerület kérdést intéz az egyházmegyékhez. A Ref. Sajtóegyesület támogatását az egyházi és világi férfiak munkás szeretetébe ajánlja. A Ref. katonák lapjának támogatása ügyében az esperesek utján a gyülekezeteket, lelkészeket és tanitókat hivja fel a kivánt összeg előteremtésére. Az egyházművészeti bizottság alakitásának korszerű eszméjét örömmel üdvözli.

Az egyes egyházmegyékből 23 alapitólevél lett felterjesztve, ezek között Mezőcsátról özv. Ujj Jánosné 12,000 koronás helyiérdekű alapitványa. Részint jóváhagyattak, részint hiánypótlás végett visszaküldettek. Az ORLE felterjesztései a hittanhallgatók gyakorlati irányú nevelése és a lelkészi továbbképző tanfolyamok tartása tárgyában elfogadtattak. A Református Sajtóegyesület támogatására az eddig a Református Sajtóiroda részére adott 300 koronát folyósitja kerületünk. A lelkészi fizetések korszerű rendezése tárgyában Felső-Zemplén inditványa kapcsán felterjesztést intéz az egyetemes konventhez. A sárospataki egyházat utasitotta a kerület, hogy a szórványokon a vallásoktatás kérdését belkörűleg igyekezzék megoldani a theol. tanári kar-, a szénior-, esetleg a theológus ifjuság közreműködésével. Az ungvári önálló hitoktatói állás szervezése iránt és a tanitó nélkül maradt egyházközségek tanitóinak katonai szolgálatból való elbocsátása iránt felterjesztést intéz kerületünk az egyetemes konventhez. A sárospataki főiskolára tett 1 koronás kivetés befizetésére haladékot-, vagy az alól részben való felmentést kért egyházakat az illető egyházmegyék segélyezésére ajánlja az egyházkerület fenntartva a befizetés kötelezettségét.

Miniszteri leiratok-, lélkész- és tanitóváltozások tudomásulvétele, lelkészek és tanitói díjlevelek megerősitése, adás-vételi szerződések-, kölcsönügyek jóváhagyása, egyesek-, egyházak- és egyházmegyék felterjesztéseinek elintézése képezték még tárgyát az egyházkerületi közgyűlésnek és két fegyelmi- és hét közigazgatási birósági ügy a gyűlés első napján délután 3 órakor kezdődött és 7 óra tájban véget ért birósági ülésnek. — Junius 5-én délelőtt 11 órára a hosszú tárgysorozat letárgyaltatott s a jegyzőkönyvek is hitelesitettek. Még mindig eléggé szép számban voltak jelen, amikor Dókus Ernő főgondnok megköszönve a gyűlési tagok kitartását s a tanácskozásokban való élénk részvételét, a jelenvoltaknak az elnökséget éltető lelkes tetszés nyilatkozatai közt a közgyűlést berekesztette.

Sütő Kálmán,
e. kor. aljegyző.

Évzáró napok főiskolánkban.

Az 1917—18. iskolai év, a háborus tanévek negyedike, melyről szeretjük hinni, hogy e nemben az utolsó volt, junius 9-én zárult be ünnepélyesen. Ez esztendő lefolyása a katona-tanulók számára rendezett tanfolyamok miatt éppen olyan zaklatott volt tanárra és tanulóra nézve, mint az előző. Az eredmény azonban a bizonyságtevők szerint, ez alkalommal is teljesen megnyugtató volt.

Az évzárás 9-én d. e. ½10 órakor a városi templomban tartott istentisztelettel kezdődött, a melyen Dr. Makkai Sándor főiskolai lelkész mondott művészien kidolgozott, vallásos melegségtől áthatott s nemes szónoki lendülettel előadott alkalmi egyházi beszédet. Az istentiszteleten jelen volt a főiskola világi főgondnoka, több igazgató-tanácsos, a főiskolai tanári kar és tanuló ifjuság. Istentisztelet végeztével Dr. Buza László közigazgató olvasta fel a főiskolai imateremben osztatlan figyelmet és igen meleg érdeklődést keltő évi jelentését, majd pedig amaz akad. hallgatók és főgimn. tanulók névsorát, akik pálya- vagy szorgalmi dijakat kaptak, amelyeket Dókus Ernő főgondnok nyujtott át a jutalmazottaknak. A dijak kiosztása után ugyanő intézett meleg hangú, szép beszédet a tanári karhoz és tanuló ifjusághoz. Ugyanez nap d. u. 4 órakor az igazgató-tanács és a tanári kar tartotta meg közös gyűlését.

A főgimn. I—VII. o. vizsgálata (összefoglalások) 7-én és 8 án folyt le. Az egyes osztályok vizsgálatain a főgimn. igazgató és a három legidősebb tanár elnökölt. Az érettségi vizsgálatok 10-én és 11-én voltak Bálint Dezső igazgató-tanácsos elnöklete és Dr. Császár Elemér pozsonyi egyetemi tanár kormányképviselősége mellett.

Vizsgálatot tett 10 növendék, kik közül jelesen érett lett 4 (Barabás Lajos, Jakabfalvy László, Joó Kálmán, Szabó Terézia) jól érett lett 5, egyszerüen érett 1.

Ösztöndijak. Az akadémiai hallgatók közül ösztöndijban a következők részesültek: a) *hittanhallgatók*: Illyés Bertalan III. éves hh. a Csicsery—Mokcsay és a Gyu-lay-alapból 200 K-t, Cseh István III. éves hh. a Gyulay-alapból 100 K-t, Molnár Pál I. éves hh. a Gyulay és a Német tábornok-alapból 100 K-t, Szabó Dániel III. éves hh. a Német tábornok-alapból 20 K, Illyés Bertalan III. éves hh. a Bornemissza-alapból, mint borsodi lelkész árvája 18·74 K-t, Osváth Zoltán IV. éves hh. a Láczay Szabó József-alapból, mint az erkölcstan legjobb növendéke 16·80 K-t, Tóth Kálmán IV. éves hh. a Vitányi Bertalan-alapból, mint legjobb szavaló 10·40 K-t. b) *Joghallgatók*. Hubay Győző I. éves jh. a Klobusiczky-alapból 100·80 K-t, Lejkó Elek I. éves jh. a Klobusiczky-alapból 100·80 K-t, Máthé László IV. éves jh. a Német tábornok-alapból 84 K-t. c) *A főiskolai énekkarban*: Az Énekkar részéről 5—5 K. jutalomban részesültek az egyh.-kerületi alapból: Kiss Pál IV. éves hh., Pásztor Jenő I. éves hh., Szendrey László I. éves hh., Hadar Gyula IV. éves hh. és a szabolcsi ösztöndijból Kovács László III. éves hh. d) *A gimnáziumból*: 1. A Kazinczy-dijból 50—50 koronát Joó Kálmán és Barabás Lajos VIII. o. tanulók. 2. A Hubay-pályadijból 40—40 koronát Joó Kálmán és Barabás Lajos VIII. o. tanulók. 3. A Ballagi-alapitvány 80 K kamatát kapta Nyiry Sándor V. o. tanuló. 4. A Kollener-alapitvány 58 korona 72 fillér kamatát a tanári kar a katonaságnál elhunyt Sütő Kálmán érettségit tett volt tanitványunknak itélte oda s az ő nevére tett emlékalapitványhoz csatolta. 5. Özv. Pálkövyné-alapitvány 24 K kamatát kapta Szepessy Kálmán érettségizett tanitványunk. 6. A sárospataki Takarékpénztár alapitványának 40 K kamatát kapta Kussbach Lajos IV. o. tanuló. 7. Szilágyi Benőné—Buza Margit-alapitvány 40 K kamatát kapta Zombory László VII. o. tanuló. 8. A Novotny-alapitvány 40 K kamatát kapta Magyar László érettségizett tanuló. 9. A Várady alapitványból 20—20 koronát német nyelvi előmenetelükért nyert Tóth Gábor IV. o, Nyiry Sándor V. o, Szepessy Kálmán érettségizett tanitványunk. Szorgalmukért és szép előmenetelükért a Farkas-, Horváth-, Pereszlényi-, Magyar-, Csiszár-, és Klobusiczky-alapitványból jutalmat nyertek: a VIII. osztályból: Jakabfalvy László 40 koronát, a VII. osztályból: Tóth Pál 35 koronát; a VI. osztályból: Szabó Zoltán 30·40, Dakó István 30, Zsiros József 25, Diószeghy Dániel 25 K-t; az V. osztályból: Barabás István 25·08, Nagy Sándor 20, Dubóczki Béla 20 K-t; a IV. osztályból Rehó Ferencz 25, Tóth Gábor 20, Galgóczy János 20, Kovács Lajos 15, Kun Zoltán 15 K-t; a III. osztályból: Horkay László 20, Elekes György 15, Éless István 15 K-t; a II. osztályból: Bánya Lajos 15, Bartha

László 10, Báthory Lajos 10 K-t; az I. osztályból: Darányi Lajos 15, Petrik András 10 K-t; az I. B. osztályból: Magyar Zoltán 15, Soltész Pál 10 K-t. A rajzolásban felmutatott szép eredményért: Kundráth János I. A. o. t. 4, Tóth Ferencz I. B. o. t. 4, Böszörményi László II. o. t. 5, Csontos Ernő II. o. t. 5, Dobozy Sándor II. t. 5·84, Janka Károly II. o. t. 6, Hankó Zoltán II. o. t. 5, Dobray László III. o t. 6, Kardos István III. o. t. 6, Bódy Gyula IV. o. t. 6, Janka Géza IV. o. t. 6, Rácz Gyula IV. o. t. 6, Dubóczky Béla V. o. t. 14, Rácz Sándor VI. o. t. 16, Bódy Endre VII. o. t. 18 koronát. Magyar szépirásért: Terebesi István I. o. t. 2, Szikszay Kálmán I. o. t. 2, Soltész Pál I. o. t. 2. Hudák József I. o. t. 2 koronát. Német szépirásért: Asztalos György II. o. t. 2, Bánya Lajos II. o. t. 2, Dobozy Sándor II. o. t. 2, Szakolczay Bertalan II. o. t. 2 koronát. Görögpótló rajzért: Fazekas Bertalan V. o. t. 4 koronát. Gyorsirásért: Horkay László III. o. t. 10, Papp Géza III. o. t. 10, Kardos László III. o. t. 10, Joó Károly III. o. t. 10, Fazekas Bertalan V. o. t. 10 koronát. Énekből és zenéből szép előmenetelükért a Bathó-alapitványból: Berey Barna III. o. t. 8, Horkay László III. o. t. 8. Idrányi Zoltán VII. o. t. 8 knronát. Mint legjobb énekes Berey Barna III. o. t. 8 koronát Dr. Nagy Ottó adományából.

IRODALOM.

* **Baja Mihály:** *Babiloni vizek mellett.* Versek. Debreczen 1918. Csáthy F. kiadása 8 r. 131 l. Ára füzve 6 kor. Tizenhat esztendővel ezelőtt, 1902 ben a debreceni kollégiumban tanult 5 poéta, mint megannyi jóbarát, egy kötet költeményt adott ki *Bokréta* cimmel. A poéták egyike volt Baja Mihály, aki mint érzelmes, meleg szivü költő mutatkozott be a magyar irodalomban. Két év múlva, 1904-ben a Bokréta-társaság ismét egy verskötettel lépett a nyilvánosság elé, mely a Csokonai Kör támogatásával *Uj Bokréta* c. alatt jelent meg. Baja Mihálynak ebben is több szívhez szóló hangulatos verse van. Majd 1908-ban az ifjú, feltörekvő költői társaság *Bokréta* cimmel harmadik könyvet bocsátott ki folyton növekvő érdeklődés mellett és folyvást erősbödő költői erővel és hatással. Baja M. itt is az ő csupasziv dalaival és gyöngéd költői kedélyével ragadta meg a közfigyelmet. Azóta megjárta Amerikát, ahol éveken át buzgólkodott az Úr szolgálatában, később túrkevei lelkésszé választották meg s most, mint ismeretes, ott munkálkodik az Úr szöllőjében, nem feledkezve meg az őt homlokon csókoló Muzsáról sem. Egyes lapokban és folyóiratokban szétszórva több behízelgő verse jelent meg; a mult évben pedig a reformáció négyszázados évfordulójára *Ünnepi hangok* cimmel a reformáció világából vett tárgyakat dolgozott fel hatásos költői tehetséggel. E kis füzetnek nem egy darabját szavalták el a reformációi emlékünnepeken. — Ezek után lép most előnkbe egy önálló, nagyobb kötet verssel, melyben tiz évi munkamezőről szedi össze szivének felszinre jutott gyöngyeit. Tiz évi költői munkásságának csak egy részét foglalja magában e kötet, melyet, — ha szíves fogadtatásra talál — rövid idő alatt még két kötet fog követni. A verses könyv, melyre borongós hangulatánál fogva csakugyan találó a Babiloni vizek mellett cím, a következő részekre oszlik: I. Amerikai versek. II. Óh szép világ, dalok világa (szerelmi versek). III. Sóhajok a háboruban. IV. Zsoltáros könyvemből (szorosan vallásos költemények). Az első részben a haza sóvárgó, magyar soviniszta lélek szólal meg olyan epedő, lágy hangokon, amelyek egész valónkat megremegtetik. A másodikban a szerelem sötét világa tünik fel, melynek ösvényét a csalódások tövisei szegélyezik. A harmadik a háború miatt busúló szív keserves panaszát zengi, mig a negyedikben néhány szines és meleg vallásos érzés talál kifejezésre. Mindenütt mindenik költeményben azt látjuk, hogy Baja Mihály egész lénye dal és muzsika; a lelke ábrándos, a szive meleg s főként szivének ez a melegsége ömlik el versein és ez fogja meg az olvasó szívét is. Könnyen versel; érzései közvetlenek, mesterkéletlenek; semmi erőltetettség, semmi póz nincs benne; egyszerü és természetes, mint a költészet, mely maradandóságra tart számot. A nagy mélységbe nem bocsátkozik, a magas régiókba nem szárnyal ugyan, de amit szivével és lelkével átfog, mindazt bevonja igaz poézisének kedves, lágy, meleg tonusával. Kötetét a legszívesebben ajánljuk s a többit is örömmel várjuk. S.—f.

* **A Fáklya.** Az *Uj Nemzedék* 17. számában (május 30) Milotay István szerkesztő erős kritikát gyakorol *Móricz Zsigmond*: „A Fáklya“ cimü regénye fölött, a melyben ez egy ref. papot igyekszik pellengérre állitani. A könyv cimlapja egy dúlt arcu, kiéhezett, kétségbeesett alakot ábrázol; „ám a kálvinista papok és theologusok közt, pedig jó néhány százat ismerek közülök, én ilyen dúlt arcu, félbolond kinézésü, gyujtogató arculatú, fogcsikorgató embert soha nem láttam. Azok többnyire igen rendes népek, testileg-lelkileg legegészségesebb rendje az országnak, amely fizikai egyéniségében talán legjobban megőrizte a magyar faji sajátosságokat. Élvezet együtt látni őket, pl. egyházkerületi közgyülésen; annyi szép férfias arcot, annyi markáns magyar fejet csak a régi országgyülésekről maradt képeken láthat az ember.“ „Olvasni kezdtem a Fáklyát . . ., de az első 40 oldalnál becsuktam a könyvet s azt hiszem, nem is fogom elővenni.“ „A te Matolcsy Miklósod s a te kálvinista néped már csak ilyen: az egyik feldúlt lelkű, üldözési mániában beteg, csizmadia-müveltségü ember, aki jóllehet falusi pap gyermeke s jóllehet a kollégiumban nevelkedett s egész életében másokkal, mint falusi emberekkel nem érintkezett, a hogy mint pap beteszi lábát a maga falujába, úgy viselkedik, mintha soha hírét sem hallotta volna, hogy él a magyar paraszt, milyen tulajdonságai, erkölcsei és szokásai vannak, és főbe akarja magát lőni, mert rájön, hogy a falu az eszem-iszomot is szereti. Faluja pedig olyan, mint egy fegyenctelep valami francia deportációs szigeten; itt mindenki gonosztevő, durva, elaljasodott, sötétlelkü, fekélyesszívü, erkölcsi nyomorék, a gályára valók. Te, Zsiga, börtöntölteléknek minősited a magyar parasztot, a föld sarának és szemetjének s megfeledkezel róla, hogy te is én is, mindnyájan onnan jöttünk s hogyha ők olyanok, akkor te se lehetsz jobb. Te radikális politikus lettél, ez a politika pedig minden reménységét a népbe veti; de mi kilátása lehet ennek a politikának nálunk, ha a mi kovászunk ilyen? Azt kell hinnem, hogy egyetlen reménységed az a másik népréteg, amely Galiciából szivárog és árad be hozzánk . . .“ „Szegény, vak ember vagy te, Zsiga, aki ezt a fáklyát s ennek világa mellett olyan népet láttál meg; olyan vagy, mint a vakondok, a melyiknek szeme csak a rothadt, szuvas fa világát birja el.“

* **Domine Bogárdi** cím alatt közölte a *Pesti Hirlap* 120—124. száma (május 22—26.) *Peterdy* Sándornak a Kisfaludy-Társaság gr. Vigyázó-féle pályázatán megdicsért elbeszélését. Bogárdi pataki diák 5 évi külföldi tanulmányozás után épen akkor tér vissza Patakra,

a mikor Báthory Zsófia átadja a kollégiumot a jézsuitáknak és Zorgel kanonok Szemere alispánnal Patakra jön, hogy azt elfoglalja; de a diákok visszaverik a katonák ostromát, majd midőn mesteremberek támadnak a kapu ellen, Bogárdi a Bodrogon mosó asszonyokat hívja segítségül, akik heves támadásukkal elriasztják az ostromlókat. Másnap a diákok összeszedelődzködnek s Szatmáron át Erdély felé vonúlnak. Ez, a Bogárdi és a kurátor leánya közt fonódó szerelmi historiával kapcsolatban, az elbeszélés tartalma. Az elbeszélés az 1714. jun. 23-án Kossovics Márton zempléni alispán által a kollégium elfoglalására intézett és a hőslelkű pataki asszonyok által visszavert ostromnak, egy kis történeti falsummal, 1670-re történt átvitele. De egyéb történeti botlások is találkoznak benne; az iskolakurátor a diákok hibájának jóvátétele végett Budára készül a magyar kancelláriába vagy a nádorhoz, holott Budát csak 1686-ban foglaltuk vissza a töröktől; aztán a pataki diák 1670-ben már nem Wittenbergából, hanem a holland egyetemekről lehetett hazatérőben, kevéssé valószinü, hogy az iskolakurátor, az öreg Szentpéteri annyira ne sejtené a Kassa felé vivő útat, hogy kocsisa tudtán kivül Szatmárra viszi őt; Patak helyrajzi viszonyait szintén kevéssé ismeri az iró. Igy csak az ódon történeti hang és az eleven elbeszélő stilus érdemel elbeszélésében dicséretet.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Nagyrévi Nagy Sándor. A népszerű gyorsirás magyar mestere elhunyt, de amit szenvedélyes ügyszeretettel alkotott, az él s élni fog még sokáig az ő nevének tiszteletére. Sárospatakon született 1844-ben. Atyja Nagy Ferenc, a jóhirű könyvkötő volt, aki örömest adta meg fiának a Patakon megszerezhető nevelést és oktatást. Itt végezte a gimnáziumot s theologussá lett ugyanitt, de nyughatatlan lelke Debrecenbe, onnan vidéki tanitóságra (Asszonyvásár, Felsőbánya), majd a pesti műegyetemre vitte (1868), ahol szintén nem találta meg, amit keresett s irnokká lett a földmivelési minisztériumban, ahol pontosságával és irásának szépségével egyaránt feltünt. Egy év múlva már ismét a műegyetemen van, de nem mint hallgató, hanem mint könyvtári segéd, ahol aztán nyugovó pontra talál s módjában van tehetségét érvé nyesiteni. 1872-ben a Markovics Ivánnal való ismerkedése révén beleszerelmesedett a gyorsirászatba, tanári oklevelet szerzett a Gábelsbergi rendszerből s mint ilyen tette nevét emlékezetessé s országosan ismeretessé. A gyorsirászat népszerűsitése volt életének egyik vezérelve s ezért nem szünt meg szóval, tollal kisebb-nagyobb cikkekkel s önálló művekkel hiveket toborozni, vitázni, járni-kelni az újítók lángolásával. Ő alkotta meg a Magyar gyorsirók egyesületét (1877), ami álfal jelentékenyen elősegítette rendszerének elterjedését s annak egyelőre legalább eszmei diadalát. Mint kiválóan szépiró is neves emberré lett s bejutott a müegyetemre, a kereskedelmi akadémiába, a gyakorló gimnáziumba s neki jutott a középiskolai tanterv szépirási részének kidolgozása is. Az irói hajlamai már pataki diákkorában jelentkeztek (Sárospataki Kartács); később dolgozótársa, főmunkatársa, majd szerkesztője lett több különféle, főként gyorsirászati lapnak (Kezdő Gyorsiró, Gyorsirászati könyvtár, Gyorsirászati Lapok, Gyakorló Gyorsiró, Népszerű Gyorsiró, Népszerű Gyakorló Gyorsiró stb.). Nagyobb munkái is szép számban jelentek meg, szintén a gyorsirászat érdekében s némelyik több kiadásban is. Legtöbb kiadást ért (tizenegyet) a *„Nagy S. rendszer szerinti Népszerü gyorsirás“* című műve, amelylyel rendszerének győzelmét szorgalmazta és nagy mértékben elő is segítette. Rendszerét számos tanitványa lelkesen ápolja s több középiskola stb. szivesen fogadta el és terjeszti, mint a többieknél könnyebbet, világosabbat s igy népszerűbbet is. Nem a rendszere az oka annak, hogy teljes diadalt nem arathatott, hanem az emberek és a — megszokás ... A munka, küzdelem, a folytonos izgatódás lassankint erőt vettek az idegein s neki — aki utóbb már mint műegyetemi könyvtáros működött — vigyáznia kellett testi életére. Nyugdijba vonúlt s mint ilyen halt meg f. hó 17-én életének 75-ik, boldog házasságának 46-dik esztendejében. Nagy szeretettel csüngött Sárospatakon, mint szülőföldjén és a sárospataki főiskolán. Osztálya találkozó ünnepein lelkesedéssel vett részt s magát Sárospatakot a hű patrioták elfogúltságával szerette volna emelni és előbbre kényszeriteni. Utolsó irott munkájával is Sárospatak sorsán akart lendíteni, amikor a „Sárospataki Hirlap“-ban a község vizvezetékkel való ellátásának tervét kivánta közölni, amit azonban betegsége miatt nem vihetett teljességre. — Folyó hó 19-től a kerepesi temetőben piheni földi fáradalmait. Legyen áldott a sírbén is azért, amit életében olyan nemesen és lelkesen művelt.

— **Szénior-alkönyvtárnok-választás.** Főiskolai szeniorrá és alkönyvtárnokká a jövő 1918—19. iskolai évre a köziskolai szék junius 9-én Kósa Szabó Pál alkönyvtárnokot választotta meg. A két állás azért volt betölthető egy személlyel, mert a szénior a jövő iskolai évtől nem fog theol. segédtanári teendőket (héber és görög nyelv tanitása) végezni.

— **Tápintézeti jótéteményeK.** A főiskolai igazgatótanács és tanári kar 1918 junius 9 én tartott közös gyűlése a következő tápintézeti helyeket töltötte be: *P. Horváth Mária és Simon alapitványok (600—600 K.)* Illyés Bertalan III. é. th. (felt.), Molnár Pál I. é. th; (felt.) Benke József leendő I. é. th., Dakó István, Szabó Zoltán VI. o. t., Nagy Sándor V. o t, Kovács Lajos, Kun Zoltán, Molnár Emil IV. o. t. Horkay László III. o. t., Bánya Lajos II. o. t., Darányi Lajos I. o. t., Dienes Antal leendő I. o. t. (felt.); *600 K kedvezmény*: Máthé Zoltán I. é. jh. (felt.) *400 K kedvezmény*: Köröskényl Zoltán VII. o. t., Jakabfalvy Géza VI. o. t., Egyed Dezső III. o. t., Szakolczai Bertalan II. o. t., Egyed Andor, Fodor Zoltán, Nagy Géza Lajos I. o. t.; *300 K kedvezmny*: Cseh István, Kovács László, Orosz Miklós, III. é. th. (felt.) Gabrielisz László VII. o. t., Fazekas Bertalan, Pap Gábor V. o. t., Csihon Sándor, Erdélyi Zoltán, IV. o. t. Pap Géza, Szabó Lajos III. o. t., Újhelyi Bénjámin, Varga Imre I. o. t.; *250 K kedvezmény*: Veres István VI. o. t. Gönczy Miklós IV. o. t, Jakab László II. o. t.; *200 K kedvezmény*: Tóth Gábor IV. o t.; *gr. Beleznay-alapitvány (168—168 K)*: Sütő Kálmán III. o. t., Báthory Lajos II. o. t.; *Jászay-alapitvány (160 K)*: Böszörményi László II. o. t.; *Szabó Károly-alapitvány (160 K)*: Berta Ferencz III. o. t.; *Gyulay-alapitvány (114·54 K)*; Szikszay Kálmán I. o. t.; *Gulácsy-alapitvány (100—100*

K): Ruszka Zsigmond IV. o. t., Pápay István III. o. t.; *Rácz Ádám-alapitvány* (*83·20 K*): Lőcsei József V. o. t.; *Bernáth alapitvány* (*83·20 K*): Szilva László II. o. t.; *Ragályi—Kubinyi-alapitvány* (*80 K*): Finkey Zoltán II. o. t.; *Vecsey—Oláh-alapitvány* (*80 K*): Palságh Géza leendő V. o, t. (felt.); *Kassai ref. egyház-alapitvány* (*600 K*): Szilva András VII. o. t.; *Ferenczy Lajos alapitvány* (*400—400 K*): Horváth Kálmán leendő I. o. t. (felt.), Kastély Géza II. o. t.; *Dusza-alapitvány* (*166·40 K.*): Hubay Kálmán leendő I. o. tan. (felt.); *Jóny-alapitvány* (*160 K*): Reinhard Béla VI. o. t.; *Szilágyi Benőné Buza Margit-alapitvány* (*160 K.*): Kovács József II. o. t.; *Br. Vay Béla-alayitvány* (*160 K*): Kovács Pál VII. o. t. — A betöltetlenül maradt 44 hely egy része szeptember hóban kerül betöltésre, másik része pedig a hadiszolgálatból visszatérő ifjak részére lesz fentartva. Az elintézett folyamodványokat a tápintézeti felügyelő a szeptemberi beiratkozások alkalmával fogja visszaadni az érdekelteknek.

— **Jelentés a Néphagyománykutató Szövetség 1917—18-ik isk. évi működéséről.** A Néphagyománykutató Szövetség pályatételére 5 pályamű érkezett. A Kisfaludy-Társaság kegyes adományából jutalmat kapott mind az öt. És pedig: 1. *Sztareczky Géza* VIII, o. t. háborús népdalok gyűjteményeért 8 K-t; 2. *Ugray József* IV. o. t. népdalgyűjteményeért 8 K-t; 3. *Jakabfalvi László* VIII. o. t. háborus dal-gyűjteményeért 10 K; 4. *Idrányi László* VII. o. t. ugyanilyen tartalmú gyűjteményeért 10 K-t; 5. *Éless István* III. o. t. ugyanilyen gyűjteményeért 15 K-t kapott Ez alkalommal is hálás köszönetünket fejezzük ki a Kisfaludy-Társaság előtt a tanulóifjuságunk számára küldött kegyes adományáért.

— **Értesítés.** A nyiregyházai ref. leányinternátus a jövő iskolai évben megnyílik; jelentkezni 400 K. előleges díj lefizetésével júl. 10.-ig lehet a ref. lelkészi hivatalnál. Az évi ellátási dij 2000 K. (mosás nélkül).

— **A tanárok mozgalma.** *Gaál Mózes* budapesti főgimn. igazgató, az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület elnöke a magyar tanárság válságos helyzetéről a következőleg nyilatkozott: „— Az a tényállás, hogy ma már *óriási tanárhiány fenyeget.* Ha nem szabadságolják a katona-tanárokat, *szeptemberre alig lehet megnyitni az iskolákat.* A veszély a legnagyobb fokban akut. Tanárnőkkel nem lehet kisérletezni a középfokú fiuiskolákban, mert a mai diákgeneráció morális foka annyira alásüllyedt, hogy női tanerők nem végezhetnének eredményes munkát. *Ma óriási az erkölcsi kár az iskolákban.* A diákok nagyrészt szülői felügyelet hiján vannak s kint az életben sem látnak olyan példát, hogy moralitásuk izmosodjék. Hiszen a felnőttek példaadása egyenesen kétségbeejtő. A tanárnak ma lazább erkölcsü gyermekkel van dolga, mint bármikor volt s a nevelés feladatának csak rosszabbul fog megfelelni, ha e sziszifuszi munkához lelki tépettség járul hozzá. A kormánynak mindent meg kell tennie, hogy az állapot jobbra forduljon. Szomorú, amikor a tanárnak látnia kell, hogy egy ifjú, aki alig vette kézhez érettségi bizonyítványát, máris 300—400 koronát keres havonta, szóval annyit, amennyit a tanár hosszú évek fáradozásai után kap az államtól. Valamire való munkás ezer koronát keres havonta, átlag kétszerannyit, mint a tanár, jóllehet a társadalom nem várja a munkástól azt a munkát, mint a szellemi munkástól. Ez az eltolódás eredményezte a demoralizációt, a kultura alácsuszását. Ma már *alig van becsülete a diplomás embernek*, annál több van a kofának, mert az nem szellemi mannát juttat embertársainak, hanem krumplit meg egyebet ad nekik — borsos áron. Nem csoda, ha a legintellektuálisabbak is összeütköznek eddigi felfogásukkal és szomorúan lehajtják fejüket. Nemzeti szempontból nézve a dolgot, ez szinte katasztrófa már, mert az intellektuális pályákon levőknek teljes összeomlását jelenti s az intelligens Magyarország demoralizációjára fog vezetni. Teljes erkölcstelenségbe kergetik a fejmunkásokat, ha sürgősen nem segitenek rajtuk."

— **Lelkészegyesületi gyűlés Felsőszabolcsban.** A felsőszabolcsi ref. egyházmegye lelkészegyesülete népes gyülést tartott junius 13-án Kisvárdán. Kiss Gyula kopócsapátii lelkész imája után Vas Mihály elnök nyitotta meg a gyülést szép eszméltető beszéddel. Azután a Ref. Sajtóegyesülettel szemben való teendőinkkel foglalkozott Keresztesy László nyirmadai lelkész felolvasása. Javaslatára a gyűlés elhatározta, hogy 100 koronával belép az egyesület alapító tagjai közé. A közgyűlésnek szintén javasolni fogja, hogy az egyházmegye is lépjen be az alapító tagok sorába s ugyan erre hívja fel az egyes egyházakat is. Szombathy Imre eperjeskei h. lelkész „A társadalom és egyház kölcsönhatása regényirodalmunk tükrében" címmel tartott felolvasást. „A fáklya", „Elnémult harangok", „Barátfalvi lévita", „Pusztai találkozás"-ban rajzolt papok jellemével és sorsával foglalkozott. Végül ifj. Görömbei Péter mándoki lelkész foglalkozott előadásában a protestantizmus problémájával. Rámutatott az egyes új jelenségekre, amelyek a protestantizmus hanyatlását mutatják. Erőteljesen hangsulyozta, hogy a megújulás egyik legfontosabb feltétele: *a lelkésznevelés intenzivebbé, mindenek felett pedig korszerűbbé tétele.*

— **Egy kis összehasonlitás.** Prohászka Ottó székesfehérvári püspök az *Alkotmány* május 26-iki számában szomorú igazságokat konstatált a katonáskodó magyarságról és a zsidóságról. „Fogjunk ceruzát s irjuk le számokban a katonáskodó magyarság arányszámait, pl. csak az ilyeneket, amilyeneket a multkor egy ezredestől hallottam, hogy a munkácsi honvédezredben békeidején a zsidóság 30 százalékkal, ma ugyanott 2 százalékkal szerepel. Irjunk tovább; irjuk le számokban a magyarság vérveszteségeit. Számitsuk össze azokat, kik minden korosztályból, minden hivatásból álltak csatasorba s vivták meg a harcokat, akik berukkoltak a frontokra s nem rekedtek a trénszekereken, kik a drótsövények előtt állnak s nem az irodák, a Hadítermény részvénytársaság s a bankok asztalai mögött lopják a napot. Menjünk végig a frontok gyűrűdésein s tapasztaljuk meg, hogy minél közelebb jutunk a tűzhöz, annál több ott a keresztyén nép s minél hátrább kerülünk, annál több ott a zsidó. Az pusztúl, ez óvja az irháját . . . a jövendő magyar kultura javára! A honvédelem nagy, nehéz munkáját végzik egyetemi ifjaink is s nem érnek rá tanulni; addig az egyetem s a műegyetem padjain tértfoglalnak mások, kikből itthon bőven van s kik — nem gondolhatok mást, azért mondom ki — csak azért maradhattak itthon, mert degeneráltak.. Hát ezektől várjuk-e a magyar kultura felvirágoztatását, — tőlük reméljük-e a lelkiségnek térfoglalását s egy boldogabb emberiség virradatát?!!"

— **A Ref. Sajtóegyesület** tagjainak száma 4 hó alatt 2222 re emelkedett (3 pártfogó, 138 alapító, 1123 rendes és 958 rendes tag), úgyhogy ez idő szerint ez a legtöbb tagot számláló ref. egyesület.

Vajjon gyűjtött-e már minden lelkész, ref. egyházunk minden munkása tagot az egyesület számára?

— **Magyar zsidóság alapitványa.** A magyar zsidóság abból az alkalomból, hogy dr. Baltazár Dezső tiszántúli püspök védelmére kelt egy cikkében a zsidóságnak, 26000 K alapitványt tett a debreceni lelkészképző intézet javára oly céllal, hogy kamataiból évenként két olyan hittanhallgató részesüljön 400—400 K-ban, akik az ó-szövetségi tanulmányok terén kiváló eredményt érnek el. Az alapitványt jun. 10 én egy nagyobb küldöttség nyujtotta át a püspöknek.

— **A nemzetiségi egyházak** kérdéséről *Wekerle Sándor* miniszterelnök a képviselőház jun. 19-iki ülésén úgy nyilatkozott, hogy „a tanító- és lelkészképzést nekünk kell kezünkbe vennünk, ez irányban az előkészületek már folyamatban vannak". Ő az iskolák államositását az ilyen vidékeken nagyobb mérvben szükségesnek tartja, mint gr. Tisza I.; természetes, hogy tanitóul csak olyan egyének alkalmazhatók, akik tökéletesen tudnak oláhul; a felekezeti tanitók csak azon feltétellel vehetők át állami tanitókul, ha aztán teljesen megbizhatók is lesznek. A zsinati kormánybiztosok kiküldésére a kormánynak kétségtelenül joga van; igaz, hogy a felügyeleti jog a vallásfelekezetek irányában rendszerint kir. biztosok kiküldése útján gyakoroltatott, ez azonban nem jelenti azt, hogy az csakis igy lenne gyakorolható. Erre most szükség is volt, mert az iskolák átengedése iránt tárgyalások folytak, sőt megegyezések jöttek létre s amikor e megegyezések végrehajtására került a sor, az illetékes egyh.-hatóságok körében oly törekvések nyilvánultak meg, amelyek az általános kongresszus jogkörébe akarták ezt a dolgot útalni.

— **Diákgyűlés egyházkerületünkben.** Mint értesülünk, a Magyar Evangéliumi Diákszövetség egyik nyári gyűlését a Miskolc melletti *Lillafüreden* tartja jun. 30-tól jul. 6-ig. Mint minden évben, úgy most is kettős célja van a konferenciának; egyrészt alkalmat akar nyújtani fizikai felüdülésre az iskolai év fáradalmai után s meg akarja ismertetni a részvevőséget a Bükk-hegység történelmi és természeti nevezetességével, másrészt tájékoztatni akarja azokról a kérdésekről, amelyek a diákságot az iskolai évek alatt és után körülveszik és érdeklik. A programm pontjai között szerepelnek a következő eszmecserék és előadások: Nemzetünk a történelem mérlegén, Nemzeti jövőnk akadályai, Egyéni életünk legnagyobb kérdése. A tökéletes emberi eszmény és annak megvalósitása, A lelki élet egészségtana, Életpályánk és diákéveink, Az olvasás művészete, A tiszta férfiúság, Világnézetek harcában stb. Jelentkezések már eddig is oly nagy számban történtek, hogy a szám elérte azt a maximumot, amelyet a rendezőség el tud látni, úgy, hogy a vezetőség kénytelen a legnagyobb számmal jelentkező iskolák résztvevőségét felére redukálni, hogy más iskolák is képviseltethessék magukat. Az érdeklődés egyébként úgy Miskolc városának közönsége, mint különösen a környékbeli lelkészek körében előre is nagy és ami nagyon örvendetes, a környéki lelkészek gyülekezeteik körében akciót indítottak, hogy a diákoknak e gyűlését természetbeni adományokkal is segitsék. Jun. 30-án, a konferencia kezdő napján a miskolci protestáns templomokban a konferencia előadói fognak prédikálni, közöttük Dr. Ravasz László és Br. Podmaniczky Pál. Ugyanaz nap délután a nagyközönség számára ünnepély lesz a ref. gimnázium tornatermében. Az érdeklődőknek a Diákszövetség irodája (Bpest, VIII., Üllői-ut 16/B I. 5.) ad felvilágositást.

Pályázat.

A *miskolci* ref. egyház pályázatot hirdet egy *tanítói* állásra. Fizetés: egyháztól lakbér és 100 kor. alapfizetés, a többi szolgálati évei arányában esedékes államsegély. Lakáspénz kezdetben 420 kor. Ének, orgona, összhangzatos ének és slöjd tanításában való jártasság megkivántatik.

Kötelessége: a reá bizott, jelenleg V—VI. fiúosztály vezetése. Szükség esetén a kántor helyettesitése. A 3 ünnepen a Deszka-templomban az éneklés vezetése, (ezért külön dijazás) a fiú-iskolákban összhangzatos éneket és slöjdöt tanitani. Csak férfiak pályázhatnak.

Pályázati határidő 1918. julius 1.

Kérvények alantirotthoz küldendők.

Miskolc, 1918. junius 11.

Farkas István
iskolaszéki elnök.

Pályázat

a dunántúli ref. egyházkerület pápai theológiai akadémiáján elhalálozás folytán megüresedett egyháztörténeti tanszékre.

A dunántúli ref. egyházkerület elnöksége a pápai theológiai akadémián a választás után azonnal elfoglalandó egyháztörténeti tanszékre a következő feltételek mellett hirdet pályázatot:

1. A theológiai rendes tanári minőségben eltöltött szolgálat javadalma 3600 K-val kezdődő s a közgyűlés által elfogadott javadalmi táblázat szerint felsorolt fokozatokban 8000 K-ig emelkedő törzsfizetés és 910 K-tól a fizetési fokozatok szerint 1400 K-ig emelkedő lakáspénz.

2. Korpótlék, melynél beszámittatnak a nem theol. tanári minőségben eltöltött évek is, öt izben 400—400 K. és egy izben 600 K., összesen 2600 K.

3. Családi pótlék az állami törvény szerint.

4. A megválasztott tanár az országos tanári nyugdijintézetnek jogos és kötelezett tagja.

5. Előadandó tárgyak az egyháztörténet körébe tartozó tudományok. Tartandók egyháztörténeti szemináriumok is a mindenkori tanterv szerint. A kötelezett órák száma 10.

6. A tanári állás a megválasztás után azonnal elfoglalandó.

Pályázhatnak az egyházi törvény értelmében képesitett ref. lelkészek és tanárok. A kellően felszerelt kérvények, melyek mellé csatolandók: a) születési, b) orvosi, c) érettségi bizonyitvány, d) lelkészi oklevél, e) theol. magántanári képesités az egyháztörténeti szakcsoportból, f) tudományos működés kimutatása, rövid életrajz — a dunántúli ref. püspöki hivatalba, Komáromba, f. évi augusztus hó 15-ig küldendők.

Komárom, 1918. évi junius hó.

Tisza István, főgondnok. *Németh István*, püspök.

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.
Irta **GÖDE LAJOS**
szekszárdi ref. lelkész.
Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet
alkalmi egyházi beszédek.
Irta **JÁNOSI ZOLTÁN.**
: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.
Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.
Irta **F. VARGA LAJOS.**
I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.
Kapható:

HEGEDŰS és SÁNDOR
prot. irod. könyvkiadóhivatalában
DEBRECEN.

A „HANGYA“
A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE
bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“
igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“
kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmívelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

Befejező kötet.

Megjelent a II. kötet
F. VARGA LAJOS:
„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre“ című imakönyv. 320 oldal.
Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.
Portóra 40 fillér kötetenként.
Az első kötet is kapható.
Ugyanolyan ár. 300 oldal.
A két kötetet egyszerre is küldhetjük.
Megrendelhető:
HOFFMANN ÉS KRONOVITZ
könyvkiadóhivatalában
Debrecen, Ferenc József-ut 49.

UJDONSÁGOK.

Széles Sándor: *Jézussal a viharban.* Ker. tanítások a háború idején K 1·20
F. Varga Lajos: Imádságok. Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre. 2 kötet á fűzve K 8·—, kötve á --- --- K 12·—
Magyar dicséretek. Eredeti evangéliumi énekek. Irta dr. Kováts Lajos K 2·—
Debreceni Lelkészi Tár. 14-ik kötet --- --- --- --- --- --- K 22·—
Baja Mihály: Babiloni vizek mellett. Versek --- --- --- --- --- K 6·—
Göde Lajos: Wolhyniában --- --- K 6·50
Kaphatók:
KÓKAI LAJOSNÁL
BUDAPEST,
IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 26—27. szám. Sárospatak, 1818. jun. 30—jul. 7.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GDÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor.
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *Román Ernő:* A magyar ref. egyház tengeri kígyójáról. (Vége köv.) — *Dr. Kiss Sándor:* Egyházkerületünk és a sárospataki polg. leányiskola. — *Szikszai—Szinyei G.:* Emlékbeszéd Perényi Gáborné felett. (Folyt. köv.) — *Molnár József:* Szuhay Benedek emlékezete. (Vége.) — A tiszántúli egyházkerület tavaszi közgyülése. — Vegyes közlemények. — Szerkesztői üzenetek. — Pályázatok. — Hirdetések.

A magyar ref. egyház tengeri kigyójáról.

A papmarasztás odiózus korszaka óta a magyar ref. papság és tanítóság oly sok méltatlan keserűséget nem viselt, vezetőket és gyülekezeteket egy-egy kérdés ellenfelekként, sőt ellenségekként úgy szembe nem állított, mint az adósegélylyel kapcsolatos dolgok. Beteljesedett itt is, hogy a magyar mindig a maga kárán okúl. Amennyi cikkezés, értekezés, tanácskozás, gyülésezés, eszmecsere, vitatkozás ezzel kapcsolatban 10 év óta lefolyt, ha annak csak tizedrésze a törvényalkotás előtt vagy annak végrehajtása kezdetén történt volna: talán sikerült volna a visszásságokat teljesen megszüntetni vagy legalább azok élét tompitani.

A törvényalkotás előzményeit én nem ismerem, mert azok még az én diák- és káplánéveimbe nyúlnak vissza. Folyt-e felettök előzetes eszmecsere lelkészértekezleteken, egyh.-megyéken és kerületeken: nem tudom. Lelkész voltam azonban már akkor, mikor a megszületett kisded, — az adósegély, — bölcsőjét körülállottuk, sőt körültáncoltuk. Hogyne, mikor csakúgy dobálódzott az igéretekkel: papocskák, tanítócskák, eklézsiák! nesztek, 5—6—700, 1000—2000 stb. koronák! Ti szegény egyháztagok, ne görnyedjetek tovább a papbér súlya alatt, 2—3 kor. árán szabadúlhattok alóla! Ti papok, tanítók! ne vesződjetek többé a vékázással; ne kelljen a felett vitatkoznotok sekélyes lelkekkel, hogy az ocsú és rostaalja nem gabona; ne kelljen hallgatnotok a sopánkodást, hogy elhoztam az utolsót; ne kelljen évről-évre kisebb-nagyobb restanciákat törölni gavallérosan: ime, én mindezektől a kellemetlenségektől függetlenitelek benneteket, az adósegély útján minden jussotokat megkapjátok az egyház pénztárából az utolsó fillérig! És lőn általános halleluja-kiáltás és sokan nyújtogatják vala kezöket az ajándékot nyújtogató kis gyermek,- az adósegely után, — még pedig sietve, mert hátha megelőznek az élelmesebbek s egyszer csak üres lesz a naiv kisded marka.

Nagyreményű s áldásos akciónak is igérkezett az adósegély. Mert az elvitathatatlan, hogy a mikor pl. az én egyházam 2426 kor. évi adósegélyt kap az egyháztagok 1200 kor. egyh.-adójával szemben: hát ha az adósegély ez összegét nem a mai pénzmértékkel mérlegeljük: ez egy nagy jelentőségű szociális akció, mely nagy mértékben alkalmas annak a köztudatba átment felfogásnak a megszüntetésére, hogy a református vallás a legdrágább vallás.

A baj azonban onnan származott, hogy jöttek a magyarázatok, rendeletek, útasítások egyenektől és felsőbb hatóságainktól egyaránt, úgy, hogy valóságos tojástáncot kejtettünk közöttük s a sokféle kitanítás következményeként az adósegély-ügy, ez a szép kis gyermek, egy csodaszörnyvé, tengeri kígyóvá pőtte ki magát, mely sok embernek még az éjjeli álmát is megzavarta.

Engem az az ő[illegible]ezérelt s vezérel ma is, hogy 2 huncut ember va[illegible] Az egyik, aki a másét kívánja; a másik, aki a m[illegible]áét hagyja. Azért 1908. őszén, tehát 10 éve, a [illegible]elsőszempléni egyházmegye útján egy indítványt nyújtottam be az egyh.-kerületi közgyüléshez, (l. 1908. évi őszi egyh.-ker. közgy. 101. p.) melynek szószerinti szövege ez: „méltóztassék elvileg elhatározni, hogy a belhivatalnokok díjlevelében levő szolgálmányok értékelési összegét az egyház pénztára kapja s az teljesíttesse az illető belhivatalnokokat díjlevél szerint megillető szolgálmányokat.“ A határozat az indítványra ez lőn: „Az indítványozott eljárás az egyes egyh.-községeknek saját hatáskörébe tartozik s így az legsikeresebben az egyes egyházközségek által belkörüleg esetről esetre intézhető s intézendő el.“

Nohát sikeresen elintéztettek. Némely helyen még az unokák is emlegetni fogják.

Pedig ha a kezdet kezdetén bármelyik felsőbb egyházi hatóság az indítványomban foglalt értelmű határozatot hoz vala: minden, e Pándóra szelencéből azóta kiugrott viszálkodás még csirába szökkenése előtt elfojtatott volna. Pl. X. egyház a belhivatalnokok természetbeni járandóságának váltságdíjaként kap adósegélyből 1000 K-t. Ez az egyházé. A belhivatalnokoknak jár 50 köböl gabona, 6 öl fa és 10 hold földnek a bemunkálása. Nos kurátor uram, szerezze be a szükségelt gabonát és fát, avagy fizesse ki annak folyó árát, a földet pedig pénzes igákkal munkáltassa be. Pap, tanító ne kapjon egy árva batkával se többet, mint ami őt díjlevél szerint

Lapunk jelen számához ¼ ív melléklet van csatolva.

megilleti, de kevesebbet se. Persze hiába próbálta e művelet lebonyolítását bármilyen ügyes kúrátor; a vége csak az, hogy az 1000 kor.-ból mindez ki nem telik.

No most mi történjék? Indítványom indokolásában erre is kiterjeszkedtem. Vagy állapítsa meg a konvent az adósegélyt a reális áraknak megfelelő összegben, hogy az egyház pénztára a szükségleti tételekre ne fizessen rá; vagy ha ez bármi ok miatt nem áll módjában: akkor az egyház az adókulcs arányos emelésével vagy rendkivüli adókivetéssel gondoskodjék a fedezeti hiány eltüntetéséről. Olyan egyszerű dolog ez, mint mikor Kolumbus a tojás egyik végét az asztalhoz ütötte és úgy állitotta meg azon. Sohse lett volna semmi baj, ha a felsőbb hatóságok ilyen irányú útasítást adtak volna az egyházi előljáróságoknak; mert hiszen a két legfőbb bajon, egyfelől az egyh.-adó aránytalanságán arányos adókulcs alkalmazása által, másfelől annak súlyosságán az adósegély összege által segítve van. Am e helyett a felsőbb hatóságok nagyfokú ideálismussal rábízták a belhivatalnokokat a nép kegyére, hogy egymással barátságosan egyezkedjenek. S az egyezkedések azóta mindig folynak, de hogy milyen barátságosan, mutatja az, hogy bíróságok előtt végződnek, vagy egyáltalán be sem fejeződnek.

De hát ezt már meg nem történtté tenni nem lehet, hanem itt az ideje a jóvátételnek: a „reparation"-nak. És pedig a legaktuálisabb ideje egyfelől azért, mert most járt le az adósegélyezés első 10 éves cyklusa s meg hogy épen összeült a törvényhozó fórum is. Egy-egy törvényes intézkedés esetleges fogyatkozását, hibáját 10 esztendő valószinüleg feltünteti. Nos, van-é ilyen hibéje az adósegélyről szóló törvénynek? Bizony va[illegible]. Az egyik az a passzus, mely megkivánta, hogy az adósegélykéréssel kapcsolatban „a belhivatalnokok díjlevelei, amennyiben azt az adózási rendszer megváltoztatása szükségessé teszi, ez adókulcs elfogadásával egyidejüleg átváltoztatandók." Ahol, — és sajnos, sok helyen, — ez megtörtént, ahol a természetbeni járandóság helyett azoknak a megváltási készpénz összege illesztett be a díjlevélbe a törvényhez való hűséges alkalmazkodás folyományaként: ott van a legnagyobb baj. Mert a hol csak egyezség köttetett, de a díjlevél érintetlen maradt: a közig. bíróságok érvényt szereznek a belhivatalnokok jogos követelésének. Igaz, ez is pyrrhusi győzelem, de mégis győzelem. Ahol azonban a díjlevél a törvényes formák betartása mellett átalakíttatott: ott a bajt a nevezett bíróságok sem orvosolhatják. Kiemelem azonban, hogy „a törvényes formák" betartása mellett, tehát presbytériumi s közgyűlési letárgyalás, továbbá egyh.-megyei és kerületi megerősítés mellett. Mert ahol ezek valamelyike hiányzik: az a díjlevél érvénytelen. Ahol pedig ékesen és szép renddel ment végbe a díjlevél megváltoztatása? No itt álljunk meg egy pillanatra.

Jogi szempontból le kell szögeznünk, mint vitathatatlant, hogy a díjlevelet a két szerződő fél, — egyház és belhivatalnok, — kölcsönös beleegyezése nélkül megváltoztatni nem lehet semmiféle felsőbb hatóságnak, még a törvényhozó zsinatnak sem. Ha kedvezők annak a rendelkezései akár egyik, akár másik félre: akkor sem; ha kedvezőtlenek: akkor sem. Nos, ez az az ütköző pont, amelyen összetörik a díjlevelük megváltoztatását sirató belhivatalnokok érdeke, mert a másik szerződő fél: az egyh.-község, nem hajlandó az új kártát a régire visszacsinálni. S e pontnál mégis az előbb leszögezett vitathatatlan elv dacára is kivételt kell tennünk s kivánnunk, hogy I. a díjlevelek átváltoztatását rendelő rész a törvénykönyvből töröltessék; II. mondja ki a zsinat, hogy mindazon díjlevelek, melyek az adósegélylyel kapcsolatosan változtattak át: eredeti tartalmukra visszaállittassanak.

Miért s mennyiben van jogosúltsága e kivételes intézkedésnek? Azért s annyiban, mert a szóban forgó s agyonnyomorított belhivatalnokok a díjlevél megváltoztatásába épen a fentebb idézett törvénypasszus rendelkezése értelmében és következtében mentek bele. Bele mentek egyfelől azért, hogy meg ne akadályozzák az áldásosnak igérkező adósegély akciót a díjlevél megváltoztatásával szemben való esetleges ellenszegüléssel; másfelől, mert a konvent által adott adósegélyútasítás határozottan garantálta, hogy 10 év elteltével a természetbeni járandóságok újabb értékelése fog megtörténni az elmúlt 10 év átlagárai alapján, tehát kilátás volt arra, hogy ami veszteség éri az egyik 10 évben, annak némi pótlását megnyeri a következő 10 évben. Azonban bekövetkezett, hogy az egyet. konvent ez igéretét nem képes beváltani s az újabb cyklusra csak az 1910—14. évek árainak átlagát helyezi kilátásba azon indokolással, hogy a háborús évek abnormális idők, melyeket reális számítás alapjául elfogadni nem lehet. Nos, ha ez a vis major mentesiti a konventet igéretének beváltási kötelezettsége alól: épúgy kell, hogy mentesítse a belhivatalnokot is az új díjlevélben vállalt azon megállapodás alól, hogy ő természetbeni járandóságainak váltságaként megelégszik a konvent által adott árral. Mert igaz, hogy a mai ak nem normális idők, csak az a baj, hogy a reális élet ez álláspontot nem honorálja. Hiába utalnék én arra, hogy én természetbeni járandóságaimért csak a béke időbeli árakat kapom; a háború 100—1000%-re dolgozó uzsorásai igy szólnak: akinek nincs pénze, ne egyék húst és járjon mezítláb. — Nincs itt más kivezető út, mintha nyiltan megmondja a legfelsőbb hatóság: ma nem áll módomban reális váltságárakat adni, de mihelyt abban a helyzetben leszek, pl. a kilátásba helyezett új állami dotáció megnyiltával, igyekezni fogok azt megcselekedni. Addig azonban ti egyh.-községek, vegyétek köszönettel azt, amit adhatok, a reális váltságig szükséges összeget pedig állítsátok elő magatok. *Román Ernő.*

(Vége köv.)

Egyházkerületünk és a sárospataki polg. leányiskola.

A tiszáninneni ref. egyházkerület nem veszi fenntartásába a sárospataki polg. leányiskolát. Szomoru e tény, de sokkal szomorubb az ok, amiért nem veszi, nem veheti és legszomorúbb az az indokolás, amely a határozatot ez ok alapján szülte. Az ok igen egyszerű, de elhatározóan súlyos: nincs pénz. Ha eddig volna, magához a határozathoz talán egy szavam sem lenne. Ha egyszer nincs, ez idő szerint másként határozni nem lehetett; legfeljebb azt lehetett volna komoly tanácskozás tárgyává tenni, hogy mielőbb legyen. De igenis szó fér ahhoz,

szávinak kell lenni minden egyházunk jövőjével törődő egyháztagnak ahhoz, miért nincs.

Nincs pénzünk a sárospataki ref. polgári leányiskola céljára a püspök úr által kifejtett indokolás szerint és tényleg is azért, mert a miskolci ref. felsőbb leányiskola és leánygimnázium oly méretűvé fejlődött, hogy azok fenntartása minden erőnket igénybeveszi és továbbfejlesztése a legközelebbi jövőben még ujabb tetemes áldozatot követel egyházkerületünktől. Ha eddig volna, akkor sem lenne elegendő indok, tudva azt, hogy egy másik polgári leányiskolára is szükségünk van, ha lelkészeink, tanítóink, középrendű egyháztagjaink leányneveltetését lehetővé akarjuk tenni. Pedig lehetővé kell tennünk nemcsak az illetők egyéni, ámbár jogos érdekéből, hanem egyetemes egyházi érdekből is. Mert ha eddig is elsőrendű volt a református nőnevelés kérdése, lévén ez legerősebb fundamentuma gyermekeink egyházias nevelésének, mennyivel inkább kell, hogy az legyen ma és a jövőben, amikor különösen a világháboru által megmételyezett gondolkozásmód helyes irányba terelése fokozott lelkesedést és munkát követel majd azoktól, akik elsősorban hivatottak és kötelezettek — a maguk jól felfogott érdekében is — megőrizni, sőt fokozni az egyház tagjaiban az egyházias gondolkozást, az egyházhoz való ragaszkodást, az áldozatkészséget, hogy az egyház az előrelátható, már egyes tünetekben félreismerhetetlenül jelentkező nagy szellemi, lelki kavarodásban el ne veszitse lába alól a talajt.

Ámde nem eddig az indokolás. Azt mondta a püspök ur, hogy a miskolci említett két leányiskola nagymérvű fejlődése, tehát ezzel kapcsolatban a nagymérvű anyagi szükséglet a túlnyomó többséget képező zsidó növendékek nagy számában leli magyarázatát. Ez a megállapitás ejt engem és ejthet minden református embert gondolkozóba, még attól a sajnos ténytől eltekintve is, hogy nincs pénzünk a sárospataki polgári leányiskolára.

Minden felekezeti iskolának célja az általános oktatási feladat mellett, az illető egyház különleges érdekének a szolgálása; ez a különleges érdek az egyházias, a fenntartó egyház szellemében való nevelés. Ez érdek különlegessége dacára is a főszempontja, az egyedüli indoka az egyház tehervállalásának az oktatás terén. Mert maga az oktatás állami feladat, amelynek az egyház által való vállalása csak azért történik, hogy ennek keretében az egyház a maga különleges érdekét, célját megvalósithassa. Áll ez minden egyházra, de áll különösen a mi egyházunkra, amely céljának megvalósitásában ugyszólván egyedül tagjainak áldozatkészségére van útalva, amelynek tehát fokozott körültekintéssel kell őrködnie afelett, hogy ez áldozatkészséget valóban és kizárólag az egyház érdekében használja ki. Minden fillér, amely áldozatkészségünkből idegen érdeket szolgál, a magunk érdekének sérelmét jelenti s az a politika, amely ezt megtűri, sőt elősegíti, minden esetre elhibázott politika.

A kifejtettekből kétségtelen, a türelmetlenség vádjával egyáltalán nem illethető igazság, hogy miskolci leányintézeteink kezelése, a mai keretekben való fenntartása elhibázott egyházpolitika még akkor is, ha a református nőnevelés terén semmi kivánni való nem lenne, mert minden ez intézetekre feleslegesen, nem egyházunk érdekében forditott fillér után számtalan kielégitetlen érdekünk sóvárog. Mennyivel inkább elhibázott e politika a valóságban, amikor miatta olyan érdekünk szenved sérelmet, amely elsőrendü, alapvető, egyenesen létérdek: a református nőnevelés.

Miskolci leányintézeteink felállításával nem az volt egyházunk célja, hogy az általános nőoktatás terén szerezzen országos hirnevet, ha mindjárt a református nőnevelés szerény gyertyafénye elenyészik is a nagyhirű iskola vakitó fényében, hanem egyedül az, hogy nehéz anyagi viszonyok közt élő lelkészeink, tanítóink, közrendűink számára tegye lehetővé a nőnevelést s ezzel elsőrendű feltételét teremtse meg az egyházias, vallásos nevelésnek ott, ahol ez kétségkivül a leghatékonyabbúl munkálható és első sorban munkálandó: a családban. Ezt a célt ma miskolci intézeteink nem szolgálják, mert az általános oktatás terén hajszolt hirnév megszerzésével járó és állandóan növekvő költségek szinte lehetetlenné teszik a különleges egyházi, valójában a főcél munkálását: a mi szerényebb anyagi képességű egyháztagjaink leányainak neveltetését.

Ne nézzünk — amint pedig elhangzott — újabb terheknek, milliós épitkezésnek elé, mert miskolci intézeteink országos hirű fejlődése a mai keretében meg nem fér; ellenkezőleg eliminájuk a keretekből fokozatosan a mi külön érdekünket nem szolgáló, egyházunk szempontjából csak felesleges és hiábavaló költséget okozó, tehát értéktelen fényt árasztó szerzeményeket, térjünk vissza eredeti célunkhoz: a református leánynevelő intézetekhez. Az a költség, amelyet ily módon meg fogunk takarítani, elegendő lesz bőségesen egy új ref. polgári leányiskola fenntartására, amely, miként ily módon majd a miskolci is, tényleg a miénk lesz s amelynek a működése nyomán nagyobb jó fog egyházunkra háramlani, mint amennyit az a hiú dicsfény ér, amivel a — nem a mi iskolánk hirneve igyekszik bennünket megvakitani.

Igy gondolkozik a küzdő sereg, irányitsa ehhez politikáját a vezérkar.

Sárospatak, 1918 junius 16.

Dr. Kiss Sándor.

Emlékbeszéd

Perényi Gáborné szül. Ország Ilona felett.

— Irta: *Szikszai Fabricius Balázs.* Latinból magyarra fordította: *Szinyei Gerzson.* —

(Folyt.)

Erkölcsi tisztasága és szűzies szemérmessége, mely a vallásosság után nem utolsó érdeme ennek a nemnek, egész életén át feddhetetlen és érintetlen volt, úgyhogy beszédében, arckifejezésében, járásában, magatartásában és minden más cselekedeteiben az ocsmány és gyalázatos kacérkodástól távol tartotta magát. És általában a többi szép erényeket, melyek ebben a nőben oly szerencsésen összecsoportosúltak, igen ékesítette ez a szemérmesség. Mert bármennyire kitűnik is valaki erényeinél fogva, bármily lelki ajándékokkal jeleskedik is, ha az erkölcsi tisztaság hiányzik, minden többi erény, akármilyen kitűnő is, becs és érték nélküli. Ez az, amit a régiek közül valaki igen szép hasonlatban rajzolt le, hogy a nagy tehetségű, tudományú és bármily jeles tulajdonságokkal biró ember, ha nincs erkölcsi tisztaság benne, olyan, mint az a márvány-

szobor, mely művészi ügyességgel van megalkotva, de a fejétől meg van fosztva.

A vers így van:

Mintha a szép arcát törted le szobornak egészen,
A több rész csonkán, éktelenül marad ott:
Épúgy veszti becsét s értékét minden erényed,
Hogyha nem élsz tisztán, megzabolázva magad.

Ritkán ment ki nyilvános helyre, mindig és folytonosan női lakosztályában tartózkodott, hol háztartási kötelességeit szorgalmasan végezte, női cselédjeinek teendőit kiosztva, azokat szoros és szigorú felügyelet alatt tartva, úgyhogy az ő női lakosztályát sohasem érte gyalázat amiatt, hogy női személyzetét szabadjára eresztette, vagy szigorúan ne fogta volna. Nem ment el otthonról, csak a szent beszédek meghallgatására, vagy gyönyörű kertjeibe, hol mindenfajta kedvelt virágai pompáztak, vagy szórakozás okából, férje felhivására, szomszédos nagyszerű váraikba s a környékbeli városokba, úgyhogy ő folytonos és hű őrizője volt az ő házának és nem ártotta magát kiváncsian semmiféle a női nemre nem tartozó kormányzati ügyekbe. Ezt az erényt akarván Apelles, a szellemes festő kifejezni, mondják, hogy Venust tekenős békán állva festette le, hogy tudassa, hogy a tisztességes házi asszonynak folyvást otthon illik lenni, nem pedig menekűlni a ház őrizete alól.

A szegények iránti jótékonysága és áldozatkészsége dicséretes volt, amennyiben köztük gyakran osztott ki eleséget, sokszor megvendégelte őket és fenntartásukra és ruházatukra megbizottja útján kiváló figyelmet forditott. A vagyonnélküli betegágyas asszonyokat, akik szegénységök miatt jó eledelre nem tehettek szert, különös gonddal ápolta. És sok, még kitett csecsemőt is felvétetett és felfogadott ápolónőkkel neveltetett és eladó korukig női lakosztályában tisztességesen táplált és végre bőkezűen kiházasított.

Az iskolákkal is, melyeknek férje, mig élt gondviselője volt, ennek halála után ő is bő mértékben éreztette kegyességét, úgyhogy áldásos jótékonyságával a mi iskolánkat is elárasztotta.

Most valóban különös szenvedélye a nöi nemnek az ujdonság után való hivságos epekedés és a ruhabeli fény és pompa, melynek minél tetszelgőbben való feldiszitése közben, az illendőség és a tisztesség határán túl menve, mintegy versenyre szoktak kelni egymással, esztelenül és saját károsodásukkal nagy pénzösszeget pazarolván el arra a szertelen és idegenből vett öltözetre, kivált ha módjuk van telhetetlen kivánságuk kielégitésére. Ezt a hivalkodó, költséges öltözéket, amire pedig a nagy vagyon mellett a kivánságig tellett volna neki, emelkedett gondolkodásánál fogva útálta ami nagy asszonyunk; csak olyan illendő, tiszta, egyszerüen csinos ruhát viselvén, mely személyének méltóságát némiképen kiemelte és amely őt férje előtt, és nem mások előtt, kedvesebbé tette. Mert azt tartotta, hogy az igazi és valódi női disz és ékesség nem a test piperézésében és a ruhabeli szertelen fényűzésben áll, hanem a kegyességben, szeretetben, engedelmességben, szerénységben, erkölcsi tisztaságban és jótékonyságban. Hogy az apostollal szóljak, a női nem szép voltát, nem a bodrozott hajban, aranyban, gyöngyökben és drága ruhákban helyezte, (mert ezek mind múlandók és veszendők), hanem abban, hogy kegyességét jó cselekedeteivel bizonyitsa. És, hogy röviden kifejezzük, magát egészen a vallásos és szent asszonyoknak, Sárának, Rebekának, Erzsébetnek, Annának, Máriának példájához szabta, akiknek kiváló erényeit példányokúl és képmásokul kell vennie minden nőnek, hogy bennök, mint tükörben folytonosan és gondosan szemléljék a ragyogó női ékességeket. A hallgatagságot és szerény szótlanságot felette szerette, úgyhogy igen keveset és csak férje felhivására beszélt s könnyen érthető, hogy útált minden hiábavaló és haszontalan fecsegést, mely a női nemre sok szégyent szokott hozni. Erről az érdeméről ismeretes az a (sopkoklesi) mondás: a hallgatni tudás ékessége a nőnek.

De minden más erényei felett, mint valami nemes gyöngy tündöklött hihetetlen béketűrése és semmiféle bármily keserves megpróbáltatások által le nem győzhető lelki ereje. Ugyanis őt, a nagyhírű család sarjadékát, még viruló korában, melyet a rendkivüli kedves és bájos külső igen ékesitett, abban a reményben adták a szintén fényes származású igen gazdag és messze kiterjedésű uradalommal rendelkező ifju fejedelemhez, hogy ettől örökös és utódot szüljön. Ámde, nem tudom, hogy annak az ügyletnek miféle szerencsétlen végzetétől, a boldog házasság gyümölcseit nem élvezhették, állandó terméketlenségre kárhoztatva, házassági életöket nem épen kellemesen és örvendetesen élték át. Hogy mily fájdalmat és keserves bánatot okozott a mi úrnőnknek ez a meddő házasság és általában mily aggasztó gondokkal töltötte el lelkét, alig, vagy még alig sem képzelheti valaki; hacsak az nem, aki a házassági életben ezt a mindenek közt legyötrőbb fájdalmat érezte valaha és pedig oly magas polcon és oly vagyoni helyzetben, a leendő örökös nyugtalanitó várása mellett. Mindamellett is erős lélekkel szenvedte ezt a sulyos csapást, anélkül, hogy méltatlankodott, vagy zúgolódott volna isten ellen, kinek az akarata előtt gyermeki alázatossággal meghajolván, házassági terméketlenségét, annak bölcsességére és könyörülő kegyelmére bizta, közben folytonosan esedezvén férjével együtt a házasoknak megigért áldásért. Ehhez járult férjének köszvényes baja is, mely ezt éveken át kegyetlenül gyötörte, még pedig egészsége javulásának, vagy elgyengült testi erejének előbbi állapotára való visszatérésének minden reménye nélkül, noha ezt a nagytekintetű és tudós Balsaráti Vitus János orvos, aki tisztességes fizetéssel udvari orvosuk volt, hűséges fáradozással, az emberi tudománytól kitelhetőleg, megszakitás nélkül gyógykezelte. Ezt a családi betegség okozta keserüséget is oly türelemmel viselte, még pedig abban a korban, mikor még egészsége, ereje és életkedve megvolt, hogy nem hallatszott, hogy a békétlenségnek panaszos szóval valaha jelét atda volna. Inkább azt tapasztalták, hogy a betegség sulyos voltát, férjének sokféle gyötrelmeit mindenféle kedveskedéssel csillapitja, nyájas beszédével enyhiti és általában szolgálatkészségével vigasztalja. Bekövetkezett végre férjének korai halála, akit még virágzó, nem egészen 36 éves korában, de a gyakori és húzamos betegség által megkínzottan és végkép elgyengülten elveszítvén, szomorú özvegységre jutott, anélkül, hogy gyermeke lett volna. Valóban nem tudom, hogy nagyobb keserüség jutott-e osztályrészül valakinek valaha, mint az ő özvegységeé, oly nagy kiterjedésü és szép uradalom birtokában, mely úgy látszott, hogy már veszedelemben forog. És férjét, valamint életében határtalanul szerette és nagyrabecsülését mindenképen kimutatta iránta: éppúgy halála után is az illő kegyeletnek, szeretetnek és hűségnek utolsó kötelességeit is dicséretesen teljesitette az által, hogy drága márvány síremléket állittatott neki ebben a sárospataki templomban, férje el nem múló erényeinek és dicsőségeinek a feliratával és az utolsó tisztességet a legmeg-

tisztelőbb módon megadta neki. Özvegységének ezt a keservét még növelte, még sulyosbitotta volna, édes testvérének, Ország Kristófnak hirtelen való halála, aki a főrendüek közül, minthogy kipróbált becsületességét, okosságát, feddhetetlenségét, és ritka megbizhatóságát jól ismerték, az országbirói méltóságban, az országos tanács határozatából, utódja lett a mi elhunyt urunknak, akit azonban ő a hivatalban nem sokáig élt túl, hivatalának megkezdése után néhány hónappal, még ugyanazon 1567-ik év okt. havában meghalt.

(Folyt. köv.)

Szuhay Benedek emlékezete.

— Felolvastatott a f.-borsodi lelkészi értekezlet 1918. ápr. 17-én tartott gyűlésén. —

(Vége.)

Majd 1904-ben az egységes liturgia tárgyában és a lelkészi fizetésnek 2400 kor.-ig való felemelése végett szerkesztett kiáltványt. 1908-ban a klerikálismus veszedelmes terjedésének meggátlása tárgyában szerkesztett lelkeshangú felíratot. 1910-ben pedig a Borromeus-encyklika ellen szintén az ő tollából került ki a kerületi gyűlésre terjesztett felirat. Végül 1914-ben jelentek meg temetési beszédei és imádságai: *„Élőknek a holtakról"* címmel. Ebben a könyvében is meglátszik gondolkozásán és stilusán a költő. Nagyon használható művet adott vele a prot. papság kezébe s úgy tudom, hogy messze földön el is van terjedve.

Eze i nagyobbszabásu egyházi jellegű művein és munkálatain kivül, szines tollal, eleven stilusban irogatott gyűlési, lelkészértekezleti tudósitásokat, nekrologokat. Egyházi lapjainknak majdnem mindenike igen gyakran hozott tőle közérdekű cikkeket, melyek mind nagy tárgyismerettel és szeretettel, szép magyaros, erőteljes nyelvezettel voltak megirva.

Ily sokoldalú és nagy értékü munkálkodásáért természetesen s méltán részesült úgy egyházmegyénk, mint kerületünk kitüntető bizalmában és megtiszteltetésében. Egyházmegyénk még 1899-ben kezébe adta a papi főjegyzői tollat, melyet ő oly nagy szeretettel, kiváló hivatottsággal forgatott mind haláláig. 1905-ben egyh.-megyei papi tanácsbirává is be lett választva s akkor mondott le a 15 évig viselt iskolai körlátogatásról s a 10 évig betöltött tanügyi bizottsági elnökségről. Egyházkerületünk is a lelkészi tanácsbirói székbe ültette.

Az O. R. L. E.-ben pedig, amely kezdettől fogva egyik tárgya volt exaltált szeretetének, vezető szerepet vitt, mint annak választmányi tagja.

„Szuhay Benedek és az O. R. L. E.! ... Madár dal és virány ... Szárny és szabad tér ... Élet és levegő ... Ott volt a kezdet-kezdetén, mikor még csak egy-két lélek lebegett reménységével, szeretetével a magyar kálvinista papság összetartozandóságának hiányát jelképező hideg ősvizek felett. Az ő forró lelke elsőnek csókolta fel a nagy hidegségből az életet. Kicsiny, szük körre szoritott volt ez élet. Jövevény, akit előitélet, megnem értés, roszakarat, gyűlölködés fogad. A költő szárnya kiterjedt védően felette. Szóval, tollal és cselekedettel áldozott, hogy honpoigárságot nyerjen a jövevény. Nagy küzdelmek jöttek. Szuhay Benedek mindig a sereg élén vezetett. Széles kuruc homloka alatt hányszor villantak fel a pásztortüzszerű szemek, hányszor harsogott lantja Tyrteüsz lázadozó akkordjaival, hányszor dörgött dantoni erővel szónoki hatalma a szent ügy szolgálatában, mig megérhette a békés munka, a csendes épités korszakát. Apostoli munkájának fényes bizonysága az az egyértelem, mely a f.-borsodi egyházmegyét az O. R. L. E. egyik tipikus területévé tette."

Igy irja le, igy méltányolja gyönyörűen és találóan Dr. Baltazár püspök, a Lelkészegyesület róla szóló nekrologjában a mi elveszett barátunkat, akiről még mint emberről, mint barátról szóljunk pár szót.

*

Mint említém, Szuhay B. egy szegénysorsú, népes földmíves családnak volt a szülötte, mely körülmény nyomasztólag hatott ő reá egész életében. A paizsos férfiúval való küzdés gyermek és ifjú korától kezdve, mindvégig állandóan nyomta az ő magasan szárnyaló lelkét. Mindazáltal Istennek hála! ez nem vette el kedvét az élettől, sőt megacélozta kitartását.

Olyan szerencsés természettel áldotta meg e tekintetben a jó Ég, hogy gond, aggodalom, bánat, nem vett erőt rajta. Mindig rózsás színben látta a jövőt, habár a jelent sivárnak érezte is. Ha egy terve, mondhatnám légvára összeomlott, újra épitett másikat. A fantázia uralkodott rajta s ez csudálatosan optimistává tette minden ő dolgaiban.

A régi volt ő mindig. Gondolkozásban, magaviseletben, beszédben örökké diák maradt, tehát lelkileg örök ifjú, lobogó temperamentomú, könnyen lángoló. Ha kudarc érte is olykor érzékeny lelkületét, hamar túltette magát azon is; nem fészkelhette be magát a bosszú, a gyülölet nemtelen érzése soha, az ő gyermekesen naiv, gyöngédérzésű lelkébe.

Hű és megértő szövetséges társúl rendelte mellé a Gondviselés az ő imádásig szeretett feleségét, *Morvay Idát*, akivel 1889 szept. 30-án tartotta esküvőjét a pataki nagytemplomban. Esketö lelkésze *Mitrovics Gyula* volt, aki feleségével együtt ott volt a nászlakomán is. Vőfélyek az ifjúkori leghűbb két jó barát: *S. Szabó József* és *Rácz Lajos* voltak. Esketö papját, annak halála után hálás kegyelete egy szép költeményben örökitette meg. Patakról másnap a fiatal pár, a két hű barát kiséretében hazautazott Barczikára, de útközben kiszálltak s betértek Felsőzsolcán a nagyasszony, öreg Szathmáry-Király Pálné házához, aki nagy nászlakomát készitett az ő kedves unokáinak volt nevelője tiszteletére. Ott voltak a lakomán Miskolcról Kun B. püspök, Nagy Ignác és Tóth Pál igazgató, ott volt a fiatal Szathmáry-Király Pál családja is. Szép beszédben áldotta meg a dúsan terített asztalnál az ifjú párt a püspök és szép köszöntőt mondott Tóth Pál is. Később, Kun B. 40 éves püspöki jubileumakor, hálából, ódát irt rá a mi Bencénk; Tóth Pált pedig, annak halálakor egy szép dalban siratta el. Hálás tudott lenni azok iránt, akiktől jót tapasztalt.

Meg volt hát alapitva az ő családi fészke, mely után oly igen epedve vágyott. Itt vette őt körül a hitvestársi és gyermeki szeretetén kivül a jó barátok és tisztelőknek, az ő mélyen érző szivének jólesö és épen azért szivesen viszonzott szeretete is. Az ő hajléka sok tiszta öröm és vidámság boldog tanyája volt mindvégig. Ebben a boldog családi körben, ha soknemü hivatalaival s megbizatásaival együtt járó gyakori távolléte után vissza-vissza tért, elfeledte

csalódásait s újult erővel vette fel az élettel való küzdelmet.

Hiszen, amint ő maga mondja egyik művében: „Ha hálátlansággal fizet a világ, családi otthonod mind a sírig hálátlan marad. Ha képmutatást, irigységet, roszakaratot tapasztalsz az emberek részéről, családi otthonod feldúlt lelkedet megnyugtatja, szíved sebét bekötözi. Ha, mint az Ur prófétájának, kigúnyoltatásban, meghurcoltatásban, bebörtönöztetésben volna is részed a Krisztusért, a családi otthonod védő karjaival támogat s nem nyugszik addig, míg a méltatlanúl rád vert bilincseket fel nem oldja. Ez a családi szentély legbiztosabb helye a tiszta erkölcsiségnek, legnemesebb kútforrása az összes emberi erényeknek!"

Fájdalom! ez a boldog családi hajlék, melyben az apa gyermekeiért 28 éven át fáradhatatlanul dolgozott és verejtékezett, nagyon hamar szomorúvá változott. Az erős szervezetű férfiút a múlt év tavaszán meglepte egy alattomos, lappangó s gyógyithatatlan betegség, mely előbb derüs, vidám kedélyét, majd egész életerejét elfogyasztotta, kimeritette s 12 napi kinzó szenvedés után végkép kioltotta a drága életet!

Elnémult a lant, melynek húrjain oly hatásosan tudta lelkesíteni kortársait. Kiesett kezéből a biblia, melynek oly apostoli lelkű hirdetője volt. Elhallgatott ajkán a szó, mellyel igaz meggyőződését sok közhasznú, szent cél érdekében oly gyakorta és sikerrel hangoztatta. Megszünt a szív dobogni nemes keblében, melynek melegét és derűjét közel-távolban oly sokan szerettük s melynek kihűltét és elvesztését közel-távolban oly sokan fájlaljuk.

Szuhay Benedek! Te arany szív, meleg lélek, derűvel és virággal teli kedélyű jó barát!

Áldott legyen a te emlékezeted!

Molnár József
sajóvelezdi ref. lelkész.

A tiszántúli egyházkerület tavaszi közgyülése.

A tiszántúli egyh.-kerület jún. 5—6. napjain tartotta — a reformáció 400 éves jubileumi ünnepével kapcsolatban, a melyen Baltazár D. püspök imája után Soltész E. nagybányai lelkész mondott tartalmas prédikációt — tavaszi közgyülését. Gróf Dégenfeld J. főgondnok megnyitó beszédében visszapillantást vetett a múlt évi közgyülés óta történt nevezetesebb eseményekre, melegen üdvözölte Kiss F. egyh.-ker. főjegyző, egyet. tanárt lelkészi működése 25-ik évfordulója alkalmából. Ezután az egyh.-kerület új vil. aljegyzője: Szilágyi Lajos orsz. képviselő letette az esküt és a közgyülés éljenzései közt elfoglalta székét; meleg üdvözlésben volt része Török Imre kisújszállási lelkésznek, a heves-nagykunsági egyh.-megye újonnan választott esperesének is.

Zoványi Jenő theológiai tanárnak a reformáció jubiláris emlékünnepén tartott felolvasása miatt több egyházmegye felterjesztést intézett az egyh.-ker. közgyülléshez, amely az ügyre vonatkozóan az alábbi határozati javaslatot fogadta el:

„Egyházkerületi közgyülésünk a maga részéről is elitélvén Zoványi Jenő felolvasásának a zsoltárokra, az új-szövetségre s Kálvinra vonatkozó részét s általában az egész felolvasás irányát és célzatát úgy az egyetemes keresztyénség, mint a magyar ref. egyház szempontjából s érdekeire nézve veszedelmesnek minősítvén, annak kiemelése mellett, hogy: 1. a m. kir. kormánnyal ref. hittudományi kar fölállitása és föntartása iránt kötött szerződést; 2. az ily címen szervezett kar ref. jellegének megitélésére s elbirálására, a magyar ref. egyház hivatalos képviseletét tartja jogositottnak, — fölkéri a tiszántúli ref. egyházkerület és a debreceni ref. egyház részéről az egyetemi theológiai tanárok egyházi szempontból alkalmas és méltó voltának elbirálására alakitott hármas bizottságot: nyilatkozzék abban a tekintetben, hogy Zoványi Jenő egyházi szempontból hittudományi tanszék betöltésére a történtek után is alkalmas és méltó-e?"

A javaslatot dr. Baltazár Dezső, gróf Dégenfeld József s Kiss Ferenc hozzászólása után a közgyülés elfogadta.

Zoványi Jenőnek az egyetem és kollégium közötti kapcsolat megszüntetésére irányuló törekvésére a kollégiumi igazgató s az egyetemi tanács idevonatkozó átirata alapján a közgyülés a következő határozatot hozta:

„Az egyházkerületi közgyülés a kollégiumi igazgató jelentéséből megnyugvással veszi tudomásul a kollégium beléletére vonatkozó részleteket, ellenben megdöbbenéssel fogadja amaz adatait, melyek a debreceni ősi kollégium és a belőle fölsarjadt ifjú debreceni m. tudományegyetem között, mindkét fél illetékes főhatóságai által eleitől fogva tervezett, kivánt, remélt és kezdetben szépen foganatnak is indult testvéries jóviszony mélyülése helyett azokról a törekvésekről számolnak be, melyek a magyar nemzeti közművelődés érdekében is föltétlenül kivánatos eme jóviszony aláásását akarják elérni, vagy legalább is alkalmasak ezen komoly veszedelem felidézésére. A jelentés eme részletei nyomán az egyh.-ker. közgyülés megütközését fejezi ki a felett, hogy a debreceni m. kir. tudományegyetemnek és a debreceni ref. kollégiumnak hazánk, nemzetünk, ref. egyházunk, egész közművelődésünk s ebben a szabadelvű eszmék és tudományosság részéről egyaránt megkövetelt testvéries harmóniája megrontásában az egyetem ref. thnológiai fakultásának egy olyan tanára vezet, aki egyenesen kerületünk bizalmának köszönheti, hogy az egyházkerület és kollégium tetemes áldozataival a magyar ref. egyház és a magyar nemzet fokozottabb szolgálatára hivatott fakultáson élvezheti az egyetemi tanári állással járó díszes társadalmi pozíciót és teljesithetné a hű munkás lelkét épitésre hevítő kötelességeket, — aki lelkészi jellegével összeférőnek tartja azt, hogy épen annak a kollégiumnak s annak az egyháznak falait bontogassa, melynek örökségében épitő munkára hivattatott. Felhívja ezért az egyh.-ker. közgyülés a főt. és mélt. elnökséget, hogy az érintett theológiai tanár ellen, ki lelkészi jellegénél fogva úgy az egyházi törvények, mint az egyetemi ref. theol. fakultás szervezésekor a vallás- és közoktatásügyi miniszter urral létesitett egyezség értelmében is az egyház fegyelmi hatósága alá tartozik, a szükségesnek mutatkozó lépéseket tegye folyamatba s erről a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat értesitse. Ami a debreceni m. kir. tudományegyetem tanácsának a főt. és mélt. egyh.-ker. elnökséghez megküldött s a közgyülésnek is bemutatott határozatát illeti: fölkéri a főt. és mélt. elnökséget, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat ez

ügyben megkeresve, juttassa kifejezésre, hogy az egyházkerületnek, illetőleg a kollégiumnak az egyetemmel, vagy ennek tanáraival, mint olyanokkal szemben, semmiféle különleges igényei nincsenek; ellenben az egyetemi tanárok közül azokat, akik a ref. egyház hivei és az egyház s iskola ügyei iránt érdeklődnek, mint buzgó s szakképzett hitsorsosokat, autonomiájában gyökerező jogánál fogva igyekszik megnyerni a kollégiummal szorosan egybeforrott főiskolai nevelésügy vezetésében való részvételre. Más oldalról azonban nyomatékosan mutasson reá arra is, hogy sem az egyházkerület, sem a kollégium eddigelé semmi okot nem szolgáltattak arra, hogy akár az egyetem hatóságai, akár ezen hatóságok egyes tagjai tárgyilagos alapokra támaszkodva léphessenek fel ama kapcsolat ellen, mely a kollégium részéről inkább ideális, de az egyetem részére nem épen csekély anyagi értékkel biró, — amelyet az egyetem és kollégium között annak idején a két főhatóság egyértelmű jóindulattal, magasabb nemzeti érdekből létesíteni készséggel törekedett — és így e részben sem a jelenlegi kellemetlen helyzetért, sem azért, ha ez indokolatlanul elmérgesittetnék, a felelősség egyházkerületünket és kollégiumunkat semmiképen nem terhelheti."

A közgyűlés egyéb tárgyai közül kiemeljük a következőket: Méliusz Péter műveinek kiadása tárgyában a püspök megbizatott, hogy a M. Prot. Irod. Társaság debreceni körével tárgyaljon a kiadatás iránt. A lelkészözvegyek és árvák járulékainak fölemelését illetőleg, a kerület az özvegyek évi járadékát 1500, az árvák neveltetési segélyét 500 és 300 K-ban óhajtja megállapitani. Belép a kerület a ref. sajtóegyesületbe s azt a ref. sajtóiroda megszervezése céljából anyagilag is támogatja; a Debrecen városi és egyh.-kerületi közös nyomda üzeme, miután az ez irányban kötött szerződés miniszteri megerősitést nyert, jul. 1-én fog megindulni, — a kerület természetesen itt fogja minden nyomtatványát készittetni. A kántusos temetés díját 240 K-ban állapitották meg, vidéken ennek kétszerese fizetendő. A hittanhallgatóktól, hogy igy őket a gyülekezeti élet és lelkészi szolgálat intensivebb megismerésére szorítsák, a nyári szünidőben lelkészök oldala mellett teljesitendő gyakorlati szolgálataikról az év elején történő beiratkozás alkalmával bizonyítványt kérnek. A lelkészképző-intézet tanárainak fizetését a többi theol. akadémia tanárainak fizetéséhez hasonlóan rendezték. A mezőtúri tanítóképző-intézet létesitésének tervét örömmel üdvözölték s a támogatást kilátásba helyezték. A stóla új rendezése a következő lesz: a keresztelés minimális díja (templomban s rendes időben) 2 K, az esketésé 4 K, az imádságos temetésé 6 K; más helyen s időben végzett szolgálaté ennek kétszerese; a kerület felhívja az egyh.-községek presbytériumait, a keresztelési és esketési stólák megváltására; a kántor minimális temetési stólája 2—4—6 K. A tanítóképző-intézetben felállitott tanszékekre dr. Barta Károly szászvárosi és Tikos Elemér kőszegi h. tanárokat választották meg, egyúttal elhatározták, hogy a debreceni képezde fennállásának 50 éves jubileumát a jövő év őszén ünneplik meg. (A tiszáninneni egyh.-kerületnek, sajnos, nincs tanitóképezdéje és senkinek eszébe nem jut, hogy a kerület valamely arra alkalmas pontján, pl. Miskolcon vagy Rimaszombatban egy képezde felállitása iránt mozgalmat indítson.)

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Lévay József a sajószentpéteri költő, a nagy idők utolsó nagy dalnoka nincs többé a földi világban. Folyó hó 4-én este hatalmas szervezete engedett az örök törvénynek s rövid küzdés után 93 éves korában elaludt szép csendesen Miskolcon, ahol élte utolsó szikráit szórta, abban a szerény bolthajtásos, földszintes utcai szobában, a melyben barátait, tisztelőit szinte tapadó figyelemmel és szeretettel fogadta és ölelgette. Halála országos megdöbbenést keit, ha nem éppen váratlan is, mert hiszen csak az imént csodáltuk még szellemi frisseségének teljességét, amikor nagy kortársainak s barátainak dicsőült nevét pazar koszorúba fonva újitotta fel a nemzet hálás emlékezetében. A kik ismertük, láttuk őt a 90 évvel is piros arcú, tiszteletet parancsoló s minden iránt élénken érdeklődő aggastyánt, nem fogjuk soha feledni: milyen őszinte vallomásokat tett a muzsájával való viszonyáról s hogy milyen nagy Isten-áldásnak tekintette magára nézve az Arany és Tompa költői megünneplését, a hódolat, szeretet, tisztelet érzelmeinek e felséges lelkek iránt való kiöntheteését. Szép, dicsőséges földi sorsa volt. A sajószentpéteri gyermek miskolci gimnázistává, majd miskolci tanárrá lett. A tanár hirt, nevet szerzett magának a vármegye s az ország elismerésére. A megye főjegyzőjévé, majd alispánjává emelte, az ország a legtiszteltebb kedvencei közé sorozta, a Kisfaludy-társaság, a M. Tud. Akadémia megbecsülte a lantját, a Shakespeari szinművek átültetésében igazolt érdemeit; az iskolák szavalták költeményeit, barátai, tisztelői nem birtak betelni a szeretetreméltóságával, szónoklatának varázslatával, testi lelki mozdulatainak lebilincselő jelenségeivel. A tiszáninneni egyházkerület is magához ölelte, mint énekügyi bizottságának egyik első rendű tagját, s mint egyházkerületi tanácsbirót is s jól esett neki az a tudat, hogy neve ott díszlik az egyházkerület főtényezőinek sorozatában s hogy új énekes könyvében is emléket állitott vallásos ihletettségének. Megérte, hogy a királyi kegy is elismeréssel mosolygott rá, hogy a budapesti kir. tudományegyetem bölcsészeti kara doktori cimmel hódolt érdemeinek, hogy Miskolc városa, amely látta az ő napjának biztató kikelését és dicsőséges felemelkedését s élvezte szellemének varázslatát évtizedeken át, — díszpolgárai közé sorozta s mint ilyet, kivételes szeretetével ölelte holta napjáig. — Neve ott ragyog nemzeti irodalmunkban a Petőfi, Tompa, Arany nagy nevei mellett s ott fog ragyogni az idők végéig s ref. egyházunknak s tiszáninneni egyházkerületünknek mindenkori büszkesége lesz, hogy ez a terebélyes nagy fa az ő talajában fakadt és termetesedett s virágainak gazdagságával az ő értékének emeléséhez is hozzájárult. Folyó hó 7-én Miskolc városának székházából viszik porhűvelyét szülőföldje hantjai közé, ahol szülőinek porai között lesz boldog pihenése. — Tisztelettel áldjuk emlékezetét.

— **A II-ik félév küszöbén** tisztelettel kérjük az esedékes előfizetések megújitását, úgyszintén azoktól, akik elmaradtak, a hátrálékos előfizetési díjak beküldését.

— **Új egyetemi tanár.** A király *dr. Mitrovics Gyula* debreceni kollégiumi könyvtárigazgatót és egyetemi

m.-tanárt a debreceni egyetem paedagogiai tanszékére nyilv. rendes tanárrá kinevezte; az új tanár jun. 28-án tette le a hivatali esküt. Főiskolánk volt növendékét és tanárát, egyh.-kerületünk világi aljegyzőjét e kitüntetés alkalmából benső örömmel üdvözöljük.

— **A lelkészválasztási törvénytervezetet** junius 25—26-án vitatta meg Budapesten, dr. Tüdős István püspök elnöklete alatt, a zsinat által kiküldött bizottság. E tervezetből készül a tulajdonképeni törvényjavaslat, amit ujra átvizsgál még, a zsinat elé terjesztés előtt, a bizottság. Akik nagy változtatásokat reméltek avagy ilyenektől tartottak, csalódni fognak. (*Dunántúli Prot. Lap.*)

— **Választások az ág. ev. egyházban.** A b. Prónay Dezső lemondásával megüresedett egyetemes felügyelői állásra 605 szavazattal *báró Solymossy Lajos* országgyűlési képviselő választatott meg Szentiványi Árpád 483 szavazatával szemben; a bányai egyházkerület új püspöke, a lemondott Scholtz G. helyére, *Raffay Sándor* budapesti lelkész, az ev. lelkészegyesület elnöke lett 208 szavazattal, a dr. Szeberényi Lajos békéscsabai lelkész 182 szavazatával szemben. Az Ur áldása legyen az új őrállók munkásságán!

— **Két kassai jubileum.** I. Egy hitvalló prédikátor. Czeglédi István születésének 300-ados évfordulójára irta *D. Révész Kálmán.* II. Egyházi beszéd; irta és Révész Kálmán esperes kassai lelkészségének 25 éves jubileumán elmondotta *dr. Révész Imre* kolozsvári theol. tanár. 16 lap. — Annak idején, előadásuk alkalmával, mindakét jubileumi beszédről megemlékeztünk: az elsőről, Czeglédi I. kassai lelkész és hitvalló emlékének felújításáról lapunk f. évi 16—17. számában (88. lap), Révész Imre tanárnak az atyja jubileumi ünnepén tartott, emelkedett hangú beszédéről pedig lapunk múlt évi 32-ik számában (237. l.). A kassai gyülekezet tagjainak és a tudós Révészek nagyszámú tisztelőinek a kis füzet kedves emlék lesz.

— **Krisztus.** Ily cím alatt adja elő Budapesten a *Városi Szinház* julius 1—10. napján *Fuchs* György müncheni német irónak passziójátékát. A német szinpadok nem akartak megnyilni a darab előtt, a prot. szerző kénytelen volt a kath. felfogás előtt engedményeket tenni (a Mária-kultusz bevitele), végre is Vilmos császár engedélye megnyitotta az útat a darab előtt, mely most Budapesten az összes német szinpadokat megelőzve került szinre. A magyar fővárosban ez volt az első passzió-játék. A közönség nagy megindúlással, itt-ott elragadtatással hallgatta a darabot, mely művészi előadásával, nagyszámú szereplőjével (500 néma szereplő, 100 tagú énekkar és 100 tagú zenekar) s fényes és drága kiállításával, páratlan mély hatást gyakorolt a zsúfolt ház közönségére. Az előadók, Iványi Jenő rendező kivételével, mind keresztyének voltak; a lapok különösen dícsérik Pethes Imre nemes Krisztus-alakítását; Tamás szerepét Zitás Bertalan, prügyi lelkésztársunk fia, játszotta. Ime a sok léhaság, szenzáció, házasságtörési dráma után egyszer olyan darabot is előadnak a pesti múzsacsarnokokban, amelyben a vallásos érzés is gyönyörűségét találja.

— **Uj müegyetemek.** Gróf Zichy János közoktatásügyi miniszter a képviselőház jul. 3-iki ülésén kijelentette, hogy a kormány terve *Temesvárott* egy uj müegyetem létesitése és e kérdést a lehető leggyorsabban akarja megoldani, ugy, hogy ideiglenesen már most megkezdhessük az első és második évfolyam beállitását. Szeretné produktiv pályára terelni az ifjuságot, ezért okvetlenül szükségesnek tartja még egy műegyetem létesitését, még pedig lehetőleg *Kassán*, hová a földmivelésügyi miniszter a selmeczi erdészeti és bányászati főiskola áthelyezését tervezi.

— **Vilmos császár és a reformáció.** A német evang. egyházi bizottság junius 11-én tartott üléséből üdvözölte Vilmos császárt, mire tőle a következő választ kapta: „Legmelegebb köszönetemet a hűséges üdvözlésért. Az evang. egyház történetének minden századát kiválóan nehéz időben kezdette meg. De a reformátorok diadalmas hite és az Istenben megkötött lelkiismeret szabadsága, amelyek folyton ott élnek benne, minden vihart legyőztek és azt a nép és haza számára a legmélyebb áldásforrások egyikévé növesztették. A világháború, amelyben ötödik évszázadát megkezdi, a vallásos szükségleteknek rendkívüli fokozásához, de egyúttal a családi élet és az ifjúság harmonikus fejlődésének zavarásához, valamint az összes hagyományos viszonyok eltolódásához vezetett, amelyek új, nem is sejtett feladatok elé fogják azt állítani. Azt eme feladatokra fölfegyverezni és megerősíteni segíteni és számára a német nép életében való egyre mélyebb meggyökerezéshez az útakat egyengetni, szívbeli feladat rám nézve, amely a másként gondolkozók iránt való józan türelem mellett a Hohenzollern-ház legbecsesebb tradicióí közé tartozik. Üdvözlöm az egyházi bizottságot és a német országos egyházak gyülekezeteit azzal a kívánsággal, hogy a diadalmas béke után a reformáció egyháza amaz erők egyikének bizonyúljon, amelyekből bensőleg is erős és megtisztult nép nőjjön ki. A külföldi gyülekezetek újjáépítése számára gyűjtött reformációi adományokat élénk érdeklődéssel kísérem."

— **Adományok a főiskola internátusi és fentartási alapjára.** (Folyt.) Dr. Orosz Miklós Budapest (gyüjtés) 50 K, Szűcs Sándor Szolnok 20 K, Kóródy Lajos ref. lelkész Fulókércs 200 K, Dr. Császár Elemér egyetemi tanár Pozsony 20 K, A sárospataki állami tanitóképezde kebelében alakult iparos ifjúsági egyesület 300 K, Gr. Tisza István Budapest 1000 K, Zalavármegye alispánja 200 K, Dícsőszentmárton város 15·20 K, Báró Vay Miklós Golop 21800 K, Bodrogzsadányi ref. hivek (1=1 K szem. jár.) 120 K, Sárospataki fogy. és ért. szövetkezet 100 K, Máriássy István Rimaszombat 50 K, Homonnai s az idetartozó szórványok ref. hiveinek (1—1 K szem. jár.) 67·92 K, Makkoshotykai ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 219 K, Balogh László Mezőörményes 4 K, Középszabolcsi ref. egyházmegye 1000 K, Felsővályi—gömörmihályfalvai ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 507 K, Alsóborsodi ref. egyházmegye (II. részlet) 300 K. Összesen 25,973·12 K; a lapunk 22—23. számában kimutatott végösszeggel együtt 386,616·55 K. (Folyt. köv.)

— **Uj theol. tanszék a debreceni egyetemen és egy megjegyzés.** A napilapok jun. 16.-ik számá közli, hogy a király megengedte. hogy a debreceni egyetem hittudományi karán a keresztyén erkölcstan számára tanszék állittassék s ezen tanszékre Csánki Benjámint, a debreceni egyetem hittudományi karán a vallástörténet és rokontudományainak tanárát nevezte ki. A meglepő hiradás fölött csak örömünknek adhatunk kifejezést, úgy az uj tanszék felállitása, mint a theol. fakultás érdemes tanárának, Csánki Benjáminnak ujabb kinevezése miatt. Ad

multos annos! Azonban nem hallgathatunk el egy megjegyzést. Azt t. i., hogy távolabbról tekintve a debreceni egyetem hittudományi karát, a tanszékek felállitásában határozott, nem ingadozó programmot és kellő tudományos elvi alapot nem látunk. Mert elfogadható az erkölcstani tanszék felállitása, de bizonyos, hogy tudományosan igazolhatatlan az erkölcstannak a rendszeres theologia egészéből való önkényes kiszakitása. Örülünk, ha a mi egyetlen protestáns, közelebbről ref. theol. fakultásunkon az erkölcstannak is külön tanszéke van, de érthetetlen fényüzés és nemzeti meg protestáns szempontból elitélendő mulasztás, hogy ilyen számfölötti tanszék mellett a magyar keresztyénség (magyar protestantizmus) történetének önálló tanszéke még mindig nincs. És bármennyire divatos disciplina a vallástörténet, komoly és lelkiismeretes egyének el fogják ismerni, hogy még annak tanszéke előtt is elsőbb helyen a magyar keresztyénség (magyar protestantizmus) történetének tanszékét kellett volna felállitani. A vallástörténetnek véletlenül akadhat a magyarság világhelyzete, illetőleg nagyfoku elszigeteltsége miatt jelentékeny tudományos képviselője, a magyar vallásosság történetének kutatása elutasithatatlan nemzeti kötelesség. Debrecenben, a magyarság és kálvinizmus őstelevény földjén a tanszékek egymásutánjának ilyen megállapitása a legtermészetesebb és ha már eddig a kelleténél több ingadozást láttunk, legalább a valástörténet önálló tanszékével egyidejüleg állittassék fel a magyar keresztyénség (magyar protestantizmus) történetének önálló tanszéke is. *M.*

— **Nagybritanniában** az anglikán államegyháznak a skót presbyteri államegyházzal való egyesítése tárgyában tárgyalások indúltak meg; ezzel kapcsolatban a skót államegyház és a skót szabadegyházak közti tárgyalások is folyamatban vannak.

— **A Pesti Napló** a nagy fővárosi napilapok közül az egyetlen volt, amely nem emelte előfizetési díját évi 52 K-ra, hanem évi 38 K mellett maradt. Most a nagy drágaság julius 1-től fogva őt is kényszeriti az előfizetési dijak felemelésére; azonban köztisztviselő előfizetőinek (állami és törvényhatósági tisztviselőknek, biráknak, tanároknak, tanitóknak, lelkészeknek, általában minden közhatósági tisztviselőnek) a rendkivüli viszonyok miatti méltányosságból, továbbra is az eddigi áron — tehát félévre 19 K-ért — adja a Pesti Naplót. A Pesti Napló nagy, eleven és változatos tartalmu folyóiratát: az *Esztendőt*, a lap előfizetői ezentul 3 K helyett 4·50 K kedvezményes áron rendelhetik meg egy negyedévre.

Szerkesztői üzenetek.

Cz. I. Az elnöki beszédet még 24-én elküldöttük; reméljük, azóta már megérkezett.

S. E. Rásony. Az egyházközség 1916. jul. 1-től 1918. jul. 1-ig 24 K-val, kolléga úr pedig 1917. jul. 1-től f. é. jul. 1-ig 12 K-val van hátrálékban. Kivánsága szerint intézkedünk.

Internátus.

A budapesti ref. egyház skót elemi és polgári leányiskolájával kapcsolatos *leánynevelő-intézet* felvesz elemi és polgári iskolai tanulókat. — Prospektust kivánatra küld a vezetőség. — Budapest, VI., Vörösmarty-utca 49. sz.

Pályázat ref. vallástanári állásra.

A sárospataki ref. főiskola előljárósága pályázatot hirdet a főgimnáziumban megüresedett *vallástanári* székre, melynek javadalma 2400 korona tanári fizetés, 200—200 korona ötödéves korpótlék ötizben s az V-ik lakásbérosztálynak megfelelő lakáspénz, — továbbá az államtól kapható mindenféle kiegészités, háborús pótlék, családi pótlék s más időszaki segélyek.

Kötelezettsége: a főgimnáziumban és az állami tanitóképző-intézetben a vallástan tanitása az egyházi törvényben megállapitott óraszámban; ha ezen felül kell tanitani, ezért külön dijban részesül. Köteles továbbá a ref. ifjúsági istentiszteletek vezetésében közreműködni, a növendékeket konfirmációra előkészíteni s a Rákóczy György-Egyesületet vezetni.

Az állást 1918. szeptember elsején köteles elfoglalni. Akik az állást elnyerni óhajtják, képzettségükről tanuskodó okmányaikat (érettségi bizonyítvány, lelkészi oklevél, vallástanári vagy középiskolai tanári oklevél; születési, házassági, eddigi szolgálataikról szóló bizonyítványok s rövid életrajz stb.) valamint folyamodványukat a nagytiszt. és tek. Igazgató Tanácshoz cimezve a főgimnáziumi igazgatóhoz 1918. év augusztus hó 20-áig adják be.

A főiskola előljárósága fenntartja magának a jogot, hogy az állást *helyettes tanárral* tölthesse be, amely esetben a javadalom: évi 2000 korona, az államtól nyerhető segélyek, pótlékok s esetleg a főiskolai tápintézeti étkezések körüli felügyeletért a szorgalomszakaszok ideje alatt ingyen koszt, továbbá lakás (butor és ágynemű nélkül) és fűtés, világitás (kiszolgálás nélkül).

Sárospatak, 1918. julius hó 1.

Ellend József,
főgimn. igazgató.

Pályázat helyettes tanári állásra.

A sárospataki ref. főiskola előljárósága pályázatot hirdet az 1918—19-ik évre a főgimnáziumban hadbavonulás folytán szükségessé vált *latin—magyar* vagy *latin—német* szaktárgyú *helyettes tanári* állásra, melyre pályázhatnak oly egyének, akiknek szaktárgyaikból szak-, vagy legalább alapvizsgájuk van.

A megválasztott tanár kötelessége szaktárgyait, vagy az ezzel rokontárgyakat heti 20 órán tanitani; ha ezen felül is tanit, megfelelő díjazásban részesül.

Javadalma évi 2000 korona a főiskola pénztárából s az államtól nyerhető pótlékok és segélyek. Ha a tápintézeti felügyelő oldalán az ifjúság étkezésénél is felügyeletet vállal, ezért a főiskola épületében ingyen lakást (butor és ágynemű nélkül), fűtést, világitást kap (kiszolgálás nélkül); a szorgalomszakok idején pedig ingyenes étkezést a tápintézetben.

A pályázni óhajtók okmányaikat (születési, érettségi, egyetemi tanulmányaik[illegible] vizsgáikról szóló bizonyítványok, esetleges [illegible]olgálati bizonyítványok s rövid életrajz) folyamodványukkal a nagytiszt. és tek. Igazgató-Tanácshoz cimezve, a főgimnáziumi igazgatóhoz 1918. évi augusztus hó 20-ig adják be.

A megválasztott állását köteles 1918. szeptember elsején elfoglalni.

Sárospatak, 1918. julius hó 1.

Ellend József,
főgimn. igazgató.

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.
Irta **GÖDE LAJOS**
szekszárdi ref. lelkész.
Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet
alkalmi egyházi beszédek.
Irta **JÁNOSI ZOLTÁN.**
: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.
Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.
Irta **F. VARGA LAJOS.**
I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.
Kapható:

HEGEDŰS és SÁNDOR
prot. irod. könyvkiadóhivatalában
DEBRECEN.

Befejező kötet.

Megjelent a II. kötet
F. VARGA LAJOS:
„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre“ című imakönyv. 320 oldal.
Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.
Portóra 40 fillér kötetenként.
Az első kötet is kapható.
Ugyanolyan ár. 300 oldal.
A két kötetet egyszerre is küldhetjük.
Megrendelhető:
HOFFMANN ÉS KRONOVITZ
könyvkiadóhivatalában
Debrecen, Ferenc József-ut 49.

A „HANGYA“
A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE
bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért
a „HANGYA“
igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**
A „HANGYA“
kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma
80.000,000 koronát meghaladja.
Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

UJDONSÁGOK.

Széles Sándor: *Jézussal a viharban.* Ker. tanítások a háború idején K 1·20
F. Varga Lajos: Imádságok. Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre. 2 kötet á fűzve K 8·—, kötve á ... K 12·—
Magyar dicséretek. Eredeti evangéliumi énekek. Irta dr. Kováts Lajos K 2·—
Debreceni Lelkészi Tár. 14-ik kötet ... K 22·—
Baja Mihály: Babiloni vizek mellett. Versek ... K 6·—
Göde Lajos: Wolhyniában ... K 6·50
Kaphatók:
KÓKAI LAJOSNÁL
BUDAPEST,
IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 28—29. szám. Sárospatak, 1918. július 14—21.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GDÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor.
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *Román Ernő:* A magyar ref. egyház tengeri kígyójáról. (Vége.) — *Domby László*: Egyházkerületünk és a sárospataki polg. leányiskola. (Vége köv.) — *Gyóni A. Géza*: Könyörgés. (Költemény). — *Szikszai-Szinyei G.*: Emlékbeszéd Perényi Gáborné felett. (Vége köv.) — *Andrássy Kálmán:* Felnőttek oktatása falun. (Vége köv.) — *M. S.*: Könyvismertetés (Jánosi Z. Papi dolgozatok. X.) — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

A magyar ref. egyház tengeri kígyójáról.

(Vége.)

Nézzünk szemébe annak az állhatatos ellenállásnak (passiv resistentia), melylyel egyes egyházakban e kérdés kezelése körül találkozunk: van-é ennek méltánylást érdemlő alapja, esik-é valódi sérelem valakin az egyházi adó arányos felemelésével? Egyáltalán nem. Mert itt nem nagyobb ellenérték szolgáltatásról, csak a pénz értékének eltolódásáról, vásárló képességének csökkeneséről van szó. Pl. az én egyházamban a természetben való fizetéskor vagyonra való tekintet nélkül minden házaspár fizetett a belhivatalnokok részére 2 véka gabonát és 72 fillér szeretetpénzt. Ezenfelül a zsellérek 1 kor. munkaváltságot, a gazdák pedig 15 öl tüzifát befuvaroztak. — Végül a harangozónak fizettek minden hold föld után 1 liter gabonát és 2 fillért. Ma ezek helyett fizeti mindenki a III. t. c. 13. §. a), b) pontjában írt személyi és vagyoni adó 3-szorosát. Tehát a legszegényebb ember fizet a fenti járandóság helyett 6 koronát, a kissé tehetősebb 9 koronát és így tovább. Hogy nem ért ezáltal sérelem, anyagi veszteség senkit, mutatja az, hogy kijelentettük, hogyha bárki bármi tekintetben sérelmesnek tartja magára nézve ezt az adót, e helyett elfogadjuk tőle a régi természetbeni járandóságot, — de bizony nem hozta azt senki. De nem lehet szó sérelemről még azzal az adóösszeggel szembe állítva sem, amit a háború előtt fizettek, a mikor teljesen a 13. §. alapján állottunk. Akkor a legszegényebb ember fizetett 2 koronát, ma 6 koronát fizet. A 2 koronát előállította 1 napi munkájával, vagyis 1 napszámja ment rá az egyházi adója kifizetésére. Ma a napi keresete 15 korona, egyházi adója 6 korona, tehát még tetemes plusz marad az ő javára. A legmódosabb gazda fizetett 42 koronát, ma ugyanez 126-ot. Akkor eladott érte egy kis borjút s abból kifizette a 42 koronát; ma kap a borjúért 2—300 koronát s kifizetvén belőle a 126 korona egyházi adót, még mindig nincs oka neki sem panaszra. Az adóemelést csupán a kisfizetésű emberek érzik meg, akik azonban leginkább városokban élnek, hol az adósegély előtt sem természetben fizették a belhivatalnokokat s így e helyeken nagyobb adóemelésről nincs szó. Egyszóval nincs itt semmi nyomósabb s méltánylást érdemlő ok a lázongó kifakadásokra, kiállunk a vallásunkból, elhagyjuk a hitünket stb. fenyegetődzésekre. Mert hogy az n-i presbyter még tavaly büszkén hirdette, hogy másfél kéve kukorica koró árából kifizette a papot, meg a rektort (3 kor. volt az egyházi adója) s ma, hogy 4—5 kéve kóró árát kell fizetnie: már zúgolódik, átkozódik, hát az ilyen konok ridegség nem más, mint a szellemi vezérek munkájának lekicsinylő semmibe vevése, sőt kigúnyolása. Örömmel állapítom meg, hogy a paraszt ember se mind ilyen gondolkozású, sőt nagy részében meg van a jóindulat és belátás; de szükséges, hogy amikor az egyik oldalról a szélsőséges izgatók hecc[illegible] oldalról a felsőbb egyházi hatóságok is részint bölcs felvilágositással, de ha szükséges, erélyes beavatkozással is ellensúlyozzák amazok aknamunkáját.

A másik passzusa a 13. §-nak, melyből szintén sok súrlódás és félreértés származik, e § első bekezdése: „Minden egyházközség, amely a segélyt igénybe venni kívánja, tartozik a következő adókulcsot életbeléptetni.“ Ezt a szakaszt az egyháztagok úgy értelmezik, hogy e nak ezt és ennél többet semmi körülmények közöt[illegible] nem. Nos így van-é csakugyan? Ez volt-é valóban a törvényhozás intenciója? Én azt hiszem, hogy nem. Hanem a 13. §-ban lefektette s megszabta annak az adófizetésnek minimumát, amely nélkül adósegélyre igényt formálni nem lehet. De hogyha valamely egyházközség magasabb adókulcs alkalmazását látja szükségesnek: miért kívánná ezt a törvény megakadályozni, csak a feltűnő aránytalanság bélyegét ne viselje az magán?! A törvény mai formulázása mellett azonban abban a szent meggyőződésben élnek a hívek, hogy a törvény imperative rendelkezik, hogy ők csak ezt az adókulcsot tartoznak életbeléptetni. Nem bánják ők bármennyit, ha 50000 koronát ad is az adóalap a belhivatalnokoknak, vagy ha csak 100 koronát is, de ők ugyan nem vállalnak magasabb adókulcsot. Sőt ha magok nem így értelmeznék is ezeket: így oktatják ki őket a szociálista apostolok. Egy megtörtént dolgot mondok el. Egyik nagy gyülekezetünk érdemes és tekintélyes papjáról van szó, ki megérdemelt közbecsülésben áll a felsőbbség előtt is, otthon is. Pár év előtt bizalmasan tud-

Lapunk jelen számához 1/4 ív melléklet van csatolva.

tára adták, hogy tisztelendő úr, ez a nép 25 év óta szerette, becsülte, tisztelte Önt, prófétai megnyilatkozásként fogadta minden szavát akár egyházi, akár községi, akár politikai tényked éseiben s ma ez a nép kihordaná Önt a határba. Miért? A nyugtalanná vált érdemes lelkész közgyűlésre hívta egybe népét s ott áperte megkérdezte: Atyámfiai! mi a panasz, mi a kifogás ellenem és működésem ellen? Mire ezt a választ nyerte: „Nincs nekünk semmi más, tisztelendő úram, áldja meg az Isten a lábanyomát is, csak azt a „kócsot" (adókulcs) tessék nekünk megcsinálni (életbeléptetni), ami a törvényben van, mert a mi törvény: az törvény!" S hiábavaló volt minden felvilágosítás, magyarázat: a „kócsnak" meg kellett lenni a békesség kedvéért. S az eredmény? Ez a nagy egyház kap évente 128 korona adósegélyt, tehát ő maga viseli, amit eddig viselt, de megkárosította a belhivatalnokait tekintélyes összegig. Tanúság tehát, hogy az idézett törvényszakasz kibővítendő egy „legalább" szócskával s így formulázandó: „tartozik legalább a következő adókulcsot életbeléptetni", melyből már a vak is kiolvashatja, hogy nemcsak ezt lehet, hanem magasabbat is.

Mindezek után már csak egy megjegyzésre szorítkozom. Hogy az a tengeri kígyó egyetemes egyházunkból kiirtassék: ez nemcsak az érdekelt egyéneknek, de az egyetemes egyháznak is nagy érdeke úgy a jelent, mint a jövőt tekintve. A jelent illetőleg, mert „verd meg a pásztort, elszéled a nyáj!" A folyton anyagi gondokkal küzdő, megalázó nyomorúságban vergődő lélek elveszti rugékonyságát s szárnyaszegett madárként vergődik. Nem kér a magyar ref. belhivatalnoki kar a gyülekezetektől nagyúri dotációt, sem felülfizetést; de a mikor azért is, amire Isten és ember előtt szerzett joga van, kérni, rimánkodni, alkudozni, veszekedni, törvénykezni kell sivár, rideg lelkületű emberekkel: biz ez elsőrendű kálvária járatás, melyre ez a testület okot nem szolgáltatott. A jövőt illetőleg pedig? Előttem fekszik az 1918. évi püspöki jelentés, melynek egyik része így hangzik: „Theológus növendékeink száma alatta volt a 30 nak, sőt alig haladta túl a 20-at. Ez a jelenség komoly megfontolást igényel, mert a létszámcsökkenés igen könnyen előidézheti a segédlelkész- s majdan a rendes lelkészhiányt is s megakadhat ez Isten országának kívánatos munkája, holott az aratni való gabona mind több-több lesz. Hogy e jelenség mélyebb oka a lelkészi állás anyagi ellátásának szűkös voltában keresendő, nem lehetetlen; de emlékezzünk csak vissza, hogy a prot. lelkészi állás soha sem volt az anyagi vonzás feltételeivel ellátva s mégis voltak elsőrendű tehetségek, akik e pályára vállalkoztak. A mélyebb ok az emberek felfogásában, érzületében s gondolkozásában keresendő, amely azonban nem zárja ki azt, hogy magát a pályát is igyekezzünk minél vonzóbbá s anyagilag is biztosítottá tenni." Nos kérdezem, hát biztató kilátás ez a jövőre? Hiszen nem is oly rég, — 13—14 éve, — mi még egy egy évfolyamon többen valánk theologusok s mégsem volt káplánbőség már akkor sem. Hasztalan utalunk ma a mezitláb vagy papucsban járt prófétákra s apostolokra: ha én ma ilyen ancugban állnék ki funkcióim végzésére: kigúnyolnak s kinevetnek, mint valami eszelős különcöt. Megilletődéssel olvassuk, hogy pl. Pál apostol sátorponyva készítéssel foglalkozott, hogy lehetőleg maga keresse meg a kenyerét s ne szoruljon szeretetadományra. Azonban ha én veszem kezembe a kúriai bíró pennájánál is jobban jövedelmező dikicset és árat s én talpalom az atyafiak saruját: akkor az állásomat menthetetlenül aláástam. A kor követelményei elől tehát elzárkózni nem lehet: mert akkor elseper bennünket.

Nem lesz érdektelen, — bár néhány évvel ezelőtt közöltem már e helyen, — egy, e kérdéshez tartozó epizód felemlítése. A „nagy" Vay József 1818. junius 5-én 2500 frtos alapítványt tett az alsózsolcai egyház részére, hogy annak kamatai a lelkészi és tanítói fizetés javítására szolgáljanak. Alapítólevelének egyik részlete így szól: „Alább írt megfontolván, mennyire kívánná a közjó, hogy a népnek és annak gyermekeinek tanitói s a jó erkölcsökre vezetői a nyomó szükségtől szabadokká tétetvén, díszes hivatalukat bátrabban folytathassák, az A. Zsoltzai Helv. Vallástételt tartó Ekklézsia Prédikátora és Oskola Mestere számára 2500 forintokat a köv. feltételek alatt hagyok." Nos a zsolcai predikátor fizetése az egyháztól ma is teljesen ugyanaz, mint 1818-ban volt; sőt még kevesebb, mert a munkajárandóságot még 1862-ben megváltották, természetesen az akkori munkaárakat véve alapúl: s ímé ez a nagy ember már 100 évvel ezelőtt keveselte a predikátor fizetését „díszes hivatala minél bátrabban való folytatásához." És ma, 100 év multán, az anyagiakkal vívott soha nem látott küzdelmek idején még kevesbbítsük, csonkítgassuk azokat a mindig szerény fizetéseket? Ne rideg, léleknélküli okoskodással, hanem a Nagy Vay József korát megelőző s jövőbe látó bölcseségével gondolkozzunk ez egyetemes, közérdekű kérdésről, mert csak ekként fogjuk anyaszentegyházunk jelenét és jövőjét munkálni! *Román Ernő.*

Egyházkerületünk és a sárospataki polgári leányiskola.

E cimen e lap 26—27. számában egy cikk jelent meg dr. Kiss Sándor úr tollából, amelyre kötelességemnek érzem röviden reflektálni, mivel teljesen hamis világításba állítja be a tényeket. Az egész cikk voltaképen egy erős támadás akar lenni egyházkerületünk „vezérkara," illetőleg püspöke és a miskolci ref. felső leányiskola és leánygimnázium ellen, hogy minő sikerrel?, ki fog tűnni az alábbiakból.

Az egyházkerület nem adhatott segélyt a sárospataki polgári leányiskola fenntartásához, illetőleg nem vehette át ezt az intézetet. Ez mindenesetre sajnálatos tény. De ha a tanácsbíró úr vette volna magának a fáradságot, hogy a püspöki jelentésnek az egyházkerület vagyoni állapotáról szóló részét átnézze, ami pedig az egyház ügyei iránt érdeklődő embernek, főként, ha a nyilvánosság előtt is hangoztatni akarja szavát, elemi kötelessége lett volna, bizonyára meggyőződött volna, hogy az egyházkerület — sajnos — nem rendelkezik anyagi erővel egy új intézet felállítására. De különben a kérdés tárgyalásánál döntő momentumul szolgált az a többek részéről elhangzott vélemény, hogy a beterjesztett költségelőirányzat nem nyújt biztos tájékoztatását arra nézve, hogy milyen terhet kellene egyházkerületünknek magára vállalnia, mert a beterjesztett költségelőirányzatot többen nem találták teljesen reálisnak. Mindenesetre sokkal könnyebben nyert volna megoldást a sárospataki polgári leányiskola átvételének kérdése, ha a község hozzá-

járulása tetemesebb lett volna. Mert az a 3000 K, amit a község megajánlott, igazán nevetséges csekélység azzal az előnnyel szemben, amelyet a község és lakosai élveznének az iskola állandósításával. Hiszen ennél jóval több összeg folyt volna be, ha a tandíjfizetés szempontjából különbséget tesznek a ref. és a más vallásúak között és az utóbbiaktól magasabb tandíjat szednek. És épen itt nyílt volna hálás tér a község vezetői számára, hogy egyszer már a községet is, mely századok óta élvezi egy nagy főiskola előnyeit, anélkül, hogy annak fenntartásához hozzájárulna, számottevő áldozat meghozatalára bírják egy kultúrintézmény iránt. Itt mutathatták volna ki a vezetők egyházunk és iskoláink iránti igaz érdeklődésüket. Ez az érdeklődés épített volna, míg a tanácsbíró úr mostani érdeklődése csak rombolni akar. Le akarja rombolni egyházkerületünk vezetőinek jóindulatát egyházkerületünk egyetlen intézete: a miskolci ref. felső leányiskola és leánygimnázium iránt, amely a tanácsbíró úr szerint „csak az általános oktatás terén hajszol hirnevet és hiú dicsfényével akar bennünket megvakítani."

Súlyos, kemény vádak! Annál súlyosabbak, mert egy egyházmegyei tanácsbíró szájából hangzottak el, aki a sárospataki főiskola gazdasági választmányának is tagja s így mind a két minőségében ott forogván az egyházkerületi közgyűléseken, úgy tűnhetik fel, mint aki közvetlen szemlélet és a viszonyok alapos ismerete alapján mondja ki e súlyos vádakat.

Némi gyanút költ a vádak igaz volta iránt az a körülmény, hogy a cikkíró — ami különben nála nem szokatlan — úgy tűnteti föl ő saját felfogását, mint a közvélemény megnyilatkozását, midőn merészen ezzel végzi cikkét: „így gondolkozik a küzdő sereg, irányítsa ehhez politikáját a vezérkar!" Hogyan? Hát az egyházkerület, mely jegyzőkönyveiben szinte évről-évre megújítva legfőbb kincsének, féltett büszkeségének tartja miskolci felső leányiskoláját, mely újabb meg újabb áldozatokat hozott ennek fejlődéséért, állandóan tévedésben lenne ez intézetének értéke felől és csak „a küzdő hadsereg," recte: a tanácsbíró úr látná az igazat? Másokat megvakítana az intézet „hiú dicsfénye," „az általános oktatás terén hajszolt hirneve," s csak a tanácsbíró úr lenne az egyetlen, aki „a küzdő sereg nevében fel akarja világosítani a tévedésbe merült „vezérkart?"

A gondolkodni tudók és szeretők előtt a kételkedést e merész vádak igazságában alaposabb vizsgálódás nélkül is felkeltheti az a sajnálatos körülmény, hogy egyházkerületi közgyűlésünk június 5-én kénytelen volt megváltoztatni múlt évi 178. sz. határozatát, mely egyenesen a dr. Kiss Sándor zempléni kiküldött javaslatát emelte határozati erőre; éspedig azért volt kénytelen ezt közgyűlésünk megtenni, mert meggyőződött róla, hogy e határozat a dr. Kiss Sándor téves információján alapult. Aki pedig a maga otthonában, az általa jól ismerhetett ügyben tévesen van informálva s az egyházkerületet egy ilyen szokatlan és kellemetlen határozat megváltoztatására kényszeríti, az még kevésbbé lehet helyesen informálva egy kevésbbé ismert s érdeklődési körétől mindenesetre messzebb eső intézet ügyeiben.

A tények igazolják, hogy ez az előföltevés a tanácsbíró úrral, illetőleg véleményével szemben teljesen jogosult. Nem értjük ugyan világosan, mit akar a cikkíró úr mondani a „leánynevelő intézetekhez való visszatéréssel," mert ilyen iskolafajt a mai iskolapolitika nem ismer, aminthogy a cikknek sok kitétele az iskolai viszonyokkal való teljes ismeretlenséget tüntet föl — de mégis úgy látjuk, hogy a leánygimnázium a cikkíró úr szerint „a keretekből eliminálandó, a mi külön érdekeinket nem szolgáló, egyházunk szempontjából csak felesleges és hiábavaló költséget okozó, tehát értéktelen fényt árasztó szerzemény!" Csodálatos, hogy az Egyetemes Ref. Tanügyi Bizottság és Ref. Egyetemes Konvent, ez a legfőbb tanügyi hatóság örömmel és megnyugvással értesült intézetünk ez irányú fejlesztéséről! Vagy talán e hatalmas testületeket is megvakította „a hiú dicsfény?" E testületek felhívták az egyházkerületeket leánygyközépiskolák alapítására s mégis felesleges és hiábavaló költség lenne azok fenntartása? Különben is a tanácsbíró úr elfelejtett utánanézni annak, pedig egyházkerületünk jegyzőkönyvei erről felvilágosították volna, hogy az egyházkerület egyetlen fillérrel sem emelte évi fenntartási hozzájárulását a miskolci intézetnél azóta, amióta a leánygimnáziumot felállítottuk. Pedig a felszerelési költségek a mai viszonyok között igazán tetemesek voltak s ezek nemcsak új terhet nem róttak kerületünkre, hanem mint hasznos és szükséges felszerelési tárgyak jelentékenyen emelték az intézet s így egyházkerületünk vagyonát. Mi épen azt szeretnők, ha nem okozna egyházkerületünknek újabb terhet a leánygimnázium teljes felállítása sem. Épen ezért kértük Miskolc thjf. várostól a leánygimnázium fenntartásához való hozzájárulást, amely már meg is szavazott e célra évi 6000 K segélyt s hiszszük, hogy e segélyt emelni fogja, midőn meglesz leánygimnáziumunknak mind a nyolc osztálya. Mert Miskolc városa tud is, akar is áldozatokat hozni minden szükséges kultúr-intézetért.

Azt azonban legjobb akaratunk mellett sem tudjuk kivinni, hogy egyre jobban fejlődő intézetünk régi helyiségeiben megférjen. Ha intézetünknek minden tervezett osztálya megnyílik, tizenkét osztály elhelyezéséről kell gondoskodnunk s természetes, hogy e 12 osztályt régi épületünkben, amely 6 osztály számára készült, nem tudjuk elhelyezni. Ezért említette volt föl főtiszt. Püspök Úr a kerületünkre váró milliós építkezést, amelyhez gyűjteni kell kerületünknek anyagi erejét. Ám e tervezett milliós építkezés nemcsak a mi megnövekedett intézetünknek biztosítana helyiséget, hanem a tervbe vett tanítónőképzőintézetnek is. Sőt egyúttal azt is eredményezné, hogy internátusunkba 50 növendék helyett 100 növendéket vehetnénk fel, mivel mostani emeletes épületünk tisztán és kizárólag internátusi célokat szolgálna. Meglehet, hogy internátusunk megnövekedését, intézetünknek tanítónőképzővel való kibővítését is csak „felesleges kiadásnak, hiú fény-hajszolásnak" fogja tekinteni a tanácsbíró úr, de meg vagyok győződve, hogy „a küzdő hadsereg," amelynek hangadójaként gerálja most magát, nem osztozik e felfogásában, sőt határozottan tiltakozni fog e szűklátókörű elfogultság ellen. Mert bármilyen fontos is egyházunk szempontjából egy új ref. polgári leányiskola felállítása, tagadhatatlanúl fontosabb, hogy a leánygimnázium útján biztosítsuk a református leányoknak a legmagasabb értelmiségi pályákra való lépését s a közéletben megfelelő elhelyezkedését, másfelől ref. szellemben nevelt tanítónőkkel lássuk el egyházainkat.

(Vége köv.) *Domby László.*

Könyörgés.

— Hadifoglyok istentiszteletén. —

Panaszra és nehéz beszédre
Sereglünk Uram szent színed elébe
Kiket pallosod a pusztába vert ki,
Zsoltárod alig merjük énekelni.

Magas kerítés mi utunkat állja,
Mögötte törten lóg a lélek szárnya.
Sápadt a szívünk és sápadt az orcánk,
Reménység-harmat rég nem harmatoz ránk.

A napok nekünk csak búra születnek,
Szavát se halljuk soha szeretetnek.
Szívtelen ég mint szenvedő borúl ránk,
Fekszünk alatta mint a saját hullánk.

Kiáltó szavunk elnyeli a távol,
Oly messze estünk Tőled és hazánktól.
S már azt se tudjuk, kiket bosszú itt ért,
Magunkért sírjunk, vagy a mieinkért?

Kárpáti tájról Hiób-hírek járnak,
Kárpáti tájon gond virraszt és bánat.
S mit búsult erőnk annyiszor kivédett,
Fekete lábon ott lesked a végzet.

Uram, ki minden bűnre tudsz kegyelmet,
Mi bűnhődésünk mikor elégled meg?
S ki számon tartasz minden fecskefészket,
Mi hajlékunkat engednéd a vésznek?

Uram, szájunkat veri már a fertő —
S halljuk a hívást hiv a magyar erdő.
Halljuk a hívást bús éjszaka-hosszat —
S nem mehetünk, mert lábunk leólmoztad.

Mi pártoltunk el? vagy Te hagytál cserben?
Ó jelentsd magad, Kifürkészhetetlen.
Ó jelentsd magad, mint Nóénak hajdan,
Olajág-hordó hófehér-galambban.

Hogy hinni tudjuk, mint a megfeszített:
Mi keresztünket azért terhesíted.
És sujtó karod ó, csak azért büntet,
Hogy új életre támassz fel bennünket.

Gyóni Á. Géza.

Emlékbeszéd

Perényi Gáborné szül. Ország Ilona felett.

— Irta: *Szikszai Fabricius Balázs.* Latinból magyarra fordította: *Szinyei Gerzson.* —

(Folyt.)

De a gyászos hírt a várparancsnokok és udvari tisztek elővigyázatossága folytán elhallgatták és eltitkolták s haláláig nem adták tudtára az anélkül is gyászos magánosságában sorvadozó úrnőnek. Különben a fájdalom nagyságától lesújtva nem sokáig élte volna túl családjának oly gyorsan egymásután következő temetéseit. Mindamellett még nem egészen két évig élt és ezt az időt a legszomorúbb és folytonos gyászban s azoknak az iszonyú betegségeknek a kinjai közt töltötte el, melyeket a nagy lelki bánat idézett elő. Miért is, ha figyelmesen megvizsgáljuk az ő élettörténetét, úgy házasságban, mint özvegységben eltöltött életét: úgy találjuk, hogy az nem volt egyébb, mint a sokféle egymásután felváltva következő nyomorúságoknak nyillövése és láncolata. Mindamellett is, mindezen nyomorúságok közt emberfeletti erényeinél fogva megerősödvén, Istennek buzgó és gyakori segítségül hivása mellett, hittel, reménységgel és békességes türéssel győzedelmeskedett, úgy hogy semmi súlyos csapás meg nem törte, sem az ő nyomorúsága felett, mint ennek a nemnek a szokása, özvegysége idejében nem jajveszékelt.

Félre téve minden földi gondot és gondolkozást, éjjel és nappal inkább mennyei és halhatatlan jegyesünkhöz, az Úr Jézus Krisztushoz óhajtott eljutni, ebből a hálátlan és nyomorúságos életből minél hamarább elköltözni örök idvezitőnk ölelő karjai közé, férjének kedves társaságába és általában a boldog angyalok lakóhelyére kivánkozván, az örök dicsőség biztos reményében. Végre a betegség mindenfelől erőt vévén rajta a sok gond és búbánat miatt igen gyenge, már egészen összeesett és végkép kimerült testből csendesen szállt el a lélek Tőketerebesen, a Perényiek ősrégi várában, melyet neki férje menyasszonyi ajándékképen hagyományozott végrendeletileg egy másik Diósgyőr nevű vár messze kiterjedő uradalmával együtt.

Elhunyt a folyó 1569. év május 2-án, midőn életének 32-ik esztendejét még nem töltötte be és férjét 1567. év jún. 28-án elvesztette. Biztosan hisszük, hogy az ő diadalmas lelke a mennyeiek dicsőült társaságában teljes boldogságot nyer, minthogy azzal az Istenben vetett hittel, erkölcsi tisztasággal, ártatlansággal és béketűréssel költözött el ebből az életből, hogy az utolsó időben, jobb felől, minden bizonnyal meghallandja az Isten fiának kedves szavát, mellyel az atyának áldottai ünnepelyesen meghivatnak annak az országnak jogába és birtokába, mely előre elkészittetett a világ fundamentumának felvettetése előtt. Mert erkölcsi bizonyítványa, melyet kinek kinek ama bíró itélőszéke elé kell vinnie, igen soknak és pedig kitűnőnek fog találtatni, úgyhogy az ő életpályája úgy tekinthető, mint valami gyakorlóhelye a legkitünőbb s utánzásra legméltóbb női erényeknek. És talán nem helytelenül lehetne összehasonlítani, noha szerencséjök nem hasonló, Helénával, ama legkeresztyénibb császárnéval, aki, nagy Konstantin császárnak volt az anyja, egy igen szent életű és a keresztyén vallásért élő-haló asszony volt, kiről azt irják, hogy nem nyugodott addig, mig fiát minden lehető kérésekkel és intésekkel a keresztyén hitre és vallásra nem téritette. Midőn azért egy ilyen előkelő, kegyes, jótékony, kipróbált erényű asszonytól megfosztatott nemcsak az egyház, melynek bőkezű dajkája volt, hanem az iskola is, melyet édes anyai szeretettel karolt fel és pedig a tudományokra igen kedvezőtlen és mostoha időben: méltán nyilvánítjuk komoly lelki fájdalmunkat őszinte sóhajtozások közt Méltóságos uraim, Tekintetes nemesi rend, Tisztelendő férfiak és különösen te jeles ifjúság, aki a magasabb tudományok művelése közben nem kis nehézségekkel küzködöl és búsúltodban már el is kezdetted a tudományok ezen székhelyének a védelmezését.[5]

[5] A Perényi Gábor halála után az ifjuság a Perényi-féle adományok és járandóságok megerősitéseért folyamodott Miksa királyhoz, aki nemcsak kérelmöket teljesitette, hanem azon felül, hogy az ifjúság iránti szeretetteljes hajlandóságát kimutassa, még úgy intézkedett, hogy részökre évenként 40 köböl buza, 4 hordó bor és 4 oldal szalonna szolgáltassék ki a várból. L. Sz. G. A sárospataki iskola fekvőségét a XVI. és XVII. században. Sárospataki Ref. Lapok 1912. évf.

Mert a főurak, akik ennek a siralomra jutott országnak a romjai közt megmaradtak, kötelességeikről teljesen megfeledkezve, semmivel sem törődnek kevésbbé, mint azzal, hogy a meg nem vesztegetett vallásnak és a felsőbb tudományoknak a birtokállománya épségben adassék át az utókornak, Cyclopsaik és Centaurjaik táplálására inkább áldoznak és adakoznak, mint a tudományok ápolására. Hogy mily forrásból származik a fonák gondolkozásnak ez a botor hebeburgyasága, hogy ne mondjam vaksága, látjuk. Ugyanis, minthogy a tudományokhoz nem értenek és tudatlanok csaknem mindnyájan, akik most csüggedező hazánkban a főhatalom birtokában vannak, sem az igazi tudományosság nagy érdemét és előnyét becsülni nem tanúlták meg, sem pedig a tudományoknak és szépművészeteknek a köz- és magánélet irányitásában való hasznos és sikerrel járó voltát nem láthatják be, mert semmi, vagy igen kevés ismeretet szereztek azokban.

(Vége köv.)

Felnőttek oktatása falun.

— A sárospataki egyházi konferencián, május 28-án tartott előadás. —

Az én szeretett barátom, Nagy Béla tanár úr, meglehetős kényes helyzetbe hozott engemet, azon megbízásával, hogy a falusi felnőttek oktatásáról tartsak most előadást. Kétféle lehetőség állott előttem: vagy egyszerűen elméleti okoskodáson épitem fel s adom elő mondanivalómat; vagy egészen nyers őszinteséggel, a hétköznapi élet tennivalójával számolok be. Előbbi esetben úgy járok el, mint a német egyetemek doktorándusairól hallottam, hogy t. i. összeszedik a szakmabeli könyvek sokaságát, szép sorjába rakják megfelelő nagy asztalra, aztán a vonatkozó helyeket kivonatolják, összeállítják, jelezvén szerzőjök sokaságát, amellyel bizonyságát is adják búvárkodásuk széles terjedelmének, olvasottságuknak, szakismeretöknek s meg is kapják az óhajtva-várt titulust; — az utóbbi esetben, *az életnek* nevezett mozgást és ható okokat mutatom fel, a mint magam is birkóztam velök. Ez bizony nem lesz olyan szép, mint egy májusvégi hangulat, de hát az élet, e goromba mester, májusi fagyokkal is szokott kedveskedni s mosolyogva nézi, ki bírja a próbát.

Hát én sokat kisérleteztem a felnőttek oktatásával. Sőt azt is mondhatom, hogy egész életem kisérletezések sorozata minden téren, a mindennapi fűtőanyag és melegítő eszköztől, az értelmi és erkölcsi hatások meglátásáig. A magam életén is, a másokén is. Éppen e szempontból, előre is szíves elnézést kérek, ha általánosítások helyett, a magam próbáival is is előhozakodom.

Két főpont körül csoportosítom mondanivalómat. Az első az, hogy *mire kell oktatni a felnőtteket falun?* A második az, hogy *minő modorban lehet ezt az oktatást végezni?*

Az első kérdésre azt felelem egy szóval: — *élni.* Vagy kibővítem még két szóval így: *emberi módon élni.* Sőt, amennyiben mi Krisztus követői is volnánk, keresztvíz szerint legalább, ez volna talán leghelyesebb felelet: *Krisztus szerint élni.* Hiszen a mi emberi életünk mintája, örök mintája: — Krisztus, kiben vala az élet teljessége. Tehát úgy élni, hogy kialakuljon benne, testében-lelkében az élet teljessége, az öszhangzatos alkotó erők, melyek munkáltak Jézusban s a melyek képesitik Jézus tanítványait Isten gyermekeivé.

Ámde minden oktató csak azt taníthatja, a mit maga tud. Ez a kiinduló pont. „Aki nem tud arabusul, nem beszélhet arabusul.“ És itt meg kell állanunk egy kevéssé.

A lelkészi hivatás, a mester meghatározása szerint, elsősorban tanítás, oktatás. „Elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket, tanítván őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam néktek.“ Az értelem súlya bizonyára ezen van: *„megtartsák mindazt, a mit én parancsoltam néktek.“*

A Krisztus parancsolatai mind életre segítők és tiszták. A Krisztusban megjelent emberi életteljességet megismerni s ez ismeretet a gyakorlati életben valóra váltani, már a lelkészképzőben, — ez adna lehetőséget, a felnőttek oktatásához, falun és városon. Hogy ilyen kiindulópontot nyer-é egy lelkésznövendék, hogy ilyen útravalóval indúl-e neki a széles világnak, tanítani minden népeket, — hogy az élet megéléséről, értékéről, tartalmáról, krisztus eszménye van-é? — erre igazán pergőtűz-feleletet ad a mai bestiális életrombolás. A mi krisztusi *életre* viszen, arról körülbelől legkevesebb szó esik iskoláinkban, lelkészképző intézeteinkben. Hiszen csak most kezdik hangoztatni, — azaz már el is hangzott, hogy az istenadta tehetségek fejlesztésének, munkájának kell alkalmat adni a nevelésnél. Hiszen csak most kezdik hangoztatni, — azaz már el is hangozták, a katonai leszerelést, a tömeggyilkosságra szakszerűen nevelés évezredes átkát s a még tökéletesebb pusztításokhoz való előkészítés módjairól beszélnek, tárgyalnak a népek vezetői s a keresztet használják dicsőítő jelvényül! Hol vagyunk hát még azon krisztusi közérzülettől, mely szerint a mi lelkészi hivatásunk, de általában a nevelés célja minden vonalon: *az élet teljessége* . . . Hogy mi egy fenséges világban élűnk, már itt e földön is s telve van a föld, a lég, a végtelenség lehetőségekkel életünk teljességéhez s e lehetőségeket megismerni, felhasználni: — egyéni és társadalmi berendezkedésünknek egyedűli föladata.

Ily körűlmények között ugyan mire oktathassa a lelkész falusi gyülekezetét? Hiszen maga is csak úgy tapogatózik, mint az a bibliai vak, kinek látását Krisztus megnyitotta s „látja vala az embereket járni, mint valami fákat.“

Jómagam is ilyen felkészültséggel indúltam el a felnőttek oktatásához s midőn ezt nagyon érezve, keserűségemet egy cikkecskében kiöntöttem a régi jó *Protestáns*-ban, egyik megboldogúlt nagyhírű tanárom orvosszerűl azt ajánlotta, hogy le kell vállamról venni a palástot. Később ugyan maga is belátta, hogy az ilyen orvosság rosszabb a betegségnél, de a dolog maradt a régiben. A bajt mindnyájan érezzük, — e mi mostani összejövetelünk is mintegy orvosi konzilium — s az is jó, hogy már ilyeneket is tartunk; csak úgy ne járjunk, mint az alkohol-ellenes kongresszusok, hol napnál világosabban — a mint mondani szokták — bebizonyítást nyert, hogy a korcsmázás az ördögök gyűlésén elnöki tisztet visel és a vezető politika mégis, vagy tán éppen azért oda jár udvarolni. A szesz elsőrendű közgazdasági érdek.

Én nem tudok elég hálát adni a jó Istennek, hogy még diák koromban útamba hozta Channing Vilmos amerikai volt lelkész és író mélységesen krisztusi lelkét, mely lélek fénye nyitogatta látni

vágyó lelkemet, az élet teljességéhez. Channing értekezései, jellemrajzai, vallásos és társadalmi tárgyú felolvasásai, amerikai modorú egyházibeszédei, melyek sok nyelvre lefordítva, százezer lelkeket termékenyítettek meg a legnemesebb ható erőkkel s melyeket még magyar nyelven megjelenésök előtt bold. Szász Károly ismertetett, mélységes tisztelettel és hódolattal a nagy szellem iránt s főként a mi lelkészeink figyelmébe ajánlva, — ez a teremtő szellem ösztönzött engem is, hogy már káplán koromban hozzáfogtam a felnőttek oktatásához falun. Őszintén beismerem, hogy gyarló kisérletezés volt biz az, határozatlan tapogatózás, tárgyára és előadására is, de nyugodni nem hagyott, az élet megfigyelésére ösztönzött, emelt felebbfelebb, hogy a nagy élet bonyolult, csodás hatásait, összeköttetéseit, minél nagyobb körben, minél tisztább megkülömböztetéssel, egybefüggéssel keressem és lássam meg.

Úgy mondjuk, hogy a Biblia az élet könyve. Krisztus azt mondja magáról: *én vagyok az élet.* Tehát nekünk, magunkra nézve is, gyülekezetünk tagjaira nézve is, emberi életünk megélhetése végett, a Biblia életét kell alaposan ismernünk és ismertetnünk. Nem tantételekre van az életnek szüksége, a fülek viszketegsége miatt, hanem mennyei fényre és melegre, az élet ápolása végett. Azonban a Bibliában élő életet csak úgy láthatjuk meg, úgy érthetjük meg, ha a természetben megnyilvánuló életjelenségeket is lehető alaposan tanúlmányozzuk. Az ember élete, főként anyagi élete a világéletbe foglalt egységnek egy beleilló részlete csupán. A mi életünk állandó hatásoknak van kitéve, közel és távolról, fejlődésre, vagy sorvadásra. E hatásokat felhasználnunk, vagy elkerülnünk kell. S ha nem ismerjük őket, úgy nem használhatjuk fel, vagy nem kerülhetjük el ártalmukat. Minél tisztábban látjuk és értjük az élethatásokat magunkban és másokban, annál tisztábban látjuk és értjük a Biblia életét is, értelmi és erkölcsi vonatkozásaiban. Mindig azt láttam és úgy olvastam, hogy az igazi átfogó nagy lelkek mind leborúlnak a Biblia fensége előtt s mindig gyanús az az öntetszelgés, mely a Bibliát lemosolyogja s szeme látása homályos, azért homályos előtte a tárgy.

Ezeket el kellett mondanom, ha komolyan veszem azt a kérdést: mire oktassuk a felnőtteket falun? Először a magunk életével kell tisztába jönnünk, még pedig *Annak* vezetésével, ki előttünk mindenkor *Út, Élet és Igazság*. És ezt kell bevinni népünk lelkébe, mert e nélkül bármire oktatjuk is, a legtudományosabb felkészültséggel is a lövészárkok nyomorék töltelékei lesznek.

A Bibliáról pedig nekem az a nézetem, hogy az emberileg élni tanító könyv, — legalább itt kint az életben, ha már az iskolákban csupa keresztfaragásból áll is. Tudóskodó szőrszálhasogatások helyett, hasznosabb volna, az ősidők földrajzi-, művelődési-, vallási viszonyaiba bevezetni az ifjúságot; ez igen vonzó és és élvezetes tudomány, az újabb ásatások, kutatások, emlékek révén, mióta a felírásokat is tudják olvasni, mintha egy eltemetett világot támasztottak volna fel. Én legalább végtelen gyönyörrel és tanúsággal olvasgattam az ilyen könyveket, a milyenek már magyar nyelven és magyar fordításban is, sok kötetben, megfelelő képekkel világositva forognak közkézen s széles látókört adnak a léleknek. De főleg a Biblia életigazságait erősítik a magunk lelke előtt is és tanításunknak hatóerejét fokozzák. Én egész papi működésem alatt a bibliamagyarázatra, vagyis a Bibliában lüktető emberi életre fektettem a fősúlyt, életmintákat mutattam fel a testi-lelki élet fejlődésére, erősítésére, — vagy azon akadályokat, melyek az élet teljességének útjában állanak. Oktatásomnak központja, tengelye, mindig az isteni kijelentések könyve volt; abban látta lelkem a megtartó igazságokat s arra törekedtem, hogy gyülekezetem tagjai is abban lássák.

No most már, mint nap körül forognak annak bolygói, ily bolygóknak láttam a Biblia körül minden tudnivalót. egymásraható erővel, hogy életet ápoljanak, erősitsenek s teljességre juttassanak. Itt is magunkat kell kiképeznünk, úgy a testi, — mint lelki fejlődésre tartozó dolgokban, nemcsak kiképezni pedig, hanem azokhoz is szabni járásunkat, kelésünket, mert nem lehet a tudományt és lelkészi működést hatásosabban kigúnyolni, mintha életünkkel nem igazoljuk tudományunkat és lelkészi dolgainkat. Ezt nevezi Jézus szentlélek ellen való bűnnek. Tényeink, életre vezető tényeink, némán is hangosabban tanitanak, mint minden magasra ágaskodó tudományunk.

Hogy aztán teljes felkészültséggel is, miket és minő sorrendben tanítsunk a felnőtteknek falun?... azt a helyi viszonyok állapítják meg. Mindent, amire szükségök van s mindig azt, amire legnagyobb szükségök van. „Ars longa — vita brevis", mondták már régen. A tudnivaló határtalan, — az idő rövid. Csak a testi fejlődésnek minő széleskörű szükségletei vannak! Mennyi sok ami nincs és mily kevés, ami van! A tiszta és tápláló étel, ital, öltözet s ezek megszerzésének, felhasználásának utja-módja: mily tudást, oktatást kíván. Lakás, köztisztaság házban, udvaron, utcán; gyalogjárók, szekérútak, mezei gazdálkodás sokféle ágaboga, a növény- és állati élet egymásra hatása s ezek együttes hatása testi életünkre: — a munka és pihenés, beosztás és felosztás az időszaki teendőkben: — szóval az anyagi élet isteni törvényének megértése és alkalmazása, mily teret adnak az oktatáshoz. A tanuláshoz is azonban. Mert minél többet tudunk, annál több tudnivalóra bukkanunk. S minél többet tudunk, annál több gyönyörűségre bukkanunk. Annál szebb lesz az élet és annál erősebb vágy sarkal, hogy a bennünk levő világosságot terjesszük másokba is, mert csak ott lehet emberileg élni, ahol az emberek világosságban járnak. Ott értik meg a kölcsönösség nagy, áldó élettörvényét, ott értik meg a Biblia életét. A természettudományi társulat füzetei és kiadványai, — az országos közegészségügyi egyesület füzetei és kiadványai, a tud. akadémia kiadványai, — a gazdasági téren a Magyar Gazdaszövetség füzetei és kiadványai, egyebeket elhallgatva, igen hasznos tanulnivalókat és mondanivalókat nyujtanak s mint források és patakok a folyókat, úgy táplálják lelkünket népünk oktatásának anyagi terein.

A szellemi tér, az erkölcsi tér, szintén oly széles, oly tágas. Az okok és hatások és eredmények keresése, rajtunk kívül és bennünk. Értelmünk, kedélyünk élete és erői: amiket létrehoztak, összegyűjtöttek s amikről beszél a történelem, költészet, bölcsészet, elméleti és gyakorlati tudományok külömböző szakai s legmagasabb csúcson az erkölcsi élet számtalan vallásalakokban megjelenő és munkáló erői: — mily rengetege az életjelenségeknek, nagy vonásokban is, hát még részletekben. S nekünk, lelkészeknek, e té-

reken járnunk kell s vezetnünk a ránk bízottakat. Ezt a terhet, ezt az igát vesszük vállunkra a lelkészi palásttal s ha gyengék vagyunk, Isten a gyengékben szokta megmutatni a maga nagy erejét.

Ma már kezdik emlegetni a népet ott is, hol a nép nem volt egyébb, mint ágyútöltelék. Kezdik emlegetni a gyermekek védelmét, — ámbár e védelem, ez oldalon nagyon gyanús, célját illetőleg. Katonának kell, kard élére kell. Az emberibb emberek más értéket keresnek az életben s ez értékek felszinre hozásában kell közremunkálnunk nekünk, lelkészeknek, Krisztus szerint.

(Vége köv.)

Andrássy Kálmán.

KÖNYVISMERTETÉS.

Jánosi Zoltán debreczeni ref. lelkész: Papi dolgozatok. X. kötet. Alkalmi egyházi beszédek. Ára 10 korona. Debrecen. Hegedüs és Sándor kiadása. 230 lap.

Jánosi egyike a legtermékenyebb egyházi íróknak; mint ígehirdető, föltétlenül vezet, aránylag rövid idő alatt immár a tizedik kötetét bocsájtván közre ígehirdetői munkásságának. Dicsérettel kell mindenekelőtt megemlíteni a mű külső alakját, nyomását, papirosát, terjedelmét és hozzáarányitott árát, amelyek most a háború negyedik esztendejének végén igazán minden elismerésre méltóak. Ami a mű tartalmát illeti, az 15 beszédet tartalmaz, elő- és utóimákkal, adventi, farsangi, konfirmációi, új kenyéri úrvacsoraosztási, majd általában háborús alkalmakra és jelleggel; egy közülök „épitkezési baleset" alkalmából iródott és mondatott el s talán ezt az egyet lehetne helyesen „alkalmi" beszédnek nevezni, mivel sem az egyházi év ünnepi fordulóira, sem egy olyan esztendőkre terjedő „alkalom", mint a világháború tanulságaira épülő és vonatkozó beszédek nem nevezhetők homiletikailag „alkalmiak"-nak. De nem ez a lényeges Jánosi könyvében, hanem az ő sajátos homiletikai világnézete és irói egyénisége. Ismeretes, hogy Jánosi magát szociális ethikai ígehirdetőnek tartja s igyekszik is beszédeiben annak bizonyulni. Egész ígehirdetésének központi gondolata az Isten országa, vagy az „Isten-ország" — ahogy ő mondja. Ez az Istenország az emberek egyetemes és egyenlő istenfiúságának és testvériségének országa, amely az emberek szivein át a világba árad, mint rendeltetési célja felé, a nemzeti és nemzetközi életbe, a jogrendbe, intézményekbe, a gazdasági, politikai, társadalmi élet tevékenységeibe. Ezzel a világot az igazság, szabadság, egyenlőség, testvériség és békeség országává teszi. (15. l.) Ez az ország *eredetét* és *jellegét* tekintve: *isteni, mennyei ország*, Isten akaratából, kijelentéséből származik s Isten akarata a lényege, amely Jézus Krisztus életében, tanításában, váltságművében lesz előttünk nyilvánvalóvá; de viszont *célját, rendeltetését* tekintve *földi* ország, mert épen az a célja, hogy a földet Isten királyságává tegye, Isten akarata alá rendelje, Isten dicsőséges életének szinterévé változtassa. Ebben különbözik Jánosi a szociáldemokrácia materialista-atheista felfogásától s annak ábrándképeitől s ebben közeledik és egyezik meg Kálvin theokráciájának gondolatával. A hittani háttere beszédeinek az orthodoxia eszmevilága s ez az eszmevilág akar érvényesülni a jelen, a modern élet aktuális társadalmi kérdéseinek megoldásában.

A főkérdés természetesen épen az, hogy a modern élet, a modern társadalom és az orthodox eszmevilág hogyan *köttetik össze*, hogyan veri az ígehirdető a kettő között a *hidat*, amelyen át az utóbbi az előbbit áthassa, megtermékenyitse, meggyógyitsa és újjászülje? Ugy találjuk, hogy Jánosit ez a kérdés — a homiletikai problema — nem izgatja. Az ő hitének eszmevilága ránézve olyan tények, valóságok világa, amelyekre ő egyszerüen hivatkozik, amelyeket emleget, amelyek előtt hódol, amelyekre néha rámutat. De nem lát ebben az eszmevilágban olyan *értékrendszert*, amelyből a gyakorlati keresztyén élet motivumait és quietivumait kovácsolná s valósággal belevinné az élet harcába. Jánosi fejteget, leir, előad, de nem látszik arra igyekezni, hogy épitsen, rábirjon, elhatározásra inditson. Az ilyen következmények levonását hallgatójára bizza. Pl. a kötet harmadik beszédjében (Keresztelő János mennyországa) tudós vitát rendez az „Istenország" és a „mennyország" egyezése fölött (31. l.), azután nagyon érdekesen párhúzamba állitja a Lukács ev. által Keresztelő Jánosra alkalmazott prófétai hasonlatot Ker. János működésével, ebbe a párhúzamba belemagyarázza a maga szociális teoriáját, kifejti a katonáskodással szemben való helytelenitő véleményét, mindezekből kihozza Ker. János és *Jézus* menyországának „gyönyörű szép eszméjét": ekkor szembe állítja vele a mai fertelmes világot és ámént mond. Mintha az ideál (Isten országa) és az ellentétes állapot (a fertelmes jelen) felmutatásával az ígehirdető teljesitette volna feladatát! Hiszen az ő feladata *most* következik: *miképen* lehet gyarló, bűnös, szenvedő embereknek e fertelmes jelenből átlépni az eszményi valóságba, *hogyan* kell azt megvalósitani, *miben* nyújtja hozzá Isten az ő segitő kezét, *hogyan* ragadjuk azt meg, etc.? Jánosi épen ezekkel a dolgokkal, az *értékgondolatokkal*, a segitőeszmékkel, a motivumokkal és quietivumokkal nem törődik.

Az ő ígehirdetése lehet érdekes, egyéni, részleteiben tudós, vagy szép, de nem eléggé *építő* ígehirdetés, mert nem törődik az ígehirdetés épitő jellegével. Pedig Jánosi aranyszavakat tud mondani erről. Pl. a 141. lapon: „Az élet és az evangélium egymásnak vannak, egymásért vannak". Itt „*Az ember és a borjú*" c. beszédében, a kötetnek legérdekesebb darabjában az egyházi beszéd *aktuálitásáért* harcol Jánosi, vitatkozik azokkal, akik az evangéliumot a korszellemtől légmentesen el akarják zárni, — de ime mégsem arra törekszik, hogy a napi kérdésekben tükröztetve az evangéliumot, a testvérek gyülekezetében épitsen vele, hanem ez a beszéde a *névleg keresztyén, tényleg pogány világ* kárhoztatása, az aranyborjú imádás és az emberáldozat az aranyborjúnak: a mai társadalom prófétai, de negativ ostorozása. És itt tetszik ki, hogy Jánosi sajátos ereje épen ebben a negativ oldalában van. A jelen viszonyok birálata, ostorozása, a hiányok feltárása, a bűn és gonoszság leirása és kárhoztatása, — egy meglehetősen szétfolyó, határozatlan „Istenország" — szabadság, egyenlőség, testvériség, béke — ideál hangoztatásával ellentétbe állítva: ez az ő ígehirdetői világa. Ugy látszik, nagyon szereti Keresztelő János zordon egyéniségét. Ez nem is csuda, mert határozottan van Jánosiban rokonlélek a pusztai prófétáéval. Ép olyan nemes, de épen olyan negativ ígehirdetés az övé is.

A könyvben vannak érdekes és szép részletek,

Ilyen az 53. lapon a „kétlelkű“ keresztyénség találó, sőt művészies leírása és jellemzése; a 192. s köv. lapokon az úrvacsora kálvinista értelmezésének rendkivül világos, egészséges s mély és hatásos fejtegetése. (Bár a 198. lapon azt a különös megállapitást olvassuk, hogy „Kálvinnak az úrvacsora tanában csak a nyelvezete *lutheránus*, felfogása ellenben *zwinglianus*.“ Kálvin felfogása talán *több* ennél!) — Vannak a könyvben olyan részletek és kijelentések is, amelyek kihivják a kritikát. Ilyen a Jánosi *csodaelmélete* a 48—49. lapokon, amelyben a bibliai csodákat és a csodálatos természeti világtörvényeket összezavarja; ilyen a 156. lapon *Troeltsch* ellen csattanó támadása; ilyen az a kijelentése, hogy a „világbéke az emberi természetben gyökerezik“, (64. l.) amely sajnos, nem nagyon bizonyos; ilyen az a különös kijelentése, hogy „mindenkinek legszentebb joga, hogy bolondokat beszéljen“ (48. l.) etc. Szellemes, de téves a kánai csoda magyarázata (91. l.) mert Jánosi szem elől téveszti az evangeliumi elbeszélésben „az ő órája“ és a „jel“ kifejezéseket (Ján. ev. 2. r. 4. és 11. v.), amelyek kétségtelenné teszik, hogy ez az elbeszélés a *Krisztus életadó halálának jelképe*. Meg kell még emlitenünk azt, hogy Jánosi sűrűn szeret idézni költőket és bölcseket (Arany egyik verséről miniatür esztetikai tanulmányt ir egyik beszédjében), azonban ha már idéz, általában idézhetne sulyosabb, maradandóbb mondatokat még a nagyszabásu iróktól is. *Nyelvezete, stilusa* tőrőlmetszett, zamatos, erőteljes, szép, zengő magyar beszéd. Szereti ugyan az ilyen összetett szavakat: „Istenország“ „Békeségkirályi“ „Gyermekalázatosság“ stb., amik véleményünk szerint nem is magyarosak, nem is szépek. Könyve igen tanulságos, érdemes a komoly tanulmányozásra. *M. S.*

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Gyászhir.** *Tolcsvai Bónis Bertalan*, Borsodvármegye alispánja, az alsóborsodi ref. egyházmegye világi tanácsbirája, a mezőkeresztesi ref. egyházközség főgondnoka, a III. oszt. vaskoronarend tulajdonosa június hó 25-én hosszas szenvedés után életének 66-ik évében elhúnyt s 27-én Szalonnán temettetett el. A hivatásának élt, egyházát s vallását szerető férfiú emlékezete legyen áldott!

— **Lelkészbeiktatás Ozdon.** Az ózdi missziói egyház új lelkészének: *Komjáthy* Aladárnak beiktatása jún. 30-án ment végbe. Mint esperesi megbizott, *Molnár* József s.-velezdi lelkész intézett meleghangú beszédet az új lelkészhez, adott neki atyai tanácsokat, s kérte működésére buzgó imádságban az Istennek áldását. Ezután *Zsóry* György vil. tanácsbíró és egyh. főgondnok intézett hatalmas, szép beszédet az új lelkészhez; *Kádár* Kálmán községi jegyző a presbytérium nevében üdvözölte őt, mire a lelkész rokonszenvesen válaszolt, igérvén, hogy teljes erejéből fog az ózdi missziói egyház felvirágoztatásán munkálkodni. Majd a szószékről tartotta meg beköszönő beszédét, a díszes hallgatóság nagy figyelme mellett. A gyülekezeti éneklés elhangzása után bevonult a templomba *Turóczy* Pál főesperes vezetése alatt az ózdi ág. ev. missziói egyház presbytériuma s az agg főesperes meleghangú beszédben üdvözölte és kérte az ifjú lelkészt, hogy elődjéhez hasonlóan törekedjék a két prot. egyház testvéri összetartozandóságának munkálására, a mit ő örömmel igért meg. Ez alkalomból *Borbély* Lajos orsz. képviselő, a nemesszivű emberbarát, 3000 K-t adományozott az ózdi missziói egyház egyházfentartási alapjára, a melyet a hivatása magaslatán álló presbytérium a múlt évben, a reformáció 400-ados évfordulója emlékére alapított. Az Úr áldása legyen továbbra is a hű munkásokon!

— **A felsőszabolcsi ref. egyházmegyében,** a Vás Mihály lemondása folytán megüresedett esperesi állásra *ifj. Görömbei Péter* mándoki lelkész választatott meg 39 szavazattal, Kun Szabó Gyula berkeszi lelkész 6 szavazata ellenében. Világi tanácsbíróvá pedig Dr. Piskóty Ferenc kir. jbíró választatott meg 33 szavazattal dr. Soltész Endre tszéki bíró 13 szavazata ellenében. A jeles képzettségű, nagy munkaerejű új esperest, a derék apa méltó fiát, e szép kitüntetés alkalmából igaz szeretettel üdvözöljük!

— **Lévay József temetése.** Lévay József temetése f. hó 7-én, vasárnap délután 3 órakor nagy részvét mellett ment végbe; a kultuszkormányt Radnay Rezső miniszteri tanácsos, a M. Tud. Akadémiát Ilosvay Lajos nyug. államtitkár, a Kisfaludy-társaságot Kozma Andor, a Petőfi-társaságot Pakots József képviselte. A gyászszertartás a Hunyadi-utca 4. sz. házban kezdődött, a hol Tüdős István püspök mondott imát. Ezután a koporsót a megyeháza udvarára vitték, ezrekre menő közönség sorfala közt; itt a szertartás a megye és a város előkelőségeinek jelenlétében a miskolczi vasgyári dalárdák énekével kezdődött, utána Tüdős I. püspök búcsúztatta az elhúnytat, majd a kormány és a tudományos és irodalmi társaságok képviselői mondtak búcsúbeszédet. Ezután a koporsót külön vonatra tették és Sajószentpéterre szállitották, ahol a szülőházban búcsúztatták el; a temetőben a vármegye nevében dr. Görgey László főjegyző mondott az egykori alispánnak Istenhozzádot. Áldás és béke lengjen porai fölött!

— **Lelkészértekezlet a Bodrogközön.** Az alsózempléni egyházmegye bodrogközi köre f. hó 10-én *Páczin*ban nagy érdeklődés mellett tartotta meg f. évi lelkészértekezletét, amelyen 14 rendes, 1 s.-lelkész, 1 f.-zempléni lelkész és 2 pataki tanár vett részt; több lelkészt, mint terményátvételi biztost, épen e napra hivott be tanácskozásra Helmeczre a szolgabiró s azért nem lehetett jelen az értekezleten. Az értekezletet, Virág Béla k.-helmeczi lelkész buzgó imádkozása után, *Keresztúry* József értek. elnök nyitotta meg hosszabb, mélyenjáró beszéddel, a melyben végigtekintett a háború külső és belső pusztításain, külső és belső ellenségeinken s e sok pusztítással, ellenséges törekvéssel szemben a lelkészeket fokozottabb belmissziói tevékenységre, különösen a szövetkezeti ügy felkarolására buzdította. Miután Karászy Benő kövesdi lelkész az értekezlet jegyzőjévé, Csorba F. pedig pénztárnokká megválasztatott, elnök a mély fájdalom és igaz elismerés hangján emlékezett meg *ifj. Bálint* Dezső k. helmeczi lelkésznek elhunytáról; emlékezetét az értekezlet jegyzőkönyvében örökíti meg s fölkéri utódát: Virág Bélát, hogy a jövő értekezleti gyűlésen fölötte emlékbeszédet tartson. Ezután *dr. Rácz* Lajos sárospataki tanár tartott „Szegénység és gazdagság a bibliában és az életben“ cim alatt előadást, a melyet a gyűlés elismeréssel fogadott. *Haraszy* Károly bacskai lelkész tartalmas előadásában a prot. sajtó fontosságát ismertette s az új ref.

sajtóegyesület pártolására hivta fel lelkésztársait; indítványa fölött élénk, beható eszmecsere indult meg s végül is határozatba ment, hogy minden gyülekezet lépjen be (minden 500 lélek után külön) alapító tagnak a sajtóegyesületbe s rendezzen gyülekezetében sajtóvasárnapot; hasonlóképen föl kell hívni a jobbmódú egyháztagok figyelmét a Bethlen-nyomda részvényeire. Utolsó tárgy az egyházlátogatási intézmény birálata és korszerű reformja volt, mely az elnök előterjesztése után több oldalról beható megvitatásra vezetett, miközben az esperesi és püspöki egyházlátogatás is — mint kivánatos és üdvös dolog — bevonatott a tárgyalásba; általában az a felfogás domborodott ki, hogy az egyházlátogatást legcélszerűbben, legnagyobb erkölcsi haszonnal az esperes végezheti, a nagyobb egyházmegyékben 3—4 évi turnusokba osztva; az elnökből, jegyzőből és Janka K. cigándi lelkészből álló bizottság küldetett ki, hogy az értekezlet munkálatát ily szellemben kidolgozza. Az értekezlet a taníttatás gondjai alatt roskadozó szülék megsegítése céljából kérni fogja a főiskolai igazgató-tanácsot, hogy addig is, míg az internátus létesülhet, a főiskolai lakószobákat újra nyissa meg a lelkészek és tanítók fiai előtt, továbbá felhív minden egyes lelkészt, hogy a magyarság megmentése céljából gyülekezetében alakítsa meg a fogyasztási, gazdasági és hitelszövetkezetet. A 4 óra hosszáig tartó gyűlésezés után az értekezlet tagjai Csorba F. lelkész szivesen látott vendégei voltak, akinek viszont a gyülekezet tagjai készséggel siettek támogatására a vendégszeretet erényének gyakorlásában. Akik ismerik Páczint, úgy jellemezték előttünk a gyülekezetet, hogy áldozatkészségben, papszeretetben az első helyek egyikén áll. Az Isten áldja meg őket, buzgó munkás papjokkal egyetemben továbbra is!

— **A középiskolai tankerületek** új beosztást kaptak f. hó 1-től. Az új beosztás szerint a *miskolczi* ref. főgimnázium, amely eddig a debreczeni tankerülethez tartozott, ezután a kassaihoz osztatott be; a sárospataki főgimnázium ezután is a debreceni tankerülethez fog tartozni.

— **Hősök halála.** *Mády Sándor* hadapródjelölt, főgimnáziumunknak egy kiválóan szorgalmas és tehetséges növendéke, aki 1917. tavaszán — besoroztatása folytán — előbb a VII. osztályból, majd az érettségi tanfolyam végzése után, az érettségi vizsgálaton is jeles bizonyítványt kapott, a Piave-folyó mentén vívott véres harcokban a hazáért hősi halált halt. Emlékezete élni fog mindnyájunk szivében!

— **A pataki egyházi értekezletnek** anyagi eredménye is várakozáson felül szép lett. 741·21 K pénztári maradvánnyal záródtak a számadások; ez összegből 100 K-t adott a rendezőség a betegsegélyző egyletnek, 641·21 K pedig a főisk. tápintézetben létesítendő Kálvin-alapítványhoz csatoltatott. Az értekezlet céljaira adakozni kegyesek voltak: Készpénzt: dr. Szerváczy Imre (Dunavecse) 34 K, Kovács István (Onga) 4 K. Asztali bort: Erdőbényéről dr. Asztalos K. 5 l., Danyi J. 22 l., Tolcsvai Nagy Barna 10 l., Sárospatakról: Csajka E. 5 l., Halász D. 3 l., Hodossy B. 4 l., Katona Gy. 10 l., Láczay Sz. Lászlóné 5 l., Nagy Gábor 5 l., Végh Bertalan 10 l., Makláry P. Miklós 3 l., Törkölyfőző-szövetkezet 2 l. törköly, Bálint Dezső 4 palack, Danyi József 9 palack. Fogadják mindnyájan a theol. tanári kar hálás köszönetét! Sárospatak, 1918. június 30. Nagy Béla, th. dékán.

— **A sárospataki főgimnázium igazgatósága** részéről lapunk legközelebbi számában közzétett *két pályázati hirdetésre* (vallástanári rendes, latin-magyar vagy latin-német h.-tanári állásra) felhívjuk ismételten az érdekeltek figyelmét.

— **A sárospataki ref. főiskola Értesítője** az elmúlt hét folyamán megjelent s az érdekelt hivataloknak, intézeteknek és szüléknek szétküldetett. A hivatalos részen kívül (1—127. l.) függelékül dr. Gerőcz Kálmán jogakad. tanár székfoglaló értekezése „Az alakuló jog“ olvasható benne. A hivatalos közlemények és adatok a papirhiányra való tekintettel kissé rövidebbre vannak szabva, de azért a lefolyt iskolai év minden mozzanatáról tájékoztatnak s a jövőre nézve is megadják a szükséges útbaigazításokat.

— **Könyörgés.** Azt a szép költeményt, a melyet lapunk tárcájában az Evangélikus Lap után közlünk, Gyóni Géza 1916-ban Szentistván-napján irta Krasnojarskban s fogolytársai könnyes szemekkel hallgatták azt ajkairól, 1917. jún. 25-én halt meg s 28-án temették el.

— **A kuruc balladák hitelessége.** Lapunk 1913-iki és 1914-iki évfolyamában jelent meg Harsányi István, dr. Gulyás József és Simonfi János tollából az a később könyvalakban is kiadott cikksorozat, mely védelmébe vette Thaly Kálmánt Riedl Frigyes és Tolnai Vilmos ama merész vádjával szemben, hogy Thaly K. a saját versei közül tízet becsempészett a kuruckori dalok közé. Dr. Márki Sándor kolozsvári egyetemi tanár a Magyar Tud. Akadémia legutóbbi nagygyűlésén Thaly K. felett tartott emlékbeszédében (Bp. Szemle. 1918. jun.) foglalkozik a Thaly ellen fölmerült súlyos váddal is és ezeket mondja: „Halála után keletkezett az a nagy tudományos készültséggel indokolt s Thaly egyénisége iránt minden tisztelettel nyilvánított, de *a sárospataki tanárok által szintén nagy tudományos készültséggel indokolt és Thaly egyénisége iránt törhetetlen tisztelettel visszaútasított súlyos föltevés*, hogy Thaly négykötetes gyűjteményében tíz olyan kuruc ballada van, amely nem oda tartozik, hanem saját kuruc versei közé.“ Márki is védelmébe veszi Thalyt s igy folytatja: „Aki gyűjteményében annyira hangoztatta és bizonyította a közölt szöveg hitelességét; a ki annyira kiemelte, hogy ő maga csak gyűjtő s annyira kivánatosnak tartotta könyvével szemben a kritikát, az a szöveg tóldozgatására, meghamisítására vagy arra, hogy épen saját versét csempészsze be a gyűjteménybe, nemcsak birálói előtt is tiszteletben tartott jelleménél, hanem egész egyszerűen, már józan eszénél fogva s még a tőle valóban nem idegen hiúságtól megtévesztve sem gondolhatott.“ (328—329. lap.)

— A **Gálszécsi István reformátor emlékalapra** ujabban a következők adakoztak: Nyitray Lajos, Tusa füz. 1·70 kor., ad. 4 K., Hutka József, Bánóc füz. 8·50 K. Dókus László és neje sz. Payzsos Anna füz. 1·70 K, ad. 50 K. Király Péter, Málca füz. 5 K, ad. 5 K. Szegő Benő, Zemplén füz. 8·50 K, ad. 1·50 K. Szakal István, Lucska füz. 1·70 K, ad. 2·30 K. Erdélyi András Lasztóc, füz. 6·80 K, a lasztóci egyház ad. 4 K. Kajdy Menyhért Alsómihalyi, füz. 8·50 K, ad. 3 K. Szilágyi László Miglész, füz. 1·70 K. Kovács István Onga, füz. 1 K. Összesen 124·90 K. E lap 18—19. számában kimutatott végösszeggel együtt: 2140·15 korona. Hálás köszönettel nyugtázza Gálszécs, 1918. jun. hó 18. *Péter Mihály* ref. lelkész.

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.
Irta **GÖDE LAJOS**
szekszárdi ref. lelkész.
Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet
alkalmi egyházi beszédek.
Irta **JÁNOSI ZOLTÁN.**
: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.
Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.
Irta **F. VARGA LAJOS.**
I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.
Kapható:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR
prot. irod. könyvkiadóhivatalában
DEBRECEN.

Befejező kötet.

Megjelent a II. kötet
F. VARGA LAJOS:
„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre“ című imakönyv. 320 oldal.
Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.
Portóra 40 fillér kötetenként.
Az első kötet is kapható.
Ugyanolyan ár. 300 oldal.
A két kötetet egyszerre is küldhetjük.
Megrendelhető:
HOFFMANN ÉS KRONOVITZ
könyvkiadóhivatalában
Debrecen, Ferenc József-ut 49.

A „HANGYA“
A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE
bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, fordúljanak a kezdeményezők útbaigazitásért
a „HANGYA“
igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**
A „HANGYA“
kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma
80.000,000 koronát meghaladja.
Földmívelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

UJDONSÁGOK.

A halál mysteriuma. Irta dr. Makkai Sándor ... ... Ára K 4·—

Magda S.: A magyar egyezményes philosophia ... ... Ára K 4·—

Harangszó után. „A futkározó hamis atyafiak“ támadása ellen készült hitvédelmi munka. Irta Mészáros János ... ... Ára K 4·80

Kaphatók:

KÓKAI LAJOS
könyvkereskedésében
BUDAPEST,
IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 30—31. szám. Sárospatak, 1918. júl. 28—aug. 4.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor.
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *R—s*: Aktuális kérdések. III. — *Domby László*: Egyházkerületünk és a sárospataki polg. leányiskola. (Vége.) — *László Sándor*: Glória. (Költemény). — *Szikszai—Szinyei G.*: Emlékbeszéd Perényi Gáborné felett. (Vége.) — *Andrássy Kálmán*: Felnőttek oktatása falun. (Vége.) — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Szerkesztői üzenetek. — Pályázat. — Hirdetések.

Aktuális kérdések.

III.

Keresztyén socialismus.

A keresztyén-szociálista munkásság julius 21-én nagygyűlést tartott Budapesten, hogy a háborús időknek s egyúttal a munkásnépnek legégetőbb sociális problemáit: a közélelmezésnek, a ruházkodásnak, a lakásügynek, a hadi özvegyek és árvák fölsegítésének, a hadi uzsora elhatalmasodásának kérdéseit megbeszélje, azokkal szemben állást foglaljon s a munkások sorsának javítására a szükséges lépéseket megtegye. A gyűlésnek különös érdekességet kölcsönzött, hogy a socialdemokrata pártvezérek (akik szinte mindnyájan zsidók), akik rossz szemekkel nézik a magyar munkásság egy jelentékeny részének a keresztyén sociális táborba átlépését, a *vallás* és *haza* jelszavai után való orientálodását, szóval a ker. munkások öntudatra ébredését és önálló szervezkedését, mindent elkövettek, hogy a ker.-sociális népgyűlést felrobbantsák, annak megtartását lehetőleg megakadályozzák vagy legalább is megzavarják. E végből a legmegbizhatóbb embereiket nagy számmal berendelték a régi képviselőház termébe, hol a nagygyűlés lefolyt s ők — akik a világot telekiabálják a szólásszabadságért és a gyülekezési jogért — brutális módon belé akarták fojtani a szót a keresztyén népbe, miként a bolsevikiek csak addig vallják és hirdetik a szabadságot, mig az az ő elveiknek kedvez, ellenben az eltérő szabad véleményt vérbe fojtják. Különösen akkor zajongtak, a mikor a gyűlés szónokai a háborús bűnöket és a hadi uzsorásokat ostorozták. Az még érthető, hogy a socialdemokraták prüszköltek, amikor a ker. socialisták az ő elvi tévedéseiket és gyakorlati hibáikat kritizálták, de hogy miért kellett a socialdemokrata kirendeltségnek akkor lármázni és toporzékolni, amikor a gyűlés szónokai éles szavakkal neki rontottak a kapitalismus különböző visszaéléseinek, neki a láncskereskedőknek, az élelmiszerhamisitóknak, az árúelrejtőknek, az árdrágitóknak és a hadiuzsorásoknak: azt nem értjük; kissé komikus volt, hogy a nekihevült socialdemokraták vagyis nemzetközi (zsidó) socialisták minden lehetőt elkövettek, hogy a gyűlésen a hadimilliomosok bűneit ne lehessen elmondani, — ne lehessen elmondani, hogy a mások nyomorúságán, mások vérén szerzett hadimilliók tetemes részét le kell az államnak foglalnia, el kell hadiadóba vennie. „Hát a püspökök, papok vagyonával mi lesz? azoktól kell elvenni!“ kiabálták közbe a nemzetköziek; persze, hogy a hadiuzsorások és a Galiciából idemenekült láncskereskedők azokra is fátehessék a kezöket. A socialdemokraták és a hadimilliomosok, úgy látszik, szövetségben állanak egymással a dolgozó ker. néposztály ellen. Huszár Károly képviselő, a gyűlés elnöke, rájok is sütötte a Kain-bélyeget: „Ha a socialdemokraták lehetetlenné karják tenni nekünk, keresztyén-socialistáknak, hogy a háborús visszaélések igazi bűnöseiről lerántsuk a leplet, akkor a socialdemokrácia nem egyéb, mint zsidóvédő csapat!“

Az a kérdés, milyen állást foglaljunk el, mi protestáns s közelebbről ref. egyház, ref. lelkészek, tanitók, irók és gondolkozók a két ellentétes párttal szemben? A socialdemokratákhoz csatlakozzunk-e, akiknek vezetői (a Bokányiak, Weltnerek, Buchingerek) csaknem kivétel nélkül zsidók, akik a socialdemokrata pártnak és szakszervezeteknek monopoliumává akarják tenni a munkásnép sociális ügyeivel való foglalkozást; a kiknek, mint a nagygyűlésen elhangzott tiltakozásokból kitetszik, nem annyira a hadimilliomosok visszaélései ellen van kifogásuk, mint a földbirtokosok s közelebbről az egyház, a papok földjére vásik a foguk, mintha nem elég földbirtok lenne már zsidókézen[1]); akik a nemzetköziség és felekezetnélküliség ápolásával a nemzet és a vallás ellen irtó hadjáratot folytatnak? Vagy a keresztyén-socialistákhoz, akik — bár kath. alapon állanak — de egyúttal a vallás és haza eszményeit fennen lobogtatva óhajtanak a munkások sociális helyzetén javitani, számukra jobb jövőt, boldogabb világot teremteni, olyan sociálpolitikai intézményeket létrehozni, amelyek oltalma alatt az országnak minden munkása boldog, nyugodt és megelégedett lehet?

Azt hiszem, válaszunk e kérdésre nem lehet

[1]) A zsidók Magyarország lakosságának 5%-át teszik, ellenben az ezerholdas földbirtokosok közül 28%, a száz holdon felüliek közül 25%, a bérlőknek 48%-a, a gyárosoknak 80%-a zsidó; a nemzeti vagyonnak már 70%-a van zsidó kézen *(Uj Nemzedék, 23. sz.)*.

Lapunk jelen számához 1/4 iv melléklet van csatolva.

kétséges. Ha mi igazán törekszünk Isten országát megvalósítani, ha azt tartjuk, hogy a sociális kérdést csak a ker. vallás tanítása alapján lehet mindenek megnyugtatására megoldani: nem lehet a vallás és egyház ellenségeihez csatlakoznunk, hanem csak azokkal egy sorban lehet harcolnunk, akik a vallásos és hazafias érzések ápolása mellett óhajtanak a munkásnép sorsának javításán munkálkodni, mert jól tudják azt, hogy sem a vallás, sem a hazafias érzés sohasem volt a munkásnép boldogúlásának akadályozója, sőt épen a ker. vallás a felebaráti szeretet, a testvériség, az önzetlenség vallása és hirdetője. *Erősítsük a keresztyén politikát!* — csak ez lehet jelszavunk. Ha a jövőt nem akarjuk elveszíteni, ha erős falanxot akarunk a radikális és sociáldemokrata irányokkal szembeállítani, akkor a ker. öntudat erősítése, a ker. világnézet hiveinek egy táborba való tömörítése mindazoknak kötelessége, akik rendíthetetlenül az evangyélium alapján állanak.

E kérdés, illetőleg ez az állásfoglalás mai napság a legnagyobb mértékben aktuális. Munkásaink, miután mi nem gondoltunk az ő tájékoztatásukra, irányításukra, már is számos helyen a vörösek, a socialdemokraták táborába szegődtek; azok a lelkészek, akik oly gyülekezetekben szolgálnak, ahol gyári vagy bányamunkások is vannak, bizonyságot tehetnek erről. Ha nem akarjuk, hogy ez mindenütt így történjék, hogy a 160,000 szervezett munkásság száma milliókra szaporodjék, ha nem akarjuk, hogy a gyári és bányamunkások után a sociáldemokraták a földműves népre is rátegyék kezöket és őket is a magok táborába edesgessék, — meg kell előznünk a propagandájokat, felvilágositanunk hiveinket s ha már a munkások nem lehetnek a nélkül, hogy bizonyos munkásszervezetekbe ne lépjenek, rajta lennünk, hogy a ker. sociálistákhoz csatlakozzanak.

Tudom, hogy itt másnemű veszély, a Máriakultusszal s a kath. propaganda egyéb eszközeivel való behálózás veszedelme fenyegeti őket, de én ez utóbbi veszélyt kisebbnek tartom, mint a vallástól és egyháztól való teljes elszakadást, ami a másik tábor tanítása folytán vár reájok s aztán az ellen orvosszert is tudok. Ha mi e téren a kath. vezetőséggel nyiltan megegyezésre jutunk, nem hiszem, hogy ők a mi segítésünket, támogatásunkat ne tekintenék oly értéknek, hogy annak fejében hiveinkkel szemben térítői hajlamaikról le ne mondanának s ilyenformán az egész ker. socialis irányzatnak felekezeteken felül álló ker. színezetet ne lehetne adni.

Ennek módozatai fölött s általában az egész kérdés fölött méltó lesz eszmét cserélni! *R—s.*

Egyházkerületünk és a sárospataki polgári leányiskola.

(Folyt. és vége.)

Azt is természetesnek találja mindenki, hogy intézetünkben, amely városunknak egyetlen leányközépiskolája, nagy számmal vannak más vallásu növendékek is. Különösen megszaporodott a más vallásuak száma azóta, amióta alsó osztályaink mellett párhuzamos szakaszt szerveztünk. Mig ugyanis alsó osztályaink mellett nem állitottunk fel párhuzamos szakaszt, a protestáns vallásuak mellett csak néhány más vallásu növendéket vettünk föl. Ezt kifogásolja a tanácsbíró ur, ezt állitja oda, mint egyházunk szempontjából „elhibázott egyházpolitikát“. Sőt a maga szokott különös információi után, nem okulva a tavaszi kerületünkön történt esetén, ugy tünteti fel a dolgot, mintha intézetünkben az izraelita növendékek (a tanácsbíró úr finom technicus terminusa szerint: a zsidóság) „tulnyomó többséget képeznének“. Még tovább is megy a tanácsbíró úr! Ez állitását egyenesen a püspök ur szájába adja, mintha a püspök ur ezzel akarta volna támogatni az intézetünk érdekében hozandó ujabb áldozatok szükségességét. Pedig nemcsak a püspök úr, aki intézetünk minden dolgát a legapróbb részletekig ismeri, hanem minden egyházunk ügyei iránt csak egy kissé érdeklődő egyén is világosan tudja, hogy az izraeliták növendékeink tulnyomó többségét nem képezik. A mult évi őszi kerületi gyűlés elé terjesztett jelentésünk szerint ugyanis intézetünkben 144 ref. és 150 izr. növendék volt. Értesitőnk adatai szerint pedig a ref. vallásu növendékek száma 156, az izraelitáké 157 volt. Ime tehát a tanácsbíró ur által emlegetett „túlnyomó többség“ 1, mondd eggyé zsugorodott össze, nem is emlitve, hogy a kifogásolt izraeliták az összes növendékek létszámának csak 38%-át teszik. Kétségtelenül jobb és kivánatosabb dolog volna egyházunk szempontjából, ha összes növendékseregünk egyházunk hiveinek leányaiból kerülne ki. Emlékedett is ref. vallásu növendékeink száma évről-évre s szinte azt mondhatnónk, hogy már talán el is érte emelkedésének tetőpontját, amennyiben abból a vidékből, amelyből növendékeink kikerülnek, immár alig remélhetünk több ref. növendéket. Nyilván a püspök úrnak azt a kijelentését értette tehát félre a tanácsbíró ur, hogy a létszámnövekedés, melyet a párhuzamos osztályok szervezése előidezett, természetesen túlnyomólag a más vallásuakra esik, akik között különösen az izraeliták száma emelkedett erősen. Ez azonban egészen más, mint amit a tanácsbíró ur a püspök ur szájába ad! De a párhuzamos osztályok felállitása okvetlenül szükséges volt, mert csak akkor remélhetünk leánygimnáziumi osztályaink és tervbe vett tanitónőképző-intézetünk részére elegendő létszámot, ha az alsó osztályokban minél több növendéknek megadjuk a lehetőséget, hogy minden átmeneti nehézség nélkül léphessenek majd a felsőbb tagozatokba.

Különben nagyon sajnálom, hogy az átvételre ajánlott sárospataki polg. leányiskola adatai nem állanak ez időszerint rendelkezésemre, de ugy emlékezem, hogy a növendékek vallás szerinti megoszlása ott sem kedvezőbb a ref. egyház szempontjából, sőt talán még sokkal kedvezőtlenebb. És a ref. vallásuak arányszámának emelkedése nem is lenne várható mindaddig, mig Sárospatakon egy internátus is meg nem nyilnék a polg. leányiskolai növendékek részére. Internátus nélkül ugyanis az egész polgári leányiskola alig tehetne valami nagyobb szolgálatot egyházunk érdekeinek. A vidéki lelkészek és tanitók, akiknek érdekeit védi látszólag a tanácsbíró ur, leányaikat nem igen vihetnék Sárospatnkra mindaddig, mig ott internátus nem lesz, mert hiszen köztudomásu, hogy még fiugyermekeket is nagyon nehéz Sárospatakon megnyugtató módon elhelyezni. Pedig a leányok elhelyezése még több aggodalmat okoz a szülőknek. Internátust épiteni és berendezni ma szinte a lehetetlenséggel határos. És az is bizonyosra vehető, hogy annak sem a felépitésehez, sem a fentartásához nem fog a község egyetlen fillérrel sem járulni, mert

ez a község speciális érdekkörén teljesen kivül fekvő intézmény. Különben is az a remény, melyet egyesek a számitani nem tudó vagy nem akaró szülék lelkében az ugynevezett „olcsó internátusok“ iránt felköltenek és élesztgetnek, a hiu álmok világába tartozik. Szinte nevetséget váltott ki a hozzáértőkből az a pár tervezet, mely a négyszázados ünnepéllyel kapcsolatban e lapok hasábjain megjelent. Tervezőik egyáltalában nem tettek számitásokat sem az épitkezés, sem a berendezés, sem az élelmiszerellátás tárgyában, csak dobálództak a minél kisebb számokkal, hogy hiu reményeket költsenek a tanittató szülékben és ezáltal ellenszenvet ébresztettek a kerület meglevő internátusa iránt. Pedig ez az internátus a lehető legaltruisztikusabb alapon áll és működik. A kerület nemcsak hogy egyetlen fillér nyereséget sem akar miskolci internátusának fenntartásából húzni, hanem az internátus által használt helyiségeket is minden dij nélkül bocsátja a növendékek rendelkezésére és a fűtési és világitási költségekből is csak a legminimálisabb összegeket számitja fel, s tisztán csak az internátus élelmezési kiadásait osztja arányosan szét a növendékek között. Hogy az ellátási díj igy is elég magas, az a megváltozott életviszonyokban leli magyarázatát. Az a szülé azonban, ki pl. a sárospataki konviktusban nevelteti gyermekét, ha összeszámitja a konviktusi dijakat, a lakás, fütés, világitás költségét és figyelembe veszi, hogy mit ád ezekért a konviktus, mit jelent a miskolci internátus ötszöri és egészen másnemű étkezése, felügyelet, fürdés, orvosi kezelés stb, az bizonyára nem fogja oly magasaknak találni a miskolci internátus dijait. E dijakat csakis valami csodás nemzetgazdasági tehetséggel megáldott vezető tudná csak olyan csekély összegekre leszállitani, amilyenekről egyesek álmodoznak és másokat is álomba ringatnak. pedig a rideg élet meggyőzhetett mindenkit arról, hogy az élelmezési ügyekben a csodák kora, ha valaha, akkor épen ma teljesen lejárt. A sárospataki polgári leányiskolának tehát csakis internátussal lenne jelentősége egyházunk szempontjából, mégpedig azzal az olcsó internátussal, melyet az idealisták hirdetnek, de megteremteni aligha tudnának. Éppen ez a megfontolás volt meggyőződésünk szerint kerületünk legtöbb tagja előtt egyik legnyomósabb momentum arra nézve, hogy a sárospataki polg. leányiskola átvételéről lemondjanak.

E kitérés után vissza kell még térnünk a tanácsbíró urnak arra a sokakat megtéveszthető kijelentésére, mintha miskolci intézetűnknél az izr. növendékek miatt hozna kerületünk „máshol jobban értékesithető áldozatokat“. Elfeledte azonban a tanácsbiró úr, hogy a párhuzamos szakaszok szervezése egyetlen fillérnyi ujabb terhet sem okozott kerületünknek. Ugyanannyi egyházkerületi segéllyel tartottuk fenn ez évben 9 osztályunkat, mint amennyit kerületünk leánygimnáziumunk és párhuzamos osztályaink szervezése előtt a 6 osztály fentartására adott, pedig Miskolc város évi 6000 K segélyét sem vettük számitásba. Igen, mert a más vallásu növendékek magasabb tandija teljesen fedezte uj osztályaink költségeit. Es más vallásu növendékek oly nagy számmal keresik fel intézetünket. hogy alsóbb osztályainkban akár 3 párhuzamos szakaszt is megtölthetnénk, holott városunkban két polgári leányiskola is van, amelyekben jóval kevesebb költséggel tanittathatnák a szülék gyermekeiket. Akik hazai iskolai viszonyainkkal csak némileg is ismerősök, azok bizonyára jól tudják, hogy azok az iskolák, amelyekbe nagy számmal járnak épen izr. vallásu növendékek, legjobb intézeteink közé tartoznak, mert az izraeliták kikeresik a jobb nevű intézeteket és az anyagi áldozatoktól nem riadnak vissza, csakhogy gyermekeiket a lehető legjobban előkészitsék az életre. Ez lehet a tanácsbíró ur felfogása szerint „hiu dicsfényhajszolás, az általános nőoktatás terén országos hirnév-kergetés“ és igy kárhoztatandó bűn, de a „küzdő hadsereg“, melynek ő szószólója akar lenni, aligha osztozik ebben a felfogásban, s egyáltalán nem tekinti ezt „elhibázott iskolapolitikának“. Nekünk pedig, az intézet szerény munkásainak csak jól eshetik, hogy támadóink azt róják fel bűnünkül, hogy a gondjainkra bizott intézetet emelni akarjuk.

A tanácsbiró úr — ugy látszik — a polgári leányiskolát tartja az egyetlen intézménynek, mely egyházunk érdekeit szolgálja s talán miskolci intézetűnket is szeretné ezzé lefokozni. Elfeledi azonban, hogy városunkban van egy áll. és egy r. kath. polg. leányiskola s ezekkel szemben éppen az biztositja intézetünk versenyképességét és fölényét, hogy a mi intézetünk ezeknél magasabb rendű, igazi leányközépiskola. Ezt lefokozni akarni: ez az igazi szűk látókörű, elhibázott iskolapolitika! A „vezérkar“ tehát tudja, mit s miért cselekszik, tudja és követi a vezérkart híven a „küzdő hadsereg“ is, mely bizonyára tiltakozni fog az ellen, hogy a tanácsbiró úr a maga egyéni felfogását, mely csak alkalom kívánt lenni a kerület püspöke és egyetlen nőnevelő-intézete elleni támadásra, a közvélemény megnyilatkozása gyanánt tüntesse föl.

Miskolc, 1918. julius 12.

Domby László
ref. felső leányisk. és leánygimn. igazgató.

Glória!

Hol emberirtó viharok csatáztak,
S vérből páráznak föl a hajnalok;
Hol átborzongva szállnak majd keresztül
Csodákat szülő, hosszú századok;
Ahol az alkony alvadt vért fürösztget,
Mikor a fák közt félve átremeg:
— Imádság szálljon ott a holt rögekre,
S könyünk öntözzön minden porszemet!

Ahol a rabság avarrá tarolja
A legszebb évek ifjú tavaszát;
Hol feldúlt erdők elrejtett zúgába
Szivekből nőnek a vadrózsafák;
Ahol az áldott, édes anyaföldnek
Fájdalma ül a nyirkereszteken:
— Lebegjen ott a lelkünk hű szerelme,
S ott minden álom szent, áldott legyen!

Hol apró falvak nádas házikóit
Beárnyékozza lassú, méla gyász;
Honnét elszállt a nóták vadgalambja,
S a fészken szótlan árvaság tanyáz;
Hol nincs már könny, mert mindet elsírták
A hét-tőr-döfte drága Máriák:
— Fonjunk a szivünk szent csodálatából
E házikókra fénylő glóriát!

S ott fönt, fönt a Hadakútja végén,
Hol csillagokról öröktűz lobog;
Hol büszke fővel állnak sorfalat már
Csataterekről eltünt táborok:
— Omoljon össze lelkünk ott a porba,
S ha van még benne hűség, hála, hit:
Kérje az Istent, hogy csak nékik adja
Az örök élet legszebb napjait!
Dédes. *László Sándor.*

Emlékbeszéd

Perényi Gáborné szül. Ország Ilona felett.

— Irta: *Szikszai Fabricius Balázs.* Latinból magyarra fordította: *Szinyei Gerzson.* —

(Vége.)

Jól mondják, hogy amit nem ismerünk, arra nem is vágyunk. Az ilyen előkelő és erényöknél fogva kiváló úri asszonyok, amilyeneket ma már keveset látunk, amidőn az ő nemöktől, mint látszik elütő, de abban az esetben, ha a férfiak kötelességöket az ő gyalázatjokra egyátalában nem teljesítik, a nekik becsületökre váló gondoskodást magukra veszik, t. i. hogy a tisztességes tudományok tanúlmányozását előmozdítják és segélyezik: valóban igen méltók a magasztalásra nemzedékről nemzedékre és korai haláluk az egyházra és az államra méltán veszteségnek és megsiratni valónak tekinthető. A rómaiak ünnepélyes gyászbeszéd tartását határozták el a tanács végzéséből a nők felett haláluk után, azért, hogy midőn a városnak a Galloktól való visszafoglalása után nem volt annyi arany az elpusztított és kirablott városban, amiből azt az arany csészét meg lehetett volna csináltatni, melyet Camillus a győzedelemért fogadásból a delphii Apollónak felajánlott: az előkelő asszonyok arany ékszereiket, melyeket karperecek és nyakláncok gyanánt viseltek, rakták össze a közjóra a fogadalom teljesitése végett. Sokkal méltóbban érdemlik meg a dicséretet az egyházban azok a kegyes és szent asszonyok, akik nem a delphii Apolló tiszteletére, nem is a bálványimádó szertartások istentelen útálatosságának megszilárditására, hanem Isten nevének dicsőitésére, a mennyei tudomány terjesztésére s végre a kegyes iskolák dajkálására bőkezűen fordítják vagyonukat. Minél gyengébb és erőtlenebb ez a nem, annál nagyobb dicséretet érdemel a kimagasló erény ezekben a törékeny edényekben, nagyobbat, mint a férfiaknál, akikben, ha megvan ez a szép ékesség, nem tartjuk oly rendkivüli dolognak, mert az erényre való törekvés kiváltképen hozzájok, mint feljebbvaló nemhez illik, különösen pedig, mert azt tartják, hogy a *virtus* szó „*vir*"-tól kapta a nevét, mint a tulajdonságot legjobban kifejező alap szótól. És én egyáltalában nem vagyok egyértelemben azokkal, akik ebben a kissé lenézett nemben a nemes tulajdonságokat lekicsinylik, vagy épen ócsárolják, mert a görög és római iróknál igen sok hires asszonyt találunk irodalmilag megörökítve, akik fenkölt és igazán hősies szellemtől eltelve, különböző lelki ajándékaiknál fogva, t. i. bölcsességök,- tanúltságuk,- erkölcsi tisztaságuk,- önmegtartóztatásuk,- legyőzhetetlen lelki erejök,- sőt dicső tetteiknél fogva is felülmúlták a világ legnagyobb uralkodóit. Nem nagy munkába kerülne ezeknek hosszú sorát összeállitani a világi és szent történetből, ha a tárgyamra való tekintet és a beszédre most kiszabott idő nem figyelmeztetnének arra, hogy rövid legyek. Inkább abban a véleményben vagyok, hogy ennek a női nemnek jeles tehetségeit ünnepélyesen kell magasztalni és állandó megtiszteltetésben részeltetni mint oly különös és ritka természeti csudát, mely zavarba ejti a férfiakat, akik az ő lelki adományaikban gyakran az illem határain túllépve, büszkélkednek, vagy azokkal visszaélnek. Mert az Isten az ő bölcsességének kifürkészhetetlen titkainál fogva gyakran azt szokta kiválasztani és kiemelni, amit a világ bolondságnak, hitványságnak, gyarlóságnak tart, azért, hogy az emberekben a saját előnyükben és erejökben való elbizakodást és azt a hiú kevélységet megtörje, melv jelességének és lelki adományainak ámító elképzeléséből származik. Valóban mennél ritkább a kitűnő erény a nőkben, annál megtisztelőbb módon kell azt magasztalnunk. Mert igazságtalan és méltánytalan dolog, hogy hires nőknek az egyház és állam körül szerzett kiváló érdemeiktől elvonjuk azt a megérdemlett jutalmat, mely egyedül a hírnek és névnek e mulandó világ utáni fennmaradásában áll. Mert helyesen mondta egy valaki a régiek közül, hogy az erényességet nem a nemre, hanem a szellemre való tekintettel kell mérlegelni.

És azt mondom, hogy a jócselekedetekről való ilyen leszámolásnál, mely a nyilvános magasztalásban és dicsőitésben marad fenn, nem nagy tekintettel kell lenni a nemre, de az erényre nagyobbal. Különben, hogy már elhallgassam a pogány irókat, ha a szent lélek nem kivánta volna azoknak a vallásos asszonyoknak, akikről a szenirás emlékezik, a kegyességét, hűségét, szentségét és jótékonyságát, az utókor előtt ajánlatossá tenni, akkor a nevök és érdemök nem dicsőittetett volna meg a szentirásban. És ezen felül is vannak fontos okok, amiért az erény dicsfényében tündöklő egyének, bármily nemüek legyenek is, az ilyen halotti gyülekezetben érdemök szerint nyilvánosan megasztaltassanak. Mert nemcsak az, hogy a nagy érdemüeknek ilyen nyilvános megünneplésén kivül az erénynek semmi más jutalma nem marad fenn az emberek közt az élet után, de többen ösztönt is kapnak és a nemesebb természetűeknél erősebb vágy támad a tisztességes életre, midőn látják, hogy az utókor az ilyen nyilvános ünnepélyen hálásan őrzi meg a valamiképen kiváló érdemű egyéneknek az emlékezetét. De hogy végre visszatérjek oda, ahonnan kiindúltam, őszinte fájdalommal siratjuk a nemeskeblü asszonyságnak ránk nézve igen korai elköltözését az életből, aki igaz vallásosságánál, erkölcsi tisztaságánál, önmértékleténél és jótékonyságánál fogva méltán hasonlitható össze azokkal a régi hősnőkkel, akik az irodalomban halhatatlan hirnevet szerezvén, mind az idők végéiglen élni fognak, és aki nemében páratlan disze és ékessége volt lételében veszélyeztetett hazájának. De minthogy az ilyen kesergés és panasz csak igen keveset, vagy épen semmit sem segít rajtunk, sőt inkább növeli elrablott kincsünk miatti veszteségérzetünket, már bevégzem a beszédemet, különösen azért, mert félek, hogy már régen kellemetlenséget és unalmat okozott hallgatóimnak az a terjengőség, melyre engemet tárgyamnak sokfélesége, nagyjelentősége és a közbánat keserűsége kényszeritett.

Ennélfogva, minthogy belátom, hogz ez a gyarló és igen silány előadás a kézenfekvő tárgy méltóságának és nagyságának nem felel meg (mert beszédem ürességét és disztelen voltát mindenek közt nekem magamnak kell legjobban tudnom) szeretnék megkérni mindenkit, hogy azokat, amelyeket mondottam igazságosan és kiméletesen birálják meg és a megitélésnél inkább azokat a kötelességeket vegyék tekintetbe, melyeknek teljesitésével a Perényi-háznak sok cimen tartozunk, mint

sem hogy szigorúan mérlegeljék a művészietlen szerkezetű és nem eléggé jól rendezett előadású munkát, mely a rövid idő miatt, amivel, mint többen tudják rendelkeztem, el van hamarkodva. Ugy vélem ugyanis, hogy a hálás és mélyen tisztelő védencnek tisztéhez tartozott az, hogy a végtisztesség alkalmával, ennek az asszonyságnak némely kiváló tulajdonságai nyilvánosan felemlittessenek. Különben méltán érne bennünket az a vád, hogy a kitünő asszonyság kegyességéről. erényeiről, jótékonyságáról és más érdemeiről nem eléggé hálásan és hiven emlékeztünk meg. Hozzá teszem még azt is, hogy ebből a megtisztelő bizonyságtételből igen sok a már elhalt fejedelemre háramlik, akit valóban nem kis része érint ennek a jelenlegi szolgálattételnek.

Most már csak az van hátra, hogy teljes szivünkből könyörögjünk az irgalom atyjához, örökkévaló fia, a mi megtartónk és közbenjárónk a Jézus Krisztus által, hogy a magyar államra és egyházra, mely csaknem minden kormányzói biztos védelemtől meg van fosztva, sőt semmi erős emberi oltalomra nem támaszkodik és a anúló ifjuságra, mely pártfogókban felette szükölködik és a veszedelmes pusztitások ijedelmei közt mélyen meg van rendűlve és elcsüggedve, kegyelmesen letekinteni méltóztassék; sőt azért is könyörögjünk, hogy a kiváló előljárók helyét, akiket a közelebbi években elvesztettünk, újakkal pótolja, akik az igaz vallásnak a pártfogását és a kegyes iskolák dajkálását magukra vévén, a mennyei tudomány veszélyben forgó tisztaságát és a szomszéd Erdélyben a rettenetes eretnekek[6] által ocsmányúl megfertőztetett vallást végre a tisztességes tudományokat és az azokkal járó javakat, melyek mind végpusztúlásnak néznek elébe, kegyességökkel, bölcsességökkel, hatalmukkal és jótékonyságukkal valameddig fenntartsák. Hasonlóan imádkozzunk azért is, hogy vidékbeli egyházainkat, a fertelmes tévelygéseknek istentelen útálatosságától az isten fiát szidalmazó Servétféle káromlásoktól[7] érintetlenül kegyelmesen megtartsa és ne engedje, hogy mi is belé essünk a gyalázatos tévelygéseknek ebbe az őrültségébe és igy örökre elvesszünk; sőt inkább hatalmas jobbjával idejekorán nyomja el a sátánt, aki kötelékeit elszakítva gőgösen ujjong és ami belsőnkben az ő gonosz és elvadúlt eszközével fékevesztetten dühöng, hogy igy a mennyei tudomány tisztasága, melyet még eddig hamisitatlanúl vallunk, teljesen ki ne irtassék és meg ne semmisittessék. Mert azt látom, hogy csak igy és nem másképen fog megtörténni, hogy isten nevének dicsősége, melyet ellenségeink szemtelenül megcsúfoltak és a tudományos műveltség a magyar nemzetnek mostani terhes szolgasága mellett és a hazának siralmas omladékai közt is épségben maradjon meg az utókor számára, sőt hogy a fiú dicsőges eljöveteléig a lelkeknek egyetértése, a hitvallás tisztasága és egyúttal az iskolák virágzása mellett dicsértessék és örökre magasztaltassék Isten a magyar földről egybegyűlt egyházban.

* * *

Méltóságos Ország Ilonának, néhai Mélt. Perényi Gábor Abaújmegye örökös főispánja, az ország birája stb. feleségének, a kegyes, férjét hiven szerető, erkölcsi tisztasággal, szerénységgel, jótékonysággal, béketűréssel és más erényekkel ékeskedő asszonyságnak a sírirata. Élt 31 évig és VII. hónapig, férjével körülbelől 17 évig. Elhunyt boldogúl Terebesvárában 1569. máj. 2-án.

Itt van alant Ország Ilon ékes sarja nemének,
Férjének szomorú végzetnek utána kimúlván,
Hogy kiket éltökben szeretet fűzött vala össze:
El ne szakíthatná egymástól még a halál se.
Prinyi Gáborhoz csakis ő illett feleségnek:
Hires nemzettség, bájló szép külseje által,
Lelkileg ám még szebb, mert vágyva az ősi erényre,
Mindazt még bővebb mértékben birta magában.
Számos előnyökkel miután ő meg vala áldva:
Messze kitűnt a magyar nők közt, mint ritka jelenség.
A Krisztust buzgón tisztelte s férje iránt is
Hű szeretettel volt, a szerénység, szűzi szemérem
Díszei voltanak, és nem kedvellette a sok szót,
Készséggel nyújtott segedelmet az elhagyatottnak.
A keserű búgond, mellyel az árva vesződött,
Mindaddig még élt, nem győzte le lelki erőit.
Most diadalt ül s fennt az örök nyugalom veszi környül,
Jobb élet várás nyugtatja a szenderedő port.[8]

[6] A Blandráta és Dávid Ferenc által terjesztett unitárismusra gondol, melynek izgalmai elől ő 1566-ban Sárospatakra menekült.

[7] Ezen a vidéken Egri Lukács volt az unitárismus zászlótartója, ki ellen Szikszai a kassai zsinaton 1568. sikra is szállt.

[8] Ezt a síriratot, de csak megesonkított alakjában látta Szombathy I. 1787. máj. 31. (L. Historia scholae. S.-patak. 1860. 48. 52. lap.) A tudatlan emberek a padozat kövezeténél használták fel a sírkövet, melyre ezek a sorok vésve voltak.

Felnőttek oktatása falun.

— A sárospataki egyházi konferencián, május 28-án tartott előadás. —

(Vége.)

S most jön a *Hogyan?* kérdése. Minő modorban kell oktatni a felnőtteket falun? Erre is az volna a felelet: Krisztusi modorban. A hegyi predikáció végén ilyen megjegyzést olvasunk: mikor a sokaság meghallgatta a tanítást, álmélkodának mindnyájan, mert úgy tanított, mint akinek hatalma van s nem úgy, mint a farizeusok. A farizeusok betűket tanítottak leckéül, Jézus a szóban az élet hatalmát.

Mikor még Isten választotta a tanítókat, ellátta őket e beszéd hatalmával is. Mióta a szülők választják ki a pályát, nem annyira a munkamezőt, mint a mezö jövedelmét nézik. Iskolázási elvünk még mindig — a takarmány bősége. Most ez csak megjegyzés, a lényeg pedig az, hogy a krisztusi modor, *az a mélységes emberszeretet*, mely kulcsát adja tanításbeli hatalmának. Nekünk, lelkészeknek kell éreznünk mélyen és igazán, az istenfiúság természetéből folyó embertestvériség valóságát, lehetőségét s a szives szolgálatkészség inditó erejét. Az ugynevezett világi bölcsesség, a Kain megnyugvását hangoztatja: „Avagy őrizője vagyok-e én az én atyámfiának?“ Az onnan felülről származó bölcsesség igy hangzik a Jézus szájából: „tiköztetek ha valaméközök első akar lenni, szolgáljon mindnyájának. Mert az embernek fia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon mindeneknek.“ Ezen istenfiúsági érzés számtalan változatban hangzik az evangyéliomon át, eleitől végig.

Az oktatás miként jére nézve, az emberszeretet mutat igaz útat. Ez az út pedig nem arra vezet, hogy kioktassam embertársamat ebben, vagy abban, hanem hogy a gondolkozásnak és érzésnek erejét támaszszam benne. A sánta alá nem tolókocsi, vagy mankó az igazi segitség; a vaknak nem a vezető, a siketnek nem a jelbeszéd stb., hanem a jártányerő, a látóerő és igy tovább, végcélúl az élnivaló testi és lelki erő. Fenséges cél ez, de épenolyan nehéz, szinte

lehetetlen a mi viszonyaink között, midőn nemcsak hogy magunkra vagyunk hagyva, sőt minden oldalról ellenséges akadályok állanak utunkba, sokszor éppen azok részéről, kiknek segítőül kellene szegődni. Dehát a lelkipásztor szolgálatra van elhíva, — ez a kiindulópont. Krisztus egyszerű, de meghatóan igaz jellemrajzát adja a pásztornak és béresnek. A pásztor mindig a nyáj javára néz s meg kell találnia a kellő legelőt. Előttem mindig különösnek tünt fel az egyházak csereberélése és megvallom őszintén, nem is gondoltam ilyen változásokra. Kitűnő munkateret nyertem az én Uramtól, — elgazosodott, elvadult ugart, telve ártó férgekkel, kisebb és nagyobb vadakkal. Volt mihez kezdeni, volt miben gyakorolni az alkotásokra adott erőket, testben-lélekben egyaránt. Jövedelmem pedig ma is alig haladja túl a 4000 koronát. Ezt csak azért hozom fel itt, nehogy valamelyik hallgatóm úgy sóhajtson fel, mint az egyszeri éhes juhász, az éhezők sorsát dicsőítő kövér barát predikációjára: könnyű ökigyelmének, olyan jó gömbölyű hassal, de predikálna csak velem!

A miként te, a modorra tehát azt kell erősen föltennünk: „itt élned, halnod kell!" Tehát: hass, alkoss, gyarapíts". Nem a beszédben áll Istenországa, hanem a lelkierő megmutatásában. Egy megfelelő jó tanító, már félig elvégzi a mi munkánkat is. Nemcsak azzal, hogy kész hallgatókat nevel, hanem azzal, hogy iskolás gyermekekből alkotott segéderőkkel könnyebben össze lehet gyűjteni a hallgatóságot. Mert összegyűjteni nem könnyű ám a mi nyakas, kényes népünket. Mert ő mindent tud, többet, mint a papja. A templomba se azért megy, mert ott tanúlni lehet, hanem hát az — szokás és meg lehet bírálni a papot. Tehát ha csak előadásokat, felolvasásokat hírdetünk, bizony hamarosan magunkra maradunk. De ha van egy iskolai énekkar, egy pár ügyes szavaló gyerek, ezek már olyanok, mint a madárhívó a madárfogáshoz. Aztán alkalomszerű ünnepélyek, mulatságok, néha egy kis dínom-dánom, eszem-iszom . . . hijába! ez is kell a magyarnak. Valamikor, képviselőválasztási alkalommal, pünkösd első napja reggelén húzta rá a cigány, egyik nemesi kurián, főkortes volt az úrfőgondnokunk, uraskodó algondnokunk a kortes botos ispánja s az én méltatlankodásomra az volt a gúnyos felelet: no, most meglátjuk legalább, ki tud jobb lakomát adni, az Isten-é? vagy a mi képviselőjelöltünk! S bizony az Úr lakomájához alig szédelgett egynehány. A régebbi jó időben! Szegények ők is megadták az ilyen lakomák árát; de akkor addig láttak a mi okosaink, kik előtt a Biblia szintén „telítve van csodás mithoszokkal s nem veendő szó szerint". Bizony, sok mindent ki kell találni, hogy hallgatókat fogjunk, — káplán koromban, még egy újfajta szájharmónikát is elővettem s telisden teli volt az iskola s így akarva- nem akarva meg kellett hallani az oktatást is.

Pedig milyen végtelenül tudatlan a mi népünk! Az élet legelemibb dolgaihoz alig konyit valamit. Igaz, hogy nem is tanítják rá. Egy vesszőkosárt, egy baltanyelet ötvenedik se tud megcsinálni, pedig naponként szüksége van rá, hát aztán az értelmi és erkölcsi régiókba hogy tudna felemelkedni. Akkor látja ezt az ember, ha napi érülközésben van velök. S bizony, százszor kitör az emberből a Krisztus szánalma: „Keserülöm e sokaságot!" Ilyenek vagyunk, mi magyarok, az országházától kezdve a falusi harangozóig. Volt módomban hallani ilyen megjegyzéseket, — kellő hangsúllyal, hogy észrevegyem — úgy beszél nekünk, mintha gyerekek volnánk, tudjuk mi a magunk dolgát, a *Mi atyánkra* legyen gondja. S akik így gondolkoznak, azokat egyenes úton nem lehet megközeliteni. Gróf Széchenyi István is keserüen emlegeti az ilyen magyar naturát, azért szervezte a lóversenyeket, kaszinókat, hogy ezek mézes madzagként legyenek összegyüjtő eszközül, — dehogy gondolta akkor, hogy csak a kóc-madzagja maradt meg méz nélkül. Csak megemlitem, hogy ennek főokát iskolás rendszerünkben láttam és látom. A tudomány nekünk még nem *életrevezető* útunk; még mindig csak lecke, mindig egy darab kenyérhez vezető jártút. De valahogy ki kell találnunk, hogy az élet igazi útjára vezessük népünket. Leghelyesebb, ha igyekszünk észrevenni, miben töri a fejét? mi a közgondolkodás, a közhangúlat s azt vesszük fel mintegy keretül, hogy ebben aztán elhelyezzük a kívánt oktatási anyagot, a szeretet találékonyságával . . .

Pár példát hozok fel a magam életéből. Hitelszövetkezetet akartam létesíteni minden áron, mert közel voltunk a teljes elmerüléshez. Megfigyeltem a postai kamatküldeményeket, községi közgyám is lévén, módomban volt ez uton is tapasztalni a hallatlan uzsoráskodást, kiszámítottam, hogy a határ jövedelme nem fedezi a kamatot se. Mikor egyenesen neki mentem e dologoknak, nehány előadás után elmaradtak a hallgatók. Az uzsorásoknak is volt gondjuk rá, hogy alkalmas pletykákkal lehűtsék az érdeklődést. Egész télen elő se hozakodtam vele. Más tavaszon, birtokösszeirást rendelt el a miniszterium, összeirták még az apró állatokat, gyümölcsfákat is. A nép mindjárt adóemelésre gondolt s ez volt a gondolatába egész nyáron, őszön. Ez iránt tehát érdeklődött. A hatósági összeirást lemásoltam s előadást hírdettem erről a dologról. Bezzeg volt érdeklődés. Hallgatták szívesen, mennyi föld, rét, legelő, nagy állat, kis állat stb. van a községben és határán, egész a cicafiúig. Mit terem a határ és a többi? Hány gyomor várja naponként a táplálékot, állatból, emberből? Mennyi ruha, gazdasági szerszám stb. kopik, romlik? Mi fedezetet ád a határ, az állat? pénzben mit hoz be? Mennyi a kiadás, a szükség, a megélhetéshez s ha marad, mennyi marad kamatra, adóra? Volt miről beszélgetni s volt hallgatóság is. Felirtuk a számokat, fehér krétával fekete táblára, megcsináltuk az összeadást és kivonást, — azaz megcsináltuk volna, de olyan kicsi volt a kisebbitendő, hogy nem jutott minden kivonandóra. No mi lesz? Hát az lesz, hogy szüntessük meg az uzsorakamatot, szaporítsuk a jövedelmet és akkor más világ lesz. Azután erről beszélgettünk a következő télen, míg megszületett a Hitelszövetkezet.

Még egy dolgot legközelebbről. A pokoltüzének második évében voltunk. Erősen kezdték érezni a férfi-munkaerő hiányát s ennek nyomában járt a csüggedés. Néha az ágyúszó is hallatszott Homonna tájékáról. Csupa kétség, félelem, örökös aggodalom volt az életünk ezer és egy ok miatt. Főként 3 kérdés nyugtalanított: a tavasszal vár. ató kolera és más ragályok, a kenyér kérdés, a férfimunka hiánya. E három kérdés, sőt a negyedik, tizedik is, szinte kierőszakolta az ugynevezett nőkérdést. Fogtam magam, beállítottam az 1915—16. évi télbe előadási anyagúl: *a nő értéke*. E tág köpenybe sok minden befér, össze-

függésben folyvást a háborúval. Először is, *az érték. Mi az érték?* Az életnövelő, életerősítő haszon. Minél nagyobb körben nyilvánúl meg, annál nagyobb az érték, A női tevékenység hatása a családban, az egyházban, a társadalomban. Családban a háztartás, gyermeknevelés, kertgazdaság stb. Egyházban a jótékonysági dolgok, társadalomban a különböző pályák, térfoglalás politikai téren is. Mennyi mindent lehetett ezekről beszélgetni. S mindig zsúfolva volt az iskola hetenként két estén.

Rendes viszonyok között is. sokminden történik egy faluban is, amely kiindulópontúl szolgálhat az érdeklődésre. Például gyermekek által gyakori a szerencsétlenség. Magával hozza, hogy az óvoda áldásos voltát emlegessük. Igy sikerült nekem egy alapot összehozni, abból óvodát kezdeményezni, mely aztán állami segítséggel rendszeresen működik. Szinte magától nő, bokrosodik a jó gondolat, a jó törekvés; nyiladozik az ember szeme, több szükséget meglát, több jó dolgot észrevesz, aztán úgy beleszokik, életszükségévé lesz. Most már határozott vallásos színezete van az előadásoknak. Énekkel, imádsággal kezdődik, van kedélyi része: vers, monológ, kis elbeszélés; komoly része: helyzetismertetés, gazdasági, társadalmi ügyek; egy-egy összhangzatos gyermekének; érdekes bibliai történet stb. Az a baj. hogy nincs alkalmas terem; az iskola nem alkalmas, szűk is. Ha háború nincs, már meglett volna, mégpedig iskolai- és népfürdővel összekötve. Erről a népfürdőről is sok beszélgetés folyt, a testszervezet egészségtanával összeköttetésben. Vetítőgépünk is lévén, szemléltetően lehetett magyarázni a benső szervezetet, működésöket, elváltozásukat, különböző járványok lefolyását. Főként az ilyen szemléletes előadások igen vonzók, csak úgy tolúl ifja és véne s ilyen keretben aztán a legkomolyabb tárgy is elcsúszik, sőt figyelmet ébreszt.

Ismételve mondom, sőt hangsúlyozom, hogy a felnőttek oktatásához az iskola nemcsak szükséges, sőt szinte nélkülözhetetlen. Nekünk lelkészeknek, nagyon kell szeretnünk az iskolát, az iskolás gyermekeket. Tevékeny, krisztusi szeretettel. Nemcsak mosolyt keltő szólam szerint, de mély érzésből, meggyőződésből, munkatársként kell viselkednünk a gyermeknevelés legszentebb dolgaiban. Szörnyű tudatlanságra és vad érzésre mutat, hogy éppen a keresztyén egyház keretén belől, nincs összhangzatos munkásság lelkész és tanító között. S ahol megvan, ott már kész talaja ven a felnőttek oktatásának. A gyermek-énekkar mulhatatlanúl szükséges és szinte lelki talajművelő eszköz, legjobb eszköz a lelki magvetéshez. Sose tudtam megérteni, ma se tudom, hogyan hiányozhatik egy iskolából is a gyermek-énekkar. Az embert érzése teszi emberré, nem a tudása. Érzésünk nemesítésére a zene legelső eszköz. Egyéb tekintetben is kiváló. Az annyira dicsőitett görög kultura is bizonyítja. De a mai művelt népek nevelésügye is bizonyítja. A mi népiskoláinkban ritkaságszámba megy a gyermek-énekkar, azért is oly sivár az iskolázásunk. A felnőttek oktatásának falun, nagy lendületet lehetne adni, lelkész és tanító összefogott jóakaratával, gyermek-énekkarok és előadások bevezetésével; első lépcsője volna annak a Jákób-létrának, melyen az emberi élet a teljesség Istenországába emelkednék.

Aztán revideálni kellene minél előbb a lelkésznövelés tananyagát — legalább ezt — s teret és időt adni, minél többet a gyakorlati tevékenységhez. A szeretet melegében edződnék, hevűlne a leendő pásztor szíve-lelke; magán érezné és tapasztalná, vezetőinek példájából, hogy ha majd ő is vezető lesz, mily erőt ád gyülekezete életéhez az ő szívéből kiáramló szeretet, — mint a Jézusról írva van, hogy ha csak ruháját érintették is, meggyógyultak a betegek, mert erő, gyógyító erő áramlott belőle. Mert ezt is ismételem, hangsúlyozva ismételem, hogy a felnőttek oktatásánál, a hogyan kérdésére, egyesegyedűl a lelkész szerető szíve találja meg a kívánt modort és módot, de e nélkül minden tudásunk kárba vész.

Még azt is felemlíthetem, hogy a falusi asszonyok, általában nők, mindenkor hálás közönség az előadásokra. Nálunk legalább kezdettől fogva, a mai napig igazán buzgó figyelemmel voltak s volt olyan tél, midőn csak nőknek tartottam megfelelő tárgyú oktatást. A férfiak azzal is védekeztek, hogy nem tudnak elhelyezkedni a keskeny gyermekpadokon, a nők is a tetejére ülnek, ami bizony nem kellemes. Csakugyan úgy kellene berendezkednünk, hogy minden templom mellett, — vagy még inkább iskola mellett volna egy előadó terem, amely egyuttal tornahelyűl, mulatóhelyűl is szolgálna, sőt mint említettem, helyt találna benne kisebb költségbe kerülő zuhanyfürdő berendezés is.

Sok . . . sok . . . nagyon sok hiányzik még nálunk az élet teljességéhez. A pünkösdi léleknek még szárnya lebbenése is alig érintette a mi lelkünket. Eljárunk mi Jézushoz, mint Nikodémus, vitatkozni az újjászületés képtelensége miatt, — cifra szavakkal, cifra tételeket sorakoztatni egymás ellen; de hol van rajtunk az isteni jegy? „Arról ismernek rátok, hogy az én tanitványaim vagytok, ha egymás iránt szeretettel viseltettek."

Ezt az isteni jegyet formálgatnánk a felnőttek oktatásával falun; de előbb a magunk lelkén kell kialakítani. *Andrássy Kálmán.*

IRODALOM.

* **A királyi család a magyar közjogban.** Irta *dr. Buza László* egyetemi m. tanár, jogakad. ny. r. tanár. Sárospatak, 1918. Ref. főiskolai nyomda. 165 lap. — A királyi család magyar közjogi helyzetével több kisebb tanúlmány foglalkozott már irodalmunkban, de az egész kérdés rendszeres, monografikus feldolgozásban még nem részesült. Ezt a hiányt óhajtotta B. L., főiskolánk közjog-tanára s lapunk főmunkatársa jelen munkájával pótolni. Munkája széles történeti alapon épül föl, nevezetesen az utóbbi 400 év magyar törvényhozásának és jogalkotásának ide vonatkozó rendelkezéseit, valamint természetesen az osztrák jog tételeit a leggondosabb figyelemben részesíti, e mellett különös tekintettel van a gyakorlati élet fölvetette egyes esetekre — s ez alapon igyekszik a kir. család tagjainak helyzetét a magyar közjog szerint megállapitani. Vizsgálódásait minden ponton önálló, eredeti fölfogás jellemzi, amely éles logikával fejti ki a maga igazait az ellentétes fölfogásokkal szemben; a kérdés minden pontját természetesen ő sem oldotta meg végérvényesen, de megjelölte az alapelveket, az irányt, a melyekből azok majd megoldandók lesznek; számos ponton szinte úttörő munkát végzett, midőn a kérdés tisztázásába fogott. A dolgozat, bár szigorúan tudományos alapokon nyugszik, nemcsak könnyed, világos, a laikustól is érthető elő-

adásával, hanem a felölelt kérdéseknél fogva is minden művelt magyar embert érdekelhet; ki ne olvasna pl. szívesen az ilyen kérdésekről: kik a kir. család tagjai? jogforrások-e hazánkban az uralkodóház házi törvényei? milyen közjogi helyzete van a nem-egyenrangú kir. hitvesnek? tagjai-e az idegenbe nőül ment főhercegnők a kir. háznak? az uralkodó családfői hatalma különbözik-e államfői hatalmától? vannak-e a kir. családnak közhatalmi jogosítványai? mik a kir. család tagjainak közjogi kiváltságai, mentességei, állampolgári kötelességei? stb. A tiszta nyomású és kiállítású munka ára 8·50 K.

* **Wolhyniában.** Irta *Göde Lajos* szekszárdi ref. lelkész. Debreczen, 1918. Hegedüs kiadása. 198 lap; ára 6·50 K. — A szerző, aki mint tábori lelkész másfélévet töltött a harctéren, megírta a maga naplóját és az apró megfigyelésekből, a napok múlásának följegyzéséből érdekes könyv lett, a melyben a maga borzalmas valóságában zajlik le előttünk, természetesen csak kis területen, a mi borzalmas háborúnk. Göde megértéssel nézi embertársai szenvedését, mig a maga fáradalmaira, veszedelmeire, a melyekben része volt, ügyet sem vet. Vigasztal, biztat, imádkozik a harci riadótól lelkesített szívvel, papi megnyugtatással; közben megcsodálja a magyar katona vitézségét, virtusát, munkáratermettségét és egyszerű szerénységét. Szabad ég alatt, sötét fenyők árnyékában, hólepel takarásában is megjelen az Isten: a vérző megnyugszik, az elvérzett megpihen! Hosszabb leírás szól 1915-ben Rovnó ellen végzett előnyomulásunkról és a visszavonulásról; miként az előnyomulásban benne van a magyar katona minden lelkessége, odaadása, fáradságot nem ismerő önfeláldozása, úgy rezdül ki írásából a visszavonulás lelket sanyargató fájdalma is. Minden sorából a viselt pusztító háború lélegzik felénk, elevenedik meg előttünk és ezek az érdekes naplók a jövő kornak is el fogják beszélni a mi háborúnkat. Az élénk színekkel, zamatos tiszta magyarsággal írt, szép kiállítású kötet méltó a pártolásra.

* **A rimaszombati egyesült prot. főgimnázium LXV-ik Értesítője az 1917—1918. tanévről.** Közli *Loysch Ödön* igazgató. 48 lap. — Az intézet a lefolyt évben is idegen helyen, egy társiskola vendégszeretetére útalva, működött; 5 tanára volt hadiszolgálatra behívva s miután egy h. tanár is eltávozott, 6 tanár munkájának helyettesítéséről kellett az egész esztendőn át gondoskodnia. Ebben segítségére voltak az intézetnek Bodor István, dr. Veress Samu nyug. tanárok és Tóth Béla városi mérnök, az egyes órák számát még igy is 33-mal kellett redukálni s egyes tárgyak tanítását egészen elhagyni. A tanulók száma 354, ebből ref. 93, luth. 94, r. kath. 91, izr. 55; jeles 46, jó 76, elég 128, vonaton bejáró tanuló 47. A tanulók erkölcsi magaviselete nem volt kifogástalan, a fekező apai kéz hiánya sokaknál érezhető volt, ugy hogy egynehány tanulót el kellett távolitani; az osztályvizsgálatot összefoglaló ismétlések helyettesitették. Az ösztöndijalap ez évben 5100 K-val szaporodott. Kerekes Dezső tanár a folyó évben töltötte be értékes tanári szolgálatának 40 éves fordulóját. Nem kötelező tárgyként tanittatott a német társalgási nyelv is heti 2—2 órán. A tandíj 100 K (beirási dij 30 K), a tandijengedmények összege 4990 K, a tápintézeti dij a jövő iskolai évben 500 K lesz (tavaly 400 K); a tápintézet javára egyes gömöri gyárak és pénzintézetek szép adományokat juttattak, a főgimn. hangverseny jövedelméből 814 K gyült be; a jövő évi dij egy része terményekben fizetendő, sőt minden tanuló köteles 3—4 kgr. zsirt beszolgáltatni.

* **Világosság a páholyban.** Irta *Müller Jenő* karczagi kath. hittanár. Eger, 1918; 108 lap, ára 2·40 K. — A füzet a szabadkőmüvesség multját és jelenjét, jótékonysági akciói mellett sok tekintetben romboló hatását ismerteti, jórészt szabadkőmüves-forrásokból merített adatok alapján. A szabadkőmüvesség vallás- és egyházellenes irányzat, mely — mint a francia és olasz példák mutatják — előbb csak a felekezeti iskolák megszüntetésére törekszik, hogy aztán, ha ezt eléri, a vallásoktatást teljesen kirekessze az iskolákból. Ha védekezni akarunk ellene, útjaival, eszközeivel nem árt megismerkednünk s ez irányban ez a füzet hasznos szolgálatokat tehet. Befejezésül a szerző nagy elismeréssel szól az 1916. elején alakult „Szabolcsvármegyei Turáni Kör"-ről s ilyen körök szervezését más városokban és vármegyékben is ajánlja.

* **A Magyarság,** ez a *Megyercsi Béla* szerkesztésében megjelenő, református szellemű társadalmi és művészeti hetilap egyre értékesebb tartalommal jelen meg, egyre jobban megfelel a maga elé tűzött magas célnak, hogy művelt ref. középosztályunk nemesen szórakoztató és a legfontosabb sociális, irodalmi és világnézeti kérdésekben irányító organumává váljon. De vajjon mi, művelt reformátusok, tettünk-e már annyit a lapért, mint amennyit az tett érettünk? hoztunk-e annyi áldozatot érette, hogy bár egy félévre megrendeltük volna? fáradtunk-e, buzgólkodtunk-e a terjesztésén, előfizetők gyűjtésén? Ime Csók István festőművész 5000, a Ref. Sajtóegyesület 2000, Balogh Jenő volt igazságügyminiszter 200, Végh László méhészi tanító 100 K-t adott már eddig is a *Magyarság* fejlesztésére és fentartására. Hol vannak a mi filléreink? a mi szellemi, erkölcsi áldozataink?

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Gyászhirek.** A deteki és tengerfalvi Meczner-család feje, Zemplénvármegye nyugalmazott főispánja folyó hó 1-től ott pihen már az attya „parancsára" épittetett sirboltban, erdőkoszorúzta domb oldalában, közel a maga izlése szerint emeltetett úri házhoz és kedvelt gyümölcsöséhez — a kis Hotyka-községben, amely északnyugatra Sárospataktól szerényen húzódik meg egy erdei völgy szűk ölében. Itt született ezelőtt 77 évvel s ide vonult időnként megpihenni, amikor gyarapodó földi sorsának látásából erőt akart gyűjteni magának nagy kötelességeinek teljesítéséhez. Egész kis birodalma támadt itt az idők folyamán s haló porával is biztosítani akarta mintegy a Meczner-családnak ehhez a szép vidékhez való örök jogát. — *Meczner Gyula*, a Meczner Rudolf fia, a hotykai Meczner-család szemefényévé lett már a sárospataki főiskolában, ahol *Nemes Ferenc* a későbbi jogtanár volt nevelője; de dicsekedése lett a sárospataki főiskola gimnáziumának is, mint osztályának legyőzhetetlen elsője, testben-lélekben nagy remények közt fejlődő növendéke. A jogi tanulmányokat Pesten végezte, ügyvédi vizsgát tett s mint sokat igérő ifjú, hirtelen bejutott a sátoraljaujhelyi törvényszékhez, majd — nagy képességei révén a közvélemény kedveltjévé s országos képviselővé lett s mint ilyen, nyirviz-szabályozási kormánybiztossá. Ez állásában kifejtett nagy erélye,

fáradhatatlansága, kormányzói képessége a tisztelők, barátok egész táborát szerezte meg számára s az uralkodó kormány elismerését is a III. osztályú vaskorona renddel való kitüntetése által. A politikai élet nagy hullámvetései közben, a Molnár István, Szinyei Merse István, Gr. Hadik félrevonulásával, a nagy embereiről híres Zemplénvármegye élére jutott s vészben-viharban rendületlenül állt ezen az ingatag magaslaton mindaddig, amig testi erejét fogyni érezte és leköszönt. De része volt még a világháború kitörése által Zemplénvármegyére szakadt temérdek baj, szenvedés oszlatgatásában, a veszharangok csitításában s a kétségbeesettek bátoritásában. Ugy volt a Gondviseléstől elbocsátva, hogy sokat birjon jóból és roszból s mosolyogni tudjon ott is, ahol villámok cikkáznak s a halál félelmei rettentenek. — Temérdek nagy gondjai között sem feledte el, hogy mivel tartozik családjának s ennek sorsát módjában volt erély, bölcseség és szorgalom által biztos alapokra helyezni. Szülőfaluja szerény kálvinista egyházközségének sok időn át főgondnoka volt, de — sajnos — arra már nem jutott ideje, hogy ezt az egyháztörténetileg nevezetes kis kálvinista fészket viharállóvá szilárditsa. Ki tudja: hátha hamvai lesznek áldásthozókká a szegény gyülekezetre és roskadozó templomára?! A sárospataki főiskolát és a tanári hivatalt azzal becsülte meg, hogy egyik szeretett fiát — Bélát, — némileg a családi hagyományok ellenére is — jogtanárrá választtatta meg. Temetése f. hó 1-én d. e. 10 óra után kezdődött Sátoraljaújhelyben, hol a nagy kiterjedésü szép családnak, a tisztelők, barátok, párthivek roppant táborának részvétele mellett *Bálint Dezső* sárospataki lelkesz, alsózempléni esperes méltányolta a nagy halott földi küzdelmeit és kert áldást a megfáradt harcos kihült poraira. A Hotykára szállított tetemek felett — szintén nagy közönség jelenlétében — *Solymossy József* helybeli lelkész mondott jellemző búcsúbeszédet és alkalmi imádságot. Mindkét helyen a *Bathó János* sárospataki ének- és zenetanár által sebtiben összegyüjtött énekkar zengett gyászénekeket. Nyugodjék a sokat szenvedett test áldások között! — *Nemes Sándor* gálszécsi főszolgabirót, felsőzempléni egyházmegyei tanácsbirót s egész családját is pótolhatatlan nagy veszteség érte a mult hó 27-én. Egyetlen fia s egyetlen gyermeke, 66. gyalogezredbeli hadapród, a 22 éves deli ifjú, a család dédelgetett kedvence, büszkesége — egy beszámithatatlan pillanatban véget vetett sok biztatással indult földi életének, mérhetetlen bánatot borítva szülőire, nagyszülőjére — a köztiszteletben élő Nemes Lajosra s az egész kiterjedt szép családra. Folyó hó 29-én óriási részvét kisérte korai sirjába — a *Péter Mihály* helybeli lelkész vigasztaló igéi mellett. A mélyen sujtott család gyászát tegye elviselhetővé az örök Isten végtelenmehetetlen kegyelme!

— **Eltávozó tanár.** A kolozsvári theol. fakultás előljárósága egyhangú meghivás utján, *dr. Makkai Sándor* sárospataki theol. akad. tanárt választotta meg a Nagy Károly püspökké választásával megüresedett systematika theologiai tanszékre nyilv. rendes tanárnak s e meghivást az Igazgatótanács jul. 4-én meg is erősitette. Makkai kartársunk a szülőföldje és egykori nevelőintézete részéről jövő bizalomnak engedett, a választást elfogadta s julius 17-én családjával együtt már el is távozott Sárospatakról. Benne, egyévi itteni működése alatt, buzgó, munkás és tudós tanárt birt főiskolánk, a ki mindnyájunk megnyugvása és elismerése mellett töltötte be a gyakorlati theologia nehéz tanszékét, s igy eltávozása veszteség főiskolánkra nézve. Kisérje áldás és szerencse régi s ismét uj hazájában való működését.

— **Adomány.** *Nagy Sándor* kisdobronyi ref. lelkész öreg szülői iránti hálából — azok nevét megörökitendő a kiskinizsi ref. egyházközség javára 2000 koronás belmissziói örök alapitványt tett. Az alapitvány kamataiból a konfirmándusok bibliával, a házasságra lépők ima- és énekeskönyvvel látandók el, a megmaradó összeg pedig évről-évre a gyülekezeti tagok között kiosztandó, legjobb vallásos iratok beszerzésére fordítandó. Az ilyen emlékoszlop, melyet a szülők iránti kegyelet s az egyházhoz való ragaszkodás emelt, ércnél maradandóbb.

— **Az iskolai év kezdete.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter az iskolai hatóságokhoz intézett rendeletében és az egyházi főhatóságokhoz intézett átiratában olyképp intézkedett, hogy az összes középfokú tanintézetekben az 1918—19. iskolai év a rendes időben, szeptember hó 1-én, vegye kezdetét.

— **Uj egyesület.** A vallásos alapokon nyugvó mértékletességi mozgalom (Kék-kereszt) magyarországi hiveinek julius 15-én Mezőtúron tartott konferenciáján megalakult az *Abstinens Prot. Lelkészek Egyesülete.*

— **A háború és a lelkészképesitő vizsgálatok.** Bajorországban a legközelebb lefolyt lelkészképesitő vizsgálatra a következő irásbeli tételeket tüzték ki: Dogmatikából: „Mennyiben mond csődöt az evolutionistikus világnézet a világháború tényeivel szemben? hogyan állja meg itt helyét a ker. Istenhit az ő szeretetével és reménységével?“ Egyháztörténelemből: „A vallásos-egyházi és az általános szellemi érintkezések Angol- és Németország közt a 8. és 18. században.“ Ethikából: „A ker. ember vitézsége mint a ker. jellem fővonása, Pál apostol példáján föltüntetve.“ Neveléstanból: „Állás foglalandó ahhoz a kérdéshez, vajjon alárendelendő-e és mennyire ifjúságunk (ide értve a katonaköteleseket is) az istentisztelet-látogatási kényszernek, s vajjon ez a kényszer összefér-e az evang. nevelési elvekkel?“ Oktatástanból? „Hogyan találhatja meg a népiskolai kátéoktatásban a hazaszeretet tárgyalása a maga helyét? Micsoda alapgondolatok legyenek e tárgyalásnál irányadók?“

Pályázat.

A sárospataki főgimnázium igazgatósága pályázatot hirdet a P. Horváth Mária-alapból, két egyenkint 600—600 K összegü müegyetemi ösztöndijra. Pályázhatnak ref. vallású, a sárospataki főgimnáziumban *jeles* érettségi vizsgálatot tett ifjak, akik a budapesti müegyetemen tanúltak vagy szándékoznak tanúlni. Az ösztöndijak félévenkint utólag a kielegitő előmeneteli bizonyitvány bemutatása után átalfatnak ki. Az Egyházkerületi Közgyüléshez címzett s iskolai és szegénységi bizonyitvánnyal fölszerelt folyamodványok szept. 1-ig nyújtandók be a főgimnázium igazgatóságához.

A sárospataki főgimnázium igazgatósága.

Szerkesztői üzenetek.

K—y B. A buzgólkodást köszönjük, az egyházközséget az előfizetők közé bejegyeztük. Ha más lelkész is igyekeznék lapunkat hiveivel, presbytereivel megismertetni, őket annak olvasására rákapatni, lapunk is, a gyülekezeti élet is csak nyerne vele.

Beszédvázlat. Terünk nem engedi meg a közlését,

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.

Irta **GÖDE LAJOS**
szekszárdi ref. lelkész.
Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet

alkalmi egyházi beszédek.
Irta **JÁNOSI ZOLTÁN.**
: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.

Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.
Irta **F. VARGA LAJOS.**
I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.
Kapható:

HEGEDŰS és SÁNDOR
prot. irod. könyvkiadóhivatalában
DEBRECEN.

Befejező kötet.

Megjelent a II. kötet
F. VARGA LAJOS:
„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre“ című imakönyv. 320 oldal.

Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.
Portóra 40 fillér kötetenként.
Az első kötet is kapható.
Ugyanolyan ár. 300 oldal.
A két kötetet egyszerre is küldhetjük.
Megrendelhető:
HOFFMANN ÉS KRONOVITZ
könyvkiadóhivatalában
Debrecen, Ferenc József-ut 49.

A „HANGYA“
A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

UJDONSÁGOK.

A halál mysteriuma. Irta dr. Makkai Sándor ... ... Ára K 4·—

Magda S.: A magyar egyezményes philosophia ... ... Ára K 4·—

Harangszó után. „A futkározó hamis atyafiak“ támadása ellen készült hitvédelmi munka. Irta Mészáros János ... ... Ára K 4·80

Kaphatók:

KÓKAI LAJOS
könyvkereskedésében
BUDAPEST,
IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 32—33. szám. Sárospatak, 1918. augusztus 11—18.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GDÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 40 Kor.
Fél „ ... 20 „
Negyed „ ... 10 „
Nyolcad „ ... 5 „

TARTALOM: *Péter Mihály*: A dunántúli indítvány az egyházlátogatás reformjáról. (Vége köv.) — *Dr. Kiss Sándor*: A tiszáninneni ref. egyházkerület és a sárospataki ref. polg. leányiskola. — *Harsányi István*: Perényi Péter eddig ismeretlen munkája. — *Réz László*: A vallásos nevelésoktatás aktuális kérdései. (Folyt. köv.) — —*ki*: Egy eset a gyakorlati egyházi életből. — Vegyes közlemények. — Pályázat. — Hirdetések.

A dunántúli indítvány az egyházlátogatás reformjáról.

Egyházkerületünk jelen évi tavaszi közgyülése 102. sz. határozatával az Egyet. Konvent felhivása folytán véleményadás, esetleg újabb eszmékkel való kipótlás, általában az egyházlátogatásnak időszerü reformálására vonatkozó javaslatok benyújtása végett az egyházmegyékhez leitette a dunántúli egyházkerület azon inditványát, mely szerint az esperesi egyházlátogatás eddig gyakorolt formája mellőztessék s ezentúl csak 5—10 évenként, más-más gyülekezetekben, mindig csak vasárnap délelőtt lehetőleg templomban, egyházközségi közgyűlés keretében legyen megtartva.

Ezen dunántúli indítványra, általában pedig az egyházlátogatásra vonatkozólag a következő véleményes javaslatot van szerencsém előterjeszteni.

Nagy baja a dunántúli egyházkerületi inditványnak, hogy egyáltalában semmiféle indokolás nincs hozzácsatolva. Nincs oka adva annak, hogy miért akarja megszüntetni az egyházlátogatásnak eddig gyakorolt formáját, az évenkénti egyházlátogatást s miért akarja azt 5—10 évre korlátozni. Felfogásom szerint a felső hatóságnak közvetlen szemléleten alapuló értesülését a gyülekezetek beléletéről nemhogy szükíteni, de bővíteni kellene. Felsőhatóságainknak jelen esetben az egyházlátogatóságnak a gyülekezetekben való minél gyakoribb megjelenése, ha kivánatos, célszerű, üdvös volt a multakban mindig, még inkább az a jelenben s ez lesz a jövőben. A ki egyházunk 400 esztendős történetét ismeri, tudja, hogy igen sok egyházunk fennmaradásának a titka az volt, hogy felső hatóságaink a gyülekezetekkel való mind gyakoribb személyes érülközést évről-évre fentartották, a hiányokat felfedezték, a bajokat orvosolták, a háborgókat biztatgatták, a resteket feddették, a jókat a további munkára buzdították. Egyházunk a multak tapasztalatai szerint semmire sem fordított nagyobb gondot, mint erre a minél gyakoribb, évenként legalább egyszer megejtendő egyházlátogatásra, mert jól tudta, hogy ettől az évenkénti személyes felügyelettől, vagyis egyházlátogatástól függött igen sok esetben a gyülekezetek sorsa. Vajjon gyülekezeteink már olyan állapotra jutottak, a jó rend olyan magas fokra emelkedett-e, anyagi, szellemi, erkölcsi téren annyira nincs-e már semmi, de semmi kívánni való, hogy az ellenőrzést, buzdítást, a közvetlen személyes felügyeletet most már 1 évről 5 sőt 10 évre korlátozhatjuk? Alig hiszem. Sőt én úgy gondolkozom, hogyha ez a háború még közbe nem jött volna is, a modern élet szülte soknemű ellenségeink, ezek között legfőképen a hitetlenség, a vallástalanság, vagy legalább is a kishitűség, meg ezer meg ezer bajunk mind szükségessé tette volna, hogy a felsőhatóság mentől gyakrabban jelenjen meg egyházainkban, hogy saját szemével lásson, szivéből meleget árasszon, eszével irányítson. A háború után ezek a bajok talán megszünnek? Dehogy, sőt ezer más fog hozzájuk szegődni. Vajjon okos, célszerű, az egyház érdekében álló volna e mai formáját, az évenkénti egyházlátogatást eltörölni, helyette 5—10 évenként tartani egyházlátogatást? Teljes meggyőződésem szerint nem.

De fentartandónak vélem az évenkénti egyházlátogatást a következő okokból is. Mindnyájan tudjuk, hogy egyházaink évenkénti szellemi, anyagi, erkölcsi állásáról az egyházlátogatók tesznek jelentést. Az egyházmegyei közgyűléseknek is az ezek feletti tanácskozás képezi egyik legfontosabb részét, hiszen az E. I. t.-c. 56. §. e) pontja szerint az egyházmegyei közgyűlés tanácskozásának tárgyát képezik: „az egyházlátogatásról beterjesztett jelentések, az egyházközségek szellemi, valláserkölcsi ügyeinek előmozdítása, anyagi helyzetének felügyelete és javítása", sőt tulajdonképen maga az egyházmegye sem egyéb, mint „több egyházközségnek az egyházi közigazgatás, kormányzás és *rendtartás* céljából egy felsőbb hatósággá egyesülése." Már most miképen venne tudomást az egyházmegye évenként a rendről, a szellemi, anyagi, erkölcsi állapotról, ha nem az általa, vagy esperese által kiküldött egyházlátogatók jelentései nyomán? Ilyenek nem létében az egyházmegyék csak 5 vagy 10 évenként kapnának értesülést ezekről, vagy legjobb esetben csak némelyikről. Ugyanez mondható többi felső szerveinkről, az egyházkerületekről és az egyetemes konventről is. Ezek is mind anyagi, szellemi, erkölcsi őreink. Ha ezek a szerveink 5—10 évig ezeket a kérdéseket szüneteltetnék, mi volna az életök egyéb puszta, száraz, léleknélküli adminisztrációnál? En legalább nem birom elképzelni másképen ezt a dolgot, ha az egyházlátogatás csakugyan 5 vagy 10 évenként tartatnék

Lapunk jelen számához ¼ ív melléklet van csatolva.

meg. Vagy talán úgy képzeli a dunántúli egyházkerület, hogy azon 4—9 év alatt magok az egyházak lelkészei adnának jelentést az egyházak anyagi, szellemi, erkölcsi állapotáról? De erre azt mondom, hogyha az egyházlátogatást nélkülözni lehetne 4 vagy 9 évig is, miért nem lehetne 8, vagy 18 évig? Szerintem azért ez a kívánság képtelenség.

Bár a dunántúli egyházkerület indítványa semmivel sincs indokolva, mégis sejteni lehet, hogy mikor ő az egyházlátogatást vasárnap, közgyűlés keretében, lehetőleg templomban akarná megejteni: ezzel azt a célt próbálná elérni, hogy az egyházlátogatás a legnagyobb nyilvánosság előtt történvén, a közre, az egész egyházra hasson. A cél mindenesetre nemes. Azonban az ily keretekben lefolyó egyházlátogatás szerintem kivihetetlen. Kivihetetlen mind fizikai, mind erkölcsi okokból. Ha a közgyűlés keretében lefolyónak képzeli a dunántúli egyházkerület a látogatást, a közgyűlés fogalma azt hozza magával, hogy arra a közgyűlésre minden tagot meg kell hívni, már most az egyházlátogatást a dolog természete szerint nem lehetvén hetekkel előbb tudtul adni, hanem csak napokkal előbb, mert a hetekkel előbb tudtul adott egyházlátogatás a látogató részéről is nem várt akadályokba ütközhetnék. Ha csak napokkal előbb értesítheti a gyülekezetet: a gyülekezet lelkésze viszont miképen hívhatja egybe a közgyűlési tagokat, akik sokszor a szórványokban szétszórva élnek? Ha ez így van, akkor először is ez a közgyülés keretében kívánt egyházlátogatás nem is volna közgyűlés keretében megtartható, így aztán a célbavett kívánt hatása el is maradna. De tegyük fel, hogy az egyházlátogatás mentől népesebb keretekben folyna le: szerintem az a cél, melyet a dunántúli egyházkerület, sejtelmem szerint maga elé kitűzött, épen az egyházlátogatás természete szerint kockáztatná az erkölcsi sikert. Tapasztalatom szerint nincs olyan egyház, melyben ne akadnának turbulens elemek, vagy az értelem igen alacsony fokán álló egyháztagok. Már most, ha az egyházlátogatásnál az egyik számadó a lelkész maga, nagyon kérdéses, hogy az ilyen egyházlátogatás még a legbecsületesebb, a leglelkiismeretesebb lelkésznek is, nem szerezne-e keserű perceket, ha abban minden, a legértelmetlenebb, vagy rossz indulatú, legkisebb egyháztag is szereplő személyként viselhetné magát. Én legalább úgy fogom fel a dolgot, ha áll az, hogy a látogatás a presbyterium területéről a közgyűlés területére vitetnék át, hogy t. i. abban a közgyűlésben minden egyháztag bírói széket ülhessen a lelkész felett. Már pedig akármilyen tökéletes legyen is az a lelkész, ha mást nem, de keserű perceket az ilyen egyházlátogatás mindenesetre okozhatna neki, nem is szólva arról, hogy az ilyen egyházlátogatás nem is lehet méltóságos lefolyású.

Péter Mihály.

(Vége köv.)

Egyházkerületünk és a sárospataki ref. polgári leányiskola.

Domby László igazgató úr válaszolva e lapokban fenti címen megjelent cikkemre, a kérdésre tartozó argumentumok helyett az én egyéni reputatióm sárba tiprásának kisérletével igyekezett hangulatot kelteni — főként az én személyem ellen. Egyenes úton jártam és járok mindig úgy magán-, mint közügyekben, nyugodtan állom a támadást. Nézzük tehát!

Tévesen informáltam az egyházkerületi közgyűlést 1917. őszén, midőn ez a 178. sz. határozatot hozta úgy, hogy az 1918. évi tavaszi közgyűlés kénytelen volt e határozatot megváltoztatni, tehát megbízhatatlan vagyok — Domby László úr szerint. A tényállás pedig röviden a következő: Én az igazgató-tanács 1917. évi tavaszi ülése 12. sz. határozatát egyedül azon az alapon felebbeztem, hogy az 1916/17. I. félévben egyetlen és pedig I. éves tényleges hallgató lévén, 20 órás előadás, tehát helyettesítés volt lehető, ez után pedig a szabályzat szerint csak 2600 K és nem 3900 K jár; a 39. sz. határozatot felebbeztem kizárólag azon az alapon, hogy a II. félévben előadások egyáltalán nem tartattak s így helyettesítés sem volt, tehát helyettesítési díj sem járhat. E tényt igazolja az egyházkerületi irattárban bizonyára meglévő, azonban nálam is bármikor megtekinthető felebbezés. A 178. sz. egyházkerületi jegyzőkönyvi pontba azonban a fenti valóságnak meg nem felelő az az állítás vétetett be, mintha az én felebbezésem indoka az lett volna, hogy a jogtanárok katonai szolgálatot teljesítő kartársaikat helyettesítették, amiről pedig sem írásban, sem szóval egy szót sem ejtettem. Az én indokolásomba nem lehetett belekötni, mert *fedte a valóságot*, a jegyzőkönyv indokolásába azonban igen, mert *valótlan*. Tehát *én nem voltam tévesen informálva* és *nem informáltam tévesen* az egyházkerületi közgyűlést, hanem *tévesen vétetett fel a jegyzőkönyv* és ennek alapján hozott az egyházkerületi közgyűlés téves határozatot a főiskola kárára nem az őszi, hanem igenis a tavaszi közgyűlésen. Nem én vagyok megbízhatatlan, hanem gyenge ember volt a jegyző úr, aki feladatát kellőképen nem tudta teljesíteni. És Domby László úr jelen volt úgy az őszi, mint a tavaszi közgyűlésen, hallotta felolvasni felebbezésemet, elmondani szóval indokaimat, hallotta tiltakozásomat az ellen, hogy a tavaszi közgyűlés az őszi közgyűlési jegyzőkönyv alapján határozzon, amely nem fedi a valót és ne a beadványomban foglalt indokok figyelembevételével. Domby László úr ennek dacára, tehát már tévesnek alig is mondható módon igyekszik megbízhatóságomat sárba rántani.

Domby László úr nem érti világosan, mit mondok a „leánynevelő intézetekhez való visszatéréssel". Ha azonban egyetlen szóval s épen a verbum regenssel: „*református*" előbb kezdte volna az idézetet, mindjárt megértette volna. De mert akkor sok kitételemben nyilvánuló „ismeretlenséget" nem hozhatott volna fel lekicsinylésemre, jónak látta úgy idézni, amint tette, hiszen nem mindenki veszi a fáradságot visszatérni az én cikkemre s elvégre is „semper aliquid haeret". Pedig Domby László úr mégis értette, hogy mit akarok mondani, mert hiszen cikke későbbi fonalán ezt akarva-nemakarva elárulja; sőt Sárospatak nagyközséget illetőleg éppen az általam hangoztatott elvet tartja már természetesnek.

Domby László úr szememre veti még a „zsidó" technikus terminust is, mint nem finomat. Hát én nem szégyellem magamat csakúgy, mint lelkészeink sem szégyellik, akik szónoklataikban általánosan használják e kifejezést s akikről Domby László úr sem állíthatja, hogy nem óvatosak kifejezéseik megválasztásában. A zsidó csakúgy nem sértő, mint az izraelita, ha nem sértő célzattal használjuk; tőlem pedig — különösen egy komoly tárgyú cikk keretében — távol állott a sértő szándék. Egyébként — ha már technikus terminusról esik szó — Domby László úr tudtommal okleveles lelkész s így bizo-

nyára tudja, hogy a két kifejezés közt van fogalmi különbség, mert izraelita a Jákób 12 törzsének összes ivadékát, zsidó (judeus) pedig Juda és Benjamin Babylonból kiszabadult s a világon szerte széledt törzseinek ivadékát jelenti. Én nem érzem magamat sértve a református elnevezéssel, pedig én is keresztyén vagyok. Ha pedig egy kultusministeri rendeletre gondolt az igazgató úr, tudnia kell, hogy az engem nem kötelez, mert rám nem is vonatkozik.

Domby László úrnak egyéb gúnyoros, mindenki által észrevehetőleg az én személyem lebecsülését célzó kifejezéseivel nem foglalkozom s engedjen meg Domby László úr, hogy vele a fontos ügy érdemi tárgyalásába sem bocsátkozom, mert én az ő finom modorában és világos módszerével közügyet tárgyalni nem tudok, de nem is akarok. Nem akarok dacára annak, hogy igen kecsegtető a vitába való bocsátkozás, mert:

Domby László igazgató úr — az ominosus jegyzőkönyvi pont szerkesztőjének mintájára — olyan tételt állít fel védendő gyanánt, amit én egyáltalán nem támadtam, t. i. a miskolczi ref. felső leányiskola és leánygymnasium nivóját s e fiktív tételhez fűzi minden okoskodását;

Domby László úr statisztikai adataival maga bizonyítja, hogy a nevezett intézetek növendékeinek a reformátusok csak nem is egész 38 %-át teszik, tehát az ez intézetekre fordított költségeknek csak 38 %-a szolgál ref. egyházi érdeket;

Domby László úr elismeri, sőt állítja, hogy az internátus intézménye az, amely a szóban forgó téren kiválóan hivatott a ref. egyházi érdeket szolgálni és úgy tünteti fel a dolgot, mintha én ezt nem tudnám, holott a sárospataki polgári leányiskola átvétele kérdésében kiküldött bizottság jegyzőkönyvéből, az egyházkerülethez intézett javaslatából megállapítható, mikép a bizottság — melynek tárgyalásain én is részt vettem — az internátust tartotta mindenek felett fontos kérdésnek;

Domby László úr nevetséges csekélységnek tart a nem is egészen $^1/_8$-ben református 10.000 lakosú Sárospatak részéről *református* polgári leányiskola céljára évi 3000 K segélyt, ellenben tekintélyes összegnek az 50.000 lakosú Miskolcz részéről 6000 koronát;

végül — hogy hosszadalmas ne legyek — Domby László úr minden másról beszél, csak arról a kérdésről nem, amelyet én felvetettem, hogy t. i. a miskolczi ref. felső leányiskola és leánygymnasium a közérdeket, tehát állami feladatot képező oktatás általános érdekén kívül — melynek felettébb magas nivójú szolgálatát készséggel elismertem — szolgálnak-e a rájuk fordított költség arányában *református* egyházi érdeket; a nagyarányú terjeszkedéssel természetszerüleg járó tetemes költségek lehetővé teszik-e lelkészeink, tanitóink s közrendüink számára ez intézetek igénybevételét, amikor azokat e célból létesítettük és segélyezzük — lelkészeink s tanitóink tudják jól — egyháztagjaink filléreiből; nem képezné-e egyházi érdekünk súlyos sérelmét *milliós építkezési költséggel* Miskolczon még tovább terjeszkedni, ezzel másutt belátható időkig olyan leányiskolák felállítását tenni lehetetlenné, amelyeket egyháztagjaink vehetnének tényleg igénybe úgy, amint a miskolcziakat ma nem képesek igénybevenni s mindezeknél fogva nem kellene-e a *tényleg református*, mert református érdeket szolgáló leányiskolákhoz *visszatérni?* Visszatérni, mert eredetileg ilyeket állítottunk fel s ilyeket akartunk fenntartani, ma pedig nem ilyeneket tartunk fenn.

Mindezekről azonban, mint fennebb mondottam, Domby László úrral érdemleges vitába nem bocsátkozom, de nem titkolom el fájó érzésemet, amit az ő cikkének a modora és módszere ujitott fel lelkemben. Szomorúan sajnos, mintha valami gonosz szelleme lenne egyházkerületünknek, amely adott esetekben azonos, elszomorítóan veszedelmes módon irányítja ügyeinket, hogy mielőbb megérjünk — ha ugyan elég erősek leszünk még — egy második reformatióra!

Végezetül a leghatározottabban utasítom vissza Domby László úrnak azt az insinuátióját — jelzővel nem akarom illetni, — mintha cikkem csak ürügy lenne a püspök úr támadására. Én az igaz úton szoktam járni s ennek tudatában van bennem mindig bátorság egyenesen, nyiltan támadni. Ha elegendő okok mellett arra az idő alkalmas lesz, lesz bátorságom támadni olyan módszer alkalmazása nélkül is, mint amilyet Domby László úr használ, mert cselekedeteimet nem valami gonosz szellem, hanem az igazság irányítja, az igazságnak pedig — erős a hitem — győznie kell!

Sárospatak, 1918. augusztus 10.

Dr. Kiss Sándor.

Perényi Péter eddig ismeretlen munkája.

Perényi Péterről (1501—1548.), aki Abaujvármegye örökös főispánja, koronaőr, Magyarország főkapitánya, I. Ferdinánd kancellárja, Sárospatak ura és a sárospataki főiskola megalapítója (1531.) volt, azt irja *Bod Péter* (Athenás, 221. lap), hogy „mikor Német-Ujhelyben fogságban tartatnék,[1] az Ó és Új Testamentomi Historiákat Képiró által igen szépen lefestette; maga pedig szép Magyar versekbe foglalta a Historiákat, azok mind-azáltal hogy közönséges haszonra botsáttattak, semmi jele annak nintsen." Bod Péternek e följegyzése és nehány más adat alapján vette fel *Szinnyei József* Perényit a magyar irók közé (X.: 766). Perényinek bibliai történeteket tárgyaló verseiről azonban nemcsak Bod, hanem több más iró is megemlékezik. Igy pl. *Budai Ferenc* azt mondja róla, hogy „a Páduában tanúlt Sztárai (Mihály) kapatta őtet az olasz izlésre és ékességre, melybe ő annyira bele szeretett, hogy azután mindég tartott maga mellett olasz izlésű férfiat. A tömlöcz unalmait azzal édesitette, hogy az Ó és Új Testamentomi jelesebb Historiákat öszveszedegette, azokat egy olasz festővel lefestette, maga pedig azoknak alájok verseket irogatott, mellyekbe a' Historiákat foglalta be." (Lexicon. III. 93). *Szinyei Gerzson* nyug. főiskolai tanár pedig igy ir a Perényi-féle verses bibliai történetekről: „Hosszas fogságában nagy lelki erőt és keresztyéni türelmet tanusitott. Abban keresettt és talált vigasztaló szórakozást, hogy az ó- és uj-testamentomi kiválóbb történeteket összegyüjtögette és egy képiróval, kit a végből saját költségén tartott, festményekkel diszittette és a festmények alá önkészitette verseit irogatta. Ezt a börtönben készitett dísszművet Szikszói Kovács Vazul még látta és nem győzte eléggé dicsérni annak ízléses kiállítását." [A sárospataki ref. főiskola története 1531—1661-ig. Régi Okiratok és Levelek Tára. I. évf. 2. füz. 39 lap.]

[1] I. Ferdinánd 1542. őszén fogatta el Perényit s 1548. tavaszáig tartotta fogságban. Kiszabadulása után csakhamar meghalt Bécsben s a sárospataki vártemplomban temették el.

Iróink Perényiről szóló, itt említett adataikat Szikszói Kovács Vazul sárospataki tanárnak a Perényi Péter fia: Gábor felett 1567-ben Sárospatakon tartott halotti beszédéből vették, melynek egyetlen ismert példánya a debreceni főiskolai könyvtár tulajdona. (Másolatban megvan a sárospataki könyvtárban.)

Adataink tanusága szerint, Perényi tudomány- és művészetkedvelő főúr volt. Sinay Miklós és Budai Ferenc szerint az Olaszországban, Páduában tanúlt reformátor: Sztáray Mihály kedveltette meg vele az olasz művészi irányt s „ezentúl nem volt életének olyan ideje, hogy olasz műveltséggel és kellemetességgel ékesített férfiut ne tartott volna oldala mellett."[1] Perényinek, kora egyik legnagyobb várépítőjének finom műizléséről tesz tanubizonyságot a sárospataki vár, amelyet nagy költséggel renaissance ízlésben renováltatott és díszittetett.[2]

A Perényi-féle bibliai tárgyú versekből és festményekből álló díszműnek eddig egyetlen példánya sem volt ismeretes irodalmunkban. Azt sem tudtuk, hogy ki volt az a festő, aki a bibliai történetekhez a képeket készitette s akit Perényi magánál tartott. Szikszói Kovács Vazul a Perényi-udvarban még gyönyörködött a pompás képekkel díszitett könyvben („Quae quidem picturae venustate Italicae subtilitatis non carent, nunc quoque exstant." (Oratio. Másolat, 10. lap). Bod Péternek azonban már nincs tudomása arról, hogy nyomtatásban megjelent volna. Magyar könyészeti munkák sem tudnak arról, hogy e díszmű hol, mikor és kinek gondoskodásából jelent meg.

1913. dec. 28 án azonban Dr. Kemény Aladár budapesti ügyvéd úrtól, Hamar István budapesti theol. tanár és könyvtárnok úr szíves közvetitésével, azt az igen örvendetes hiradást kaptam, hogy *Dr. Swarz Károly* berlini jeles műtörténész, aki Hirschvogel Ágoston német festőművész és tudós életének és működésének megirásához kutat adatokat, a bécsi udvari könyvtárban fölfedezte a Perényi-féle díszmunka egy példányát. 1913. dec. 31-én kelt levelében meg már arról értesit Dr. Kemény, hogy Dr. Swarz kutatásai folyamán összesen 5 példányt talált ebből a díszműből, és pedig kettőt Bécsben, egyet-egyet Berlinben, Münchenben és Nürnbergben. *Es mind az öt különbözik egymástól*, részint terjedelem, részint beosztás dolgában. Három példány *nyomtatva* van, a nürnbergi és az egyik bécsi példányban pedig a versek *kézzel vannak irva.*

Schwarz K. az általa fölfedezett példányokat szakszerűen leirja a *Zeitschrift für Bildende Kunst* c. folyóirat 1916—17. évi 8. füzetében Augustin Hirschvogel und Peter Perényi c. cikkében. Előadása szerint 1550-ben adta ki Hirschvogel „Az Ó- és Uj-testámentum korkordanciája és összehasonlitása" c. német nyelvű művét, amelynek különböző kiadásai vannak és amelyek közül egyesek e címet viselik: „Részben Perényi Péter által és azután Hirchvogel Ágoston által számos képpel és szöveggel megbővitve és kinyomatva". „Részben Perényi Péter által" — tehát Perényi kezdte meg a művet és az ő halála után aztán Hirschvogel „számos képpel és szöveggel megbővitve kiadta". Tehát Hirschvogel volt a művész, akivel a magyar főúr Bécsben összeköttetésbe lépett és akinek az a megbizást adta, hogy az általa irt bibliai történetekhez illusztrációkat készitsen.

Nem valószinű, hogy Perényi a verseket magyar nyelven irta, inkább valószinű Divald Kornél föltevése, hogy t. i. Perényi latinúl irta verseit; mert jóllehet Hirschvogel volt Magyarországon, mégsem igen tudott annyira magyarúl, hogy megbizójának művét németre fordithassa és tovább folytassa. Ellenben ha latinúl irta Perényi a verseket, akkor a németre való fordítás könnyen hihető. Hogy a műben meddig terjed az, ami Perényitől való, azt Schwarz szerint nem lehet többé biztosan megállapitani.

Hirschvogel az ő fejedelmi megbizójának, Perényi Péternek arcképét is elkészitette (Schwarz közli a kép hasonmását),[1] úgyhogy kétségtelen, hogy a két férfiu egymással személyes viszonyban állott. Úgy látszik, hogy Hirschvogel Perényinek magyar birtokain is megfordult, mert Murány váráról, Perényi egyik birtokáról rézmetszetű rajzot is készitett. (Bartsch után közli Schawartz a 202. lapon.)

A rendkivül érdekes és ritka bibliai díszműnek különböző kiadásai vannak. Már Hellernek[2] feltűnt, hogy az előtte ismeretes példányok mind különbözők voltak; de ő megelégedett ennek megállapitásával, anélkül, hogy a dolognak a lényegébe hatolt volna.

Úgy látszik, mintha egyáltalán nem volna teljes példányunk, vagy pedig mintha Hirschvogel a művet nem fejezte volna be. Egyes adatok az utolsó föltevés mellett szólnak. A bécsi udvari könyvtárnak van egy *nyolcadrét alakú* példánya (19·5 × 14 cm), amely a Konkordanciának *csak a szövegét* foglalja magában és címe szerint: „Gedruckt zu Wien in Osterreich durch Egidium Adler 1550.", ezután kétoldalas előszó és 30 oldalon a szöveg következik, amely úgy van beosztva, hogy 90 ó testámentomi négysoros vers a baloldali lapokra, ennek megfelelőleg 90 új-testámentomi pedig a jobb oldali lapokra van nyomtatva. A könyvecske tehát a maga egészében 180 német versből áll.

Ugyancsak az 1550-es évszámot tartalmazzák a Konkordáncia más kiadásai is, amelyekben már az illusztrációk is megvannak.

Először vizsgáljuk meg a bécsi udvari könyvtár példányát (Bőrbekötve. Lapnagysága 20 × 18 cm), amely 112 képet tartalmaz, amelyek egyenként egy-egy lapra vannak nyomtatva, s a képek alatt egy-egy *kézirásos* négysoros vers áll. A kézirás — amint a bécsi városi levéltár egyik hiteles kéziratával való egybevetés igazolja — Hirschvogeltól származik. Ez a példány a művésznek eredeti kézi példánya volt. A címlap hátsó oldalán van az előbeszéd, amelyet három oldalon a nyomatott Index követ.

A címlap nyomtatott szövege felül: „Vorredt vnd eingang der Concordantzen alt vnd news Testaments Durch Pereny Petri eins tails Vnd nachuolgents durch Augustin Hirsfogel Sampt mer figuren vnd Schriften erweytert vnd in druck pracht". E szöveg alatt van egy metszet, amely egy nyitott könyvet ábrázol, amelynek baloldali felén két cherubtól körülrepült szövetségláda áll s alatta

[1] *Sinay Miklós:* A magyar- és erdélyországi reformatio tört. 1564-ig. Ford. Herpai G. Revideálta S. Szabó J. Debrecen, 1911. 210 lap.

[2] *Divald Kornél:* A sárospataki vár. Bpest, 1902. 10., 19. lap.

[1] Kammerer kiadta nagyobbitva a Művészet 1904-iki évfolyam 86. lapján.

[2] *Heller* József a Serepeumban, 1846. 172. s köv. l. — Előtte említik a Konkordanciát, amely egyébként kevés figyelemben részesült *Wäterling* a Wieland Neuer Deutscher Mercur-jában, 1809-ben és *Bergmann*, Medaillen auf berühmte und ausgezeichnete Männer c. 1844-ben Bécsben megjelent műve I. K. 291. l. Később még egyszer említi *Börner* a Naumann Archivjában, 1866-ban, 73. lap.

e szavak: MOSES MANDAVIT LEGEM; a jobboldali felén a bárány áll a győzedelmi zászlóval s alatta e szavakkal: CHRISTVS RECONSILIAVIT PECCATORES. A könyv lapjainak élén balra: VIA, jobbra: VITA, azok között a könyvet tartó alap szélén: az 1550-es évszám a művésznek A és H betűkből alakított monogrammja. Az egész kép felett ez olvasható: ECCE AGNUS DEI QUI TOLLIS PECCATA MVNDI. MISE[RERE] NOBIS. Schwarz a címlap hasonmását közli is.

Az előbeszéd és index után következik 112 lap, mindenik egy-egy képpel; a bibliai helyek oldalt tintával, kézzel vannak odaírva; a képek alatt egy-egy kézírással odaírt négysoros német vers áll.

Figyelemreméltó, hogy egy lap kétszer fordúl elő és pedig különböző szerkesztéssel. Ez az irgalmas samaritánus képe. Az első lapon az 1549-es évszám áll és így van ez átvéve a Konkordáncia többi kiadásaiba is. A második lap, amely hasonlóképp Hirschvogel írott verseit tartalmazza, idegen kéztől való és P. M. monogrammot ad az 1549. évszám között. Ugyanaz a kompozició, de mégis különböző változtatásokkal, mindenekelőtt más tájképi háttérrel, sebtében készítve, minden bizonnyal egyik ismeretlen tanítványától.

A bécsi udvari könyvtárnak egy másik példánya, egy *folio alakú* kötet (30·7 × 19·6 cm.), ugyanazon címszövegű (mint az előbbi), de más typusokkal és orthographiai változtatásokkal, a szöveg alatti kép nélkül; a hátsóoldali előszó ugyanazon szövegű, de megváltoztatott mondattal és más ortographiával. A következő index ugyanaz maradt. 52 lapon, mindeniken két kép, tehát összesen 104 nyomtatott kép, és pedig úgy, hogy baloldalt mindig két kép van az Ó-testamentomból és ezeknek megfelelőleg jobboldalt két kép az Újból.

Minden egyes képhez egy-egy négysoros vers tartozik, amely a felső kép fölé és az alsó alá van nyomtatva. A hátsóoldalak üresek.

Ezt a példányt Schwarz normálpéldánynak nevezi, mivel még további két példány — ennyi ismeretes előtte — ugyanazon lapokból ugyanazon szöveggel (csak más sorrendben kötve) áll s így föltehető, hogy a Konkordáncia ebben a formában jelent meg nyomtatásban.[1] Az is lehetséges azonban, hogy a munka egyáltalán nem jelent meg nyomtatásban, úgyhogy a három bekötött példány csak esetlegesen állíttatott össze (talán a gyűjtőktől a régen általánosan használt ragasztott kötetek módjára). Ebből magyarázható meg aztán a különböző lapszámozás. Mivel a kézíratos példány 112 képet tartalmaz s a három nyomtatott példány csak 104 képből áll, a nyolcadrét alakú füzet pedig képek nélkül, 180 négysoros verset tartalmaz: egészen jogos az a föltevés, hogy a művész minden vershez egy-egy illusztrációt tervezett, de a befejezésben meggátoltatott.

A képek a legnagyobbrészben keltezve vannak és az 1547, 1548 és 1549. évszám van rajtuk. Vannak még egyes lapok, amelyek nem vétettek fel az említett kötetekbe, ezeken az 1549. és 1551. évszám szerepel és pedig szöveg nélkül. Öt ilyen lap van két-két képpel a bambergi kir. könyvtárban (ezek Heller József művészettörténész gyűjteményéből valók), amelyeket tehát próbanyomásoknak tekinthetünk.

Abból a körülményből, hogy a mű nincs lezárva, magyarázható meg az is, hogy az egyes lapokból sok példány fordul elő a különböző gyűjteményekben.

Végül megemlítendő, hogy a nürnbergi Germán Nemzeti Múzeum könyvtárában van egy kéziratos folio kötet (29·5 × 20 cm), amelynek képei hasonlóképen egyenként vannak nyomtatva és pedig nagy ívekre, tehát bizonyosan próbanyomások, amelyek, sajnos, mind durván vannak szinezve és a versek kézírással, tintával vannak odaírva a képek alá. (A képek sorrendje itt egészen más, mint a többi példányokban. Egy másik kéziratos példányt ismertet Wäterling Wieland Neuer teutscher Mercurjának 1809-iki évfolyamában. Ez az akkor az ő birtokában, Wolfenbüttelben levő folio kötet 51 lapból állt, két-két képpel, felibe és aláírt versekkel. Ebben a kötetben is megvan a címlap mellett, amely ugyanaz, mint a mi eredeti kéziratunk, a művész önarcképe, de nem — mint a mi eredeti kéziratunkban — Bartsch 39, hanem 40. sz. a.) Az írás későbbi időből való. Nyomatott címlapja nincs, e helyett az első lapon szépen díszített írással írott következő négy sor áll:

„PERENNI PETER WAS GEFANGENN-
NACH GOTLICHER SCHRIFT THET VERLAN-
GEN-BRACHT ALT VNND NEW TESTAMENT
ZVSAMEN-WOLDS SCHENKEN KUNIGLICHEN
NAMMEN."

Ami a különböző kiadások verseit illeti, csak röviden említjük meg, hogy a nyomtatott négysoros versek a képek alatt, illetőleg felett, pontosan megegyeznek a nyolcadrét alakú kötetkéivel, de a bécsi eredeti kézírattól különböznek, ami azonban az akkori idők különböző írásmódján nem sokat jelent.

Vizsgálódása eredményét Schwarz így foglalja össze:

Hirschvogel Perényi Péter megbízásából hozzáfogott a képesbiblia illusztrációinak elkészítéséhez, amelyhez a megbízó maga akarta a verseket (latin nyelven) megírni. Perényi halála után 1548-ban Hirschvogel a művet továbbfolytatta, a verseket is tovább írta és a már meglevőket németre fordította. 1550-ben magát a szöveget nyolcadrét alakú kötetben Adler Egyednél Bécsben kiadta; ugyanebben az évben készítette el az összkiadás címlapjat az előszóval és indexszel s azután továbbdolgozott a képeken, de nem fejezhette be a művet, mert úgy látszik, hogy folytatása — a város fölmérésének munkájával való elfoglaltsága miatt — félbeszakadt.

Ez a Perényi—Hirschvogel-féle konkordancia befejezetlensége dacára is a XVI. század képesbibliáinak sorozatába tartozik, Schwarz szerint, melyek között a legnagyobbra ritkaságok egyike.

Szerintem az a körülmény, hogy a kötetekbe fölvett keltezett képek az 1547., 1548. és 1549. évekből valók, arra enged következtetni, hogy az 1547-ből valókhoz s az 1548-ból valók egy részéhez irott s eredetileg latinul fogalmazott szöveg, így az összesnek mintegy a fele, Perényi Pétertől való. Így ez a díszmű, közelebbről a 180 verset tartalmazó bécsi 8r. alakú példány (ez csak a szöveget tartalmazza) a Régi Magyar Könyvtár III. részébe pótlólag fölveendő.

Harsányi István.

[1] *a)* Berlin, Rézmetszetkabinet, leltári sz. 2270; 52 lap 104 képpel. *b)* München, Kir. graphikai gyüjtemény. Lelt. száma 356. (címmel, t. i. a bécsi eredeti kiadás typusaival, de a cím alatt levő kép nélkül); 52 lap 104 képpel.

A vallásos nevelés-oktatás aktuális kérdései.

— Irta és felolvasta a sárospataki konferencián: *Réz László.* —

A vallásos nevelés és oktatás nehány általános vonatkozású, de — felfogásom szerint — teljesen aktuális kérdésével szándékozom ez alkalommal foglalkozni s azokat esetleg megbeszélés tárgyává tenni. Tudom, hogy az idővel nagyon is gazdaságosan kell bánnunk: ezért jó eleve megjegyzem és megigérem, hogy ez előadásom keretébe felvett kérdések tárgyalása közben — a lehetőség határán belől — részletek tárgyalásától tartózkodni fogok. Rá is térek, minden további bevezetés nélkül, kitűzött tárgyamra.

Meggyőződésem az, hogy a mi kálvinista anyaszentegyházunk jövő sorsa főként a vallásos nevelés től és — természetesen, ezzel harmonikus kapcsolatban, de mindenesetre kisebb mértékben — a vallás-oktatástól függ. Éppen ezért *én a vallásos nevelés-oktatás kérdését anyaszentegyházunk egyik alapvető kérdésének tartom.*

Már magában e meggyőződésem eléggé indokolttá teszi, hogy e konferenciánkon — a szervezők megtisztelő felszólítása alapján — éppen a vallásos nevelés-oktatás kérdésével kivántam és kivánok foglalkozni. De erre vonatkozólag van nekem egy másik indokom is, melyet nagyfontosságúnak tartok. S éppen mert nagyfontosságúnak tartom s mert azon megállapításaimat, melyeket ez előadásom folyamán leszek bátor előterjeszteni, éppen e második indokom érlelt meg bennem: rámutatok *ez* indokomra is.

Arról van ugyanis szó, hogy — bár, fölfogásom szerint, anyaszentegyházunknak mindenkor alapvető kérdése volt a vallásos nevelés-oktatás kérdése, mégis — az a történeti leszűrt igazság, hogy anyaszentegyházunk *általában* a vallás-paedagogia ügyével mindez ideig mostohán bánt s bánik ma is. A vallás-paedagogiának anyaszentegyházunk életében olyan *hamupipőke* szerepe van még mindig. Egyházi és vallásos életünknek úgy történeti, mint tapasztalati vizsgálódásai e jellemzés megállapítására vezetnek s ha szabadabban rendelkezhetnénk az idővel, vizsgálódásaim eredményeinek egész sorozatát terjeszthetném elő e megállapításom bizonyítása gyanánt. Azt hiszem azonban, hogy — különösen a mai szükségparancsolta kényszer-helyzet hatása alatt — eltekinthetek e bizonyító történetek és tapasztalati tények elősorolásától, mert az előadásom tárgyául kitűzött kérdések szempontjából e bizonyító tények elsorolása *részletkérdésnek* minősítendő.

A háború előtt nem sok idővel vallásos nevelésünk és oktatásunk érdekében történt ugyan valamelyes intézkedés hazai egyetemes kálvinista anyaszentegyházunk kebelében: de ha ezeket az intézkedéseket abból a szempontból vizsgáljuk, hogy *megfelelők-e*, úgy találom, hogy *a háborút megelőzött viszonyoknak megfelelők voltak — némely részben*, tehát valamelyes fejlődést jeleznek (bár a szigorú kritikát még a háborút megelőzött viszonylatokban sem birják el azok az intézkedések, mert ez intézkedések dacára is magán viseli különösen vallásos nevelés-ügyünk a hamupipőke-minőség egynémely ismérvét.). Ma azonban, a háború négy éves szörnyű pusztításának és rombolásának ismerete idején, vallásos nevelésünk és oktatásunk ügyét egyáltalában nem látom — *sem szervezete kiépítettsége, sem a szakmunkások ráneveltsége, sem pedig a berendezkedés szempontjából* — olyannak, amelyet megfelelő állapotban levőnek minősíthetnék.

A háborúban az u. n. *szabadgondolkozók*, a *szociáldemokrácia* a maga anyagelvűségével, *az evangéliumellenes világnézet* a maga istentagadásával és hitközönyével, *általánosságban* úrrá lett az emberiség felett, úrrá még a mi magyar kálvinista népünk felett is. A háború és annak mérvei s velejárói maguk is hozzá járultak a mi magyarországi közösségünk életében már a háború előtt sem új e szellem-erkölcsi irányzatok úrrá lételéhez, de hogy aránylag oly gyorsan jutottak ez irányzatok az úrrálételhez s pusztító képességeik kifejlesztéséhez, annak okát én abban is — s főként abban — találom, hogy *ez irányzatok nagy nevelői hatással voltak és vannak* a háború minden irányban való pusztításai és rombolásai által előkészített *emberekre*: *mi pedig vallásos nevelése törekvéseinkben meglanyhultunk, a vallásos nevelés eszközeiben és módjaiban meggyöngültünk.* Kényelem utáni vágyból-e, vagy kényszerhatás következtében: azt most nem kutatom, csak a szomorú tényt szögezem le.

Mi ebből a következtetés? Nem más, mint az, hogy az evangyéliumi világnézet-ellenes neveléssel szemben igyekezzünk ezután *kifejteni* az evangyéliumi világnézet szolgálatában álló vallásos nevelést és oktatást, még pedig a maga teljes intensitásában, hogy a mi vallásos nevelésünk legalább is versenyképes legyen *a jelzett irányzatok propagandális nevelői hatásával.* Mert ha maradunk a vallásos nevelés-oktatás szempontjából a mai állapotban, úgy jövőnk felől méltán aggódhatunk.

Ezért neveztem előbb a vallásos nevelés-oktatás kérdését — ha valaha, úgy éppen korunkban — kálvinista anyaszentegyházunk alapvető kérdésének és ezért tartom fontosnak, hogy e kérdésnek legalább némely általános vonatkozásaival foglalkozzunk.

* * *

Első kérdésnek kinálkozik — *egész természetszerűleg* — annak a mozgalomnak a megbeszélése, amelynek célja hazai egyetemes kálvinista egyházunk tanügyi politikájának újjá szervezésére irányúl.

Az utóbbi években egyes tanügyi férfiaink is felvetették a tanügy egységes vezetésének, irányításának, ellenőrzésének eszméjét. Az egyetemes konvent tanügyi bizottsága folyó évi ülésein pedig — mint a hirlapi tudósításokból olvastuk — már hivatalos megbeszélés tárgya volt tanügyünk intézésének centralizálása. Egyetemes vonatkozásában [engemet *ez idő szerint* és *e helyen* nem érdekel tanügyünk egyetemes egységesítésének kérdése: de mivel arról van szó az eddigi értesüléseink szerint, hogy „a nevelés és tanítás egész rendszerére" kiterjedtnek terveztetik „az egyetemes egyház befolyása", — *a nevelés és tanítás egész rendszere* alatt pedig értendő a legnagyobb valószinűség szerint a vallásos nevelés és oktatás ügye is: éppen ezért kálvinista egyházunk tanügyének centralisációja kérdését időszerünek és helyénvalónak tartom ez előadásom keretében első helyen szóvá tenni — annak dacára is, hogy e centralismus megvalósításának elveivel s annál kevésbbé annak részleteivel még nem vagyunk ismerősök. A centralisációnak és a decentralisációnak elvét nem csak szóvá tehetjük, de szóvá is kell tennünk, mert a *rendszer* minden téren életbe vágó kérdés, a siker nagymértékben attól függ.

Hazai kálvinista egyházunkban — sem a történeti fejlődés, sem hiveinknek geografiai elhelyezkedése, sem pedig a sociális viszonyoknak a vidékenkint való különbözősége szempontjából — *a maga ridegségében* sem a centrálismusnak, sem a decentrálismusnak nincs létjogosultsága. *A kettőnek szerencsés egyesítése vezethet egyedül kivánatos célhoz.* A centrálismusnak voltaképen — egyházi közéletünk akármelyik ágában — csak abból a nézőpontból van helye, létjogosultsága, mikor az anyagi erők egyesítéséről, a külső társadalommal és állammal szemben való fellépésünkről, egyetemesen érdeklő törvények, szabályzatok alkotásáról s ezen felül legfelebb egyik-másik egyháztársadalmi ágazatban számonkérésről van szó.

A vallásos nevelés és oktatás kérdésében pedig ezeken az emlitettem szempontokon kivül egyáltalán nincs létjogosultsága a centrálismusnak, mert — tapasztalaton alapuló meggyőződésem szerint — egy, ezeken a szempontokon hatalmi ridegséggel túlmenő centrálismus kivánatos eredményre nem vezetne. A vallásos nevelés-oktatás irányitása s főként szellemi vezetése kell, hogy az egyházkerületek jogkörében maradjon; mert egyedül az egyházkerületek ismerhetik *helyesen* azokat a tennivalókat, amelyek az ő területükön belől, a vallásos nevelés és oktatás körében megoldásra várnak. A mi kálvinista egyházunk ugyanis ma már nem zárkózhatik el semmiképen a sociális elvek figyelembe vétele elől, sőt nem még a sociáldemokrácia céljainak vizsgálata és ellensulyozása elől sem. Számolnunk kell az evangyélium-ellenes szellemi irányzatok törekvéseivel és *propagandális nevelő hatásaival* és minden eszközzel azon kell lennünk, hogy e hatásokat ellensúlyozzuk. Mert ezeknek a szellemi irányzatoknak a törekvései egyetemesek, sőt egyenesen nemzetköziek ugyan: de propagandális nevelési eszközeik az adott viszonyoknak megfelelőek. *Nekünk sem lehet tehát ma* — bár törekvéseink s céljaink a vallásos nevelést illetőleg egyetemesek — *a tömeg-nevelés-oktatás álláspontjára helyezkedni már.* Mert a földnélküliség szomorú helyzetének élénk szinezésével felizgatott sociáldemokratát más módszerrel, eszközzel téríthetjük vissza helyes irányba, mint a több napi bérért sóvárgó ipari munkást.

De eltekintve a sociális viszonyok különbözőségétől és az evangyélium-ellenes irányzatok propagandális nevelő hatásának alkalom és helyzetszerűségének vizsgálatától, van egy másik szempont is, amely a vallásos nevelés-oktatás irányításának és szellemi vezetésének centralizálása ellen szól. *Ez a tudomány szempontja.* A vallás-paedagogia, mint általában a paedagogia, alkalmazott gyakorlati tudomány. *Tehát tudomány.* Ez az egyik, amit leszögezni kivánok. A vallás-paedagogia pedig kell, hogy bizonyos kapcsolatban, kontaktusban legyen a theol. tudomány mindenkori álláspontjával. Ez a másik, amit leszögezni kivánok. Tehát akár mint önálló tudományt tekintjük is a vallás-paedagogiát, akár mint olyat, mely bizonyos kontaktusban tartozik lenni a theol. tudomány mindenkori álláspontjával: *semmi esetre sem tarthatjuk ezt a tudományt és ennek a gyakorlati életben való alkalmazását, a centrálismus egységesítő vaságyába belekényszeríthetőnek.* A vallásos nevelés-oktatásra vonatkozó vagy ezzel összefüggésben levő tudomány legyen a *lehetőségig* szabad, — maradjon a kerületek történeti fejlődésének mindenkor megfelelő irányú. Irányitsák csak továbbra is — a tudomány, a szellem, a felfogás szempontjából — a tudományok kerületi gócpontjait a kerületek, vagy ha igy tetszetősebb vagy a valóságnak inkább megfelelő, irányitsák csak továbbra is — a tudomány, szellem és felfogás szempontjából — a tudományok kerületi gócpontjai a kerületeket.

Végül, az elmondottakból kifolyólag, a centralismus túlhajtott, rideg keresztülviteléhez az is kellene, hogy pl. *az Egyetemes Konvent maga gondoskodjék megfelelő számú hitoktatóról és azok neveléséről, illetve képzéséről.* Mert e nélkül még a számonkérés is sok igazságtalanságra s megoldhatatlan bonyodalmakra vezethetne. Objektiv itéletet — melynek nyomában kivánatos javulás fakadhat — számonkérés alapján, szellemi munkásoknál, csak az mondhat, aki a munkást szelemi útravalóval ellátta és speciális munka elvégzésével megbizta. Ott van példának a kiváló szervezetű róm. kath. egyház. Mindenik egyházmegye maga *nevel* magának lelkipásztorokat és *nevelőket* és ennek alapján az illetékes egyházmegyei főhatóság (püspök) maga teljesíti az irányítást, szellemi vezetést és az ellenőrzést is — a speciális viszonyoknak megfelelőleg. Az, hogy Zoványi eset kisért jó egy pár éve hazai kálvinista egyházunkban, nem lehet elég ok arra, hogy a kipróbált s *elv szerint is* helyesnek bizonyult módszert sutba dobjuk s alkalmazzuk a bizonytalant, a helytelenebbet, mely hatalmi túlsulyra vezethet s megbéníthatja anyaszentegyházunk erjesztő hatását és képességeit — éppen ma, amikor az experimentálásra sem az idő, sem a viszonyok nem kedvezők. Mert én vallom, hogy kálvini egyházunkban igenis vannak oly energiák, amelyek alkalmasak és elég erősek az erjesztésre, csak ellanyhultak ez energiák. Ujra kell eleveníteni. *A jövő nemzedékben kell azokat élet-elevenné tenni.*

(Folyt. köv.)

Egy eset a gyakorlati egyházi életből.

— A törvénytudók szíves figyelmébe. —

Az X-i leányegyház előkönyörgő kántortanitói állása a meghirdetett pályázat eredménytelensége miatt két éven át (1916 szept. 1.—1918. szept. 1.) ideiglenes tanitóval — egy segédlelkésszel — volt betöltve. De mert egyházi törvényeink ideiglenes tanitó alkalmazását legfeljebb két éven át engedik meg s mert a vármegye közigazgatási bizottsága már a jelenlegi iskolai év elején is csak az egyházmegye igen erélyes felterjesztésére nyugodott bele az ideiglenes tanitó alkalmazásába, ezért az X-i egyház presbiteriuma most, a második év végén idejében megtette a lépéseket a tanitói állás szabályszerű betöltésére. Április havában tartott gyűlésében kimondta, hogy az állást meghivás utján próbálja betölteni, s ha ez a meghivás május hó folyamán nem sikerülne, akkor folyamodik a másik uthoz, a pályázat meghirdetéséhez. Presbitérium a meghivást csupa óvatosságból meg sem kisérlette, mert élt azzal a gyanuperrel, hogy ez esetben készen kell lennie anyagi áldozatra is, talán a díjlevél szerinti járandóságoknak, de legalább is a fának természetben való kiszolgáltatására, a mitől őket az adósegélyes háztartás eddig szerencsésen mentesitette. Ily előzmények után hirdette meg az egyház felügyelő-lelkésze a pályázatot a *Néptanitók Lapjának* junius hó első felében megjelent 24. és 25. számában julius hó 15-iki terminussal. Erre a határidőre beér-

kezett egy pályázat. A választás julius hó 21-ének délutáni 4 órájára tüzetett ki. Elkésett pályázat eddig az utolsó pillanatig sem érkezett be. A presbitérium a választó gyűlésen — választás helyett — a következő határozatot hozta: *egy pályázó közül választani nem lehet, új pályázatot hirdet augusztus 15-iki terminussal s a választást aug. 16-án ejti meg, akár lesz több pályázó, akár nem.* Hozta pedig ezt a határozatát — a mint ez később nyilvánvelóvá lett, azért, mert egy idegen megyebeli tanitó a választás napján befutkosta a falut s bizonyára legalább annyit kért, hogy halasszák el a választást. Felügyelő-lelkész a presbiterium határozatát megfelebbezte, mert a tanitóválasztás előkészitése az e ker. szabályrendelet 56. §-a 7-ik pontjának pontos betartásával történt, a pályázatok beadására egy hónapi idő volt, a pályázat eredménytelen nem volt s végül, mert a presbiteriumnak ugyanezen szabályrendelet 59. §-a szerint a választást megejteni nemcsak joga, de kötelessége is volt. Meg kellett fellebbezni ezt a határozatot azért is, mert annak az idegen tanitónak a választás napján való házalásából, a választógyűlésen megjelent nagyszámú órdeklődő egyháztagok közbeszólásaiból: „mi ugyan nem vagyunk presbiterium, de mi fizetjük a tanitót s azt választjuk, a kit akarunk!" — nyilván kitűnt, hogy itt felbujtásról is, terrorról is van szó, már pedig a demagogiának vagy ujabb meghatározás szerint a bolsevikizmusnak a diadala semmiképen nem lehet az egyház érdeke. De megfellebbezte a presbiterium határozatát az egyetlen pályázó is, mert vagy minősitve van az X-i egyház tanitói állásának betöltésére s ez esetben rá nézve a pályázatmeghosszabbitás bizonyos jogfosztással járt, vagy nincs minősitve s ez esetben a meghosszabbitott pályázat esetén sem volna választható, a mit pedig a szóbanforgó presbiteri határozat expressis verbis concedál.

Az egyházmegyei közig. bíróság időszaki tanácsa júl. 30-iki ülésében foglalkozott ez üggyel s a következő végzést hozta: ET. V. tc. 33. §-ának 1. pontja szerint *birói eljárásnak csak a tanitóválasztás elleni panasz esetén van helye. Itt választás nem történt, tehát se fellebbezésnek, se jogorvoslatnak nincs helye.* Ez a végzés a szóbeli kihirdetés alkalmával úgy értelmeztetett hogy a presbiteri határozat maradt érvényben.

Ez a végzés mindenesetre elmés, majdnem olyan elmés, mint a Kálmán király végzése a boszorkányokról! De hogy fején találta-e a szöget vagy csak mellé ütött; hogy támogatására sietett-e a törvény és jogrend felett őrködő aggodalomnak, vagy utat nyitott arra, hogy a tört résen át féktelenül törjön előre, be az egyházi élet szentélyébe a legujabb idők romboló szelleme, ennek elbirálását az őrtállók, a törvénytudók szíves figyelmébe ajánlom. —*ki.*

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Értesítés.** A tiszáninneni ref. egyházkerület főtiszt. és mélt. elnöksége a lelkészképesitő vizsgálatok idejét a következőképen állapította meg: *szept. 7-én* az I. vizsgálatot tevők zárthelyi irásbelije; — *szept. 9-én* a II. vizsgálatot tevők zárthelyi irásbelije; *szept. 10-én* az I. vizsgálatot tevők szóbeli vizsgálata; *szept. 11-én* és *12-én* a II. vizsgálatot tevők szóbeli vizsgálata. *Marton János* e. i. theol. dékán.

— **Az ifjúsági könyvtárak bizottsága.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter az ifjúsági könyvtárakat intéző bizottság 26 rendes tagja közé a következő ref. tanférfiakat nevezte ki: Dóczi Imre, Imre Sándor, Nagy László, Fejes Áron és Simon Károly.

— **Javító, pótkollokviumok és alapvizsgálat a theol. akadémián.** A sárospataki theol. akadémián a javító, pótkollokviumok és alapvizsgálat rendje a következő: *szept. 2-án* jelentkezés a pótkollokviumokra; *szept. 3-án, 4-én* és *5-én* pótkollokviumok; *szept. 13-án* irásbeli-, *szept. 14-én* szóbeli alapvizsgálat.

— **Zsinat.** Tisztelettel tudatom a református zsinat tagjaival, hogy az elnökség a zsinat második ülésszakát Budapestre, a magyar ref. egyház székházába 1918. október hó 2. (másodikának) d. e. tiz órájára hivta össze. Kelt Debrecenben, 1918. aug. 7. *Sass Béla,* zsinati jegyző.

— **A debreceni ref. kollégium egyetemi internátusában** az 1918—19. isk. évre teljes ellátásra 200, 460, 800, 1000 és 1100 K-ért, csak bentlakásra (fűtés és világitással) 100, 160, 200 és 300 K-ért vétetnek fel a hallgatók. *Mitrovics Gyula* intern. igazgató.

— **Pályázat falusi vezetők részére.** 1. A Magyar Gazdaszövetség a Magyar Földhitelintézet adományából 40, egyenkint 500 koronás jutalomdíjat tűz ki a mezőgazdaság terén működő oly egyének részére, akik szociális téren, a közegészségügy, a szövetkezeti ügy érdekében és a magyar állameszme megerősödésére irányuló tevékenységükkel a falusi nép körében érdemeket szereztek. 2. A pályadíj különösen figyelmet érdemlő esetekben az 500 korona kétszeresére emelhető. 3. A jutalomra első sorban igényt tarthatnak olyan egyének, akik a falu igazgatásánál, (jegyzők stb.) a szövetkezetek vezetésénél vagy pedig mint lelkészek, tanítók, tanítónők a falu közéletének emelésénél huzamosabb időn át közreműködtek. 4. A jutalomért való kérelmek, illetőleg ajánlások a szövetkezetek, gazdakörök, szövetkezeti központok útján ezeknek véleményes ajánlásával vagy közvetlenül küldhetők be a Magyar Gazdaszövetséghez. 5. A jutalomdíjakat a Magyar Gazdaszövetség itéli oda és a jutalmazandók nevének kihirdetése a Szövetség közgyűlésén, vagy vidéki nagygyűlésének egyikén történik. 6. A megjutalmazottak részére ezenkivül okmány adatik ki. 7. A jutalomdíjak első izben 1918. évben adatnak ki. 8. A pályázatok beadásának határideje 1918. szeptember 30. — Budapest, 1918. julius 1. *Bernát István* igazgató. *Darányi Ignác* elnök.

— **A sociáldemokraták és a vallás.** *Prohászka Ottokár* székesfehérvári püspök a főrendiház július 31-én tartott ülésében erre vonatkozólag igy nyilatkozott: „A mi magyar socialismusunk visszaél a vallással, folyton agyarkodik minden vallás ellen. Egyedüli kivétel a *zsidó* vallás; azt nem bántja, hanem a keresztyén vallást folyton bántja. Ha egy Bögös Andrásnak a halálos ágya mellől elmarhat papot, azt szivesen teszi, hanem hogy egy rabbit elmarjon, erről sohasem olvastunk. Ezt nyiltan és őszintén megmondom. Végre is a sociáldemokrácia is egy hit: a materialismusé; a keresztyénség is egy hit: az idealismus és pedig történelmi factumokon felépülő idealismus. Ha hitről van szó, azt kérdeném: melyik hitnek van több hitele, melyik hit tud maga mellett felmutatni több sikert? Mindenesetre az, amely történetileg bevált és nem az, amelynek foly-

ton csak igérvényekben és váltókban adhatjuk ki a hitelt."

— **Az Alkotmány** aug. 8-iki száma nagy megértéssel és örömmel fogadja lapunk múlt számának vezércikkét, a sociális téren való együttműködés eszméjét. „Ünnepnapnak fogjuk tekinteni a ker. Magyarország történetében, mikor elsőízben fognak találkozni a zöld asztalnál a kath. és ref. sociálpolitikusok, lelkészek, tanítók, néporganizátorok és munkások vezérei, hogy közös actióprogrammban állapodjanak meg a zsidó sociáldemokrácia néprontó és keresztyénellenes mozgalmával szemben." „Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy már ma kijelenthetjük, hogy egy *ilyen együttműködésnek kath. részről semmi akadálya sincs* és a vezetőség, amennyiben még bármiféle nehézségek mutatkoznának, *hajlandó azokat elhárítani*, csakhogy a nagy közös ker. és nemzeti érdek előbbre vitessék. A legcélszerűbb megoldási módozat az volna, ha az ev. és ref. vidékeken külön ilyen jellegű munkásegyesületek alakúlnának és azok a *szakszervezeti téren egyesűlnének* a kath. vidékeken alakúlt ker. sociális munkásegyesületekkel. A munkásegyesületek megmaradnának mindkét részen külön, az orsz. jellegű szakszervezet pedig *általános ker. szervezet lenne az összes magyar munkásokra nézve.* A ker. sociális szakszervezetek most *sem üznek felekezeti politikát.* Gazdasági szervezetek ezek csupán, amelyek a munkások anyagi helyzetének megjavítására törekednek és a vörös sociálismus ellen állítják sorompóba a ker. népet. Míg a munkásegyletekben súlyt helyezünk a kath. munkások hitvallásos nevelésére és ezt bizonyára meg fogják tenni a ref. nép hivatott vezérei a ref. munkásokkal is, addig a ker. sociális szakszervezeti mozgalomban teljesen *kikapcsolhatunk* minden *különleges vallási kérdést* és minden tevékenységet a *nagy sociális reformmunkára* és az egyetemes *ker. érdekre* koncentrálhatunk. Korszakalkotó érdemeket szereznek azok a férfiak, akik a ker. magyar munkásmozgalom egységét megteremtik!" Mind az *Alkotmány*nak, mind a ker. sociálista párt vezetőségének felhivásunkra adott előzékeny válaszát és testvéri megnyilatkozását köszönettel nyugtázzuk. Adja Isten, hogy kinyújtott kezünk megtalálhassa egymást és forró szoritásban összeforrhasson!

— **Adományok a főiskola internátusi és fentartási alapjára.** (Folyt.) A nagybózsvai ref. egyházközség 1—1 K sz. jár. (pótlék) 86 K; az abaujalpári ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 40 K; Fodor György perkupai ref. lelkész (2. részlet) 500 K; a selyebi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 305 K; a hevesi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 321 K; a hejőszalontai ref. egyházközség szem. jár. 382 K; a kovácsvágási ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 478 K; a gagybátori ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. (pótlék) 83 K; a korláti ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 103 K; az arkai ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 1 K; a bükkaranyosi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. (pótlék) 55 K; a szalai ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. (pótlék) 244 K; az alsószendi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. (pótlék) 172 K; a felsőszendi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. (pótlék) 44 K; a bodrogszögi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. (pótlék) 73 K; a laki ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. (pótlék) 11 K; a szendrői ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. (pótlék) 28 K; a felsővályi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. (pótlék) 70 K; a ladamóci ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. (pótlék) 42·14 K; a geleji ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 1192 K; az alacskai ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 134 K; a zsipi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 197 K; a dulházai ref. hívek 1—1 K szem. jár. 64 K; a balogujfalui ref. hívek 1—1 K szem. jár. (pótlék) 92 K; a palagyi ref. hívek 1—1 K szem. jár. 484 K; az abodi ref. hívek 1—1 K szem. jár. 52 K; a sislóci szórványok 1—1 K szem. jár. 20 K; az emődi ref. hívek 1—1 K szem. jár. (pótlék) 107 K; a zahari ref. hívek 1—1 K szem. jár. 544 K; a bejei ref. hívek 1—1 K szem. jár. 379 K; a zsipi ref. hívek 1—1 K szem. jár. (2. részlet) 100 K; az oldalfalai ref. hívek 1—1 K szem. jár. 278 K; a hejőbábai ref. hívek 1—1 K szem. jár. 293 K; a kisgyőri ref. hívek 1—1 K szem. jár. (pótlék) 24 K; a tornaujfalui ref. hívek 1—1 K szem. jár. (pótlék) 32 K; a perbenyiki ref. hívek 1—1 K szem. jár. 394 K. Összesen 7424·14 K; a lapunk 26—27. számában kimutatott végösszeggel együtt 394,040·69 K. (Folyt. köv.)

— **A szabadkőművesség és a háború.** A szabadkőművességnek jelentékeny része volt a világháború előidézésében, legalább is az olasz Nagy Oriens-páholy 1915. április havában a következő kiáltványt bocsátotta ki: „Mi követeljük a háborút a két középponti hatalom ellen, amely a haladással szemben a barbárságot képviseli. Az emberiesség nevében akarjuk a háborút Németország ellen; Olaszország igaza nevében akarjuk a háborút Ausztria ellen. Szabadkőművesi hitvallásunk nevében is követeljük a háborút!"

— **Luther wormsi befejező szavait,** amelyekkel tanai visszavonását megtagadta, az újabb történeti kritika kezdi kétségbe vonni. Igy Walther ezt írja a *Luther jellemében*: „A kutatók közt még mindig nincs egyetértés a tekintetben, hogy vajjon az a hiressé vált mondás: „Másként nem tehetek, itt állok, Isten legyen segítségemre, Ámen!" — csakugyan teljesen és pontosan ebben a szövegezésben elhangzott-e Luther ajkairól. De még ha nem igy hangzott is el szószerint ez a nyilatkozat, Luthernek egész viselkedése ebben a sorsdöntő órában mégis azt mutatja, hogy ez a 3 érzés uralkodott lelkében: nem tagadhatom le, amit Isten Igéjéből igazságnak ismertem fel, kész vagyok mindent elszenvedni érette, bizodalmam egyedül Istenben van" (156—157. l.). Ellenben *Kalkoff P.* szerint e hires szavakat: „Itt állok, nem tehetek másként," mint a történeti igazságnak meg nem felelőket, törölnünk kell s csak a „Gott helfe mir! Amen" szavak maradhatnak meg, mint hitelesek, Luther nyilatkozatából (Luther und die Entscheidungsjahre der Reformation).

Pályázat.

A *szentendrei* református polgári fiúiskolai internátusba délutáni elfoglaltság mellett egy internátusi nevelő kerestetik. Javadalma teljes ellátása és havi 40 kor. Szorgalmas, ügybuzgó egyén szép mellékjövedelemre is számíthat. Oly református vallású fiúiskolai hallgatóknak, kik tanulmányaikat Budapesten folytatják, igen megfelelő állás, mert a délelőtti előadásokat a minden órában közlekedő villamosokkal háborítatlanúl látogathatják.

Szentendrén, 1918. aug. 6.

Szombathy Béla
igazgató.

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.

Irta **GÖDE LAJOS**
szekszárdi ref. lelkész.
Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet

alkalmi egyházi beszédek.
Irta **JÁNOSI ZOLTÁN.**
: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.

Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.
Irta **F. VARGA LAJOS.**
I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.
Kapható:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalában
DEBRECEN.

Befejező kötet.

Megjelent a II. kötet

F. VARGA LAJOS:

„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre“ című imakönyv. 320 oldal.

Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.

Portóra 40 fillér kötetenként.
Az első kötet is kapható.
Ugyanolyan ár. 300 oldal.
A két kötetet egyszerre is küldhetjük.
Megrendelhető:

HOFFMANN ÉS KRONOVITZ

könyvkiadóhivatalában
Debrecen, Ferenc József-ut 49.

A „HANGYA“

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80 000,000 koronát meghaladja.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

UJDONSÁGOK.

A halál mysteriuma. Irta dr. Makkai Sándor ... ... Ára K 4·—

Magda S.: A magyar egyezményes philosophia ... ... Ára K 4·—

Harangszó után. „A futkározó hamis atyafiak“ támadása ellen készült hitvédelmi munka. Irta Mészáros János ... ... Ára K 4·80

Kaphatók:

KÓKAI LAJOS

könyvkereskedésében

BUDAPEST,

IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 34—35. szám. Sárospatak, 1918. aug. 25.—szept. 1.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 80 Kor.
Fél „ ... 40 „
Negyed „ ... 20 „
Nyolcad „ ... 10 „

TARTALOM: *Péter Mihály*: A dunántúli indítvány az egyházlátogatás reformjáról. (Vége.) — *Gulyás József*: Néhány szó az egyházkerületi jegyzőkönyv egy pontjához. — *Szigethy Ferenc*: Tompa Mihály olvasásakor. (Költemény.) — *Réz László*: A vallásos nevelésoktatás aktuális kérdései. (Folyt. köv.) — *Chr. Welt u.*: Luther Franciaországban. — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

A dunántúli indítvány az egyházlátogatás reformjáról.

(Folyt. és vége.)

Egyházunk azért állít a gyülekezetek élére presbytereket, hogy képviseljék az egyházat. Ezektől minden jót megkíván, megkívánja, hogy buzgók, lelkiismeretesek, feddhetetlenek legyenek. Ha valóban azok (a lelkész igyekezzék olyanokat választatni), akkor az ilyen emberektől vett számadás nagyobb biztosíték arra nézve, hogy az egyház valódi képéről számot adjanak. Ami pedig az egyházlátogatásnak a kifelé, a gyülekezeti tagokra való hatását illeti: tiszáninneni egyházkerületünk már évekkel ezelőtt határozatban mondta ki, hogy az egyházlátogatás alkalmával az egyházlátogatók a templomban istenitiszteletet tartsanak. Gyönyörű, szép alkalom ez arra, hogy az egyházlátogatóság lelket öntsön a gyülekezetbe, mindig oly alkalomszerű predikaciót mondván, mely abban az egyházban épen kívánatos, szükséges. Hiszen az esperesi, a püspöki látogatásnak épen ez volna az egyik szép oldala, de a többit az egyház előljárói körében kell elvégezni. De nem tudom, hogy e határozattal nem úgy vagyunk-e, mint igen sok határozattal. Nem akarok dicsekedni, én eddig mindig, minden egyházban megcselekedtem és építő sikerét mindenütt tapasztaltam.

Az eddigiek szerint tehát én az évenkénti, s a presbyterium keretében lefolyó egyházlátogatást tartom a célszerűnek. Ebből azonban nem következik az, hogy az egyházlátogatás mai formájával meg volnék elégedve. Nagyon sok kívánni valót hagy az hátra. Én nem mondom, hogy az egyházi törvény nem elég körültekintő, mikor az egyházlátogatás teendőit körülírja, azt sem állítom, hogy a tiszáninneni egyházkerületben lévő u. n. kérdőívek ne volnának a legnagyobb precizitással egybeállítva. Ha az egyházlátogatás mégis sok kívánni valót hagy hátra, ha nincs meg az az üdvös, egyházakat előbbrevivő eredménye, amint azt általában véve tapasztaljuk, — hiszen az egyházlátogatás kívánatos színvonalra emelése iránt évtizedek óta hangzik az óhajtgatás — akkor ennek csak egy oka lehet: és ez az, hogy magába az egyházlátogatás functiójába nincs beleöntve mindenütt a lélek, a lelkiismeret. Sok helyt valami olyan száraz eljárássá vált az, hogy valami az üdvös hatást illeti, kevesebb az sokszor a semminél. Úgyhogy nem egyszer halljuk értelmesebb előljárók ajkáról, ha az egyházlátogatás már ennyire élettelen cselekedetté vált, vajjon nem volna-e elég, ha azokra a kérdőpontokra az egyházlátogatók távollétében maga a presbyterium adna feleletet. Ha az egyházlátogató az E. T. értelmében oly nagy és szép jogkörrel van felruházva, hogyan lehet az, hogy hibák, mulasztások, évtizedekig rejtve maradhatnak, s addig pedig az egyház testét eszi a fekély. Csakis a fenti okból történhetik az. Tulajdonképen az egyházlátogatóknak is szól Pál apostol azon mondása: Az én életem is nem drága nekem a Krisztusért, csakhogy futásomat elvégezhessem. Az egyházlátogatóknak ezen a piedesztálon állva, sem előítélettel, sem előmenetellel, sem semmi mással nem kellene gondolni, csak hogy hivatásukat elvégezhessék, különben minden hibáért, mit meg nem láttak, vagy látni nem akartak, ők tartoznak első sorban felelősséggel.

Az ilyen lelkiismeretességgel végzett egyházlátogatás tapasztalatait aztán az egyházmegyéknek is alaposan szemügyre kell venni. Szerintem nem elég, hogy azok az esperesi jelentésekben örökre ott maradjanak (mert néhol örökre ott maradnak). Valamikor úgy volt, nem tudom, megmaradt-e még e szokás mindenütt, hogy az egyházlátogatási tapasztalatok összegyűjtetvén, a közgyűlést megelőző napon egy erre hivatott bizottság által vizsgálat, megbeszélés tárgyait alkották, s azok közül a legfontosabbak másnap a közgyűlés elé vitettek. Ha elmaradtak, e régi szép és okos szokást fel kellene eleveníteni.

Kívánatos dolognak tartom az E. T. oly értelmű módosítását, hogy az egyházmegye esperese a gondnokkal minden évben legalább egyszer egy kört látogasson meg. Az E. T. I. t.-c. 168. §-a ugyan akként intézkedik, hogy minden egyházközséget tartoznak meglátogatni. De miután a továbbiakban az van mondva, hogy ha e látogatást akár egyházmegyéjének nagy kiterjedése, akár *bármi ok miatt* maga nem teljesítheti, maga helyett mást is megbízhat e tisztel. Ebből aztán majdnem egyetemesen kifejlődött az a szokás, hogy az esperesek maguk látogatást nem is végeznek. Én nem állítom azt, hogy ezen az esperes helyett

Lapunk jelen számához ¼ ív melléklet van csatolva.

végzett egyházlátogatás lelkiismeretes emberek kezében nem lehet épen olyan sikeres, mint az általa végzett, de én az esperesek egyik elsőrendű feladatát épen a közvetlen személyes ellenőrzésben látom és ha legalább évenként egy kört látogatnának meg, pár év alatt közvetlen tudomásuk lehetne egyházmegyéjük egész belső életéről.

Ezzel kapcsolatban hatályon kívül kívánnám helyezni egyházkerületünknek azon határozatát, mely az egyházlátogatást az iskolák meglátogatása alól feloldja. Ezen határozat annak idején, ha jól emlékszem, azon absurd indokból hozatott, hogy az egyházlátogatók lelkészek lévén, szakképzettség hiányában nem lehetnek hivatott ellenőrei a tanítók munkájának, meg hogy a látogatás az iskolai év közepén történvén, az eredmény tekintetében a látogatók betekintést nem nyerhetnek. Tudjuk azonban, hogy az iskolalátogatók is nagyobbára lelkészek lévén: ha ott megvan az ismeretük, miért ne lehetne meg itt. Különben sem szükség, hogy classificáljanak az egyházlátogatók, de az iskolát mégis megtekinthetik, a hibákat észrevehetik. Míg ma a fenálló határozat folytán sok helyen arra az absurdumra helyezkednek a látogatók, hogy az iskolába absolute be se tekintenek. Ennek folytán a háború óta kifejlődött az a képtelenség, hogy számos iskola van, mely egyáltalán ellen sem őriztetik a látogatók által. Mert az egyházlátogatók nem kötelesek látogatni, az iskolalátogatók pedig sokszor későn érkeznek, mert holmi miniszteri rendeletek szerint az iskolák már akkorra, mikor az iskolalátogatóknak érkezniök kellene, bezáratnak.

Végül magát az egyházlátogatás időpontját is szabályozandónak tartom. Az egyházlátogatás sikerét már az a körülmény is kockáztatja, hogy télnek idején tartatik. Ezért a látogatóság akarva-nemakarva arra törekszik, hogy körét mentől rövidebb idő alatt befussa, mert a szobák nagyon sok paróchián nem eléggé kifűtöttek, betegség okozói. Miért ne lehetne a látogatás idejét a legalkalmasabb időre, májusra tenni? Legfeljebb június végére kellene halasztani az egyházmegyei gyűléseket s július végére az egyházkerületét. Sok szó esett már az egyházlátogatás idejének ily értelemben való szabályozásáról. Hogy miért maradtunk a régiben, soha sem tudtam megérteni. Azt sem hagyom említetlenül, hogy az egyházlátogatással kapcsolatban az egyházmegyék feladata volna az egyházlátogatók fuvarköltségeit is korszerüen rendezni, mert a mai megváltozott viszonyok közt ez a kérdés nem maradhat a régi állapotban; fogattal nem bíró egyházlátogató alig is vállalkozhatik egyházlátogatásra. De ez az egyházmegyék belső dolga s ha nem is rendelkeznek jelenleg elég anyagi erővel, hogy e kérdést rendezzék, talán a közigazgatási államsegély nagyobb mértéke ezt is lehetővé teszi majd.

Péter Mihály.

Néhány szó az egyházkerületi jegyzőkönyv egy pontjához.

Tudjuk, hogy ma is szokásban van a sárospataki főgimnáziumban az, hogy az évvégi vizsgákon censorok elnököljenek s a vizsgákról az igazgatótanácsnak jelentést tegyenek. A legutóbbi években azonban a háború miatt külső censorok nem hivattak be, különben is egy miniszteri útasitás értelmében most évvégi összefoglalások tartatnak az igazgatónak vagy helyettesének elnöklete alatt. A censori intézmény azonban tudtunkkal eltörölve nincs. Már most, emlékezzünk vissza arra a sok nézeteltérésre, amely a censorok s a tanári kar egyes tagjai között volt, rögtön be fogjuk látni, hogy ez intézmény iránt nem volt valami nagy lelkesedés a tanári testület tagjainak kebelében (Sp. Ref. Lapok 1914. jun. 28.). Idegen emberek, kik tanítással nem foglalkoztak, jöttek be egy-két napra s mondtak itéletet a tanárok egész évi munkájáról. S ami a legfontosabb, a tanári kar tudta és hozzászólása nélkül! Az előljáróság előtt, ha az csak az ő előterjesztésükből nyert képet a tanári munkáról, bizony-bizony sokszor nem igen lehetett hű a kép. Volt és ma is megvan egy másik eszköze az iskolai munka megitélésének: a tanker. főigazgatóval tartott értekezlet jegyzőkönyve s az igazgató évi jelentései. A censorok mellé a legutóbbi években, konventi kivánalomra, létesittetett egyházkerületünkben is a középiskolai előadói állás (1915. őszi gy. 29. p.). A tiszántúli ref. egyházkerületben már régóta rendszeresítve van a gimnáziumi felügyelői állás s bizonyára nagy mértékben hozzájárult a tanítás színvonalának emeléséhez. Az erdélyi egyházkerület is nemrégiben állította fel e hivatalt. — Ha még az igazgatótanács elnökei, vagy tagjai közül is be-benéz évközben az órákra egyik-másik, vagy az érettségin való elnökléssel szerez bepillantást a tanitás munkájába, akkor azt mondhatjuk, hogy a fentartó testület részéről elegendő ellenőrzés van. Mert 1. az igazgató hospitál az órákon; 2. látogat az egyházkerület részéről a középiskolai előadó; 3. az igazgatótanács részéről a censorok részt vesznek a vizsgákon; 4. az állam részéről látogat a főigazgató; 5. olykor részt vesz a tanításokon a püspök úr s az igazgatótanács egyik-másik tagja is. (Emlékezetem szerint Dókus Gyula és Kovács Béla urak voltak bent az órákon). Ennyi ellenőrzés után megnyughatik a fentartó testület, különösen, ha az igazgató, a kerületi előadó s a főigazgató jelentései, mint szakemberek véleményei megnyugtatják.[1] A leányközépiskolai Rendtartás alapján behozott új „évvégi befejező összefoglalások" nézetünk szerint feleslegessé teszik a censoroknak, mint külső embereknek behivását. A konventi Rendtartás 143. és 147. §-át mintegy áthuzza (az 1916 jul. 14-én kiadott) leányközépiskolai Rendtartás 163. § a.

De én most a középiskolai előadó jelentéséhez akarok nehány szót hozzáfüzni. Az előrebocsájtottakból kitűnik, hogy megnyugvással fogadhatjuk ez intézmény meghonositását kálvinista iskoláinkban. Végre egy szakembernek a jelentése alapján nyer képet iskolai munkánkról a felettes hatóság. És pedig olyan jelentése alapján, melyet előttünk felolvas, melyhez mi közös értekezleten hozzászólhatunk.

Háromszor volt már a középiskolai előadó a sárospataki főgimnáziumban. Az első izben tapasztaltakról az 1916. juniusi kerületi gyűlés jegyzőkönyvének 56. pontjában (184. l.) tesz jelentést. E jelentés szükszavú ugyan, de nézetem szerint egyedül helyes. Nem vesz el kicsinységekben, hanem a főbb paedagogiai kérdésekről igyekszik tájékoztatni a tanári kart s a kerületi gyűlést. A második látogatása alatt tett megfigyeléséről az 1917. juniusi kerületi jegyzőkönyv 80. pontja (125. l.) alatt referál a gyűlésnek és pedig szóról-szóra leközölve a tanári karral együtt tartott értekezlet jegyzőkönyvét. Nem tartjuk ugyan helyesnek a módot, mert kipellengérezhet egy-egy tanárt apró vagy nagyobb hi-

[1] L. az O. Tan. Egy. Közl. 1917. 406. l.

bákért, de amelyek nem bűnök, nem főbenjáró kötelesség mulasztások.[2] Akkor még nem tudta a tanári testület (mert hiszen még új volt az intézmény is nálunk), hogy a kerületi gyűlés jegyzőkönyvében szóról-szóra meg fog jelenni e jegyzőkönyv. Mikor megjelent, tudomást szerezvén róla, elhatározta az egyik kartárs, hogy az előadóval való értekezleten, ha egyik-másik tény ellen kifogást emel az előadó, megadja rá a választ s igy az belekerűlvén a kerűleti jegyzőkönyvbe, nem lesz az illető tanár egyoldalú informatio alapján a kerűleti gyűlés nyilvánossága elé állítva. Az illető tanár fel is szólalt. Megindokolta, hogy az I. osztály magyarjánál mért tanította még ismétléskor is inductive a nyelvtant. Hivatkozott arra, hogy az elemi iskolákból minimális tudással jönnek fel a gyermekek a gimnáziumba, továbbá, hogy a 13 ízben való órarend változtatás alatt s két tanár betegsége miatt azt az osztályt többször összecsapták a másikkal, meg szétválasztották, amikor is be kellett hozni azt, amit a másiknál már eltanított s igy a tanítás szilárdságában nem bízott maga sem s ezt pótolni igyekezett. Hivatkozott arra, hogy az Olvasókönyv olvasmányainak a tanmenetben való cimszerinti felsorolását fölöslegesnek tartja; elmondta, hogy az I. osztály dolgozatait maga is gyengének tartja, de már a másodiknál haladást tapasztal. Hivatkozott arra, hogy a VII. osztályba beviszi a könyvet, mert az olvasmányok pótlólag való olvastatására, a tanárváltozás s a haditanfolyamok miatt megzavart tanítás mellett szükség van. Említette, hogy a jelentéktelen írókat ép csak felsorolta, de Szentgyörgyivel már a Mondolatra nézve is kell foglalkozni stb. stb. És ezeket, ha szűkszavúan is, az értekezlet belevette a jegyzőkönyvbe.[3] Több karársnak is lett volna bizonyára mondanivalója (pl. a „ravasz ember" c. témáról, a Halotti beszéd dolgozattárgyúl való kitűzéséről, Horatiusnak az V. osztályban való olvastatásáról, kinek már a Dent-féle könyvben van 2 verse stb. stb.), de nekik nem volt arról tudomásuk, hogy ez a jegyzőkönyv belekerűl a kerűleti jegyzőkönyvbe s igy, bár meg tudták volna álláspontjukat indokolni, az előadó egyéni véleményét nem akarták kritika tárgyává tenni.

A kerűleti jegyzőkönyv megjelent s meglepetéssel láttuk, hogy nem, mint tavaly, a jegyzőkönyv, hanem az előadó jelentése szerepel benne, amely jelentés szóról-szóra egyezik a felvett jegyzőkönyvvel, de a vége elmaradt. Igy most már a kifogások mind ott vannak, azonban az azokra adott s az előadó által is acceptált felvilágosító válasz nélkül, Az ilyen egyoldalú odaállítás veszélyes lehet, mert 1. elkedvetleníti az illető tanárt (esetleg tanárokat), mivel látja, hogy őt szabad hibáztatni, de az ő szava nem hallik fel a kerűlet magasságáig; 2. önkényeskedésnek ítéihető, különösen ha sejti az illető, vagy illetők, hogy a kerűleti jegyzőkönyv e pontját nem ebben a formában hitelesíthették; 3. bizalmatlanságot szül a felettes hatóság s az alkalmazott tanárok közt; 4. igazságtalanúl kipellengérezheti az olyan tanárt is, aki tudva, jót akarva esinálja úgy, amint csinálta a dolgát; 5. megrendítheti az iskolához a közönség bizalmát. Kálvinista iskolánál pedig ez mérhetetlenül fontos!! 6. bekövetkezhetik az, amit a miskolci gimnázium kapott: útasíttatik arra, hogy „a középiskolai előadó észrevételeihez szigorúan alkalmazkodjék!"[4] Pedig ellentétes paedagogiai nézetek álláspontján is állhatnak az előadó s a tanári testületek egyes tagjai. Szerény véleményünk szerint a nagy vonásokat hangsúlyozó s részletekbe el nem vesző első jelentés módja megnyugtatóbb, de ha már ragaszkodunk a jegyzőkönyvhöz, a jegyzőkönyvet *egész terjedelmében* kell közölni. Csak igy kerülhető el az, ami a censorok jelentésénél előfordúlt, hogy olyan jegyzőkönyv kerüljön a felettes hatóság elé, amihez mi nem szólhattunk hozzá.[4]

Gulyás József.

[2] Ilyennek mondja a miskolci 1917—18-i értesítő 14. lapja a kifogásolt mulasztásokat: „a kifogásoló megjegyzések csak... lényegtelen körülményekre nézve fordulhattak elő."

[3] A Rendtartás 19. §. 7. p. 2. bekezdése értelmében. Hogy a készülő középiskolai tanügyi bizottság iskolalátogatójával szemben hogy érvényesül ez elv, azt a gyakorlat fogja megmutatni.

[4] A tiszántúli egyházkerület gimnáziumi felügyelője (az 1917. májusi jkönyv 292. pont szerint) a kerület sok iskolájáról csak összefoglaló jelentést tesz; az 1915. áprilisi jkönyv 268. pontja iskolánként részletezi, de csak nagy vonásokban a jelentést, a 270. p. statisztikai jelentés.

Tompa Mihály olvasásakor.

Az este lassan szétteríti szárnyát
S lecsendesül ott kinn az útcazaj;
A fáradt embert csöndes álmok várják,
Egy éjszakára minden majd kihal.

S minden lélek majd más világba téved,
Bolyongva, járva álmok erdejét
S a fáradt szemnek szebb lesz majd az élet,
A gyermek-szemnek a tündérmesék.

Az álmodókkal együtt útra kelve
Én is megyek egy szebb világ felé,
Hol minden szín és minden álom, eszme,
Öröm és bánat mind egy emberé.

A költővel indúlok messze, messze
S beszélő ajkát folyvást hallgatom —
S hogy indúlunk, mesélő szóba kezdve,
Im feltűnik egy táj, egy vár-orom.

Egy omladék a régi-régi várból, —
Egy kis patak, mely bérc tövébe fut, —
Egy-egy forrás a hegynek oldalából, —
Ezekről mindről ő mesélni tud.

A régi várról és a várleányról,
A kis patakról, mely vérből fakadt — —
Rég múlt időkről lebben fel a fátyol
És én, nagy szellem, hallgatom szavad.

Aztán járjuk tovább e szép világot,
Az álmok és a mesék szép honát:
Köszöntnek színes, viruló virágok, —
A költő vezet közöttük tovább.

Jó ismerőse szekfű, liljom, rózsa,
A nefelejts, a kék iringó — mind;
A lelkük vágyát érzi, tudja róla
Fejük ha bús, vagy röpke szélben int.

Kinyilt szemükkel hosszan elbeszélget,
Meghitt idejét nékik szenteli.
Egy virág élte néki ember-élet:
Hamisággal, vagy jósággal teli — —

S aztán egyszerre elborúl a tájék
És ez a táj már az egész haza.
A hon minthogyha temetővé válnék —
S szerte hangzik a költő vígasza.

A nemzetet, mely pusztúl, szerteszéthúll
Ő is siratja, mint sok annyi más,
Mégis szaván érzik vígasztalásúl
A siratóknak a feltámadás — —

S míg így örömmel, búval, bajjal éli
Nagy lelke ezt a földi életet,
Minden napját az imádság kiséri,
Sok-sok órája istentisztelet.

A lélek édes belső hívására,
Vagy hogyha kondúl hívón a harang,
Csendes lakába, vagy a templomába
Imádsággá lesz ajakán a hang . . .

S még egy világ tárúl fel a lapokról:
A csendben élő, szűkkörű család,
Mellyel osztozván mindíg jóból, rosszból,
Szeretteit hiven karolja át.

S mint aki már közűlök válni készűl,
Mint kórágyában szenvedő beteg
Megválóban örömtűl, szenvedéstűl,
Utolsó versét nékik írja meg.

Szigethy Ferenc.

A vallásos nevelés-oktatás aktuális kérdései.

— Irta és felolvasta a sárospataki conferencián: *Réz László.* —

(Folytatás.)

Vissza tehát minden irányban, melyben új életelevenség keltését látjuk szükségesnek, az egyházkerülethez! Az egyházkerület, *a régi superintendencia*, az az *egység*, mely a történelmi fejlődés folyamán ható, irányító, erjesztő erővé, valóságos energiává fejlődött ki.

Ez idő szerint, nagy általánosságban, az egyházkerületnek ható, irányító, erjesztő ereje, energiája — úgy látszik — meglanyhult. *Az adminisztráció foglalja le a kerület és funkcionáriusai erejét és idejét,* úgy szólván minden irányban. A vallásos nevelés és oktatás szempontjából is ez jellemzi a kerületet. Adminisztrálunk bő mértékben. Kevés idő és erő marad az irányításra, a szellemi vezetésre s a végzett munka értékelésére. Akiket jó vagy balsorsuk — már t. i. ki minőnek tekinti magára nézve — oly egyházközségbe juttatott az Ur szőllőjének munkálása céljából, ahol a vallásos nevelés-oktatás nemes munkája, vagy az is vár reá, — dolgozik, verejtékezik, elvégzi úgy, ahogy phisikális és psychikális képességei engedik, a rája váró vallásos nevelői s oktatói munkát, — elérkezik az iskolai év vége; megérkezik hozzájuk egyik tisztttársuk, rendszerint a *szomszédból,* ki meghallgatja a növendékek feleleteit s kitölti a nyomtatott kérdőíveket s ezzel teljesen bevégződött a vallásoktatóra nézve az iskolai esztendő. A kerület ezeket a statisztikai íveket összegyűjti, tudomásúl veszi s továbbítja az Egyetemes Konventre. Az Egyetemes Konvent aztán megbírálja az eként eléje terjesztett adat-halmazt s ad irányításra szánt utasításokat is: azonban ezek nem segítenek a bajokon, hibákon, mulasztásokon; mert az egyet. konventi irányítás *elv-* és *szakszerű* ugyan, de *ötletes* és *sablonos* és éppen ezért nem minden helyen és esetben érvényesíthető és valósítható meg — száz és száz okból.

Nem így volna ez, ha a kerület irányító, szellemi vezetői szerepet tölthetne és töltene be, ha t. i. a kerület úgy rendezkednék be, hogy ez irányítói és vezetői szerepet be is tölthesse. Sajnos, még mindíg, vagy talán éppen a mi időnkben, a róm. kath. egyház működésére, mint példára, kell hivatkoznunk egyik-másik irányban, ha a saját fogyatkozásainkat pótolni igyekszünk. Mit is tapasztalunk hát a róm. kath. egyház kebelében a vallásos nevelés-oktatást illetőleg? Azt, hogy a püspökök a maguk körében megbeszélés tárgyává teszik a szükségesnek mutatkozó időben és viszonyok között a vallásos nevelés-oktatás nagy jelentőségű és alapvető kérdéseit s az eként megállapított alapelveket aztán a saját egyházmegyéikben, a különböző helyzetek s viszonyok gondos mérlegelésével, igyekeznek *ők maguk* érvényesíteni s megvalósítani. Pedig milyen hatalmas centralistikus szervezetű a róm. kath. egyház! . . . Aztán: a róm. kath. vallásoktatók elég gyakran konferenciáznak, amikor a vallásos nevelés és oktatás módszereiről folytatnak megbeszéléseket s így mintegy folytonos és állandó önképzést is teljesítenek. — Nálunk? Pl. a vallásoktatók még csak alig is ismerik egymást, nem hogy megbeszéléseket folytatnának egymással. Mint előbb érintettem, még csak annak lehetősége sincs megadva, hogy a vallásoktatók egy-egy iskolai évi munkájuk eredményeit, a végzett munka módszerét, vagy a munkálkodásuk eredményére gátlólag ható körülményeket megbeszélhetnék egymással. *Mert ám* — úgy-e bár? — *magában a lelkipásztori minőség egyszersmind még nem szakszerű vallásoktatói minőség is.* És ha valamikor volt szükség arra, hogy a vallásos nevelés és oktatás kérdéseiről beható tárgyalásokat folytassanak egymás között az arra hivatottak, úgy éppen korunkban van erre égető szükség; mert új jövő előtt állunk és nagyon ügyesen felfegyverzett és agilis ellenséggel állunk szemben. Félő, hogy egy lépéssel most is le fogunk késni, ha ideje korán a megfelelő előkészítő munkálatokat el nem végezzük.

Végső következtetéseim az eddig elmondottakra vonatkozólag a következők: 1. A vallásos nevelés és oktatás irányítása, szellemi vezetése, ellenőrzése és *szervezése* a kerület autonom jog- és hatásköre legyen; a kerületek gondoskodjanak haladéktalanúl e jog- és hatáskörük érvényesíthetésének megfelelő szervezéséről. 2. Éppen ebből kifolyólag sürgős szüksége mutatkozik annak, hogy megalkottassék kerületenkint a vallásoktatók szervezete. 3. Az iskolai év végén kerületi biztosokként vallásoktatással foglalkozó lelkészek vagy egyének kiküldése mutatkozik kívánatosnak.

* * *

A vallásos nevelés és oktatás általános vonatkozású és aktuális kérdéseit tárgyalva, mint sürgős megoldásra váró kérdést kívánom megbeszélés tárgyává tenni azt is, hogy *minő viszonyban vannak a lelkipásztorok az iskolai vallásos nevelés-oktatással, mint kötelességgel.* Előre jelzem, hogy e kérdés nem kasuistikus, hanem ezt a gyakorlati élet vetette fel. Miről is van tulajdonképen szó?

Arról, hogy az E. T. a vallásos nevelés-oktatást

— különösen az elemi népiskolákban — nem sorolja a lelkészek kötelességei közé. Csupán az E. T. I. t. c. 143. §. c), b) pontjában van annyi: „ahol állandó vallástanító lelkész nincs, a felsőbb leányiskolában és a polgári iskolákban a vallástanítást a lelkész személyesen teljesíti." Más typusú s fokozatú iskolákban tehát a törvény kötelező erejénél fogva a vallásos nevelői és oktatói kötelesség a lelkészeknek nem kötelessége. A lelkészi díjlevelek sem foglalják magukban (kevés. újabb keletű lelkészi díjlevél kivételével) e kötelességet. Ennek különben meg van a maga természetes oka. Ennek oka ugyanis egyfelől az a körülmény, hogy a lelkészi díjlevelek készültének idejében egészen más volt az egyház s így a lelkész helyzete és viszonya pl. az állammal szemben; más volt a sociális élet is; nem zavarta a keresztyén világnézetet más, különösen nem — keresztyén-ellenes világnézet, tehát a gyermekek és ifjak a családban is, a társadalmi viszonylatokban is, keresztyén világnézetet szívtak magukba. De meg az elemi népiskolák hitfelekezeti jellegű iskolák lévén mind, a vallásoktatást is e jellegű iskolák teljesítették s a vallásos nevelés-oktatásban e szerint mindenki okvetlenül részesült, aki iskolaköteles és iskolábajáró volt. A jelenleg érvényben levő E. T. megalkotása idején is — bár megnehezült felettünk már ekkor az idők járása, de — még mindig enyhébbek voltak az állapotok, mint ma és *főleg* aminőre van kilátásunk a szörnyű világháború bevégződése után. Sőt figyelembe kell vennünk azt is, hogy törvényalkotásunk óta a nagygerezsdi egyezség is felbontatott s a két prot. egyház idegenebből áll egymással szemben, mint azelőtt. Az állami elemi népiskolák száma is szaporodott s időről-időre szaporodik, sőt a népoktatás államosítása mind közelebb-közelebb veti árnyékát reánk. Szaporodik a más typusú és fokozatú, nem ref. felekezeti jellegű iskolák száma is. A keresztyén-ellenes világnézetek is fokozódó erővel ostromolják a keresztyén világnézetet s ennek az eredménye a napról-napra növekedő egyház és vallás iránt való közönyösség.

És ezekkel az állapotokkal szemben hogy' állunk főként a vallásos nevelés-oktatás szempontjából? Úgy ítélem helyzetünket, tapasztalataim alapján, hogy nem a legjobban. Vannak községek, melyekben nem a mienk az elemi népiskola pl., amelyekben nem történik *kellő* gondoskodás a vallásos nevelés-oktatásról. Miért? Egyszerűen azért, mert nincs, aki vallásos nevelői s oktatói kötelességet teljesitsen. A lelkészek nem ismerik szoros kötelességeiknek díjleveleikben foglalt járandóságaikért rendszeres vallásos nevelői s oktatói teendők végzését, — de több helyen a lelkészek elegendő idővel sem rendelkeznek arra, hogy vallásos nevelői és oktatói teendőket végezzenek. Különösen a leány-, fiók- és szórványközségeket jellemzi ez a tarthatatlan és szomorú állapot.

Mi volna e tekintetben a teendő? Szerény véleményem szerint mindenek előtt a *zsinatra* vár az a feladat, hogy a lelkész kötelességei közé beiktassa — természetesen, *megfelelő formában* — a vallásos nevelés-oktatás teendőinek végzését mindazon typusú és fokozatú iskolákban, tekintet nélkül azok jellegére, amelyekben az egyház, vagy az egyházmegye, vagy az egyházkerület *intézményesen* nem gondoskodik a vallásos nevelés és oktatás rendszeres teljesítéséről. — Addig is, míg a zsinat e feladatának eleget tehet, az *egyházkerületek* készíthetnének oly tartalmú szabályzatot, mely pótolni volna hivatott a törvényt. — A *Konventre* pedig — mint az anyagi erőink központi intézőjére — az a feladat vár, hogy gondoskodjék a vallásos nevelői és oktatói munka díjazásáról; *mert az is szem előtt tartandó, hogy a lelkészek eként nem csak új kötelességek teljesitőivé lesznek, de kész kiadásaik is szaporodni fognak, amennyiben fuvarköltségről is, ruházat-kopásról is van szó, tehát így anyagi teherviselés-szaporulatra is kötelezve lesznek.* De a munka — ezektől eltekintve is — minden körülmények között díjjazást érdemel, különösen a nagyon gyengén javadalmazott lelkészeknél. Volna még egy módja a munka díjazásának, t. i. vallásoktatási díj szedése. Ez a mód azonban — az ingyenes népoktatás idejében — nem kínálkozik alkalmas megoldási módnak.

(Folyt. köv.)

Luther Franciaországban.

A francia protestantizmus a reformáció jubileumi évében nehéz helyzetbe jutott. Mert ha azt a lelkiismeretlen propagandát, amely Németországot mint a *protestáns* ellenséget akarta megbélyegezni, könnyű volt is megcáfolni, Luther még így is német maradt és a német reformátor megtisztelése a nemzeti érzés előtt könnyen kinos színben tünhetett föl és a francia protestantizmus kompromittálására vezethetett. Ezért vezetői el is határozták, hogy csak akkor tartanak emlékünnepet, ha az angol, skót és amerikai egyházak képviselői is résztvesznek a jubileum megünneplésében. Ámde ez egyházakban oly szellem uralkodik, amely nagy ökumenitásra képes és az ellenfélnél is kész a nagyságot elösmerni. Ebben az értelemben nyilatkozott pl. Stalker, az aberdeeni egyetem tanára: „Magunknak tartozunk azzal, hogy Luthert el ne felejtsük, kivált oly időben, amikor az anglikán egyház 7 sakramentumot vesz föl és valóságos összeesküvés látszik fenforogni arra, hogy az evangyélium hirdetését háttérbe szorítsa és azt a mise ünnepével helyettesítse."

Luthernek e méltatása minden ellenségeskedés dacára a francia protestantizmusnál is diadalmaskodott. Ha e közben aztán megpróbálták a reformátort az ő nemzeti összefüggéséből kiszakítani és őt a hadviselő Németország kritizálására felhasználni, ezt psychologiailag könnyen meg lehet értenünk, sőt az ilyen kisérletekkel szemben el kell ismernünk, hogy valamely nép forrongó jelenje mindig az ő klasszikus korának — amely az ő vallásos szellemének legtisztább és legmélyebb kinyilatkoztatása — magasságán mint valami kritikai mérővesszőn mérhető meg. Midőn a franciák ezt a mértéket alkalmazzák a németekre, semmi összefüggést nem találnak többé Luther szelleme és a mai németség közt. Luthernek szerintök semmi köze II. Vilmoshoz, a 93 tudós és művész nyilatkozatához, a mai militarizmushoz és imperializmushoz. Sőt inkább ő ma Liebknecht oldalán állana és népe ellen ellenségeinek szövetségese gyanánt lépne föl. Igy, a franciák nézete szerint, a régebbi németek háborút folytatnak a mai Németországgal, amely egészen Moltkere és Bismarckra támaszkodik és szellemi kifejezését az autokratikus államban, meg ennek bürokráciájában és hagyományos szellemében találja. Ebben az értelemben fejezik ki magokat a francia protestantizmus fejei, mint Viénot, Denis, Hirsch stb.

Luthernek a jelenlegi Németország szellemétől való elszakítása által e francia protestánsok lehetőséget teremtettek magoknak arra, hogy annál szabadabban megadhassák Luthernek azt, ami őt megilleti és tettét annál elfogulatlanabbúl úgy ítélhessék meg, mint a modern szellem nagy felszabadítását. A legtöbb protestáns lap így ünnepelte Luthert és az ő művét. Carlyle-lal együtt a wormsi napot a modern történelem legnagyobb eseményének tekintik. A francia katholikusoknak oda kiáltják az ő Bossuetjök szavát: Luther a trombita, a mennydörgés, a villám, amely kihúzta a világot aléltságából. „Mi azok közé tartozunk, akik eltökélten Luther mögé sorakoznak és iránta bátor cselekedetéért változatlan háladatossággal viseltetnek.“ Luthert úgy ünneplik, mint a nagy forradalmárt, aki a lélek minden leigázása ellen fellázadt és aki mindenek előtt két egymással solidáris imperializmussal dacolt: a szellemivel és a politikaival. Ő a vallásos individualista, aki a személyes Istenviszonyt a kényszertől megszabadítá, a hitet újra fölfedezte és a keresztyénségnek az evangyéliumot v sszaadta. Ő a nagy lelkiismeret, amely a tekintélyek egész világával szembe mert szállani. Művét nem szabad kisebbíteni, akár olyanféle kisérletek által sem, hogy Lefèvre d'Étaples-t mintegy Luther előtti reformátorrá emeljük. Arra is emlékeztetnek, mennyit köszönhetett Kálvin, saját vallomása szerint, Luthernek.

A német reformátornak és az ő művének e leplezetlen elösmerése mellett azonban különbséget tesznek a fiatal és az öreg Luther közt. Weiss N., a francia reformáció-történet egyik főkutatója egyre hangsulyozza, hogy Luther 1526-tól fogva mássá lett; ettőlfogva a néptől a fejedelmekhez tér át és a szabadság embere az államhatalom előtt való teljes és föltétlen meghajlást hirdeti. De ez a kritika nem specifikusan francia.

E különbség hangsúlyozásával a francia protestantizmus a lutheri és kálvini reformációnak a demokratikus eszméhez való viszonyát is fejtegetései körébe vonja. Németországban Weber és Troeltsch indította meg e fölött a diskussziót; Svájcban egész irodalmi háború támadt belőle, kivált Wernle és Ragaz közt; a többi kálvinista világ szorgalmasan rajta van, hogy azokat az egyes útakat és kerülőket fölfedje, amelyek a kálvinizmus demokratikus alaphangulatából a modern emberi jogok kinyilatkoztatásához és ezen alapelveknek az újkori demokratikus államban való teljes kidomborításához vezetnek. Ha maga Kálvin alig számítható is a demokratikus eszme harcosai közé, mégis a kálvinizmus kiválóan kedvező talaj volt annak kiképződésére nézve. S a valóságban tényleg kálvinista protestánsok, nem pedig (mint Ribot véli) a XVII. század filozofusai vállalkoztak a demokratikus eszmék első formulázására, abban a meggyőződésben, hogy a király, a miniszter, az állam van a népért, nem pedig megfordítva. A kálvinizmus története e fejlődésre kiválóan kedvező volt, mivel a kálvinistákat a legembertelenebb üldözések, habár akaratuk ellenére, kezdettől fogva ellentétbe sodorták az államhatalommal és ők csak ritkán örvendhettek, mint a lutheránusok, a világi felsőség részéről való barátságos támogatásnak. A kormányok nyomása alatt egyes férfiak, mint Béza és Knox, de aztán egy csomó menekült Genfben mint Goodman, később Hotman és Languet hozzáfogott, hogy vizsgálat tárgyává tegye ezen absolut államhatalom jogát és alapját, amely alatt szenvedniök kellett. A demokratikus gondolat tulajdonképeni theoretikusává aztán Jurieu lett, aki az ő *Lettres pastorales*-jaiban kijelenté, hogy a nép teszi a szuverént és kölcsönzi a szuverénitást s ezért alkalomadtán azokkal szemben joga is van ahhoz, hogy a saját ügyeit kezébe vegye. Franciaország protestáns buvárai, mint Weiss és Viénot a forradalom nagy eszméinek ezen régóta elfeledett előfutárja felé egy idő óta különös figyelemmel fordúlnak.

Míg Luthertől az út az államegyházhoz és az egyházi uralomhoz vezet, azok a kálvini talajon sarjadt eszmék a holland, skót és angol nép nagy szabadságmozgalmaihoz vezettek. Ezeket aztán a Mayflower kivándorlói (1618) átvitték magokkal az Oceánon, ott megtermékenyítették vele az amerikai alkotmányt, amely aztán ismét visszahatott Európára és még ma sem veszítette el ható erejét. Luther mindeme gondolatszálaknál a legyőzhetetlen belső világ nagy fölfedezője és a lelkiösmeret hőse marad. De az ő későbbi fejlődésével ellentétben a kálvinizmusban látják azt a termékenyítő erőt, amely a francia forradalom szellemi előkészítésében és az emberi jogok proklamálásában az egész modern világra átalakító hatást gyakorolt. A *Chr. Welt* után.

IRODALOM.

* **A miskolci ref. főgimnázium 1917 1918. évi Értesítője.** Közzéteszi *Csorba György* igazgató. 72 lap. — A nagy osztályszám (10) és a nagy tanulónépesség (528) mellett a tanári kar létszáma — 7 tanár katonai szolgálata folytán — példátlanul csekély volt (9), ugyhogy a tanítást csak egyes tárgyak óraszáma csökkentésével, a tanárok heti óráinak szaporitásával és kisegítő óraadók nagy számban való fölkérésével tudták ellátni. Óraadók gyanánt működtek Simon Gábor és Szabó Barna nyug. tanárok, Farkas István, Demes Péter lelkészek, Lengyel István püspöki titkár, Ováry Zoltán leánygimn. tanár stb. A beirt növendékek közül református 52%, a jeles eredménnyel vizsgázottak száma 8%, a bukottak száma 22%; a vizsgálatot tett növendékek közül 286 helybeli, 146 borsodmegyei és 75 más vármegyei volt. Az I. és II. osztály párhuzamos volt, amaz 49 és 40, emez 67 és 41 növendékkel; túlmagas volt még a III. o. létszáma (82). Az intézet részére tett adományok és alapitványok közt nevezetesebbek: Porcs Jánosné 4000, özv. Kérészy Lászlóné 1000 s többek 500 koronás alapítványa. Elvesztette az intézet egészségtan tanárát: dr. Sassy Jánost, aki 3 évtizeden át lelkiismeretesen töltötte be iskolaorvosi tisztét. Az intézet nov. 4-én reformációi, febr. 10-én Tompa-ünnepélyt tartott; a tanév folyamán 23 tanúló vonúlt be katonának. Az év végén ösztöndíjúl kiosztatott 1286 K., az önképzőköri pályadíjak és jutalmak összege 610, a rajzjutalmak összege 180 K; az ifj. segélyegylet a szegény tanúlók segélyezésére fordított 1950 K-t.; az intézet által elengedett tandíjak összege 2160 K, a segélyegylet által kifizetett tandíjak összege 1200 K. A tápintézetnek a lefolyt évben 30 tagja volt; a növendékek, csoportokba osztva, 2 helyen laktak és étkeztek évi 800 K ellátási díjért; a tápintézetre tett adományok összege 1215 K.

* **Die Reformation in ihrer Wirkung auf das Leben.** Sechs Hochschulvorträge von *Albert Hauck*. Leipzig,

Teubner, 1918. 113 lap, ára 3·30 M. — E hat előadásnak, a melyeket H. A. lipcsei egyetemi tanár, a kitünő egyháztörténetiró, a Herzog-féle *Theol. Realencyklopaedia* III-ik kiadásának szerkesztője, népszerü főiskolai tanfolyamon adott elő, tárgya a reformáció — és pedig egy lipcsei luth. tanárnál magától értetődőleg: a lutheri reformáció — a vallásos, erkölcsi és állami életre gyakorolt különböző hatásában, annak föltüntetése, mint hatotta át a reformáció, a maga hitelvi gondolataiból kifolyólag, a vallásos és egyházi élet különböző ágait, tereit, sőt a kulturális és állami életet is, mint alakította át, emelte föl s nemesítette meg ezeket lassankint. *A reformáció és a kegyesség* azt mutatja ki, mint különbözik az evangyéliomi kegyesség a középkori kegyességtől; míg az utóbbinak főtartalma az egyház és ennek parancsai iránt való engedelmesség, vagyis az Istennel való közösség helyére az egyházzal való közösség lépett, Luther az egyszerü személyes hit tényében megnyitotta az Istenhez vezető útat s azóta a ker. kegyesség nem egyéb, mint Istennel való élő közösség. De a reformáció az *erkölcsi fel fogásokat* is átalakította: elvetette a kettős erkölcsiséget, az asketikus tökéletesség csalóka eszményét, az érdemszerző cselekedetek fogalmát s helyökbe az Isten akaratának megfelelő, munkás életet állította. A reformáció az *egyház fogalmát* is megváltoztatta, amennyiben a pápaság és a hierarchia helyébe az egyetemes papság elvét állította; az egyházi cselekvés egyetlen sinormértéke a szentirás. Az evang. egyház az *állammal* szemben is más állást foglal el: Luther teljesen szakit az egyháznak az állam fölötti uralmával, hanem teljesen különválasztja az egyházi és világi uralmat egymástól; az előbbi területe a hit és a lelkiismeret területe, ami ezenkivül esik, az állam hatáskörébe tartozik. Gyökeresen átalakította az *istentiszteletet*; a reformáció nem ismer áldozati tiszteletet, hanem a prot. istentisztelet főrészei: az Isten igéjének hirdetése, az ima és az úrvacsora kiszolgáltatása. Végül a *kultúrális életre* nagy lendítő hatást gyakorolt, az egész német művelődés a reformáció sodrába került s a két mozgalom érintkezése új erőket oldott föl, új életet támasztott; Németország a világ nagy országai közt az első volt, amely az általános népoktatást bevezette, ma is legtöbb egyeteme van, — a prot. egyházak teljes fogékonysággal birnak a kultúra vívmányai iránt és teljesen szabad teret nyitnak a tehetségek kifejtésének és érvényesitésének. Az alapos, mélyenjáró munkának kétségkivül hátránya egyoldalúsága, vagyis csak Lutherből kiindúlása, csak a lutheránus és németfölfogásra és gyakorlatra való szorítkozása; de még igy is megérdemelné a magyar nyelvre való lefordítást.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Gyászhirek.** *Farkas Erzsébet* szilvásváradi tanitónő, életének 34-ik, tanitónői működésének 12-ik évében aug. 16-án Nagyvisnyón elhunyt. A gyülekezeten kivül, melynek kebelében működött, a gyermekseregen kivül, a melyet annyi szeretettel és buzgalommal oktatott az Ur félelmére és a hasznos ismeretekre, özvegy édes anyja és testvérei siratják korai elköltözését. Legyen siriálma csöndes! — *Barkaszy Károly* szalókai lelkész négy kiskorú gyermekével együtt fájdalomtól megtörten, de Isten akaratában megnyugodva jelenti, hogy felesége, illetőleg édes anyjok: született *Kónya Erzsébet* aug. 16-án életének 30-ik, boldog házasságának 9-ik évében hirtelen elhunyt. Áldott legyen emlékezete!

— **Pro memoria.** A felsőborsodi egyházmegye tavaszi közgyülésének jegyzőkönyve s illetőleg ebben az esperesi jelentés a következőleg emlékezik meg az egyh.-megye két lapunkban nem méltatott papi halottjáról: „A múlt évben december 2-án váratlanul hagyott itt bennünket *Osváth Zoltán* ózdi missziói lelkésztársunk, kinek elvesztése nemcsak özvegyét, hanem szeretett egyházát is mélyen sújtotta. Missziói munkásságának eredményeit elismerte egyházi felsőbbsége is, mint fokozni igyekezett tőle telhetőleg mindenkor. Szép tálentuma, szónoki ereje, rögtönzési képessége előtt a más felekezetüek is meghajoltak, úgyhogy társadalmilag is vezető szerepet vitt, ami oly intelligens közönség közt, mint az ózdi, nem kis feladat. Lelkészi szolgálata egyháza élettörténetével melegen összeforrott, úgyhogy a misszió megerősödése az ő idejére esik. Egyházmegyei közgyülésünk áldást kiván kihült poraira, áldást emlékére! — 1917. december 26-án nagypénteki gyász borúlt a kondói egyházra is, mert rég gyengélkedő papját: *Nagy Barnát* elvesztette. Mint a nap lassú pályafutással éri el az estét s olvad be az éjszakába, úgy közelgetett ő is a kedveseit gyászba boritó koporsó felé, mig végre oda helyezé a résztvevő kegyelet. Özvegye és árvái könnyeivel összeolvad az egyház és egyházmegye fájdalmas részvéte is és ennek hatása alatt búcsúzunk el tőle azon hő kivánatunk kiséretében, hogy legyen siri álma csöndes és boldogitó, sirja fölött pedig virasszon a kegyeletes megemlékezés!

— **Joghallgatók figyelmébe!** A sárospataki jogakadémián az 1918—19-ik tanév I. felére a beiratkozások szeptember 2. és 12. napjai között történnek. Katonák, ha oly katonai igazolványt hoznak, mely szerint: 1. a háború következtében rokkantakká váltak, 2. betegségük miatt tartósan szabadságoltattak, 3. helyi szolgálatot teljesitenek, október 8-ig beiratkozhatnak. A beiratkozáshoz minden hallgatónak magával kell hoznia katonai igazolványát. A katonai szolgálatot teljesitő hallgatóknak pedig katonai parancsnok bizonyitványával kell azt is igazolniok, hogy szabadságuk, beosztásuk előreláthatólag annyi ideig tart, hogy a szemeszter végéig az előadásokat szabályszerüen látogathatják.

— **Főgimnáziumunk vallástanári állására** a kitüzött határidőig hat pályázó jelentkezett: 1. Bódy Dénes kunszentmiklósi okleveles vallástanár. 2. Mocsáry József sárkereszturi s.-lelkész. 3. Nagy Lajos csejdi ref. lelkész. 4. Somogyi József tábori lelkész. 5. Stunda István volt szénior, miskolci s.-lelkész. 6. Thury Sándor szatmári hitoktató. — A magyar-német helyettestanári állásra hirdetett pályázat meddő maradt.

— **Egyetemi beiratkozás és tanévnyitás.** A *debreceni m. kir. tudományegyetemen* az 1918—1919. tanév első felére a beiratkozások folyó évi szept. hó 16-ik napján kezdődnek és bezárólag szept. 30. napjáig tartanak, az előadások pedig folyó évi okt. 1. napján kezdődnek. A tanfolyam hallgatása végett előreláthatólag szabadságolandó hadbavonúlt hallgatók beiratkozása iránt később történik intézkedés. Debrecen, 1918. aug. 26. Dr. Erdős József. egyetemi rector.

— **A genfi lelkészegyesület** alelnöke, *Berguer* Henrik most válaszolt az Orsz. Ref. Lelkészegyesület áprilisi levelére (l. lapunk 16—17. számát). „Megma-

radunk — úgymond — amellett, hogy nem hisszük lehetőnek ebben az órában azt a testvéri összejövetelt, amelytől önök a békességre való előkészítést várják. „Mi nem törvényszék elé akarunk állani," — mondják önök; de a tervezett összejövetel törvényszék lenne, amely előtt a különböző pártok ügyvédjei védbeszédeket tartanának. Csak azok a „membra disjecta" volnának láthatók, amelyek Apollosra, Kéfásra vagy Pálra hivatkoznának, de nem a Krisztus teste, melyet az emberi bolondság e pillanatban láthatatlanná tett. Inkább a bensőséges és gyakori imádságok órája, de nem annak a közös munkásságnak órája, amely fogékony lenne valódi eredmény létrehozására . . ." Igy ez a levél elzárja a magyar ref. lelkészek elől az útat, hogy a hadban álló és semleges országok ref. lelkészeivel a béke előkészítése végett tanácskozásra üljenek össze. A genfiek, kik a franciákkal éreznek, még nem akarnak békülni . . .

— **Levél Sárospatakra.** Ilyen cím alatt *Sajóvölgyi* aláírással az *Alkotmány* aug. 16-iki száma egy nyilt levelet intézet hozzánk, melyben a levélíró, aki jó református embernek mondja magát, örvendve köszönti lapunkat közelebbi a ker. socialistákkal való közös munkálkodásra felhívó vezércikke alkalmából. A cikkíró socialista, lángolóan szereti a munkás magyar népet, de saját falujában — melynek lakosai nagyrészt reformátusok — szomorúan tapasztalta, hogy a Pestről jött socialdemokrata izgatók, miután a szelíd öreg ref. lelkész nem szervezte ker. sociális alapon a munkás népet, szervezték a népet (melynek fele a bányában dolgozik) a pap ellen és az egyház ellen, s az igy félrevezetett nép teljesen elfordúlt egyházától és papjától s míg a zsidó korcsmárosnak szívesen fizeti meg továbbra is az adót, az egyházi adó haraggal tölti el. Demokrata testvérei még sohasem beszéltek előtte valódi kizsákmányolói, a 200—300 százalékos árdrágitók ellen, ellenben a jó öreg lelkész gyűlöletük, gúnyolódásuk célpontja s a korcsma a templomuk, de szebb életnek, jobb módnak, becsületesebb emberiességnek semmi nyoma. Sajnos, a reformátusság szellemi vezérei, különösen falusi vezérei még ma is csak a kath. lelkészek ellen dühöngenek s igazi ellenségeiket nem látják meg. Vajha a sárospataki szózat lenne fölébresztője az igazi testvériségnek, az igazi socializmusnak, kezdete a megértésnek, a vállvetett munkának, a ker. dolgozó magyar nép kivezetése az elzüllés csordanyájából az önérzetes, öntudatos magyarság harcosai közé! — Adja Isten, hogy a levélíró óhajtása teljesüljön, hogy minden lelkészünk, Andrássy Kálmán példájára, lángoló lelkesedéssel szervezze anyagilag és szellemileg gyülekezete híveit az igaz ker. emberhez méltó élet folytatására.

— **Adományok a főiskola internátusi és fentartási alapjára.** (Folytatás.) A szatmári ref. egyházmegye 57·60 K. A sajókeszi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 143 K. A sajólenkei ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 115·10 K. A bodrogkereszturi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 409 K. A bodrogsárai ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 127 K. Az alsópohorágyi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 59 K. A zeherjei ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 89 K. A meszesi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 143 K. A hevesmegyei pénzint. tisztviselők egyesülete Eger 101 K. Kocsiss Endre kir. jbiró Szerencs 90 K. Sütő Kálmán ref. lelkész Megyaszó 40 K. Lengyel István püspöki titkár Miskolc 20 K. Az abaujcsécsi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 129 K. A magasrévi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 250 K. A serkei ref. egyházközség 1—1 K szem, jár. 671 K. A rudabányai ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 432 K. A szuhogyi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 384 K. A pelsőci ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 614 K. Az alsóvadászi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 29 K. A miglészi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 13 K. A szádalmási ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 359 K. A körtvélyesi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 60 K. A bajánházai ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 146 K. A tornyosnémetii ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 62 K. A nemesbikki ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 755 K. A bodrogzsadányi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 78 K. Hegyi György ügyvéd Ungvár 2000 K. A lukai ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 629 K. A karosi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 534 K. A bodroghalászi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 400 K. A mádi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 50 K. A felsőnovaji, idrányi, alsónovaji ref. egyházközségek 1—1 K szem. jár. 48·60 K. A feledi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 346 K. Az átányi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 2498 K. A tolcsvai ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 172 K. A zilizi ref. egyházközség 1—1 K szem. jar. 101 K. Ferenczy Dániel tiszatarjáni ref. lelkész 100 K. A sátoraljaujhelyi ref. egyházközség 1—1 K szem. jár. 2500 K. Összesen 14,754 K 30 fill.; a lapunk múlt számában kimutatott végösszeggel együtt 408.794·99 K. (Folyt. köv.)

— **Theologia Németország nélkül.** Az ellenséges országok prot. theológusai közül sokan hangoztatják Rev. E. C. Waterhouse-nak a *Contemporary Review* 1917. augusztusi füzetében kiadott eme jelszavát: „Theology without Germany" (Theologia Németország nélkül). D. J. S. Carroll pl. a *National Review*-ben a következőket irja: „Az a gondolat egyszerűen elviselhetetlen, hogy a mi (brit) diakjaink, a vallás jövendő tanítói, a régi theologiai összeköttetést egy bűneit meg nem bánó és ujjá nem született Németországgal megújítsák és Isten igéjét nem vezeklő rablók és gyilkosok lábainál hallgassák. Ha majd fiaink közül az életben maradók haza jönnek, miután elkelő önfeláldozásuk által szeretetben és igazlelkűségben megmutatták nekünk Istent, több mint kétséges, vajjon vágyakozni fognak-e oly emberek igehirdetése után, a kik Istenről szóló tanításaikat oly forrásokból merítették, a melyeket igazságtalanság mérgezett meg és gyűlölet szennyezett be." A párisi *Christianisme au XXe siècle* egyik munkatársa szintén azt javasolja, hogy „szakítsunk a német theologiával!" ezzel szemben a neuchâteli *Eglise nationale* egyik munkatársa sokkal helyesebb álláspontot foglal el. „Minden nap lehet, úgymond, német theol. munkákat forgatnunk a nélkül, hogy ezért az élet vagy a társadalom materialista, imperialista vagy militarista felfogását magunkévá tennők. A történetkritikai módszerek, a melyeket a németek nagyon erősen kifejlesztettek, a valóságban minden tudományos theologiában mellőzhetetlenek, bármely nemzet körébe tartozzék is az. Kétségkivül jogosúlt ama babona ellen föllépni, amely sok francia svájcival elhitette, hogy a németek egyedül képesek tudományosan dolgozni. De értékes segélyforrásoktól fosztanók meg magunkat, ha a németek

vizsgálódásait és kiadványait nélkülözni akarnók, a melyek bizonyos tudományszakokban, nélkülözhetetlen munkaeszközök. Sőt a német nyelv és elmetermékek ismerete kötelesség is azokra nézve, a kik a mai Németország vezető szellemeinek bizonyos kellemetlen tendenciáival szemben visszahatást akarnak gyakorolni.“ A *Tijd* holland újság szerint a holland egyetemeken (Amsterdam, Utrech, Leiden, Groningen) bevett theol. tankönyvek nemzeti eredetök szerint a következőleg oszlanak meg: 62 német, 18 holland, 11 angol és 6 francia. Ily körülmények közt akár az angol, akár a francia theoldgusoknak igen nehéz lesz a német theol. tudományt kirekeszteni.

— **A német birodalom** 22 egyetemén a lefolyt nyári félévben 72211 hallgató volt beírva; ezek közül 51283 mint hadsereg- vagy egészségügyi szolgálatban álló szabadságolva volt s az egyetemek székhelyén csak 20928 hallgató volt jelen. Az utóbbiak közt 6809 nőhallgató volt.

— **Ukrajna** lakosai közül körülbelül 24 millió orthodox vallású, 2 millió zsidó, több mint 1 millió r. kath., mintegy 800,000 evangelikus (nagyrészben német lutheránus), körülbelül 500,000 mohamedán, aztán különféle szekták hívei, kevés örmény kath. s nehány ezer pogány.

— **Rigából** az orosz orthodoxok nagyrésze kivándorolt, így aztán a német kormányzóhatóságok a nagy orosz székesegyházat evangelikus, a Troiczki-kolostor-templomot hath. helyőrségi templommá változtatták, a Péter Pál-székesegyházat az evangelikus, az Alexej-templomot pedig a német kath. polgári hitközségnek útalták át.

— **Szent Ágoston a szeretetről.** Szent Ágoston hátrahagyott levelének 192-ik darabjában, amelyet Caelestin római diakonushoz, a későbbi pápához intézett, megragadó szép nyilatkozatot találunk a *szeretetről*. „Leveleddel adósoddá tettél engemet . . . Örvendve annak, hogy jól vagy, a tartozó köszöntést visszaadom neked. De folyton tartozom neked szeretettel, mert a szeretet-tartozás az egyetlen, amely akkor is fennmarad, ha bármennyit lefizettünk belőle. Mert miközben szeretetet adunk, törlesztjük a szeretet-tartozást, és ha azt letörlesztettük, még mindig adósnak érezzük magunkat, mivel a szeretet fizetési kötelezettsége sohasem szűnik meg. És miközben szeretetet adunk, nem veszítjük azt el, ellenkezőleg, miközben adjuk, megsokszorozzuk azt . . . Nem adhatjuk azt, ha az nincs meg bennünk és az nem lehet meg bennünk, ha nem adjuk. Az nő a tovaadásnál és annál nagyobbá lesz, minél számosabbak azok, akiknek adunk . . . A szeretettel nem úgy fizetünk, mint a pénzzel. A különbség nemcsak abban áll, hogy a pénz a fizetés folytán kevesebbé, a szeretet többé lesz, hanem abban is, hogy minket, ha valakinek pénzt adunk, annál jóságosabbnak tartanak, minél kevésbbé követeljük azt vissza; ellenben rossz adományozója az a szeretetnek, aki adósát nem szorítja barátságosan a visszafizetésre . . . Ezért, testvérem-uram, szivemből adom neked szeretetemet és örömmel fogadom a viszontadományt. Miközben azt elfogadom, továbbra is követelek, miközben adom, adós maradok. Mert mindketten egy tanító tanítványai vagyunk, és kötelességünk, hogy tanúlékonyan reá hallgassunk, aki apostola által ezt mondatja nekünk: Senkinek semmi mással ne legyetek adósai, csupán hogy egymást szeressétek!“

A zsirellátás biztositása.

Illetékes helyen serényen folynak a munkálatok az ország és a hadsereg zsirellátásának minél tökéletesebb biztositására. A sertéstermelés és forgalom rendjét a földmivelésügyi kormány a lehető *leglibe-rálisabban* szabályozta és lehetővé tette, hogy ugy a sertéstenyésztés, mint a hizlalás teljes erővel fejthesse ki közhasznu működését. Azáltal, hogy a földmivelésügyi kormány megszüntette az egyes vállalatok, beszerzési csoportok stb. részére való külön sertés lekötést, egységes eljárást és egységes árakat teremtett meg a hizlalásban, ami annál indokoltabb, mert az uj sertés maximális árak oly anyagi rekompensatiokat biztositanak, amelyekben a tenyésztés és hizlalás munkája bőséges ellenértéket talál. Miután e legujabb kormány rendelkezés következtében a külön célokra való sertéshizlalás lehetetlenné vált és *sertést hizlalni kizárólag az Országos Sertésforgalmi Iroda utján lehet, nagyon fontos, hogy minden sertéstartó, aki megfelelő sovány sertésanyaggal és takarmánykészlettel rendelkezik, kössön mielőbb hizlalási szerződést az Országos Sertésforgalmi Irodával,* mely a takarmány feloldása, esetleg kiutalása által is gondoskodni fog a sertések akadálytalan kihizlaltatásáról.

Egészen uj és a többtermelés szempontjából jelentőségében kimagasló akciót inditott a földmivelésügyi kormány aziránt is, hogy a *jövő év tavaszára megfelelő minőségü beállitani való sovány sertésanyag álljon a hizlalók rendelkezésére.* E célból mindazoknak a sertéstenyésztőknek, akik malacaikat ugynevezett előhizlalási szerződés el az Országos Sertésforgalmi Irodának már most lekötik, megfelelő takarmányt biztosit a sertéseknek feljavitására addig is, amig azok tavaszi beállitásra alkalmasak lesznek. Saját érdekében jár el tehát minden gazda, *ha malacait előhizlalási szerződéssel az Országos Sertésforgalmi Irodának legsürgősebben leköti,* mert ezzel az iroda által nyujtandó *messzemenő kedvezéseket és előnyöket* biztosit magának.

Ezenfelül értesülésünk szerint küszöbön áll olyan intézkedés is, mely záros határidőt jelöl meg, melyen belül az állattartók sertéseiket közfogyasztási célokra hizlalásra lekötni, vagy sovány sertéseiket átvételre felajánlani tartoznak. A határidő elmulasztása *sulyos megtorló intézkedések* mellett a sovány sertésanyagnak közcélokra való *lefoglalását* fogja maga után vonni, amit annál is inkább igazságosnak kell tartanunk, mert a fennálló rendeletek érvénye és az ismert ellátási nehézségek mellett *senkinek sincs jogában a hizlalást közfogyasztási célokra megtagadni.*

Békebeli palást és süveg eladó.

Erőteljes, középtermetű férfira szabott, talán 10—15-ször, napfényes időben használt s igy egészen újnak látszó Lászlófi-féle, békebeli körpalást és hozzá illő, még kevésbé viselt 57-es számú süveg: Egyezer koronáért eladó. További információkkal *Keresztury Károly* ref. lelkész szolgál Szádelőn, u. p.: Torna, Abaujtornavm. 1—2.

Befejező kötet.

Megjelent a II. kötet

F. VARGA LAJOS:

„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre“ című imakönyv. 320 oldal.

Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.

Portóra 40 fillér kötetenként.

Az első kötet is kapható.

Ugyanolyan ár. 300 oldal.

A két kötetet egyszerre is küldhetjük.

Megrendelhető:

HOFFMANN ÉS KRONOVITZ

könyvkiadóhivatalában

Debrecen, Ferenc József-ut 49.

A „HANGYA“

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“

igazgatóságához: Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.

A „HANGYA“

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

A mi vallásunk.

A nagy reformáció négyszázados évfordulójára.

Irták:

Dr. Kecskeméthy I., dr. Bartók Gy., dr. Révész I., Nagy K. és Dr. Ravasz László.

A művelt közönség számára.

I-ső kötet.

Ára portóval együtt Kor. 16·—

Kapható:

KÓKAI LAJOS-nál

BUDAPEST IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.

Irta GÖDE LAJOS

szekszárdi ref. lelkész.

Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet

alkalmi egyházi beszédek.

Irta JÁNOSI ZOLTÁN.

: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.

Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.

Irta F. VARGA LAJOS.

I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.

Kapható:

HEGEDŰS és SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalában

DEBRECEN.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 36—37. szám. Sárospatak, 1918. szeptember 8—15.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 80 Kor.
Fél „ ... 40 „
Negyed „ ... 20 „
Nyolcad „ ... 10 „

TARTALOM: Keresztyén koncentráció. — *Idrányi Barna*: Az egyházlátogatásról. — *Réz László*: A vallásos nevelésoktatás aktuális kérdései. (Folyt. és vége.) — *K. I.*: Az abaúji egyházmegye őszi közgyűlése. — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

Keresztyén koncentráció.

Szeptember első hetében két oly nyilatkozat hangzott el Budapesten a magyar nép valláserkölcsi és anyagi érdekei hivatott őreinek és képviselőinek ajkáról, amely most, midőn népünk megvédelmezésének és fölemelésének gondolata minden jó érzésű magyar embert súlyos gonddal tölt el, méltán megérdemli a legteljesebb figyelmet. Az egyik nyilatkozat protestáns részről, a bányai ágost. evang. egyházkerület püspökavató ünnepén, szept. 5-én *Raffay Sándor*, az újonnan megválasztott és felavatott püspök ajkáról, — a másik pedig a Kath. Népszövetség által rendezett *Sociális Hét* előadásain kath. szónokok és előadók ajkáról hangzott el. Mindkét nyilatkozat egyfelől az öntudatos keresztyén gondolkozásnak, a keresztyén szellem minden téren való érvényre emelésének, másfelől a keresztyén erők, a keresztyén programm munkásai karöltve haladó munkálkodásának nyilt és határozott kifejezése.

Raffay Sándor püspök beszédének idevonatkozó része igy hangzik: „Száz évvel ezelőtt nyugaton detronizálta a megtévedt emberi elme az egek Urát, most keletről hullámzik felénk az eddig szentnek tartott eszméknek szóló hadüzenet. De amint akkor nem tudott, ugy most sem tudhat a rombolás szelleme új világot alkotni. Nekem is az a meggyőződésem, hogy *új, nemesebb, igazabb, érzésben tisztúltabb, emberi jogokban és méltányosságban gazdagabb társadalmi életre van szükségünk.* De meggyőződésem az is, hogy ezt nem keretek kicserélésével, nem választófalak eltologatásával, hanem csupán *csak lélekben való megujhodással és megnemesedéssel érhetjük el.* Meggyőződésem, hogy a *Krisztus evangéliumában rejlő isteni és emberi igazságok* beoltása nélkül nem érhetnek célt azok, akik a mai csődbekerült erkölcsi értékek és avult szokások korhadó pillérein nyugvó társadalom újjáteremtésén fáradoznak. Meggyőződésem, hogy célhoz csak a *Krisztus evangéliumából kiáradó emelkedett életfelfogás* juttathatja az emberiséget."

Érdekes, hogy Raffay S. beszédének e részét a fővárosi sajtó, — az *Alkotmány* és a *Budapesti Hirlap* kivételével — részint egyszerűen elhagyta, részint 1—2 sorra vonta össze; beszédének ker. szelleme, kifejezésre juttatott programmja nem kellett annak a sajtónak, mely hivatását már jóreszt a ker. gondolatnak a közönség elől való elzárásában látja. Hasonlóképen érdekes, hogy az *Alkotmány* — az egyetlen teljesen ker. szellemű politikai napilap Budapesten — e nyilatkozatról azt irja, hogy azt „Raffay S. épp úgy elmondhatta volna a Kath. Népszövetségnek most folyó sociális kurzusán is, mert itt is mindenki azt vallja, köztük sok protestáns férfiú is, hogy „új, nemesebb, igazabb, érzésben tisztúltabb, emberi jogokban és méltányosságban gazdagabb társadalmi életre van szükség" — és hogy ez csak a Krisztus evangéliumától áradó emelkedettebb életfelfogás útján jöhet létre." Mindazoknak, kikben a krisztusi világnézetben való meggyőződés életet átalakitani akaró erőként él, be kell látniok, „hogy a ker. szellemet az országban és a lelkekben nekünk *együtt* kell fölébreszteni és elevenné tenni. Értsük meg végre, hogy a ma és a jövő kérdése abban komprimálodik: keresztyének akarunk-e maradni? Krisztus legyen-e továbbra is lelki életünk, világszemléletünk és kultúránk napja, vagy elszakadva a ker. szellemtől, egyenesen az erkölcsi hanyatlás és a társadalmi pusztulás útjára lépjünk?" „Akik azt hiszik, mint Raffay is, hogy a Krisztus evangéliumában rejlő isteni és emberi igazságok beoltása nélkül a cél — a mindeneket megújító és megnemesitő szellemnek diadalra juttatása — el nem érhető, azok *fogjanak kezet* és fogjanak hozzá a közszellem és általa a nemzeti élet megújításához". „Raffay egyenesen oly programmot ad, melynek minden szava rég az ajkunkon cseng, tehát lássunk hozzá egyesült erővel a munkához."

A másik nyilatkozat a Kath. Népszövetség sociális kurzusán *dr. Czettler Jenő* egyetemi tanár, a kiváló gazdasági tudós és szakíró, a mi Kálvin-Szövetségünk tagja, magyar népünk sociális és gazdasági emelésének lelkes munkása részéről hangzott el. Czettler J. „Mezőgazdaságunk fejlesztésének föltételeiről és eszközeiről" cimmel tartott előadásában, miután felsorolta a falusi gazdálkodás emelése érdekében teendő intézkedéseket (pl. mezőgazdasági szakiskolák felállitása és fejlesztése, a gazdasági ismétlő iskolák országos szervezése, kis mintagazdaságok felállitása, gazdaságaink kellő fölszerelése, hibás örökési jogunk megváltoztatása, határvidékeink magyar telepesekkel való benépesitése, talajjavitás csatornázással és tagositással kapcsolatban, mindenféle szövetkezetek felállitása, különösen a hitelszövetkezetek nagymérvű fejlesztése), e szavakkal végzé előadását: „E nagy célok szolgálatában örömmel üdvözlöm a

Lapunk jelen számához 1/4 iv melléklet van csatolva.

ker. magyar társadalom e nagy megmozdulását. Ennek a mozgalomnak azonban *egységesnek* kell lennie; össze kell fognunk mindnyájunknak. Egy nagy fejedelmi hadvezér a nevét viselő ezredhez azzal az intelemmel fordult, hogy dolgozzanak és munkára intsék az otthonlevőket, mert különben minden elvész számukra és hazatérve csak emlékeket találnak és sírokat. De a munkánk és küzdelmünk legyen egységes, mert amiként nincsen katholikus búza, ugyanúgy református rozs sincsen, hanem van papirosbúza, melynek felekezeti hovatartozandóságát nem kívánom kutatni. Ha ezt engedjük elhatalmasodni, akkor a széthúzással a magyarság sírját ássuk meg!" Erre az egységre, vállvetett munkálkodásra kell a keresztyén restauráció minden munkásának törekednie, feledni a kicsinyes huzalkodásokat, ellentéteket és félreértéseket és csak a nagy célt tartani szem előtt, mely csupán keresztyén egyetértéssel és együttműködéssel érhető el, valósítható meg.

A kath. sociális kurzusnak, mely teljes 6 napon át tartott, tárgya magyar népünk védelmének, fölemelésének megbeszélése, az erre való előkészület volt. A tárgyalások 3 főpont körül csoportosúltak: agrár kérdések, sociális kérdések és sociális önképzés. Mindenik kérdést a férfi és női, kath. és prot. előadóknak egész sora világította meg más-más szempontból. A kurzust *Prohászka* Ottokár székesfehérvári püspök nyitotta meg egy nagyszabású beszéddel, melynek alapgondolata az volt: *Szegény népünknek megszervezésre van szüksége* s ennek a krisztusi elvek alapján kell megtörténnie gyakorlati, gazdasági és kulturális szellemben. A magyar nép elmaradottságának főokát abban látja, hogy *népiskoláink nincsenek arra beállítva, hogy egy életképes népet neveljenek*; szinte hihetetlen, hogy pl. a mezőgazdaság érdekében mily keveset tettek a mi iskoláink. Ez elmaradottságunk orvoslására fejlesztenünk kell a mezőgazdasági szaktudást téli tanfolyamok tartásával, vándortanítók előadásával és moziképekkel, meg ismeretterjesztő füzetekkel és jövőre reformáljuk meg a népiskolát és emeljük ki azt az egyoldalú intellektuális módszeréből; ne a ragok és tanok közé állitsuk a magyar nép fiait, hanem helyezzük olyan miljöbe, amelyben él s amelyben a látottak fejlesztik kezét, szemét és eszét. — Népünk másik nagy baja *óriási szervezetlensége*; a munkaerő szervezetlenül áll a földkihasználás problemájával szemben. Ne bizzuk a többtermelést a nagybankokra, hanem arra kell törekednünk, hogy a kisgazdák termeljenek többet; de hogy ezt tehesse, szervezkednie kell, szüksége van gépekre, szövetkezetekre, okos terményértékesítésre, gyárakra; példaadás kell a kisgazdáknak, nemkülönben kioktatás a jó talajmívelésre, műtrágyázásra; a gép- és műtrágyagyárakat pedig a többtermelés problemájába kell beállítani. Harmadik nagy baj a *nép védtelensége*. A népet ma is örvény választja el a művelt osztálytól. A magyar nép rendkivül alacsony kulturfokon áll, népegészségügyünk borzalmas és siralmas példákat szolgáltat; örök szégyene az akkori kormányoknak, hogy milliószámra vándoroltak ki véreink Amerikába, akik után mi még prémiumokat is fizettünk a hajóstársaságoknak. A kivándorlás oka az volt, hogy a vezetők semmit nem tettek a földbirtok-politika terén, változatlanúl hagyták a földmegoszlás aránytalanságát és nem emelték ki a föld kincseit. A jobb jövő érdekében követeli a földbirtok-reformot, a népnek földhöz juttatását, egészséges népvédelmet sürget.

Nincs terünk, hogy az elhangzott sok értékes és tartalmas előadásról, amelyek oly biztosan feltárják bajainkat és megjelölik teendőinket a népvédelmi politika terén, megemlékezzünk; aki érdeklődik irántuk, útmutatást akar bennök találni ez irányú teendőire nézve, az *Alkotmány* 205—210. számaiban megtalálhatja őket. Mi csak örömünknek akarunk ezúttal kifejezést adni a ker. politika jövendő irányelveire vonatkozólag két oly különböző helyen elhangzott és mégis oly rokonszellemű nyilatkozat felett, örömünknek a ker. magyar népünk felsegítésére, megerősítésére irányúló egységes actio felett!

Az egyházlátogatásról.*

A dunántúli egyházkerület a zsinatelőkészitő bizottsághoz terjesztette azt az inditványát, hogy: „az esperesi egyházlátogatás eddig gyakorolt formája mellőztessék s ezentúl csak 5—10 évenként más-más gyülekezetben és mindig csak vasárnap délelőtt s lehetőleg a templomban, egyházközségi gyűlés keretében legyen megtartva az egyházlátogatás." Az egyetemes konvent ezt az indítványt az egyházkerületekhez, egyházkerületünk pedig az egyházmegyékhez tette le hozzászólás és esetleg újabb eszmékkel és gondolatokkal való kipótlás végett.

Az egyházlátogatás formája egyetemes egyházunkban az idők folyamán sok változáson ment keresztül, helyesebben annak különféle formája volt gyakorlatban, nemcsak kerületenként, hanem egyházmegyénként is. A célja azonban egy volt mindenütt, nevezetesen: felügyelet a hitéletre s törekvés annak mélyitésére, továbbá az iskolák és anyagi ügyek ellenőrzése. Az iskolák felügyeletét is részint az egyh.-látogatók, részint külön körlátogatók végezték és végzik, valamint az anyagi ügyek ellenőrzése is néhol már a régibb időben is szervezett számvevőszékek, a legtöbb helyen azonban az egyházlátogatás tiszte volt.

Tiszáninneni egyházkerületünk először 1825-ben adta ki azt a szabályrendeletet, amelynek célja volt az egyházlátogatás egységes rendezése, ezért részletes utasitást dolgozott ki, amely még a vizitáció elnöke által előadandó beszéd körvonalait is előírja, a részletesen kidolgozott utasitás pedig pontról-pontra előírja a végzendőket, még azt is, hogy a látogatás lehetőleg délelőtt történjék, „mert sok példák vannak rá, hogy a délutáni és kivált az estvéli öszvegyűlések s tudakozódások sok oly kedvetlen öszveszólalkozásokra szolgáltattak alkalmatosságot, melyek az ekklézsiáknak is kárára, de egész szent vallásunknak is gyalázatjára szolgáltanak." — A „Rendtartás" ugyan az egész kerületre szólt, mindazáltal a szokás eltérően fejlődött ki az egyházmegyékben, annak dacára, hogy legutóbb, az 1908-iki rendezésnek is ugyancsak az egységesítés lett volna a célja, de az alig határozódik másban, mint a tulságosan sok kérdésben, a melyre a jegyzőkönyvben (röviden és velőtlenül) felelni kell.

Az előző századokban az egyházlátogatás szinte nélkülözhetetlen szerve volt alkotmányunknak. Sem

* Ezt az előterjesztést és az ebből levont határozati javaslatot az abauji ref. egyházmegyének f. é. szept. 10-én tartott közgyűlése egyhangúlag elfogadta.

kodifikált törvényünk, sem szokás által kialakúlt törvénytevő testületeink nem voltak. A szuperintendensek és szénjorok jog és hatásköre nem volt előírva s ha a gyülekezetekben előforduló esetek az ő intézkedésüket követelték, ezeknek a helyszinén való elintézése már csak a közlekedés nehézségei folytán is akadályokba ütközött. Ehhez járúlt, hogy a különféle járandóságokat, perselypénzeket csakis a helyszinén való beszedés útján látták biztosíthatónak.

Az idők változása az egyházlátogatásra sem maradt hatástalanúl. Egyházalkotmányunkat körvonalozta, rendszerbe szedte (kodifikálta) a debreczeni zsinat; az első bpesti zsinat már az adminisztrációt különválasztotta a tövénykezéstől, megalakítván a fokozatos bíróságokat. A püspöki, esperesi és elnöki jogkört körülírta, a gyülekezetek hitéletéről való gondoskodást is az esperes hatáskörébe utalván. (I. t.-c. 167. §.) Legújabb törvényünk is fenntartja ugyan az egyházlátogatás intézményét (168. §.), de annak teendője csak regisztrálás, abból a célból, hogy az esperes a felvett jegyzőkönyvből szerezzen értesülést, vajjon itt-ott nincsen-e szükség valamelyes intézkedésre.

A mérleg tehát ma a következő:

1. A hitéletre való felügyelet az esperes hatásköre.
2. Az iskolákat a körlátogatók ellenőrzik s a jelentést azokról a tanügyi bizottság terjeszti az em. es eker. kgy. elé.
3. A vagyoni ügyek ellenőrzése, számadások vizsgálata a számvevőszék útján az em. kgy. jogköre.
4. Az egyházmegyét illető járandóságokat az egyházmegyék dékánjai szedik be.

Vagyis ujabbi törvényeink és kialakult szokásaink az egyházlátogatás által a multban végzett összes teendőkel az arra alakitott testületekre és hivatalokra utalják, a melynek természetes következménze az, hogy az egyházlátogatás jogköréből úgyszólván minden konkrétum kiesvén, teendői gyanánt úgyszólván csak azok az általánosságok maradnak, a melyek a minden éven való ismétlés folytán egyszerű sablonná válnak, a megszokottság révén épitő és emelő hatás nélkül.

Távolról sem azt akarom ezzel mondani, hogy e szerint tehát az egyházlátogatás teljesen feleslegessé vált volna. Sőt inkább, épen azt szeretném, hogy annak a felsöbb egyházi hatóságokkal való összekapcsoló, közvetitő hatása az eddiginél jobban kitűnjék, az intézmény sulya, tekintélye emelkedjék és ezt az által vélem elérhetőnek, ha egyfelől a minden éven való gyakorlást megszüntetvén, azt 5 évre tesszük, másfelől pedig ha az esperes által való látogatást intézményesen rendszeresitjük, mindenkor az esperesre bizván annak megállapitását, hogy mely egyházakban tartja szükségesnek a látogatás megejtését.

Általánosságban tehát a dunántuli egyházkerület inditványát célszerűnek, helyesnek, elfogadhatónak tartom hozzáadva még azt az általánosan ismert körülményt is, a mely az egyházlátogatás ellátása, fuvarozása körüli nehézségek és drágaság folytán főként a kis eklézsiákat terheli, ennek folytán határozati javaslatom a következő: Egyházmegyei közgyülésünk a dunántuli egyházkerület elvi álláspontját magáévá teszi s az egyházlátogatás eddigi formáját a maga részéről is mellőzendőnek tartja. Az egyházlátogatást azonban mint a gyülekezetek és a felsőbb egyházi hatóságok közt való jótékony kapcsot továbbra is fentartani kivánja, és pedig ugy, hogy minden egyházban 5 évben egyszer megtörténjék; az esperes a maga mellé vett egy papi s esetleg egy világi tisztviselővel köteles lévén annyi egyházat meglátogatni, a mennyit egyházmegyéje kiterjedése és hivatali teendői mellett elvégezni képes. A többi egyházakba más tisztviselők küldendők.

Elengedhetetlen szükségesnek tartjuk azt is, hogy az egyházlátogatás mindenkor gyülekezeti istenitisztelettel összekapcsolva, alkalmi beszéddel történjék, a melyet lehetőleg az egyházlátogatás feje mondjon.

Végül inditványozza közgyűlésünk s a maga részéről határozatilag ki is mondja, hogy a háború folyama alatt az egyházlátogatást egyáltalában szüneteltetni. — Ezt a határozatot a háború kimondhatatlan rombolásai között lépten-nyomon tapasztalt élelmezési és fuvarozási nehézségek teljes mértékben indokolják.

Idrányi Barna.

A vallásos nevelés-oktatás aktuális kérdései.

— Irta és felolvasta a sárospataki conferencián: *Réz László.* —

(Folyt. és vége.)

A vallásos nevelés és oktatás általános vonatkozású kérdéseit tárgyalva, teljesen aktuálisnak tartom azon kérdés felvetését s esetleg megbeszélését is, éppen a most tárgyalt kérdéssel kapcsolatban, hogy *az összes typusú és fokozatú iskolákban — azok jellegére való tekintet nélkül — tehát a mi elemi népiskoláinkban is, tanítók, vagy lelkészképesítésü egyének, vagy legalább szakképesített egyének végezzék-e a vallásos nevelés és oktatás munkáját?* Ez a kérdés — bár nem ilyen beállításban — hivatalos és irodalmi megbeszélés tárgyát képezte egy néhány évvel ez előtt. A megbeszélés leszűrt eredménye — különösen a mi elemi népiskoláinkra vonatkozólag — az lett, hogy tanitóinkra teljes nyugodtsággal bizhatjuk a vallásos nevelés-oktatást. Nekem e megbeszélések idején is más volt a véleményem. Ma, nemcsak, hogy nem változott, de sőt megerősödött. Nem sorolhatom elő összes okaimat, melyek véleményemben megerősítettek, a rendelkezésemre álló idő kiszabott voltánál fogva; de azért sem foglalkozom *ez alkalommal* ez okokkal részletesebben, mert egyéni meggyőződésünktől eltekintve, a kérdés *ezidőszerinti* aktualitását némileg illuzioriussá teszi az alkalmazható munkaerőkben tapasztalható hiány. Csak arra akarok e kérdés felvetése által rámutatni, hogy a megváltozott és még nagyobb mértékben megváltozható viszonyok s *a világnézetért vívandó kemény harcunk*, egyenesen arra hivják fel mindazoknak érdeklődő figyelmét, akik a jövő kálvinismusát és annak szellem erkölcsi hatását, mint hazánk állami és sociális életének is egyik ható tényezőjét, kellőleg értékelik és ez értéket közkincsesé is tenni óhajtják, hogy ez előttünk álló harcban a diadalt csak felfegyverzett s képzett egyénekkel vivhatjuk meg. *Az én véleményem ma inkább, mint bármikor, az, hogy a vallásos nevelés és oktatás munkáját lelkész, lelkészképesítésü egyén, vagy* ***e munkára ránevelt, szakképzett egyén végezheti.*** A paedagogiának általános tétele, hogy úgy mondjam, közhelye, hogy — elsősorban — a nevelésnél, de még az oktatásnál is (bár — vallásos nevelés szempontjából — még az oktatásnak is a nevelés szolgálatába kell állania), a szoktatásnak, a ráhatásnak, általában a suggestiónak igen nagy szerepe van. Tapasztalati igazság ez, különösen a vallásos nevelés körében. Én nagyon lényegesnek

tartom s tapasztalataim szerint a gyermek- s ifjúra nézve sem közömbös, hogy mikor ő a vallás körébe tartozó dolgokkal foglalkozik, lelkészt s általában hivatásos egyént lát-e maga előtt, vagy olyant, akit lassankint úgy ismer meg, *mint aki ismereteket közöl ugyan vele*, de az ismeretek jó részéről az a fogalom érlelődik meg lelkében, hogy azok kincsnek kincs ugyan számára, de életének fenntartásához nem feltétlenül szükségesek.

De ettől a psychologiai álláspontomtól eltekintve is, az a tapasztalatom, hogy — adassék tisztesség képzett tanítóinknak — nem mindnyájan alkalmasok és eléggé szakképzettek arra, hogy a vallásos nevelés és oktatásnak sikeres munkásai legyenek. *Mert ám aki értékes paedagogus, az még nem egyszersmind vallás-paedagogus is.*

Végeredményében e kérdés rövid taglalásával az a célom, hogy arra irányítsam ez illustris társaság figyelmét, hogy *az idő és viszonyok által teljesen megérlelt elv az, hogy a vallásos nevelés és oktatás munkájának végzésére lelkészek és lelkészképesítésű egyének alkalmazandók az összes vonalon, **vagy legalább oly egyének**, akik e nemü munkára **ráneveltettek***. Nincs reményünk, hogy a közel jövőben elegendő lelkészt képesíthessünk: de ez nem azt jelenti, hogy a helyesnek talált elvet, a helyzet egyoldalú kényszerítő hatása alatt, elejtsük, vagy eddigi szokásunk szerint, későbbi, jobb időkre halasszuk annak megvalósítását, hanem jelenti azt, hogy keressük az elv megvalósíthatásának kínálkozó módjait. Ily kínálkozó mód: *theol. akadémiáink tantermeinek megnyitása azon férfi és **női** jelentkezők előtt, akik életüket és működésüket az anyaszentegyház szolgálatába kívánják felajánlani. **Képezzünk evangélista-hitoktatókat!*** A zsinatnak kell, hogy e kérdés megoldása első rendü feladatát képezze. (Úgy tudjuk, hogy a nőknek a theol. akadémiákra való beiratkozása a zsinaton szóba fog kerülni: ajánljuk az evangélista-hitoktatók képzésére vonatkozó tervünket, gondolatunkat a zsinati képviselők figyelmébe.) Tudom, hogy a vallásos nevelés-oktatás ügyének ilyen megoldása anyagi számításokat s áldozathozatalt is igényel: azonban e megoldási mód anyagi oldalával ez alkalommal nem foglalkozom, mert ez már részletkérdés. A lényeg ez idő szerint az, hogy *maga az elv* alakuljon ki és érjen meg a megvalósításra.

* * *

Előadásomnak — az eddig elmondottak alapján is — az a tulajdonképeni célja, hogy a vallásos nevelés-oktatás ügyére, mint egyik legsürgősebb *ujjászervezést igénylő* ügyre, ráirányítsam az illetékesek figyelmét. Ezzel a célommal áll szoros kapcsolatban azon vallás-paedágógiai elvem kiemelése, hogy *a tömegnevelés álláspontjáról át kell mennünk az egyéni nevelés álláspontjára.* Már magában véve az a tapasztalati tény, hogy ahány a gyermek, az annyiféle hangulatú s mindenik más-más irányú és mennyiségű képzet- és ismeret-anyagot hoz magával az iskolába: elég indok amellett, hogy minden typusú gyermeket egy és ugyanazon módszer szerint nevelni nem lehet. Emellett azonban az uj helyzet és viszonyok sokkal élesebben, mint eddig bármikor, a vallásos nevelés elé *kettős cél* kitűzését kívánják. Ugyanis: a már eddig is leszűrt tapasztalati tények folyományaként megállapíthatjuk, hogy *a vallásos nevelésnek célja* kell, hogy az legyen, hogy *az egyén egyfelől az egyháztársadalmi közösség javának munkálására készséges, képes és alkalmas legyen, másfelől hogy az egyénnek személyes, élő hite, vallásos karaktere mentől teljesebben és jellegzetesebben kifejlesztessék, hogy ekként az egyén és az egyháztársadalmi közösség érdekei állandóan és folytonosan harmóniában legyenek eggmással.* Mert az e tekintetben gyakran tapasztalható harmóniatlanság következménye az egyháztársadalmi közösség érdekei és törekvései iránt való érdektelenség és közöny, vagy — ami még annál is rosszabb — az egyén világnézeti tévelygései. A vallásos nevelés-oktatás általános célja tehát annak a vallás-erkölcsi eszménynek az elérése, hogy az egyén készséges, képes és alkalmas legyen arra, hogy személyes lelki s általában benső érdekeit az egyháztársadalmi közösségben találja fel, még pedig oly meggyőződés alapján, hogy kötelessége, mint egyénnek, a saját benső érdekeit a közösség érdekeinek szolgálatába állítani. Ez a cél — véleményem szerint — a Krisztus életének a mai egyén életébe való átplántálása által érhető el s ez a keresztyén vallásos nevelésnek — talán mondhatni — eszményi célja.

Miért vonnók kétségbe, hogy ezt vagy ilyes valamit tartottunk mindenkor a vallásos nevelés-oktatás eszményi céljának? Ma azonban, mikor a szabadgondolkozók, s sociáldemokraták és az Isten-tagadók ostromlásának leküzdése mellett a bolsevikizmus ellen is ható tényezőnek kell lenni, sokkal inkább az előbb körvonalozott féle eszményi nevelési cél szolgálatába kell állítanunk vallásos nevelési munkánkat.

S minthogy a nevelés „a gyermekre ható tényezők tervszerű csoportosítása“: ennélfogva az előbb körvonalazott cél szolgálatában álló *vallásos nevelésnek az egyéni nevelés szempontjai szerint kell történnie.*

Jelen előadásomnak jó előre kitűzött célja, tartalma és iránya nem oly természetű, hogy foglalkozhatnám az egyéni vallásos nevelés főbb szempontjaival, annál kevésbé annak módszereivel, vagy a tömegnevelés és az egyéni nevelés és azok módszeres eljárásai között levő különbségekkel. Erre elegendő idő sem állana rendelkezésünkre. Meg kell elégednem magának az elvi álláspontnak kiemelésével és annak erős hangsúlyozásával, hogy azt a jövőt alapozó nagy munkát, mely a vallásos nevelőkre várakozik, alig tudom sikeresnek elképzelni az egyéni nevelésben rejlő ható tényezők érvényesítése nélkül. Hogy — habár erősen sántító — hasonlattal éljek, a természet életében, teremtésének természeténél fogva, az őserő titkos működése folytán, minden fejlődést és életet produkáló teremtmény, hogy úgy fejezzem ki magam, az egyéni (egyedi) nevelés szempontjai és szabályai szerint fejlődhetik ki csupán s lehet képessé és alkalmassá léte hivatásának betöltésére. A fecskét fecske mamája nemcsak gondosan, táplálja — neki megfelelő táplálékkal, — hanem ő viszi ki a fészekből repülni, meg ki tudja, az ő titkos anyai nyelvén mi mindenre megtanítani; a legízesebb gyümölcsöt termő fát a gondos gazda vagy a jó kertész, az ő egyedi sajátságainak megfelelőleg előkészített talajba ülteti el, egyedi sajátságainak megfelelő módon növeli, alakítja s táplálja, mert azt az értelmes, gondos gazda és a jó kertész bölcsen tudja, hogy az ő gyümölcsfája karakteriális alakú, színű és ízű gyümölcsöt csak a fája egyedi sajátságainak megfelelő neveléssel teremhet, egyébként fája meddő lesz, vagy mint mondani szokták, elfajul. Csak a kulturált ember, a homo sapiens, érti meg lassan,

azt a körülte mindenütt ott lévő nagy elvi igazságot, hogy az embert is csak az ő sajátosságainak megfelelőleg lehet hasznos és magas hivatás teljesítésére kész, képes és alkalmas emberré nevelni.

Azonban — habár nem foglalkozhatunk is az egyéni vallásos nevelésnek főbb szempontjaival e helyen és ez idő szerint — nehány oly kérdés kiemelését mégis szükségesnek tartom, amelyeket e nevelési rendszerre való átmenet elengedhetetlen előkészítőinek tartok.

Ezek között első teendőnek azt tartom, hogy az egyházkerületek haladéktalanul intézkednének, hogy szellemi gócpontjaikban, főiskoláikban, már a legközelebbi iskolai év végeztével, *vallás-paedagógiai továbbképző tanfolyamot tartsanak*, nem kímélve e tanfolyamoktól az anyagi áldozatot sem. Meg vagyok győződve, hogy főiskoláink hivatásuk magaslatán levő tudós tanárai örömmel állanak e nagy hivatású munka szolgálatába. Uraim! Azt hiszem, férfias őszinteséggel megvallhatjuk mindannyian, akik érdekeltek vagyunk, hogy — miként mindezideig a hamupipőke szerepét tölti be a vallásos nevelés-oktatás anyaszentegyházunk nagy családi életében, éppen úgy — olyan hamupipőke szerep jutott a jó s öreg katechetikának és a theol. studiumok sorában — nem tudom, máig is-e? Tehát még ha nem a modern vallásos nevelés titkainak az elsajátításáról volna is szó, még az esetben is nagyon időszerű egy-egy továbbképző tanfolyamon való részvétel mindazok részéről, akik a vallásos neveléssel és alkotással hivatásosan foglalkozni kötelesek.

Rámutatok még, mint egyik szintén előkészítésre váró momentumra, a vallásos nevelésnek — különösen az egyéni nevelés szempontjából — egy nagy hátrányára: t. i. a sok növendékre és a kevés heti óraszámra és a kevés munkásra. Különösen a nem felekezetünkhöz tartozó iskolákban tanuló növendékeink vallásos neveléséről van most szó. Nem kicsinylendő értékről van itt szó. Különösen az elemi népiskolákban, de a mindinkább népesebbé váló polgári s különösen leányiskolákban — egyrészről nagyon kevés az engedélyezett heti óraszám (ezt rendszerint a közoktatásügyi kormány anyagi szempontok szerint állapítja meg), másfelől kevés — és így túlfeszített idegmunkára kényszerített — a hitoktató. Ez a két körülmény pedig nagyon megnehezíti, sőt bizonyos mértékben lehetetlenné teszi, az egyéni nevelést. E két hátrányos körülményen is segíteni kell — egyrészt a heti óraszám szaporíttatása, másrészt katecheta-egyéniségek nevelése és az anyaszentegyházba intézményesen leendő beállítása által.

Végül rámutatok az egyéni vallásos nevelés szempontjából egy — véleményem szerint — igen fontos teendő előkészítésének szükséges voltára. Ez a teendő ugyan a módszeres eljárás megbeszélésének keretébe illenék be inkább, — azonban, mivel minden uj dolog megvalósítását mindig szükségszerüleg u. n. megérlelési időnek kell megelőznie, e teendőt is kiemelem s az illetékesek figyelmébe ajánlom. Ez pedig az, hogy az egyéni vallásos nevelés szempontjából kívánatosnak, sőt szükségesnek tartanám, hogy *az összes typusú és fokozatú iskolák számára — a rövid, oktatási anyagot magában foglaló kézikönyvön kívül — készítendő volna egy-egy ügyesen összeállított olvasókönyv, egyenesen a vallásos nevelés, vagyis a vallásos jellem, erkölcs és kedélyképzés szolgálatába.*

* * *

Azzal végzem, amivel kezdtem: kálvinista anyaszentegyházunk jövő sorsa a vallásos nevelés és oktatástól függ. Kik büszkék vagyunk, hogy kálvinisták vagyunk s kik az emberiség boldogságának szempontjából értéknek tartjuk a kálvinista szellemet, jellemet és belső tartalmat: fogjunk a munkához, hogy a vallásos nevelés és oktatás kikerüljön hamupipőke szerepéből.

Az abaúji egyházmegye őszi közgyűlése.

A nehéz és aggodalmas idők közepette is általános érdeklődés mellett és nagy közönség jelenlétében, szeptember 10-én folyt le őszi közgyűlésünk Kassán, a vármegyeház nagy tanácstermében. Dr. Révész Kálmán esperes rövid, de szivek mélyéig ható imája után Meczner József egyházmegyei gondnok üdvözli a szép számmal megjelent tagokat s nyitja meg a közgyűlést.

Tárgysorozatunk rövid, 22 számot foglal magában, amelyek legnagyobb részben helyi érdekűek ugyan, de mégis méltók arra, hogy a nyilvánossággal is közöltessenek.

Mint nem helyi érdekű dolgot, első helyen megemlítem a dunántúli egyházkerület indítványát az egyházlátogatásról. Idrányi Barna tanácsbíró fejtette ki véleményét erről a tárgyról, a közgyülés nagy érdeklődése és élénk tetszése mellett s nagy gyakorlati tudással megindokolt vélemenyét közgyűlésünk vita nélkül magáévá tette, kimondván, hogy a dunántúli indítványt az egyházlátogatás reformjáról elvben elfogadja; addig is pedig, míg a zsinat ezt az ügyet véglegesen eldönti, egyházmegyénk a háború tartama alatt az egyházlátogatást saját területén beszünteti. Idrányi Barna „véleménye" különben e lapok hasábjain egész terjedelmében közöltetni fog.

A református sajtóegyesület nemes munkáját nagy örömmel üdvözöljük, alapító tagjai sorába e.-megyénk száz koronával belép, a kebelbeli egyházakat, lelkészeket, tanítókat és világiakat pedig esperesi körlevél útján is felhívja a nagy célokat szolgáló egyesület hathatós támogatására.

Őszinte örömmel vettük tudomásul Frenczel Bertalan tanácsbiró elhatározását, hogy tanácsbirói állásáról lemondását — engedve az egyházmegye óhajának — visszavonja. Isten segedelmét kérjük további munkájához! Biró János abaujvári lelkészt a káplántartás kötelezettsége alól, az általános béke megkötése után számitott félév elteltéig felmentettük. Felsőczéczére az ottani kellemetlen és kinos ügyek lehelő békés és megnyugtató elintézése végett bizottságot küld ki a közgyűlés. A közigazgatási szükségletek megnövekedése miatt ezeknek fedezetéről gondoskodni kellett s elég hosszas vita után abban állapodott meg a közgyűlés, hogy az 1919-ik évtől kezdve a lelkészek korpótlék nélküli fizetésüknek, a tanitók alapfizetésüknek 1%-át fizetik, az egyházak pedig az eddigi 20 korona helyett 30 koronát fizetnek az egyházmegyei közigazgatás céljaira.

Hálás érzelmekkel tárgyaltuk Nagy Sándor kisdobronyi és Hallgató János felsőmérai lelkésztársainknak egyházuk körében tett alapitványaikról szóló alapitóleveleiket. Az előbbi alapitványával a kiskinizsi temetőben nyugvó szüleinek kiván örök emléket állitani. Hallgató János és neje Matusz Margit pedig elhunyt kedves gyermekeik áldott emlékezetét óhajtják megörökiteni. A jó gyermek hálája és az édes apa és anya szeretete megmarad és örök!

Bizonyára a rendkivüli idők szüleménye, de mégis felemlitésre méltó a szikszói egyház egyházi és lelkészi földeinek bérbeadása. Az üresedésben levő lelkészi

hivatal és az egyház földeit az előljáróság apró parcellákban három évre bérbeadta, az előbbit évi 13,301 kor. 61 fillér; az utóbbit pedig 8594 kor. 46 fillér összegért. A dicséretes bázgólkodás mellett, melyet e tárgyban az előljáróság kifejtett felemliteni kivánom, hogy van a bérbeadott földekben sok olyan hold, amelyekért 320 kor. bért fizetnek. Nagyon természetes, hogy a bérszerződéseket örömmel erősitettük meg.

Két lelkésztársunk helycseréjét erősitette meg a közgyűlés megnyugvással, melyet nem a veszedelem és a perlekedés okozta kényszer, hanem a cserélők egyéni helyzete tett kivánatossá. Nagy Ferenc damaki lelkész Baczó Balázs kupai lelkésszel cserélte el hivatali helyét. A távozót áldáskivánattal bocsátjuk el, a hozzánk jött testvért szeretettel köszöntjük. Kiss József tornyosnémeti lelkész Helycére, Kiss Gyula katonai lelkész Tornyosnémetibe erősittetett be. Isten áldása kisérje az ifju testvérek munkálkodását.

Két birósági ügy is foglalkoztatta a közigazgatási bíróságot, mind a kettő az egyházkerületi bíróság elé kerül.

K. I.

IRODALOM.

* **A mi vallásunk.** A nagy reformáció négyszázados évfordulójára. Irták *Dr. Kecskeméthy István*, *Dr. Bartók György*, *Dr. Révész Imre*, *Nagy Károly* és *Dr. Ravasz László*, az erdélyi ref. egyházkerület theol. fakultásának ny. és r. tanárai. A müvelt közönség számára. I. kötet. Kiadja a kolozsvári ref. theol. fakultás. Kolozsvár. 1917. 8r. 315 lap. Ára 15 K. — Ez az értékes alkalmi kötet három könyvből áll. Az elsőt Dr. Kecskeméthy I. irta *Az ó-testamentomi vallás*ról, melyet a bevezetésen kivül 7 szakaszban tárgyal. Ezek: A választott nép, Izráel népies vallása, Izráel prófétai vallása, Izráel papi vallása, A zsidó vallás a persa korszakban, a görög egyiptomi korban, Az új zsidóság kora. Mint a szakaszok címéből látható, ez az első könyv az ó-szövetségi biblikának és Izráel népe történetének ösézefonódásából áll. Az érdemes szerző, valamint a kisprófétákhoz irott s általánosan ismeretes kommentáraiban szives készséggel hajlandó a legujabb elméletek s magyarázatok tetszetős tételeit komoly figyelemre méltatni s a sokszor igen ingatag talajon nyugvó hipothesiseket szinte kész igazságok gyanánt elfogadni: úgy e legújabb művében is, pl. a héberek ősvallásának s Izráel őstörténetének tárgyalásánál, minden tartózkodás nélkül, olyan elméletnek a híve és hirdetője, amelynek tételeit, következtetéseit a szaktudósok még nem fogadták el megdönthetetlen eredmények gyanánt, mert azok még állandóan felülvizsgálat alatt vannak és sokszor ellentmondásban részesülnek. Kecskeméthy, mint a 8. lapon jegyzetben jelzi is, e művében M. Gemollnak Grundsteine zur Geschichte Israel c. művében foglalt elméletét vette alapul a héberek ősvallására stb. vonatkozó felfogásához. Ez az első könyv tömören, szépen van megirva s jó szolgálatot fog tenni a theol. ifjúságnak is az ó-testamentomi vallás tanulmányozásánál. — A második könyvben *Az új szövetség vallását* tárgyalja Dr. Bartók György. Munkája a bevezetésből és a következő három fejezetből áll: Jézus evangéliuma Istenről, Pál apostol evangéliuma Jézusról, Az u. n. jánosi iratok evangéliuma Jézusról. Mindenik fejezet hiven tükrözi vissza a címben kifejezett tárgyat és pedig az újszövetségi tudományos kutatás amaz eredményeinek figyelembevételével, melyek ma már mondhatni, általánosan elfogadottak. Az első fejezet Jézus tanítását foglalja össze tömören. Jelzi azokat a pontokat, amelyeken tanításának formája az ó-testamentomhoz és a zsidó hagyományokhoz kapcsolódik, hogy annál mélyebb és élesebb különbözést mutasson a tartatomban; a második fejezet a pogányok apostolának sokfelé elágazó, de mindenütt a Jézus hivatását kidomborító tanítását adja elő; a harmadik pedig a testet öltött logoszról szóló evangélium lényegét öleli fel. Ez a 2-ik könyv is értékes nyeresége theol. irodalmunknak. — A harmadik könyv címe: *Vallásunk a történelemben*. A keresztyénség történelmi fejlődése, egyházzá alakulásától a jelenkorig, *Dr. Révész Imrétől*. A keresztyénség történetében a kiváló szerző két nagy korszakot vesz fel: A látható egység kora a reformációig, a láthatatlan egység kora a reformációtól kezdve. E két nagy korszakon belől aztán fejezetekre osztja a tárgyalt anyagot. Előadása mindvégig magas színvonalon álló s az összefoglaló áttekintések szövegezésében tömörsége dacára is könnyen érthető és mindig világos. Azok a szempontok, amelyekből a nagy eseményeket és szereplő személyeket vizsgálja és értékeli: magasak, idealisak. Nagy lelki haszonnal olvashatja úgy az ifjú theologus, mint a gyakorló lelkész. Igen értékes a kötet e 3-ik könyve is. A legmelegebben ajánljuk e kötetet az érdeklődők figyelmébe.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Gyászhirek.** Súlyos gyásszal látogatta meg az Úr két alsóborsodi lelkésztársunkat. Egy-egy viruló, az életnek örülő, hatni, alkotni, munkálkodni akaró tagjára bocsátott nehéz, hosszú ideig tartó, gyógyíthatatlan betegséget, mely lassankint orcájuk pirja után testök erejét is elrabolta, míg végre esztendőkön át tartó szenvedés után el nem jött értök a szabadító halál. Az egyik, még a tavasszal elhunyt szenvedő: *Szabó* József nagymihályi lelkész felesége, szül. Bodolay Margit, Bodolay István csáti lelkész és volt esperes leánya. Harmincegy évet élt, ebből 9-et boldog házasságban. A falu népének kiváló erényekkel ékes papnéja, saját családjának kitünően fegyelmező királynéja volt; ritka rendszeretete 4 éves betegsége alatt sem lankadt s házán egy pillanatig sem látszott meg a beteg háziasszony. Temetése, végső akaratához képest, Mezőcsáton ment végbe (hol édes anyja mellé temették) áldozócsütörtökön. Otthon Nagymihályon Kenyeressy Károly geleji lelkész mondott fölötte megható imát, azután megindult a fekete lepellel bevont gyászkocsi lépésben Csát felé; mialatt a gyászmenet Gelejen átvonult, a gyülekezet apraja-nagyja sorfalat állott az út két oldalán és a harangokkal együtt úgy siratták az elköltözöttet, mintha csak a saját halottjuk lett volna. Csáton d. u. 4 órakor ment végbe temetése az apai házból az egész község részvéte, az őszinte tisztelet és szeretet legmeghatóbb megnyilatkozásai közt. Szalóczy Pál lelkész méltatta nemesen megfutott pályáját s kérte a vérző szivekre a vigasztalás gyógyító balzsamát. — A másik lelkészlak, hol a sötét bánat tanyát ütött, *Halászy* József tiszadorogmai lelkész háza; Gyula nevű, jogvégzett fia másfél évi hervadás után aug. 28-án, 28 éves korában kiszenvedett. Mint ritka tehetségű ifjú kitüntetéssel végezte Sárospatakon és Kolozsvárt jogi tanulmányait s ekkor a posta-

igazgatósághoz ment és ott egy év múlva már kinevezték postafogalmazónak; de gyönge szervezete nem bírta a háborúval megkétszereződött nehéz postai szolgálatot, egy évi szabadságot kapott, de annak elteltével sem volt képes zaklatott hivatalát betölteni s vissza kellett vonúlnia. Egyre hervadt, végre augusztus 28-án befejezte szép reményekre jogosúlt fiatal életét. Az Úr adjon a megszomorodott szíveknek vigasztalást, az elköltözötteknek pedig csöndes pihenést! — *Özv. Kiss Gyuláné*, néhai Kiss Gyula szederkényi lelkész özvegye, keresztyéni türelemmel viselt hosszú betegség után, késő aggkorában f. hó 7-én Poroszlón jobblétre költözött. Áldás emlékére!

— **A sárospataki ref. theologiai akadémián** szept. 10—11. napjain folytak le a *lelkészképesítő vizsgálatok*. Első lelkészi vizsgálatra jelentkezett: 2 javító (sikerrel javított) és 2 absolvált hittanhallgató (mindkettő képesíttetett); második lelkészi vizsgálatra jelentkezett 15 segédlelkész s valamennyien általában szép vizsgálatot tettek; közöttük jelesen képesíttetett: 4 (Boldizsár Bertalan, Illyés János, Kiss Géza és Stunda István), jól 5, egyszerűen 6. A vizsgálóbizottságban dr. Tüdős István püspök és Dókus Ernő főgondnok elnöklete alatt Czinke István, Révész Kálmán és Meczner Béla voltak jelen.

— **Évmegnyitó ünnepély**. Főiskolánkban az új iskolai évet megnyitó ünnepély f. hó 13-án fél 9 órakor volt a főiskolai imateremben. Az igazgatótanács helybeli tagjain kívül jelen voltak: *Dókus Gyula* és *Komjáthy Gábor* gondnokok, *Bernáth Aladár*, *Bernáth Zoltán*, *Czinke István*, *Farkasfalvi Farkas Géza*, *Meczner Béla*, *Szücs István* és *Vadászy Pál* igazgatótanácsosok. Az ünnepély a 74. dics. 1. és a 37. dics. 1. versének eléneklésével kezdődött, amely után *Marton János* theol. dékán mondott gyönyörű alkalmi imádságot, amelyben Istennek áldását kérte az új iskolai esztendőre. Majd *Rohoska József* prorektor intézett a tanúló-ifjúsághoz bölcs intelmekben gazdag, nemes lendületű alkalmi beszédet s záradékúl azt az óhajtását fejezte ki, hogy „vajha tiveletek kezdődnék nemes ifjúság, a világ újjászületése, amelyre annyira áhítozunk, hogy belőletek támadjon a hosszú háború után az örök béke polgársága". Záradékúl a 37 dics. 3. versét énekelte el a gyülekezet. — A megnyitó ünnepély után az igazgatótanács megkezdte tanácskozásait.

— **A sárospataki ref. főiskola igazgató-tanácsa** f. hó 13—14-én tartotta az iskolai év ünnepélyes megnyitásával kapcsolatban szokásos őszi gyűlését Dókus Gyula világi gondnok és Komjáthy Gábor egyházi gondnok elnöklete alatt. A gyűlés nevezetesebb tárgyai voltak: A számvizsgálat, melyet különben a gazd. választmány teljesen előkészített; a leltárvizsgálat, mely teljesen rendben találta a főiskola nagy értékeit. Dr. Makkai Sándor lemondását sajnálattal vette tudomásúl, lemondó levelét egész terjedelmében jegyzőkönyvbe veszi; üresen hagyott tanszéke ez éven belkörű helyettesítés útján lesz betöltve. A jogi helyettesítésről szóló jelentés is tudomásúl vétetett, azzal az indítvánnyal együtt, hogy a róma jog tanszékének ellátására ideiglenes helyettesítésre dr. Szánthó Gyula hivassék meg. Kellemetlen hangúlatot támasztott a dr. Ferenczy Árpád ügye, ki most is, a helyett, hogy kötelességének a helyére sietne, megy üdülni. Igazgatótanács e nevetségig bosszantó botrányos esetnek megszüntetése végett ismét felterjesztést intéz az egyh. kerülethez. A zempléni hadiárvák helyén az internátus épületében theologusok fognak lakni ingyen s ingyen konviktusi ellátásban fognak részesülni az összes hittanhallgatók. E sajátságos határozat a beállott sajátos, végképen nem egészséges állapotoknak eredménye. — A gimnáziumi vallástanári állásra megválasztásra az igazgatótanács egyhangulag *Bódy Dénes* kunszentmiklósi vallástanárt ajánlja, mint aki különben is egyedül rendelkezik a megkivánt qualifiicatióval, de egyúttal felkéri a kerületi elnökséget, hogy éppen arra való tekintettel, hogy egyhangulag ő van ajánlva s egyedül bír qualificatióval, a tanitás nagy érdekére való tekintetből az egyh. kerület nem kétes utólagos jóváhagyásának reményében állítsa be azonnal őt a tanszékébe. — A gazd. választmány felterjesztései közt nagyobb fontosságuak: Vay-Almásy-alapítvány (21000 K) könyvbizomány-könyvkereskedés-könyvkötészet számadása, mely egy tekintélyes vagyont tüntet fel mint olyat, mely a főiskola tulajdonába került. A tandíjmentességért, tápintézeti, jótéteményekért, ösztöndíjakért beadott kérvények hosszú sora szintén elintézést nyertek.

— **Beköszöntő előadás**. Folyó hó 14-én délelőtt 9 órakor tartotta *Harsányi István*, az ószövetségi nyelv és irodalom újonnan megválasztott tanára, beköszöntő előadását theol. akadémiánkon. Az előadáson Komjáthy Gábor főiskolai egyh. gondnok vezetése alatt; az igazgatótanács több tagja s a tanári kar tekintélyes része megjelent. Marton János theol. szakelnök, meleg szavakkal hódolva a nyugalomba vonúlt tanár: Radácsi György tanári és irói érdemei előtt, ajánlotta utódát az ifjuság szeretetébe s kérte működésére Isten áldását. Komjáthy G. az igazgató-tanács nevében üdvözölte őt és fejezte ki iránta ennek jókivánatait, egyszersmind komoly intelmeket intézve a theol. tfjúsághoz. Harsányi I. első előadását, *a theol. tudományok s közelebbről az ószövetségi tudományok múltjáról főiskolánkban* cím alatt tartotta meg; ismertette a főiskola alapításától (Kopácsi Istvántól) kezdve a legújabb időkig a héber nyelv és ószövetségi irásmagyarázat tanítását, tanítóit-tanárait, a használt tankönyveket, a tanítás, irásmagyarázat módját, a diákoknak e tárgyakban tanusított előmenetelét, a tanároknak e szakban kifejtett irodalmi működését, az iskolai szentirásolvasást és isteni tiszteleteket. Részletesen kiterjeszkedett T. Dali János („magyar zsoltáréneklést ő honosította meg a főiskolában") Tofeusz, id. Csécsi János, ifj. Csécsi János, őöri Fülep Gábor, Beregszászi Nagy Pál és Somossy János tanári és irodalmi munkásságára. Nagy hatású, mély irodalmi tanúlmányon alapuló előadása biztos zálogúl szolgált az egész hallgatóságnak arról, hogy e tudományok jövendő sorsa jó kezekbe van letéve főlskolánkban.

— **Tompa és az Akadémia.** A Magyar Tudományos Akadémiának 1917. október 29-én tartott és Tompa emlékezetének szentelt összes ülésén „*Beőthy* Zsolt r. tag indítványt terjesztett elő Tompa márványmellszobrának az Akadémia számára elkészíttetése ügyében." Az indítványt általános helyeslés fogadta s azt javaslattétel végett az I. osztály elé utasították. A folyó évi május 1-én tartott nagygyűlés, miután az I. osztály nem pártolta az indítványt, hanem azt javasolta, hogy az Akadémia festesse meg Tompa Mihály arcképét a palotának valamelyik termében való elhelyezés céljából, — szavazással döntött a kérdésben, s ehhez képest 29 szóval 1 ellenében Tompa Mihály arcképmásának elkészíttetését a nagygyűlés elhatározta, de Beőthy Zsolt r. tag indítványára, melyet a határozat kihirdetése előtt élőszóval terjesztett elő, a nagygyűlés 18 szavazattal 7 ellenében kimondotta,

hogy nem festményben, hanem márvány-mellszoborban örökítteti meg Tompa Mihály alakját.

— **Lelkészválasztások.** A báji gyülekezet augusztus 4-én egyhangú meghívás útján *ifj. Igaz József* ketesdi lelkészt választotta lelkészévé. — A fogarasi egyházközség, e nemzetiségi őrvidéken levő, nehéz viszonyokkal küzdő gyülekezet Nagy Károly püspökre ruházta át a maga papválasztási jogát, mert meg volt győződve róla, hogy a püspök ezt a jogot sokkal jobban fogja az egyház érdekében gyakorolni, mint a választó közönség, mélynek nincs elég széles áttekintése az egyházkerület megfelelő lelkészei fölött. A püspök *Ignácz* László kovásznai lelkészt és orbai esperest nevezte ki a fontos lelkészi állásra.

— **Jubileum.** *Beöthy Zsolt* egyetemi tanár, a Kisfaludy-Társaság elnöke, a pápai főiskola világi gondnoka, tudományos és irodalmi közéletünk e kiváló vezérembere szeptember 4-én ünte meg szellemi erejének teljességében, friss lélekkel és kedélylyel — bár a világháború sujtása az ő apai szívét sem kímélte meg — hetvenedik születésnapját. Akit az egész irodalmi és tudományos világ tisztelete és szeretete övez: hadd szálljon hozzá a mi tiszteletteljes üdvözletünk és jókivánatunk is ez alkalomból. Fény nevére, áldás életére!

— **A sárospataki ref. egyházközség,** folyó hó 1-én tartott közgyűlésén, Harsányi István, dr. Buza László és Zelles Lajos főiskolai tanárokat presbyterekké választotta. Ugyanez alkalomból az elnöklő dr. Kiss Sándor főgondnok meleg szavakkal üdvözölte *Bálint Dezső* lelkészt, aki a folyó évben töltötte be sárospataki lelkészi működésének 30-ik évfordulóját. Egyházközségünk nagyérdemű és nagybuzgóságú lelkészét, az alsózempléni egyházmegye esperesét, főiskolánk igazgató-tanácsosát hivatali működésének e nevezetes évfordulóján igaz tisztelettel és szeretettel üdvözöljük. Az Úr legyen neki továbbra is őrző pásztora!

— **Gyülések.** A *felsőszabolcsi* egyházmegye okt. 1-én fogja esperesbeiktatással összekötött őszi közgyűlését megtartani. — A *tiszáninneni* egyházkerület őszi közgyűlése, a zsinati ülések közbejötte miatt, november hóban fog megtartatni.

— **A sárospataki ref. főgimnázium** növendékeinek létszáma az új iskolai évben a következő: I. A) és B) osztály 86 (magántanuló 18), II. osztály 71 (m. t. 4), III. osztály 59 (m. t. 5), IV. osztály 51 (m. t. 2), V. osztály 51 (m. t. 4), VI. osztály 33 (m. t. 11), VII. osztály 25 (m. t. 3), VIII. osztály 20 (m. t. 7), összesen 396 rendes és 54 magántanuló, együtt 450. A rendes tanulók közül ref. vallású 294, ág. ev. 8, r. kath. 51, g. kath. 12, izr. 31; a magántanulók közül fiú 19, leány 34.

— **A leányközépiskolák reformja.** Jankovich Béla volt közoktatásügyi miniszter két év előtt rendelettel szabályozta a leányközépiskolák háromféle ágazatát. A részletes tantervet a kétévi tapasztalat alapján most módosította gr. Zichy János közoktatásügyi miniszter, aki először megszünteti a túlterhelést, amennyiben a heti óraszámot 30-ra redukálja, másodszor erősebben kifejezésre akarja juttatni a tanítás nemzeti elemeit, úgyhogy Magyarország története lesz a történettanítás gerince, végre harmadszor a háromféle felső tagozat (leánygimnázium, felsőleányiskola és női felső kereskedelmi iskola) önálló jelleget erősebben kidomborítja. Az új tanterv szerint a leánygimnáziumban a görög nyelv nem lesz rendes tantárgy, e helyett a francianyelvet tanulják majd a növendékek kötelező rendes tantárgyképen; a görög nyelv tanulására rendkivüli kurzust fog rendezni a miniszter; ugyancsak az integrál- és differenciálszámítást ezentúl csak minimális keretben fogják tanítani. Az új tanterv már ebben a tanévben életbe lép.

— **Tompa és Debrecen.** Ki ne ismerné Tompa Mihály legszebb népdalát, amelyről Petőfi is elragadtatással nyilatkozott:

Télen-nyáron pusztán az én lakásom,
A rózsám' is csak vasárnap ha látom;
Lakásom van hortobágyi pusztába',
Nem járhatok én az Isten házába!

E költemény egymaga élő cáfolata Kardos A. ama tóves állitásának, hogy „Tompa lyrai és elbes élő költészetében nyomát is alig találjuk debreceni tárgyuak". Ha igaz az, hogy a hortobágyi puszta Debrecenhez tartozik, Debrecen város tulajdona, akkor Tompa e remek népdalában „debreceni tárgyat" emelt felséges költői magaslatra, — s ezzel természetesen ama, Tompára nézve sértő vád is elesik, mintha ő Sárospatakon való tanúlása folytán nem szerette volna Debrecent. Az igazi debreceni diákok és a hortobágyi puszta lakói bezzeg kissé jobban tudták méltányolni e költeményt; bizonyítéka ennek az az adat, amelyet az *Ethnographia* legutóbbi füzetében (1917. évf. 4—6. füz.), Versényi György „Tompa népies költészetéről" cimü dolgozatában (166. lap) olvasunk: „Nemsokára azután, hogy a költő meghalt, négy debreceni theologus pünkösdi legációba indúlt. A Hortobágyon váltottak keresztül. A puszta mélyén elesteledtek. Tüzet láttak viláncsolni, arra tartottak. Az öreg juhász szívesen látta őket. Falatozás, pihenés után nótázásba fogtak; mind a négyen a debreceni híres kántus tagjai voltak. Sok nótát eldaloltak. Az öreg figyelmesen, látható érdeklődéssel hallgatta. Mikor már nyugalomra akartak térni, kérőleg szólt: Fújják el még egyszer az urak azt a gyönyörűséges nótát: Télen, nyáron pusztán az én lakásom. Hogyne fútták volna el! Esztendő telt el. Már mind a négyen esküdt deákok voltak. Egy délután, ahogy ott nyüzsög a sok tanúló, szólítják egyiköket, hogy valami juhászforma ember keresi. Megy. Hát vendéglátó gazdájuk van ott. Valami vászonból abdált kis erszényfélét nyújt át: Adják ezt annak a fiúnak, aki azt a szép nótát csinálta: Télen, nyáron pusztán az én lakásom. Aztán a sokaság közt eltünt. Az erszényben három darab arany volt. Egy esztendeig kuporgatott szegény öreg, hogy annak a nótás fiúnak kedveskedhessék."

— **Bezárt szemináriumok.** A székesfehérvári, rozsnyói, nyitrai és erdélyi kath. papnöveldéket a növendékek számának leapadása miatt bezárták. A megmaradt nehány theologust más vidéki szemináriumokban helyezték el.

— **Zsidó egyetem Jeruzsálemben.** Mint angol lapok jelentik, Jeruzsálemben aug. elején lerakták a zsidó egyetem alapköveit. Az egyetem a főváros déli részén elterülő Skopus-hegyen épül föl, egyik oldaláról Jeruzsálemre, másik oldaláról a Moab-hegyére nyilik róla kilátás. A telket, amelynek azelőtt egy liverpooli kereskedő volt a tulajdonosa, kevéssel az angol megszállás után egy orosz cionista vásárolta meg. Az alapkőletétel nagy ünnepélyességgel történt s arra való tekintettel, hogy Izráel népének 12 törzse volt, 12 alapkövet tettek le.

Sertéshizlalás közszükségleti célokra.

Szeptember 20-ig le kell kötni a sertéseket.

A sertés és zsirellátás szervezési munkája, mely a hadsereg és az ország zsirszükségletének kielégitéséről van hivatva gondoskodni, lázas buzgalommal folyik az egész országban a legszebb siker reményével. Az organizációs munkálatok végrehajtására a kormány az *Országos Sertésforgalmi Irodát* létesitette, mely a földmivelésügyi és közélelmezési miniszteriumok sertés és zsirellátási hivatala; tisztán és komolyan altruista alapon müködő intézmény, mely minden nyereszkedési célzat nélkül dolgozik, miután minden nyereség és veszteség kizárólag a kormányt illeti. Az Országos Sertésforgalmi Iroda kiterjedt bizományi hálózatával és ellenőri karával gondoskodik a fronton levő hadsereg és a front mögötti katonaság zsirszükségletének kielégitéséről, továbbá az ország polgári lakosságának a zsirellátásáról is.

Az iroda fontos feladatainak csak ugy felelhet meg, ha jó kormányrendeletek és azoknak pontos betartása támogatják. Ami az idei sertésellátásra vonatkozó kormányrendeleteket illeti, azok a mellett, hogy az egyessel szemben liberálisak és méltányosak, intézményesen kivánnak gondoskodni a zsirellátás biztositásáról.

Igy az uj hizlalási rendelet lehetővé teszi, hogy minden háztartás a maga *házi szükségletére* sertést hizlalhasson a községi előljáróság enged lyével. Ugyancsak ez a rendelet gondoskodik a *gazdasági szükségletre* való hizlalás lehetőségéről is. Az ilyen hizlalásokat a gazdasági szükséglet mérvéhez képest a főszolgabiró engedélyezi, 20 darabon felül a földmivelésügyi minisztérium jóváhagyásával. A nagy egész ellátása szempontjából azonban legfontosabb szerepet játszik a *közszükségleti célokra való sertéshizlalás*, amelynek sikerétől, vagy sikertelenségétől függ, hogy elláthatjuk-e a hadsereget és az országot elegendő zsirral és szalonnával, vagy sem.? A közszükségleti célokra való sertéshizlalás ma már nem csak eminens érdeke minden sertéstartónak, hanem *elengedhetetlen szükség*, melyet kikerülni nem lehet. A földmivelésügyi miniszteriumnak minap kiadott rendelete értelmében ugyanis mindazok, akik a házi és gazdasági szükségletre hatósági engedély alapján hizlalható mennyiségen felül *darabonként 35 kilogrammnál nehezebb sulyu sertésekkel rendelkeznek, tartoznak azokat szeptember 20-ig az Országos Sertésforgalmi Iroda rt-nál közszükségleti célokra hizlalásra, vagy sovány állapotban leendő megvételre felajánlani.* Aki ezt nem teszi, kihágást követ el és hat hónapig terjedhető elzárással s 2000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. A sertéseket pedig, amelyre nézve a kihágás történt, a *hatóság elkoboztatja.* Ez a rendelkezés tehát minden más célra való hizlalást lehetetlenné tesz szeptember 20-ika után s kizárólag a közfogyasztás céljaira való hizlalást statuálja. S ez jól is van igy. Az összesség szükséglete másképen ki nem elégithető, mint ha a termelés *egységesen* és *egy helyről ellenőrzötten* történik az összesség javára. De nem csak a földmivelésügyi miniszteri rendelet szigorn hangja és büntető szankciója következtében kell minden sertéstartónak sertéseit közfogyasztási célra való hizlalásra az Országos Sertésforgalmi Irodának szerződésileg lekötni és nem csak azért, mert sertéseit más célra már amugy sem hizlalhatja, hanem legelsősorban azért, mert ezáltal olyan *előnyökhöz jut amelyek a hizlalás rentabilitását és zavartalanságát teljesen biztosithatják.* Igy a földmivelésügyi miniszter a közszükségleti célra hizlalt sertések részére *szükséges takarmányt feloldja*, ha pedig hizlalónak nincs elegendő takarmánya, vagy azzal egyáltalán nem rendelkezik, *a minészter ki is utal takarmányt* a hizlalás részére. Remélhetőleg minden eziránt való hitetlenséget és bizalmatlanságot eloszlat az az örvendetes körülmény, hogy a földmivelésügyi kormány már meg is kezdte a hizlalás részére szükséges árpakészletek kiutalását.

Fontos akciója még a földmivelésügyi kormánynak az ugynevezett *előhizlalás*, melynek célja az, hogy a sertéstenyésztést fokozza s jövő tavaszi beállitásra alkalmas soványsertés anyagot készitsen elő a hizlalás céljaira. Az előhizlalás abból áll, hogy a sertéstartók már malacaikat is lekötik szerződésileg az Országos Sertésforgalmi Irodának, amely gokdoskodik arról, hogy az igy szerződésileg lekötött malacok tartására meghagyassék a takarmány, vagy ha az egyáltalán nincs, a földmivelésügyi kormány által kiutaltassék. Minden gazda a saját érdekében cselekszik, ha malacait ilyenformán előhizlalásra szerződésileg leköti, mert szállitási engedélyt is csak azokra a malacokra ad ki a minisztérium, amelyek a Sertésforgalmi Irodának szerződésileg leköttettek.

Az országszerte nagy arányokban megindult hizlalási akció eredményességét remélhetőleg csak fokozni fogja a *sertések maximális árait lényegesen felemelő kormányrendelet*, amely lehetővé teszi, hogy tenyésztő és hizlaló egyaránt megtalálja számitását és bőséges ellenértékét kapja meg munkájának. Teljes is az intéző körök bizalma, hogy minden sertéstartó haladéktalanul és pontosan eleget tesz a kormányrendeletben előirt kötelezettségének és sertéseit — különösen tekintettel a szeptember 20-iki közeli terminusra — legsürgősebben leköti közfogyasztási célra való hizlalásra. Ez annál fontosabb, mert ezután ugyis minden sertésről számot kell adni, milyen alapon és milyen jogcimen van hizóba állitva. A rendeleteket senki nem fogja tudni kijátszani, viszont azoknak betartása igen nagy anyagi előnyökkel kecsegtet amellett, hogy a hadsereg és az ország nagy ügyét szolgálja. Mindenkinek odaadó komolysággal kell tehát teljesiteni a közellátás iránt tartozó kötelességét, hogy kellő vértezettséggel küzdhessük meg az ötödik háborus esztendő közélelmezési nehézségeit.

Békebeli palást és süveg eladó.

Erőteljes, középtermetű férfira szabott, talán 10—15-ször, napfényes időben használt s igy egészen újnak látszó Lászlófi-féle, békebeli körpalást és hozzá illő, még kevésbé viselt 57-es számú süveg: Egyezer koronáért eladó. További információkkal *Keresztury Károly* ref. lelkész szolgál Szádelőn, u. p.: Torna, Abaujtornavm. 2—2.

Befejező kötet.

Megjelent a II. kötet

F. VARGA LAJOS:

„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre“ című imakönyv. 320 oldal.

Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.

Portóra 40 fillér kötetenként.

Az első kötet is kapható.

Ugyanolyan ár. 300 oldal.

A két kötetet egyszerre is küldhetjük.

Megrendelhető:

HOFFMANN ÉS KRONOVITZ

könyvkiadóhivatalában

Debrecen, Ferenc József-ut 49.

A „HANGYA“

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“

igazgatóságához: Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.

A „HANGYA“

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmívelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

A mi vallásunk.

A nagy reformáció négyszázados évfordulójára.

Irták:

Dr. Kecskeméthy I., dr. Bartók Gy., dr. Révész I., Nagy K. és Dr. Ravasz László.

A művelt közönség számára.

I-sö kötet.

Ára portóval együtt Kor. 16·—

Kapható:

KÓKAI LAJOS-nál

BUDAPEST IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.

Irta GÖDE LAJOS

szekszárdi ref. lelkész.

Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet

alkalmi egyházi beszédek.

Irta JÁNOSI ZOLTÁN.

: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.

Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.

Irta F. VARGA LAJOS.

I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.

Kapható:

HEGEDŰS és SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalában

DEBRECEN.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 38—39. szám. Sárospatak, 1918. szeptember 22—29.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 80 Kor.
Fél „ ... 40 „
Negyed „ ... 20 „
Nyolcad „ ... 10 „

TARTALOM: *Nagy Béla*: Egyházi törvényeink két hiányáról. — *Sz. D.*: Esperesi jubileum és egyházmegyei közgyűlés Felsőborsodban — *Janka Károly*: Az alsózempléni egyházmegye őszi közgyűlése. — *z. ó.*: A gömöri egyházmegye közgyűlése. — *r. e.*: Lelkészértekezlet és e.-m. gyűlés Alsóborsodban. — *Enyedy Andor*: A felsőzempléni egyházmegye őszi közgyűlése. — *Isaák Imre*: Az ungi egyházmegye őszi közgyűlése. (Vége köv.) — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

Egyházi törvényeink két hiányáról.

1. De senectute.

A mi egyházi törvényünk túlságosan tiszteli az öreg kort, jobban mondva: nem helyesen tiszteli azt. Törvénykönyvünknek nagy hiánya az, hogy nincs benne intézkedés az öregségről, vagyis arról, hogy bizonyos tisztségek viselői bizonyos magasabb korban hivatalból nyugdíjazandók, illetőleg állásukról lemondani kötelesek.

Megható az öreg szolgák ragaszkodása a „szent“ hivatalhoz; tisztelet parancsoló az a mindhalálig való hűség a kedvelt, magasztos szolgálathoz. De — valljuk meg — sok kára származott már abból anyaszentegyházunknak, hogy sokszor tehetetlenné vált aggok ültek a kormányrúd mellett és tévesen értelmezett tiszteletből nem akartunk, vagy törvény hijján — nem tudtunk segíteni a bajon. Ezen a hiányosságon segitsen a zsinat azzal, hogy iktassa törvénybe: bizonyos egyházi tisztségek viselői 70 (esetleg 65) éves korukban hivatalból nyugdíjaztassanak vagy mondjanak le.

Legkevésbbé volna erre szükség a lelkészi állásnál; mert az egyszerű lelkész, ha megvénhedett s elevenebb mozgásra képtelenné vált is, káplán segítségével még igen jól elkormányozhatja, gondozhatja a a maga egyházát, s arra, nézetem szerint, nincs fontos ok, hogy a patriarkha-korú papokat hivatalból nyugdíjba küldjük. Ellenben az esperesekre és püspökökre föltétlenül alkalmazandónak vélem ezt az intézkedést. 70 (vagy talán inkább már 65) éven felüli korban egy lelkészi állás kötelességei mellett még az esperesi vagy püspöki teendőket is kellően ellátni, az ezen tisztségekkel járó sok utazás fáradalmait elviselni: erre valóban csak kivételes egyének képesek s még azok is — nem egyszer — hirtelen összeroppannak a sokszoros teher alatt. Már pedig a törvényt nem a kivételes, hanem az átlagos emberek számára kell csinálni. S a kivételes egyének is jól fognak járni, ha az esperesi vagy püspöki állás terhes részétől, a hétköznapi munkától megszabadulván, mint tiszteletbeli esperesek vagy püspökök, csak bölcs tanácsaikkal fognak részt venni az egyházi ügyek irányításában.

Magától értetődik, hogy ez az intézkedés szerzett jogokat nem sérthet, már fungáló esperesekre, püspökökre nem vonatkozhatik.

2. Egy uj tisztségről.

A másik hiány, melyről szólni kivánok, már nemcsak törvénykönyvünké, hanem egyházalkotmányunké is.

Kitünően ki van épitve ez a mi egyházalkotmányunk; de nagy hibája az, hogy nincs benne intézményes gondoskodás arról, hogy egyházunk szelleme az egyházi élet formái közt állandóan és biztosan érvényesülhessen, meg ne hamisíttassék. Meg is hamisíttatik, fájdalom! igen sokszor. A hivatalos élet hazugságai nagyon elszaporodtak egyházunkban. Mindenki, aki egyházi dolgaink menetét figyelemmel kiséri, ismer ilyen hazugságokat. Hallunk, olvasunk esperesi, püspöki jelentéseket, megnyitókat, ünnepélyes nyilatkozatokat, melyek hirdetik, hogy nálunk mindenek ékesen és szép rendben folynak; az elismerő szavakat tudomásul vesszük, jegyzőkönyvbe iktatjuk és — magunkban elgondoljuk, hogy bizony nem valami ékesen megy ám ez sem, az sem; vétett bizony a mi egyházunk szelleme, közérdeke ellen ez is, az is, tán maga az esperes, vagy püspök, vagy gondnok is; tudunk hatalmas személyek basáskodásáról, súlyos kötelesség-mulasztásokról, klikk-uralomról stb.; de hát — ki venné magára a felszólalással, nyilvános interpellációval, számonkéréssel járó kellemetlenségeket? Mundus vult decipi, ergo decipiatur. És — vigan tenyésznek tovább egyházunkban a hivatalos élet hazugságai.

De mégis — akadnak emberek, akik felszólalnak, interpellálnak a nyilvánosság előtt a köz érdekében s próbálnak küzdeni ama hazugságok ellen. Irásban, egyházi (néha politikai) lapokban többször, gyülési felszólalásokban már ritkábban találkozunk ilyen interpellációkkal, nyilvános bírálatokkal. Csakhogy ezekben a legtöbbször nincs sok köszönet; mert a felszólalókat rendszerint személyes indulat, sértett önérzet vagy önérdek vezeti s a közérdek védelmének szine alatt személyeskedések kellemetlen látványosságait kell szemlélnünk. Az önzetlen interpelláló bizony ritka, mint a fehér holló. S ha akad ilyen fehér holló, nem mindig hallgatnak a szavára. Ráfogják, hogy ő is személyeskedni akar, ő sem érdek nélkül beszél; s ha ezt rá nem fogják is, agyon lehet hallgatni az ilyen embert is.

Lapunk jelen számához ¼ iv melléklet van csatolva.

Nem jól van ez így. Gondoskodnunk kell olyan intézményről, mely egyházi életünkben az igazi jórendnek, egyházunk valódi szellemének érvényesülését biztosítsa. Mint ahogy a sok ember befogadására szánt nagy termek építésénél gondoskodás történik az állandó szellőztetésről, a jó levegő biztosításáról.

De miféle intézkedés vezethet itt célhoz bennünket? Talán az u. n. „ellenzék" állandó szervezése? Hogy így a hivatalos hatalom kezelőivel szemben állandó ellenőrzés gyakoroltassék a nyilvánosság előtt? Efélére is lehetne ugyan gondolni, de én azt hiszem, hogy az ilyen berendezkedés több kárral járna, mint amennyi hasznot hajtana. Egyházi életünket kiméljük meg a pártok versengésétől, ami politikai életünkben sokszor igen keserű gyümölcsöket terem.

Én azt hiszem, hogy lehetne a szóban forgó hiányon segíteni, ha egy uj tisztséget kreálnánk az egyházmegyék és egyházkerületek számára. (A konventen talán nem lenne már reá szükség; az egyes egyházközségekben bizonyára nem; ott pótolhatja a hiányt a komoly egyházlátogatás, az egyházlátogatók pedig felelősségre vonhatók az egyházmegyén.)

A velencei doge-palota csoda dolgai között igen érdekes látvány az a nyitott oroszlán-száj, melynek a decemvírek idejében az volt a rendeltetése, hogy abba dobjanak bele — akár névtelen levélben is — bármiféle följelentést bárki ellen, aki a hatalom birtokosai vagy a köztársaság érdeke ellen bármit is vétett. Tudjuk, hogy ennek a szokásnak sok szomorú következménye volt a régi Velencében; azonban el kell ismernünk, hogy ez az intézmény egy mély erkölcsi igazságon nyugodott, máskép nem is tűrte volna meg a nép lelkiismerete. S ez az erkölcsi igazság az, hogy az emberi társadalomban minden jogos panasznak meghallgatásra kell találnia.

Ilyen nyitott oroszlánszáj, ilyen minden panaszt meghallgató, tudomásul vevő közeg lenne az általam tervezett tisztség viselője, kinek hivatalos nevéül vagyok bátor ajánlani ezt a zamatos magyar szót: *szószóló*. Az egyházmegyei, illetőleg egyházkerületi szószóló tudomásul venne minden panaszt vagy felszólalást, melyet hozzá akár testületek (pl. presbitériumok) vagy bizottságok, akár egyesek intéznek bármely ügyben, ami az egyházmegyét, illetőleg kerületet érdekli; neki adnának tudtára az esetleges elégedetlenkedők minden olyan mulasztást, sérelmet, igazságtalanságot, amit, egy vagy más okból, ők maguk nem akarnak vagy nem tudnak a nyilvánosság elé vinni. A szószóló aztán teljes diszkrécióval megbírálván az egyes panaszok természetét, vagy közvetlenül a panaszlott egyénekhez fordulna felvilágosításért, az elégedetlenkedők megnyugtatására, vagy pedig (esetleg az előbbi intézkedés után, esetleg annak mellőzésével) az egyházmegyei, illetőleg kerületi közgyűlés előtt nyilvánosan vonná kérdőre azokat, akik ellen panaszok merültek fel.

Én azt hiszem, hogy ilyen módon sok elégedetlenséget, sok visszaélést lehetne kiküszöbölni közéletünkből, ami egyházunk érdekét, szellemét sérti. Tudjuk, hogy a megnyugvással tudomásulvétel és a fegyelmi eljárás megindítása közt nagy közbevettetés van s e két végpont között sok olyan panasz és zúgolódás húzódik meg, aminek lehető orvoslása mindenesetre kívánatos.

Jól tudom, hogy a szószólók feladatának helyes megoldása igen sok nehézséggel járna; hogy ez a tisztség egyike lenne a leghálátlanabbaknak. Aki püspökséget kiván, szép munkát (Καλὸν ἔργον) kíván, mondja a szentírás. Aki pedig, akár az egyházmegyén, akár a kerületen, a szószóló tisztségét elfogadná, az a legnehezebb, de épen ezért, azt hiszem, a legszebb munkát kívánná, a legszebb bizalmi állást töltené be.

Megeshetik, hogy ezért a javaslatért kemény kritikában és gúnyban lesz részem. T. bírálóimnak legyen szabad előre ennyit mondanom: akinek a lelke soha nem fájt amiatt, hogy a kálvinista egyházban a kálvinizmus szellemét hivatalos személyek, minden rendű-rangú testületek, bizottságok, itt is, ott is, akár mulasztásokkal, akár cselekedetekkel, felelősségre vonás nélkül sértegetik; aki a hivatalos egyházi élet hazugságai miatt soha nem elégedetlenkedett: az vessen reám követ.

Még csak annyit jegyzek meg, hogy szerintem a szószólókat a leghelyesebben az egyházmegyei, illetőleg kerületi gyűlés választaná, 3 évre. Teendőik, hatáskörük pontos körvonalozása most nem volt célom; ez a zsinat illetékes bizottságának feladata lenne. Én csak magát az eszmét ajánlom a m. t. zsinati atyák figyelmébe.

Nagy Béla.

Esperesi jubileum és egyházmegyei közgyűles Felsőborsodban.

Szeptember 5-én szokatlan nagy számban gyülekeztünk össze állandó gyűléstartó helyünkön: Sajószentpéteren. Ünnepi érzések töltötték el mindannyiunk lelkét, tudván azt, hogy egyházépítő szent munkánk mellett ezúttal egy kedves faladat is várakozik reánk, t. i. 25 év óta működő egyházi elnökünknek, a mi szeretett esperesünknek jubilálása. Már jó előre kialakult a közhangulat, hogy e szép alkalmat nem szabad elszalasztanunk s a rendkivüli idők és körülmények közepette is derék esperesünkkel szemben le kell rónunk tartozásunkat. És le is róttuk tőlünk telhetőleg Isten segítségével.

A jubiláris ünnepély a szokásos templomi istentisztelettel egybekötve tartatott meg a hivek figyelme folytán virágokkal diszitett templomban. A nagy méretű öreg templom csaknem megtelt az ünneplő sokasággal, melynek soraiban más felekezeten levőket is jól esett látnunk. Ott volt az ünnepelt esperns népes családja, nagyszámú rokonsága is, hogy velünk együtt részt vegyenek egy boldog templomi óra csendes áhitatában s a nekik oly drága élet megtartásáért és megáldásáért hálát adjanak a kegyelem Istenének.

Gyülekezeti közének (74 dics. 1. 2. v.) s a helybeli egyházi énekkar lelkes szereplése után Bartha Gyula sajókazai lelkész s lelkészi aljegyző költói szárnyalású szép alkalmi imájával emelte ég felé lelkünket. Majd Ragályi Béla egyh. m. gondnok, mint elnöktárs üdvözölte esperesünket a következő meleg hangú beszéddel:

Nagytiszteletű Esperes Úr! Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

Ünnepet óhajt ma ülni a felsőborsodi ref. egyházmegye. Ünnepelni kivánja egy negyedszázados évfordulóját azon bensőségteljes frigynek, amelyet az ünnepelttel — köztiszteletben és szeretetben részesülő esperesével — 25 év előtt kötött; bizalommal és jó

reménységgel ruházván reá közigazgatásának sok fáradtsággal és veszödséggel járó munkáját.

Hogy miképen felelt meg a bizalomnak az ünnepelt: azt bizonyítani nem lehet az én feladatom; hiszen tudja, ismeri azt az egyházmegye minden egyes tagja, hogy a nagytiszteletű úr az egyházmegyének 25 év előtt iránta megnyilvánúlt bizalma által reá ruházott munkakört a szeretet és méltányosság elvei és páratlan kötelességérzete által irányított egyházigazgató működésével minő mérvben töltötte be! És hogy az iránta akkor megnyilvánúlt bizalom azóta sem csökkent, sőt az idők folyamán még fokozódott: annak fényes tanúbizonyságául szolgál az azóta már két ízben megismételt egyházmegyei általános tisztújítás, amelyek újabb és újabb megválasztatása által tíz, illetőleg húsz éves esperesi működésének méltó elismerését kétségbevonhatatlanúl igazolják.

Amidőn én — mint egyházi közigazgatás terén igénytelen segítő társa — a nagytiszteletű úrnak ez alkalommal a magam részéről őszinte szívből eredő üdvözlő szerencse-kivánataimat nyilvánítom, egyben felkérem egyházmegyénk lelkészi főjegyzőjét, hogy az ünnepelt esperes úr bokros érdemeit méltatni és őt az egyházmegye nevében üdvözölni szíveskedjék.

Most Szentmártoni Dániel főjegyző állt az ünnepelt elé s az alábbi beszédben tolmácsolta az egyházmegye hálaját és nagyrabecsülését:

Nagytiszteletű Esperes Úr!

Úgy kivánta, úgy akarta egyházmegyénk közönsége s azt sugallta a lelkünk is, hogy a megszokott formáktól eltérően egy szerény, de bensőséges ünnepély előzze meg mai közgyűlésünket s e rövid templomi órán Isten imádása és dicsőítése mellett emberi erényekről is szóljunk, emberi érdemek előtt is meghajoljunk. Igen, a mai nap ünnepnapja a felsőborsodi ref. egyházmegyének! Azzá varázsolja mintegy az a mindannyiunk szívét meleg érzésekre hangoló s minket egy közös örömben egybeforrasztó jóleső tudat, hogy a mi szeretve tisztelt esperesünk ma érte meg esperesi működésének negyedszázados évfordulóját.

Nagytiszteletűséged, ki sohasem kereste és kedvelte a külső tömjénezést, csak a saját lelkében ünnepelve, csendben, zajtalanúl óhajtotta átélni ezt a napot. Erre vonatkozó komoly kívánságát méltóztatott is közölni velem, kérve, hogy „hagyjátok el a tervezett ünnepélyt, mert az én vágyam nem sziklára fészkel; megelégszik kis bokor tövével!“ Hát mi tisztelettel meghajoltunk mindenkor a Nagytiszteletűséged óhaja, kívánsága előtt, ez egyszer azonban méltóztassék elnézni nekünk, hogy engedetleneknek bizonyúltunk.

Az a 25 év, mit Nagytiszteletűséged egyházmegyénk kormányán eddigelé Isten jóvoltából eltöltött; az a céltudatos, komoly és nagyértékű munkásság, mit ez egyházmegye javára egy negyedszázadon át állandóan kifejtett s az a mondhatni atyáskodó jóindúlat, mellyel egyházainknak s bennök az egyeseknek sorsát felkarolni, ügyét támogatni méltóztatott: mind-mind elkötelez most bennünket arra, hogy a negyedszázados határkőnél — mint egy népes család tagjai — Nagytiszteletűséged köré seregeljünk s úgy is mint egyházi fejünknek, úgy is mint atyai jóbarátunknak méltó tisztességet tegyünk.

Igen! Ez a ritka szép alkalom elsőbben is arra indít minket, hogy elismeréssel adózzunk Nagytiszteletűségednek, mint a kötelesség teljesítésében s a munkaszeretetben igazi példaadónknak. Tudjuk mi azt nagyon jól, hogy minő nehéz feladat egy 56 egyházat számláló népes egyházmegye élén állani s azt a haladó kor követelményei szerint, de meg a törvény szellemében vezetni, kormányozni. Tudjuk, hogy nagy életbölcseség, sok türelem, szakadatlan munka s nem közönséges lelki és testi erő kivántatik egy ilyen állás hű betöltéséhez. De tudjuk és valljuk azt is, hogy Nagytiszteletűségedben mindezen kellékek harmónikusan megvoltak és megvannak ma is. Egyházmegyei gyűléseinket bevezető remek szép imái, tartalmas megnyitó-beszédei, nagy gonddal összeállított esperesi jelentései — mint jegyzőkönyveinkben megörökített szép dolgok a jövő embereivel is láttatni fogják, hogy egyházmegyénk élén, méltó munkatársa: a mi nagy érdemű világi elnökünk oldalán hosszú évtizedeken át igazi apostoli szellemben fáradozott s mondhatni korszakalkotá munkásságot fejtett ki Nagytiszteletűséged. Látni fogják a késő utódok is, hogy az idők folyamán hány üdvös eszme, mennyi szép gondolat pattant ki a Nagytiszteletűséged lelkéből s mint igyekezett azokat — sokszor kedvezőtlen körülmények között is — tettekké érlelni s egyházmegyénk, sőt egész egyetemes egyházunk javára értékesíteni. Látni fogják, hogy Nagytiszteletűséged lelke lángjának javarészét itt égette el az egyházmegye oltárán, miközben nemcsak a saját egyéni értékét növelte, de egyházmegyénk tekintélyét, jó hirnevét is öregbítette.

De nemcsak a hű munkást és fáradhatatlan esperest ünnepeljük mi ma, hanem köszöntjük Nagytiszteletűségedben a nemesen érző jó embert, az atyai barátot is, kit díszes állásában sem tett sohasem önteltté, önhitté az a gondolat, hogy ő primus inter pares, hanem aki a szeretet lelkével töltötte be tisztét közöttünk; aki a törvény rideg paragrafusait hivatalos ténykedéseiben, sőt ítélet-mondásában is oly szépen össze tudta egyeztetni a szív parancsszavával; aki sohasem a reá ruházott hatalom önkényével, hanem a nemes emberbaráti, sőt krisztusi szeretet jegyében tett igazságot közöttünk s aki — mint jó apa az ő gyermekeit — magához emelt s a keblére ölelt egyenegyen bennünket. Ezekért ünnepeljk mi ma Nagytiszteletűségedet.

Ámde azt tartja a közmondás, hogy minden szónoklatnál szebben beszélnek a tények! Hát mi erről sem feledkeztünk meg. Nekünk gondunk volt arra, hogy e szép alkalommal tettel is beigazoljuk azt az osztatlan tiszteletet és nagyrabecsülést, mellyel Nagytiszteletűséged iránt viseltetünk. Egyházmegyénk közönsége önkéntes adakozásból összegyűjtve 1700 koronás alapítványi tőkét ajánl fel általam Nagytiszteletűségednek a mai nap emlékére. Felajánlja azzal a tiszteletteljes kéréssel, méltóztassék azt hálánk szerény jeléül elfogadni, mint jótékony célt szolgáló s becses nevét viselő alapítványt kezeltetni s célját, rendeltetését bölcs belátása szerint meghatározni.

Most pedig egyházaink, lelkészi és tanítói karunk, világi férfiaink, szóval egyházmegyénk egész közönsége nevében mély tisztelettel és meleg szeretettel üdvözlöm Nagytiszteletűségedet s kérem a jó Istent, hogy szeretteinek javára, nekünk pedig dicsekedésünkre még nagyon sokáig éltesse!

E beszéd végeztével ugyancsak a lelkészi főjegyző felolvasta Bottlik József várm. főispán és dr. Görgey László h. alispán uraknak az esperesi jubileum alkalmából egyházmegyénkhez intézett s az ünnepelt ér-

demeinek nagy elismeréssel adózó üdvözlő átiratát. Mindkét helyről jött levél, mint szép figyelem s mint beszélő bizonysága annak a szép elismerésnek és általános tiszteletnek, mely szeretett esperesünk iránt a rajtunk kivül állómagasabb körökben is megnyilatkozik: jóleső örömet váltott ki mindannyiunk lelkéből.

A több izben lelkes éljenzésekkel kisért üdvözlő beszédek elhangzása után maga az ünnepelt szólott. A hatalmas férfiú, az érces hangú szónok most könnyekig meghatva, remegő ajakkal kezdte el beszédét, melynek minden szava szivből jött s szivhez szólott. Boldogan tett bizonyságot az egyházmegye iránti változhatatlan jóindulatáról, nagy szeretetéről, hálásan fogadta a nem remélt meleg óvációt, a nevéhez fűződő s majdan emlékét is megörökíteni kivánó szép áldozatkészséget s végül az istenes ember erős hitével s bizó reménykedésével elkötelezve magát a reá váró további teendők lelkiismeretes elvégzésére, egyházmegyénket Isten áldó kegyelmébe ajánlotta.

Az ünnepély befejeztével a városháza dísztermébe mentünk, hol megalakúlván a közgyűlés, Ragályi Béla e. m. gondnok tartott szép megnyitó beszédet, majd Vadászy Pál esperes olvasta fel gondosan összeállított esperesi jelentését. A gondnoki megnyitó s esperesi jelentés kapcsán — miket jegyzőkönyvünkben közzétenni határoztunk — a közel múltban elhunyt Lévay József nagy költőnknek, Bónis Bertalan vármegyei alispánnak, Tóth János nagybarczai nyugalmazott lelkésznek s Farkas Erzsébet szilvásváradi tanitónőnek emlékét jegyzőkönyvünkben örökítjük meg. Az ózdi lelkészi állásra Komjáthy Aladárt, a vadnai tanítóságra Gőőz Pált jó reménységgel beerősítettük. Nagy Ferenc damaki és Baczó Balázs kupai lelkészeknek közös megegyezésen alapuló s a törvényes formák betartásával történő helycseréje tudomásúl vétetett. Dr. Fáy Elemér és Szepessy Gyula földbirtokosok tiszteletbeli világi aljegyzőkké választatván, felesketésük után új állásukba beerősíttettek. Mindkettőt a legszebb reményekkel üdvözöltük. Dakó Lajos tanácsbíró lemondása — gyakori betegségére való tekintettel — elfogadtatott s ez állásra a szavazás november 1. határidővel elrendeltetett. Letárgyaltuk s elfogadtuk Elek József tanügyi bizottsági elnök gondosan összeállított jelentését. Az őszi egyházkerületi gyűlésre elnökségen kivűl Botos József, Elek József, Barna Gyula papi, Zsóry György, Bónis Aladár és dr. Orbán Barna világi tanácsbírák küldettek ki. A „Ref. Sajtóegyesület“ elnökségének felhivására kimondottuk, hogy nevezett egyesület alapító tagjai közé 100 kor. egyszersmindenkori díj befizetésével belépünk, továbbá, hogy ez egyesület erkölcsi és anyagi támogatását a kebelbeli egyházak, lelkészek és tanítók figyelmébe a legmelegebben ajánljuk. Elfogadtuk az abaúji egyházmegye azon szép indítványát, hogy a nyugalmazott lelkészek az egyházkerületi gyámintézetbe évi tagdíjat ne fizessenek. A sárospataki főiskola fejlesztésére hadikölcsönkötvényekben 500 korona egyszersmindenkori segélyt szavaztunk meg. Helytelenítjük a dunántúli egyházkerület azon indítványát, hogy az esperesi *egyházlátogatás* ezentúl csak 5—10 évenkint gyakoroltassék. Szerintünk sokkalta nagyobb szükség van erre ma, mint volt valaha s kivánjuk is, hogy jövőben még mélyrehatóbban s több igazságérzettel gyakoroltassék a canonica visitáció. Egyházlátogatókúl kiküldettek: a szentpéteri járásba Barna Gyula, a vámosi járásba Elek József, a vadnai járásba Kazay Géza, a bánvölgyi járásba Molnár József tanácsbírák s az eddigi járásba Szentmártoni Dániel főjegyző. Közhirdetésre a meszes-abodi és rakacza-szendi szegény egyházak ajánltattak.

Bírósági ügy is volt 5 darab, (1 székper és 4 fizetésrendezési ügy.) Délután 3 óra felé járt az idő, mikor ezekkel is végezve s a komoly munkában meglehetősen kifáradva, közebédhez ültünk.

Sz. D.

Az alsózempléni ref. egyházmegye őszi közgyűlése.

Gyönyörű őszi napon, szept. 10-én tartottuk meg ez évi őszi közgyülésünket némileg megcsappant érdeklődés mellett Sárospatakon. A gyűlés alkotó tagjai közül elfoglaltságuk, vagy betegségük miatt sokan mentették ki elmaradásukat. Ezuttal az imateremben folytak le tanácskozásaink, melyeket esperesünk áhitatos imája vezetett be. Meczner Béla gondnok ifjui hévvel és lelkesedéssel nyitotta meg és vezette a a tanácskozást, mely fele részben a skontró ügyek elintézésére irányult. Karászy Benőnek papi aljegyzővé történt megválasztatását a közgyűlés örömmel vette tudomásul, őt a hivatali eskü letétele után állásába beerősitette s egész lélekkel csatlakozott a gyűlést vezető gondnok által megkapó formában kinyilatkoztatott ama reménységéhez, hogy az egyházmegye választása szerencsés és nyereséges volt, amint azt a hivatalát elfoglalt papi aljegyző első szereplésével is kézzelfoghatóan igazolta.

Hasonlóan a legteljesebb örömmel vette tudomásul egyházmegyénk Hézser Emil lelkészi tanácsbirónak a „harangod-hegyaljai“-kör elnökévé történt megválasztását, mert abban zálogát látja a lelkészi kör szellemi élete felpezsdülésének. Örömmel üdvözölte Gagyi Károly olaszliszkai tanitót, egyh.-megyei és kerületi képviselőt, az egyházépités hűséges munkását, kiváló eredményű, igazán áldásos tanitói működésének 40 éves fordulója alkalmából s kivánta további munkálkodására Isten áldását. Nagy Károly erdélyi püspöknek a megválasztatása alkalmából kifejezett tisztességtételünkre küldött köszönő leirata tisztelettel vétetett tudomásúl. Horváth Gyula Bodrogolaszibа, Sümegi Lajos Semjénbe, Szilágyi András Bodroghalászra, Mártha Béla Erdőbényére, Magyar Pál Tiszakarádra, Géhl János Tarcalra, Papp Ilona Láczára tanitókul, illetőleg tanitónőül beerősittettek. Egyházkerületi képviselőkül kiküldettek lelkészi részről: Hézser Emil, Horváth János és Keresztury József papi tanácsbirák, mint rendes tagok, Bartha József papi tanácsbiró, mint póttag; világi részről: id. Miklós Béla, Dr. Kovács Gábor és Lábos Béla világi tanácsbirák, mint rendes tagok; Dr. Kiss Sándor világi tanácsbiró, mint póttag. Felkéri egyházmegyénk a főiskola igazgató-tanácsát, hogy a collégium régi épületében levő, mintegy 3 évtizeddel ezelőtt tanulók benlakásának céljára használt szobákat eredeti rendeltetési céljára visszaadni kegyeskedjék, hogy az egyházkerület lelkészeinek és tanitóinak tanuló gyermekei azokban elhelyezést nyerjenek s e lakások nyujtotta némi kedvezmény által a nehéz helyzetben levő egyházi tisztviselők gyermekeinek neveltetési költségei valamelyest enyhittessenek. Ugyancsak a főiskolai ig.-tanácshoz szól egyházmegyénk ama másik kérelme, mely a tanulói szállások

tanári ellenőrzését kéri foganatba vétetni a tanulók erkölcsi magaviselete, kötelességteljesitéte és a tanulói lakószobák tisztasága és fűtése szempontjából.*Kétségtelen, hogy az állandó ellenőrzés a helyettesitések által különben is jelentékenyen igénybevett tanári kar vállaira ujabb terhet rak, de ugy a főiskola jó hirneve. mint a tanulók magasabb érdeke megkivánja, hogy az internátusi elhelyezés megoldásának várvavárt idejéig ez a kérdés ily kisegitő intézkedés által közmegnyugvásra rendeztessék.. Az egyhuzamban való tanitás mellett a tanulók a nappali időben ugyszólván egy félnapra kikerülnek a tanár ellenörző, atyai tekintete alól, ezt a nagy hézagot ki kell tölteni a tanulóra nézve azzal a bizonyos tudattal, hogy mindig számolnia kell tanárainak, vagy osztálytanárának látogatására, hogy ez a tudat állandóan ott lebegjen még a gyöngék felett is és a kötelességteljesitésben ez hathatós ösztönük legyen, hogy vigyázásban és munkában találja őket az otthonukat megtisztelő nevelőjük, szüle-helyettesük. Ezért is tartotta volna elsőrendű szükségletnek egyházmegyénk a főisk. egyik birtokának házi kezelésbe való vételét, hogy az az ifjusági ellátás mellett a tanári kar gondtalan megélhetését is biztositsa, hogy idővel a házi kezelés szerényebb kezdeményezése oly intézménnyé nőjje ki magát, amely a tanári családok természetbeni ellátását is minden téren biztositsa s ez által a tanári kart a beszerzési gondok ez idő szerint pedig a meddő és eredménytelen hajszák alól mentesitse, hogy a nemzeti müvelődés ez eminenter alapvető tényezői egész lélekkel hivatásuknak élhessenek s e hivatásuktól az életért való viaskodások által el ne vonassanak.

Az abauji egyházmegyének a nyug. lelkészek e.-ker. gyámtári tagsági dija tárgyában az egyházkerület által egyházmegyénkhez is letett inditványát egész terjedelmében magunkévá tettük, mert a természetbeni lakás élvezetétől elesett lelkészi családot még e csekélyebb évi dij fizetése alól is feloldani méltányosnak látjuk. *Az egyházlátogatást évről-évre gyakorolt formájában fentartandónak itéljük,* mert még a felületesen végzett egyházlátogatás is félszeme volt az egyházi ellenőrzésre hivatott hatóságnak. Ép és kétszeművé kell tenni az egyházlátogatást és időileg is kivánatosabb foglalkozássá. Egyházmegyénk mindenekben osztja Péter Mihálynak e lapokban e tárgyban megjelent alapos és jól megindokolt fejtegetéseit s azok tárgyilagos eszmemenetét követve teszi meg némi pótlással felterjesztéseit.

A „Református Katonák Lapjának" fentartását oly módon kivánjuk szolgálni, hogy megelőző vasárnapi hangulatkeltés után alkalmi perselyes gyűjtést fogunk tartani egyházainkban. Egyházmegyei levéltárunk rendezésének munkájáról vettünk örvendetes jelentést. Szakavatott és becsvágygyal felövezett levéltárosunk, dr. Gulyás József, a kedvezőtlen előfeltételek mellett is a nyári szünidőben a rendezés terén oly szép haladást tett, hogy azzal egyetemleges hálára kötelezte el egyházmegyénket, amelyet a köszönet és igaz elismerés meleg szavaival nem is késett a közgyűlés kifejezésre juttatni. Közhirdetésre leendő felvételre a makkoshotykai és bodrogkereszturi egyházakat ajánljuk.

Gortvay Aladár világi tanácsbiró azon bejelentését, hogy az öt évvel ezelőtt tett s évenként 200 koronás részletekben befizetett, az egyházmegyei lelkészek és tanitók tanuló gyermekeinek segélyezésére szolgáló 1000 K-ás alapitványát — anyagi állásának emelkedéséhez mérten — egy év alatt megkétszerezni annak megtörténtével pedig fokozatosan növelni kivánja, a leghálásabb köszönettel és osztatlan elismeréssel fogadta egykázmegyénk. Mily megragadó alkalmazása ez a tény annak az igazságnak, hogy akinek többje van, több kivántatik attól. A saját helyzetét a köz javára igy megitélő és gyümölcsöztető tanácsbirón nyugodjék meg az Isten áldó kegyelme, hogy földiekben való gyarapodásának a mértéke szolgálhasson időről-időre a saját lelkületének és a közjónak emelkedésére! A szomotori parochia lakályossá tételének régóta vajudó ügye is dűlőre jut, összefogtak az ifju lelkész és megértő gyülekezete s okossággal, bölcseséggel és áldozatkészséggel megvalósitják e nehéz időkben azt, amire a békés, jobb időkben nem tartotta magát képesnek a gyülekezet. A berzéki egyház hasonló törekvését kivánta egyházmegyénk előmozditani, midőn meleg ajánlással terjesztette fel pártolás czéljából a főt. egyházkerületre azon kérelmét, hogy a templomrenoválás czéljára kiutalt tőkesegélyét a lelkészlak rendbehozására, mint mindeneket megelőző szükségletre fordithassa. Egyházlátogatókúl kiküldettek a tályai járásba: Miskolczy Endre, Karászy Benő; a megyaszóiba: Bartha József, Rozgonyi Sándor; a sárospatakiba: Keresztury József, Janka Péter; a cigándiba: Pálóczy József, Móricz István; a bodrogszentesibe: Máthé Gyula, Csorba Ferencz.

Az egyházlátogatási körök új beosztása iránti javaslattétel céljából egy bizottság küldetett ki azzal az utasitással, hogy a tanácsbirák számához képest előirányozza és csoportositsa a látogatási köröket, hogy a körök terjedelmének szükitésével annál mélyrehatóbb munka biztositassék.

Csekélyebb jelentőségü, inkább a belkormányzatot érdeklő több ügy nyert ezeken kivül elintézést, vagy tétetett a későbbi elintézés sorlapjára. A bíróság hét ügyben tartott tárgyalást és hozott nagyobbára dijlevélbeli javadalmi ügyekben itéletet ezen a nem épen kivánatos úton juttatván hozzá egyes belhivatalnokokat gyülekezeteik által megtagadott, törvényes követeléseikhez. A közgyülést derékon metsző bírósági ülések után kegyeletes érzésünket és fájó emlékezetünket vittük el néhai, felejthetetlen lelkésztársunk, ifj. Bálint Dezső korai sirjához, mely fölé a veszteség fájdalmas érzéseiben élő család diszes márványkövet állittatott. Verőfényes őszi nap tűzött a zöld lombbal futtatott emlékkőre, gondolatunk pedig kereste ott alant a porló ifjut, a lelkes lelkipásztort, a nyájasságában megnyerő barátot, mignem a szárnyaló ének (90. zs.) és a Miskolczy Endre szivünkhöz simuló, hangulatot mélyitő, szépségben és melegségben egyaránt gazdag beszéde odaemelte lelkünket, ahol van az igazi ifj. Bálint Dezső, az Isten szerető keblére. Jóleső és megkönyebbitő volt ez a tisztességtétel mindnyájunkra nézve, hogy igy testületileg fonódhattak össze lelkeink a mi munkás papi jegyzőnk felőli kegyeletes emlékezésekben. Azzal jöttünk el a felavatott sirkőtől, azzal száll most is oda gondolatunk, hogy a boldog feltámadás reménye alatt legyen ott a Krisztusban testvérünknek édes siri álma!

Janka Károly
emei. p. főjegyző.

* Megjegyezzük, hogy a tanári ellenőrzés eddig is foganatosittatott. *Szerk.*

A gömöri egyházmegye közgyűlése.

A gömöri egyházmegye szept. hó 10-én tartotta Bánrévén őszi rendes közgyűlését *Búzi Márton* esperes és *Lukács Géza* em. gondnok elnöklete alatt. A közgyűlés túl népesnek nem volt minősíthető. A nehéz közlekedési-, meg a minden irányban megnehezedett életviszonyok többeket tartottak távol. A közgyűlés esperes buzgó s alkalmi vonatkozású imádságával vette kezdetét. Napirend előtt esperes nagy elismeréssel emlékezett meg egyházmegyénk érdemes tanítótestületének két kiváló tagjáról; *Becske Bálint* jánosii, *Csizy Béla* pelsőczi tanítókról, abból az alkalomból, hogy előbbi 41 évet s utóbbi 40 évet töltött be a folyó évben befejezett iskolai évben, egyházmegyénk kebelében az elemi népiskolai tanítói pályán. Varga Antal tanácsbíró pedig *Katona Károly* zádorházai tanítóra hívta fel egyházmegyénk figyelmét, ki 50 éve működik a néptanítói pályán. Közgyűlésünk ünnepélyes érzelmek között hallgatta a megemlékezéseket s a maga részéről is a legteljesebb keszséggel és örömmel hajtotta meg elismerése zászlóját az ünneplésre valóban méltó tanügyi férfiak előtt, kik közül *Becske Bálint* és *Csizy Béla* egyházmegyénk határán túl is biztosítottak ismert és tisztelt nevet a maguk számára. Érdemeiket jegyzőkönyvünkben örökítettük meg.

Egyházmegyénk abban az irányban, hogy a lelkészi kongrua és korpótlék mint állami illetmények a kir. adóhivatalok útján fizettessenek ki az illetékes lelkészeknek, indítványt fogadott el s felterjesztést intéz az egyházkerületre, tekintettel arra a körülményre, hogy a lelkészek hova-tovább, mindig nagyobb-nagyobb késedelemmel jutnak illetményeikhez, mig ellenben az ág. h. ev. lelkészek, kik már is a kir. adóhivataltól kapják ez illetményeiket, idejében jutnak ahoz. Megkészitette a közgyűlés az egyházlátogatás reformjára vonatkozó véleményes javaslatát. Az egyházlátogatás mai formáját és módját nem tartja fentartandónak. Javaslatában a reform irányát is megjelölte. Egyszersmind elhatározta, hogy az egyházlátogatást a háború tartamára — tekintettel a nagyon nehéz fuvar és élelmezési viszonyokra — beszünteti. Kéri erre vonatkozó határozatának az egyházkerület által leendő jóváhagyását.

Kiemelkedő tárgya volt közgyűlésünknek a *tanügyi bizottsági elnök* jelentése és a tanügyi bizottság előterjesztései. Az elnöki jelentés kiemeli, hogy a szünni nem akaró háború következtében nagyon sok bajjal, akadályokkal kellett küzdeni iskolafentartó egyházainknak az elmúlt iskolai esztendőben. Sok volt a *helyettesítő* tanerő, amely körülmény egymaga is magyarázat ahoz, hogy a tanítás eredménye az ily helyeken sok kivánni valót hagyott maga után. — Örvendetes tényként jelzem, hogy e közgyűlésünknek is jó és kedves alkalma volt több alapító levelet jóváhagyni.

A közgyülési tárgyak legnagyobb részét az egyes egyházközségek ügyes-bajos dolga szolgáltatta. Ezek azonban nem érdeklik a nagyobb nyilvánosságot.

Volt egy lelkészválasztás (kálosai, megválasztatott: Varga Lajos budapesti s. lelkész) s több tanítóválasztás megerősítésére is jó alkalma a közgyűlésnek. Egyházkerületi képviselőkül kiküldettek: Ruszkay Gyula, Pósa Lajos, Réz László, Süteő István, Diószeghy Dezső, dr. Kathona László rendes tagokúl, Ábloncz Pál, Lukács Béla póttagokúl. Volt két bírósági ügyben is tárgyalás. Az összes ügyek d. u. 2 óra tájban elintézést nyertek.

z. é.

Lelkészértekezleti és egyházmegyei gyűlés Alsóborsodban.

Ezelőtt egymástól távolabb eső időben szoktuk e 2 gyűlést tartani. Most azonban az elnökség nagyon praktikusan ugy vélekedvén, hogy a mai útazási mizériák között okos dolog lenne egyszerre tartani meg mindkét gyűlést, f. hó 10-ike delutánjára tűzte ki a lelkészértekezleti, másnapra az egyházmegyei közgyűlést. Valánk is szép számmal, különösen az utóbbi gyűlésen.

A lelkészértekezleten Tóth Béla esperes, eddigi alelnök elnökölt, tartalmas megnyitó beszédben mutatva rá a fokozottabb őrállás szükségességére, a gyakorlati tapasztalt ember helyes érzékével világitva meg, hogy az egyházat is veszélyeztető szélsőséges bolsevikizmus ellenében 2 hatalmas, minden veszedelmen győzedelmeskedni tudó fegyver van a mi kezünkben. Az egyik az ige, melyet hirdessünk mind alkalmas, mind alkalmatlannak látszó időben; a másik, hogy a lelkész olykor szálljon le a kathedra magas légköréből s széjjeljárván, igyekezzék magát hasznossá, sőt nélkülözhetetlenné tenni a gyakorlati életben is a gyülekezet minél több tagjára nézve, amely nemes munkára mindig van bőven alkalom, most pedig kinálva kinálkozik.

Az elnöki megnyitó után Pósa Péter lelkésztársunk tartott felolvasást a párbérváltság ügyéről, melynek nyomán széleskörű vita indúlt meg, jeléül annak, hogy a kérdés az érdeklődés központjában áll, meg annak is, hogy a magunk kárán megtanultuk immár, miként kellene ez ügyet helyesen kezelni. Végeredményében elfogadta az értekezlet az előadó több pontból álló javaslatát, melyek közül a legfontosabb az, hogy a fokozatos egyházi hatóságok útján kerestessék meg a törvényhozó zsinat, hogy amenynyiben az ő határozott rendelkezésére történtek meg a díjlevél-változtatások: valamelyes formában ugyanez a testület próbálja meg ezt visszacsinálni, vagyis a régi díjlevelek értékét visszaállítani már vagy az egyházak terhére, vagy magasabb államsegély kieszközlésével. — Pályakérdésekül kitüzettek: 1. A lelkesz teendői a fogságból visszatért katonákkal szemben. 2. Egyházi beszéd a békekötésre. — Következett a tisztújítás, melynek során elnökké Tóth Béla esperes, alelnökké Pósa Péter cserépfalusi, jegyzővé Kiss Albert ároktői lelkészek választattak meg.

Az indítványok során Román Ernő az egyházlátogatás megváltoztatásáról terjesztett be megokolt indítványt, amelyet a szélesebbkörü eszmecsere szempontjából szerkesztő úr engedélyével indítványozó külön cikk keretében óhajt e helyen ismertetni. (Szívesen vesszük. Szerk.) Itt csak annyit, hogy az indítvány egyértelemmel elfogadtatott. — Elnöklő esperes indítványára ugyancsak egyakaratta! elhatároztuk, hogy az egyhazmegyében elhunyt lelkésztársaink nevének és emlékének megörökítésére minden adandó alkalommal az egyházmegyebeli lelkészek közadakozásából az illető egyháznál az elhunyt lelkész nevére alapítványt teszünk, minden lelkésznek erkölcsi

kötelességévé téve, hogy e nemes célra minden adandó alkalommal tehetsége szerint, de legalább 5 koronát áldozzon. — Végül arra hivta fel az elnök az értekezlet tagjait, hogy miként már pár év óta szokásban van nálunk, a kebelbeli özvegy-papnék és árvák segélyezésére kiki adakozzék anyagi erejéhez mérten. A jelenlevők azonnal összeadták adományaikat, a távollevők pedig körlevélben szólíttatnak fel e testvéri kötelesség gyakorlására, hiszen „ma nekem, holnap neked."

Az egyházmegyei közgyűlés másnap, 11-én d. e. 9 órakor kezdődött a vármegyeház tanácstermében esperes és br. Vay Elemér gondnok kettős elnöklete alatt. Esperes buzgó imádkozása s a megalakulási formaságok után az egyházmegye új hivatalosai tették le az előírt esküt, u. m. Román Ernő lelkészi főjegyző, Kiss Albert lelkészi aljegyző és Makláry Dezső vil. aljegyző. A mily bizodalmas szeretettel hivta el őket az egyházmegye állásaikra: époly nemes buzgósággal igérték el magokat az új tisztviselők a közügyek szolgálatára.

Az esperesi jelentéssel kapcsolatban dr. Nagy Ferenc államtitkár tanácsbiránk kivonatosan a napilapok által is közölt gazdag tartalmú beszédben hívta fel az egyházmegye lelkészeit, tanítóit, minden rendű és rangú tagjait, egy magyar és protestáns, de azért a felekezeti türelmetlenségen felülemelkedő, a haladás jegyében induló és élő sajtó támogatására; kér és serkent továbbá a háború nyomorúltjaival, a rokkantak, özvegyek és árvák ügyeivel való minél intensivebb foglalkozásra, hogy az állam ez irányú működése kiegészittessék és tökéletesittessék az egyház által. — Egyházmegyei közgyűlés különben is tárgysorozatába tűzvén ki a Ref. Sajtóegyesület felhívását, készséggel csatlakozik a dr. Nagy Ferenc által mondottakhoz s egyfelől mint testület alapitótagúl belép a Ref. Sajtóegyesület tagjai közé, másfelől bizalommal fordúl a kebelbeli egyházakhoz, azok vezetőihez s minden rendű, rangú tagjaihoz, hogy nevezett egyesületet céljai megvalósításában anyagi erejük szerint támogatni s e nemes akció minél szélesebb körben való terjedését minden lehető módon előmozditani igyekezzenek, a lelkészek pedig az egyházakban végbement ez irányú munkálkodás eredményéről esperesnek jelentést tenni kötelesek.

Ugyancsak az esperesi jelentéssel kapcsolatban jegyzőkönyvünkben megörökitettük néhai Bónis Bertalan, Borsod-vármegye volt alispánja s nekünk szeretett tanácsbiránk emlékét, akiben világnézetét, gondolkozását, tetteit, jellemét illetőleg az ősi nemes puritán régi jó táblabirák ma már — fájdalom — egyre ritkúló képmását ismertük, becsültük, aki erőihez s a rábizottakhoz képest akart is, tudott is nemesen élni szive szeretteinek, vármegyéjének, hazájának, egyházának s a köznek javára. Az igaz embernek emlékezete legyen áldott!

Részvéttel parentáltuk el tanügyünknek egyik érdemes munkását, Kis József mezőcsáti tanítót, ki a román fronton a haza védelmében kapott sebesülése következtében halt el. Valamint megilletődéssel vettünk tudomást ama nagy veszteségről is, mely egyházmegyénk lelkészi karának büszkeségét, Halászy Józsefet, kiváló képességű s legszebb reményekkel biztató 28 éves Gyula fiának elvesztésével érte s szivünk szerint való kötelességünknek tartottuk kifejezésre juttatni, hogy „mi neked fáj, nekünk is fáj."

Az egyházmegyei közebéd céljára szolgáló 600 koronából 200 kor.-t a sárospataki főiskolára, 200 kor.-t a lelkészözvegyek segélyezésére juttatunk, 200 kor.-t pedig egyházmegyei segélyalapunkhoz csatolunk.

Tárgyaltuk a tanügyi bizottság jelentését s annak propositióit határozati erőre emeltük. A lelkészértekezlet felterjesztéseit egyházmegye magáévá tette s annak a párbérváltságra és az egyházlátogatás miként való megváltoztatására vonatkozó részét az egyházkerületre felterjeszti. A Sólyom Lajos lemondásával megüresedett egyik számvevőszéki előadói állásra Kiss Albert választatott meg.

Egyházkerületi gyűlésre képviselőkül az elnökség mellett kiküldettek: Gaál Ferenc, Pósa Péter tanácsbirák s Román Ernő főjegyző rendes, Farkas István póttagúl lelkészi részről; dr. Rácz György, Lossonczy István tanácsbirák, Puky László főjegyző rendes, Makláry Dezső póttagúl világi részről.

Birósági ügy csak egy volt, a már megszokottá vált párbérváltság ügy, mely a belhivatalnokoknak szolgáltatott igazságot.

r. e.

A felsőzempléni egyházmegye őszi közgyűlése.

Ötödször váltak a falevelek hervadóra, mióta a háboru sötét gond- és vérfellege üli meg a lelkeket s nehezedik reá bénitó, emésztő kilátástalansággal minden munkánkra. Ez a felleg borongott a mi szept. 13-iki őszi tanácskozásunk, épitésre vágyó eszmecserénk, tervezgetéseink felett is. A gyűlésről, különösen a világi rendből sokan hiányoztak. Gondnokunkat fürdői üdülése, Dókus Gyulát a főiskolai év megnyitó, Nemes Lajost és Nemes Sándort a mindnyájunkat megdöbbentő gyász tartotta vissza. Esperes ur mellett a társelnöki széket Bernáth Aladár, majd Bajusz Andor foglalták el.

A gyülést megnyitó istentiszteleten Jármy Béla legenyei lelkésztárs imádsága emelte lelkünket Istenhez, hová e nehéz idők marcangoló kétségei között ugy óhajt szállani. A gyűlés megalakulása és megnyitása után Péter Mihály főjegyző jelentést tett a papi aljegyzői állásra beadott szavazatokról, melyeknek többsége Enyedy Andor sátoraljaujhelyi lelkészre esett. Megválasztott aljegyző az esküt letette s helyét a tanácsban az elnökök meleg és biztató üdvözlő szavaira elfoglalta.

A közgyűlésnek legkiemelkedőbb pontja volt az egyházlátogatóság korszerű rendezése. Egyhangulag határozati erőre emelkedett Péter Mihály főjegyzőnek e lap hasabjain közzétett hozzászólása értelmében előterjesztett javaslata, mely szerint: 1. Az egyházmegyei közgyűlés nem helyesli a dunántuli kerület inditványát, hanem ragaszkodik az egyházlátogatás eddigi formájához, mely szerint ez minden egyházban évről évre megtartandó, mindössze az E. T. I. t.-cz. 168. §-át kivánja módositani, hogy „köteles az Esperes évenként egy maga mellé vett lelkésszel, lehetőleg lelkészi vagy világi tanácsbiróval egyházmegyéjének legalább egy körét minden évben meglátogatni. A többi körök meglátogatásával maga helyett lelkészi tanácsbirót, vagy lelkészt is megbizhat." 2. Ugyan-

ezen t.-cz. még a következőkkel volna pótolandó: „Az egyházlátogatóság minden egyes egyházközségben Istentisztelettartással köteles működését megkezdeni, akár vasárnap, akár hétköznap jelennek is ott meg, sőt a küldöttség egyik tagja lehetőleg alkalmi tanitást is intézzen a gyülekezethez.“ S az egyházkerület felkéretik arra, hogy ezt az intézkedést, melyet különben az 1909. őszi ker. gyűlés 14. sz. határozatában is elrendelt, e módositás törvényerőre emelkedéseig is hajtassa végre az esperesek által. 3. Kivánatosnak tartja az E. T. ben elrendelni, hogy minden egyházmegyében egyházlátogatók bizottsága alakittassék. Kifejezésre jutott e javaslat egyhangú elfogadásában a gyűléstagoknak az az egyértelmű felfogása, hogy a mostani válságos időknek az egyházak életére és munkásságára vonatkozó kérlelhetetlen kivánalmai nem 5 évi időközre szoritott laza felügyeletet, hanem a réginél is szigorubb ellenőrzést, éberebb és állandóbb irányitást tesznek szükségessé. Megnyilvánult e pont tárgyalásánál az az óhaj is, vajha a már évtizedek óta sajnosan nélkülözött püspöki látogatások áldásaiban is részesülhetnének az egyházközségek.

A Ref. Sajtóegyesületbe alapitó tagként lép be az egyházmegye s annak pártolását és terjesztését, mint valóságos létkérdést minden tagjának szent kötelességévé teszi. Ugyancsak pártfogásába veszi a Ref. katonák lapját is. Hozzájárult az egyházművészeti bizottság létesitésének életrevaló eszméjéhez s a nyug. lelkészek ker. gyám- és tagdijára vonatkozó abauji inditványhoz. A skontró ügyek között lehangoló a kisazari egyház haldoklása, lelkészt még mindig a katonai szolgálat tartja távol beteg egyháza gondozásától. Szomoru és elkeseritő a garanyi egyház helyzete, ahol már 5 éve nem tudnak a hadbavonult tanitó helyére helyettest kapni. Felesküdtek Ugray Elza magyarizsépi és Nyiri Ida nagybárii tanitónők. Egyházkerületi gyűlésre kiküldettek: Szeghő Benjámin, Tudja Mihály, Bernáth Aladár, Bajusz Andor, Bernáth Béla, Enyedy Andor mint rendes, Virág József és Nemes Lajos póttagok.

Tárgyalta a bíróság a Dusza János pelsőczi lelkész fegyelmi ügyét s őt az ellene aljas módon, névtelen levélben emelt sulyos vádak alól felmentette. Erdős Endre csarnahói tanitónak odaitélte a tanitói földek természetbeni használatát.

Enyedy Andor.

Az ungi ref. egyházmegye őszi közgyűlése.

Az ég mosolyog, verőfényben fürdik a vidék, a város utcáin, piacain vásári zsivaj: szinte meg se látni, hogy az ötödik háborús esztendő véres és piszkos útjaira is átsiklott az életünk. Életerős, domború mellkassal megáldott „civil“ zsidó férfiú negyven darab ezer koronást számlál a markába az utca egyik oldalán egy hasonló szituációjú hitsorsosának — ki tudja miért? — az utca másik oldalán meg féllábú, sápadt, gyűrött ,ubbonyú, vitézségi érmes emberroncs vánszorog kettős mankóján — ki tudja hová? — . . . Mégis csak háború van hát! Ha a szivünk nem dobogná azt szorongó érzések között, ha félretaposott sarkú, foltos cipőnk — az ünneplő! — nem kopogná, ha kifényesedett, utolsó „szalon“ ruhánk nem hirdetné is, ha az iszonyatos árú uzsora ránk nem ásitana is telhetetlen gyomrával, *ez a kép* kitörölhetetlenül és elpusztíthatatianúl a lelkünkbe égetné, hogy még mindig háború van, véres és szennyes, gonosz és piszkos hullámokat vető háború . . .

Ez a hangúlat uralkodott a gyűlés tagjain, ennek a rettenetes állapotnak megszüntetéséért esedezett szívünket felemelő imádságában a gyűlést megnyitó *Szücs István* esperes, sőt ennek a fojtogató drágaságnak tulajdonitható, hogy most sem lehettünk együtt teljes számmal s a máskor az egymást ritkán látókat összemelegítő közebéd is, már harmadszor elmaradt.

A gyülést szeptember 18-án tartottuk Ungváron, az áll. polgári leányiskolában.

Hivatalába beerősitettük Ladányi Mihály mokcsakerészi lelkészt és Árvay Andor botfalvai előkönyörgő tanitót.

Világi aljegyzővé egyhangú választással *Kovássy Elemér* perecsenyi főszolgabirót hivta el a presbitériumok bizalma. Az új jegyző ez alkalomból 100 koronát adományozott a ruhainség enyhitésére. Az irói tehetséggel megáldott férfiút örömmel eskettük fel az egyházmegye szolgálatára. Tanitóképviselővé Csighy Ferenc eszenyi tanitó választatott meg.

A gyűlés legfontosabb s a jövő szempontjából legjelentősebb pontja a Horváth Mária és Simon segélyalap segélyosztási szabályzatának megalkotása volt. Már a tavaszi gyűlés elé odakerült ez a nagyfontosságú kérdés, amikor is egy bizottságot küldött ki a közgyűlés tervezet készitésére. A bizottság munkálata alapján az egyházmegyei gyűlés most közmegnyugvásra meg is alkotta a Szabályzatot, melynek értelmében a *kamatok 20%-a tőkésitendő*. a segélyosztásra jutó összeg pedig *szigorúan megszabott feltételek mellett adható csak ki* az arra illetékesnek itélt folyamodóknak. Az egyházak közül a templomot, iskolát, paplakot épitettetők, nagyobb mérvű javittatást végzők folyamodhatnak segélyért, a lelkészek és tanitók közül pedig azok, akiket sulyosabb természetű betegség, elemi csapás, vagy taníttatás késztet a segély igénybevételére. A Szabályzat szerint segélyosztó bizottságot is választottunk, melynek hivatalból tagjai: az elnökség és a pénztárnok, választott tagjai pedig: Minay István, Szilágyi Sándor, Nagy Sándor, Bóczér István; póttag: Pataki Pál és Szabó Zoltán. Hogy mit jelent a 20%-os évenkénti tőkésités, azt egy-két évtized múlva már jótékonyan érezni fogja az ungi egyházmegye!

Isáák Imre.

(Vége köv.)

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Gyászhirek.** *Szinyei Béla* ny. m. á. v. segédtitkár, Szinyei Gerzson főiskolai nyug. tanár fia, hosszú kinos szenvedés után f. hó 15-én, életének 41-ik évében elhunyt. Szülei, testvérei, özvegye, kis fia és kiterjedt rokonság gyászolják korai kidőltét. Legyen áldott emlékezete! — *Novák György* II. jh. akadémiánk egyik buzgó törekvésű növendéke f. hó 18-án Diósgyőrben elhunyt.

— **A katona joghallgatók** részére a sárospataki jogakadémián október első napjaiban lesznek a beiratások. Azok tehát, a kik 12 heti tanulmányi szabadságot kaptak, ezen időben beiratkozhatnak.

— **Választások.** Borsodvármegyének szept. 17-én tartott közgyűlése egyhangulag *Zsóry Györgg* ózdi főszolgabírót, a felsőborsodi egyházmegye tanácsbíráját választotta alispánná. Főiskolánk volt tanítványát s jogászegyleti elnökét e kitüntetés alkalmából meleg szeretettel üdvözöljük. — A dunántúli egyh. kerület közgyűlése szept. 24-én *Pap Zoltánt*, a sárospataki főgimnázium klasszika-filologiai tanárát a pápai főgimnázium rendes tanárává választotta; a megválasztott 4 év óta katonai szolgálatot teljesít. — A tornyosnémeti gyülekezet *ifj. Kiss Lajos* s.-lelkészt, aki az olasz fronton teljesít tábori lelkészi szolgálatot, meghivás útján lelkészévé választotta.

— **A felsőszabolcsi ref. egyházmegye** — az előre megállapított határidőnél korábban — folyó hó 26-án tartotta esperes-beiktatással egybekötött közgyűlését. A szép és emelkedett ünnepélyről, amelyen főiskolánkat dr. Rácz Lajos tanár képviselte, jövő számunkban részletes tudósítást közlünk.

— **Évnyitás a theol. akadémiákon.** *Pápán* folyó hó 8-án ment végbe az új tanév ünnepélyes megnyitása; a beiratkozott növendékek száma az I. évfolyamon —, a II. évfolyamon —, a III. évfolyamon 5 s a IV. évfolyamon 3. — *Kolozsvárt* folyó hó 15-én folyt le a theol. fakultás évnyitó ünnepélye; Nagy K. püspök imádkozott, Isten színe előtt véve mélyen megható búcsút, mint volt tanár, a fakultástól s atyai melegséggel könyörögve áldást utóda fejére. Dr. Makkai Sándor tanár székfoglaló beszédében a theol főiskola tudományos jellegével és feladataival foglalkozott; a beiratkozott theologusok száma 42, ebből katona 14, nőhallgató 2, rendkívüli hallgató (ev. tanárjelölt) 1; az I. évesek száma, a katonákkal együtt, 10. — A *budapesti theol. akadémián* folyó hó 19-én volt a tanév ünnepélyes megnyitása; az akadémiára összesen 49-en iratkoztak be: I. éves 16 (köztük 1 nőhallgató), II. éves 11 (köztük 2 nő), III. éves 6, s IV. éves 16.

— **A spanyol influenza** az ország tekintélyes részében nagy erővel dühöng és sok helyen a tanítások megszüntetésére, az iskolák bezárására kényszerítette a hatóságokat. Igy Debreczenben a szept. 17-én megnyilt ref. főgimnáziumot és felsőleányiskolát 26-án bezárták. Városunkban ez ideig még csak szórványosan lépett föl ez a betegség s az iskolai munkát nem veszélyezteti.

— **Nincs biblia.** *A Református Sajtó* 5-ik száma azt irja, hogy kifogyott a magyar biblia, sem katonáinknak nem tudunk a frontra küldeni, sem a tábori lelkészek nem tudnak a frontra magukkal vinni bibliát; csekélyszámu Ujtestamentumon kivül ez idő szerint nem kapható Istennek igéje Magyarországon. Magyar Biblia-társaság, jöjjön el a te országod!

— **A Keresztény Szociálizmus** cimü budapesti hetilap, szept. 22-iki számában, ismertetve lapunk aug. 10-iki számának vezércikkét, helyreigazítja azt az állításunkat, mintha a ker. socialisták „katholikus alapon" állanának. „Az újjászervezett ker. socialisták elméletben is, gyakorlatban is határozottan *interkonfesszionális alapon* állanak, abban a szellemben müködvén eddig is, amelyben oly sikeresen müködnek a Magyar Gazdaszövetség kitünően bevált intézményei." A lap célravezető megoldásnak az általános ker. alap elfogadását tartja úgy, miként az pl. a Hangya szövetkezeteiben van. Az országos mozgalom legyen egy szinezetü, a katholikusok aztán lépjenek be a Kath. Népszövetségbe, a reformátusok a Kálvin-Szövetségbe s érvényesitsék ezeknek révén sociális vallási követeléseiket, igényeiket, de a ker. specialista szervezeteket, mint legelső sorban is gazdasági szervezeteket ilyesmi ne zavarja, egységükben ne gyöngitse, egymástól meg ne különböztesse.

— **A bihari egyházmegye a házassági eskü ellen.** A bihari ref. egyházmegye szept. 20-án tartotta közgyűlését. A közgyülésen tárgyalták *Tarnóczi* Lajos bihari lelkésznek azt az inditványát, a melyet a lelkészegyesület utján terjesztett be, hogy a *házasságkötésnél mellőzzék az esküt* és csupán fogadalmat vegyenek a felektől. Az inditvány kifejti, hogy az esketés csupán a magyar reformátusoknál divik, külföldi egyházak nem ismerik és a törvény is csak a frigy egyházi áldását irja elő. Az inditványt *Kurovszky* királyi főügyész és mások pártoló felszólalása után elfogadták és az egyházkerület elé terjesztik. Ugyan mitől jó ez az ujitás? Vajjon nyerni fog e vele a házasságkötés erőben és szentségben valamit?

— **Az Erő,** a Magyar Evang. Diákszövetség ifjúsági lapja, kiválóan érdekes és változatos tartalmú lapszámmal indúlt meg második évi pályafutására, Deme Lászlónak, főiskolánk volt jeles növendékének felelős szerkesztése mellett. Mindenkinek, aki szivén viseli ifjúságunk jövőjét, egészséges és tiszta vallás-erkölcsi fejlődését, pártolnia kell e jól szerkesztett, csinosan illusztrált folyóiratot; ne legyen ref. tanuló, aki a lapot ne ismerné, abból okulást, helyes életelveket és nemes szórakozást ne merítene. A lapot már a Bethlen-nyomdában nyomják, előfizetési díja évi 6 K.

— **A Világ** szept. 26-iki számában kesereg a ker. felekezetek közös hitvédelmi és sociális munkára való összefogása fölött, s hogy ebbeli keserűségét és félelmét leplezze, egyfelől a debreceniek eltérő felfogásába veti reményét (tudva azt, hogy Debrecen ref. egyházi köreiben a szabadkőmivesség erős tényező) s bizik benne, hogy ők nem fognak a szövetségbe belemenni, másfelől ijesztgeti a protestánsokat, hogy e szövetség vesztüket, romlásukat fogja okozni. Ne fájjon a *Világ* feje miérettünk, eddig is megvoltunk, ezután is megleszünk az ő támogatása nélkül, bizza csak érdekeink védelmét önmagunkra. Sem biztatása, sem ijesztése nem hat reánk, mi a *Világ* cikkirójától (a kitől nem várhatjuk, hogy a ker. álláspontot érteni és méltányolni tudja) érintetlenül továbbra is a magunk utján fogunk haladni. Nekünk minden érdekünk a testvérfelekezetekkel való megértés keresését diktálja s ha az *Alkotmány* ünnepnapnak jelenti ki, „ha ezen a paritásos alapon, loyális bizalommal és minden fentartás nélküli fegyverbarátságban a protestánsok ker. sociális munkásságával találkozni tudunk", — ezt mi hasonló meleg érzéssel fogadjuk és viszonozzuk.

— **A papok lisztadagja.** Eddig a papok házi szükségletükre fejadag szerint gabonát, illetve lisztet kaptak, de ebből kellett fedezni az egyházi célra szükséges úrvacsorai kenyeret és ostyát. Hogy a papok háztartási szükséglete ne legyen kevesebb, a közélelmezési miniszter megengedte, hogy a fejadagon felül a helyi hatóságok által megállapított lisztmennyiség átaltassék ki egyházi célokra. Ez igen humánus intézkedés, mely különösen a református papságot érinti, amennyiben az úrvacsorai kenyeret sok helyen a pap szokta adni saját lisztjéből, ez azonban a jelen fejadagos időkben sem nem méltányos, sem nem kívánható.

Befejező kötet.

Megjelent a II. kötet

F. VARGA LAJOS:

„Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi istentiszteletekre“ című imakönyv. 320 oldal.

Ára fűzve K 8·—, kötve K 12·—.

Portóra 40 fillér kötetenként.

Az első kötet is kapható.

Ugyanolyan ár. 300 oldal.

A két kötetet egyszerre is küldhetjük.

Megrendelhető:

HOFFMANN ÉS KRONOVITZ

könyvkiadóhivatalában

Debrecen, Ferenc József-ut 49.

A „HANGYA“

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmívelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

MAGYAR PROTESTÁNS UNIO

Egyháztörténelmi tanúlmány.

Irta:

Dr. Patay Pál.

Ára K 5·50.

Uj Magyarország felé.

(A magyarság kiáltó belső veszedelmét és ellenségeit ismerteti a radikális nemzetköziség ellen.)

Irta: **Dr. Dánér Béla.**

Ára K 4·40.

Kapható:

KÓKAI LAJOS-nál

BUDAPEST IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.

Irta **GÖDE LAJOS**

szekszárdi ref. lelkész.

Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet

alkalmi egyházi beszédek.

Irta **JÁNOSI ZOLTÁN.**

: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.

Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.

Irta **F. VARGA LAJOS.**

I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.

Kapható:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalában

DEBRECEN.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 40—41. szám. Sárospatak, 1918. október 6—13.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 80 Kor.
Fél „ ... 40 „
Negyed „ ... 20 „
Nyolcad „ ... 10 „

TARTALOM: *Rohoska József*: Dr. Tüdős István. — *Baltazár Dezső*: Egyházi beszéd Dr. Tüdős István felett. — *Lengyel István*: Síri beszéd. — *Zsoldos Benő*: A fiatalkorúak és az iskolakerülés. — *l. —f.*: Lelkészértekezlet Abaújban. — *Isaák Imre*: Az ungi egyházmegye őszi közgyülése. (Vége.) — Felterjesztés az ungvári hitoktatás és lelkigondozás tárgyában. — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

Dr. Tüdős István.

Egy hatalmas oszlop zuhant alá megdöbbentő hirtelenséggel s vele egy nemes és szép élet — reménység, bizakodás, munka, áldás, szeretet, boldogság omlott össze váratlanúl.

Dr. Tüdős István meghalt.

Még tegnap ott láttuk a magyar református egyház vezérférfiainak díszes sorában, mint hű őrállót, aki vérző atyai szívének friss sebével is odaállott a helyére s elnyomva lelkében az ember mélységes fájdalmát, ingadozás nélkül követte az ő Urát, — követte a kötelesség hivó szózatát. És ma már nincs többé! Egy rettenetes tragédiában ragadta el tőlünk a könyörtelen halál, méltó bánatára egyháznak, hazának.

De az egyházi és közélet e nagy veszteségének fájó tudatában sem birunk parancsolni remegő szivünknek, mely teljes rokonérzésével, mély részvétével, aggódó figyelmével, minden mást megelőzve vonz bennünket egyenesen oda, a kegyetlen sors által megtépett családi fészekhez, a hű nő és édes anya és a három árva összetört lelkéhez.

A család szemefénye, a nemes lelkű jó leány és testvér után, nehány napra az imádásig szeretett jó családapa, az övéinek ereje és gyámola!.. Hatalmas Isten! Ne sujtold őket feljebb, mint elelszenvedhetnék!

Az ő bánatuk a mi bánatunk!

A tiszáninneni ref. egyházkerület és a sárospataki főiskola mélyen megrendült lélekkel áll meg a Dr. Tüdős István ravatala felett és a hivatalos gyász mértékét messze túlhaladó bánattal tekint a halál komor árnyéka mellől az élet égberöppenő fénye után, mert nemcsak egy nagy halottat gyászol kegyelettel és tisztelettel, hanem egy meleg és hű szívet, egy nemes és igaz barátot, egy szeretetreméltó, jó testvért sirat forró könyhullatással.

Ő, akiben hivatalos, magas állása fényét sokszorosan túlragyogták emberi fényes tulajdonságai, a mi könyező szemeink előtt nem csupán az egyház és haza vesztesége. Ő a szívek halottja.

E fényes tulajdonságok annyira az övéi voltak, annyira veleszületettek és elidegenithetetlenek, hogy a legkeményebb próbát, az egyszerű sorból magas polcra jutott ember méltóságának és hivatali tekintélyének próbáját mindenkor nagyszerűen kiállották!

E tekintetben korunknak s egyházi életünknek kivételes, ritka egyénisége volt. Az az általános tisztelet, a mivel egyházkerületének nagy közönsége körülvette, nem a püspöki méltóság parancsoló tekintélyének szólt. Dr. Tüdős Istvánnak ennél nagyobb és igazabb tisztelet jutott ki életében, — az a tisztelet, mely az iránta való őszinte szeretetből fakad, melynek nincs vége a hivatal végével, nincs vége a halállal sem!

Ezért van az, hogy a tiszáninneni egyházkerület közönsége első sorban nem a püspökét gyászolja, aki Dr. Tüdős István volt, hanem Dr. Tüdős Istvánt siratja, aki püspöke volt.

Ez a szíveken átszürődött nemes és igaz tisztelet ritkán adatik magas méltóságot viselő férfiaknak, a kiket az emberek rendszerint a hűvös tiszteletadások köteles formáival vesznek körül. Az is igaz azonban, hogy az előkelőségek s ezek közt nem ritkán épen „papi“ előkelőségek inkább gyönyörködnek az ünnepélyes reverencia templomi tömjénében, mint a meleg szív őszinte vonzódásában.

Dr. Tüdős István ebben a tekintetben is a kivételek közé tartozott. Püspöki méltóságában sem tudta megtagadni soha a nemesen egyszerű református lelkipásztort, a puritán kálvinista papot. — Nem hangoztatta ő még a „primus inter

Lapunk jelen számához 1/4 iv melléklet van csatolva.

pares" elvét sem. Mindig egyenlőnek érezte magát az ő szolgatársaival. Hogy aztán csakugyan első-e közöttük, — azt ő reájuk bizta. És ők valóban elsőnek tartották s a vele való szeretetteljes érintkezésben mindig boldogan érezték, hogy ez az Első — igazán egyenlő velök!

És egyenlő is volt, mert az akart lenni a lelkészi hivatal terheinek hordozásában is. Itt megint nem azok közé az úgynevezett „nagy papok" közé tartozott, akiket egyházkormányzati tevékenységök és a szélesebb hatáskörrel járó reprezentálás vagy olykor épen csak a nagy nyilvánosság előtt való szereplés vágya menthetetlenül elvonnak a lelkipásztori hivatás teljesitésétől. Ő mindvégig munkás lelkésze, hű pásztora, buzgó prédikátora volt gyülekezetének, aki nemcsak ritka, ünnepélyes alkalmakkor hallatta szavát, hanem a templomi közistentiszteleteken épúgy, mint a templomon kivül a legegyszerűbb, legszegényebb hívek óhajára is készséggel, odaadással teljesitett lelkészi funkciókat. Szivéből vallotta a nagy apostollal: „Jaj nékem, ha az evangéliumot nem prédikálhatom!"

A lelkészi karnak az az erős zöme, melyet egy elmúlt, régi világban „közpapságnak" neveztek, — benne látta önmagát, hivatalát, szellemét, gondolkozásmódját, egész mivoltát tisztán kikristályosodva. Ez egyik titka annak a rajongó szeretetnek, amivel őt a tiszáninneni ref. egyházkerület lelkészeinek tekintélyes tábora a presbyteriumok szavazatainak többségével, négy évvel ezelőtt a püspöki hivatalra emelte, sőt már a megelőző püspökválasztáskor, nagynevű elődjével szemben, ellenjelöltként felléptette.

Ez a Dr. Tüdős István nem is lehetett *„püspök"* a szónak, a mi magyar református egyházunkban is mindinkább divatba hozott értelmében, hanem egy igazi szuperintendens, a magyar református egyház klasszikus korának nemes jellemeire, nagy püspök alakjaira emlékeztető egyszerűséggel, szelidséggel, alázatossággal, de e ragyogó evangéliumi vonások alatt kemény karakterrel, erős akarattal, határozottsággal, elvhűséggel. De azért semmi sem állott távolabb tőle, mint az erőszakosság. Mint Isten kormányzó bölcseségének alázatos eszköze, hatáskörében sem nyúlt bele „vaskézzel" a dolgok menetébe. A bölcs ember türelmével, a jó pásztor gyöngédségével, a hű munkás kitartó szorgalmával dolgozott egyháza épitésének nehéz, de gyönyörűséges munkáján. Úgy gondolkozott, hogy egy evangéliumi egyház püspökének hivatása sokkal egyetemesebb és átfogóbb, hogysem az a folytonos és egyoldalú egyházkormányzati energiák felhasználásában volna kimeríthető. A vaskéz keménysége sokszor volt már ártalmára az evangéliumnak s olykor a Krisztus szerető szívéhez is durván hozzáért. Az ecclesia, militansnak sem a katonás szellemű egyházkormányzók az igazi eszményképei.

Dr. Tüdős István a lelke mélyéig át volt hatva az evangelium szellemétől s mint egyházkormányzónak sem lehetett más vezérfénye az evangéliumnál. Alapos theologiai képzettsége s különösen hittani és erkölcstani szaktudása messze felülemelték egyházi életünk ama mind erősebben kidomborodó nomisztikus typusán, mely nem akar tovább látni a törvény betűjénél. Ám a másik irány felé sem lett egyoldalúvá.

Mint sárospataki theologiai professzor is azok közé a magasabb egyházi kormányzatra termett férfiak közé tartozott, a kikben az elméleti tudás és a gyakorlati képesség ritka harmóniában olvad össze. Ez a professzor teljes odaadással mélyed bele studiumaiba, lelkes és mindig gyönyörűséggel hallgatott előadója szaktudományainak, — de különös érdeklődéssel viseltetik a gyakorlati egyházi élet kisebb-nagyobb dolgai iránt is. — Korán befoly az egyház és iskola ügyeinek irányításába. Sárospataki theol. tanárságának majdnem egész ideje alatt ő szerkeszti a régi *„Sárospataki Lapokat"*, mely sajtóorganum útján általánosan ismert harcosává válik a küzdő protestantismusnak, hatalmas, erős szavú védőjévé református egyháza igazainak. Védőjévé — ezt hangsulyozom, mert tévedés azt hinni, hogy az a Dr. Tüdős István, a kit Sárospatakon is, minden társadalmi körben nemes gondolkozású, szelid lelkű, nyájas modorú férfiúnak ismertek — offenziv természet lett volna. Nem. Békességszerető, türelmes ember volt. Türelmes a más gondolkozással, a más vallási meggyőződéssel szemben. — De ha tapasztalta, hogy bizonyos sajtókörök még ma is a régi szellemben izgatnak a protestáns „eretnekség" ellen s ha látta, hogy más felekezeteket még mindig jogtalan kedvezésekben és előnyökben részesitenek ez országban, a protestáns felekezetek rovására — akkor már nem kimélte a békebontókat; nemes lelke fellángolt s olykor bizony erős kifakadásokban adott kifejezést méltatlankodásának.

Sárospataki élete s itt e szükebb körben is eleven, izzó munkássága talán épen a legkedvesebb korszaka az ő élettörténetének. A mi szemünkben mindenesetre az. Itt láttuk, szerettük, becsültük őt, mint kiváló tanárt és tudóst, mint lelkes egyházi szónokot és írót, mint jó kartársat és barátot. Itt búcsúztunk el már egyszer tőle fájdalommal, hogy ritkán fogjuk látni s innen intünk tünő árnya után utolsó Istenhozzádot forró könyhullatással, — most, hogy nem látjuk többé sohasem!

Ott van ő immár a halhatatlanságban, a dicsőült lelkek égi hazájában, egyházkerületünk és főiskolánk történetének ama ragyogó alakjai között, a kik a Menynyei Jelenések irójának fényes látománya szerint az Úr trónja körül állanak s fejükön arany koronák vannak. A mi gyarló és múlandó földi koszorúink helyett ott van az ő fején a korona, a romolhatatlan, mely számára eltétetett.

Szivünk fájdalmában is büszkeséggel gondolunk arra, hogy ő a mienk lehetett. Hálát adunk Istennek, hogy nekünk adta őt.

Megőrizzük és híven ápoljuk emlékezetét!

Rohoska József.

Egyházi beszéd

Dr. Tüdős István püspök felett († 1918. X—8.)
tartotta *Dr. Baltazár Dezső.*

Alapige: Máté XI. 29.

Szomorú halotti gyülekezet! A mulás szele fú. — Zúgását halljuk. — Tudjuk honnan jő, hol jár és hová megy. Véres tort csinál csaták táborjáró, ütköző helyein. Férfi erőnek szinét, virágát sáros földbe tapodja, — kövekhez verdesi, közzé tördeli. Jég helyett vasat szór, por helyett tüzet, kivájja még a házak fundamentumát is, fejedelmek fejéről leveti a koronát, országokat tesz pusztává, népeket bujdosóvá és halottá nemzetségeket.

Be-betördeli itthoni hajlékok ablakait is, ajtóikat két szárnyukra szakitja, hogy megkérje utolsó

útra a lelkeket és széles kaput nyisson egymás után következő koporsók előtt.

A mulás szele fú. — Riasztóan tanúlságosan. De nem a semmiségből jön s nem oda tér vissza, hanem az örökkévalóságból indúl s oda érkezik. Isten indítja, Ő vezéreli, Ő rendel neki érkezést. Bölcsesség fenségét, jóság melegségét, kegyelem derűjét látom ráaranyozva még a szaggatott tetemekre, szétdúlt romokra, a sürűvé szövött gyászra is. Gyarló szívemnek kiimádkozom az én Uramtól: a Jézus Krisztustól annyi tisztaságot, amennyivel mindenekben meglássam az Istent s így meg is nyugodjam mindenekben.

Ezzel a nyugalommal, erre a nyugalomra hivlak meg mindnyájan titeket e koporsó köré, melynek lakója megtanulta az ő életében egyetlen vezérétől Krisztusától, a szelid és alázatos szívű békesség-királytól, hogy legnagyobb boldogság könnyűnek érezni a terhet, az igát gyönyörűségesnek és megdicsőítés jegyének a sebet. „Vegyétek fel magatokra az én igámat és tanuljátok meg tőlem, hogy én szelid és alázatos szívű vagyok és nyugodalmat találtok a ti lelkeiteknek.“ Ilyen volt az az élet, mely a Tüdős István megrázó halála kapúján az égbe szállott. Ez a krisztusi tanács, parancs és igazság volt megtestesűlve, lelkesűlve Ő maga. Ezzel volt boldog, ezzel volt példa, ezzel volt vezér. Ebből az igazságból emelünk neki örök emlékezet oszlopát, ennek tűkörében mosolyog felénk feledhetetlenül jóságos orcájának állandó derűje.

Alantról indúlt és nőtt felfelé, mint ahogy a szerény mag lassanként földet repesztve a végén óriási cserré bontja széjjel büszke koronáját benső erő csendes hatalmával, harmattal, napsugárral s amit Isten keze a kegyelem magasságából hint reá. Imádkozott hálaadással és könyörgéssel, dolgozott hosszú tűréssel, kitartással és örömmel, hogy adósságot ne irhassanak terhére az uzsorás napok. Az isteni szikra fűtötte a vágyát, hogy uralkodjék tudományok titkos birodalmán s a világosság szárnyán szálljon minél több ismeretlenek homályos szakadékai fölé. És nőtt és szállott fel, nyugodalmat talált szíve szent alázatával.

Láttuk őtet küzdeni is. Küzdeni a fénylő vértezet s á tiszta fegyverek diadalra jegyzett szerelvényeivel. Adott is, kapott is sebet. De sem az, amit adott, sem az, amit kapott, nem ment genyedésbe, mert Isten országának nagy igazságoknak, sugárzó eszményeknek szolgálata s e szolgálat méltósága állott útjában a tisztátalanságnak. Nem úgy futott, mint bizonytalanra, nem úgy barcolt, mintha a levegő eget vágná, hanem birtokában az eszköz tudományának, tisztában a céllal, ismeretében az útnak s bizonyos reménységében a győzelemnek. Nyugodalommal Jézus kebelén.

A győzelme hangtalan ünnepelt, az öröme szeliden mosolygott, a panasza csendesen szólott, sebe némán hullatta vérét és fájdalma titkon sírta el könnyeit, — Jézus tanítványa mindenekben.

Vitára kelhetnénk a koporsónál a felett, hogy: kinek fáj jobban a veszteség. — Én nem szállok se emberekkel vitába, se panaszra az Istennel. Annyit érzek, annyit tudok, hogy pótolhatatlan darab tört le a lelkemből. A fájdalmát enyhíteni igen, de elaltatni soha sem tudom. Tudom enyhíteni azzal a tudattal, hogy áldott volt az élet, aminek örültem és szép a halál, amit siratok. Istené volt, Istenhez szállott az élet megdicsőülésre és a halál nem volt egyéb, minthogy a jó apa nem akarta elbocsátani távozó leánya kezét, utánna nyitotta az örökkévalóság ajtaját. Elment gondoskodni róla.

Szomorú halotti gyülekezet! Közötted egyetemes református egyház, egyházkerületek, egyházmegyék, egyházak, városok, községek, iskolák, intézmények részesei, pályatársak, barátok, rokonok és különösen ti, a nyugodt, jó, szelid, nagy ember kedves házanépe: kiknek egyik bánatára az Úr gyorsan másik bánatot adott: jertek és megrendűlt lelkünk letört darabjait közös részvét kezével és hit erejével illesszük össze egy nagy, hatalmas lelki kősziklává, mely bizonyossága talpával a feltámadás evangéliumára támaszkodik, imádkozó magasságával az égig ér és írjuk reá a Tüdős István nevét s a név mellé az igaznak áldott emlékezetét. Ámen.

Síri beszéd dr. Tüdős István felett.

Gyászoló testvéreim!

Könnyeink még föl sem száradtak, szivünk vérző sebe még be sem hegedt a kedves leányzó elvesztése miatt és máris új gyász szaggatja meg szívünket: a családi élet fájának üde virága után kidőlt az erős törzs is, a forrón szeretett leányka után alig nehány napra sírba tér az édesatya is. Méltán zokoghatjuk mi is: a gyászoló család, a miskolci ref. egyházközség, a tiszáninneni ref. egyházkerület; „Tekintsétek meg és lássátok meg, ha van-e olyan bánat, mint a mi bánatunk, amely bennünket ért, amelylyel bennünket sújtott az Ur, az ő búsúlt haragjának napján.“

S a mint itt az élet és halál mesgyéjén az alig néhány lábnyi megásott sírgödröt szemlélem, a mint a koporsóra esik tekintetem, a mely a mi nagyhalottunk, szeretett főpásztorunk porrészeit zárja előttünk, ama kérdés tólúl ajkamra: kije volt dr. Tüdös István a tiszáninneni ref. egyházkerületnek, a miskolci ref. egyháznak s az immár árván maradt családnak? A fölvetett kérdésre az elfogulatlan történetírás fog méltó választ adni a megfelelő történelmi távlat tárgyilagosságával. Itt csak ennyit: Egyházkerületének kormányrúdját a hivatott vezér éleslátásával s bölcsességével tartotta kezében négy és fél évi püspöksége alatt, eszményeitől s az igazság követésétől egy pillanatra sem távozva el. S amint a küzdelmek kohójában izmosodott testileg-lelkileg erős férfivé, hatalmas egyéniséggé s hivatott el eszméinek diadalaképen a vezéri állásra, a küzdelmek sokszor göröngyös, tövises útját járta, mint vezér is. Elveihez, meggyőződéséhez — sokszor mostoha körülmények között is — vas következetességgel ragaszkodott. Egyházkerületünk historikusa fel fogja jegyezni róla, hogy 11 eddigi püspökének diszes sorában az egyik legelső hely a sorban ezidőszerint utolsó dr. Tüdös Istvánt illeti. Szeretett főpásztorunk! Egyházkerületünk nagyjai s kicsinyjei, egyházkerületünk iskolái, intézetei vérző szívvel vesznek búcsút Tőled.

Hogy kije volt a megboldogúlt a miskolci ref. egyháznak, amelynek körében, mint lelkipásztor, 13 évet töltött, arról itt a kövek is beszélni tudnának. Hogy ez a nagymúltú és fényes gyülekezet, e hegyen

épült város ma az anyagi és szellemi fejlődés, haladás és virágzás útján van, az csaknem kizárólag a dr. Tüdős István fáradhatatlan lelkipásztori munkásságának eredménye, aki e gyülekezetnek valóságos regenerátora, újjáépítője volt. Erős vállain, mint hatalmas pilléreken biztosan nyugodott e nagy egyház ezer és ezer gondja, baja, amiket szinte egymaga hordozott s vezette egyháza hajóját biztos révbe. Nagy szelleme, amely a folytonos, szakadatlan pihenést nem ismerő munkában találta az élet egyedüli célját, egyháza s egyházkerülete fejlesztésére folyton újabb és újabb terveket szőtt s csak a közelmúltban is olyan nagyszabású tervezgetéseken dolgozott, amelyek a miskolci ref. egyház s a t szániuneni ref. egyházkerület iskolaügyét lesznek hivatva hatalmas lépésekkel előmozdítani.

Fáradhatatlan lelkipásztorunk! A miskolci református egyházközség s annak mind köz, mind tanácsos rendjei, egyházunk iskolái, intézetei a veszteség mérhetetlen fájdalmával állanak itt, hogy hálatelt szivvel áldjanak haló porodban is s mondjanak utolsó Istenhozzádot!

A legnagyobb, legfájdalmasabb veszteség az árván maradt családot érte. Az élet küzdelmei, harcai között ide tért, itt pihente ki a fáradalmakat, itt nyert erőt a további munkára s küzdelmekre s itt szőtte, fonta tervezgetéseit a hű feleség s a szerető gyermekek körében. Itt próbálta a kedves leánya elvesztésével lelkén ejtett mély sebet is gyógyítgatni. Oh, hogy az a seb már halálos volt és többé be nem gyógyulhatott!

Mint aki élete utját bölcsen elrendezte s minden napnak terhét, munkáját elvégezte s mint akinek az ő Urán Istenén kívül senkivel mással nincsen számadása, előre látva a vég kezdetét, keresztyéni lélekkel ad hálát az isteni gondviselésnek, hogy élte fonalát eddig is nyujtotta s őt nyereségről-nyereségre vezette.

Utolsó óráiban csak egytől fáj válnia: forrón szeretett családjától. Az ékességétől, koronájától megfosztott család a viszontlátás édes reményében búcsúzik tőled s áldja emlékedet szerető férj, jó édes atya!

Kedves főpásztor, fáradhatatlan lelkipásztor, szerető férj, jó édes atya! Ütött a válás pillanata! Légy boldog uj hazádban! Eszményeid átvilágolnak hozzánk a sír sötét éjjelén is, hogy betöltetést, megvalósulást nyerjenek. Isten hozzád! Isten veled!

Lengyel István.

A fiatalkorúak és az iskolakerülés.

Azok között a komoly figyelmet érdemlő okok között, melyek oly sok esetben a gyermekek és fiatalkorúak morális züllésének az útjaihoz vezetnek s amelyek ennek folytán annyi dolgot adnak a felügyelő hatóságoknak és a fiatalkorúak bíróságainak: nagyon is előtérben foglal helyet az iskolakerülés. Ennek az egyre szembetűnőbb méretekben való elharapódzása szintén egyik elszomorító háborús jelenség: az erélyesebb szülői fegyelemnek, a megfelelő szükséges ellenőrzésnek a hiánya bőséges alkalmat ad az iskolamulasztó gyermekek számának mind nagyobb kiterjedéséhez. Most, amikor már mindenfelé javában folyik a nemrégiben megindult új iskolai élet, nem időszerűtlen szóvátennem ezt a jellemző kór- és kortünetet épen ezen a helyen, ebben a par excellence egyházi és iskolai lapban, melyről tudom, hogy habár eddigelé még nem sok teret szentelt a kifejezetten *gyermekvédelmi* dolgozatoknak, de ha módja és alkalma van rá, nem zárkózik el az ilyenek elől sem s remélem, e föltevésemben most sem csalódom.

Ujabb időben különösen aggasztó arányokat öltött ez a háborús jelenség — a fiatalkorúaknak az iskolakerülésből származó züllése — az ország valamennyi nagyobb városában, a fővárosról nem is szólva. Hogy ezúttal csak a közvetlen tapasztalaimhoz legközelebb eső helyről, Szegedről, a magyar alföld nagy kulturközpontjáról vegyek példát: itt az iskolamulasztások immorális hatása oly szembetűnően jelentkezik, hogy a fiatalkorúak ottani felügyelőhatósága, amely legelső helyen áll az ország e nemű vidéki intézményei közt, — a városi tanácshoz beadott terjedelmes beadványban volt kénytelen most, az új iskolai év kezdetén, orvoslást kérni e bajok ellen s elfogadható megoldási módokat ajánlani az azokból eredhető veszedelmes következményekkel szemben. Módomban van, hogy a beadványt — mely hűséges fotografiája a fentebb jelzett beteges állapotoknak, — főbb vonásaiban itt ismertethessem.

A fiatalkorúak szegedi felügyelő hatósága, — jelzi a beadvány — azt tapasztalja, hogy nagy a beiratlan tanköteles gyermekek száma. Részben a szülők közönbösségén múlik, hogy tanköteles gyermekeiket be nem íratják; sok szülő azért nem íratja be, mert gyermekeinek téli ruházata nincs és kijelentése szerint amúgy sem járathatná télen az iskolába, — többen pedig azért nem íratják be gyermekeiket, mert a gyermekekre szükség van a háztartás körüli teendőkben, vagy a kisebb gyermekek felügyeletére.

A gyermekek elzüllése a felügyelő hatóság szerint rendesen arra az időre vezethető vissza, mikor iskolába nem járnak és az utcán csavarognak. Egyrészt tehát a prevenció, másrészt a népoktatás kulturális és szociális fontossága szempontjából kívánatos, hogy az iskolaköteles gyermekek oktatásban részesüljenek. Ebből a szempontból a felügyelő hatóság a városi tanács hozzájárulását kéri ahoz, hogy a hatóság közreműködjék abban az irányban, hogy a beiratlan tanköteles gyermekek tényleg beirassanak.

Az elmúlt iskolai évben a felügyelő hatóság az érezhető hátrányos helyzettel szemben azt a módszert követte az iskolamúlasztó gyermekekkel szemben, hogy az iskolamúlasztókról neki kéthetenként beterjesztett névjegyzék alapján a múlasztó gyermekeket szülőikkel együtt maga elé idézve, őket a rendes iskolalátogatásra útasították. Az elemi iskolák évvégi jelentései nagyon kedvező eredményét tüntetik fel ennek az eljárásnak s ezt véli most követendőnek a felügyelő hatóság a beiratlan tanköteles gyermekek szülőivel szemben is. A beiratlan tanköteles gyermekek névjegyzéke ugyanis az 1868. évi XXXVIII. tc. alapján a rendőrséggel közöltetik; a rendőrségnek lényegesen csökkent létszáma és a bűnügyek számának nagymérvű emelkedése folytán azonban a rendőrség előreláthatóan csak hónapok múlva lenne képes ezekben az ügyekben eljárni, mig a felügyelő hatóság ezeket az ügyeket gyorsabban intézhetné el, másrészt azokon a *szociális bajokon* is segíthetne, melyek a gyermekek iskoláztatását valóban gátolják

Számbavehető eredmény tehát csakis attól az eljárástól remélhető, hogy a névjegyzék alapján a szülőt gyermekére vonatkozóan a hatóság megkérdezze és útasitsa, hogy a gyermeket haladéktalanúl irassa be; erről az iskola igazgatóját haladéktalanúl kellene értesíteni. Az igazgató aztán, amennyiben a gyermek nyolc napon belül be nem íratnék, a felügyelő hatóságot értesíti, hogy azután erről a felügyelő hatóság meg a rendőrséget értesítse. Ezzel az eljárással a beadvány szerint a rendőrség lényegesen tehermentesítve lenne, mert remélhető, hogy miként iskolamúlasztások esetén a szülő a szegedi iskolák igazgatóinál haladéktalanúl jelentkezett, a hatóság útasításainak a beiratás tekintetében is eleget fog tenni.

A városi tanács most, az előterjesztettek alapján felszólítja az összes iskolaigazgatókat, hogy a be nem iratott gyermekek névjegyzékéi készítse el s a tervbe vett intézkedések megtétele végett küldje meg azt a fiatalkorúak felügyelő hatóságának is.

Óhajtandónak tartanám, ha a fiatalkorúak sátoraljaújhelyi felügyelő hatósága is — melynek területéhez Sárospatak is tartozik, — hasonló eljárást követne s állandó figyelmét az iskolakerülő gyermekekre és fiatalkorúakra is kiterjesztené.

*

Épen e sorok írása közben jelent meg egy időszaki lapban egy számottevő fővárosi paedagogusnak a nyilatkozata az iskolák válságáról. Nem állhatom meg, hogy ennek egy részletét, — mely elsősorban a fővárosi iskolai állapotoknak borzalmas tükre, — minden további kommentár nélkül ide ne igtassam:

„Máskor tíz év alatt sem múlasztottak a tanúlók annyi órát, mint csupán tavaly és az idén még rosszabb lesz. Budapesten például nem egy iskolában történt meg, hogy egyes osztályok bizonyos napokon szinte teljesen néptelenek maradtak, mivel a tanulók a bevonúlt apák és a dolgozó anyák helyett gyakran éjszakától délig ácsorogni voltak kénytelenek az élelmiszeres boltok előtt. Ezek a sokat múlasztott, összefázott, hiányosan ruházott, rosszúl táplált, napról-napra véznább és kimerűltebb gyermekek évről-évre kisebb és fogyatékosabb tanulási eredményt érnek el. A tankönyvek és íróeszközök drágasága igen gyakran lehetetlenné tette azok beszerzését és a tanúló már egyszerű szégyenkezésből is elkerűlte az iskolát, nehogy röstelkedni kelljen tanúlótársai előtt . . . Reszketve és félve kezdjük meg az új iskolai esztendőt, amely sötéten köszönt reánk. A *magyar iskola a legnagyobb válság előtt áll* és mire a tél elérkezik, félünk, hogy a padok nagyrésze üresen marad . . .“

Azon a ponton állunk, hogy itt már csakugyan tenniök kell valamit az arra hivatottaknak! . . .

Zsoldos Benő
a budapesti kir. büntetőtörvényszéken
a fiatalkorúak birája.

Lelkészértekezlet Abaújban.

Az abaúji egyházmegye szept. 9-én délután, a kassai ref. templomban tartotta meg lelkészi értekezletét Oláh Péter elnöklete alatt, Dr. Révész Kálmán esperes és Meczner József e.-m. gondnok részvételével 31 lelkész jelenlétében. A 37-ik dicséret eléneklése után az elnök előtt rövid, de a lélekmélyéig ható imát mondott, azután felolvasta megnyitó beszédjét, melyben a maga szelíd, finom modorában alapos hozzáértéssel, egyházunk történetének, hitelveinek, az evangyélium szellemének és tanításának mély ismeretével cáfolta Zoványi J. debreceni tanár ünneprontó felolvasását, mutatta ki egyes tételeinek tarthatatlan voltát, tévedéseit, építés helyett csupán rombolásra alkalmas skeptikus tendenciáját. Egyházunk jövő megújúlását a tudomány szellemétől áthatott lelkészeknek kell végezniök, — ez volt megnyitó beszédjének utolsó tétele. Az értekezlet egyhangú köszönetét és elismerését fejezte ki a szépen kidolgozott, a kérdésben alaposan tájékoztató előadásért.

Kegyelettel áldoztunk a folyó év április 8-án elhunyt id. Kiss József hejczei lelkésztársunk emlékének. Antalffy Gyula fonyi lelkész felolvasta: „Gondolatok a háborús socializmus körül“ című értekezését. Szerinte a socializmusnak most a háború vérzivatarában az evangyéliumi szeretettel karöltve kellene éreztetnie áldást hozó hatását, a felbillent gazdasági és erkölcsi egyensúly helyreállítására kellene törekednie, nem pedig a még meglevő rend felborítására, mint megtörténni látjuk. Göndöcz István abaújszántói lelkész pedig ily címen tartott felolvasást: „Hogyan gondoskodjunk a világháborúban áldozatainkról?“ melyben kifejti, hogy ennek a gondoskodásnak két ága van: Lelki gondozás és Anyagi gondozás. Mindkettőből bő részét kell kivennie a lelkipásztornak. Mindkét előadást élvezettel hallgatta és köszönettel fogadta az értekezlet. Majd Lengyel József abaujszinai lelkész tájékoztatta lelkésztársait a IX. hadikölcsönnel kapcsolatos élethiztosításról, felmutatván annak az egyházközségek kebelében nagy anyagi hasznot is nyújtó voltát. Értekezésének záradéka szószerint közöltetni rendeltetett, amint következik: „Befejezésül eszembe jutnak a LXXVII. zsoltár eme szavai „Gondolám a régi időt És forgatám szemem előtt, Az elmult esztendőket Hányám és vetém őket“ s megelevenednek azok a nagy tudományú istenes életű régi papok lelki szemeim előtt, akiknek e lelki kincseiknél csak a világban való élhetetlenségük, mondhatni gyámoltalanságuk volt nagyobb. Szinte érzéketlenek voltak az egyház külső vagyoni előmenetele iránt. Dehát akkor ott voltak hátok mögött a pátrónusok, a Nehémiások a vagyonukkal és az abból megmutatott áldozatkészségükkel! Ma már nem a régi idő van, akárhogy forgatjuk eszünk előtt az elmúlt esztendőket. A fejedelmi gazdagságú adományok helyett számos apró fillérekből kell előállani annak az egyházfentartási összegnek, mint a kicsiny dolgos méh testéről leváló parányi viaszlemezekből a nagy sejtháznak s ez több életrevalóságot, számítási ügyességet vár tőlünk lelkipásztoroktól, ha a várható kataklizmákon átakarjuk evezni egyházaink hajóját. A világ nem alkalmazkodik keresztyéni világnézetünkhöz, legkevésbbé az anyagi dolgokban; az következik ebből, hogy nekünk kell több munkával, életrevalósággal úrrá lenni a kor szellemén. Hogy is mondja Madách:

„A kor folyam, úszója, nem vezére az egyén.“

Szobonya István györkei lelkész a mostanában idegen berkekből fölszálló antiszemita mozgalommal kapcsolatban arra kéri lelkésztársait, hogy minden

törekvésünk oda irányúljon, miszerint a zsidóság sok gyakorlati ügyességét, szellemi átlagos tagadhatatlan fölényét elsajátíttassa híveivel anélkül, hogy az ellenszenv meddő érzelmeinek felkeltésével viszályt és ellenségeskedést váltson ki. Az abstinens prot. lelkészek egyesületére vonatkozólag azt határozza értekezletünk, hogy az ebben a dologban való állásfoglalást annyira egyéni dolognak tartja, hogy arra egyesület alakítását célhozvezetőnek nem reméli. Pályatételül egyházi beszéd írandó a hazáért elesett hősök emlékünnepére. Díja az értekezlet pénztárából 100 korona. A gyűlés az elnök éltetésével este 7 órakor zárult.

—*l* —*f.*

Az ungi ref. egyházmegye őszi közgyűlése.

(Folyt. és vége.)

Az özvegyek járandóságának felemelése egyházmegyénkben nem indokolt, mert az alsószabolcs-hajdúvidéki egyházmegye által javasolt összegnél egyházmegyénk tetemesen nagyobb özvegyi járandóságot fizet most is (1400 K.).

Az egyházmegye tanácskozási ügyrendjét is megújítottuk, sőt ezen a gyűlésen már alkalmaztunk is névszerinti szavazást; aminek meg is van a kivánt eredménye!

Az egyházlátogatás reformjáról megküldött dunántúli indítványra nézve az egyházmegyének az az állásfoglalása, hogy csak az esperes vizitáljon s hogy erre ideje, kedve és módja legyen, az esperest mentesíteni kell a lélekölő temérdek irodai sablon-munkától; ne íródeákja, de nagy koncepciójú szellemi vezére legyen az esperes az egyházmegyének. Akkor megjön az egyházlátogatás helyes és értékes miéntje is.

A Református Sajtóegyesületbe egyházmegyénk 100 koronával alapítótagnak belépett, az egyházközségeket és egyeseket pedig felhivja az egyesületbe való belépésre. A kor szelleme int: *erős, keresztyén ideálokért küzdő sajtót kell teremtenünk, különben az internacionálizmus és a dekadens-zsidó zsurnalisztika veszi hatalmába a még ép tagokat is!*

Adott esetből folyólag elhatározta egyházmegye, hogy az egyházmegyét érdeklő alapítványok alapítólevelei ezután szószerinti szövegükben jegyzőkönyvbe vétetnek és kinyomattatnak. Ezt a határozatot — sajnos — a drágaság miatt csak a háború után lehet végrehajtani.

A kisgejőczi egyháznak benyújtott adásvételi szerződését azzal adta vissza egyházmegye, hogy földbirtok eladást az egyházmegye csak az esetben hagy jóvá, ha az eladandó terület helyett az egyház más területet vásárol s az eladásról szóló szerződéssel egyidejűleg a vételről szóló szerződést is bemutatja.

Az ungvári hitoktatói állás szervezése iránt az egyházmegye felírt a kerületre. (Az erre vonatkozó jegyzőkönyvi pontot alább közöljük.) Az exponált helyen fekvő ungvári egyház erősítése az *egyetemes kálvinista érdek* szempontjától felette kivánatos!

A nyugdijas lelkészek gyámtári tagdijára vonatkozó abauji indítványt közgyűlésünk egyhangúlag magáévá tette.

Indítvány tétetett arra nézve is, hogy a Rendeletek könyvébe ma, a nyomtatás és villamosság világában, ne kelljen már bekörmölni szóról-szóra a litografált esperesi és nyomtatott püspöki körleveleket, hanem iktatószám alatt a körlevél helyeztessék el az egyház irattárába. A korszerű indítványt egyházmegye a határozatot kimondott kerületre felterjeszti jóváhagyás végett, illetőleg a régi rendelet megszüntetése céljából.

Az őszi egyházkerületi közgyűlésre képviselőkül kiküldettek: ifj. Szakal István, Nagy Sándor, Maksa József, Minay István, Szilágyi Sándor és Kovács Dániel.

A tanügyi bizottság jelentésének és három birósági ügynek letárgyalása, nehány rendkivüli egyházi adó kivetésére kért engedély megadása és egy pár alapítólevélnek az egyházkerületre való felterjesztése képezték a tárgysorozat többi pontját. A gyűlés ½ 2 órakor ért véget.

Isaák Imre.

Felterjesztés az ungvári hitoktatás és lelkigondozás tárgyában.

— Kivonat az ungi ref. egyházmegye 1918. őszi közgyűlésének jegyzőkönyvéből. —

88. p. Komjáthy Gábor ungvári lelkész azon kérelemmel járúl az egyházmegyei közgyűlés elé, kogy az 1916/87. számú konventi határozattal Ungváron rendszeresített két segédlelkészi állás részére a kápláni kongrua kiutalása, illetőleg e kápláni kongrua folyósításának kieszközlése iránti kérvényét a közgyűlés hathatós támogatással terjessze fel a főtiszteletü egyházkerületi közgyűlés elé. Kérelmének indokolásául előterjeszti, hogy az elmult tanévben is az ungvári 13, a baranyaival együtt 14 különálló tanintézetben *316 református tanúlót kellett hitoktatásban részesíteni.* A lelkész és segédlelkész a hitoktatást *heti 34 órán át végezték a köteles 72 heti óraszám helyett* akkor, amikor a 7 kilométerre fekvő baranyai iskolában való hitoktatás maga egy félnapot vett igénybe. Nincsenek itt számbavéve a *radványi, perecsenyi, nagybereznai, turjaremetei, fenyvesvölgyi* stb. állami iskolákba járó jelentékeny számú ref. tanúlók, *akik ezidőszerint hitoktatásban nem is részesülhetnek.* Megfelelő munkaerő hiányában nincs ellátva a szórványokban élő 800 ref. lélek lelkigondozása annyira, hogy a távolabbi vidékeken *még a halottak eltemetését is kénytelenek más vallású lelkészeknek átengedni.* Előadja kérvényező lelkész azt is, hogy ő dijlevélileg nincs elkötelezve káplántartásra s csak az elbirhatatlan munkahalmaz kényszerítette arra, hogy anyagi áldozattal járúljon hozzá egy kápláni állás fentartásához. Ez az anyagi áldozat ma, amikor Ungváron egy havi ellátás 300 koronába kerül, egy év alatt épen 600 koronával haladja meg 2692 K 92 fillérre értékelt fizetését. Épen emiatt kápláni kongrua hiányában kénytelen volna a káplántól a teljes ellátást megvonni, ami az állás megszüntetését, negyedfélszáz gyermeknek hitoktatás nélkül való felnevelkedését vonná maga után, mert a lelkész hosszú, nehéz munkában kifáradt, hanyatló erejének elég munkát adna a szorosan vett lelkészi teendők ellátása.

Közgyülés a munkától soha nem vonakodott, a kötelességek teljesítésében mindig előljárt ungvári őrálló lelkész jajszavát nagy fájdalommal, az Ung-

vár és szórványok lelkigondozásának és az itteni, a Kálvinizmusnak egyáltalán nem kedvező talajból kinőtt, nép- és középfokú iskolákba járó, sokszor kizárólagos felekezeti célt szolgáló internátusokban nevelkedő ref. növendékek hitoktatásának elégtelenségét, vagy épen egészen való elmaradását, — méltó megdöbbenéssel, de vádolás nélküli lelkiismerettel fogadja. Nemcsak azért, mert az egyházmegye anyagi erejének megfelelő áldozatot mutat be évről-évre az Ungvár és szórványai lelkigondozásához és hitoktatásához fűzött uagy és egyetemes egyházi érdekekért, hanem azért is, mert egyházmegyénk évek hosszú sora óta szinte állandóan kér, könyörög és zörget a felettes főhatóság ajtaján, hogy erősítő kezét ennek az egyháznak nyújtsa, gyógyító olajával ennek a sebeit mosogassa A főtiszteletű egyházkerület 1906. őszi közgyűlésének 21. sz. határozatával be is ismerte: „*Talán a legégetőbb az egész egyházkerület területén az ungvári vallástanítás állandó rendezése*“ ... amely „*csak a szórványok lelkigondozásával kapcsolatban oldható meg gyökeresen és sikeresen*“. De ennek az égető bajnak az orvoslását a főtiszt. egyházkerület a következő, megállapított sorrend daczára is: „*Ungvár*, Miskolc, Kassa, Saújhely, Eger, Rozsnyó“ — érthetetlen lelki nyugalommal hátrább tolta, sőt mindezideig elmúlasztotta. Anélkül azonban, hogy 1906-ban hangoztatott meggyőződésétől eltért volna, mert folyó évi tavaszi gyűlésének 150. sz. határozatával ismét vallotta: „*Egyházkerületünk az ungvári állandó hitoktatói állás létesítését egyházi közérdekből szükségesnek tartja s felkéri egyetemes konventet, hogy annak megszervezését az egyházi közalap segélyével eszközölni méltóztassék.*“ Mostan azért, mintha a történelem ítélőszéke előtt állanánk, ünnepélyesen nyilvánvalóvá tesszük és megerősítjük, hogy Ungvár és szórványai hitoktatásának és lelkigondozásának rendezésére ütött a tizenkettedik óra, mert Ungvár elég erős ugyan arra, hogy normális egyházi életét kielégítően folytassa, de még egyházmegyei támogatás mellett is gyenge ahoz, hogy az Ungváron, ebben a határszéli kulturközpontban összetorlódott, valamint abban a művelődésnek megnyitott, gyárakkal, vasútakkal beépített 70—80 kilométeres körzetben megtelepedett egyetemes egyházi érdekeket megvédje és kielégítse. Épen azért nemcsak pártolólag terjesztjük fel a Komjáthy Gábor kérvényét, de magunk is kérjük a főt. egyházkerületet, hogy a f. évi 150. sz. határozatával is szükségesnek ítélt hitoktatói állás megszervezését hathatósan megsürgetni, az 1916/87. sz. konventi határozattal rendszeresített két segédlelkészi álláshoz a lelkész és az egyház megterhelletése nélküli teljes kápláni kongruát soronkivül kieszközölni s ezzel az ungvári hítoktatás és lelkigondozás kérdését nyugvóponthoz juttatni méltóztassék.

IRODALOM.

* **A mi örökségünk.** A sárospataki ref. főiskolában a reformatio négyszázados évfordulója alkalmából tartott egyházi beszédek és felolvasások. Sárospatak, ref. főiskola kiadása, 1918. 188 lap, ára 10 K. Sok nyomdai nehézség és akadály után végre megjelent az az *Emlékkönyv*, mely a sárospataki főiskola tanárainak a múlt év őszén és telén a reformáció 400-adik évfordulója alkalmából tartott egyházi beszédeit és felolvasásait nyújtja az olvasó közönségnek. Az Emlékkönyv a főiskola költségén látott napvilágot; miként tanári karunk a beszédek és felolvasások tartásával, igazgató-tanácsunk azok közreadásával az Alma mater részéről is maradandó emléket akart állítani a 400-ados évfordulónak s örök bizonyságot tenni arról, hogy kulturintézeteink munkáját a háború negyedik éve sem tudta megbénítani. A kötet tartalma a következő: A) *Egyházi beszédek*: Dr. Makkai Sándor, A protestáns szellem; Nagy Béla, Az élet könyve; Rohoska József, Uj élet; Elekes Imre Megigazulás; B) *Előadások:* Dr. Rácz Lajos, A reformáció okai és előzményei; Rohoska József, A folytonos reformáció; Harsányi István, A reformáció hatása a magyar közművelődésre; Dr. Makkai Sándor, A kálvinizmus és a magyar lélek; Dr. Buza László, A reformáció társadalmi és politikai jelentősége; Rohoska József, A kálvinizmus; Marton János, A prófétai elem Kálvinnál; Nagy Béla, Megigazulás és predestinatio. — A kötet tiszta jövedelme a főiskolai tápintézetben állitandó Kálvin-alapitványt illeti. Ajánljuk a kötetet a főiskola barátainak és a nagy emlékek tisztelőinek munkás szeretetébe.

* **A „Magyarság“** c. társadalmi, irodalmi és művészeti hetilapunk, augusztus-szeptemberi számához, mely a szokott gazdag és változatos tartalommal jelent meg, felhivást csatol, amelyben közli, hogy a „Magyarság fentartó testülete“ cimen önkéntes adakozókból olyan tömörülést akar létrehozni, amelynek tagjai a Magyarságot anyagilag és erkölcsileg támogatnák s idővel részvényesek lesznek egy megalakúlandó társaságban. A fentartó testületbe 50 K a legkisebb belépési összeg. Tekintettel arra, hogy ez a jól szerkesztett s egyetlen református szellemű szépirodalmi lapunk mindenféle támogatást megérdemel, megérdemelné, hogy az olvasók támogatásával hetilappá fejlesztessék, — kérjük t. olvasóinkat, hogy minél többen csatlakozzanak a „Magyarság fentartó testületé“-hez. — A jelentkezések Megyercsy Béla szerkesztő cimére (Budapest, VIII., Főherceg Sándor-utca 28) küldendők.

* **Tanulmányi kedvezmény** *a hadbavonult főiskolai hallgatóknak* cím alatt *Hegedűs* és *Sándor* debreceni könyvkiadónál, egy egyetemi tanár szerkesztésében, egy hasznos, hiánytpótló füzet jelent meg, amely pontos, részletes tájékoztatást nyújt azokról a rendelkezésekről, amelyek a hadbavonult ifjak beiratkozására, a tantárgyak fölvételére, vizsgákra és minden idevágó ügyre vonatkoznak. A hatóságoknak és az illető érdekelteknek jó szolgálatot tevő füzet ára 4 K.

* **Zsupra aggnő.** Egy XVI. századbeli nótárius tréfája. Irta *B. Nagy Ottó* tiszaföldvári főszolgabiró. Budapest, 1918; 33 lap, ára 5 K. — Főiskolánk egykori tanítványának ez az irodalomtörténeti tanúlmánya megfejtését próbálja nyújtani a XVI. század egyik érdekes irodalmi emlékének s egyúttal bevilágít a régmúlt idők erkölcsi életébe. Éles elmével arra a meglepő fölfedezésre jut, hogy ez a sokat vitatott versmaradvány csak egy XVI. századbeli nótárius tréfája. A kiválóan érdekes fejtegetéseket Pólya Tibor művészi rajzai diszitik. A füzet Budapesten, Pfeifer F. könyvkereskedésében (Kossuth L. útca) kapható.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **A sárospataki főiskola részvéte.** Október 8 án, kedden d. u. ½5 órakor terjed el Sárospatakon a lesújtó, megdöbbentő, szinte elhihetetlen hír, hogy *dr. Tüdős István* püspök — akit alig pár hét előtt friss erőben, egészségben, derűs munkakedvben üdvözölhettünk körünkben s akit pár nappal előbb atyai szivében oly súlyos próbára tett a sorsunkat vezérlő égi hatalom — maga is talán elkapva elhúnyt leányától a betegség csiráit, a veszedelmes kór áldozata lett. E fájdalmas hír hatása alatt gyült össze okt. 9-én d. e. 9 órakor tanári karunk *köziskolai széki gyülésre*, hogy elhunyt lelkészi főgondnoka fölött mélyen érzett részvétének kifejezést adjon s ezzel kapcsolatban a szükséges intézkedéseket megtegye. A gyűlésen *dr. Buza László* közigazgató a gyászesetről a következő jelentést tette: „Nagytiszteletű és Tekintetes Köziskolai Szék! Mély fájdalommal jelentem be a nagyt. és tek. Köziskolai Széknek, hogy főtiszt. és mélt. *dr. Tüdős István* püspök úr, főiskolánk egyházi főgondnoka folyó hó 8-án d. e. ¾11 órakor elhunyt. Mély fájdalommal hozom ezt a nagytiszt. és tek. Köziskolai Szék tudomására, mert dr. Tüdős Istvánban főiskolánk egyik nagy fiát veszítettük el, akinek egész élettörténete szorosan össze volt forrva az Alma materrel. Tüdős István mint gyermek lépett be legelőször főiskolánk megszentelt falai közé. Itt szerezte meg azt a tudást és jellemének azokat a tündöklő vonásait, melyek az ő fényes carriere-jének alapját képezték. Az Alma mater áldott keze volt az, amely Tüdős Istvánt a mihalyi-i egyszerű bölcsőből a tiszáninneni ref. egyházkerület díszes püspöki székébe emelte. A megboldogult erről nem feledkezett meg soha s minden erejével igyekezett a főiskolának meghálálni ezt. Mint fiatal ember lett főiskolánk theologiai professora s az a 10 év, melyet akadémiánk dogmatikai tanszékén eltöltött, mély nyomokat hagyott a főiskola életében. Nemcsak szorosan vett tanári kötelességeit teljesítette egy lelkes és kiváló professor lelkiismeretességével s nemcsak szaktudományát gazdagította értékes irodalmi dolgozatokkal, hanem ezek mellett szóval, tettel és tollal harcolt a főiskola jobb jövőjéért. Ezt a küzdelmet különféleképen itélhetik meg, de az előtt a félelmet nem ismerő kálvinista karakter s az előtt a főiskola iránti lángoló szeretet előtt, mely ebben a küzdelemben megnyilvánult, tisztelettel kell meghajolni mindenkinek. A főiskola s a főiskoláért a tanári kar püspöksége alatt is állandó gondoskodásának tárgyát képezte s mi mindnyájan boldog reménységgel gondoltunk arra, hogy dr. Tüdős István püspöksége alatt a főiskolának egy új és szebb korszak fogja kezdetét venni. De a nagy Isten végéremehetetlen akarata másként határozott s az a hatalmas férfiú, a kinek a mi véges emberi hitünk még évtizedeket szánt, 52 éves korában örök álomra húnyta be szemeit s nekünk most az ő koporsójához kell elzarándokolnunk.“ A gyűlés a közigazgató jelentésének jegyzőkönyvbe foglalásával örökítette meg a főiskola egykori kiváló tanárának, a kerület nagyérdemű, munkás püspökének emlékezetét, ezzel kapcsolatban elhatározta: 1. hogy a főiskola ormára a gyászlobogó kitüzessék, 2. hogy a temetés napjáig a főiskola harangjai naponként kétszer meghúzassanak, 3. hogy a temetés napján (okt. 11-én) az előadások és tanítások a főiskolában szüneteljenek, 4. hogy a tanári kar tagjai 6 hétig gyászjelvényt viseljenek, 5. hogy főgondnoka haláláról gyászjelentést bocsát ki, 6. hogy a temetésen küldöttségileg vesz részt, a ravatalra koszorút helyez, a gyászoló család előtt részvétét fejezi ki, hasonlóképen gondoskodik róla, hogy az ifjúság a szénior vezetése alatt a temetésen képviselve legyen.

— **Gyászjelentések.** Püspökünk és főgondnokunk haláláról a következő gyászjelentéseket vettük: 1. A tiszáninneni református egyházkerület a veszteség fölötti mérhetetlen fájdalommal tudatja, hogy nagytudományú és fáradhatatlan munkásságú egyházi vezére, *dr. Tüdős István*, a tiszáninneni ref. egyházkerület püspöke, miskolczi ref. lelkész, a sárospataki ref. főiskola egyházi gondnoka, a miskolczi ref. felső leányiskola és leánygimnázium igazgatótanácsának elnöke, stb. egyetemes ref. egyházunk és egyházkerületünk szolgálatának szentelt s a szent munkában soha meg nem pihenő, áldásos életének 52-ik, püspökségének 5-ik évében, folyó hó 8-án d. e. ¾11 órakor váratlanul elhunyt. „Én ezért úgy futok, mint nem bizonytalanra, úgy viaskodom, mint aki nem levegőt vagdos; hanem megsanyargatom testemet és szolgává teszem, hogy míg másoknak prédikálok, magam valami módon méltatlanná ne legyek“ (I. Kor. 9, 26., 27. v.). Porrészeit folyó hó 11-én d. e. 10 órakor a Kossuth-utcai templomban tartandó gyászszertartás után a tetemvári sírkertben fogjuk örök nyugalomra helyezni. Miskolc, 1918. október 9-én. Legyen áldott és termékenyítő nagy halottunk emlékezete! — 2. A miskolci ref. egyház a legmélyebb fájdalom őszinte könnyeit hullatva — tudatja, hogy igen szeretett lelkipásztora, főtiszteletű és méltóságos *dr. Tüdős István* püspök úr életének 52-ik, miskolci lelkészségének 13-ik évében — október hó 8-án — visszaadta nemes lelkét az ő jóságos Istenének. Temetése október hó 11-én délelőtt 10 órakor leend a Kossuth-utcai templomból. Miskolc, 1918. évi október hó 8-án. „Árvák lettünk mi is!“ ... „Oda lett a mi fejünknek koronája.“ (Sir. 5., 16.) — 3. A sárospataki ref. főiskola tanári kara mély fájdalommal tudatja, hogy nagy érdemeket szerzett egyházi főgondnoka s tíz éven át volt theologiai professzora, *dr. Tüdős István*, a tiszáninneni ref. egyházkerület püspöke, zsinati alelnök, a magyar országgyűlés főrendiházának tagja, stb. folyó hó 8-án délelőtt ¾ 11 órakor 52 éves korában Miskolcon elhunyt. Sárospatak, 1918. október 8. Az alma mater hálás kegyelettel őrzi meg emlékezetét! — 4. Özv. dr. Tüdős Istvánné szül. Tóth Ilona mint felesége, Tüdős László, Tüdős István, Tüdős Sárika mint gyermekei, özv. Tóth Dánielné szül. Vágó Ilona mint anyósa, Tóth Béla és Tóth Lajos mint sógorai, a többi rokonok nevében is, a legmélyebb fájdalomtól megtörve tudatják, hogy a hitvestársi, szülői, gyermeki és rokoni szeretet példaképe, *dr. Tüdős István*, a tiszáninneni ref. egyházkerület püspöke, a miskolci ref. egyház lelkésze, főrendiházi tag munkás és áldásos életének 52-ik, boldog házasságának 23-ik évében, folyó hó 8-án d. e. 10 és háromnegyed órakor, rövid, de súlyos szenvedés után nemes lelkét visszaadta Teremtőjének. Felejthetetlen halottunk porrészeit folyó hó 11-én d. e. 10 órakor a Kossuth-utcai ref. templomban tartandó gyászistentisztelet után kisérjük el nyugvó helyére, pár nappal előbb elköltözött kedves leánya hamvai mellé. Miskolc, 1918. október hó 8-án.

Tekintsétek meg és lássátok meg, ha van-é oly bánat, mint az én bánatom, amely engem ért, amellyel engem sújtott az Úr az ő búsult haragjának napján. (Sir. I. 12.)

— **Tüdős Ilona halála.** Dr. Tüdős István és neje Tóth Ilona szülők, László, István és Sárika gyermekeikkel; özv. Tóth Dánielné szül. Vágó Ilona nagyanya; Tóth Béla és Tóth Lajos nagybátyák, fájdalomtól tört szívvel jelentik, hogy forrón szeretett gyermekük, illetve testvérük, felejthetetlen unokája, illetve unokahuguk, *Tüdős Ilona*, okleveles tanítónő, az „Erzsébet" nőiskola polgári leányiskolai tanítóképző intézetének másodéves növendéke, életének 20-ik évében, Budapesten, folyó hó 2-án reggeli 6 és fél órakor átadta szelid lelkét Teremtőjének. Szeretett jó angyalunk porrészeit Miskolczon, a Deszka-templomból folyó hó 4-én délután 3 órakor a ref. egyház szertartásai szerint kisérjük el nyugvó helyére. Miskolcz, 1918. október hó 3-án. Imé eljövök hamar: tartsd meg, ami nálad van, hogy senki el ne vegye a te koronádat. (Jel. 3: 11.)

— **Dr. Tüdős István püspök temetése** okt. 11-én d. e. 10 órakor volt Miskolcon a Kossuth-utcai református templomban református egyházunk és Miskolc város közönségének élénk részvételével. Jelen voltak: Dókus Ernő egyházker. főgondnok, Czinke István egyházker. főjegyző, az alsózempléni kivételével az összes esperesek, Ragályi Béla és Lukács Géza egyházmegyei gondnokok, Bizony Ákos egyházker. ügyész s egyházkerületünk papsága nagy számmal. Az egyetemes egyház és a testvér egyházkerületek képviseletében megjelentek: dr. Baltazár Dezső püspök, zsinati és konventi elnök, Lencz Géza egyet. tanár és Futó András püspöki titkár Tiszántúlról; dr. Ravasz László egyházker. főjegyző és Barabás Samu esperes Erdélyből; Nagy Ferenc esperes és Pruzsinszky Pál theol. tanár Dunamellékről és Benedek Zsolt konventi tanácsos. A szertartás egy előének után a XC. zsoltár 1—2. részének gyülekezeti eléneklésével vette kezdetét; utána a Miskolci Daláregylet énekelt igen szépen, majd dr. Baltazár Dezső püspök mondott gyönyörű imát és azt a hatalmas egyházi beszédet, melyet lapunk más helyén közlünk. A kitünő főpásztor beszéde igen mély hatást gyakorolt a templomot szorongásig megtöltő fényes közönségre. A Miskolci Daláregylet karéneke után ismét gyülekezeti ének (XC. zsoltár 7. és 9. vers) következett. Azután megindult a százakra menő temetési menet a tetemvári temető felé. Az utcán mindenütt nagy közönség nézte a népszerű főpásztor temetését. Azon az útvonalon, amerre a temetési menet elhaladt, a gyász jeléül az összes üzleteket bezárták. A nyitott sírnál Lengyel István püspöki titkár mondott mélyen megható gyászbeszédet. Főiskolánk képviseletében dr. Buza László közigazgató vezetése alatt megjelentek Marton János theol. dékán, dr. Szabó Sándor jogi prodékán, Ellend József főgimn. igazgató, Rohoska József theol. és Elekes Imre főgimn. tanárok. Az ifjúság részéről Kósa Szabó Pal szóniorral az élén egy 4 tagú küldöttség jelent meg. A tanári kar képviselői Tóth Béla alsóborsodi esperes, az elhúnyt püspök sógora előtt fejezték ki az Alma mater részvétét.

— **Gyászhír.** *Nagy Géza* m. áll. vasuti ellenőr, munkás életének 56-ik évében f. hó 3-án Budapesten megtért teremtőjéhez. A legyesbényei lelkészlakban született, bátyjával, a későbbi gömörszkárosi lelkésszel együtt a sárospataki főiskolában tanult; régi tanulótársai mint szorgalmas, becsületes, szelíd magavisetű ifjúnak őrzik emlékezetét; 1882-ben tett érettségi vizsgálatot s előbb a theol. pályára lépett, de aztán még az I. évfolyam alatt átlépett a vasuti szolgálat terére s e pályának lett komoly, hűséges munkása. Sorsa messze elszólította zempléni hazájától, Csikban és Brassóban hivataloskodott, de a távolból is mindig meleg szeretettel emlékezett nevelő iskolájára. Augusztusban súlyosabb operációnak kellett magát alávetnie, amely okt. 3-án halálát okozta. Özvegye és 3 gyermeke gyászolja; gyászukban igaz részvéttel osztozunk.

— **A zsinat.** Október 2-án nyilt meg a ref. zsinat második ülésszaka s október 4-én már befejezést is nyert; három napi ülései alatt főképen a tábori lelkészséggel és az új énekeskönyvvel foglalkozott. Tárgyalásairól jövő számunkban közlünk részletes tudósítást.

— **Figyelmeztetés.** A decemberi rendkívüli lelkészvizsgálatra az írásbeli dolgozatok november hó 15-ig adhatók be. *Marton János* theol. dékán.

— **A tiszáninneni ref. egyházkerület** november 12-én fogja őszi közgyűlését megtartani.

— **Új theologiai magántanár.** *Dr. Patay Pál* budapesti vallástanár, a „Protestáns Unió" című, nyomtatásban is megjelent írásbeli dolgozata alapján szept. 24-én a dunamelléki egyházkerület vizsgáló bizottsága előtt kiváló eredménnyel theol. magántanári vizsgálatot tett az egyháztörténeti tudományok szakcsoportjából. Isten áldása legyen az ifjú tanár tudományos munkásságán!

— **A dunántúli ref. egyházkerület** szept. 22—24-én Pápán tartotta őszi közgyűlését, amelyen, a távollevő gr. Tisza István főgondnok helyett, Chernel István egyházm. gondnok foglalta el a világi elnöki széket. A gyűlés táviratilag üdvözölte a főgondnokot és Pöstyénben üdülő feleségét. A délelőtti istentisztelet keretében folyt le 15 ifjú lelkész felavatása, mely alkalommal Győry Elemér püspöki titkár, megválasztott hetényi lelkész, délután pedig dr. Vass Vince theol. tanár prédikált. A ker. lelkészértekezleten, a püspök megnyitó beszéde után, Balogh Jenő vil. főjegyző tartott magvas előadást a hadiárvák valláserkölcsi gondozásáról, utána Antal Géza papi főjegyző olvasta fel a dordrechti zsinatról szóló alkalomszerű tudományos értekezését; harmadikúl Miklós Géza székesfehérvári lelkész a lelkészválasztási törvény revisiójáról értekezett, végül Csukás Endre nagyrákosi lelkész a prot. sajtómozgalom, a ref. napilap kérdését fejtegette nagy hozzáértéssel és lelkesedéssel. A közgyűlés a fenyegető lelkészhiány hatása alatt fölkérte a zsinatot a lelkészi fizetések korszerű rendezésére, a theol. tanári kart egy theol. internátus felállítására vonatkozó javaslattetelre. A theol. akadémián az egyháztört. tanszék, tekintettel a hallgatók hiányára, ez évben sem töltetett be; az *Erő* 1000 K, a Ref. Sajtóegyesület 500 K támogatásban részesíttetett; a belsősomogyi egyházmegye előtt békés úton létrejött díjlevél-restitutiókat en bloc jóváhagyta s ahol kifejezetten nem 1918-ra történt a megállapodás, ott utasította az érdekelteket, hogy a megegyezést a zsinat által történendő rendezésig érvényeseknek tekintsék, a többiek kíséreljenek meg békés megegyezést, vagy terjesszék az ügyet egyházmegyei közigazgatási bíróság elé. A *pápai főiskola* igazgatótanácsának szept. 21-én tartott

ülése alkalmából tartotta meg az intézet három ujonnan megválasztott tanára székfoglaló értekezését: dr. Vass Vince theol. tanár A keresztyén világnézetről, dr. Trócsányi D. főgimn. tanár Tompa M. világszemléletéről, Szűcs D. a Carolina resolutió és következményeiről értekezett.

— **A kecskeméti egyházmegye** közgyűlése szept. 18-án lélekemelő ünnepség között iktatta be az új esperest, *Kiss Zsigmond* abonyi lelkészt, főiskolánk volt tanítványát. Az egyházi beiktatás után az üdvözlő küldöttségek közt kellemes hatást keltett az abonyi r. kath. egyház tisztelgő küldöttsége Lévay Mihály címzetes püspök, országgyűl. képviselő vezetése alatt, aki lelkes és testvéries megértéstől áthatott szavakban tolmácsolta egyháza tagjainak őszinte nagyrabecsülését és szeretetét az uj esperes iránt. A távolból a mi szeretetünk és nagyrabecsülésünk is ott volt az ünnepélyen . . .

— **A szüret** általában véve október 14-én indul meg a Hegyalján; a főiskola szüretei is 14-én kezdődnek. A szüreti szünidő okt. 19-én déltől október 27-ig estig tart a főiskolában.

— **A spanyol influenza** továbbra is kellő mérséklettel vendégszerepel Sárospatakon; föllépése nem oly heves és betegedések sem fordulnak elő oly nagy számban, mint más községekben, ezért főiskolánkban a tanítások beszüntetését minden valószinüség szerint el fogjuk kerülhetni.

Keresek gyermektelen özvegy papnét vagy tanítónét a háztartásban és gyermekek gondozásában való segédkezésre (nagy szolgálóleány van). *Csobay Pálné, Alsóbalog* (Gömör vármegye).

A „HANGYA“

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

MAGYAR PROTESTÁNS UNIO

Egyháztörténelmi tanúlmány.

Irta:
Dr. Patay Pál.

Ára K 5·50.

Uj Magyarország felé.

(A magyarság kiáltó belső veszedelmét és ellenségeit ismerteti a radikális nemzetköziség ellen.)

Irta: **Dr. Dánér Béla.**

Ára K 4·40.

Kapható:

KÓKAI LAJOS-nál

BUDAPEST IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.

Irta **GÖDE LAJOS**
szekszárdi ref. lelkész.
Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet

alkalmi egyházi beszédek.
Irta **JÁNOSI ZOLTÁN.**
: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.

Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.
Irta **F. VARGA LAJOS.**
I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.

Kapható:

HEGEDŰS és SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalában
DEBRECEN.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 42—43. szám. Sárospatak, 1918. október 20—27.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 80 Kor.
Fél „ ... 40 „
Negyed „ ... 20 „
Nyolcad „ ... 10 „

TARTALOM: *Péter Mihály*: Nyilt levél Idrányi Barna e.-ker. tanácsbíróhoz az „Egyházlátogatás“ kérdésében. — *Danyi József*: A mi tanítónőképző-intézetünk. — *Dr. Révész Kálmán*: Vándor kakas, vándor harang. — *Tiszamenti*: A felsőszabolcsi ref. egyházmegye közgyűlése. — *p.*: A ref. zsinat második ülésszaka. — *Rácz L.*: Könyvismertetés (Dr. Weszely Ödön: Pedagógiai olvasmányok.) (Vége köv.) — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

Nyilt levél Idrányi Barna e.-ker. tanácsbiróhoz az „Egyházlátogatás“ kérdésében.

Tisztelt Barátom! A *Sárospataki Ref. Lapok* 36—37. számaiból előbb az abaúji egyházmegye őszi közgyűléséről szóló tudósitást olvastam el, ahol az mondatik, hogy a te „nagy gyakorlati tudással megindokolt véleményedet a dunántúli indítványról az egyházmegye elvben elfogadta“. Meglepett ez a határozat, de annál nagyobb kiváncsisággal néztem át az e tárgyban irott véleményes javaslatodat. Azt vártam volna, hogy az én, meg talán sokak szemei előtt valami csodálatos módon elrejtett okokkal fogod megindokolni azt, hogy ime ezért meg ezért nincs szükség többé az évenkénti egyházlátogatásra; mert egy ilyen szokatlan álláspontot oly érvekkel kell támogatni, amelyek igazán meggyőzzék azokat, akik az évenkénti egyházlátogatás barátai. Megengedsz azonban, ha őszintén kimondom, hogy cikked elolvasása után csalódást éreztem. Mert az az egyetlen érv, amelyet felhozol, hogy t. i. az egyházlátogatás az idők folyamán úgy tagozódott, hogy egy része az iskolák meglátogatása, az iskolalátogatóság, másik része a vagyoni ügyek feletti felügyelet, a számvevőszék, a járandóságok beszedése a dékánok kezében van letéve, csak a többi, a hitéletre való felügyelet van az esperes hatáskörébe utalva, a tieddel épen ellenkező conclusióra vezeti az embert, arra nevezetesen, hogyha e szétosztással az egyház feletti felügyelet mélyítését célozták a felsőbb hatóságok, aminthogy ezt tagadni nem lehet, akkor, ha a vagyoni, az iskolai ügyekről kell évenként számot adni, miért kelljen az egésznek a tengelyét képező hitéletről csak 5 évenként? Ha az idők hosszú folyamán létrejött törvényeink és szabályrendeleteink mindig kiemelték a gyülekezeteknek az egyházlátogatóság (esperes) általi meglátogatását, megengedsz, ha az indokolásodat, hogy „legújabb törvényünk is fentartja ugyan az egyházlátogatás intézményét, de annak teendője csak *regisztrálás*, abból a célból, hogy az esperes a felvett jegyzőkönyvből szerezzen értesülést, vajjon itt-ott nincsen-e szükség valamelyes intézkedésre“ — nem tartom kielégitőnek. Mert tegyük fel, hogy az a jegyzőkönyv csak tények regisztrálása volna, amely kifejezéssel ugyan igen alászállítottnak tartom az egyházlátogatóság eddigi szép tisztét: kérdem tőled, ki regisztrálja a tényeket a jegyzőkönyvben, ha nincs évenkénti egyházlátogatás? Lehet-e épen ma, igen sok egyházat 5 évig szabadjára hagyni anélkül, hogy az egyházlátogatás ott megjelennék s nem gondolod-e, hogy öt év alatt a bajok úgy megsokasodhatnak igen sok helyen, hogy azokat a legnagyobb küzdelemmel is alig lehet már orvosolni. Igy gondolkozva nem kevésbbé csodálkozom azon, hogy az egyházlátogatóságnak a háború tartamára való felfüggesztését indítványoztad, az egyházmegye pedig a törvény ellenére ehez is hozzájárult, holott még érvényben van az E. T. 1. t.-c. 168. §-a, mely imperative intézkedik az évenkénti egyházlátogatásról. En ennél is ellenkező conclusiora jutottam volna a tieddel, arra pl., hogy jóllehet háború van, de az élet még sem hagy megnyugvást, dolgainkat végeznünk kell. Micsoda önmegtagadást kíván tőlünk az egyházmegyéknek, a kerületi gyűléseknek a megtartása, mégis megtartjuk, sőt igen nagy költséggel zsinatot is tartotok. Épen csak az egyházlátogatóság szüneteljen, a közélelmezés és utazás nehézségei miatt. Hisz e nehézségek a többieknél is fenállanak.

Én úgy látom, hogy bármilyen nehézségekkel jár is, az előbb gyakorolt jó rendet másutt is épúgy igyekeznek fentartani, mint azelőtt tették. A hivatalok vizsgálata csakúgy folyik, mint ennek előtte. Tanügyi, közegészségi, közigazgatási, törvényhatósági tanácskozások tartatnak. Mindez ugyebár nehézségekkel jár, de legyűrik a nehézségeket, mert a rend fentartása a közérdekéből való. Más egyházaknál sem látom, hogy feladták volna a dolgok folytatását. Ily körülmények közt épen a református egyház legyen az, mely így szóljon: én bizony nem tartok egyházlátogatást, mert a közélelmezés és az utazás nehézségekkel jár, nem tartok, bár jól tudom, hogy köteles vagyok tartani évről-évre. Nem gondolod, hogy ez kézzelfoghatólag jelentené a mi közszellemünk bizonyos lazulását? Hiszen akkor, ha mi a mieinktől, azoktól, a kiktől mi viszont a jó rend megtartását követeljük, joggal hivatkozhatnának ránk és joggal mondhatnák: ja, kérem háború van.

Egyszóval megengedsz, ha még egyszer őszintén hangsúlyozom, hogy én az egyházlátogatással összefüggő, a Sp. Ref. Lapokban olvasható érveidet megnyugtatóknak nem tartom. Miután azonban mind a tudósitásban, mind a cikked alatti megjegyzésben

Lapunk jelen számához ¼ ív melléklet van csatolva.

nyomatékosan hangsúlyozva van, hogy álláspontodat az egyházmegye *egyhangúlag, vita nélkül* tette magáévá, föltételezem, hogy talán előszóval többet mondtál. Azért igen lekötelezné úgy engemet, mint a többi veled nem egyformán gondolkozókat, ha érveidet a nyilvánosság előtt bővebben mondanád el. Erre azért van szükség, hogy már a kerületi gyűlés előtt tisztáztassanak a nézetek, amelyek úgylátszik homlokegyenest ellenkeznek egymással, mert pl. Felsőzemplén a tieddel, illetőleg most már az Abaujéval ellenkező felfogást szintén egyhangúlag tette magáévá.

Végül, midőn e sorokat írom, vettem Vörös János* naszályi lelkésztárs s tatai tanácsbíró levelét, akinek agyában ez a terv, az egyházlátogatóság reformjára nézve megfogant. Ő tett az egyházlátogatóság reformjára indítványt a tolnai egyházmegye lelkészértekezletén, melyet az elfogadván, az egyházmegyére terjesztett, ez viszont a dunántuli egyházkerületre. Szóról-szóra ezt írja nekem: „Az én indítványom nem az volt, amit kolléga úr bírál, hanem ez: „az egyházlátogatás mai formája mellőztessék s e helyett csak 8—10—12, *évenként más-más*, —, gyülekezetben és mindig csak vasárnap délelőtt s lehetőleg a templomban egyházközségi közgyűlés keretében legyen megtartva az egyházlátogatás, mely alkalommal az istenitiszteletet végezze az esperes, vagy a vele egyházlátogató tanácsbíró, egyházmegyei jegyző, számvevő stb., mindenütt más-más. Az esperes a meglátogatandó egyházakat s a látogatás határidejét az egyházmegyei gondnokkal egyetértve (esetleg egyházmegyei közgyűlés) állapítja meg évenként s erről a világi tanácsbírákat is értesíti, hogy ezek esetleges megjelenése az egyházlátogatáson lehetővé tétessék."

„Szóról-szóra ez volt indítványom, mely változtatás nélkül lett elfogadva az egyházmegyei lelkészértekezleten, egyházmegyei közgyűlésen s mint ilyen került a dunántúli egyházkerület elé. De úgy látszik valahol lényeges s értelmet zavaró, sőt megváltoztató íráshiba követtetett el azzal, hogy a vessző (,) az *„évenként"* szó után s nem eléje tétetett."

Természetes, hogy én a javaslatot úgy bíráltam, amint az egyetemes konvent és a mi egyházkerületünk jegyzőkönyvében adva van. Megtettem ugyan annyit, hogy mivel az indítványt igen furcsának találtam, az indokolásért Pápára fordultam, de onnan semmi választ nem kapva, kénytelen voltam az indítványt szoros értelme szerint fogni fel. Ti meg íme, még az indítványozók intentióin is túlmégytek.

Gálszécs, 1918. szeptember 18.

Őszinte barátod
Péter Mihály.

* Nevezett ily értelemben már nyilatkozott is a *Lelkészegyesület* f. évi 38. számában. *Szerk.*

A mi tanítónőképzőintézetünk.

Az idők komoly intő jelében talán épen az utolsó órában határozta el mult évi őszi kerületi gyűlésünk felekezeti népoktatásügyünk megmentése végett egy tanítónőképzőintézet Miskolcon való felállítását.

Meg vagyok győződve, hogy a felvetett s szinte létkérdéssé magasodott terv nem fog a sárospataki polgári leányiskola átvételének szomorú sorsára jutni. Erős meggyőződésünk sokunknak az, hogy a legközelebbi évtizedek alatt ennél fontosabb ügy nem került még az egyházkerületi gyűlés asztalára.

A mai, de főképen a háború után beálló tanítóhiányon segíteni kell. Azelőtt a vígasztalan eshetőség előtt állunk, hogy felekezeti népiskoláink tanerők nélkül maradnak. Háború után a tanítóhiány igen nagy lesz. A fronton lévő tanítók közül egy jelentős percent nem tér többé vissza az iskolába. Egy részük (a tisztek) katona marad, más részük pedig a nagy jövővel biztató termeléssel foglalkozó pályákon jövedelmezőbb kenyeret keres. Aki visszajön, azokat az állam fogja magához vonni jobb feltételeivel s így bizony a ref. tanügy és kántorság kilátásai a legnagyobb mértékben aggasztók.

Csak egy út áll rendelkezésünkre segíteni valamennyire ez állapotokon. Igénybe kell venni nagyobb mértékben a nők munkaerejét, akikről gondoskodni társadalmi elhelyezkedésük szempontjából is felette szükséges. A férjhezmenés esélyei a háború következtében igen megrosszabodtak. A háztartásbeliség nem lehet már egyedüli életcéljuk, kenyérkereseti pályák után kell nézniök és hol találhatnák meg ezt alkalmasabb területen, mint a női hivatásoknak természetszerüleg megfelelő tanítás-nevelés terén. A népiskolák jövőbeli tanerejét a női társadalom fogja szolgáltatni. Kiképzésükre azonban intézményünk nincs. Az a veszedelem fenyeget bennünket, ha rövidesen ilyen intézeteket nem állítunk fel, hogy nem lesz sem tanító, sem tanitónő és vagy be kell csukni majd iskoláinkat, vagy más felekezetűeket fog kelleni alkalmazni. Hogy ez utóbbi mit jelent, arra gondolni sem jó.

Az idők jelét megértették a többi felekezetek is. Ideges siettséggel állítják fel képzőiket. De megértették a többi egyházkerületek is. Erdély a mi mozgalmunk hatása alatt állította már fel tanítónőképzőjét Nagyenyeden, melyet Kolozsvárt akar állandósítani. A dunamelléki egyházkerület szintén tüneményes gyorsasággal állította fel tanítónőképzőjét Kecskeméten. Rajtunk immár a sor, hogy a tőlünk kiindult mozgalom nálunk is testet öltsön.

Igaz, hogy a mai háborús viszonyok között építkezni igen nehéz, el vagyunk reá készülve, hogy súlyos áldozatokat kell hoznia kerületünknek s az egyházmegyéknek; — a cél azonban annyira fontos, népiskoláink felekezeti jellegének fentartása annyira létérdekünk, hogy ez intézet megteremtésére az anyagi eszközöket bármi úton, de meg kell találni. Az az áldozat, melyet református leányaink diplomájára fordítunk, egyházi életünk jövője szempontjából kiszámíthatatlan áldással fordul majd vissza.

Danyi József
e.-m. tan. biz. elnök.

Vándor kakas, vándor harang.

Még a kassaiak közül sem sokan tudják, hogy milyen nevezetes érckakas őrködik a kassai református torony tetején és hogy milyen nevezetes harang függ a toronyban.

Az egy méternél magasabb érckakas már nagyon öreg, 329 esztendős! Kassa város elöljárósága 1589-ben tétette fel a Dóm kisebbik, úgynevezett Mátyás-tornyára. Ebből sokan azt következtették, hogy a Dóm ez időben a reformátusok birtokában és használatában

volt, holott a református egyház Kassán csak 1644-ben alakulhatott meg. Az érckakas nem kizárólagosan református jelvény, külföldön róm. kath. templomokon ma is láthatni néhol az éber madár ércalakját.

Az Erzsébet-templom a XVI. század második felében s egy rövid megszakítást leszámítva, a XVII. században is egész 1671-ig az evangelikusok birtokában és használatában volt. Egészen téves tehát a kassai püspökség legujabb (1915.) névkönyvének az az állítása, hogy a Dóm 1618—20. közt, majd 1629-től 1644-ig a római katholikusok birtokában állott.

Mikor a Dómot 1671-ben tényleg visszakapták a róm. katholikusok, a kakast továbbra is megtartották. Ott állott az egész 1777-ig, amikor a toronyfedélzet megujítása alkalmával levették és a városi levéltárban helyezték el. Ott aludt kakasunk egész 1853-ig, amikor a református egyházunk nagytekintélyű és sokérdemű főgondnoka, Meskó Sándor a városi tanácstól, mint kálvinista madarat kikérte és az ez évben épült ref. toronyra ünnepélyesen feltétette. Előzőleg azonban illő módon kicsinosították, azaz megaranyoztatták az öreg kakast, mely célra 14 és $^3/_8$ aranyat fordítottak. Ezek az aranyak egyes buzgó hívek adományából gyültek össze. Az adományozók élén állott Czegei Vass Klára grófnő, Boronkay Ferenc özvegye 5 arannyal. Főispánunk édes anyja, Hammersberg Lászlóné, Farkassányi Emerencia, valamint Török Lajos nyug. pénzügyigazgató édesatyja, Török Sámuel, szintén az adományozók közt voltak. Ezzel kapcsolatban megemlítem, hogy a kassai reformátusok közül csakis Török Lajos és Herdiczky Géza azok, kiknek egyenes ősei már a XVIII. században Kassán laktak.

A református öreg harang fiatalabb ugyan az érckakasnál, de azért szintén tisztes multra tekinthet vissza. Az 1662. évben huzták fel az apáca templom tornyába. Csakhogy ez a templom akkor a reformátusok temploma volt. Épült 1651-től 1663-ig, mely év november 11-én ünnepélyesen felszentelték. A vallási üldözések beálltával, 1673 szeptember 29-én elfoglalták ugyan a katholikusok, de nem használták istentiszteleti célokra (lévén nekik Kassán úgy is elég templomuk), hanem a szepesi kamara, illetve a katonai kincstár élelmiszer (prófont) raktárt csinált belőle.

Nem egészen egy év mulva, 1674. aug. 22-én óriási tűzvész pusztított Kassán. Kigyulladt a lőporraktár, 600 mázsa puskapor felrobbant s vagy 300 embert megölt. Beégett a református torony is s benne a harang nagyban megsérült, úgy, hogy 1690-ben ujra öntette Várady Mihály, az egyház főgondnoka.

Mikor ugyanis Thököly Imre, a kuruckirály, 1682. aug. 15-én elfoglalta Kassát, a reformátusok visszakapták templomukat, melyet azonban csak 14 évig birtokolhattak. Az 1696. év március 27-én ismét elfoglalta a templomot, a paplakkal és iskolával együtt gróf Csáky István, hogy két év mulva a Pozsonyból idetelepített Orsolya-apácák ülhessenek bele. Az 1690-ben ujra öntött harang is ott maradt a toronyban.

II. Rákóczy Ferenc idejében, néhány rövid éven át (1706—1711.) még ujra birtokolták a reformátusok az általuk épített templomot, de 1711. október 18-án végleg elvesztették; Löffelholz generális katonai erővel vette el tőlük. Azt azonban megengedte a tábornok, hogy a harangot a reformátusok elvihessék. Lebocsátották tehát és elhelyezték a templomhoz közel levő Bárczay-házban (ma Mészáros-utca 24. szám, a régi ref. lelkészlak, a mai 26. számú ház felső szomszédja).

Igy a reformátusok kiszorultak a még 1696-ban nyert külvárosi telkükre: oda, ahol ma a Szepsi-uton a ref. bezárt temető áll. Itt, egy kis fatemplomban végezték teljes száz éven át (1711—1811.) istentiszteleteiket. Mikor II. József türelmi rendelete megengedte, hogy a protestánsek haranglábakat állíthassanak s harangot használhassanak, a kassai reformátusok 1797. pünkösd első napján (május 27.) szólaltatták meg először a 86 év óta néma harangot, melyet 1818-ban ismét ujra öntött Wieszner Jakab kassai harangöntő.

A mostani református templom, torony nélkül, 1811-ben készült el, tehát a harang még mindig a temetői haranglábon állott, egészen 1853-ig, amikor a templom felibe alacsony toronykában nyert elhelyezést s innen szeptember 4-én hivta legelőször Isten imádására a buzgó híveket.

Öreg harang, öreg kakas, sok viszontagságon mentetek át az elmult századok folyamán! Vándorlástok azonban még nem ért véget. Majd ha a tervbe vett uj református templom felépül, annak tornyában és tornyán fogjátok feltalálni állandó helyeteket!

Dr. Révész Kálmán.

A felsőszabolcsi ref. egyházmegye közgyűlése.

Szept. 6-án Kisvárdán verőfényes őszi napon gyűltek össze a felsőszabolcsi ref. egyházmegye lelkészei és világi képviselői, hogy az esperesi székből távozó Vas Mihály helyett az ujonnan választott vezért *ifj. Görömbei Péter* mándoki lelkészt hivatalába beiktassák. Csaknem teljes számmal eljöttek ebből az alkalomból az egyházmegye alkotó tagjai, hogy a régi vezértől búcsút vévén, üdvözöljék az ereje teljében levő, kiváló képzettségű uj esperest.

Egyházmegyei tanácsbirói értekezlet után 10 órakor kezdődött a gyűlés a ref. templomban. Éneklés és Vas Mihály lelépő esperes buzgó imádsága után Jármy Miklós egyh. m. gondnok nyitotta meg a gyűlést. Fájdalmas szívvel jelentette be, hogy távozik mellőle immáron az, akivel az egyházmegye megalakulása óta, mint elnöktárssal együtt működött. Tapintatos eljárásával, ügyismeretével, széles látásával és fáradhatatlan szorgalmával irányitotta ő egyházmegyénk életének hajóját. Az ő vezetése alatt csendes vizeken folyton duzzadó erővel haladt az előre. Adja az Ur, hogy ifju uj esperesünkben is ilyen buzgó, tántorithatatlan munkásra találjon egyházmegyénk és anyaszentegyházunk.

A megjelentek számbavétele, s a napirend megállapitása után a szavazatszedő bizottság jelentését Keresztessy Sándor l. aljegyző terjesztette elő. Jelentette, hogy esperessé 45 szavazatból 39 érvényes szavazattal Görömbei Péter mándoki lelkész választatott meg. Tanácsbirák lettek Dr. Piskóty Ferenc világi, Vaizer Károly lelkészi részről. A jelentés elhangzása után Vas Mihály inditványára Porzsolt Ádám elnökből Szalánczy Bertalan és Dr. Piskóty Ferenc tanácsbiró tagokból álló küldöttség ment az uj esperes meghivására.

Ifj. Görömbei Péter esperes megérkezése után Vas Mihály lemondott esperes tudatta vele a választás eredményét, majd az eskü letétele után ugyanő üdvözölte az egyházmegye nevében. Ezután ifj. Görömbei

Péter elfoglalván az elnöki széket megtartotta a maga hatalmas székfoglalóját. Beszédében gazdag ismereteinek, széles látókörének, az egyházi és társadalmi élet ezer szövevényeiben való jártasságának és ékesszólásának egyaránt bizonyságát adta. Megragadó erővel mutatott reá egyházi, társadalmi, sociális és hitéletünk kiáltó hiányosságaira s feltárta előttünk a gyógyuláshoz vezető biztos utakat. Nem kerülte ki figyelmét nevelési rendszerünk elmaradottsága és elavultsága az elemi oktatástól fel egészen lelkészképzésünkig. Mindenütt nagy a hiányosság, épen úgy mint adózási rendszerünk és belhivatalnokaink díjazását illetőleg is. Hangsulyozottan emelte ki, hogy csak a jól fizetett hivatalnok lehet az egyháznak hűséges és eredményeket felmutató sáfára. Egyházi életünk hanyatlásának, sőt majdnem katasztrófális bukásának oka, hogy a mai kapitalista világrendbe nem tudunk beilleszkedni s helytelen psychologiánkkal reá hatást gyakorolni. Keresztyénségünk szó marad csupán s nem a léleknek és szivnek jóra vezérlő készsége.

A nagy tetszéssel fogadott székfoglaló után az ujonnan választott tanácsbirák tették le az esküt. Az esperesi időszaki jelentés a tavaszi egyházmegyei gyűlés óta történt változásokról számolt be. Valády Mátyás aljegyző lemondása elfogadtatott. Az egyházkerület a nyiregyházai leányinternátust anyagilag és erkölcsileg támogatja. A sajtóegyesületi mozgalommal kapcsolatban egyh. megyénk kimondja, hogy alapitó tagul belép s hasonló támogatásra hivja fel az egyes egyházakat. Az esperesi évi jelentés beható részletezésben számol be az egyes egyházak anyagi és erkölcsi helyzetéről. Örvendetes és elszomorító jelenségek egyaránt találhatók egyházi életünkben, de mégis az utóbbiak vannak tulsulyban. Ez okból határozatba foglalja és elrendeli egyházmegyénk: 1) hogy a konfirmandusok oktatását intenzivebben kell végezni. 2) Az egyházi szertartások végzését mellőzők éberebb figyelmet és nagyobb gondosságot igényelnek. 3) A téli vallásos estélyek és felolvasások nagyobb buzgósággal végzendők. 4) Az egyházi irattárra, a népiskolai és tanitói könyvtárra s a szükséges könyvek beszerzésére figyelmeztessenek az egyházak. A számvevőszéki bizottsági gyűlés kapcsán a pátrohai, kéki és demecseri ügyek vonták magukra figyelmünket. A vallásoktatásról szóló jelentések kapcsán Kovács Lajos kisvárdai lelkésznek, a kisvárdai áll. főgimnáziumban való buzgó és eredményes vallástanitásért köszönetet szavaz. Kun Szabó Gyula inditványa a belhivatalnokok régi díjlevelének visszaadása tárgyában pártolólag terjeszttetik az egyházkerület közgyűlése elé.

Több apró adásvétel, kölcsön s díjlevél stb. ügy után véget ért az egyházmegyei közgyűlés. A gyűlés tagjai ezután a nagyvendéglő nagytermében közös ebédre jöttek össze, ahol lelkesen éltették az uj esperest. Résztvettek a gyűlésen a sárospataki ref. főiskola képviseletében Dr. Rácz Lajos akadémiai tanár, a testvér „középszabolcsi" egyházmegye képviseletében Nánássy Andor e. m. tanácsbiró és Porzsolt István aljegyző.

A gyülés azzal a reménységgel töltött el mindnyájunkat, hogy az egyházmegye megfelelő embert választott a lelépő esperes helyére.

Tiszamenti.

A ref. zsinat második ülésszaka.

Folyó hó 2—4-én folyt le a zsinat második ülésszaka a konventi Székház nagytermében.

Az ülésszak dr. *Baltazár* Dezső püspök szép alkalmi imájával kezdődött, amely után gróf *Degenfeld* József világi elnök mondott rövid megnyitót, amelynek során kegyelettel emlékezett meg dr. Kenessey Béláról és a zsinat többi halottairól; reámutatott a második ülésszak összehivásának szükségességére és előterjesztette a tárgysorozatot, amelyen 3 fontosabb ügy szerepelt: az énekeskönyv, a katonai lelkészség és a lelkészválasztási törvénycikk reviziójának dolga. Az utóbbit a zsinat Boér Eleknek az alkotmányozóbizottság elnökének inditványára, nagyon helyesen, levette ez alkalommal a napirendről.

Ami az énekeskönyv reformját illeti, ismerősek lapunk olvasói előtt azok az alapos kifogások, amelyek a mult zsinat utasitásai szerint készült II. próbaénekeskönyvvel szemben úgy a szöveget, mint a dallamokat illetőleg elhangzottak. Többen rámutattak arra a tulságos konzervativizmusra, amelyet a reviziót előkészitő bizottság az első zsinat utasitásához való betűszerinti ragaszkodás folytán tanusitott. A II. Próbaénekeskönyvet az előző ülésszakon a kellő előkészülés miatt minden hozzászólás nélkül elfogadta a zsinat és így most csak a részletekről volt szó. A bizottság t. i. a zsinat elé terjesztette a maga meglehetősen sovány jelentését. Egy sereg sajtóhiba kijavitása, a XXIII. zsoltár 2-ik és 3-ik versének, a 77-iknek a Szabolcskaféle forditással való helyettesitése, több temetési éneknek és versnek kihagyása, a Baltazár-féle 1 versből álló királyének felvételére, az énekek szerzőinek a tartalomjegyzékben való feltüntetése, a könyv kinyomására való javaslatok voltak a jelentésnek főbb részletei.

A tárgyalási idő rövid volt, az énekeskönyv ügyével végezni kellett és így ennek a fontos, évtizedekre szóló reformnak tárgyalása elsietve, bizonyos kapkodással történt.

Legelőször Czinke István szólalt fel két indítvánnyal. Az egyikben javasolta Ágoston Sándor eszéki lelkésznek az alsóbaranya—bács—szlavóniai egyházmegyei értekezleten tartott előadása nyomán, hogy az énekeskönyvnek rázkódtatás nélküli megújítása érdekében vétessenek fel toldalékként az újabb, kedveltebb énekek és ezek kerüljenek azután az elavultak helyére; kérte továbbá a 84-dik zsoltár régi szövegének helyére a Baksay-féle szép forditásnak — amely az I. Próbaénekeskönyvben meg volt — a fölvételét. Jellemző, hogy ez utóbbi nagyon szerény indítványt is leszavazták és így a mi zsoltáros nagy püspökünknek ez a remeke, amely a régi szövegnél hasonlíthatlanul szebb és hűbb forditás, kimaradt.

A zsoltárokra nézve egyébként is B. Pap István kérte, hogy ezeket a bizottság ujból rostálja meg és ha már a 150-es számhoz való merev, érthetetlen és *példátlan* ragaszkodás miatt nagyobb változtatás nem eszközölhető, legalább azokat a részleteket hagyják el, amelyekben a zsidóskodó, evangéliummal ellentétes szellem a maga teljes merevségében nyilvánul meg. (Ilyen p. o. a 137. zsoltár utolsó verse, amelyet keresztyén ember nem vehet ajkaira és amely a régi zsoltárokban is csillag nélküli.)

Általában a II. Próbaénekeskönyvben sok olyan

zsoltárvers maradt benn, amely a régiben csillag nélküli és igy nem énekelhetőnek van jelezve. De a nagy sietség miatt ezt a szerény indítványt is leszavazták.

A dícséreteknél P. Pap István azt indítványozta, hogy vétessék fel főleg az ifjúsági és gyermekistentiszteletekre való tekintettel a Hozsánna c. énekeskönyvből nehány közismert és vallásos estélyek és összejövetelek alkalmával használatos ének. A zsinat 13 ilyen éneket vett fel, beiktatott még egy kimaradt erdélyi éneket és a Baltazár Királyhimnuszát és igy ezekkel együtt 291 dícséret lesz az új énekeskönyvben. Nem fogadta el a zsinat ugyanezen indítványozónak javaslatát az énekeknek *egyházi* év szerinti és a szertartásos énekek logikusabb elrendezését illetőleg.

Készen van tehát az új egységes énekeskönyv, amely három részből, zsoltárokból, dícséretekből és temetési énekekből fog állani. A debreceni kerületi nyomdában nyomják; a kiadásra, a jövedelem elosztására vonatkozó szükséges intézkedéseket a konvent eszközli.

Az ülésszak 3-ik és utolsó napján a katonai lelkészségre vonatkozó törvényjavaslat került tárgyalásra. A zsinat kevés és lényegtelen változtatással fogadta el a tervezetet, amely szerint a katonai lelkészség főhatósága a konvent, amely ezt a jogát az általa a püspökök közül választott felügyelő püspök és nem mint Ferenczy Gyula dr. nagy hévvel indítványozta, a katonailag beállított tábori ref. főpap által gyakorolja. A felügyelő püspöknek természetesen csak a lelkiekre nézve lesz felügyeleti joga, a lelkészek a katonai szolgálati és közigazgatási tekintetben az illetékes parancsnokságok joghatósága alatt állanak. Majd elválik, nem teljesül-e be Ferenczy Gyulának az a jóslata, hogy a katonai hatóságok a konvent által beállított püspököt a jövőben is csak előkelő idegennek, vendégnek tekintik.

A katonai lelkészség egyházi közigazgatási szempontból 3 kerületre oszlik, mindegyiknek élén a felügyelő püspök által kinevezett felügyelő tábori lelkész áll, aki a lelkiekben közvetlenül ügyel fel a körletéhez tartozó tábori lelkészekre. Fontos részlete a törvénynek, hogy a katonai lelkészeket a katonai hatóságok a felügyelő püspök meghallgatásával nevezik ki és a fakultációt is tőle nyerik. A katonai nevelő intézetekben folyó vallástanítás feletti felügyelet is a püspök — inspektor tiszte leend.

Még két fontos indítvány került tárgyalás alá. Az egyik Huszár Aladár belsősomogyi gondnoké volt, a díjlevélügy rendezésére vonatkozólag. A zsinat a lelkészek érdekeit védő lelkes beszéddel megindokolt javaslatot az adóügyi bizottsághoz tette át.

Gróf Dégenfeld József és dr. Ferenczy Gyula indítványára osztatlan készséggel kimondta a zsinat, hogy úgy a nyugdíjas lelkészeket, mint a lelkészi özvegyeket és a teljes papi árvákat a lehető egyszersmindenkori segélyben részesíti. Az illető bizottság előterjesztése alapján az utalványozást a konventi elnökség eszközli.

Borongó érzések között zárult a dr. Baltazár Dezső püspök imájával a múlt nagy emlékesztendőben megnyilt zsinat második ülésszaka. Mindnyájunk lelkében feltolult a nagy bizonytalanság: a haza és az ezzel oly szorosan egybeforrott egyházunk sorsa, egysége és épsége feletti aggodalom érzése és egyszersmind az a reménység, hogy továbbra is velünk lesz Az, aki ezeréven át hűséges oltalmunk és vezérünk volt. * *p.*

E tudósítást a *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 40—41. számából vesszük át; a konventi iroda, kérésünkre, a zsinati ülésekről szóló naplót és a bizottsági munkálatokat csak okt. 24-én este küldte meg, úgy hogy azok alapján önálló tudósítás szerkesztésére már nem volt időnk. Szerk.

KÖNYVISMERTETÉS.

Pedagógiai olvasmányok. Szemelvények pedagógiai írók munkáiból. Tanító- és tanítónőképző-intézetek számára, valamint a pedagógiai továbbképzés céljaira szerkesztette, életrajzokkal és magyarázó jegyzetekkel ellátta, részben fordította *dr. Weszely Ödön*. Tíz képpel. Lampel R. r.-t. kiadása. Budapest, 1917. XII + 444 lap, 8-rét; ára 11·20 K.

A különböző természettudományi, történeti (művészet- és egyháztörténeti) és bölcseleti olvasókönyvek után ime egy neveléstudományi olvasókönyv, amelyet Weszely Ödön fővárosi középiskolai felügyelő, „A modern pedagógia útjain“ című tanulmányok sok elismeréssel koszorúzott szerzője, f. évi március óta pozsonyi egyetemi tanár szerkesztett. Célja: a múlt és jelen legkiválóbb pedagógusainak (szám szerint 50-nek) műveiből a legfontosabb, legjellemzőbb részleteket bemutatni, a tanulmányaik és pályájok kezdetén levő nevelőket és oktatókat a pedagógiai klaszszikusok fölfogásába, nevelés- és oktatástani eljárásmódjába bevezetni, a nevelés- és oktatástörténetek száraz és olykor élettelen adatai mellett őket magokkal a nagy nevelőkkel és azok eszmevilágával, esetleg gyakorlati eljárásával közvetlenül az eredeti források után megismertetni. Dicséretes cél — s a mit mindjárt előrebocsáthatunk: a kivitel eléggé megfelel a célnak. A szemelvények kiválasztásával általában meg lehetünk elégedve, sőt arról az ügyességről, tapintatról, hozzáértésről, amellyel W. az idevágó művek nagy tömegéből az értékesebb, szinesebb és jellemzőbb részleteket kiszemelte, méltán elismeréssel nyilatkozhatunk. Azt az arányt is, amelyet az ó-, közép-, újkori és legújabbkori pedagógusoknak és ezek közt a magyar nevelőknek juttat, valamint a felölelt pedagógusok kiválasztását általában helyeselhetjük. Igaz ugyan, hogy az utóbbi pontot illetőleg, bármily jelentékeny az új- és legújabb korból fölvett pedagógusok száma és bármily vaskos a könyv terjedelme, mégis több előkelő és nagyhirű pedagógus kimaradt; legyen elég ezek közül csak Agricola, Vives, Ramus, a jezsuita Ratio, Melanchthon, Trotzendorf, Sturm, Ratichius, Schleiermacher, Humboldt és Fichte neveit megemlitenem. Ezek közül egy-kettőnek még okvetlenül helyet kellett volna a műben szoritania s ha másként nem lehetett, ha a mű terjedelmét már nem lehetett növelni, én inkább az osztrák Felbigert hagytam volna ki (aki a 12 lapos szemelvénnyel Platont, Apáczai Cserét, Diesterweget és a XIX. század legtöbb pedagógusát messze maga mögött hagyja) s helyébe — mondjuk — Ratichius tételeiből és Fichte hires beszédeiből, amelyeket ma a németek oly magasra értékelnek, közöltem volna egy részletet. Az újabb magyar pedagógusok közt, mély sajnálatomra, nem találom b. Eötvös Józsefet, a magyar oktatásügyi politika megteremtőjét s talán Molnár Viktor tartalmas és messzetekintő Uránia-megnyitó beszédeiből is lehetett volna valamit fölvenni.

A mű $^3/_4$-ed része fordított szöveg s ezek közül sokat, igy a Jeromos, Augustinus, Luther, Base-

dow. Felbiger, Pestalozzi, Fröbel, Herbart, Rein, Natorp, Lay, Payot műveiből vett részleteket, amelyek hiányoztak irodalmunkból, maga a szerkesztő fordította magyarra, más részleket a könyvpiacon forgalomban levő, olykor régibb fordításokból vett át, a Platon és Aristoteles műveiből vett szemelvények dr. Dercsenyi Móric eddig közzé nem tett fordításaiból valók. A fordítások különböző értékűek: hol simábbak, hol nehézkesebbek, hol hivebbek, hol szabadabbak, hol magyarosak, hol idegenszerűek.

Ha magáról a könyv lényegéről: a pedagógiai olvasmányokról, azok kiszemeléséről egészben véve elismeréssel nyilatkozhatom, annál vegyesebb érzelmekkel, többször méltatlankodással, olvastam az olvasmányok szerzőiről a szövegek előtt közölt rövid életrajzokat. Ez életrajzok némelyikénél nem látszik meg, hogy adataikat W. „nagy gonddal gyűjtötte és mérlegelte a kinyomatás előtt" (Előszó), sőt itt ott oly magasfokú tájékozatlansággal, oly súlyos tévedésekkel találkozunk bennök, hogy azok nemcsak a szerző nevére, hanem az egész magyar pedagógiai irodalomra árnyat vetnek; én nem is tudom elhinni, hogy azokat maga Weszely készítette, hanem azt képzelem, sokféle dolga, gondja miatt valami alantas hivatalnokával, díjnokával állíttatta össze. Így a *Rousseau-életrajzban* több a hiba, mint a helyes adat; az egész életrajzban a születési és halálozási éven kivül nincs egyetlenegy évszám, úgyhogy az olvasó nincs tisztában, Rousseau életének egyes fontosabb változásai mikor következtek be. Íme nevezetesebb tévedései: Lambercier lelkész nem volt Rousseau rokona, Warensnénál nem 8, hanem körülbelül 10 évet töltött, 1745. tavaszán nem vette feleségül Levasseur Terézt, hanem vele hosszú ideig vad házasságban élt; a velencei titkári állás jóval előbb volt, mint a ref. egyházba való visszatérése s így megtévesztő az előbbinek az utóbbi után való fölemlítése; 1756. április 9-től R. nem lakott Párisban, hanem a D'Epinayné birtokán egy mezei lakban (Ermitage) s a vele való meghasonlása után költözött Montmorencyba (1757. dec. 15), innen az *Emil* elítéltetése után Svájcba menekült, de nem Genfbe, hanem 3 évre Môtiersbe telepedett le; ezután nem Bernből, hanem a berni fenhatóság alatt álló Szentpéter-szigetéről útasították ki; Angolországba utazása előtt váltott ugyan Humemal levelet, de vele ismeretségben nem állott; Angolországba érkezve nem Edinburgba, hanem Londonba ment, majd Woottonban tartózkodott; a Hume-mal való meghasonlása s Angliából való menekülése után még 3 évig Normandiában és Délfranciaországban botanizált s csak 1770. nyarán tért vissza Párisba; Ermenonvilleben csak élete utolsó 6 hetét töltötte s szó sincs róla, mintha itt fejezte volna be a *Vallomásokat*; e mű nem 1752-ben, magyar fordítása nem 1900-ban, az *Emil* fordítása nem 1915-ben jelent meg. A magyar Rousseau-irodalomból W. 2 munkát idéz: Becker F. tanulmányát (Olcsó Könyvtár) és Szabó L. *Rousseau problema* című művét, a mely a Vallomások alapján R. hazug voltát igyekszik (teljességgel tévesen és szörnyű elfogultsággal) kimutatni s e mellett azt a kérdést feszegeti, voltak e Rousseaunak gyermekei? a dolgozat csekély értékét az *Egyetemes Philologiai Közlöny* f. évi III—IV. füzetében mutattam ki, — ennél bizony sokkal különb és hivebb Rousseau-dolgozatot is találhatott volna a magyar irodalomban!

(Vége köv.)

IRODALOM.

* **Halotti egyházi beszédek és imádságok a nagy háború után.** Első kötet. Irta *Szentkirályi* Károly garbolci ref. lelkész. Kiadja Kovács Gyula könyvkereskedő Nagybánya, 1918. Ára fűzve 9 K 80 f; portó 30 f. Kötve 12 K 80 f. Nagy 8°, 288 oldal. — A szerzőnek már halála után kiadott ezen terjedelmes munkája, melyben 38 drb. temetési imádság illetve beszéd van, — talán mint emlékjele munkás életének, kedves és megbecsült lehet szerettei és barátai szemében; a kritika hideg és tárgyilagos mérlegén azonban, ezt őszintén ki kell jelentenünk, keveset nyom, semmi maradandó irodalmi jelentősége nincsen, távolról sem szolgálhat pld. mintául, követendő eszményül lelkipásztori munkában, sőt tanulmányképen sem használható különösebb eredménnyel. Bőbeszédű, elmélkedő, idézetekkel megtömött, virágos költőiségre törekvő imádságai, amelyekben azonban kevés a lélek igazi mélysége és ereje; feleslegesen terjengő és mégis keveset mondó, sokszor bomlasztikus orációi, telítve verses idézetekkel és rhetorikai reminiscenciákkal, stylusának mindenütt kiütköző félszegsége és irodalmiatlansága magában véve elveszik maradandónak mondható értékét. Főképen azonban az az eszmevilág, amelyben temetési igehirdetése mozog, nélkülözi a kálvinista keresztyén világnézetnek a halál kérdésében kijegecesedett álláspontját, — e beszédek nem bizonyságtevések az életről, a földi élet mulandó formáiban diadalmasan megnyilatkozó örök kegyelem életéről, hanem avatag siránok a gyászról, a fájdalomról, az elmaradott gyászolók szomorú sorsáról, — s mindezt át- meg átszővi valami, nem nagyon mély és keresztyéni hazafias rhetorika. Egy régi, elavult, ma már modernebb, mert ősi kálvinista keresztyén alapokhoz visszatérő homiletikai iskola által termékenységben messze túlhaladott papi rhetor-iskola typikus terméke, mely hosszasan, virágosan, könyfacsaróan szeretett beszélni a koporsó mellett, de nem törekedett s nem is tudott „a pillanat isteni exponensévé" lenni a halállal szemben.

* **Imádságok bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istenitiszteletekre.** Irta: F. *Varga* Lajos nagyrábei ref. lelkész. *Második kötet.* Hoffmann és Kronovitz kiadása Debrecen. Ára fűzve 8, kötve 12 korona. 327 oldal. — E munka első kötetének megjelenésekor elmondottuk véleményünket Varga Lajos imádságainak formájáról, szerkezetéről, tartalmi értékéről. Nagyjában a második kötetnél is állanak erényei és hibái. Egyszerű, közvetlen, komoly hangja, minden üres rhetorikától és oknélküli elmélkedéstől mentes őszinte fohászai, stylusának lapidáris s így közös imádsághoz alkalmas volta itt is jótékonyan érvényesülnek. Az olvasásra kijelölt bibliai részek összeválogatása gondos, találékony, nagy lelkipásztori tapasztalatra való munkáról tesz bizonyságot. Ily nagytömegű imádságkészletnél azonban elkerülhetetlen bizonyos egyhangúság, ha nem is a szavaknak, de mindenesetre a gondolatoknak ismétlődése s ezért a két kötet együttesen átolvasva, bizonyos nyomasztó érzést kelt az olvasóban, mintha túlnagy vállalkozás lenne egy esztendőre minden reggelre előírni az imádságot. Bármily gazdag is egy igazán imádkozó lélek skálája, *irodalmilag* kifejezésre juttatva, egy tömegben kevés változatosságot mutat. Ez az aggodalmunk azonban talán csak az olvasásnál áll fenn; valószínű,

hogy a szószékről, naponként elmondva, ez nem tűnik úgy fel. Mindenesetre tiszteletreméltó és jól sikerült vállalkozás volt egy ilyen nagyszabású anyag összeállítása és hisszük, hogy a lelkipásztorok jó hasznát fogják venni. A könyv kiállítása a mostani viszonyok között minden dicséretre érdemes. *M.*

* **Dr. Makkai Sándor:** *A Biblia.* Útmutató a Szentírás tanulmányozásához. Középiskolák s különösen tanító- és tanítónőképző intézetek növendékei számára. Átdolgozta Juhász Albert vallástanár. II-ik kiadás. Kolozsvár, 1918. (Az Út tankönyvei. Szerk. Dr. Makkai Sándor ref. theol. tanár. 1. szám.) 8 r. 69 lap. — Ennek az értékes tankönyvnek az első kiadása 1915-ben jelent meg. Ez a második kiadás teljesen átdolgozott formában lép elénk. Az átdolgozások olyan természetűek, hogy a könyv értékét, használhatóságát csak emelték. Némely részletek egészen kimaradtak, mások átalakultak, ismét mások mint egészen ujak szerepelnek ez új kiadásban. Nagyon helyesen tette szerző és átdolgozó, hogy az olyan kifejezéseket, amelyek a növendékek által félreérthetők s igy a biblia tekintélyét egyáltalán nem emelik, kijavitotta, helyesbítette. Az anyag új csoportositása is csak előnyére válik e szép jövőjű tankönyvnek. Kapható az Út kiadóhivatalánál (Kolozsvár, Bocskai-tér 1.). Ára 4·50 K. Portóra még 50 fillér küldendő. Az előfizetőket és rendelőket kéri a kiadóhivatal, hogy a pénzt előzetesen küldjék be, igy a könyvet ajánlottan kapják ; utánvét mellett nem küldi a kiadóhivatal. Szivesen ajánljuk e jeles tankönyvet olvasóink figyelmébe.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Körlevél a tiszáninneni egyházkerület gyülekezeteihez.

A tiszáninneni ref. egyházkerület püspöki hivatalától.

2580/1918. sz.

Kedves Lelkipásztor Testvéreim!

A mindenható Isten, az ő szabados tetszéséből, szomorúsággal illette a mi szivünket és gyászba borította egyházkerületünket. Az erős tölgyet derékban törte ketté s férfikora javában járó püspökünket, *dr. Tüdős Istvánt*, elszólította tőlünk váratlanul, lelkeket megdöbbentően épen akkor, mikor hozzá fűzött sok reménységünket, a maga lelkének is boldog tervezgetéseit kezdte valóra váltogatni.

Ezek a reménységek most mind elhervadoznak. Szemünk tanácstalanul néz a bizonytalan jövendőbe, de meg kell nyugodnunk abban a felemelő hitben, hogy Isten az övéit nem hagyja el s szent országa ügyét nem engedi árvaságra jutni.

A kidőlt vezér áldott emlékezetét zárjuk hálás szivünk rejtekébe, fáradhatatlanságát, Krisztusért égő szivét tűzzük példának magunk elé s hervadhatatlan érdemeit tárja fel minden lelkipásztortársam a saját presbitériuma előtt is s annak jegyzőkönyvében örökittesse meg.

Egyúttal testvéri szeretettel értesitem lelkésztársaimat, hogy az elárvult püspöki hivatal közigazgatási teendőit — az egyházi I. t.-c. 184. §-a értelmében — a mai napon átvettem s a püspöki szék betöltéséig — Isten segitségével — végezni fogom. Ez alatt az idő alatt is azonban minden a hivatalra tartozó megkeresés Miskolcra a püspöki irodába intézendő; hozzám, Rimaszombatba, csak a személyemet közvetlenül érdeklő ügyekben méltóztassanak fordúlni.

Isten óvjon mindnyájunkat további megpróbáltatásoktól!

Miskolc, 1918. október 11.

Testvéri szeretettel

Czinke István
egyházkerületi főjegyző,
h. püspök.

Csabacsüdi Dókus László a sátoraljaujhelyi járás főszolgabirája, a felsőzempléni egyházmegye gondnoka, a tiszáninneni egyházkerület lelkészképesitő bizottságának s az országos református zsinatnak tagja, a II. osztályú polgári hadi érdemkereszt és a Vöröskereszt III. osztályú hadiékitményes díszjelvényének tulajdonosa stb. folyó hó 14-én életének 49-ik, boldog házasságának 19-ik évében, hazafias kötelességének önmaga túlerőltetésével eszközölt teljesítése közben, rövid, de súlyos betegség után elhunyt. Nagy, nehéz bánat borult ezzel az érzékeny veszteséggel a Dókus-családra, ennek kiterjedt rokonságára s az elhúnyt lelkével bensőleg szövetkezett testületekre, mert Dókus László ama ritka kivételek közé tartozott, a kiknek életük, mint az égi nap melege, fénye, áldással aradt szét mindenütt, ahová a Gondviselés és a földi bizalom odaállitja. Mint családtag, mint családfő, mint ember és hivatalnok a gyöngéd szeretetnek, a szelid jóságnak, a lebilincselő figyelmetességnek, emberbecsülésnek és kötelességtudásnak, a tettetésnélküli barátságnak és testvériségnek olyan kimagasló példája volt, a melynek hódítását lehetetlen volt nem éreznie annak, akit jó sorsa Ő vele több-kevesebb időre összekötözött. Nőies arcának mosolya, derűje, egész lényének édessége húzta-vonta magához és bizodalomra kényszeritette, bátorságra, őszinteségre bírta a vele hivatalosan érintkezőket is s egész életre lekötelezte azokat, akiket szivébe fogadott és szive szerint megbecsült. Neki a közigazgatási hivatali szoba is mintha iskola vagy templom lett volna, ahol nevelni, oktatni kell s ahol az igazság megbecsülésével kell a nyugtalankodó és háborgó elemeket elcsitítani. Hatalmaskodni, önkénykedni, az igazságon tapodni nem látta őt soha senki, mert főboldogsága volt az ellentétek kiegyenlítése, a temérdek földi visszásságnak oszlatgatása és a saját érdekeinek a közérdek alá helyezése. Testileg gyöngén, sőt betegen is ott találták őt sokan a hivatali szobájában, a panaszos felek között, irásai felett a szegény ember igazságának türelmes hallgatásában s a gordiusi csomók bogozásában. És nem csinált érdemet a kötelességteljesítésből, a hivatali hűségéből, mert lelki szükség volt ez nála. Ez a sokféle emberi és hivatali jelessége emelte őt a felsőzempléni ref. egyházmegye gondnoki székébe, szeretett bátyjának elhagyott helyére, ahol — híven önmagához — csendes hatalomként szerepelt s inkább tudott örülni az emberek szeretetének, mint a tiszteletnek és hódolatnak. Amit — esetleg — nem kapott

meg érdeme szerint az emberektől, azt dúsan pótolta neki szép kis családja, az egész Dókus-családnak féltett drága fészke, „szeretetnek, boldogságnak csendes kis tanyája.“ Ezért volt neki különösen becses az élet, az egészség, a becsület. Az utóbbi években — a munkálkodás szertelenségei vagy egyéb okok miatt — tövisek jelentkeztek a deli férfiú szervezetében, amiket a szaktudomány sem tudott végképen eltávolítani. A háború iszonyatai között fellépett divatos kór pedig végett vetett áldásos életének. Folyó hó 16-án az u. n. *Gyula-lak* árnyas udvarán tartott temetésre a szerető és tisztelő lelkek roppant serege jelent meg, hogy igazolja az elhúnyt életének becsét s hogy enyhítse részvevéssel azt a sötét gyászt, amelyet a Dókus László váratlan elhunyta az övéinek s az övéit szeretőknek és tisztelőknek okozott. Érdemeit a koporsó felett Hutka István felsőzempléni esperes és Szirmay István vármegyei ügyész, a Dókus-sírbolt előtt pedig Péter Mihály felsőzempléni egyházmegyei főjegyző kötötték ékes koszorúba. Legyen áldott a hű és igaz ember emlékezete!

— **Gyászhirek**. Néhai *Orbán Józsefnek*, főiskolánk kitünő történettanárának özvegye, szül. *Terhes Rózsa*, életének 84-ik, özvegységének 22-ik évében f. hó 18-án Sajószentpéteren, hol az utóbbi években fia, dr. Orbán Barna járásorvos és egyh. megyei tanácsbiró közelében lakott, csöndesen elhunyt. Fián kivül testvére (özv. Fodor Gyuláné) és unokái (néhai dr. Baczoni Lajos és néhai dr. Orbán József gyermekei) gyászolják halálát. Mi is megilletődött szivvel tesszük le a mivelt nő és kitünő családanya kihült hamvaira tiszteletünk és kegyeletes emlékezésünk koszorúját. — A szikszói ref. egyház nagy fájdalommal tudatja, hogy kiváló képzettségü, szeretett orgonista kántor tanitója: *Tóth István* áldásos életének 35-ik, szikszói eredményteljes működésének 14 évében rövid betegség után f. hó 20-án váratlanul elhunyt. Az egyház javáért sokoldalulag, nagy buzgósággal munkálkodott; emlékezete legyen áldott! — *Kóta Lajos* badalói (Bereg) lelkészt is elnyelte a járványos kór folyó hó 16-án, életének 35-ik, boldog házasságának 7-ik esztendejében. Még sokan emlékeznek a hatalmas termetü diákra, az énekkar egyik vezető tagjára, a vidám jókedvü ifjura, a kitől semmi sem volt távolabb, mint a mulandóság gondolata. Szepsiben született, hol édes atyja ma is igazgató-tanitó. Gimn. és theol. tanulmányait egyfolytában Sárospatakon végezte, s. lelkészkedett Abaujváron, Tornyos-Németiben. Majd Beregmegyébe került, ahol hamarosan lelkészi állásához jutott és házas életrelépett a tartós boldogság reményével. Csalódottan szállt korai sírjába. Özvegy és két árva maradt utána. Legyen irgalmas, kegyelmes hozzájok az Örökkévaló!

— **Dr. Tüdős István püspök emlékének megörökitése**. Báji Patay Gyuláné, a nagyszivü, nemeslelkü uriasszony, minden alkalmat megragad, hogy a jótékonyságnak szolgálatot tegyen. Az a szomorú alkalom, hogy a tiszáninneni ref. egyházkerület nagynevü püspöke: dr. Tüdős István meghalt, báji Patay Gyuláné nemes lelkében hozzá méltó szép gondolatot ébreszt, hogy meg kell örökiteni az elhunyt emlékét, ugy, hogy az hasznára váljék a jótékonyságnak, az emberszeretetnek. Azt ajánlja a nemes uriasszony, hogy közadakozásból létesitsenek egy Tüdős István-alapot, mely örök időkre a jótékonyság ügyét szolgálná. A jó példaadással mint mindig, mostis előljár Patay Gyuláné, amikor felhivást intéz az egyházkerület, Miskolc város és Borsod vármegye közönségéhez és abban 500 kor. adománnyal megnyitja a gyüjtést az emlékalapra. A lelkeshangú felhivás a következő: A tiszáninneni ref. egyházkerület nagyérdemü püspökének, dr. Tüdős Istvánnak halála vesztesége az egész magyar közéletnek, az egyháznak és ennek a városnak, melynek az érdekében az elhunyt egész életében szeretettel, lelkes odaadással dolgozott. Nemes, önfeláldozó munkájának emléke megmarad azokban az eredményekben, melyek közérdekü tevékenységét fogják hirdetni. De kötelességünk nekünk is, az egyházkerülethez, a városhoz és a vármegyéhez tartozóknak, hogy az elhunyt példaadón nemes munkájának, hozzá méltó emléket állitsunk. Nemes lelke bizonyosan azt látja a magasságból legszivesebben, ha emlékét jótékonysággal örökitjük meg. Azt javasolom, teremtsünk egy „dr. Tüdős István püspök alapot“ közadakozásból és az alapitvány kamatait a miskolci ref. Filléregylet szegényalapjára, amely egyletnek a megboldogult díszelnöke volt, forditsuk. *A magam részéről 500 koronát adományozok* az alapra és kérek mindenkit, aki ismerte és megtudja becsülni elhunyt püspökünk nemes, nagy emberi erényeit, járuljon hozzá, hogy az alap minél nagyobb, az elhunyt emlékéhez és hozzánk minél méltóbb legyen. Adományok cimemre vagy a helyi lapokhoz küldhetők be. Miskolcz, 1918. október 11. *Báji Patay Gyuláné.*

*

Az elhunyt püspök minden tisztelőjét, első sorban a lelkész urakat kérjük a nemes felhivás támogatására; ha minden lelkész egy vasárnapi istentisztelet után gyüjtést rendéz e szép célra, a dr. Tüdős István emlékezete meg lesz örökitve. *Szerk.*

— **Október 31-ikét**, a reformáció megszületésének 401-ik évfordulóját ez évben is — a még mindig dúló világháború s újabban hazánk és Ausztria belső viszonyainak egyre zavarosabbá válása miatt — borús hangulatban fogjuk megünnepelni. Ha lélekben fölemelkedünk a minden áldások kútfejéhez, aki e nagy nap jótéteményeiben bennünket részesített, egyszersmind a *béke* áldott napjának földerültét is fogjuk tőle forró imánkban kérni. Áldd meg Úr Isten a te népedet!

— **A sárospataki akadémia** hallgatóinak létszáma az új iskolai évben a következő: hittanhallgató 20 (I. éves 2, II. éves 6, III. éves 4, IV. éves 8), joghallgató 76.

— **A debreceni egyetem fölavatása**. F. hó 23-án Károly király és Zita királyné jelenlétében ment végbe a debreceni egyetem fölavatása. A megérkező király az üdvözlő beszédre adott válaszában kijelentette, hogy neki is régi vágya teljesült, midőn körükbe érkezve, Debrecen város és Hajdu vármegye közönségével közvetlenül érintkezhetik. „Magyarország új fejlődés előtt áll, mindnyájan azon leszünk, hogy országunk és szeretett magyar nemzetünk a közel jövőben boldogságának biztos alapjait vethesse meg.“ Ebéd után ½2 órakor a királyi pár és kisérete a ref. nagytemplomba ment, melynek bejáratánál Baltazár Dezső püspök fogadta őket és vezette be a templomba;

a bevonulás a Rákóczy-harang zengő hangjai mellett történt. A templomban a püspök áldást mondott az uralkodó párra. A királyi pár nagy érdeklődéssel tekintette meg a történelmi nevezetességü templomot; kivonulás alatt az énekkar a Király-himnuszt énekelte. A nagyerdőben megtekintették az épülő egyetem terveit. A díszteremben előbb gr. Zichy J. kultuszminiszter, azután gr. Degenfeld J. főgondnok mondott beszédet; a két beszédre a király a következőképen válaszolt: „Magyar kormányom, valamint a tiszántuli ref. egyházkerület nevében tolmácsolt üdvözletüket a királyné nevében is köszönöm. Nagyon örülünk, hogy a debreceni tudományegyetem felavatási ünnepén személyesen megjelenhettünk. *Debrecen a magyar kulturának régi központja* és a ref. egyház is évszázadok óta nagy érdemeket szerzett ennek a kulturának fejlesztése körül. A hires debreceni kollégiumnak tudományegyetemmé való kibővitése kiváló helyet biztosit ez ősmagyar városnak a tudomány különböző ágainak ápolásában és terjesztésében. Mint eddig, ugy ezentul is szivből kivánjuk, hogy az Isten segitségével immár *a közel jövőben várható békés idők* lehetővé tegyék az egyetemi épitkezések mielőbbi befejezését, hogy a debreceni kollégium évszázados hagyományain felépült új intézet nagy feladatainak teljes erejével megfelelhessen és nemcsak a magyar nemzeti kulturának terjesztője, hanem Debrecen város további felvirágzásának is kiváló tényezője legyen.“ Ezután megtörtént az első sub auspiciis regis doktorrá avatás: dr. Nagy Zoltánt avatták doktorrá, akinek a király maga huzta fel az ujjára a gyémánt királyi gyűrűt. Délután 1/24 órakor a ref. kollégiumot nézte meg a király, ahol a tanuló ifjuság hódolt a királyi pár előtt; a könyvtárban az uralkodó pár beirta a kollégium emlékkönyvébe a nevét.

— **Templomszentelés Bacskában.** A bacskai ref. egyház templomát 1914. tavaszutóján kezdték épiteni, az épitkezés azonban a kitört háború miatt csakhamar ellanyhult, s később az egyház és a vállalkozó között felmerült anyagi differenciák miatt, amelyek később perre vezettek közöttük, teljesen abbamaradt. 1918. tavaszán a hívek új vállalkozóhoz (Leskó János) fordultak, aki 30000 K-ért hajlandónak nyilatkozott befejezni a templomot. A munka megindult, a hívek reménye éledni kezdett s várva-várt örömük testet öltött *október 6-ra*, amikor is teljesen elkészült és kifestett templomukat *Bálint Dezső* esperes felszentelte s átadta a nyilvános használatnak. Ezrek és ezrek várták e napot; ezrek és ezrek jöttek el Bacskába, hogy résztvegyenek a bacskaiak örömében. Az ünnepi szónok *Janka Károly* cigándi lelkész volt, kint a templom melletti téren pedig *Haraszy Károly* bacskai lelkész tárta föl az egyház rövid történetét a hallgatóság előtt. Az istentisztelet közben *Miskolczy Endre* és *neje* az örökszép „Imá“-t énekelték *Oláh Béla* vékei ref. tanító harmónium kisérete mellett. Volt egy keresztelés, éppen a lelkész elsőszülött József fiát keresztelte meg az esperes szép beszéd kiséretében. Úrvacsorát osztottak: *Sáfár István* lácai-, *Janka Péter* nagyrozvágyi- és *Haraszy Károly* bacskai lelkész. Egy beteglátogatás is volt. E kötelességet *Virág Béla* királyhelmeci lelkész teljesítette. Az istentisztelet a „Himnusz“ eléneklésével végződött. A szentelési napon több mint 2000 korona gyűlt össze Isten dicsőségére és orgonaalapra. Föl kell említeni a következő adakozókat, kik a pénzt és buzgóságot nem sajnálva, kedveskedni igyekeztek az egyháznak adományaikkal; igy *Cseh István* algondnok a templomi főajtónak az árát (500 K-t) deponálta. Húsz asszony 1500 K-t adományozott egy Bérczy (Budapest) műintézetében készült remekül himzett kék plüche úrasztali terítőre. Ugyancsak e kelméből készült szószéktakaró költségeit (820 K-t) *ifj. Asszonyi István* és *családja* fedezte. A 300 K-ás papszéktakarót három lány vette meg: *Pandi Eszter*, *Tóbiás Ilona* és *Abaházi Eszter*. A *bélyi* leányegyház lehetővé tette egy ezüst keresztelőkészlet beszerzését (300 K). *Haraszy Károly* lelkész és *családja* egy remek úrasztali boroskancsót ajánlott fel Isten dicsőségére 500 K értékben. Egyes kisebb adományoknak a száma pedig igen nagy. Az ünneplők sorában ott láttuk a vidék nagy intelligenciáját, papságát és tanitóságát. Jelen volt a Geőcze-család két nőtagja is: özv. Kröczer Lászlóné szül. Geőcze Berta (Tokaj) és Geőcze Sarolta a híres irónő, tanítónőképzőintézeti igazgatónő (Bpest). Az istentisztelet után közebéd egyesitette az ünneplőket. Valóban ünnepe volt ez Bacskának és a bodrogközi reformátusoknak. A templom épitése eddig körülbelül 60000 koronába került, ehhez hozzájárul még a kétes kimenetelű pör.

— **A mi örökségünk** cimű kötet, amely a sárospataki főiskola tanárainak a reformáció 400 éves fordulója alkalmával tartott egyházi beszédeit (4) és felolvasásait (8) foglalja magában, 10 koronáért a főiskolai könyvkereskedésben rendelhető meg. A kötet tiszta jövedelme a főiskolai tápintézetben létesitendő Kálvin-alapitványra fog fordittatni.

— **Adományok a főiskola fentartási és internátusi alapja javára.** Ungmogyarosi ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 65 K. Hevesvármegye 49·65 K. Pápai ref. egyház gyűjtése 12 K. Erdőbényei és simai ref. hívek (1—1 K szem. jár.) 219 K. Vámosujfalui ref. hívek (1—1 K szem jár.) 96 K, Senyéni ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 96, Semjén 205 K. Csékei ref. hivek (1—1 K szem. jár.) 39 K. Vajai ref. egyház 50 K. Diósgyőr vasgyári hívek (1—1 K szem. jár.) 100 K. Nyárádi Mihály Kék 10 K. Nyárádi Sándor Kék 10 K. Kéki ref. egyház 10 K. Szepsy József ref. lelkész Kék (5 éven át) 20 K. Összesen 885·65 K; a lapunk 34—35. számában kimutatott végösszeggel együtt 409.680·64 K. (Folyt. köv.)

— **Az Egyenlőség,** a magyar zsidóság egy részének hivatalos heti lapja (a cionisták és az orthodox zsidók nem ismerik el a magukénak), október 19-iki számában, a magyar zsidóság hazafiságát hangoztatva, az északkeleti vármegyékben lakó zsidótömegek részére *érdekképviseletet* és a *közigazgatásban való részvételt* követel. A galiciai zsidók minden tiltakozásunk ellenére bejönnek az országba, itt uzsoráskodnak, árdrágitanak s amikor megszedték magukat, a vármegyei közigazgatás élére akarnának állni. Vallás-e hát a zsidóság vagy faj (nemzetiség)? mert önrendelkezési jog wilsoni értelemben csak a nemzetiségeket illeti meg.

— **Nagy hagyaték a nagykőrösi egyháznak.** A nagykőrösi ref. egyház, amely az utóbbi években több nagy hagyatékban részesült, a f. évben *özv. Czirják Jánosné.* szül. Papp Mária hagyományából 561,300 K hagyatékhoz jutott. A hagyatéki vagyon egyházi, iskolai, jótékonysági s közművelődési célra lesz fordítandó.

— **A Magyar Prot. Irod. Társaság** titkára, *dr. Raffay Sándor*, püspökké történt megválasztása következtében, tisztéről lemondott; az október 5-én tartott választmányi ülés a Társaság elismerő köszönetét fejezte ki eddigi munkájáért s az elnökséget bízta meg a helyettesítéssel. A Társaság ebben az évben közgyűlést nem tart.

— **A Református Sajtóegyesület** szept. 19-iki igazgatósági ülése elhatározta, hogy Sajtóirodája még az ősz folyamán megkezdi működését. Az igazgatóság a Sajtóiroda vezetésére *Haypál* Benő elnököt kérte föl. Az igazgatósági ülés a „*Magyarság*“ c. szépirodalmi lapunk szeptemberi számának költségeire ujabb 2000 K-t utalt ki. Magáévá tette az igazgatóság azt a tervet, hogy a Bethlen-nyomda r. t. és a Református Sajtóegyesület közös kiadásában „Bethlen könyvtár“ c. kiadványsorozat jelenjék meg, melynek füzetei történelmünk és irodalmunk kiváló ref. vezéralakjaival azok küzdelmeivel, alkotásaival ismertetnék meg ifjuságunkat és középosztályunkat. A közelebbi részletek megállapitására szükebbkörü bizottságot küldöttek ki. Az igazgatóság kimondotta, hogy mind erkölcsi, mind anyagi erejével részt kiván venni a különböző evangéliumi egyesületekkel karöltve abban a vállalkozásban, hogy saját anyagi erőnkből adjuk ki *Bibliánkat*. Elhatározta azt is, hogy egyházi életünk mélyitése és sajtómozgalmunk népszerüsítése érdekében vallásos tárgyú vetitettképekkel propagandát indit meg vidéki gyülekezeteink körében. Örömmel vette tudomásul az igazgatóság, hogy az Egyesület tagjainak száma máris meghaladja a *négyezret* és az Egyesület vagyona közeljár az *ötvenezer* koronához.

A „HANGYA“

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesitő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“

igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80.000,000 koronát meghaladja.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesités kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesitő szövetkezetek útján érhető el.

MOST JELENT MEG!

PROHÁSZKA OTTOKÁR:

KULTURA ÉS TERROR

Ára portóval 8 K.

KÓKAI LAJOS

könyvkereskedése

BUDAPEST IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.

Irta **GÖDE LAJOS**
szekszárdi ref. lelkész.
Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet

alkalmi egyházi beszédek.
Irta **JÁNOSI ZOLTÁN.**
: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.

Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.
Irta **F. VARGA LAJOS.**
I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.

Kapható:

HEGEDŰS és SÁNDOR

prot. irod. könyvkiadóhivatalában

DEBRECEN.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 44—45. szám. Sárospatak, 1918. november 3—10.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 80 Kor.
Fél „ ... 40 „
Negyed „ ... 20 „
Nyolcad „ ... 10 „

TARTALOM: Gróf Tisza István (Nekrológ). — *Idrányi Barna*: Nyilt válasz Péter Mihálynak. — *Sütő Kálmán*: Pár szó a dunántúli indítvány tárgyában. — A miskolci ref. egyház Dr. Tüdős István püspök emlékének megörökitéséért. — *Enyedy Andor*: Papszentelés. — *Rácz L.*: Könyvismertetés. (Vége). — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

Gr. Tisza István.

1861—1918.

Katonáknak öltözött orgyilkosok betörtek a békés hajlékába és megölték október 31-én, a reformáció emléknapjának alkonyán. A nagy kálvinistát a nagy évforduló emlékezetére.

A gyülölködés lesett már rá évek óta, a pártszenvedély engesztelhetetlen haragja ott lebegett felette, mint fekete felhő s dörgött, villámlott ellene nem egyszer; de Ő állt és megállt az apostollal bizakodva: „*nyomorgattatunk, de meg nem szoríttatunk, kétségeskedünk, de nem esünk kétségbe*; *üldöztetünk, de el nem hagyatunk, tiportatunk, de el nem veszünk.*“ Mint kőszirt a bősz hullámok között, mint százados cser a szelek fergetegében, úgy állt rendületlenül a bizakodó nagy hitével, viharálló lelkiismeretének dacos, büszke nagy erejével.

Mintha nem is emberektől várta volna törekvéseinek és tetteinek igazoltatását, úgy tört, nyomult előre a nemzeti és egyházi közélet bércein és völgyein a magvető reménységével és verejtékezésével.

Mennel hódítóbban haladt fölfelé s mennél magasabban emelkedett ki kortársai közül, annál inkább fokozódott ellene versenytársainak féltékenysége és ellenható indulata.

Nem a mi feladatunk a *Gr. Tisza István* nemzeti nagy küzdelmeinek méltányolása, de az élők közül való gyáva kipusztitása felett érzett mély fájdalmunkban jogunk van — úgy érezzük — felvetni azt a kérdést: olyan sokan vannak-e országos vezérlő nagyjaink, hogy azok életének kioltogatása nemzeti kár nélkül is megeshetik?! A szabad, független, önálló Magyarország kiépitéséhez van-e komoly szükség ilyen vértanúságra?! Ilyen megdöbbentő példával nevelhetjük-e az új Magyarország ifjúságát a nagy honfiak méltó tiszteletére?!

Ezeket a fájdalmas kérdéseket annyival inkább is feltehetjük, mert a *Gr. Tisza István* halála református egyházunkat is sziven találta, mint a kinek személyéhez egyházi életünk legközelebbi alkotásai mind hozzá füződnek és az, ő vallásos és egyházias lelkének tiszteletet követelő bizonyságai. A nemzet a maga nagy tömegében találhat — esetleg — pő kárpótlást még a *Gr. Tisza Istvánokért* is; de a magyar ref. egyház — a saját szük körében — esetleg sokáig lesz kénytelen az új *Tisza Istvánokra* várakozni.

A dunántúli ref. egyházkerület főgondnoki székében, a konventen, a zsinaton, a Prot. Irodalmi Társaságban s mindenütt, ahol a prot. szellem érvényesülni kiván, — mily jól esett Őt ott látnunk a maga nemes egyéniségében, irányító gondolataival, eszméivel, elveivel s bizonyos szigoruságával, a melylyel itéletté tudott lenni a lágymelegek, a munkátlanok, az Isten és emberszeretetben szükölködők ellen. Mintha most is hallanók, hogy mint értékeli a protestáns szabadságot, a protestáns kultura jelentőségét, a prot. templomot, a jó papot, a népet, a melynek maga is papjává szegődött, mikor honfiúi gondjaitól boldog otthonába menekülhetett.

A ref. konvent tagjai sohsem fogják elfelejteni azokat a parainesis-szerű felszólalásokat, a melyekkel a cura pastoralis szükségét olyan hatalmas erővel hangsulyozta, vagy a theol. oktatás bensőségessé tétele mellett kardoskodott s magát az u. n. világi elemet is kényszeriteni igyekezett az egyház benső épitésének vállalására.

Az 1848. XX. t.-c.-nek a viszonyok szerinti lassú megvalósitása az ő politikai nagy

sulyának következménye főképen. Magas állásában Ő tehette meg, a mire elődei alig vállalkozhattak, hogy lelkészeink, iskoláink s egész adózó népünk terhén könnyebbség essék. A különféle kongruák — végeredményileg — az Ő személyéhez vezetnek, a két prot. egyháznak többféle jogos kivánságát az Ő nagy befolyása váltotta értékké s az Ő személyétől várta még be nem teljesült vágyainak valósulását is. Politikai ellenfelei zúghattak ellene orkán módjára, mert ezt a hatalmi érdekek így parancsolták; a prot. egyházak, ezek közt főként a ref. egyház csak áldhatta Őt, mint aki a felekezeti irigykedéseket is le bírta győzni a prot. egyházak javára, ezek anyagi sorsának javítására,

Látni kellett Őt az adóvégrehajtó, vagy u. n. adócsökkentési bizottság elnöki székében, hogy tiszteletére buzdúljunk s elfeledjük, hogy — esetleg — politikai ellenfelek vagyunk. A legkisebb egyházközség épúgy érdekelte Őt, mint a legnagyobb a maga felszaporodott szükségleteivel. A nagyok élelmeskedésének épúgy ostora volt, mint a kicsinyek gyávaságának, illetőleg vezéreik ügyetlenkedéseinek. Az építés volt lelkének gyönyörűsége s ezért nagy örömmel segédkezett a romok eltakarításában, de az osztó igazság sérelme nélkül. Reménye volt, hogy az 1848: XX. tc. teljes valóra válását is magérheti s mosolygó képét rajzolta maga és munkatársai elé a jövendő magyar prot. egyháznak, azonban mindig csak azzal a feltétellel, hogy magunk járunk elől az egyház buzgó szeretetének terjesztésében vezetésre hivatott lelkészek és világiak.

Vegye ki a megillető részét mindenki az egyház mentésében, építésében, virágzóvá tételében. Egy-egy homokszem, egy tégla darab jut mindenkitől s tornyokat építünk, csak a szent lelkesedés vezéreljen.

Nem hiába nevezték egy-egy lelkesítő beszéde után világi püspöknek, püspöki lélek volt valóban.

Mi Sárospatakiak is le vagyunk Gr. Tisza István egyéniségének kötelezve. Politikai nagy körutján Sárospatakot is meglátogatván, betért néhány percre a főiskola falai közé is, ahol nem a politikust, de a nagy államférfit s az egyházi vezért méltó tisztelet fogadta 1910 tavaszán. Amiket itt a gondnoki, igazgatói és ifjusági üdvözletekre mondott, azok egy roppant tanultságú, világlátott, a kultura szerelmétől ihletett lélek nyilatkozatai. „A nagy kulturális intézmények a nemzeti létnek nagy sarkkövei, mert egyesitik magukban a vallást a tudománnyal, a szabadságot az önfegyelemmel, a lélek szabad fellángolásának fokozását azzal az erkölcsi korlátozással, a melyet valódi vallásos keresztyén és talán hozzátehetjük valódi kálvinista gondolkozásu embereknek saját akaraterejükben, saját jellemükben, saját kötelességérzetükben kell keresni. Ugy hiszem, hogy munkasságomnak legbecsesebb részei, életemnek legboldogabb pillanatai azok, a melyeket ilyen intézmények szolgálatának szentelhetek."

Amit az ifjuságnak mondott, az iskolai olvasó könyvekbe való. „Most — úgymond — a tanulás, az önképzés, az emberi lélek kialakulásának napsugárral bearanyozott éveiben, de majd az élet küzdelmeiben is *tanulják megbecsülni mások meggyőződését, mások becsületes küzdelmeit is.* Tanulják meg azt a nagy igazságot, hogy minket, magyar embereket igen sok dolog köt össze, ami minden pártköteleknél és a pártokat elválasztó minden nézetkülönbségnél sokszorta becsesebb, sokszorta fontosabb, s hogy ez a maroknyi magyar nemzet csak akkor fogja megállhatni helyét, hogyha itt a kölcsönös megbecsülés, a kölcsönös jogtisztelet és az a testvéri érzés, amely kell, hogy politikai ellenfeleket is összekössön, akik ennek a hazának közös gyermekei vagyunk, hogyha ez dominál köztünk, hogyha ez a maga aranyszálaival összefogja az egész magyar nemzetet, az egész magyar társadalmat" ... Búcsúzóul még valamit! Becsüljék meg őseink szent emlékeit, merítsenek tanulságot a történelem lapjaiból stb.

Mikor a főiskola áthelyezése került szóba, Gr. Tisza István önmagához híven a főiskola mozdíthatatlansága mellett nyilatkozott s később 1000 koronát küldött az internátusi alapra.

Az ő befolyásának tulajdonítható, hogy a debreceni egyetem megalakult s a sok bizonytalanság vizeiről révparthoz ért.

Bizony mi magyar reformátusok örök adósai vagyunk a Gr. Tisza István szellemének s nem birjuk eléggé sajnálni, hogy a politikai pártküzdelmek örök gyalázatára orgyilkos golyónak esett áldozatul.

Legyen áldott emlékezete s szeretteinek végtelen bánatát enyhítse a milliók őszinte részvéte és a Tisza-család vallásos hite.

Nyilt válasz
Péter Mihálynak az Egyházlátogatás kérdésében.

Kedves barátom! A világháború ezerféle szenvedéseit szomorúan betetéző aktus, a fővárosban uralkodó forradalmi történetek, no meg az a szivettépő aggályoskodás, hogy a tiroli havasokon eddig küzdő fiaim a többi millióval együtt hogyan fognak haza vergődni a szövetségesből ellenségessé vedlett országokon keresztül?! — olyan lelki állapotban tartanak, amelyben semmiképen nem tartom magamat alkalmasnak a tollharcra, ezért bocsáss meg, ha — bár e részben való kötelességemet teljes mértékben átérzem — nyilt leveledre csak a legszükségesebb méretekben adom meg a reális választ.

Az abauji egyházmegye közgyűlése által elfogadott határozati javaslatomnak azt a részét kifogásolod első sorban, amelyben azt állítom, hogy az egyházlátogatás jegyzőkönyve csak regisztrálás s ezzel kapcsolatban ki fogja regisztrálni a tényeket, ha nem lesz egyházlátogatás?

Hát igen, regisztrálás. Avagy nem úgy van-e, hogy az egyházlátogatás a jegyzőkönyvben előnyomtatott kérdéseket, föltészi,azokra a lelkész a sablonos igent vagy nemet rámondja, már aszerint, amint azt a kivánatos jó rend magával hozza. Vannak egyházmegyék, amelyekben az a régi szokás áll fenn, hogy a lelkész a jegyzőkönyvet előre megírja s az egyházlátogatás a kész munkát aláírással hitelesíti s magához veszi. Ez a szórványosan előforduló szokás mutatja meg azt is, hogy ki végezze ezt a regisztrálást. A lelkész, aki a bejegyzett adatokért felelős lesz s ebben a felelősségben nem fog vele osztozni senki.

A „regisztrálással" nem szállítom le az egyházlátogatás eddigi szép tisztét, egyszerüen azért, mert eddig sem volt semmi konkrét tiszte, semmi olyan előírt kötelessége, amelyet *végeznie* kellett volna. Inkább reprezentáló, mint intézkedő küldöttség. Az

I. t.-c. 170. §-a tulajdonképen még ilyen minősítést sem ad neki, egyszerüen csak azt mondván, hogy: „jegyzőkönyvet vesz fel." Mutasd meg, kérlek, hol van az egyházlátogatásnak az a „szép tiszte," amelyre a törvény kifejezetten és valamelyes intézkedési joggal felruházza. Azt azonban hangsúlyozom, hogy — ha a törvényben nincs is — a lelkünkben ott van az az intencio, hogy az egyházlátogatás során a jó rendet ellenőrizzük, az ekklézsiák vezetését áttekintsük, paptársainkat — hosszú tapasztalásaink s gyakorlatunk alapján — egyben-másban oktassuk s esetleg az egyházlátogatást végző — rendszerint idősebb — lelkészek egyéni tekintélye segítségével a felkerülhető, vitássá válható kérdéseket a helyszinén való felvilágosítással helyes útra tereljük; ezt azonban igen célszerüen elvégezhetjük az 5 évenként előkerülő alkalmaknál is, sőt hitem szerint biztosabban, épen azért, mert az évenkénti vizitáció megszokottságát kikapcsoltuk. Ebből az álláspontomból következik, hogy távol áll tőlem az a gondolat, hogy a vizitáció tisztét „alászállítani" akarnám; hanem azt nem hallgathatom el, kedves barátom, hogy Te, igenis leszállítod a lelkészek tisztét, amikor azt állítod, hogy egyházlátogatás nélkül *igen sok egyházat szabadjára hagynánk*. Szeretném azt hinni, hogy ez csak úgy véletlenül szaladt ki a tolladból, mert igazán szomorú dolog lenne, ha a lelkészek a saját egyházaikat annyira nem tudnák vezetni, hogy azok az egyházlátogatás nélkül *szabadjára* hagyottak lennének. Ebben a részben igazán homlokegyenest ellentétes álláspontom van, annyira, hogy egyenesen tiltakozásomat kell kijelentenem, mert úgy tartom, hogy az egyházközségek életének, hivatásának, vezetésének a fundamentumát a lelkész működése képezi s amint a gyülekezeti jó rend, az intézmények virágzása, az egyház fejlődésében való érdemet a lelkész semmiképen nem köteles megosztani az egyházlátogatással, úgy a hanyatlás, pusztulásért való felelősséget sem háríthatja át arra, — akár egy, akár öt évenként működik is az egyházban. Különben is nagy közbevettetés vagyon a két szerv között. Az egyházlátogatás évenként pár óráig, nagy vonásokban nézi át a helyzetet, a lelkész meg az egész esztendő minden napját köteles egyháza gondozására fordítani.

Hogy az abaúji egyházmegye a háború tartamára az egyházlátogatást felfüggesztette, nem csak jogellenesnek nem tartom, de: debuisset pridem! Amikor lelkész, tanító, gondnok, presbyterek közül sokan, néhol mindezek, hadbavonúltak, hozzá véve a háború által előidézett értékeltolódásokat, munkaerőmeg anyaghiányt s mindenekfelett a folytonos izgalomtól feldúlt lélekállapotot, — a dolog természete szerint is, meg a tapasztalat bizonysága szerint is lehetetlen a legjobb akarat mellett is a szokott jórendben vezetni a dolgokat, különösen ott, ahol a békés viszonyok közt is nehézségekkel kellett megküzdeni. — Ami pedig a közélelmezési és fuvarozási viszonyokra való hivatkozást illeti, nem kell sokat magyaráznom, csak épen megemlítem, hogy a fő élelmi cikkek — hús, zsír, bor — ára nyomán az I. tc. 169. § ában rendelt ellátás sok egyházban igen nagy summákat eredményez, melyeknek kifizetése a kis egyházakban szinte kibirhatatlan terhet jelent, a nagy egyházakban is volna erre az összegre aktuálisabb cim. Amikor unos-untalan hangoztatjuk, hogy a szegény özvegyeket-árvákat nem tudjuk segíteni, a papokat is csak a jövendő jó reménységgel tudjuk biztatni a háborús segély iránt, amikor minden — magán- és köztisztviselő évek óta élvezi azt, — akkor igazán nem indokolható az egyházlátogatás egy napi ellátására 100—150, meg több koronákat is — kiadni.

Helytelen a hivatkozásod más felekezetekre vagy más hivatalokra. T. i. más felekezetű egyházakban *az egyházlátogatás egyáltalában ismeretlen*, mégis meg van a jó rend. A hivatalok vizsgálata meg majdnem teljesen szünetel.

Nyílt leveled végső passusára csak annyit, hogy én a dunántúli indítványt nem értettem félre a (,) áthelyezésével sem, mindazáltal az indítványtevővel egyező álláspontom vagyok. T. i. az ő álláspontja és az enyém között pusztán csak formai különbség van; mert az igazán nem változtat a lényegen, hogy *minden* egyházat meglátogatunk *5 évben* egyszer, vagy olyan turnusokra osztjuk a tractust, hogy *mindenikre* 5 évben egyszer jut. A Naszályi kollega 8—10—12 egyházat látogató terve szerint Abaújban 6—7—9 évben kerülne mindenikre.

Végezetül, mint az egyházlátogatás kérdésében elfoglalt álláspontom fő-fő intencióját, megemlítem, hogy én az I. tc. 168. §-ának első sorában lefektetett elvi meghagyás mennél szélesebb körben való gyakorlatba vételét látnám kivánatosnak. Azt szeretném. ha az *esperes* a maga hivatali súlyával, személyesen, nem helyettese útján, de egy segítő munkatárs kiséretében szállana ki minden olyan esetben, ahol valami rendbehozni való van. Ez nemcsak szokás lenne, hanem intézkedő eljárás volna, amely — bár felebbezhető — véghatározatszerűleg orvosolná a fellépő bajt, mert az esperes már nemcsak *jegyzőkönyv felvételére* volna jogosúlt, hanem a baj színhelyére oda vinné egyéni tekintélyével együtt a hivatali súlyt, az elnöki jogkört, szóval a végrehajtó hatalmat. A vizitáció aztán maradjon meg az egyházmegye és egyházközségek közt való összeköttetést ápoló jótékony kapcsolatnak, amelynek működési tartalmát az eljárók bölcsessége, tapintata és lelkesedése adja meg.

A viszontlátásra az e.-ker. gyűlésen!

Idrányi Barna
e.-k. tbiró.

Pár szó a dunántúli indítvány tárgyában.

A dunántúli indítvány az egyházlátogatás reformja ügyében a f. é. áprilisi konvent 160. sz. jkvi pontja szerint igy hangzik: „Az esperesi látogatás eddig gyakorolt formája mellőztessék s ezentúl csak 8—10 évenként más-más gyülekezetben . . . legyen megtartva az egyházlátogatás." Folyó évi tavaszi egyházkerületi közgyűlésünk 102. sz. jkönyvi pontja az indítványt szószerint adja vissza, mégis azzal a különbséggel, hogy 8—10 év helyett 5—10 évet említ, mely különbség bizonyára toll,- vagy sajtóhiba eredménye. — Maga az indítványtevő Vörös János pedig, akitől a javaslat származott, Péter Mihály tisztelt barátomhoz intézett felvilágosító levelében kijelenti, hogy az ő indítványa szóról-szóra ez volt: „Az egyházlátogatás mai formája mellőztessék s ehelyett csak 8—10—12, évenként más más — gyülekezetben . . . . legyen megtartva az egyház láto-

gatás", amint azt e b. lapok f. é. 42—43. számának vezércikkében olvashatjuk. Ugyanonnan megtudjuk azt is, hogy a javaslat változtatás nélkül ekképen lett elfogadva az e.-m. lelkészértekezleten, e.-m. közgyűlésen s mint ilyen került a dunántúli egyházkerület elé. De valahol értelmet zavaró, sőt megváltoztató írashiba követtetett el azzal, hogy a vesszőt az „évenként" szó után s nem eléje tétetett.

Hát az kétségtelen, hogy a vesszőnek az eredetitől eltérő alkalmazása megváltoztatja az indítvány értelmét. Aszerint ugyanis, amint a konventi jkönyvben olvassuk, az annak az értelme, hogy csak minden 8—10 évben tartsunk egyházlátogatást. Illetőleg, hogy minden egyes gyülekezet csak minden 8—10 évben látogattassék meg. Az eredeti indítvány szerint pedig, amint az elfogadtatott és felterjesztetett, évente csak 8—10—12 gyülekezet látogattatnék meg. A különbség a kettő között azonban mégis inkább csak formai. Lényeges csak annyiban, amennyiben egyik szerint hosszabb, — másik szerint kevesebb idő mulva kerülne sor az egyes egyházak meglátogatására. *Ám sem egyik, sem másik fogalmazás szerint nem lenne évenkénti egyházlátogatás abban az értelemben, hogy minden egyes gyülekezet minden évben meglátogattatnék.* Már pedig mi, kik az évenkénti egyházlátogatás hívei vagyunk, — ennek gyakorlását az utóbbi értelemben kívánjuk s az évenkénti egyházlátogatásnak minden egyes gyülekezetre kiterjedő további fenntartása mellett továbbra is állhatatosan megmaradunk s velünk együtt bizonyára P. M. barátom is. Ha pedig ezt tesszük, akkor a dunántúli indítványt sem egyik, sem másik alakjában el nem fogadhatjuk, mert amit mi akarunk, az egyikben sincs benne.

Az évenkénti egyházlátogatásnak minden évben minden gyülekezetre kiterjedő fenntartásával egyetemben annak mélyitését, intenzivebbé tételét is P. M. barátommal egyetértőleg óhajtom s erre vonatkozólag e becses lapok f. é. 32—33., 34—35-ik számában közölt fejtegetéseit teljes egészükben magamévá teszem.

Sütő Kálmán.

A miskolczi ref. egyház dr. Tüdős István emlékének megörökitéseért.

Nagytiszteletű Egyháztanács!

Először jöttünk össze — ma, erre a helyre — mióta a mi igen szeretett lelkipásztorunk, immáron néhai *dr. Tüdős István* püspök lelkészünk a tetemvári temető (még életében maga által kiválasztott helyen) édes álomba ringató hantjai alatt pihen és igaz küzdő jutalmát nyerve, tért meg a minden élők örökös lakóházába.

Őszinte tettetés nélkül való könnyeink jóformán még fel sem száradtak; — egészen nyitott még a mi sebünk is . . , s most, hogy a további teendők megbeszélése munkára hivogat — . . . újra könnyek ragyognak a szemünkben — imádságos áhitattal sóhajtjuk, hogy *mi is árvák lettünk nélküle*, s egymásra tekintve mi, az élők, az ittmaradottak kérdezgetjük: „Atyámfiai, férfiak! . . . mit cselekedjünk?" S mintha minket simogató, biztató, bátoritó, csüggedést soha nem ismerő lelkének suhanását éreznénk itt — e kérdés nyomán . . . Mintha előttünk állana újra, mutatva hova menjünk . . . merre nézzünk! Mintha csendülne ajkán a szó: Kövessetek engemet! . . . Mintha a tanitványait biztató Názáreti Mester szavait hallatná: „Menjetek el Galileába s ott megláttok engemet! . . ."

Igen! . . . azokon a helyeken, ahol szent gyönyörűséggel forgolódott tisztében; . . . ahol valóra váltak álmai, . . . itt — nálunk — közöttünk volt az ő Galileája. Itt az ő általa oly nagyon szeretett miskolczi Gyülekezetében! Küzdő életének legszebb vágya ment teljesedésbe — mikor 13 évvel ezelőtt — szent esküvéssel kötött frigyet gyülekezetével, s ha az ő példás, munkás életének alkotásait számba vesszük, boldog dicsekedéssel tehetünk bizonyságot arról, hogy amint megfogadta, meg is tartotta; „Neki még az ő élete sem volt drága," csakhogy elvégezze futását, melyet Isten kiválasztottjainak ád ide alant!

„Nem tehetjük," hogy azokról — amiket — lelkészsége alatt müvelt, alkotott, hallgassunk! Sőt, ezek az ő örök életének épitői! Mint lelkipásztor mindenkor hirdeti az igét, buzgón imádkozik népével hétköznapokon is, akkor is, mikor méltósággal elsővé emeltetett. Kér, tanit, fedd, ostoroz, erősit, bátorit, vigasztal, felemel mindig annak idejében.

Első években mint iskolaszéki elnök példás buzgósággal fárad iskoláink szellemi s anyagi ügyeinek fejlesztésén. Kevés ember tudta úgy becsülni, igazán értékelni felekezeti elemi iskoláinkban nyert drága örökségeinket mint ő! Az iskolák jó hirnevét öregbitve látva, kész szivvel, örömmel tesz jelentést mindig tanitóink hű sáfárkodásáról, ő volt tanitóink legjobb barátja.

Ő volt a megteremtője ama tanitóink munkáját megbecsülő határozatnak, hogy: „tanitóink az államiakkal egyenlő fizetésben részesüljenek."

Ő kezdeményezi, hogy a multban az egyház által kényszeritő szükség nyomása alatt elköltött alapitványok mind visszafizettessenek. Legtöbb folyamatban van. Sok már befejezve.

Mikor a presbiteri elnökség tiszte szállt reá, akkortól kezdve váltja valóra, rendbe sorban álmait. Bámulatos pedautériával rendez el mindent. Minő álmokat lát? Minő terveket sző? Csak az anyagiak ne hiányoztak volna! Avasi templomunk restaurálására az ő kérő, zörgető szavára sok ezerek vannak összegyűjtve. Jelentékeny államsegély kiutalásával kész volt a terv, meg volt az egyezség is az ujjáépitésre, ebben övé a legfőbb érdem. Fájdalom, hogy a háború megcsufolta, mit ember itt is tervezett. Tandijváltságunk jelentékeny összegü államsegélyét bölcs elmével intézte el. Adócsökkentési segélykérvényünk igazaiért hatalmasokkal is állotta a harcot s tudjuk győzedelmesen. A konfirmátiói ünnepely szivet, lelket megindító új rendjét ő kedvelteti meg.

A vasárnapi gyermekistentiszteletet ő teszi kedveltté. A vegyes házasok közötti, egyházunk javára nyereségesen megkötött Reversalisok az ő apostoli buzgóságának eredményei a legtöbb esetben. Az olyan népszerűvé vállott „Egyházi Értesitő" t jóformán maga irja éveken át. A „Vallásos felolvasás"-ok nagyon látogatott volta mindenekfelett az ő érdeme. A háború zivataraiból pihenőre, gyógyulásra hazatérő katonákat ő hivogatja: Katona-otthonba, Meleg szobáról, vallásos iratokról, játékokról éveken át ő gondoskodik.

Központi lelkészi hivatal s pénztár beállitása

az ő kedvenc gondolatának volt valóra válása. A lelkészi fizetés kivánatosabbá, valamivel e nagy gyülekezethez méltóbbá tétele végett is ő zörgetett s övé az érdem, hogy nem eredménytelenül.

Adakozásban mindig elöljár. Számtalan esetben adománnyal is jó példára int. S ő a legboldogabb, mikor a nemes szivek adakozásra való felbuzdulásáról tehet jelentést. Fájva-fájt lelkének, ha kérése süket fülekre talált.

Családja tagjaival együtt számos alapitvány tevője. Életének utolsó, hallhatatlanságra irott felhivó szózata is alapitványtevés s adakozásra buzditás. Szept. 15-én 1000 koronát tett le központi leány elemi iskola létesitésére! Mintha érezte volna, hogy az „ő órája már közel van"!

Nagyt. Egyháztanács! Dr. Tüdős István mint lelkész volt első sorban a mienk. Dicsekedésünk volt! . . . Hiába temettük el. Ő meg nem halhatott! Porsátora pihen; elméjének fénye nem ragyog; akaratereje nem késztet többé csodálatra; munkabirását, nagy kötelességszeretetét nem bámulhatjuk, de a munkás, példaadó életnek élnie kell! Él s élni fog!

Inditványozzuk, hogy áldásos életének emlékezetét megörökiteni kivánó, eme bizonyságtevésünk jegyzőkönyvben nyerjen helyet.

Maradandó nagyrabecsülésünk külső megnyilvánulásaként pedig olyan alapitvány gyűjtését inditványozzuk, mely a legszélesebb körben foganatositva egyházunk tagjai, az egyházkerület lelkipásztorai, világi vezetői, a tisztelők s barátok egész seregének támogatásával az ő lelkének egyik legkedvesebb álmát valósitaná meg.

Ez nőnevelésünk fejlesztése.

Az ő nevét viselő, a *nőnevelás* ügyét szolgáló alapitványra való gyűjtés megindítását legszebb álma megvalósitásának itéljük.

Legyen áldott a hűséges lelkipásztor emlékezete!

Tiszteletteljes inditványunk elfogadását kérve, vagyunk a Nagytiszteletű Egyháztanács kész szolgái:

Tóth Béla sk. lelkész. *Farkas István sk.* lelkész.

Dr. Rácz György sk, főgondnok.

A miskolczi ref. egyház b. e. Dr. Tüdős István lelkész emlékének megörökitésére 1918 okt. 20-án tartott presbiteri gyűlésében a föntebb közölt inditványt elfogadta s azt jegyzőkönyvében is megörökitette. Az egyház a gyűjtést a pénztára terhére 10.000 koronával kezdette meg. Dr. Rácz György a maga nevében, mint az egyház főgondnoka, 1000 koronával gyarapitotta. Ha a lelkésztársak, tisztelők, barátok a nemes, kérő szavakra elszánták filléreiket, azokat akármelyik miskolczi lelkész cimére elküldve, hálásan fogadják s annak idején nyugtázzák.

Papszentelés.

Azt hiszem, egyetlen olyan erőteljes, felemelő és megindító ünnepélye vagy szertartása sincs a mi egyházi életünknek, mint a papszentelés. Nincs református ember, akit hidegen hagyhatna az a látvány, mikor az anyaszentegyház évszázados harcainak zászlóját uj küzdő sereg kezeibe adja; nincs a mi árva sorsunkon csüggedő szív, amelyet pünkösdi hittel ne töltene meg az érces hangokon felzendülő fogadalom: „Esküszünk, hogy hű szolgák leszünk!" és nincs bizonyára fiatal, kezdő lelkipásztor sem, akinek az emberi gyarlóságában, az előtte tornyosuló nehézségek és akadályok között hatalmas lendítést ne adna annak a szent pillanatnak ellenállhatatlan ereje, felejthetetlen emléke.

S volna-e valamikor nagyobb szükség ezekre a lelki hatásokra, mint most. Hatalmas, ellenséges áramlatok hullámai nyaldossák az akiunk keritését; elragadnak itt-ott egy-egy bárányt s végigteritik szennyes, alattomos, csalogató áradatukat sokszor az egész nyájon. Belül önzés, széthúzás, közöny, kishitüség márlasztja a falainkat. A szolgáknál is — mi tagadás — sok a szolgai kénytelenség fásultsága, máról holnapra való robotolása; de kevés a bizonyos cél felé futás öntudata, biztossága, éleslátása, önmagát emésztő, másokat hódító ereje.

Nem kellene azért már tovább szegen tartani a papszentelés hathatós fegyverét. Más kerületekben — mint olvashattuk — megtartották őket rendesen s bizonyára nagy lelki haszonnal. Mi 1911. óta hiába várunk reá s sok lelkésztársunk már a 10 éves jubileumához készül, mire odakerül, hogy ünnepélyesen felvértezzék a szent szolgálatra. A háború talán nem teszi ezt lehetetlenné, legfeljebb Miskolcra szoritja s testileg igénytelenebbé, de lélekben annál mélyebbre markolóbbá formálja.

Isten változhatatlan akaratából, mindnyájunk fájdalmára megüresedett főpásztori székünk betöltéséhez készülünk. Milyen szép, gazdag alkalom lenne ez arra, hogy a beigtatott uj püspökünkkel együtt mi is kérjük magunkra és munkánkra az Isten áldását, kik ez itéletes időkben vállaltuk nyájak őrzésének, vezetésének krisztusi igáját. Hadd érezzük, hogy nagy elődök utódai, buzgó példaadók társai, egy diadalmas anyaszentegyház őrállói, a Krisztus drága örökségének a birtokosai, osztogatói vagyunk. Hadd lássuk, hogy Isten van velünk, hitben osztályos testvérek támogatnak, sok-sok gyülekezet éber szeme figyeli a hűségünket, várja a munkánkat.

Bennem megmozdult ez a gondolat s elhallgatni nem tudván, tisztelettel ajánlom az összeülendő kerületi gyűlés s a megválasztandó Püspök úr n. b. figyelmébe. *Enyedy Andor.*

KÖNYVISMERTETÉS.

Pedagógiai olvasmányok. Szemelvények pedagógiai irók munkáiból. Tanító- és tanitónőképző-intézetek számára, valamint a pedagógiai továbbképzés céljaira szerkesztette, életrajzokkal és magyarázó jegyzetekkel ellátta, részben fordította *dr. Weszely Ödön.* Tíz képpel. Lampel R. r.-t. kiadása. Budapest, 1917. XII + 444 lap, 8-rét; ára 11·20 K.

(Folyt. és vége.)

Hasonlóképen nem egy hibát találunk *Comenius* életrajzában. Az évszámokkal itt is fukarkodik, még azt sem emliti meg, hogy mettől-meddig működött Patakon, még kevésbbé szól (az Orbis pictust és a Schola pansophicát leszámitva) itt kifejtett irodalmi munkásságáról; Comenius nem 1671-ben, hanem 1670 nov. 15-én halt meg. A Comeniusról szóló magyar irodalomból egyedül Iványi hibákkal teljes Comenius életrajzát idézi, ellenben mit sem tud Dezső L. és Szinyei G. Comenius magyarországi működését ismertető dolgozatairól, egy szót sem szól Comenius műveinek magyarországi kiadásairól, átdolgozásairól. — Apáczai Csere életrajzából (a mely felényi hosszú,

mint pl. a Quintilianusé) nem tűnik ki, hogy Ap. hány évet töltött a 4 holland egyetemen; tévesen állitja róla, — bizonyára Neményi ifjukori elhamarkodott dolgozata alapján — hogy Comeniust nem egy dologban megelőzte, mert a legtöbb dologban a Com. nyomdokain haladt és Schneller István épen most cáfolta meg a *Prot. Szemlé*ben Neményinek és Strompnak azt az állitását, mintha Comenius Apácaitól kölcsönözte volna a nemzeti iskola és az anyanyelvi oktatás eszméjét. Vajjon a magyar származású Kvacsala kitűnő német Comenius-életrajzát kivételesen nem lehetett volna-e fölemliteni?

Még több életrajzban találunk kisebb-nagyobb hibákat, tévedéseket. Igy Platon nem 429-ben, hanem 427-ben született s 347-ben halt meg; azt sehol sem hallottam, hogy „az akadémián sétálgatás közben tanitott" (ez az Aristoteles módszere volt), ellenben Gomperz szerint „die Lehrvorträge fanden in Hallen statt" (Griechische Denker, II. p. 221.); Platon munkái közül Köztársasága nem jelent meg magyarúl Hunfalvy Páltól, hanem ő ily czim alatt csak egy 50—60 lapnyi tanulmányt irt; Hunfalvy és Földi Platon fordításait és Simon Theaitetos fordításait hallgatással mellőzi. Aristoteles iskolája nem annyira a peripatói (fasor), mint inkább a peripatountes (sétálgatva) szótól vette elnevezését; munkái közül nem emliti a metafizikai iratokat, sem a Poetika és A lélekről szóló mű magyar fordításait. Szent Ágostonról nem lehet azt állitani, hogy római rhétori működésének nem volt sikere; hallgatóival való kellemetlen tapasztalatai hangolták le s késztették Róma elhagyására. Erasmusnak nemcsak az a két pedag. jellemű munkája van, a melyet W. megemlit; Luther idevágó müvei közt időileg első helyen az „An den christlichen Adel deutscher Nation" (1520.) emlitendő, amelyben az egyetemek reformját sürgette; úgy látszik, Luther müveinek magyar fordítását és magyar életrajzát W. nem ismeri, hogy nem emlékezik róluk. Spencer 1903 dec. 8-án halt meg; főművei közül W. elhagyja az „Etika alapelvei" c. művét, neveléstanának megjelenési évét (1861.) mellőzi, a „Psychologia alapelvei" 1855-iki kiadását kétszer is megemliti, ellenben e mű részletesebb, két kötetre terjedő kidolgozását (1870—72), amely főművei sorozatának IV—V. kötetét képezi, már figyelmen kivül hagyja.

Még egyet. Az újabb pedagogusok műveinek czimét eredetiben is idézi; vajjon nem lehetett volna-e ugyanezt az eljárást a korábbi pedagogusok főbb müveinél is alkalmaznia?

A felsorolt hibák könnyen megtéveszthetik a kezdő tanulmányozókat, azért egy ujabb kiadásban kiigazitandók lesznek; a Rousseauról szóló életrajzot pedig már a mostani kiadásból is ki kell szakitani és mással helyettesiteni. *Rácz L.*

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Gyászhirek.** *Harsányi Mihály* nyug. tanító, a sárospataki ref. egyház buzgó presbytere, életének 87-ik évében október 26-án Sárospatakon elhunyt s október 27-én délután általános részvét mellett eltemettetett. Két pap-leánya (özv. Kópataky Gyuláné és Horváth Jánosné) s két derék fia, társadalmi életünk két munkás tagja; dr. Harsányi Károly tiszalöki orvos és Harsányi Gyula sárospataki v. járásbiró siratja halálát; gyászukban igaz szivvel osztozunk. — *Horváth János* balajti ref. lelkész életének 67-ik, lelkipásztorságának 35 ik évében november 2-án rövid szenvedés után visszaadta lelkét az Urnak. A háború sok szorongatása, gyötrelme megőrölte a szivét: három fia volt, mind a hármat a haza védelmére adta s nagyobbik fiának halála, aki sebesülése után a cseh orvosok gondatlanságának, lelkiismeretlenségének esett áldozatul, megtörte s lassankint megemésztette lelki erejét; most már ott pihen Prágából hazahozatott hős fia mellett. Az Urnak hűséges szolgája nyugodott meg benne, aki 4 éven át lelkiismeretes hűséggel vezette, a hadbavonult tanító helyett, az iskolát; a régi szabású, egyszerű, igénytelen, de hű munkások közé tartozott, aki egész életén át kemény munkában fáradozott, aki soha a munkától nem irtózott. Legyen pihenése könnyű, síri álma csöndes!

— **Gróf Tisza István temetése.** Pompa nélkül, puritán egyszerüséggel folyt le a nagy halott temetése Budapesten. A család gyászjelentést sem adott ki, a temetés idejét sem közölték lapok útján, a család legigazibb tisztelői mégis egybesereglettek a bucsuzóra. Hogy minden politikai szinezet ki legyen zárva, a ref. püspökök és főgondnokok Gr. Tisza Istvánt a ref egyház halottjának minősitették s mint ilyentől bucsuztak el f. hó 3-án a Hermina-úti lakásán. A temetés szomorú tisztét *Petri Elek* dunamelléki püspök teljesitette d u. 3 órakor. A holttestet még aznap Gesztre szállitották a családi sirboltba, a hol nagy részvét mellett helyezték el édes atyja és Gr. Tisza Lajos hamvai mellé. Ellenségei s a külföldi lapok is úgy nyilatkoznak a halottról, mint a magyar nemzet első rendű államférfiáról, mint a kormányférfiak prototypusáról. Alighogy eltemették, fia, a huszárfőhadnagy, az aranysarkantyús vitéz spanyolnáthában kiszenvedett a nélkül, hogy apja haláláról tudomása lett volna. Sokszoros részvéttel fordul minden érző lélek a geszti sírbolt felé.

— **Önálló, független Magyarország.** A történelem kereke nagyot fordult október 30—31-én: *megteremtette az önálló és független Magyarországot.* Kossuth Lajos álma teljesült: Magyarország nincs többé Ausztriának alávetve, a nemzet legjobbjait nem fogják többé magyar érzésökért, hazafias törekvéseikért bitóra, máglyákra, börtönökre hurcolni; Magyarország öncéllá lett, a saját java, érdeke szerint fogja ezentúl önsorsát intézni. Bocskay, Bethlen, Kossuth, a Rákóczyak, a Wesselényiek nem éltek, nem szenvedtek, nem küzdöttek hiába, annyi százezer magyar nem pusztult el hiába a világháborúban, — megteremtették a szabad Magyarországot! Tizenkét évvel Kossuth L. halála után Rákóczy is hazajött és tizenkét évvel Rákóczy után a Bécstől független Magyarország hajnala is felderült. Áldott legyen a magyar szabadság harcosainak, vértanúinak emlékezete! Üdv, tisztelet és hódolat azoknak, akik október 30—31-ikén az önálló, független Magyarország diadalát kivívták!! Arany János régen megmondta az 1848—49-iki szabadságharc hóhérának, az október 6-iki gyilkosságok szerzőjének: „Zsarnoki féltésed vérengzése volt ez, de tudd meg, de tudd meg vérszopó Herodes! hogy ő nincs elveszve; napjaid számlálvák, megifjúlt az idő és mitől rettegsz, nem féli fegyvered ő: az *Ige*, az *Eszme!*" Az *Ige* most testet öltött, az *Eszme* feltámadott!

— **Az új kormány.** Az önálló, független Magyarország népkormánya október 31-ikén alakult meg, *gr. Károlyi Mihály* elnöklete alatt. Vallás- és közoktatásügyi miniszter lett benne *Lovászy Márton*, a „Magyarország“ című napilap szerkesztője; közélelmezési miniszter *Nagy Ferenc*, munkásügyi és népjóléti miniszter *Kunfi Zsigmond*, nemzetiségi miniszter *Jászi Oszkár*. A magyar ref. egyház egyházkerületeinek elnökségei nov. 1-én örömmel üdvözölték a Károlyi-kormányt és a Nemzeti Tanácsot. A közoktatásügyi miniszter *Juhász Nagy Sándor* debreceni ügyvédet, a debreceni presbyterium jegyzőjét, a Károlyi-párt tagját vette maga mellé politikai államtitkárnak, míg adminisztratív államtitkár Neményi Imre lett. Az új közoktatásügyi miniszter első intézkedése volt: a bezárt nemzetiségi népiskolák megnyitása. Juhász Nagy Sándor, államtitkári székfoglaló beszédében azt mondotta: a közoktatásra most az a feladat vár, hogy az új világnézetet az új nemzedékben megszilárdítsa. Az összes egyetemek fakultásait meg kell nyitni a nők előtt, a hadsereg megszünésével a fiatalabb aktiv tisztek polgári képzését lehetővé tenni. Programmjának egyéb pontjai: az egyetemi polgárság sociális viszonyainak rendezése, a középiskolákba modern humanistikus tanítást kell behozni a gyakorlatiság nagyobb érvényesitésével. A holt nyelveket el kell törölni, helyettük mindenütt kötelező legyen a francia és fakultative az angol nyelv. A testnevelésre különösen nagy súlyt kell helyezni. Az elemi iskolákat 8 osztályúvá kellene tenni, a felső osztályokban erős szakoktatási jelleggel; már itt bele kell nevelni a népbe az új világ eszméit, az emberies gondolkodást. — Az idő majd megmutatja, mit lehet e programmból nagyobb rázkodtatás, a régi kipróbált alapok teljes felforgatása nélkül megvalósítani.

— **A béke** gyors szárnyakon közeleg: november 2-án este megkötöttük ellenségeinkkel a fegyverszünetet, november 4-én délutántól fogva Magyarország semleges állam, a végleges béke megkötése iránti tárgyalások folyamatban vannak s katonáink hazatérnek a haremezőkről és a hadifogságból; 4¼ évi kegyetlen, fájdalmas, szenvedésekkel teljes élet után újra visszatérnek hazi tűzhelyeikhez, újra megkezdik itthon békés, áldásos, emberies munkálkodásukat, hogy a háboru romjait eltakaritsák, a művelődés és polgárlasodás megszakadt munkáját továbbfolytassák. Legyetek szivből üdvözölve ti hazajövő, a Golgotha útjait megjárt bajnokok! Fogadjátok örök hálánkat, köszönetünket a magyar haza megtartásáért, megvédelmezéséért, a tisztességes béke kivivásáért! Isten és a haza gondolata vezérelt harcaitokban, Isten és a haza gondolata legyen itthon is, a béke ránk következő napjaiban és munkáiban világító oszlopotok! Vessétek el örökre a gyilkos fegyvereket és öltsétek fel a nemzeti érzés, komoly férfiasság, odaadó munka és szabadságszeretet új fegyvereit. Isten hozott!

— **Protestáns kormánybiztos.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter *dr. Kovács István* budapesti ref. theol. akadémiai tanárt a protestáns egyházak jogos érdekeinek megvédésére irányuló intézkedések előkészitésére és foganatositására a *protestáns egyházak kormánybiztosává* nevezte ki.

— **A forradalmi átalakulás** napjai november 1-én és 2-án Sárospatakon is némi rendzavarással (levegőbe lövöldözés, éjjel ablakok beverése, egy pár bolt kifosztása) jártak, de a rendzavarás a főiskolát, a a tanári kart és tanuló ifjuságot, mind személyében, mind javaiban épen, sértetlenül hagyta; még 1-én megalakult a helyi Nemzeti Tanács, 2-án a nemzetőrség és polgárőrség s azok minden további rendzavarásnak elejét vették. A tanitások és előadások egy percre sem szüneteltek. A spanyol járvány is szinte megszüntnek tekinthető városunkban.

— **Katona-joghallgatók figyelmébe!** A vallás- és közoktatásügyi miniszter megengedte, hogy a katonai szolgálatból visszatért joghallgatók a sárospataki jogakadémián november 14-ig beiratkozhassanak.

— **Sárospataki nóták.** (1. Két fekete szép szemednek . . . 2. Barna kislány te . . .) Zenéjét szerzé *Bathó János*. Szövegét irta *Gulyás József*. Sárospatak, 1918. 2 lev. Ára 2 K.

— **Béke-dal és Himnusz.** (1. Szállj le, szállj le. Szövege *Szigethy Ferenctől*. 2. Isten, ég királya. Szövege *Gulyás Józseftől*.) Zenéjét szerzé *Bathó János*. Sárospatak, 1918. 1 lap. Ára 1 K. Ajánljuk mindkét hangúlatos, új terméket t. olvasóink figyelmébe. Kaphatók szerzőnél és a főiskolai könyvkereskedésben.

— **Megjelent** és lapunk szerkesztőségében kapható: 1. *Háborús előadások* az 1916 január—márciusi hónapokban tartott előadási cikluson. Sárospatak, 1916; 115 lap, ára 2 K. — 2. *A mi örökségünk*. A sárospataki ref. főiskolában a reformáció négyszázados évfordúlója alkalmából tartott egyházi beszédek (4) és felolvasások (8). Sárospatak, 1918; 188 lap, ára 10 K.

— **2000 „Hangya“ szövetkezet.** A folyó évi október hó 15-e történelmi határnapot jelent a magyarországi szövetkezeti mozgalom történetében, mert ekkor kezdte meg működését a 2000-ik „Hangya“ szövetkezet *Zircen*, Veszprémmegyében. Az első „Hangya“ 1898. szeptemberben Brogyánban, Barsmegyében, az 1000-ik 1910. február hóban Dömsödön, Pestmegyében s a „Hangya“ központ fennállásának 21-ik évében alakult a 2000-ik. Ezt a történelmi nevezetességű szövetkezetet emléktáblával fogják megjelölni. A „Hangya“ központtal egyesült Keresztény központ szövetkezeteinek csatlakozása most van folyamatban.

— **Magyar intelligenciánk mulasztásairól** *Burján Károly* tanár egy ker. szellemű lapba megszivlelésre méltó dolgokat ir. Annak, hogy az értelmiségi pályákon, a sajtóban, az irodalomban, a társadalmi mozgalmakban a zsidóság egyre nagyobb tért foglal el, nemcsak a zsidóság életrevalósága, kapaszkodása az oka, hanem magyar intelligenciánk nemtörődömsége is, mely a hivatali körzeten kivül nem keres és nem talál maga számára az eszmék terén vezető szerepet. A mi intelligenciánk történeti jogon, a keresztyén magyarságból származottság jogán igényt tart a társadalmi, kulturális irányitásra, de az igényjogosultság bejelentésén kivül egyebet alig cselekszik: *nem tanul, nem dolgozik, nem él szellemi életet olyan céltudatos tervszerüséggel a jelen nagy sorsfordulataihoz méltó, inszakadásig fesziilt életvággyal*, amelyről csak távolról is a hivatástudat teljességére mernénk következtetni. Műveltségi nívója elszomorítóan parlagi, legfeljebb szépirodalmi érzelmességet tükröző. Egyesületi élete kaszinózás. Mit ér a tradiciókra, jogra való hivatkozás, ha nem fakad a nyomában egy új, jobb világot teremteni akaró, viharos megrázást előkészitő szembefordulás mindennel, ami magyar létünk leromlását kivánja. A világtársadalom fejlődése egyre tudatosabb felismeréssel a *munka* jegyébe lép. Aki

nem dolgozik, a letaposottak sorsára jut; aki nem hordja tekintetét ideges éberséggel a vajudásokban vonagló társadalom szövevényes életnyilvánulásain, az lemondott vezetésre hivatottságáról. Belekapcsolódott-e a mi értelmiségünk a szociális élet közösségébe a maga erkölcsi, szellemi és anyagi értékének teljességével? Nem. Odadobta-e magát áldozatos felkészültséggel és komoly, zord munkavággyal az elvesztett poziciók visszafoglalására? Nem. Kovácsolta, tüzesitette-e a tudás fegyvereit összefogó nekikeseredéssel a magyar megujhódás alapjainak lefektetésére? Nem. Mit tett a fürge radikalizmus, szociális, kulturális és gazdasági kisajátitásai ellen? Semmit. *Irodalmi s egész kulturéletünk* vezetése nincs a kezünkben. A *szociológiát* egészen a maguk nevére telekkönyvezték Jásziék. A nemzetiségi kérdést, ezt a végzetes magyar államisági problémát ma ugyancsak ők reprezentálják. A mi fejünk fáj tőle, hogy hogyan. Miért van mindez igy? Csak azért, mert elsokasodtak és nem olvadtak közénk a zsidók? Azért is, de nem kizárólak azért. Intelligenciánk nem csupán kvantitásban, hanem kvalitásban sem ütötte meg azt a mértéket, melyre a védekezés sikere érdekében szükségünk lett volna. Nem szervezkedett, nem dolgozott, nem tanúlt, hanem az egyetemen „vizsgázott", azután pedig beleült a hivatalokba s ott tompa egykedvűséggel élte a maga egyéni életét. Ez lehet igen „uri" foglalkozás, időszerű volt tán akkor, mikor a társadalmi organizmus müködése egyszerűbb, tempósabb lassuságu volt, de ma a másodperces robbanásokban száguldó szociális előbbrejutás idején csökevényes anachronizmus. (E cikk régen ki van szedve, — de az új viszonyok közt is érvényes a magyar intelligenciára. *Szerk.*)

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.
Irta **GÖDE LAJOS**
szekszárdi ref. lelkész.
Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet
alkalmi egyházi beszédek.
Irta **JÁNOSI ZOLTÁN.**
: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.
Bibliaolvasással egybekötött héiköznapi reggeli istentiszteletekre.
Irta **F. VARGA LAJOS.**
I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.
Kapható:
HEGEDŰS és SÁNDOR
prot. irod. könyvkiadóhivatalában
DEBRECEN.

Ujdonságok.

VILÁGBÉKE ÉS EVANGÉLIUM
Irta **Jahn Jakab** ev. lelkész. Ára 2·20 K.

A BIBLIA.
Utmutató a Szentirás tanulmányozásához. Irta: **Dr. Makkai Sándor,** átdolgozta **Juhász Albert.** Ára 6 K.

Prot. papok és hitoktatók zsebnaptára 1919.
Szerkesztette: **Vértesi Zoltán.** Ára 3·30 K.

Kaphatók:
KÓKAI LAJOS-nál
BUDAPEST IV., Kamermayer Károly-utca 3.

A „HANGYA"
A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE
bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesitő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért
a „HANGYA"
igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**
A „HANGYA"
kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma
80,000,000 koronát meghaladja.
Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesités kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesitő szövetkezetek útján érhető el.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 46—47. szám. Sárospatak, 1918. november 17—24.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN, DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 80 Kor.
Fél „ ... 40 „
Negyed „ ... 20 „
Nyolcad „ ... 10 „

TARTALOM: A zsinat második ülésszaka után. — *Gulyás József*: Református tanárképzés. — *Zajdó László*: A falusi lelkészi hivatal és a földjavadalom. — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

A zsinat második ülésszaka után.

A ref. zsinat összeülését a válságos viszonyok között, a világrengető vihar dúlása alatt a legtöbb értelmes kálvinista (egyén, testület) határozottan helytelenítette. Törvényt alkotni akkor, amikor az egész világ minden izében rángatózik s a legbölcsebb is alig sejti, hogy mivel lephet meg a holnapi nap s nem forog-e kockán nemzeti alkotmányunk vagy a felekezetek sorsában nem támadhatnak e alig elképzelhető fordulatok: — ilyenkor zsinatolni, (mondjuk a lehető leggyöngédebben), túlhajtott buzgóság vagy mohó paragrafuskodás azok részéről, akik vezérszerepekre vannak praedestinálva.

Akik megjelentek a zsinat első ülésszakán, sokszorosan érezték, látták, tapasztalták, hogy Budapest nem a Sinai hegy s magyar ref. egyházunk zsinati atyái sem Mózesek, hogy mennydörgés és villámlás között is Istennek tetsző törvényeket alkossanak.

Egy zsinati atya lelki felháborodással tért haza az első ülésszak után szeretlei közé s így dohogott nagy-bizalmasan: „Kellett nekünk zsinat ebben az őrületes drága világban; nekünk, akik folyton a szegénységünkkel sátorozunk, s a kiknek tiszteletes elődei zsinatok nélkül is gályarabokká tudtak lenni az egyház és vallás iránti szentséges szeretetükkel .... De meg minek is csődülünk oda annyian mindenfelől, hiszen egy-két előkelőség gondolata valósúl s egy-kettőnek az akarata érvényesül ott csupán .... Az ember néha azt képzeli, hogy teljesen elég is volna, ha csak ez az egy pár korifeus jelenne meg a zsinaton, akik aztán valamelyik jegyzőnek tollba diktálnák, hogy miként is óhajtanák ők a jövendő magyar ref. egyházat törvények és törvényes intézmények utján boldogitani. Legalább egy rakás pénzt meg lehetne igy kimélni egyházkerületi nagy célok szolgálatára".

Próbáltuk ezt a kemény „bús magyar"-ítéletet enyhiteni, hivatkozván az egyházkerületek előmunkálataira, a bizottságokra, amelyek — mint szaktestületek vitatják meg a hozzájuk utalt kérdéseket, javaslatokat s előadók által viszik az ügyeket a plenum elé és segitik győzedelemre ... A bús zsinati atya a bizottságokban sem látott kellő biztositékot. „Kik javasolták a bizottságok összeállitását? Kik okozták azt, hogy egyesek olyan bizottságba jussanak, amelynek tárgyai messze esnek az ő kedvelt foglalkozásuktól? Mit kere p. o. az országosan ismert imaíró az alkotmányozó bizottságban vagy a köztiszteletnek örvendő jogász az éneküygyi bizottságban stb. .... Miért nem lehetett kit-kit a lelke szerinti szerephez juttatni?! Miért legyen igazoló bizottsági tag, akinek a szive tele van dallal, zsoltozsmával stb., stb.? Azért, hogy ne érdeklődjék, hogy szaktudásával ne legyen gát a haladásban, vagy eszköz a circulusok összekuszálásában?" ...

Aztán egyszer csak összeült a zsinat *másodizben is*. Eget-földet rázó mennydörgés közben, — de összeült. Igy kivanta a betű. De sietni kellett egy pár nagy kérdéssel, a reb oldalról abajgatott lelkészválasztással, a kinosan vajúdó énekeskönyv sorsának dülőre vitelével s a tábori papság kialakításával. — A zsinati atyák minden porcikája, s az értők aggódók egész szive-lelke tiltakozott a második ülésszak összehivása ellen, — de hiába! Érezni kezdtük, mintha ama bizonyos megkeseredett zsinati atyának valami igazsága volna ... Mi kergeti a magyar ref. egyházat, hogy a világháború befejezése előtt javitott törvénycikkei legyenek p. o. *a lelkészválasztásra*, vagy hogy *énekes könyve* is elébb legyen készen, mint országának új térképe, amelyet vérrel rajzolnak keblünkön melengetett jó barátaink? Vagy a *tábori papság* ügye miért sietős akkor, amikor a háború villámai közül az örök béke angyalai mosolyognak?

Előttünk a zsinat második ülésszakának naplója. Ez a korona-tanú arra, hogy ez az ülésszak nem volt kellően előkészitve. A világi elnök maga ismeri el, hogy a véres háború akadály volt a munkálkodásukban. Hogyan is ne lett volna? A bizottságokat is emberek alkotják emberi szivekkel és idegekkel.

A lelkészválasztási bizottság munkálata lett volna a zsinat első nagy tárgya, országosan végig csépelt tárgya; de mire rákerült a sor, kiderült, hogy ez a munkálat későn jutott a zsinati atyák kezébe (nyomdai és közlekedési viszonyok miatt), a kik éppen ezért nem is elmélkedhettek felette s nem is tartják magukat illetékeseknek annak tárgyalására. Az elnökség próbálta a tiltakozást értékteleniteni, de a tárgy rendkivüli fontossága s a lelkésztársak itéletétől való felelem nagyobb volt a tagokban, mint az elnökség iránt való hódolat — s a lelkész-választás kérdése a napi rendről lekerült a zsinati atyák általános örömére. Érezték, hogy veszedelmes kisérlet

volna most a jogok confiscalása, a megszokott szabadság fékezése, nyirbálása, most — ebben a forrongó időben, amikor a gépfegyverek, gránátok, szuronyok stb. írják a nemzetek történetét s a lelkészválasztók nagy része a harcmezőkön tékozolja drága életét.

A második nagy tárgyba — kelletlenül ugyan — de belekóstoltak a zsinati atyák. A Debrecenben reparált *2-dik Próbaénekes könyv* ellen egész kis irodalom támadt, de a zsinati atyák ezt nem ismerték. Egyházmegyék, egyházkerületek tiltakoztak annak elsietett vagy félben hagyott javítása ellen, de ezek a tiltakozások az énekes könyv bizottságát érintetlenül hagyták; maga az előadó is gondoskodott arról, hogy az énekes könyv irodalmi megvilágitását ne lássák a bizottság tagjai s úgy látszik, mintha maga sem ismerné az énekes-könyv javításának történetét, (csak *Fejes Istvánig* tudja felvinni az egyetemes énekügyi bizottság működését!!..) s az 1904 ben összeült egyetemes zsinatot is úgy mutatja be az énekeskönyvhöz való viszonyában, mintha sohasem olvasta volna a zsinatnak az énekes-könyvre vonatkozó tárgyalásait s mintha sohsem történt volna meg az, hogy az I. Próbaénekes könyvet a zsinat első izben — bizonyos kikötések mellett — elfogadta és helyeselte s csak erős toborzás eredménye lett az, hogy a zsinat e tárgyban — Debrecenért — önmagát leszavazta s a II. Próbaénekes könyvnek — a Fejes végleges visszavonulása folytán — új alkotót keresett és talált a *Dr. Baksay Sándor* személyében, akiről az előadó szintén hallgat, vagy megfeledkezik.

Érdekes az előadói munkálatban, hogy megszűri a szunyogot, a tevét pedig elnyeldesi. Tüzetesen foglalkozik az énekes-könyv beosztásával stb. s kiterjed még a könyv külsejére, sőt annak piros szél-színezésére is, dehogy mennyi abban a bírálók által kimutatott tévedés, sietés, erőszakoskodás, versbeli ügyetlenkedés — erről megint csak bölcsen hallgat, mintha ezekről sem volna tudomása. — Sőt a saját egyéni izlésével és tanulmánya alapján oda lyukad ki, hogy az *új énekeskönyv teljesen megnyugtató* (Biz. munkálat 3. l.)! Hamis világitásban tárja fel — egyebek közt — a tiszáninneni egyh.-kerület állásfoglalását (sajnos, hogy ezt a közvetlen érdekeltek nem vették észre), mintha ez a 150 zsoltár felvétele és a temetési énekek ellen szállt volna sikra. Dehogy! A 150 zsoltár összeroncsolása, hanyag átdolgozása, s itt-ott az átdolgozásban jelentkező zsarnokság, önkénykedés, a zsinati határozattól is eltérő szabadosság egyfelől s kínos csökönösség másfelől — ezek ellen támadt főként, és az irtózatosan gyarló temetési énekek ellen a tiszáninneni egyházkerület, amelynek munkálatával szemben állitani meri a bizottsági határozat (12. l.), hogy a *II. Próbaénekes könyv teljesen a zsinat* utasításai szerint készült (!!) — s ezért *a tiszáninneni egyh.-ker. javaslatát, mint tárgytalant, figyelmen kivül hagyja.*

Vissza kell még térnünk az énekeskönyv zsinati tárgyalására — azt hisszük. Most csak hivatkozunk a zsinati naplóra s arra a bántó idegességre, amelylyel a zsinat egyházi elnöke (aki az énekügyi bizottságnak is elnöke s mint utólag hírlik, a javitásoknak is főmestere) a tárgyalást vezette, a bírálókat fékezte, korlátozta s a nagy kérdés nyugodt tárgyalását lehetetlenné tette. Nem mi mondjuk ezt, hanem a zsinati napló fényeskedik e mellett.

Igy történhetett, hogy hiábavaló volt a *Bilkei Pap István*, a *Czinke István* stb. zsinati atyák többszöri felszólalása, a 2-ik próbaénekeskönyv — sokak bosszuságára — zsinati határozattal érdemes és egyházi és vallásos izlésünket teljesen kielégitő munkának fogadtatott el — a bizottság által s a legparányabb részben a zsinat által is javasolt pótlásokkal és kihagyásokkal. *Czinke István* lelkesen emelt szót *Baksay Sándornak* a zsoltáros könyvben való megörökitése mellett, — hiába! De Szabolcskának sikerült a költeményeit betüszerinti kiadásukban bejuttatni az énekeskönyvbe, holott a 188. számmal jelölt, különben remek költemény 4 ik verse annyira az apa és férj lelkének kiömlése, hogy ez a gyülekezet ajkára, igy amint van — soha nem illik. De ezt nem volt ki észrevenni s a költőt (aki bárha egész ható erejével ott állott volna énekeink módositásánál!) egy kis önbirálatra figyelmeztetni — a közegyház érdekeiért.

No de ne bíráljunk a részletekig; ismételjük, hogy okvetlenül lesz még módunk az újabb bírálatokra. Mert mi történt? Alighogy a zsinat megszavazta a 2. próbaénekes könyv használhatóságát: a világ még jobban felfordult, mint odáig s énekeskönyvünk sok darabja idejét multtá lett, s mintha gránát röpitette volna a levegőbe.

Tudjuk, ki ne tudná, ki ne érezné, hogy a királyi trónokat az új idők lelke s a hosszú háborunak kegyetlen tanúságai romokká törték. A király többé nem „*szentelt ékesség*“ (amint azt a dr. Baltazár zsoltárrá avatott hymnusz-töredéke állitja), hanem földönfutó tehetetlenség, szomorú látványosság. Mi legyen most már a mi *király zsoltárainkkal?* A *király* szó ellen irtó hadjárat indult, nem is illik az be nemzetünk újabb alkotmányába s igy énekeskönyvünkbe sem — nemde? Egy sereg zsoltárunkon tehát az új idők követelése szerint is változtatnunk kell, sőt dicséreteteik egy részében is érvényesitenünk kell az új idő követelését. A földi királyok mint Istentől rendelt hatalmasságok múzeumi tárgyakká lesznek, mi sem emlegethetjük többé imádattal, hódolattal, még csak kegyeletes hivatkozással sem.

De egyéb ok is mulhatatlanná teszi a mohón elfogadottá lett énekeskönyv módositását. Nem lehet letagadnunk, hogy a háború alatt sok tekintetben átalakult, eredeti lényéből kiforgatott népünk egyre hevesebben támad a zsidóság elhatalmasodása ellen. Fogja-e énekelni jó lélekkel a Jákób, Izráel Istenére, az Abrahámra, Józsefre, Edomra és sok a zsidók által is gyülölt népre való — hivatkozást? Kell-e neki a Jehova tisztelet tárgyának mint eddig, vagy használja ezután kizárólag csak káromkodásra?

Mindig kértük a zsoltárok nyersen zsidós kifejezéseinek elhagyását, minden zsidós és pogány elemnek eltávolitását templomi és házi énekeinkből; — de tulságos reformereknek voltunk kikiáltva — nemde? Ime rettenetes világfelfordulásnak kell segitségünkre jönnie, hogy elfogult bíráink előtt is igazságunk legyen . . . A zsidós vonatkozások eltávolitására is megértünk hát, mint a királyságtól való megszabadulásra.

Nos és a zsinat 2-ik ülésszakának 3-ik főtárgyával mi lesz? Ezt is sikerült az elnökségnek elfogadtatni a bizottság javaslata szerint. Dehát a tábori lelkészek, a püspökeink közül választandó tábori püspök s ennek sokféle ága-boga . . . maradhat-e úgy, amint zsinati atyáink törvénybe igtatták?! Kellett-e ezzel a kényes kérdéssel is sietni; nem lehetett-e a

háború viharának lecsilapodásáig várakoznunk? Ne quid nimis! Valaki a nemzet új vezérei közül a katonák látásától is óvni szeretné magát és bizonyosan a nemzetét is... A tábori lelkészség ügye felett tehát egyidőre legalább szintén napirendre térhetünk.

A zsinat 2-ik ülésszakának emlékeit bizony összetörte a merészen szárnyaló idő. Kár volt csak azért összehívnunk, hogy egyeseknek ideig-óráig való igazságuk legyen.

Református tanárképzés.

Borsos Károly a *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 30—31. számában* a református tanárképzés problemájával foglalkozik. Bizony, soha jobbkor nem került elő ez a kérdés, mint ép napjainkban. A lateiner pályák, melyek nem valami fényes megélhetést biztosítanak, háború után el fognak néptelenedni. Az Orsz. Tan. Egy. Közlönyben LII. évf. 5. lapján levő cikk már jelzi e változást. Valószinű, hogy azok közül is, kik már ezen a pályán működnek, különösen, ha kezdetén vannak, sokan ott fogják háború után hagyni e pályát. Bizonyára vannak olyanok is, kiket most csak a felmentés tart meg rajta. Hogy fog azután a közoktatásügyi kormány a pótlásról gondoskodni? Már volt példa rá: a polgári iskolák tanerőiből berendeltek egyeseket tanfolyamokra s azok elvégzése után a tanítóképzőkhöz s kereskedelmi iskolákhoz nevezték ki őket. Valószinűleg így lesz kénytelen segíteni magán a kormány a középiskoláknál is. (Esetleg volt katonatisztek részére rendezett tanfolyamokkal.) A leányközépiskoláknál még aránylag könnyű lesz a helyzet: női tanerőket fognak alkalmazni, de a fiúközépiskoláknál gondot fog okozni a succrescentia előteremtése.

Ha már most az állam is nehéz helyzetben lesz e téren, mennyivel nehezebb lesz a helyzete a ref. egyháznak! Tudjuk, hogy még mindig anyagi előnyben van az állami tanító s tanár a felekezeti tanerők felett. Elég csak a következőkre hivatkozni: 1. A családtagoknak nincs féljegye; 2. a községi pótadó alól nincsen felmentve, pedig az néhol 80—100% körül jár; 3. ha harminc évet választja is, akkor is kell az $^1/_3$ egyszersmindenkori járulék mellé az 1·5% évi járulékot fizetni; 4. 18 óra helyett 20-ra van kötelezve; 5. áthelyezési lehetőség nincs, pedig vannak esetek, amikor tanárra s iskolára nézve egyképen hasznos volna az áthelyezés; 6. külföldi tanulmányútakra inkább az állami tanerők kapnak támogatást; 7. előlépése az államiakétól van függővé téve; 8. a gyermekek neveltetése s elhelyezése nehezebb; apró kedvezmények (fürdő, gyógyszer) nincsenek; 9. az ellenőrzés több irányú, mint az állami iskolákban (igazgató, főigazgató, előadó, censorok, érettségi kormánybiztosok, igazgatótanács, főgondnok) stb. stb. Ezekkel szemben alig van egy-két előnye a református tanári állapotnak.** Ha tehát az állam nehezen fog tanerőt kapni, mennyivel nehezebb lesz e téren a ref. egyház feladata! Már egy téren tapasztaljuk a succrescentia hiányát: a papi pályán. A kerületek nagy áldozatok (ingyen lakás, oktatás) árán igyekeznek biztosítani a jövő számára a lelkészek képzését és valószinű, hogy ez az ifjak tudományos készültségére is hatással lesz.

Azután még van egy dolog, mely a tanári pályára lépőket a ref. iskolákkal szemben tartózkodó álláspontra fogja kényszeríteni. Az ugyanis, hogy a református iskolák elsősorban református jellegű, tehát lelkészi képzettséggel biró tanárokat keresnek, vagy legalább is előnyben részesítik az ilyeneket a hasonló képesítésű, de csak tanári diplomával rendelkező tanárok felett. Vagy bizonyos bizalmi állások betöltésénél vannak a lelkészi jellegű tanárok iránt nagyobb figyelemmel. Az ilyen, csak tanári oklevéllel rendelkező tanerők tehát, kivált ha jobb képesítésűek, vagy befolyásos összeköttetésekkel biró egyének, elsősorban az állam felé vergálnak, mert, mint egy állami szerv mondta, az állami állásoknak kívánatosabbaknak kell lenni a nem állami alkalmazásoknál. Már is vannak adatok, hogy ref. tanár átlépett az állam szolgálatába (Kiskunhalas, Békés), pedig már más statusban volt. Hát még a pálya kezdetén lévő, vagy arra még csak rálépő egyén hogyne menne az államhoz inkább! A felekezethez, lehet, hogy csak gyengébb erők fognak jönni.

Van egy dolog azonban, amely ezt ellensúlyozhatná, ha intenzivebb volna. A budapesti ref. theologia hallgatóinak csak 10 órát kell hetenként hallgatni a bölcsészeti karon s együtt végezhetik a két szakot. Azonban ezek közül is a jobbak inkább jövedelmező papságokra mennek, csak a falukba került s helyzetükkel meg nem elégedett egyének fognak igyekezni a középiskolák felé.

De szerény nézetem szerint a középiskolai oktatás mélyítésén nagyobb sikerrel remélhet az munkálkodni, aki 8 féléven át csak a szaktárgyával, vagy főleg a szaktárgyaival foglalkozott (egyetemi szemináriumokban stb.), mint az, aki heti 10 órán át hallgat, amikor, a theologiai előadás kötelező lévén, sokszor bizony el-elmúlasztja az egyetemi órákat, vagy gyakorlatokat.

Hogyan lehetne tehát biztosítani a ref. jellegű tanárképzést? Borsos felveti azt, hogy az ifjak, mint ref. tanárképzői növendékek, bizonyos előadásokra járjanak be a theologiákra. Hát erre már volt is példa. A tiszántúli ref. egyházkerületnek 10 éven át volt két ösztöndija az Eötvös-collegiumban, amelyre felvett két-két ifjúnak nemcsak az egyetemre kellett járni, nemcsak a collegiumban részt venni a tanórákon, hanem be kellett járni a budapesti theologiára is s ott bizonyos tárgyakat hallgatni s azokból kollokválni. E sorok írója volt olyan szerencsés, hogy 8 féléven át mind e három kötelezettségének megfelelt. Hallgatott egyháztörténelmet, egyházjogot, hittant, erkölcstant, alkotmánytant. S kötelezve volt e jótéteményért legalább 10 évig ref. iskolánál szolgálni. S mi történt, mikor e kötelezettségének társával együtt meg akart felelni? A tanítható egyházkerület mindkettőjüket elutasította a rendes tanári pályázatnál. Egyikük nyomban az államhoz ment át s azóta a budapesti mintagimnázium tanára lett s egyetemi magántanár.

Mindezt pedig azért mondom el, hogy a ref. tanárok képzésénél én is célszerűnek tartom, ha egyes theologiai tárgyak tanulását, épp református

* L. még *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 1918. 19. sz., *Dunánt. Prot. Lap* 41., *Dóczi Imre*: Nevelésügyi feladatok (Dóczi-emlékkönyv).

** Hiszen látjuk, hogy csupán azért, hogy a családtagok is féljegyet kapjanak, sietve igyekeznek ref. tanáraink az állami kinevezés alá eső kathedrákra átlépni, tehát az állami kinevezés apró előnyét felhasználni. Az igazgatók pedig előlépési okokból igyekeznek állandó igazgatók lenni.

jellegük kidomborítása végett, kötelezővé teszik, de 1. óvakodni kell attól, hogy szaktárgyaiktól jobban elvonják őket, mint az megengedhető; ne a theologia legyen fő s a tanárság mellékes, hanem megfordítva; 2. *mindenféle kedvezést (hazulról való támogatást, segítést, alapítványt stb.) meg kell adni a részükre*, hogy gondtalanul éljenek a tudományos önművelésnek, mint most a papnövendékek; így lehetne a sárospataki főiskola vezetőségének is, a Horváth Mária-féle műegyetemi ösztöndíj mintájára egy-két jeles tanárjelöltet taníttatni az egyetemen, akit aztán kötelezni lehetne 6—10 évig a pataki iskola szolgálatára; 3. alkalmazni is kell őket; 4. minden úton-módon törekedni kell az egyháznak arra, hogy *az ő szolgálata anyagilag is olyan kívánatos legyen, mint az államé*; 5. végül — s itt egyetértek Borsossal — a meglevő s jövendő tanárokat mindenképen meg kell *becsülni*, jobban, mint eddig. Hiába, az idő halad s az emberek is változnak benne! Még kell értenünk a kor szavát." *Gulyás József.*

* E cikk már okt. végén ki volt szedve. A rohanó események azóta több olyan dolgot hoztak s esetleg fognak hozni, amelyek cikkünk aggodalmait eloszlathatják. Így a hadsereg eltörlése, az államiakkal egyenlő fizetés igérete, esetleg az államosítás, a megkisebbedett ország elváló részeiből átjövő munkaerők stb.

A falusi lelkészi hivatal és a föld-javadalom.

— Falusi levél. —

Buza Barna földmívelésügyi miniszter egyik nyilatkozata szerint a Károlyi kormány tervbe vette az egyházi földek állami kisajátítását és a nép közötti kiosztását.

Híveim nagy része a miniszteri nyilatkozatot úgy értelmezi, hogy az én javadalmazásomhoz tartozó földek is állami kisajátítás tárgyai lesznek és a nép között kiosztatnak és engemet majd megfelelő készpénzzel fizet az állam.

Ez ellen a terv ellen hívom fel érdekelt lelkésztársaim figyelmét. Ne engedjük magunk alól a földet kirántani, mert ha Buza Barna a mi földeink elvételét is tervezi, akkor fent idézett nyilatkozata a legtöbb falusi lelkészi hivatal halálharang szavának tekinthető; minket pedig tönkre tesz.

Nem tudom, tapasztalta-e más, vagy csak én és tanítóm voltam olyan szerencsétlen, hogy népünktől a háború alatt semmit nem lehetett venni. Én kénytelen voltam a teheneimet ruházkodásra eladni s a szomszédos községbeli uraságtól kaptam egy időben tejet a gyermekeim részére; a tanítónő azonban, ki a hadban levő tanítót helyettesítette, sohasem kapott a faluból egy liter tejet sem; pedig sohse vétett senkinek; s híveim jómódú gazdag emberek, cselédet, napszámost nem lehet közöttük kapni. A tanítónő reggel 8-tól déli 12-ig, s délután 2 órától 4-ig, tavasszal 5-ig foglalkozott buzgón népünk gyermekeivel; a nép pedig nem volt hajlandó pénzért egy liter tejet adni naponta számára. A mostani h. tanítónőnk szintén hasonló helyzetben van.

— De nemcsak tejet, hanem egyéb élelmi cikket sem kap tőlük. Miskolci kofák járnak hozzánk, kik szekér számra szállítják a túrót, a vajat, a tejfelt az állomásra. A tanítónőnek azonban azt felelik a legmódosabb gazdák is: „Nem fejünk! Nem adhatunk". És ez így volt háború előtt is. Rá vagyunk utalva az állattartásra. De ha a lelkésztől és a rendes tanítótól a kormány elveszi a földet és a rétet; akkor nálunk meg fog szünni a lelkész és tanító megélhetése s lassanként el fog sorvadni a lelkészi és tanítói hivatal. Megélhetésünknek, existentiánknak legfontosabb alapja a földjavadalom; aki azt ki akarja alólunk rántani, az létünk ellen tör. Tekintélyünk is óriásit fog csorbúlni a nép szemében.

De a fuvarozási viszonyok is azt parancsolják, hogy földünk elvételébe semmi áron bele ne menjünk, sőt e szerencsétlen gondolatról a kormányt lebeszélni igyekezzünk. Sok lelkésznek távol fekvő filiái vannak; hogy fog oda járni, ha lovat nem tart?! Hiszen ma 10 kilométeres útért, a falusi meggazdagodott magyar 60, vagy 100 korona fuvardíjat is elkíván. Sokszor még úgy se lehet kapni. Vagy ha utazik valahová, kénytelen lesz sárba, hóba gyalog menni, a városba bevásárolni, vagy az állomásra, ha útazni akar; és megfogjuk érni, hogy lesznek olyan papok, kik háton lesznek kénytelenek az állomásról vagy városból hazavinni azt, ami családjuknak szükséges. Ezek lesznek a ref. papok utolsó mohikánjai.

Nézetem szerint tehát a falusi pap létének legerősebb alapja a föld; hiszen a háborúban a városi papok és hivatalnokok is kénytelenek voltak nehány hold földet bérelni sok helyen, mert különben nem tudtak volna megélni s a hivatalnokok — tudtommal — még ma is nemcsak természetbeli javadalmazást, hanem egy kis földjavadalmat is sürgetnek.

Az az érv, hogy a lelkész a gazdálkodás miatt elhanyagolja hivatalát s hívei lelki gondozását, roppant szerencsétlen, mert a tapasztalat szerint a jól gazdálkodó papnak a nép előtt sokkal nagyobb a becsülete annál, mint aki pusztán csak könyveibe temetkezik és a mellett nyomorog. Szóval a régiek nagyon bölcsen találták azt ki, hogy a falusi papnak s tanítónak egy kis föld is kell, mert különben nem tud existálni. *

Különben is földeinket mi nem az államtól kaptuk, tehát azokat nem lehet secularizálni.

Fel kell azért világositani a kormányt és a Nemzeti Tanácsot, hogy óvatosan distingváljon, mikor secularizálni akar; és ne adjon ki olyan jelszavakat, melyek a nép telhetetlenségét még jobban felköltik.

Mert nekem az a sejtelmem, hogy ha a telhetetlenség molochja a lelkészi és tanítói földeket is elnyeli, akkor benne vagyunk a II-ik Dózsa-féle lázadásban és a magyar intelligenciának megkondítják a halálharangot.

Ez pedig nem lehet kormányprogramm!

Zajdó László
lelkész.

IRODALOM.

*** A mi örökségünk.** A *Debreceni Prot. Lap* 46-ik számában *S. Sz. J.* debreceni kolleg. tanár meleg méltatással ismerteti a sárospataki főiskola reformáció-jubileumi emlékkönyvét. „A kötet — úgymond — igazi nyeresége a protestáns irodalomnak; tartalma magas színvonalon álló, értékes s méltó a több százados, hírneves főiskolához és annak kiváló tanáraihoz. Az egyh. beszédek nem felszínes okoskodások, hanem az evangéliumi igazságok mélyén járnak. Különösen megragadó a *Makkaié*, amely gondolatainak erejével és szárnyalásával a legnagyobb magasságba emeli a lelket. Lelkes és lelkesítő a *Rohoskáé*, amelynek megkapó háborús vonatkozása is. Az előadások

mindenike gondos tanulmányra vall, némelyike igazán suggeráló erővel hat. Általán alapos és meggyőző fejtegetését látjuk bennük a fölvett tárgynak. Közülök kettő históriai, a többi dogmatikai, sociológiai, alkotmányjogi és politikai nézőpontból taglalja, főként a kálvini reformációt. A *dr. Rácz L.* igazi tudós apparátussal készült tanulmányszámba menő felolvasása az egyháztörténeti ismereteket mélyíti s mintegy fényszóró reflektorral világít rá a reformáció okaira és előzményeire, míg a *Harsányié* irodalomtörténeti és kultúrhistóriai tekintetben érdemel kiváló figyelmet. A reformációnak a magyar irodalomra és közművelődésre való hatását még nem láttuk, bár rövid foglalatban, de ilyen szemléletesen és erőteljesen kidomborítva. A *Rohoska* két előadása szinte egy vulkán izzó tüzével égő léleknek kitörése. A tudományosan képzett dogmatikus és modern sociológus megnyilatkozása, aki egyebek között ezt hirdeti: „A XVI. század hitvallási könyvei a kor lelke mélyén forrongó eszmék klasszikus kifejezései. Egy felvilágot ráztak fel hajdan és állítottak harcba a szabadságért. A mai elmék mozgásban tartására hatástalanok, mert sok tekintetben avult részleteket foglalnak magukban. Avult nézeteket egy felvilágosodott kor haladó nemzedéke előtt képviselni nem lehet“... „A reformátori theológia egész készlete és berendezése, iránya és tendenciája mind a római katholicismus ellen való támadás, illetőleg a vele szemben való védekezés céljait szolgálja... Ma a klérikális kérdést nem lehet többé theológiai úton megoldani. A régi theológiai tevékenység szerepét mindinkább egy társadalmi munka veszi át. Ebbe a társadalmi munkába kell a protestantizmusnak belemélyednie“. Mély intuicióval megáldott lélek szól a *Makkai* előadásából, melynek magasröptű és találó fejtegetéseit szinte lélekzetfojtva követjük. A vallás, a hit, a kálvinizmus s ennek magyar tipusa, psichéje van benne egy felsőbbséges elme megvilágításában feltűntetve. *Dr. Buza László* tömör, de nagyon világos előadásban és meggyőző érvekkel fejtegeti a reformáció társadalmi és politikai jelentőségét, mely a demokratikus elvnek minden vonalon való diadalra juttatásában csúcsosodik ki. Tehetség, tudás és elmélyedő tanulmány együttesen látszik a *Marton János* felolvasásában, aki az ő sajátos, jellegzetes stilusával ekként karakterizálja a Kálvin prófétaságát: „Kálvin Istenlátó, akit a velők oszlásáig tölt be a mindenható és szent Isten világfeletti fensége, Isten absolut szuverénitása. Kálvin látja az akaratistent, aki minden emberi várakozás, terv, szándék és gondolat fölött csudálatosan végrehajtja azt, amit elkezdett.“ Teljes felvilágosítást nyújt mindazoknak, akik a kálvini praedestinatiót hibásan vagy felületesen ismerik *Nagy Béla* rendkívül érdekes és értékes tanulmánya, mely kimutatja, hogy a praedestinátió tana szorosan összefügg a megigazulás tanával.“

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

A tiszáninneni református egyházkerület püspöki hivatalától.

2830—1918. szám.

Nagytiszteletű Lelkész Úr!

1. Tiszáninneni ref. egyházkerületünk mai közgyűlése a megüresedett püspöki állás betöltését elrendelvén, felhívjuk Nagytiszteletűségedet, hogy a gyűlési határozatnak megfelelőleg a püspöki állásra a szavazást a presbitériumban megejtetni s a külön borítékba zárt szavazatlapot közvetlenül a *püspöki hivatalba Miskolczra december 1-ig* beküldeni szíveskedjék.

2. Mai közgyűlésünk határozata alapján felhívjuk a presbitériumokat anyagi felelősség terhe alatt, hogy egyházi épületeink értékét a változott viszonyoknak megfelelőleg szakértőkkel állapitsák meg s ehez képest gondoskodjanak arról, hogy a biztositási díjtételek még a folyó 1918. év végéig felemeltessenek, hogy egyházközségeinket elemi csapás esetén anyagi károsodás ne érje.

Atyafiságos szeretettel

Miskolcz, 1918. november 12.

Dókus Ernő egyházkerületi főgondnok. *Vadászy Pál* püspökhelyettes.

— **Gyászhirek.** *Novák Ernő* hegedűművész, okl. zenetanár, a 60. gy. e. zászlósa, életének 34-ik évében, október 4-én gyilkos kór okozta betegség folytán Odesszában meghalt s ugyanott okt. 6-án katonai pompával ideiglenesen eltemettetett. Édes anyja (a néhai cserépfalui lelkész özvegye), testvérei, közöttük Novák Sándor sárospataki főgimn. tanár siratják a haza hős védőjének, a zene nagyrahivatott művelőjének elhunytát. Kegyelet és szeretet őrizze emlékezetét! — *Bakóczi Ernő*, főgimnáziumunk I. osztályának egyik szerény jó növendéke folyó hó 11-én elhunyt; a kis diák emléke élni fog pályatársai szivében.

— **Október 31-én,** a reformáció emléknapján főiskolánk tanári kara és tanulóifjúsága bensőséges ünnepélyt rendezett a főiskolai imateremben délután 3 órakor. Közös gyülekezeti éneklés (37. dics.) után *Marton János* theol. dékán tartott magas szinvonalú, költői képekben bővelkedő, mélyen járó szabad előadást, majd *Illyés Bertalan* theol. ifjú szavalta el hatásosan Kozma Andornak „Az agg prédikátor“ c. költeményét. Záradékul Luther énekét énekelte el a gyülekezet. — *A Hitlanhallgatók Egyesülete* külön is megünnepelte a nagy emléknapot. Nov. 2-án délután tartott ünnepi közgyülésén a főiskolai énekkar szépéneke után ifj. *Cseh István* elnök mondott lendületes, szép alkalmi imádságot, melynek elhangzása után *Illyés Bertalan* IV. é. theol. ifjú tartott lelkesen tartalmas alkalmi felolvasást. Az ünnepélyt közös éneklés zárta be. A ifjak ünnepén jelen volt a theol. dékán és több tanár.

— **Katona joghallgatók figyelmébe.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter megengedte, hogy a leszerelt katona-joghallgatók a sárospataki jogakadémiára rendes hallgatókul beiratkozhassanak november végéig.

— **Irásbeli tételek az 1919. évi lelkészképesitő vizsgálatokra.** I. *Az I. vizsgások* számára. 1. Egy szakértekezés a következő három tétel valamelyikéről: *a*) Keresztyén hittanból: Jezus bűntelensége. *b*) Ó-szöv. irásmagyarázatból: A Jósiás-féle reform (II. Kir. XXIII. 1—25. fordítása és magyarázata bevezetéssel ellátva). *c*) Bibliai theologiából: Az apokalyptika vallástörténeti jelentősége. 2. Egy egyházi beszéd — Mikeás VI. 6—8. alapján. II. *A II. vizsgások* számára. 1. Egy szakértekezés a következő tételről: A biráskodás szervezete a magyar ref. egyházban. 2. Egy gyakorlati bibliamagyarázat. Apost. csel. IV. 32—35. alapján. 3. Egy egyházi beszéd. János ev. IV. 24. alapján. A dolgozatok egy-egy fü-

zetbe, tisztán, olvashatóan írva 1919 jul. 1-ig adandók be; az első vizsgásokét a dékáni, a második vizsgásokét az egyházkerületi főjegyzői hivatalhoz. Az egyházi beszédet és a bibliamagyarázatot jól meg kell tanúlni és a vizsgálaton előadni. A tiszáninneni ref. egyházkerület elnöksége megbizásából: *Marton János* theol. dékán.

— **A magyar köztársaságot** november 16-án ünnepélyesen kikiáltották. Szivünk egész melegével üdvözöljük Magyarország új államformáját s hiszszük, hogy a nemzet felszabadult erői az elénk tornyosuló ezer, meg ezer akadályon és ellenségen is diadalmaskodni fognak s új és szebb létre derítik hazánkat. Az eltemetett királyságot nem sajnáljuk; minket reformátusokat, a magyar haza mostoha fiait, csak szomorú és gyászos emlékek fűznek a Habsburgház királyaihoz; a köztársasági kormány, a kath. egyház előjogainak eltörlésével s a teljes vallásos és jogegyenlőség behozatalával feltétlenül méltányosabb és igazságosabb lesz iránt unk. Mi tehát az új változástól csak jót remélhetünk.

— **Uj államtitkárok.** *Jánosi Zoltán* debreceni lelkész és országgyűlési képviselő a belügyminisztérium álllamtitkárává, *dr. Imre Sándor* polg. iskolai tanítóképző-intézeti igazgató pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszterium h.-államtitkárává neveztetett ki. Áldás kisérje munkálkodásukat!

— **Nyilatkozat.** Hálásan értesültem róla, hogy a püspöki tisztességre egyházkerületünkben az én nevemet is emlegetik. Amilyen nagy megtiszteltetésnek veszem ezt a kitüntető figyelmet s amilyen készséggel és egész lélekkel állanék más körülmények között egyházkerületünk szolgálatára, éppen olyan aggodalmasan tolúl elém az a kérdés s vesz mindinkább erőt lelkemen az a meggyőződés: megengedhető dolog-e a mai helyzetben az erők összemérése és szétforgácsolása? Nekünk most — hitem szerint — minden téren egységeseknek kell mutatkoznunk, egy táborba tömörülnünk, hogy megbirkózhassunk a reánk váró óriás feladatokkal. A püspöki székbe is az egész egyházkerület osztatlan bizalmával kell a kiválasztott vezérünket odaültetnünk, hogy ebből vegyen az ő lelke is nagyobb erőt. Arra kérem azért barátaimat, hagyják ki az én nevemet a választási küzdelemből — a mi különben sem az én kenyerem — és álljunk mindnyájan egy jelölt mellé, mert „így illik nekünk most a mi tisztünket betöltenünk." Rimaszombat, 1918 november 15. *Czinke István*, egyházkerületi főjegyző.

— **Közös pásztorlevél.** Gr. Majláth Gusztáv r. k., Nagy Károly ref., Teutsch Frigyes ág. ev. és Ferencz József unit. püspökök közös pásztorlevelet bocsátottak ki magyar, német és román nyelven Erdély integritása és a közös hazafias munkára való buzdítás érdekében. A kiáltvány a kormány rendcsináló munkájának támogatására hivja fel a híveket minden oly ügyben, mely a közcsend és közbiztonság megvédésére és egy jobb társadalmi igazságosság megteremtésére irányul. Politikai vonatkozású a pásztorlevélnek az a része, a melyben kijelentik, hogy „történelmi és nemzeti mivoltunkhoz, Magyarország ezeréves birtokállományához halálig hívek maradunk." (Alkotmány.)

— **Sajtóvasárnap.** A Ref. Sajtóegyesület választmánya arra kéri az ország összes ref. lelkészeit, hogy *december 8-án* gyülekezetükben sajtó-vasárnapot rendezzenek, amidőn a perselypénzt és a hívek adományát a Ref. Sajtóegyesület javára fordítsák. A kérelmet püspökeink is támogatják; hisszük, hogy az — a nemes, nagy célra való tekintettel — minden lelkészünknél meghallgatásra fog találni.

— **A tanítók jogos igényeinek kielégítése.** *Juhász Nagy Sándor* közoktatasügyi államtitkár egy nála járt tanító-küldöttség előtt azt a kijelentést tette, hogy a tanítók jogos igényeinek kielégítésére három javaslat van készülőben: az egyik a tanítóságnak az állami tisztviselők fizetési osztályába és fokozatába való beosztásáról szól; a másik javaslat a nem-állami tanítók fizetésének az államiakéval egyenlővé tételét tartalmazza; a harmadik a nyugdíjügyet fogja rendezni.

— **A világháború,** amely 4¼ éven át pusztította az emberiséget és a kultura nemes alkotásait, nov. 11-én a nyugati fronton megkötött fegyverszünettel véget ért. Te Deum laudamus!

— **A hadügyminiszter** rendeletére a tanítók és tanárok a hadsereg kötelékéből azonnal elbocsátandók s polgári helyükön jelentkezni és a nemzetőrség szervezésében résztvenni tartoznak. Ugyanők, valamint a főiskolai hallgatók is, bár a legifjabb (1896—1900. évi) évfolyamokhoz tartoznak, nem kötelesek katonai szolgálatra bevonulni.

— **A vallás- és közoktatásügyi miniszterium** új ügybeosztása a következő: Juhász Nagy Sándor politikai államtitkár revíziója alá tartoznak a protestáns, gör. keleti ügyosztályok, továbbá a közalapok jogi és gazdasági ügyeit intéző ügyosztályok; Neményi Imre államtitkár alá a tanítóképzést, az elemi iskolák és óvodák ügyeit és a tanfelügyeletet intéző ügyosztályok: Imre Sándor h. államtitkár alá a középiskolák, a polgári és felsőkeresk. iskolák, a tanárok és tanítók nyugdíjügyeit intéző ügyosztályok és az újonnan szervezendő reform ügyosztály; Tóth Lajos h. államtitkár alá a főiskolák, továbbá a tudományos és irodalmi intézetek ügyeit intéző ügyosztályok.

— **A protestáns ügyek kormánybiztosának** feladatait Juhász Nagy Sándor államtitkar ekképen körvonalozta: „Feladata egyrészt a ref., ág. ev. és unit. egyházak egyetemének és ez egyházak lelkészeinek, tanárainak, tanítóinak jogos érdekeit a nagy átalakulással kapcsolatban megvédelmezni, másrészt az ezekben az egyházakban rejlő nagy erkölcsi erőket a békés állapotok megszilárditása, a belső rend biztosítása és a felekezeti békesség megóvása érdekében érvényesíteni."

— **Elfogott tanár.** *Dr. Trócsányi József* tüzér százados, a sárospataki főiskola jogakadémiájának ny. r. tanára, november első napjain, az olasz harctéren, fogságba került. Reméljük, fogsága nem fog hosszú ideig tartani.

— **Egy körlevélről.** November 16-án, a Magyar Köztársaság kikiáltásának napján érkezett hozzánk közlés végett Debreczenből, a tiszántúli egyházkerület püspöki hivatalából egy nyomtatott *Körlevél valamennyi ref. gyülekezetekhez, azok előljáróihoz és egyéb híveihez.* E körlevél alatt (mely nov. 2-án Budapesten kelt) a mi egyházkerületünk elnökségének nevét is ott találjuk, de mi azonnal sejtettük, hogy azt ők nem sajátkezűleg irták alá, mert ez esetben azt idejében eljuttatták volna lapunkhoz, de meg azt is lehetetlennek tartottuk, hogy ők oly erősen leszögezték volna magukat a Habsburg-király mellett. Sejtelmünk csakugyan igaznak bizonyult, mert *Az Ujság* nov. 17-iki száma ezt irja: „*Dókus* Ernő egyházkerületi főgondnok távi-

ratot küldött hozzánk: kijelenti, hogy a ref. egyházkerületi elnökségek nevében közzétett körlevél szövegéhez nem járult hozzá s így alá sem írta, sőt a körlevélnek egyházkerületében való szétküldését sem engedte meg." *Darányi* Ignác dunamelléki főgondnok hasonlóképen kijelenti, hogy ő nem írta alá a körlevelet, nem is hatalmazott meg senkit, hogy azt nevében aláírja. Igy hát e Körlevél az egyházkerületi elnökségek nevében jogtalanul bocsáttatott ki, az nem a magyar ref. egyház vezetőinek, hanem csupán Baltazár D. tiszántúli püspöknek és az ő, a debreceni királynapok mámorától megszédült szivének érzelmeit fejezi ki, a magyar ref. egyház azzal minden közösséget megtagad s az elkövetett súlyos tapintatlanságot egyedül Baltazár D. személyére hárítja vissza.

— **Az uj rend és a kath. egyház.** Lovászy M. vallás- és közoktatásügyi miniszter *Persián* Adám hirlapirót, az „Álkotmány" politikai munkatársát „a kath. papság jogos igényeinek biztositására vonatkozó intézkedések megtétele, az idevágó munkálatok előkészitése céljából *kormánybiztossá* nevezte ki." Az uj kormánybiztos már érintkezésbe lépett a hercegprimással és az egyházmegyék főpásztoraival. A kormánybiztos az alsópapsághoz intézett felhivásában kijelenti, hogy működésének irányvonalát a jogtisztelettel párosult legteljesebb demokrácia szabja meg. A megoldandó feladatok közt első helyen áll az *alsópapság anyagi helyzetének rendezése*; ezzel első sorban nem is az alsópapság jogos igényei elégittetnek ki, hanem a szükséges előfeltételt teremti meg a kormány ahoz, hogy a lelkészkedő papság e sulyos időkben teljesithesse azt a feladatot,, melyet a belső konszolidálódás munkajában reá hivatása és az ország várakozása rónak. Ezen a téren a legmesszebb menő lépés megtételére tesz mielőbb előterjesztést a kormánynak. A kormánybiztos fölkéri a lelkészkedő papságot, hogy a Nemzeti Tanács akciójába való bekapcsolással könnyitse meg a munkáját és nyissa meg a reformok utját, melyre csak a teljes rendcsinálással lehet lépni. Ezzel kapcsolatban a *8 órai ujság* nov. 5-iki száma ezt irja: „Az uj idők szelleme a kath. hierarchia demokratizálását, valamint annak biztositását követeli, hogy a magyar egyházi vagyon milliárdjai az eredeti célok szolgálatába kerüljenek." Ugyan csak *Buza* Barna földmivelésügyi miniszter nagyobbszabásu birtokpolitikai reformra készül; szándéka, hogy a megfelelő vételárért megváltja az állami, községi, *egyházi*, pénzintézeti birtokokat, azokat kisbirtokokra osztja fel és 50 éves törlesztéssel eladja a jelentkező földmiveseknek, Az uj idők szellemének hatását mutatja, hogy Szmrecsányi Lajos egri érsek az egri Nemzeti Tanács előtt bejelentette, hogy az egri érsekség és az egri káptalan földbirtokait, (mintegy 100.000 holdat) felajánlja, holdanként 1000 koronáért, megvételre az államnak parcellázás és telepités céljaira.

— **Katholikus Papi Tanács.** November hó 8-án a nyomorúságosan fizetett és munkával agyonhalmozott kath. alsópapság tagjai megalakitották a Kath. Papi Tanácsot, mely a következő pontokba foglalta össze követelményeit: 1. Kivánjuk a papnevelés gyökeres reformját, egyenes jellemű, iniciativ erőkkel biró magyar papság képzését; a rosszkarban levő szemináriumoknak azonnal a higiénia minden követelménye szerinti újjáépitését. 2. Az alsópapság anyagi helyzetének gyökeres és azonnali rendezését és pedig oly mértékben, hogy minden papnak megadassék a lehetőség önálló háztartás vezetésére. 3. A teljesen kielégitő papi nyugdijreformot. 4. A papi szanatóriumok és üdülőhelyek felallitását és papi betegsegélyző-pénztárak létesitését. 5. A papság presztizsére sérelmes párbér, kepe stb. javadalmazási rendszernek igazságos kárpótlás révén való eltörlését. 6. A szolgálati pragmatika rendszerének behozatalát. 7. A budapesti pasztoráció sikere céljából külön budapesti püspökség felállitását, a túlnagy lélekszámú plébániák decentralizációját és uj templomok épittetését. 8. Az egyes istentiszteleti szertartásoknál a nemzeti nyelv érvényesülését, hogy azokon a nép értelemmel vehessen részt. 9. Az egyházmegyei zsinatoknak legalább ötévenkénti megtartását. 10. A teljes egyházmegyei autonómiát, ebben a püspököknek a papság és a világi elem képviselői által történő választását. 11. A kanonoki intézmény korszerű reformját. Mint látjuk, e követelmények közt több van olyan, melynek megvalósulása a ref. papokra nézve is kivánatos lenne. A Kath. Papi Tanács nov. 14-én tartott gyülésén két pap is követelte a *coelibatus eltörlését;* Persián Á. kormánybiztos a Papi Tanácsot elismerte a kath. alsópapság illetékes képviselőjéül, de felszólitotta, hogy az egész kath. alsópapságot olvassza magába és gondoskodjék a szervezet demokratikus kiépitéséről. „Azt hiszem, még mindent megmenthetünk; megmenthetjük az egyházi vagyont, nem abból a szempontból, hogy az autokráciát, hanem az egyház céljait szolgálja." Még holnap munkához fog és pár nap alatt a papság anyagi ügyeit átmenetileg rendezni fogják.

— **A főiskola szüretje** a következő eredménnyel végződött: a Királyhegyen 171, a Pokloson 130, az Aranyoson 60 hektoliter bor termett. Ára — semmi!

— **A „Magyarság" októberi száma** a szokott magvas tartalommal jetent meg. Ki kell emelnünk cikkei közül az igazán mély érzéssel irt vezércikket; Csók István élvezetes „Emlékeit"; Schiller Harangdalának Nagy Zsigmond debreceni nyug. professzortól való szép magyaros fordítását; Eöry F. Lajos mélyen szántó értekezését a mai magyar irodalom egy hiányáról; Lázár István Turáni Muzsikus cimü gyönyörü novelláját; (Szem) Ady Endre legújabb verses kötetéről szóló komoly és elfogúlatlan kritikáját. Ezeken kivül még jó versek, értekezések és birálatok teszik számunkra értékessé a „Magyarság"-ot, a mi lapunkat, amelyet melegen ajánlunk minden kálvinista ember szives figyelmébe. A lap előfizetési dija 1918. évre 16 K, félévre 8 K. Kiadóhivatal: Budapest, VIII., Foherceg Sándor-u. 28.

— **Egy nagy irodalmi és nyomdai vállalat létesitése.** Debrecenből azt a hirt vesszük, hogy ott okt. 13-án egy nagyszabású irodalmi és nyomdai vállalat alakult részvénytársasági alapon. A vállalat tulajdonképen az országszerte ismert, eddig is nagyarányú üzletkörrel működő, protestáns müvek kiadása és terjesztése érdekében is serény tevékenységet kifejtő Hegedüs és Sándor könyvkiadó és könyvkereskedő cégnek kibővülése a Hoffmann és Kronovitz-féle nyomdai és kiadói vállalattal, a Divald-féle eperjesi fénynyomdával, végül egy modernül fölszerelt és berendezett könyvkötészettel és vonalzó intézettel. Ezekből alakult meg a Magyar Általános Hitelbank és a Franklin Társulat érdekeltsége mellett két millió korona alaptőkével az emlitett nagy irodalmi, müvészeti és nyomdai vállalat, mely mint *Hegedüs és Sándor*

irodalmi és nyomdai részvénytársaság működik ezentúl a magyar tudomány, irodalom és művészet felvirágoztatása érdekében. Azzal a reménységgel adjuk közzé e tudósítást, hogy a vállalat a hazai protestántizmusnak is javára fog szolgálni.

— **Örökbefogadás.** Kedves lelkésztestvéreimet arra kérem, hogy híveik között keressenek olyan egészen árva, jó családból származó, törvényes, református vallású, 3—4 éves leánygyermeket, akit itt, Mezőtúron, egyik kedves hívem, egy tekintélyes magánzó, gyermektelen úrinő, örökbefogadna, mint saját gyermekét gondosan felnevelne, kitaníttatna s halála esetén — ha a gyermek érdemes lesz rá, mintegy 200.000 koronát érő vagyona örökösévé is tenné. Hadi árva, ép, egészséges, szép kis leánygyermekek szerető gondos anyát, boldog otthont találnának. Leveleket, ajánlatokat e címre kérek: **Marjay Károly** ref. lelkész Mezőtúron. Belváros.

Vétel. Veszek nyugdíjas vagy nyugdíjba készülő lelkész uraktól, vagy papi özvegyektől használt, ócska palástot. Ajánlatokat a kiadóhivatalba.

Segédlelkészt keresek. Fizetése teljes ellátás és havi 150 korona. Kötelessége: lelkészi teendők végzése és a tanító elhalálozása miatt, a téli hónapokban, az iskolásgyermekek oktatása. Az állás azonnal elfoglalandó. — *Nagy István* lelkész, *Gemese*, u. p. Gyüre, Szabolcs m.

Szerkesztői üzenet.

P. M. Nem közölhetjük; az egyházlátogatás kérdése most már — a pro- és kontravélemények kétszeres megnyilatkozása után — eléggé megvitattatott lapunkban. Az új idők új eszméket vetnek föl, új követelményeket támasztanak; ezekhez várunk és kérünk hozzászólásokat.

J. K. Elkésett, a jövő számban jön.

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.
Irta **GÖDE LAJOS**
szekszárdi ref. lelkész.
Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet
alkalmi egyházi beszédek.
Irta **JÁNOSI ZOLTÁN.**
: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.
Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.
Irta **F. VARGA LAJOS.**
I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.
Kapható:

HEGEDŰS és SÁNDOR
prot. irod. könyvkiadóhivatalában
DEBRECEN.

Újdonságok.

VILÁGBÉKE ÉS EVANGÉLIUM
Irta **Jahn Jakab** ev. lelkész. Ára 2·20 K.

A BIBLIA.
Útmutató a Szentírás tanulmányozásához. Irta: **Dr. Makkai Sándor**, átdolgozta **Juhász Albert.** Ára 6 K.

Prot. papok és hitoktatók zsebnaptára 1919.
Szerkesztette: **Vértesi Zoltán.** Ára 3·30 K.

Kaphatók:

KÓKAI LAJOS-nál
BUDAPEST IV., Kamermayer Károly-utca 3.

A „HANGYA“
A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE
bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA“
igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“
kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma
80.000,000 koronát meghaladja.
Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 48—49. szám. Sárospatak, 1918. december 1—8.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 80 Kor.
Fél „ ... 40 „
Negyed „ ... 20 „
Nyolcad „ ... 10 „

TARTALOM: Dr. Révész Kálmán. — *Enyedy Andor*: A forradalom és a ref. egyház. — *Janka Károly*: A tiszáninneni református egyházkerület őszi közgyülése. — *Czinke István*: A bizonyságtevők. — Uj szellem ref. egyházunkban. — Könyvismertetés. (Patay: Magyar prot. unio.) — Irodalom. — Vegyes közlemények. — Hirdetések.

Dr. Révész Kálmán.

Az egyházközségek szavazatainak hatalmas többsége *dr. Révész Kálmánt* ültette a tiszáninneni ref. egyházkerület megüresedett püspöki székébe.

Dr. Révész Kálmán püspökké választatása nem kelt meglepetést sehol, ahol ismerik a magyarországi ref. egyház életét. Az új püspök nemcsak egyházmegyéjének volt, mint esperes erős kezű és ügyes administrátora, hanem évtizedek óta egyik vezére a tiszáninneni ref. egyházkerületnek is, ahol a tanácskozó zöld asztalánál alig fordult meg fontosabb kérdés, melynél Révész Kálmán nem hallatta volna a maga irányitó, sokszor döntő véleményét.

Dr. Révész Kálmánnak az egyházi közéletben való szereplése tulterjedt egyházkerületünk határain. Tagja volt a két első budapesti zsinatnak s az egyházközségek bizalmából részt vesz a múlt évben összehivott harmadik budapesti zsinaton is. Egyházkerületi közgyülésünk már 1896-ban konventi taggá választotta. Tagja az egyetemes tanügyi bizottságnak, a Magyar Prot. Irodalmi Társulat választmányának. A Kálvin-Szövetségnek egyik elnöke. Révész Kálmán hatalmas tudásával és bölcsességével mindenütt előkelő szerepet tudott magának biztositani, úgy hogy egész egyetemes egyházunk egyik nagyrabecsült vezérévé lett.

Mint tudósnak a nevét és tekintélyét felekezeti különbség nélkül ismerik és becsülik az egész országban, úgy hogy az új püspök a kálvinista tudományosságnak is egyik első reprezentánsa.

Dr. Révész Kálmánt az igazi érdem emelte a püspöki székbe. A legnemesebb fegyverekkel vívta ki magának azt a helyet, amelyet ref. egyházunk, mint legmagasabbat tud adni az ő kiváló munkásainak.

1860 augusztus 11-én született Debreczenben. A nagy Révész Imrének a fia s már a bölcsőből hozta magával azokat a kiváló tulajdonságokat, a melyek fényes egyházi pályájának alapját képezik. 1886-ban a pápai ref. theol. akadémia professzorává választatott. Innen hivta el 1892-ben a kassai egyházközség lelkipásztorául a már nagy nevű fiatal tudóst. Az abaujі egyházmegye a következő évben tanácsbirájává, hat év mulva, 1898-ban esperesévé választotta. Tekintélye évről-évre nőtt s már évek óta mint püspökjelölt szerepelt az egyházkerület közvéleménye előtt.

Válságos időkben kerül az egyházkerület élére. Az a nagy változás, a melyen állami életünk keresztül ment, erős hihatással lesz egyházunk és iskoláink életére is. Az új püspökre nagy feladatok várnak. Nemcsak adminisztrálnia kell egyházkerületét, hanem át is kell alakitania az új idők új feladatainak végzésére. Révész Kálmánt széles látóköre, hatalmas energiája, erős emberismerete és sok gyakorlati tapasztalattal párosult bölcsessége egyenesen praedestinálják ezekben a nehéz időkben a kormányzói székre.

Az egyházkerület impozáns módon megnyilatkozott bizalma s az egész egyetemes egyház őszinte öröme kiséri, midőn kezébe veszi a vezéri pálcát. Legyen főpásztori működésén a hatalmas Isten áldása!

A forradalom és a ref. Egyház.

Nem mondhatjuk a szociáldemokratákkal, hogy mi is forradalmi párt, forradalmi Egyház vagyunk. Mi békésen megférünk minden államformában és alakulatban. A mi munkánk, a mi programmunk a mustármagból terebélyes fává növekedés, az egyéneken át való társadalmi hatás, tisztítás, átalakítás lassú, zajtalan, békés erjedése. De viszont nem tagadhatjuk le, hogy a hirdetett és követett (elismerem, hogy inkább hirdetett, mint követett) eszméinkben van forradalmi mag, forradalmi elem: valamint azt is el kell ismernünk, hogy minden forradalom, amely teljesebbé teszi az emberi szabadságot, a mi malmunkra hajtja a vizet.

A mondottakból folyólag talán nem lesz érdektelen figyelni azt a hatást, amit a jelen forradalmi átalakulás a ref. Egyházra, a hivatalos Egyházra gyakorolt, s azt a magatartást, amelyet Egyházunk a mai eseményekkel és mozgalmakkal szemben tanusit, vagy legalább is tanusitani látszik.

Nagy baj lenne, ha a diadalmas forradalom visszhangját egyházi lapjainkban keresné a közvélemény. Mert bizony ezekből nagyon furcsa véleményt szürhetne le rólunk. Előljárt itt is, mint minden tapintatlanságban, a *Lelkészegyesület*, az ORLE. hivatalos közlönye. Nov. 10-iki kelettel, tehát az új aera lelkeket átformáló uralmának 10-ik napján, leközölte azt a szerencsétlen körlevelet, amiről nem akarok itt többet mondani, csakhogy nagyon szégyelhetnénk, ha a mi Elnökségünk is részes lett volna benne. Igy is bizonyára sokunknak szégyenpirba borult az arcunk miatta. De hibázott, vélemenyem szerint (csak ne tessék, könyörgöm, emiatt a cikkemet félrelöknil), a mi lapunk is. A forradalmi első szám vezércikke: gr. Tisza István siratása. Nem akarok én kegyeletet sérteni, hiszen én is érzem a fájdalmat az ő elvesztése és borzalmas halála felett; de az új rend virradásakor a régi szokott rend hősének temetése helyett valami mást várna az ember: szinvallást az új alakulattal, bízó és biztató tájékoztatást a jövő várható eseményei és aggasztó eshetőségeivel szemben. Ideje lenne már, hogy a múltban ránk nyomódott temetésrendező, halottsirató, részvétet árasztó beteges jelleget az ekeszarvát tartó munkások éleslátásával, alkalmazkodó, érvényesülő képességével, egészséges életérzékével cseréljük fel.*

De hát amint sok van néha a papiroson, ami a valóságban hiányzik; úgy lehet néha, talán most is a valóságban több, mint aminek a papirosokon nyomát találjuk. Hiszem és tudom, hogy egyházunk egyetemes közvéleményében a forradalmi vivmányok örömteljes fogadtatásra találtak. Örültünk a szabad, önálló, független Magyarországnak, hiszen sok vérünk ömlött, sok imádságunk szállott ég felé érte. Örülünk a köztársaságnak, hiszen a mi egyházi alkotmányunk másolata az. Örülünk a vallás-, vélemény- és sajtószabadságnak; a népjogok diadalának; a minden térre kiható demokratikus szellemnek; az emberek munka szerint való értékelésének; a közművelődés, felvilágosodás terjesztésének; a társadalom minden rétegét boldogító intézkedéseknek és újításoknak: hiszen a mi igéink, predikációink, jelszavaink, a mi éltető levegőnk elemei ezek.

De nem elég örülni, s az örömünknek kifejezést adni. Bele kell állni nekünk is az új idők forgatagába s egy kis forradalmi szellemet vinni be a bizony kissé megdohosodott egyházi életünkbe. Ne tessék félni, nem fog az nekünk se ártani.

Első dolog lenne természetesen a főben való reformálás. Lehetetlennek látszik előttem, hogy a nagy lelkészegyesületet s magát az egyetemes, hivatalos Egyházat, mint konventi elnök továbbra is az a Baltazár Dezső képviselje, aki politikai téren már sokszor, s most hisszük véglegesen kompromittálta magát. Bármilyen nagy és hasznos szolgálatokat tett ő, s bármilyen nélkülözhetetlennek érzi is magát, súlyos ballépéséből le kell vonnia a következtetést s komoly megalázkodással félreállván, átadnia helyét a fő fő kormányrúd mellett masnak, aki személyében és múltjában megtestesíti és képviseli egyházunk, felekezetünk demokratikus, az új korszaknak teljesen megfelelő szellemét. Az egyház kormanyzásának eddigi rideg, adminisztrativ akta- és géprendszerét meg kell tölteni lélekkel, szeretettel, közelebb hozni a főket a tagokhoz, megindítani az Egyház egyetemében az egészséges vérkeringést. A főpásztorok és előljárók necsak a „hivatalos ügyekben" járjanak el, necsak a panaszkodók és kérelmezők előtt nyissák meg az ajtójukat, hanem igazi őrállók módjára járjanak széllyel és maguk keressék fel a bajokat s gyógyitsák necsak a felszakadt, hanem a gennyedni kezdő sebeket is. Állandósitsuk a megkezdett konferenciákat, vonjuk be azokba egyházunk minden rendű és rangú férfi- és nőtagjait, s ezek legyenek ellenőrzői és irányitói, megfigyelői és orvosloi az egyházi életnek, a hatósági intézkedéseknek, a lelkészek munkájának. Amellett küszöböljük ki a hivatalok, rangok, címek, udvarias szólamok zsarnokságát, sok szines, vétkes hanyagságait. Üldözzük az önző érvényesülési vágyakat, a tehetetlenséget, a családi politikát és klikkrendszert; de segitsünk boldogúlni, a maga helyére jutni minden igazi tehetséget es arravalóságot, s becsüljük mindenkiben mindennél többre a krisztusi élet tündöklő, vagy szerényen csillogó erényeit.

S ami fő, keressük és találjuk meg újra a fennmaradásunk és virágzásunk gyökereit az Isten-ige, az evangelium hatalmával meghódított néplélekben. Valljuk be, sok itt a mulasztásunk, szomorú és leverő a csődünk, vereségünk. Alig foglalkoztunk a néppel másként, mint adózó s adakozó alannyal. Az egy Biró János abaujvári lelkésztársunk jóindúlatú felszólalásán kivül lapjainkban, gyűléseinken nem igen láttunk és hallottunk a nép pásztoraiban a nép bajainak, panaszainak erősszavú tolmácsait. Betanúlt, vagy be sem tanúlt predikációink egyenlő hatástalansággal peregtek le a templomok faláról s a hallgatók lelkéről. Csoda é hát, ha ez a nép, ez az elhanyagolt nép nem tulságosan ékeskedik a mennyekországa kincseivel s könnyen lesz a jövő-menő vallási és erkölcsi áramlatoknak hűtlen irredentája. Ebben a népben van nekünk a megtartatásunk, fordúljunk hozzá, a hitünk, szeretetünk, gondoskodásunk, jóra vezérlő világosságunk egész erejével. Mert ha egyszer elkövetkezik a szabad egyház szabad államban s bedugul a kongrua, adócsökkentési segély forrása;

* A felfogások különbözők: mások, s köztük nagyon illetékesek viszont épen azért illették elismeréssel lapunkat, mert volt bátorsága a kiváló embert és nagy kálvinistát (kinek politikáját sohasem helyeselte) mindjárt a legközelebbi számában emelt fővel és nyiltan megsiratni. Szerk.

ebek harmincadjára kerül minden templom és parochia, amely élettelenségével, tehetetlenségével a nélkülözhetőség és feleslegesség látszatát keltette.

Sok és kibeszélhetetlen persze a tenni, alakitani valónk; s kell a komoly szó, ha kellemetlen is. De bizzunk és örüljünk, mert csak meg kell értenünk mindig és mindenben a kor intő szavát s reánk, a népegyházra, a magyar vallásra, a népjogok, népszabadság Magyarországában csak jobb és boldogabb jövő virradhat. Adjunk hangot kialtó szóval most ennek az örömünknek, reménységünknek s dolgozzunk erős akarattal, rendületlen hittel, testvéri szeretettel, hogy az örömünk teljes legyen, a reménységünk beteljesedjék.

Enyedy Andor.

A tiszáninneni ref. egyházkerület őszi közgyűlése.

A történelmi nagy átalakulások hajnali óráiban, szinte a viharseprés első hatásai alatt tartatott meg egyházkerületünk őszi rendes közgyűlése Miskolcon f. évi november hó 12-én. A felső leányiskola tornatermében barátságos meleg várta azokat a keveseket, akikre nézve kedvezőbb földrajzi helyzetüknél, vagy nagy elhatározottságuknál és szigorú kötelességérzetüknél fogva lehetővé vált a gyűlésen való megjelenés. A gömöri egyházmegyét képviselték legtöbben, de közülök is néhány kiküldött éppen a gyűlés végére érkezett meg, amennyiben az esperesek és gondnokok megelőző estvén tartott értekezletének megállapodásához képest csak a legsürgősebb és a közgyűlés teljességét nem igénylő ügyek tárgyaltattak le, a többiek a püspökavatással kapcsolatos rendkívüli közgyűlés tárgysorozatára maradtak s éppen ez okból a közgyűlés már a déli órákban véget ért.

A hiányzók sokaságából is a legfájdalmasabb és legszembeötlőbb volt korán és váratlanul elhúnyt püspökünk hiánya arcán a keresztyén ember derűjének állandó tükröződésével. Székét Vadászy Pál rangidősb esperes, helyettes püspök foglalta el, ki szíveket megragadó, gyönyörű imájával nyitott útat az Örökkévalóhoz ezerízigien felajzott érzéseinknek. Ilyen imádságos hangulatban tartotta lelkünket a sokérdemű főgondnokunk ajkáról elhangzott elnöki megnyitó beszéd is, mely ünnepélyes, komoly üdvözletként szólt egyrészről az új alakulásnak, a független, szabad Magyarországnak, másrészről a legtisztább, legnemesebb lelki búcsúvétel volt azoktól, akiknek nevét és emlékét fájdalmasan kellett feljegyeznünk egyházunk történetének gyászkeretes veszteséglapjaira.

Súly szerint is, számszerint is volt pedig elég feljegyezni való. A gr. Tisza István, dr. Tüdős István, Lévay Józsefés Dókus László neve sötétlik ott azokon a lapokon, de fénylik is örökké, mert „az igazak, mint a nap, örökké fénylenek" Főgondnokunkkal egyek voltunk a veszteségek méltatásában is, egyek vele a fájdalomban is, melyet szivében hordoz a jó testvér korai elhunyta felett, ki hazájának és egyházának egyaránt buzgó, hű fia volt. Közgyűlésünk az elhunytak emlékét jegyzőkönyvileg örökítette meg; megboldogult püspökünket a miskolci egyházzal közös halottjának nyilvánította, gyászoló családjának részvétét fejezte ki, elrendelte, hogy a temetésén elhangzott ima és beszédek a jegyzőkönyv elejére iktattassanak; a temetést végző dr. Baltazár Dezső püspöknek és Lengyel István püspöki titkárnak hálás köszönetét nyilvánította.

Intézkedés tétetett a püspöki állás betöltése iránt, amennyiben a szavazás december 1-i határidővel elrendeltetett s az elnökség a netaláni pótszavazás elrendelésére s a további intézkedések foganatosítására felhatalmaztatott. A Lévay József elhunytával megüresedett egyházkerületi tanácsbírói állásra és a Dókus László halálával megüresedett zsinati világi póttagsági helyre a szavazás szintén elrendeltetett s a szavazatok beadására határidőül 1919. évi február hó 1. napja kitűzetett. Ez utóbbi szavazatok az illetékes esperesekhez, a püspöki állásra adott szavazatok egyenesen a püspöki hivatalhoz küldendők.

Az elnökségi előterjesztések alapján egyházkerületünk a népkormányt örömmel üdvözölte, támogatását bejelentette. Nagy megnyugvással vette tudomásul a, nyug. lelkeszek, lelkészözvegyek és árvák hadisegélyben leendő részesítését, mely szerint a nyugdijjogosultsággal nem biró nyugalmazott lelkészek 600, — lelkészözvegyek 500, — nyugdijas lelkészek 500, — lelkészözvegyek 400, — apátlan árvák 100, — teljes árvák 200 K-át kapnak hadisegély gyanánt. Ugyancsak elnöki előterjesztésre kimondatott, hogy az egyházak még az év végéig oly magasra emeljék tűzkárbiztosításaikat, hogy tűzkár esetén elégtelen biztosítás miatt károsodást ne szenvedjenek.

A lelkészképesítő bizottságban megüresedett világi tagsági helyre Bernáth Aladár egyhangúlag megválasztatott; a püspöki hivatal értékeinek és ingóságainak átvételéről szóló bizottsági jelentés tudomásul vétetett. A zsoltárokról irt tanulmány kiadását a közgyűlés időszerűtlennek nyilvánította, mivel a II. Próbaenekeskönyv már elfogadtatott. Az egyházkerületi jegyzőkönyvnek név- és tárgymutatójából az abc. egy betűjét egészen felölelő részlet teljes kidolgozását és beterjesztését kívánja, hogy érdembeli nyilatkozatot tehessen a mű gyakorlati értékéről. Az egyházmegyék véleménye alapján az egyházkerületi gyámtári alapszabály módosittatott, a nyug. lelkészek és tanítók a tagdíj fizetése alól felmentettek. Az egyházközségi adósságok rendezésére nézve egyetemes intézkedést kerületünk nem kíván, hanem szükségesnek tartja, hogy az egyházközségek hiteligényeikkel vagy az egyházkerületi, vagy az egyházmegyei pénztárhoz forduljanak. A katonáink vallásos iratokkal való ellátása körül felmerült egyetemes költségekre a konventi kulcs szerint egyházkerületünket terhelő évi 800 K hozzájárulási összeg két évre kiutaltatott.

Az egri róm. kath. leányiskolákban tanúló leánynövendékek vallásos oktatását 350 K segéllyel kívánja az egyházkerület előmozditani.

A sárospataki főiskola ügyei közül a sürgősebbek sem voltak tárgyalhatók, mert az előadó meg nem jelenhetett s az ügyiratok nem álltak rendelkezésre. Igy elmaradt a főgimnáziumi vallástanári állás betöltése is, bár a gimnáziumi széknek az állás halaszthatatlan betöltése iránti, a tanári kar túlterheltsége által igazolt óhaja élőszóval bejelentetett.

A tanügyi, misszióügyi bizoltsági jelentések, a nem felekezetünkhöz tartozó középfokú iskolákba járó ref. növendékek vallásoktatásáról szóló jelentések felterjesztetnek az egyetemes konventre, viszont elintézést nyertek a konventi leiratok, azok között a fenyegető lelkészhiány megszüntetésére irányuló konventi határozat is, mely véleményadás végett a sárospataki

akadémia theológiai karának adatott ki. Figyelmezteti egyházkerületünk az egyházközségeket, hogy acélharangok vételétől tartózkodjanak. A feketehegyi templom-alap számadása, a kölcsönadott 1000 kor. elengedésével tudomásul vétetett. A közhirdetésre felveendő egyházak kijelöltettek, a lelkész és tanítói s tisztviselői változások tudomásúl vétettek, a lelkészi és tanítói díjlevelek megerősíttettek, az adásvételi szerződések jóváhagyattak, a kölcsönügyek a pénzügyi választmányhoz áttétettek. Az egyházlátogatás ezidő szerinti foganatosítása iránti intézkedés az egyházmegyék bölcsességére bízatott.

Az ungi egyházmegye felterjesztése alapján beszünteti egyházkerületünk a „Rendeletek Tárát", bejegyzés helyett a püspöki és esperesi körlevelek gondos megőrzését és az összegyűlt anyaghoz képest azok beköttetését rendeli el.

Egyetlen fegyelmi bírósági ügy nyert elintézést. Megerősítette a kerületi bíróság az illetékes egyházmegyei bíróságnak az azon helyen viselt lelkészi állásról való elmozdításra szóló ítéletét. Az időszaki tanács a régi tagokból alakíttatott meg, pusztán az elhunytak helyére kerültek új tagok.

Alig ért véget a gyűlés, sietve széledtünk el, kiki a maga aggodalmas övéihez.

Isten oltalmazza meg e nehéz időkben egyházunkat s mi magyar hazánkat!

Janka Károly
ker. papi aljegyző.

A bizonyságtevők.

— Elmondatott Sárospatakon az 1918. évi május hó 29-ikén tartott lelkészi konferencián. —

Imádság.

Világnak világossága, szíveknek vígasztalása, esüggedő lelkeknek megbátorítója, diadalmas Szentlélek Isten!

Hogy még sem ég, sem föld nem volt formálva, Te már ott lebegtél a mélységek felett és te szülted a világosságot. A Hóreben te gyultál ki a Mózes lelkében s te sugallottad neki a szabadság nagy gondolatát. A félénk tanítványokat te tetted hősökké, mártirokká, ígéd bizonyságaivá. Te szálltál alá, mint a galamb, az Atyának szerelmes Fiára s te tetted őt a világ örökkévaló urává, holt szívek megelevenítőjévé, lelkek ujjászületésének csodás kútfejévé.

Cselekedd Istenünk, hogy most is *„jelek és csodák történjenek a te szent Fiadnak, a Jézusnak neve által"*. (Csel. 4. $_{30}$.) *„Adjad a te szolgáidnak, hogy teljes bátorsággal szolják a te beszédedet"*. (Csel. 4. $_{29}$.) Töltsd ki a te lelkedből minden testre, hogy tudjanak prófétálni, tudjanak vigasztalni s tudják *„megjelenteni az ítéletnek útait"*, (Csel. 2. $_{38}$.) Üss rá a királyok és népek szívére, kik a keresztyénség lelke ellen most pártot ütöttek, kik bocsátottak a földre vért, tüzet és füstnek gőzölgését, üss rá, hogy oda omoljanak a Krisztus lábaihoz, mint a kételkedő Tamás: „Én Uram és én Istenem!"

Ó, tégy bizonyságaivá minket is ennek a lélegnek, a Krisztus lelkének! Hitünk és életünk tündöklése hadd hirdesse mindeneknek, akik felett minket pásztorokká tettél, hogy a mennyei láng a mi szívünket is érte.

Se élet, se halál, se magasság, se mélység, se dicsőség, se megaláztatás el ne szakaszthasson minket a te szerelmedtől, mely vagyon a mi Urunkban, a Jézus Krisztusban! Ámen.

A bizonyságtevők.

Luk. 24. 21. és Csel. IV. 8—13.

„Pedig mi azt reméltük, hogy ő az, aki megfogja váltani az Izráelt." S kiesett a könyű a szemünkből e sóhajtás után épp 40 évvel ezelőtt.

Igen, éppen 40 éve, hogy kétszer tizenketten elhagytuk Jeruzsálemet, azaz ezt a szent multú főiskolát s elindúltunk az emmausi úton, a tanácstalanság útján, csüggedten, kiábrándultan, sebekkel elborítva, mint a jerikói útas. Ifjúságunk hajnalán egy fényes felhő lebegett felettünk, mely még a szülei hajlékból jött el velünk ide, e szent falak közzé, de mire kész emberek lettünk, mikor kezünket az eke szarvára vetettük: ezt a fényes felhőt úgy szétverte egy napnyugati áramlat, a rationalis theologiának a puszta józan okosságra támaszkodó világszemléletnek épp akkor ideért fuvalma, hogy semmi sem maradt belőle. Nem volt többé, ami a nap heve ellen fedezgessen, a rideg tudomány szomja ellen enyhületet adjon, . . . mentünk az emmánusi úton kábult fővel, megüresitett lélekkel s szívünkben valami megnevezhetetlen fájdalommal és keserűséggel, úgy éreztük, hogy csalódtunk a Krisztusban. Nem az, akinek hittük. Nem az, akinek megismertette velünk édes anyánk. Egy ecce homo; egy eszményi ember; de ember; nagy szívű, csodás lelkű ember, . . . de ember, aki meghalt a maga ideáljaiért, meghalt egy szentséges eszméért s azután . . . eltemettetett.

„Pedig mi azt reméltük, hogy ő fogja megváltani az Izráelt!"

Ó testvéreim, ne adja az Isten nektek azt a fájdalmat megérni, ami akkor a mi szívünket elfogta.

Később megérkezett az élet pünkösdje, majd jöttek a pünkösd utáni apostolkodás napjai, amikor ezer szem tapadt reánk s úgy nézett fel hozzánk, mint a tikkadt föld az égre, egy csepp enyhet, egy csepp harmatot szomjúhozva s nekünk *bizonyságot kellett tennünk Ő róla*, akitől lelkünket elszakították. Keresztútra jutottunk, ahol el kellett magunkat határoznunk, hogy merre induljunk. Választanunk kellett, hogy kinek a tanítványai akarunk lenni: a Krisztusé, vagy a Renáné, az Isten fiáé, vagy a József fiáé? A mi üdvösségünk és a gyülekezetünké függött tőle: föllelejük-e újra, megnyerjük-e újra a pünkösdi lelket, a húsvéti hitet s a karácsonyi evangyéliomot?

És lőn sebesen zúgó szélnek zendülése, mint Jeruzsálemben; lőn mennyei világosság körülöttünk, mint a damaskusi úton: „ember, mit kergetsz engemet? Lelkedben már ott van a tövis. Te az enyém vagy s az is maradsz, hiába tusakodol ellene!" És lőn, hogy újra megtaláltuk a lelkünket, a nyelvünket, a régi meggyőződésünket, hogy csakugyan *„Úrrá és Krisztussá tette őt az Isten"* (Csel. II. 36.), azt a Jézust, aki megfeszíttetett, de feltámadott és *„az Istennek jobbja által felmagasztaltatván és a megigért Szentlelket megnyervén az Atyától, kitöltötte azt"*. (Csel. II. 33.).

Úgy volt-e, testvéreim?

Ó, ha úgy lett volna! Ha véget ért volna a mi nagy árvaságunk is s vettük volna mi is a lélek ajándékát és tudnánk szólni azon a nyelven, amelyet a lélek ad ajkainkra; azon a nyelven, amelyet min-

denki megért, amelynek mindenki *hiszen*, amelynek hatása alól nincs ember, aki kivonhassa magát: a mély meggyőződés, *a hívő lélek nyelvén*, amely gyújt, mint a tűz és zúg, mint az orkán.

Kitöltetett-é ez a lélek mi reánk is, testvéreim? Én nem tudom. Csak azt látom, nap-nap után csak azt hallom, hogy tele van a szánk panasszal népünk, gyülekezeteink közömbössége, itt-ott nyílt hitetlensége ellen; a régi erkölcs, a régi buzgóság, a régi híres, messze fénylő kálvinista hitélet elhalványodása, hamvába hanyatlása ellen. S keressük az orvosságot *„csodákban és jelekben"*, amelyek pedig hit nélkül nem adatnak; keressük külső hatásokban: keményebb egyházi fegyelemben, istentiszteletünk művésziebbé, vonzóbbá tételében, korszerűbb, tudományosabb lelkészi képzésben (ó, azok az együgyű apostolok, azok az írástudatlan és közönséges emberek, egy világot tudtak újjáteremteni pusztán hitők erejével) csak ott nem keressük, ahol titkon rejtőzködik: a saját lelkünkben, a saját lágymelegségünkben.

Czinke István.

(Vége köv.)

Új szellem ref. egyházunkban.

Budapesten november 15-én *Országos Református Tanács* alakult. Lelkész-elnöke: *Haypál Benő*, a világi elnök helye még üres. A Tanács lelkes és jól megmegokolt *felhívást* bocsátott ki az ország reformátusaihoz. Abban a többek közt így jelzi az elérendő célt: „Ki akarjuk építeni a magyar református egyházat valódi szabad, demokratikus és szociális népegyházzá s meg akarjuk tölteni az örök evangéliom éltető szellemével." E Tanács programmpontjai a következők:

A) *Egyházpolitikai reform.*

Az egyház és állam szétválasztása, szabad egyház szabad államban, az állam és egyház eddigi viszonyának fokozatos és méltányos megszüntetésével.

B) *Az egyházi alkotmány reformja.*

1. A most is permanenciában levő, királyilag engedélyezett zsinat feloszlása, új zsinat összehívása, általános, új választások alapján, az új egyházalkotmány megalkotása céljából. 2. A konvent eltörlése. 3. A konvent helyett az évenkint ülésező zsinat által kiküldendő zsinati bizottság beállítása s az ügyek időközi vezetésével való megbizatása. 4. Addig is, míg egyházunk az új egyházalkotmány alapján teljesen át nem szerveztetik, hat évenkint történő és az összes egyházi tisztségekre kiterjedő sürgős tisztújítás. 5. Az egyházi tisztségeknek személyes hitéletüknél és a gyülekezeti életben kifejtett munkásságuknál fogva arra hivatott emberekkel való betöltése. 6. Az egyházi közigazgatás és bíráskodás különválasztása, egyszerűsítése és olcsóbbá tétele. 7. Annak lehetővé tétele, hogy az egyházi gyülések főtárgya a gyülekezetek belső életével való foglalkozás legyen. 8. A ref. egyházi vagyonnak alturista alapon az egyetemes egyház által való kezelése. 9. A nagy egyházközségeknek az intenziv lelki gondozás lehetővététele céljából önálló gyülekezetekre való sürgős felosztása s az így támadt gyülekezetekben egyéni és családi lelki gondozás, belső missziói munka és szociális intézmények alkotása. 10. Az egyházmegyék és egyházkerületek új, arányos beosztása. 11. A bel- és külföldi szórványok ügyének intézményes rendezése. 12. Az egyházi szertartásoknak korszerű reformja. 13. A különböző, önálló munkakörrel bíró lelkészek teljes jogegyenlősége s az egyházi tisztségekre való egyenlő választhatósága; a segédlelkészek jogviszonyainak megfelelő rendezése; valamennyi egyházi alkalmazottnak korszerű fizetésrendezése; status rendezés, szolgálati pragmatika és a nyugdíjtörvénynek a lelkészi özvegyekre és árvákra is kiterjedő reviziója. 14. A lelkészválasztásnak időszerű reformja, a választás tisztaságának biztosításával és a választási visszaélések szigorú megtorlásával. 15. A lelkészi díjlevelek időszerű rendezése, a stólarendszer eltörlésével.

C) *Reformok az egyház belső életében.*

1. A nők aktiv és passziv választói jogának elismerése. 2. A vallástanítás és nevelés rendszerének az egész vonalon való gyökeres reformja, a konfirmáció megfelelő átalakításával. 3. A theológiai tudományos képzésnek és gyakorlati lelkésznevelésnek időszerű reformja. 4. A lelkészek továbbképzése és gyülekezeti munkások nevelése céljára hiterősítő, belső missziói és tudományos továbbképző tanfolyamok rendszeresítése; időszaki tudományos sajtó, népnevelő és népfölvilágosító lapok és napilapok megteremtése. 5. Az egyházhoz tartozásra való kényszerítés (hitkényszer) eltörlése. Az egyházi tagságnak igazi református értelmezése; tapintatos, bölcs egyházfegyelem. 6. A belső missziói munkáknak és szervezeteknek az egyház egyetemes szervezetébe való beleépítése; az egész egyháznak missziói népegyházzá való átalakítása s evangéliumi szociális szellemének a társadalmi, közgazdasági és állami életben való érvényesítése. 7. A keresztyén közösség érzetének az egyes gyülekezetekben s az egész egyházban való ápolása; egymás terhének szociális keresztyén szellemű hordozása; a külföldi hittestvérekkel való belső kapcsolat helyreállítása és kiépítése, egyházunknak a református egyházak világszövetségébe való szerves beillesztése.

Magyar Reformátusok! Terjedjen közöttünk az az új reformáció szelleme, mint a futótűz! Siessünk az Országos Református Tanácshoz való csatlakozással! Ne késlekedjünk személyi érdekből, tekintélyimádásból, gyáva megalkuvásból, közmondásos nemtörődömségből, áldozatra képtelen hűtlenségből és az újjászületésben nem bízó hitetlenségből! A református keresztyénség az elszánt eselekvésnek és az önfeláldozó hősiességnek a vallása. Egyházunk és hitünk jövője forog kockán. Mentsük meg és vivjuk ki a diadalmas jövőt!

Alakitsátok meg gyülekezetenként a helyi református tanácsokat s jelentsétek csatlakozástokat azonnal az Országos Református Tanácsnak! (Budapest, IX., Ráday u. 28.)

Az Országos Református Tanács nevében
annak elnöksége.

KÖNYVISMERTETÉS.

Dr. Patay Pál: **Magyar protestáns unió.** Egyháztörténeti tanulmány. Budapest. 1918. Kókay Lajos bizománya. Ára 5 korona.

Rokonszenves hangú és ügyes tollú iró műve ez a tanulmány. Nagyobb reményekre is jogosit, de még kemény munkát kell végeznie és kifejezettebb

egyháztörténeti érdeklődést, szenvedélyt elárúlnia szerzőnek, hogy teljesen érett műveket adjon irodalmunknak, amelynek hivatott munkásául jelentkezik. A műnek a források tűzetes ismerete, alapos megelemzése és történetelméleti kérdések tisztázása körül (a történetírói objektivitást illetőleg véleményekre útal, a Rankeéra és a Harnackéra, 87. l., 134. l.) vannak megjegyzendő hiányosságai.

Igazi elmélyedéssel különben csak a múlt század negyvenes éveinek unió-mozgalmát dolgozza ki. Ez a rész árúlja el a szerző tehetségét is. Itt az író elemében van, átéli a mozgalom történeti súlyát, figyelemre méltóan adja vissza annak vallási, egyházi és nemzetiségi jelentőségét.

Azt gondoljuk, hogy szerzőnek nem volt elég ideje arra, hogy hasonló elmélyedéssel merüljön el az unió-törekvések más korszakaiba is. Ennek következménye, hogy előadása csekélyebb érdekű, súlytalanabb az említett időszak kivételével.

A mű korszakokra nincs osztva, amiből kettős hátrány szarmazott. Először nem különülnek el élesen egymástól a különböző korszakok, hanem a régi racionalizmus és az orthodoxia történelmi felfogását nak megfelelőleg egymásba átfolynak — bár szerzőnek volna érzéke a különböző korok meglátásához és másodszor egész történetünk a reformációtól kezdve kelleténél jobban az unió-törekvések szempontja alá siklik. Szerző inkább unió-mozgalmakban látja a történelmet, mint a történelemben az uniót. Csak ilyen túlzó unió-látás mellett vetheti fel már müve elején a kérdést: „Hogy tekintsük Dévayt, Kálmáncsehit, Szegedi Kis Istvánt, Melius Pétert, úgy mint akik az uniót széttépték?“ — a felelet könnyű: sehogy. Mert előttük unió nem volt Magyarországon; ha volt, meg kell mondani, kik kötötték és mikor. S amit a szerző tovább mond, hogy „ők nem ére tek e miatt vádat“, — igaz; de ez a megokolás: mert „a kálvini reformációt úgy tekintették a Lutherreformációjával szemben, mint továbbfejlődést, az unitárizmussal szemben, mint a reformáció betetőzését“ (9. l.), már nem áll meg. Ez már nem a Dévay, Kálmáncsehi stb. véleménye, hanem a Dr. Patay-Pál mai felfogása és általában a mai reformátusoké amint azt bőven hallottuk a Kálvinszövetség téli konferenciáján. A történetileg helyes az, amit később mond: ezeknek „nem mindenekfelett unió kellett, hanem orthodoxa religio“ (17. l.). Izabella királyné (11. l.) és János Zsigmond is (14. l.) gondoljuk, nem annyira uniót akartak, mint inkább egy felekezetű területet. Sok hitvita, melyet P. felhoz, egyszerüen hitvita és nem unió-vita. Grawer Albert és Lethenyei István helyett inkább ide tartozik Gönczi István, akit a szerző nem említ és Samarjai János, akivel szemben inkább Lethenyeit emeli ki.

Különben szerző az unió szót igen bő értelemben használja s általában művének címe után: Magyar prot. unió, — nem volna szükséges arról beszélni, hogy a tiszáninneni ref. egyházak bizonyos ideig vonakodtak a püspöki hivatalt felállítani: „ezek az egyházak uniót akartak“ (17. l.) és a prot. unió alatt a kath.-kal tervezett uniót is felveszi.

Több aprólékos megjegyzésünk volna még a szerző állitásaira, de ezek a mű értékét nem érintik. Egészben a könnyen olvasható, élvezetes hangú művet a megrendelésre és olvasásra szívesen ajánljuk.

m.

IRODALOM.

* **Uj naptárok.** *Protestáns Árvaházi Képes Naptár.* XLV. évfolyam. Szerkesztik Szabolcska Mihály és Bohus Károly. Budapest, Hornyánszky V. kiadása. 77 lap, ára 2 korona. A prot. családok jó barátja és tanácsadója ezúttal is gazdag és változatos tartalommal jelent meg. Költeményeket irtak bele: Szabolcska Mihály, Szabolcska László, Oláh Gábor, Farkas Imre, Endrődi Sándor, Móra Ferenc, Vargha Gyula, ifjú Wlassics Gyula; elbeszéléseket, rajzokat: Bársony István, Tömörkényi István, Bálint Imre, Gardonyi Géza, Avercsenko Gergely (fordítás oroszból), Perjessy Lajos; ezenkívül találunk benne történeti rajzokat, háborús cikkeket és képeket, gazdasági útbaigazitásokat, adomákat s természetesen az elmúlt év meghalt vagy újonnan megválasztott egyházi vezéreiről életrajzokat (arcképpel). — *Protestáns Uj Képes Naptár.* Szerkesztette Szász Károly. LXIV. évfolyam. Budapest. Méhner V. kiadása. 62 lap, ára 5 korona. A régi jóhirű naptár terjedelmében kissé megfogyatkozva, árában tekintélyesen megnövekedve lép az olvasók elé. Tartalma: egy elbeszélés (Szász Károlytól), 4 költemény (2 fordított, 2 eredeti V. Balogh Györgytől és Nagy Balázstól), történeti és háborús rajzok (képpel), elhalt jeleseink és a két új püspök életrajza (arcképpel), végül két régiség, Zsoldos Benőtől.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Hősök halála.** *Németh Béla* főhadnagy, főiskolánk kiváló növendéke, aki 1914—1915-ben jeles eredménnyel tette le az érettségi vizsgálatot s azóta — katonai kiképeztetése után — állandóan a harctéren küzdött és vitéz magatartásáért 8 kitüntetésben részesült, október 26-án a Piave mellett gránatlövéstől találva, hősi halált halt. Öreg szüleinek minden öröme, reménysége sirbaszállt vele. A kötelességtudó jeles diák és katona emléke élni fog pályatársai szívében. — *Barthos Tamás* az 5. honvéd huszárezred t. főhadnagya, a signum laudis és a kis ezüst vitézségi érem tulajdonosa, Zemplén vármegye tb. szolgabirája, életének 26-ik évében, a harctéren szerzett betegsége következtében dec. 2-án elhunyt Budapesten s 4-én Sátoraljaujhelyben temettetett el. A szép reményű ifjú a jogi tanfolyamot az 1911—1915. években főiskolánkban végezte. Legyen áldott emlékezete.

— **Püspökválasztás.** A tiszáninneni egyházkerület püspöki állására beadott szavazatokat dec. 2-án Miskolcon bontotta fel a szavazatbontó bizottság. E szerint *dr. Révész Kálmán* kassai lelkész s abaúji esperes kapott 296, Czinke István rimaszombati lelkész és egyh.-ker. főjegyző 56 szavazatot s igy Dr. Révész Kálmán absolut többséggel püspökké választatott. Beiktatása az egyházkerületi közgyűlés keretében f. hó 19-én Miskolcon, d. e. 9 órakor, a Kossuth-utcai templomban fog megtartatni. Értesülésünk szerint az új püspököt a miskolci egyházközség e hó 8-án fogja meghivni lelkészeül. Az új püspököt úgyis, mint legnagyobb egyházmegyénknek hosszú idő óta mintaszerű és lelkes esperesét, úgyis mint

főiskolánk volt gondnokát és jó barátját, úgyis mint lapunk munkatársát e helyről is igaz tisztelettel és szeretettel üdvözöljük s működésére Isten áldását kérjük.

— **Értesítés.** Ez úton is tudatom, hogy a pót- és javító lelkészi vizsgálatok Sárospatakon december hó 16-án (irásbeli) és december hó 17-én (szóbeli vizsga) tartatnak meg. A tiszáninneni ref. egyházkerület elnökségének megbízásából: *Marton János* theol. dékán.

— **Dr. Buza Barna földmüvelésügyi miniszter levele.** Lapunk felelős szerkesztője közölte dr. Buza Barna földmüvelésügyi miniszterrel azokat az aggodalmakat, amelyeket földbirtokreform-tervezete, illetőleg az egyhá i földbirtokok tervbe vett kisajátítása és parcellázása ama lelkészekben és tanítókban kelt, akiknek földbirtok-javadalmunk van s akik most ennek elvesztésétől félnek, — fölkérte őt, legyen szíves ezeket az aggodalmakat eloszlatni, miután eme kis birtokok kisajátítása nem lehet célja. Dr. Buza Barna miniszter erre a következő levéllel válaszolt: „Budapest, 1918. november 20. Igen Tisztelt Tanár Úr! Megnyugtatásukra közlöm, hogy a lelkészi javadalmazáshoz tartozó kisebb földbirtokok megváltásáról ez idő szerint nincsen szó. Megvagyok győződve róla, hogy a fellépő birtokigények a rendelkezésre álló nagyobb birtok-komplexumok igénybevételével kielégíthetők lesznek. Haz fias üdvözlettel régi hive *Buza*".

— **Méltóságos püspök úr.** A főrendiház eltörlésével püspökeink főrendiházi tagsága is megszünt s a főrendiházi tagsággal együtt püspökeink bizonyára a nagyúri *méltóságos* címet is le fogják tenni, amely oly kevéssé illett az egyszerű kálvinista papokhoz, Pal apostol, Timotheus, Kálvin és Dévai utódaihoz. Sőt az új, demokratikus szellemű zsinatnak a *püspöki* címet is el kellene törölnie, amelyeknek semmi jogalapja nincs a kálvini egyházban (sem a svájci, sem a francia, sem a skót, sem a német ref. egyház nem ismeri a püspököt), hanem az mint a kath. hierarchia utánzata csak 1885 ben a főrendiház reformja folytán lépett nálunk érvénybe s visszaállítania az (1—3—5) évről (1—3—5) évre változó vezetői vagy elnöki tisztet. A magyar kálvinista egyháznak nem nagyúri szinezetű, méltóságos püspökre, hanem időről időre megbízandó, a többi lelkészekkel egyenlő vezetőre, vagy elnökre van szüksége.

— **A debreceni egyházközség presbyteriuma** nov. 25-én állást foglalt Baltazar Dezső püspök szerencsétlen körlevele ellen s 37 szóval, 12 ellen kimondotta, hogy „Baltazar Dezső dr. püspöknek azon eljárását, hogy politikai ügyben a ref. gyülekezetekhez körlevelet bocsatott ki, továbbá hogy akkor, amidőn már az egész ország a köztársasági államforma mellé sorakozott, a királysági államforma mellett nyilatkozott, végre későbbi körlevelében önmagát is a köztársasági államforma hivének tünteti fel és igy állásához nem méltó módon előbb elfoglalt álláspontját önmaga hagyja cserben: a legteljesebb mértékben helyteleníti, elitéli és hasonló határozathozatal végett a tiszántúli ref. egyházkerület egyházközségeit megkeresi."

— **A karácsonyi szünidőt** a főiskolánkban november utolsó hetében rohamosan fellépő spanyoljárvány miatt, nov. 30-án ki kellett adnunk s újév után, jan. 12-én fogjuk felbeszakított munkánkat tovább folytatni.

— **Felhivás gyülekezeteinkhez.** A Forgács Gyula péceli ref. lelkesz által irt s az egyetemes konvent által szétküldött: „Rövid emlékezés a nagy reformáció négyszázéves évfordulója alkalmából" című füzetek árával még több gyülekezet nem számolt el. Felhívom az érdekelt gyülekezeteket, hogy a kérdéses füzetek árával az egyetemes konvent központi irodájának mielőbb elszámolni szíveskedjenek. Miskolcz, 1918. évi november hó 24. *Czinke István*. püspökhelyettes.

— **A prot. püspökök államsegélye.** A prot. püspökök, mint a *Magyarország* november 19 iki száma irja, a folyó évben fejenkint 20.000 K államsegélyt és 10.000 K hadisegélyt kaptak. — Szomorú tény, amely mind egyházi törvényeinkkel, mind eddigi gyakorlatunkkal ellenkezik.

— **A magyar ág. ev. egyház jövő sorsa.** Az *Evangélikus Lap* 47-ik száma irja: „Ha úgy lesz, amint a szlovák, lengyel, ruthén és osztrák-német testvéreink akarják, akkor a mi ev. egyházunknak nem marad egyetlen theologiája sem. Az eperjesi főiskola lengyel vagy szlovák földre kerül, a pozsonyi theologiát a csehek fogják annektálni, Sopronra az osztrák-németek vetették szemöket. Elvész a pozsonyi liceum, a selmecbányai főgimnázium és tanítóképző, a késmárki ker. liceum, az iglói, a besztercebányai főgimnázium, a modori leányiskola, esetleg a rozsnyói árvaház. Ha megmaradnak, nem nekünk maradnak, nem a magyar evang. kulturának fognak többé dolgozni."

— **A francia nyelv kötelező tanitása a gimnáziumokban.** *Lovászy* Marton kultuszminiszter elhatározta, hogy *a gimnáziumokban is kötelező tantárggyá teszi a francia nyelvet és felveszi az érettségi vizsga tantárgyai közé.* Az egyetemen megszervezi a francia nyelv, a francia irodalom és az összehasonlító jog tanszékét, ösztöndijakat létesít a magyar fiatalság részére, hogy *lehetővé tegye Franciaországban és Párisban a francia nyelvismeretek gyarapitását.* Budapesten egy *francia középiskola is létesül.*

— **A magyar protestánsok távirata a külföld prot. államfőihez.** *A magyarországi protestánsok* a következő táviratot küldték *György* angol királynak, *Vilma* hollandi királynőnek, *Lloyd George*nak és a külföld összes evangélikus vallású államférfiainak: „A magyar köztársaság protestáns egyháza, amelynek *négymillió hivője* van, Felséged védelmét kéri az országát pusztulással és feldarabolással fenyegető veszéllyel szemben. *Délmagyarország elvesztése* az ott levő 1,200.000 protestánssal halálos csapás volna a magyar egyházi élet erejére nézve és ez esetben az újonnan megalapított demokrácia Európának ebben a részében megfosztatnék legfontosabb erkölcsi erőitől. Ez az egyház négy évszázadon keresztül szolgált és szenvedett, mint a kelet-európai protestantizmus legszélsőbb védbástyája. Most itt az alkalom, hogy a *nyugati kereszténység* tényleges erővel védje meg azokat a feladatokat, amelyekkel a magyarországi protestáns egyház bir." — December 5-én több protestáns küldöttség indult el Budapestről, hogy Wilsont és a külföldi prot. népeket a magyar prot. egyház helyzetéről informálja. Svájcba megy Megyeresy Béla budapesti és Keck Zsigmond újsovai lelkész, Hollandiába dr. Antal Géza papai, dr. Sebestyén Jenő budapesti theol. tanár és Miklós Ödön lelkész, Angliába és Amerikába Forgács Gyula péceli, Józan Miklós budapesti unit. lelkész, Svédországba Geduly Henrik, a tiszai ág. ev. egyházkerület püspöke.

— **Tanítók fizetésrendezése.** A közoktatásügyi miniszter a tanítók fizetését következőleg fogja újon-

nan rendezni: Az állami és államsegélyes tanítók 20%-át a XI., 30—30%-át a X., IX., 20%-át a VIII. fizetési osztályba fogja beosztani. Az állami és nemállami tanítók fizetését egységesíti; nem tesz különbséget a férfi- és nőtanítók fizetése között; meghagyja a törvényekben megállapított háborús segélyt, családi pótlékot és ruhasegélyt. Az előlépés automatikus lesz; a felekezeti tanítók legalább annyi fizetésben fognak részesülni, mint az államiak.

— **Tábori lelkészek szervezkedése.** Szervezkedésre hívja fel *Tóth* Lajos tornaljai s. lelkész, volt tábori lelkész azon s. lelkésztársait, akik most a tábori lelkészi szolgálatból hazakerültek, hogy így érdekeiket jobban megvédelmezhessék. Indítványozza, hogy küldjenek ki egy bizottságot a tartalékos tisztek ügyét védő és képviselő szervezetbe; e bizottság egyfelől az állam által a szellemi munkások részére megigért kárpótlást szorgalmazná és biztosítaná, másfelől érintkezésbe lépne az egyházi felsőbbséggel az iránt, hogy ez találjon módot és alkalmat arra, hogy a katonai szolgálatot teljesített s. lelkészek idehaza mihamarabb s. lelkészi, illetőleg lelkészi álláshoz juthassanak.

— **Uj ünnepek.** A Nemzeti Tanács nov. 15-én tartott ülésén november 16-át, mint a Magyar Köztársaság kikiáltásának napját és október 31-ét, mint a forradalom kitörésének napját nemzeti ünnepnek nyilvánította. Eltörölték, mint ünnepnapokat a király és királyné születésnapját, Ferenc József halálának napját, április tizenegyedikét, szóval mindazokat az ünnepeket, amelyek a régi rendszerre emlékeztethetnek. Nemzeti ünnep a régiek közül csak kettő marad: március tizenötödike és augusztus huszadika, Szent István napja, amelyet egyházi ünnepnek tekintenek.

Megjelentek:

WOLHYNIÁBAN.
Irta **GÖDE LAJOS**
szekszárdi ref. lelkész.
Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet
alkalmi egyházi beszédek.
Irta **JÁNOSI ZOLTÁN.**
: Ára kötve 10 korona. :

IMÁDSÁGOK.
Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.
Irta **F. VARGA LAJOS.**
I. kötet. Ára fűzve 8 korona, kötve 12 korona.
II. „ Ára „ 8 „ „ 12 „
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.
Kapható:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR
prot. irod. könyvkiadóhivatalában
DEBRECEN.

Ujdonságok.

VILÁGBÉKE ÉS EVANGÉLIUM
Irta **Jahn Jakab** ev. lelkész. Ára 2·20 K.

A BIBLIA.
Utmutató a Szentírás tanulmányozásához. Irta: **Dr. Makkai Sándor,** átdolgozta **Juhász Albert.** Ára 6 K.

Prot. papok és hitoktatók zsebnaptára 1919.
Szerkesztette: **Vértesi Zoltán.** Ára 3·30 K.

Kaphatók:

KÓKAI LAJOS-nál
BUDAPEST IV., Kamermayer Károly-utca 3.

A „HANGYA“
A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE
bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért
a „HANGYA“
igazgatóságához: **Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.**

A „HANGYA“
kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma
80.000,000 koronát meghaladja.
Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.

XIV. évfolyam. 50—51. szám. Sárospatak, 1918. december 15—22.

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS LAPOK

A TISZÁNINNENI REF. EGYHÁZKERÜLET ÉS A SÁROSPATAKI FŐISKOLA KÖZLÖNYE.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
Egész évre ... 12 Kor.
Félévre ... 6 „

Főszerkesztő RADÁCSI GYÖRGY
Felelős szerkesztő és kiadó DR. RÁCZ LAJOS
Főmunkatársak: HARSÁNYI ISTVÁN DR. BUZA LÁSZLÓ.

HIRDETÉSEK DIJA:
Egész oldal ... 80 Kor.
Fél „ ... 40 „
Negyed „ ... 20 „
Nyolcad „ ... 10 „

TARTALOM: Dr. Révész Kálmán püspök beiktatása. I—IV. — *Czinke István*: A bizonyságtevők. (Vége.) — Püspöki körlevél. — Vegyes közlemények. — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetések.

Dr. Révész Kálmán püspök beiktatása.

I. *Tóth Béla esperes imádsága.*

Világosságnak Atyja! Szeretetnek Istene! sötét éj után felhozád ma is egünkre napodat; az atlátszó, tiszta, a dolgokat éles körvonalaival elénk táró világosság fényében felolvadó sötétség ködlő párázata sietve rejtőzik el kutató tekintetünk elől; a homály borította föld önárnyékának mélységes sötétjéből kibontakozva eliteríti fölszakadozott ködeit a föikelő nap diadalmas erővel szerte lövellő sugarai előtt, — és mi sötét földnek világosság után áhitozó gyermekeid, hálával borúlunk le Előtted, világosságnak Atyja, hogy megköszönjük végtelen jóságodat a természeti nap újra szétaradó sugariért, hogy dicsőítés hymnusával magasztaljuk kegyelmedet múlt éjjeli őrizetedért s elevenítő és világositó napod föltámasztásáért.

S ha magasztalásunknak erőtelen, de vágyó sóhajtástól emelkedő hangja egeid felé tör földi napod fényéért, mennyivel nagyobb hálánk dicsöitő szózata lelki napod szivünkben meggyújtott világáért; ha áldunk és dicsérünk, hogy pihentető éj után munkára hívó nappal fényét araszlád szét fölöttünk, áldó fohászunk magasztalása annyival odaadóbban ostromolja szentséged lakó helyét a végtelen kegyért, melyet hozzáhasonlithatatlan atyai szeretetedből méltatlan gyermekeidnek ingyen jóvoltodból ajándékozál: a lelki világ fölött szent fiad tudományában elárasztott világosságodért, hogy adventi reménységünk buzgó örömével tekintsünk az időknek közelgő teljessége felé s *lássuk a Krisztus dicsőséges evangeliumának világosságát.*

S amit Te, szeretetnek örök Istene! öröktől fogva elvégeztél, azt idő szerint beteljesited rajtunk; elválasztván minket az életre, akartad, hogy *hirdettessék közöttünk a népnek az életnek minden beszéde,* hogy *megtartatnánk a te szent fiad élete által.* — Igaz hitnek ajándékát adván nekünk, élő reménységgel táplálván bennünket, szent fiad híveinek seregéből Anyaszentegyházat fundáltál s örök szereteted védő szárnyait kiterjesztéd felette mind a napoknak végéig; hogy amit változatlanúl elő akaratod szerint öröktőlfogva terveltél, az időben élő ember által valósitsd.

E rettentő megpróbáltatásokkal terhes időben is, melyben Krisztus földi anyaszentegyházának alkotmányát soha nem látott viharok cikázó villámai csapdossák s pusztító szélvészei rengetik, a te hasonlíthatatlan szeretteted ereje tartja, óvja azt az általad vetett fundamentomon, melyen kivül senki mást nem vethet.

Óh míg áll szivünkben e fundamentom rendületlenül s erőt nem vesz bennünk rajta a test és világ, addig védelmezőnk lesz minden ellenségünk ellen.

Szeretteted állit időről-időre anyaszentegyházad kormányzására vezéreket, kik elsőkül az egyenlők között tudománnyal, hűséggel, szeretettel, hittel s a hitnek cselekedeteivel vezessék a Krisztus hivő népét tökéletesedésre az ő evangéliuma által, mely Istennek hatalma minden hivőnek idvességére.

E te szeretteted hivta el hozzád költözött szolgád után a lelkeknek egyező akarata által a Krisztusnak Tiszán innen letelepedett hivei között elsőségre a mi atyánkfiat, kit ma elhivunk nehéz kötelességeinek teljesitésére, kire ma rábizzuk legnagyobb kincsünket e földön, anyaszentegyházunk külső és belső épitésének irányitását, anyagi és szellemi jólétünk előmozditását, a jó rend és közbékeség munkálását: Isten országának szolgálatát.

A te áldásodért könyörgünk hozzád jó Atyánk! Óh áraszd el ezt bő mértékben a mi atyánkfián; neveld az ő erejét, hogy elődei után kivánt sikerrel munkálkodhasson a te dicsőségedre. Sokasitsd nála gazdagon elhelyezett talentumaidat a te néped javára, hogy vezesse a népet a Krisztushoz, akin kivül ninesen senkiben másban üdvösség.

Hozzád könyörgünk Atyánk, a Te anyaszentegyházadért. — Tartsd meg ennek nagyjait, kicsinyjeit. — Könyörgünk neked édes hazánkért, magyar nemzetünkért. — E vérrel borított, sötét bűnöktől elárasztott, egymásnak megbocsátani még mindig nem tudó s e miatt oly sokat szenvedő világban Te légy a mi vigasztalónk, segitőnk.

Rettegések között Te bátoríts! Megpróbáltatások nehéz küzdelmeiben sötétségbe vitt lelkünknek Te légy világossága! Te erősits hivatásunk teljesitésében, hogy atyánkfiainak hasznara s a te dicsőségedre munkálkodhassunk s kik a Jézus Krisztusban való hit által egyek vagyunk, egy értelemmel cselekedhessünk. Ámen.

—

II. *Dr. Révész Kálmán püspök válasza a főgondnok-helyettes üdvözlő beszédére.*

Hivatali esküm letétele után s székfoglaló beszédem előtt, midőn püspöki hivatalom jelvényét e pecsétben átveszem, két kötelességem van, egyik úgy a magam, mint közgyűlésünk és az egész közönség részéről is legmélyebb sajnálatunkat fejezni ki afelett, hogy világi vezérünk, főgondnokunk ő méltósága, egészségi változása miatt kénytelen volt e mai ünnepélyünkről távolmaradni.

Az ő izzó egyházszeretetét, égő buzgalmát, fáradhatlan munkaerejét, gazdag tapasztalatait, ragyogó ékesszólását fájdalommal nélkülözzük ez ünnepélyes alkalommal, melynek fényére nem kevés árnyat vet az ő kényszerült távolmaradása. Másik szavam a hálás köszönet, mellyel a Nagyságos Főgondnok-helyettes Ur szívből jött s szívhez szóló nemes üdvözlő beszédéért tartozom. Őszintén megvallom, hogy a megválasztatásom feletti örömmel igen harcolt nálam az aggodalom: vajjon a mai rettentő időkben képes leszek-e őrhelyemen megállani. Aggodalmamat azonban eloszlatta Istenben vetett rendületlen bizodalmam; a Nagyságos Főgondnok-helyettes Ur szives üdvözlő beszéde pedig a legdrágább záloga annak, hogy az én igám könnyű és az én terhem gyönyörűséges lesz. Még egyszer hálásan köszönöm a Nagys. Főgondnok-helyettes Ur nagybecsű üdvözlő szavait, megértő lelkét és kedvező hajlamait, bizalommal kérem úgy nagyságodnak, mint az egész egyházkerület tisztviselő karának állandó és hatásos támogatását, teljes készséggel ajánlva magamat az összhangzó és együtt érző munkálkodásra, melytől, hiszem, a nagykegyelmű Isten sem fogja áldásait megtagadni!

III. *Dr. Révész Kálmán püspök székfoglaló beszéde.*

I. Kor. 4: 20. „Nem beszédben áll az Isten országa, hanem erőben."

Kedves Atyámfiai! Nem jöttem hozzátok, hogy nagy ékesszólással vagy bölcseséggel hirdessem nektek az Isten bizonyságtételét, sőt erőtlenség, félelem és nagy rettegés közt jelentem meg ti közöttetek; és az én beszédem és az én prédikálásom nem emberi bölcseségnek hitető beszédeben áll, hanem léleknek és erőnek megmutatásában.

Ha Pál, a legnagyobb apostol eképen szólhatott a korinthusi hívekhez, mennyivel inkább így kell most nekem szólanom, akit a ti bizalmatok az egyházkerület egyik legelső szolgájául és őrállójául hívott el; elhívott pedig abban az időben, amikor a régiek elmúltak s mindenek megújultak; midőn a korszakalkotó események, ugyszólván, napról-napra torlódnak egymásra; mikor a felszínen levő eszmék, pártok és irányzatok, legnagyobb részben nem is közönyös, de ellenséges, vagy tagadó álláspontot foglalnak el a vallással és egyházzal szemben.

Ilyen időben állani a kormányon, a legnagyobb nehézséggel, a legsúlyosabb felelősséggel jár. Önerőmben semmit sem bízhatok, de hallom az Ur kegyelmes szózatát: elég neked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által végeztetik el. Alázattal hajtom meg azért fejemet az Ur akarata előtt s nagy örömmel dicsekedem az én erőtlenségimmel inkább, hogy lakozzék én bennem a Krisztus hatalma, mert mikor erőtelen vagyok, ugyanakkor erős vagyok.

Nem beszédre van tehát ma szükség, hanem erőre, mert nem beszédben áll az Isten országa, hanem erőben.

Isten országának polgárai és munkásai vagyunk, Isten uralmát kívánjuk szolgálni és terjeszteni mindannyian. Isten uralma mindig tényleges, de csak akkor teljes, ha öntudatos engedelmességgel szolgálunk neki. Szolgálunk pedig erőben és erővel, ami abban áll, hogy magunk jobbak legyünk és másokat is jobbakká és tökéletesebbekké tegyünk. Végre is komolyan kell vennünk azt a tényt, hogy más az Isten országa és más a világ, épen azért kell, hogy amaz mássá, jobbá tegye a világot, az emberi szíveket. Amíg ezt meg tudja tenni, addig él, mert van ereje, ha nem teszi meg, akkor csak beszédben áll.

Ne várjatok azért tőlem ez alkalommal valami szónokilag kidolgozott nagy beszédet; sem a zord téli idő, sem a sokkal zordonabb mai idő nem alkalmas erre; én ma azt ösmerem feladatomnak, hogy röviden rámutassak azokra a főbb szempontokra, melyek szerint püspöki hivatalomban, az Urtól nekem adott erőket érvényesíteni kívánom.

Egyházalkotmányunk evangyéliomi és kálvini alapelveihez, történelmi fejlődésünk nyomán kialakult törvényes szervezetéhez szilárdul ragaszkodom és egyáltalában nem ösmerem el, hogy azokból a forradalmi átalakulás egyszerűen tabularasat csinálhat. Vallom, hogy az egyháznak mindig reformálódni kell, de nem vagyok hajlandó egyházunk belső világában, minden ok és szükség nélkül, a külső világ rohanva száguldó alakulásainak mindenben tért engedni. Hogy a római katholikus egyház monarchikus alkotmánya igyekszik demokratikussá átformálódni, a mai világban egészen természetes; de hogy a mi kipróbált demokratikus egyházalkotmánzunknak miért kellene szükségképen radikális vagy sociálista szakszervezetté átalakulni, azt megvallom, nem érthetem. Adjátok meg az államnak, ami az államé, de épugy adjátok meg Istennek is, ami az Istené. A mozdíthatatlan ország nem formálódhatik minden percben a külső tényezők akarata és példája szerint, sőt a külső világ fejleményeit is az Isten országa törvényeinek próbaköve alá kell vetni.

Evangyéliomi alkotmányunk szellemében a püspök „primus inter pares" első az egyenlők, a hivatásos papság között, épenugy, mint a főgondnok a királyi papság és a szent nép között; — elsők nem rangban, méltóságban, de kötelességben, munkában és felelősségben; elsők úgy, hogy a többieknek szolgái. Főgondnok és püspök a hegy magaslatán állanak, a küzdő egyház, a harcoló hívek irányítására, mint egykor Mózes és Áron az amálekiták elleni harcban.

Legfőbb tisztünk az egyházkerület igazgatása és kormányzása. Én nekem erről nem kell sokat szólanom, bizonyságúl hívom magam mellett az egyházkerület nagy testének egyik tagját, az abauji egyházmegyét, melynek kormányán két hosszú évtizeden át álloltam. Nekem nincs szükségem ajánló levelet hozni magam mellett; az én levelem az abauji egyházmegye közönsége beírva az én szívembe, amelyet ismer és olvas minden ember. Ha kisebb házam gyermekeit jól és minden tisztességgel igazgattam' hiszem Istenemet, hogy a nagyobb házat is jól és tisztességgel fogom igazgatni.

A szélesebb hatáskör több erőt, több munkát, teljes odaadást kíván különösen a mai vészterhes

időben, mikor Irenaeus mártyrral szólva az élők, a holtakra s a holtak az élőkre irigykednek. Ezeréves alkotások dőlnek romba; ezeréves kötelékek szakadnak szét; világnézetek kelnek egymással élet-halál harcra, új ég és új föld áll elő. Az állam és az egyház egymáshoz való viszonya is teljesen problematikus; a nagy szellemi harcban ugyszólván, naprólnapra kell a haditervet megállapítani. Hosszabb időre szóló programmot adni ma lehetetlen. Egy a bizonyos: a Krisztus egyházán még a pokol kapui sem vehetnek diadalmat és egy a jelszó: az egyház java a legfőbb törvény!

Az egyház hajóját orkán ostromolja, kevélyen tornyosuló hullámok csapdossák. Krisztus azonban ott van a hajón s mikor kell, felébred, parancsol szélvésznek, viharnak és lesz nagy csendesség. De szükséges, hogy a hajón minden ember megtegye a maga kötelességét, megtegye nem beszéddel, hanem erővel, munkával és áldozattal, hogy kinek-kinek munkájában megdicsőíttessék az Isten ereje!

Egyházunk fő feladatának tartom tehát a hivek hitbeli megerősítését, egyházias buzgóságának, áldozatkészségének fentartását, sőt fokozását s egy új, hiterős és öntudatos kálvinista nemzedék nevelését, hogy ha majd a pusztai vándorlás keserű esztendei után eljutunk — mert hiszem, hogy eljutunk — az igéretnek földére, ahol függetlenül minden idegen behatástól és támogatástól, a magunk urai és fentartói leszünk, — az új ég alatt és az új földön, egy erős és méltó nemzedék folytathassa tovább a magyar református egyház dicsőséges életét.

A fő kötelesség és a fő felelősség e tekintetben mireánk néz és rajtunk van, kedves lelkésztársaim! Semmivel ne gondoljunk, még életünk se legyen nekünk drága, de mi miattunk egy lélek se vesszen el a ránk bizottak közül. A mi kötelességünk nem végződik a templomban, — életünk és példánk a legjobb predikáció. Ha nem jön a nép az ige hallgatására, mi vigyük azt el nekik házaikba. Az Istennek lelkét meg ne oltsuk és az élet sója meg ne ízetlenedjék minálunk!

Nagyon természetes, hogy feltétlen szükség van felekezeti iskoláinkra. Ezek virágzása az egyház virágzása, szinvonala az egyház szinvonala. A felekezeti oktatás eltörlésével egyházunk legfőbb életerétől lenne megfosztva. Minden erőmmel és törekvésemmel azon leszek tehát, hogy felekezeti iskoláinkat, a nagyban változott viszonyok között is, minden fokozaton megtarthassuk, hogy azok ne szakadjanak le egyházunk testéről, hanem évről-évre bocsáthassák ki magukból a hivő református egyháztagok örök ifjú, soha meg vénülő seregét.

A magyar nemzeti művelődés, közel négy évszázad óta, rendkivül sokat köszön a református iskoláknak; ezt a századok óta világító hatalmas fáklyaerdőt talán még sem olthatja ki az új idők szellemének egyetlen fuvallata.

Kedves Atyámfiai! Sokat mondhatnék még és ti azt el is hordozhatnátok, — de nem beszédben áll az Isten országa, hanem erőben!

Ennek az erőnek teljes kifejtésére van szükség mindnyájunk részéről. Magam megteszek mindent, ami csak Istentől adott erőmtől telik s teljes bizalommal számítok a választottaknak és hivatottaknak, sőt egyházkerületünk minden egyes tagjának közremunkálására és támogatására, melyet ezennel buzgón kérek is. Egyházunk megvárja, hogy minden ember megtegye a maga kötelességét.

A békességnek Istene pedig tegyen készségessekké minket minden jóra, hogy cselekedjük az ő akaratát, azt munkálván mibennünk, ami kedves ő előtte a Jézus Krisztus által, kinek legyen dicsőség mindörökké, Ámen.

* * *

Leborúlunk Előtted még egyszer jó Atyánk s kérjük áldásodat.

Áldd meg a szent munkát, melyet most végeztünk, minden folytatásával és következményével együtt.

Áldd meg az anyaszentegyházat, melyet gyüjtöttél magadnak, minden tagjaival egyben.

Áldd meg e mi egyházkerületünket, ennek nagyjait, kicsinyeit, mind köz-, mind tanácsos rendeit.

Áldd meg e várost és ennek minden templomát s mindazokat, kik e templomokban imádnak Téged.

Vedd oltalmad alá a mi szegény magyar hazánkat, mely most megalázva, ezer sebből vérezve, a porban fekszik s az idegen népek sorsot vetnek rája, mint a poroszlók a Krisztus köntösére. Óh, jöjj el Uram, hamar szabaditásoddal; a repedezett nádszálat ne törd el, a füstölgő gyertyát ne oltsd el; add vissza a mi szegény hazánk szabadságát, épségét, békességét és virágzását, még a mi szemeink előtt.

Áldj meg Uram mindnyájunkat, itt e földön békességgel, a síron túl örök idvességgel, Szent Fiadnak, a Jézus Krisztusnak érdemeiért, Ámen.

IV. *A tiszáninneni ref. egyházkerület püspökbeigtatással kapcsolatos közgyülése.*

A sulyos helyzet és a nehéz közlekedési viszonyok miatt csak kevesen jöttek össze dec. 19-én az egyházkerületi közgyülés alkotó tagjai Miskolcon, hogy beigtassák az egyházkerület hatalmas többséggel megválasztott új püspökét *dr. Révész Kálmánt*. A közgyülés őszinte sajnálatára, betegsége miatt, az egyházkerület nagy buzgóságú főgondnoka *Dókus Ernő* sem jelenhetett meg. Az egyházmegyei gondnokok közül csak *Ragályi Béla* f.-borsodi és *br. Vay Elemér* a. borsodi gondnok volt jelen. Az esperesek a tornai és az a.-zempléni kivételével mind megjelentek.

Ha a kényszerítő körülmények miatt méreteiben összezsugorodott is a beigtató közgyülés, maga az ünnepélyes szertartás annál bensőbb és szeretetteljesebb volt. D. e. 9 órakor kezdődött a beigtató ünnepély a Kossuth-utcai templomban. A gyülekezeti ének után (37. dicséret 1., 2. v.) *Tóth Béla* a.-borsodi esperes mondott gyönyörü imát. Majd a Miskolci Daláregylet énekelt. Utána *Ragályi Béla*, mint jelenlevő legidősebb e.-megyei gondnok nyitotta meg a közgyülést, sajnálattal jelentve be a főgondnok kényszerült elmaradását. A szavazatbontó bizottság jelentésének meghallgatása után, az elnöklő e.-megyei gondnok a közgyülés nagy lelkesedése mellett *dr. Révész Kálmánt* megválasztott püspöknek jelentette ki s *Huttka József* f.-zempléni esperes vezetésével küldöttséget kért fel, hogy az új püspököt a templomba meghivja. Hatalmas éljenzés fogadta a templomba belépő püspököt, aki *Czinke István* egyházkerületi főjegyző előolvasása mellett letette a hivatali esküt, majd a főgondnokhelyettes üdvözlő szavai s az arra

adott válasz után *Vadászy Pál* legidősebb esperes által hivatalába beigtattatott.

A Miskolci Daláregylet szép énekét követőleg a szószékről mondta el az új püspök nagyszabású székfoglaló beszédét, igen szerencsésen megválasztott textus alapján. A beigtató beszéd, melyet egész terjedelmében módunkban van közölni, hű tükre a *dr. Révész Kálmán* kiváló egyéniségének. Egy széles látókörű férfi hatalmas programmja. A közönség feszült figyelemmel hallgatta végig s több helyen nem is tudta helyeslését és tetszését visszatartani.

Ismét a Miskolci Daláregylet énekelt, majd a főgondnokhelyettes az ünnepélyt bezárta. A püspök kívánságára a küldöttségek tisztelgése a rendkivüli viszonyok miatt elmaradt s a beigtatás után a közgyűlés azonnal megkezdette tanácskozásait a nov. 12-re összehivott közgyülés tárgysorozata alapján a felsőbb leányiskola tornatermében a megválasztott új püspök és *Ragályi Béla* elnöklete mellett.

Nagy gyönyörüséggel hallgatta meg és hitelesitette a közgyűlés azokat a Czinke István mesteri tollával készitett jegyzőkönyvi pontokat, amelyeket a november 12-iki közgyűlés vett fel a b. e. dr. Tüdős István püspök haláláról, a népkormány üdvözléséről, gr. Tisza István, Lévay József, Dókus László, Bornemissza László és Szentiványi Árpád emlékének megörökitéséről.

Hosszabb vita után kimondta a közgyűlés, hogy a miskolci felsőbb leányiskola részére 200000 koronáért megveszi a rajta levő épületekkel együtt a miskolci ref. egyházközség tulajdonát képező azt a telekrészt, mely a nevezett intézet telke mellett fekszik s melyen az intézet épületei részben már ma is állanak. A vételre törlesztéses kölcsönt vesz fel, melynek részleteit a beiratási dijnak 20 koronával való felemelésével fogják fedezni.

A sárospataki főgmnázium vallástanárává egyhangúlag *Bódy Dénes* kunszentmiklósi vallástanár választatott meg, aki állását 1919. szept. 1-én lesz köteles elfoglalni. Addig a tanszéket helyettesités útján látják el.

Dr. Mitrovics Gyula előadásában letárgyalta a közgyűlés a sárospataki ref. főiskola igazgató-tanácsának előterjesztéseit, a miskolci felsőbb leányiskoláról és leánygimnáziumról, a miskolci és rimaszombati főgimnáziumokról szóló jelentést s a középiskola és akadémia évi jelentését. Hozzájárúlt a közgyűlés ahoz, hogy a rimaszombati főgimnázium német nyelvi tanszéke ág. ev. tanárral töltessék be, mivel ref. vallású pályázó nincs. Kikötötte azonban, hogy legközelebb az ág. ev. tanár helyére ref. vallású választassék s ily módon a paritás állittassék helyre.

Az egyházmegyék véleménye alapján kimondta a közgyűlés, hogy az egyházlátogatás intézményét fentartja, de korszerű reformálása érdekében felír a zsinathoz.

Több kisebb fontosságú ügy elintézése után a közgyűlés d. u. ½7 órakor az elnökség meleg ünneplésével ért véget.

Bírósági ülés nem volt, mert a bíróságot a megjelentek csekély száma miatt nem lehetett megalakitani.

A bizonyságtevők.

— Elmondatott Sárospatakon az 1918. évi május hó 29-ikén tartott lelkészi konferencián. —

(Vége.)

Vettetek-e már mindnyájan Szentlelket, testvéreim?

Az elapadni nem akaró panaszáradatok mintha mást bizonyitanának.

Ah, hát akkor mi adjon erőt lelkünknek, szavunknak? Mi adjon hitelt bizonyságtételünknek? Mi adjon hűséget, kitartást, bátorságot, esüggedő, tántorgó igyekezetünknek?

Mit álltok még mindig az emmausi uton, hiszen aki igazi apostol, már rég megtért onnan? És a názáreti Jézus nevében betegeket gyógyit, hitetlen lelkeket ejt foglyúl, aranynál, ezüstnél drágább kincseket osztogat úgy, hogy látja azt *„az egész nép és dícséri az Istent"*. (Csel. III. 9.).

Péter a nagy csalódás után úgy sirt, mint a gyermek. Siratta meghalt reménységét, hitét, álmát, egész összeomlott szép tündérországát. De azután talpraállott megint. A fenséges tragédia, mely a Golgotán legördült, őt is összetörte, de fel is emelte, átviharzott lelkén, de meg is tisztitotta. Nagypénteki égzengésből pünkösti szélzendüléssé, éjsötét viharból kigyúló villámlássá lett, amelynek fényessége vakitó betűkkel vetitette az ő megbékélt lelkére is a keresztyén világ fundamentális, örök, megtartó nagy elvét: *„Nincsen senkiben másban idvesség, mert nem is adatott emberek között az ég alatt más név, amely által kellene nekünk megtartatnunk"*, mint a Jézus Krisztus neve.

Hogy gerjedezett az emmausi tanitványok szive is, mikor kezdték felismerni Őtet. Pedig ez a két tanitvány nem más, mint az apostolok megcsalódott szomorkodó lelke; mind a tizenegynek lelke, tehát a Péteré is, akik nem tudnak sem vigasztalódni, nem tudnak a történtekbe belenyugodni, de akik ott borongnak, mint a felhő: ott kerengnek, mint a bolygó csillag, mint a bolygó lélek Jeruzsálem körül, „csak mintegy hatvan futamatnyira", mert nem tudnak elszakadni tőle. Ezek a lelkek Nagycsütörtök után egy szörnyű mélységbe zuhannak alá, de az iszonyú mélységbe is utánok világit egy sápadt, töviskoronás arc, egy glóriás homlok, egy a vérhulláson is átsugárzó, fájdalomban megdicsőült lélek.

Utánok világit és egy nagy virradat hajnali pirosságával sugározza be a megháborodott lelkek korszakos panaszát: *„Pedig mi azt hittük, hogy ő az, aki megfogja váltani Izráelt"*.

Ó, mennyire Ő volt az, testvéreim! Az első pünköst bebizonyította, kétezer esztendő pecsétet ütött rája. A mi sugár átragyog e kétezer esztendő borongós égboltozatán s a népek történetén; a mi pünkösti láng, a mi mennyei szó áttöri ma is a csaták vérfelhőjét s a szenvedő milliók jajszavát: az mind az Ő lelkének sugara, mind az Ő lelkének pünkösti fuvallata.

Ez a lélek adja a nagy Pál ajakára a boldog tapasztalatot: *„Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus. És amely életet most élek e testben, az Isten fiában való hit által élem azt."* (Gal. II. 20.) Ez mondatja Lutherrel: „Itt állok másként nem tehetek." Ez mondatta a mártirokkal: „Nekem az élet Krisztus és a meghalás nyereség". (Filip. I. 21.) Ez a lélek

cselekedte, hogy az első keresztyének közül „*mindazok, akik hívének, együtt valának és* ***mindenük köz vala.*** *És jószágukat és vagyonukat eladogaták és szétosztogaták mindenkinek, a mint kinek-kinek szüksége vala.*“ (Csel. II. 44—45.).

Két ezer éve hat: old és kötöz, bűnöket megtart és megbocsát az az Ige, melyet a Szentlélek ad minden apostol nyelvére. Ez az a nyelv, melyet Krisztus életében magok a tanítványok sem tudtak megérteni. Ez az a nyelv, amelyen később szíveket hódítottak, melyen beszéltek a vértanúk, a reformátorok; amelyet meg kell tanúlni nekünk is, ha hatni és hódítani akarunk, *ha élni akarunk.*

Ma újra a világ várakozásának kereszttüzében állunk keresztyén testvéreim, különösen mi evangyéliomi lelkipásztorok, kereszttűzben állunk, ahol nincs idő a habozásra, a fontolgatásra, mert a legdrágább forog kockán: az életünk, a megmaradásunk. Ahol gyorsan határozni és cselekedni kell és életre-halálra a Krisztus mellé állani s róla bizonyságot tenni, neki hűséget esküdni. Ma újra a Péter meggyőződését és bátorságát kell felöltöznünk és a háztetőkről is kiáltanunk: „*Legyen tudtotokra mindnyájatoknak, — akik azt kérdítek, mi által gyógyult meg az az ember?* mi által gyógyúlhat meg *ma is ez az ezer sebből vérző, boldogtalan világ? — hogy a názáretbeli Jézus Krisztusnak neve által, akit ti megfeszítettetek, de akit Isten feltámasztott halottaiból*“.

Válasszatok testvéreim! Én már választottam. Az új idők új lelket követelnek tőlünk. Én megmaradok a régi mellett, melyet még Idvezitőm küldött vígasztalásunkra s az igazságra való elvezérletésünkre és beismerem, az emmausi útat velem együtt megjárt, elcsüggedt, de azután megvígasztalódott tanítványokkal: „*megháborodtam*“ én is egy pillanatra és „*szívemben okoskodások támadtak*“, de azután „*megnyilatkozának az én szemeim és megismerém őtet*“. S most már tudom, hogy „*így kellett szenvedni a Krisztusnak és így menni be az ő dicsőségébe*“. (Luk. XXIV. 31., 38., 26.). És hirdetem és boldogan vallom, a velem együtt megtántorodott, de azután kőszálla magasodott hitű Péterrel: „*Nincsen senkiben másban idvesség. Mert nem is adatott emberek között az ég alatt más név, amely által kellene nekünk megtartatnunk*“, csak a Jézus Krisztus neve. Ámen.

Czinke István.

Püspöki körlevél.

Szeretett Lelkésztársaim!

A püspöki hivatalt, a megszabott törvényes formák között, a mai napon átvettem.

Ez alkalomból a nagy apostol szavaival köszöntelek Titeket s Általatok a szent gyülekezetek összes tagjait: „Békesség az atyafiaknak és szeretet hittel egybe az Atya Istentől és az Úr Jézus Krisztustól. A kegyelem legyen mindazokkal, akik szeretik a mi Urunk Jézus Krisztust romlatlanságban!“ Békesség, szeretet és hit irányítsa minden következő munkálkodásunkat.

Nagyérdemű püspök-elődeim hivatalba lépésük alkalmával teri[illegible]delmes pásztorlevelet bocsátottak ki a hívekhez. [illegible]sokszorosan válságos időkben én ilyen, egyén[illegible]nat kifejtő körlevél kibocsátásától eltekinte[illegible] vagyok meggyőződve, hogy magyar református egyházunk törvényes vezetői részéről, rövid idő múlva, egységesen tájékoztató és irányító körlevél fog megjelenni, melynek a magam külön körlevelével elébe vágni nem kívánok.

Ezuttal tehát csak ezt mondom meg Nektek: „Alázzátok meg magatokat az Istennek hatalmas keze alatt, hogy felmagasztaljon titeket annak idején. Minden gondotokat ő reá vessétek, mert neki gondja vagyon reátok. Józanok legyetek, vigyázzatok, mert a ti ellenségetek, mint ordító oroszlán, szerte jár, keresvén, kit elnyeljen; akinek álljatok ellen, erősek lévén a hitben, tudván, hogy a világban levő atyafiságotokban ugyanazok a szenvedések telnek be“.

Ezenfelül szeretettel kérlek Benneteket, hogy minden alkalommal könyörögjetek a mi szegény magyar hazánkért, mely most megalázva, ezer sebből vérezve, a porban fekszik s az idegen népek sorsot vetnek rá, mint a poroszlók a Krisztus köntösére. Buzgó könyörgéssel kérjétek az Urat, hogy jöjjön el hamar a szabadítással; a megrepedt nádszálat ne törje el, a füstölgő gyertyát ne oltsa el; adja vissza a mi szegény hazánk szabadságát, épségét, békességét és virágzását, még a mi szemeink előtt!

A püspöki hivatal Miskolczon marad addig is, míg a tavasszal ide átköltözhetném. Mindenféle hivatalos jelentés, beadvány stb. tehát Miskolczra küldendő, csakis *a személyes és sürgős intézkedésemet* kívánó darabok címzendők hozzám Kassára.

A közelgő karácsonyi szent ünnepekben, a szomorú viszonyok közt, lehető boldog és idvességes ünneplést kívánva, atyafiúi szeretettel vagyok

Miskolcz, 1918 december 19.

testvéretek az Úrban

Dr. Révész Kálmán
püspök.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Előfizetési felhivás.** Lapunk jelen száma utolsó ebben az esztendőben. Tisztelettel kérjük előfizetőinket, hogy a mellékelt csekklap felhasználásával jövő évi előfizetéseiket beküldeni szíveskedjenek, hogy lapunk az újévben, a rendkivül megváltozott viszonyok közt is folytathassa pályafutását, közreműködhessék az eszmék tisztázásában, az új idők követelményeinek megfelelő egyházi élet és szervezet kialakulásában, hogy továbbra is irányítója, tájékoztatója legyen vallásos és egyházi kérdésekben északkeleti Magyarország kálvinista népének, referense a vallásos és egyházi élet jelenségeinek. Sajnos, nagyon sokan hátralékban maradtak a f. évi előfizetési dijjal; kérjük, legyenek szivesek e hátralékokat beküldeni, mert hisz' ezek elmaradása kényszerített, az egyre emelkedő nyomdai és papirárak mellett, bennünket arra, hogy novembertől kezdve lapunk terjedelmét összébbvonjuk, bár lapunk sűrű nyomásával még igy is körülbelől a legtöbb szöveget nyújtó egyházi lap. Ha a hátralékokat megkapnánk s a jövő évi előfizetések is rendesen befolynának, kisérletet fognk tenni, hogy az elmaradt negyedívet ismét beállítsuk. Az előállítási költségek aránytalan emelkedése (ma az 1912-iki árnak négyszeresét fizetjük) arra kény-

szeriti lapunk szerkesztőségét, hogy az előfizetési díjat mérsékelten évi 12 koronáról *évi 15 koronára* emelje. Kérjük tehát a jövő 1919. évre az előfizetési díjakat ily értelemben beküldeni, vagyis

1 évre 15 koronát,
1/2 „ 7·50 „
1/4 „ 3·75 „

Lapunk t. olvasóinak és munkatársainak a mai zürzavaros időkben boldog karácsony-ünnepeket kívánva, mély tisztelettel maradtunk

Sárospatakon, 1918 december 21-én

a Sárospataki Református Lapok szerkesztősége.

—

— **Gyászhirek.** *Dósa Gyula*, theol. akadémiánk II. éves hallgatója életének 21-ik évében f. hó 9-én spanyolbetegségben elhunyt Sárospatakon s ugyanitt temettetett el 11-én őszinte részvét mellett. Jó magaviseletű, törekvő, szerény ifjú volt, aki nemes becsvággyal lépett a lelkészi pályára. Koporsója felett Nagy Béla theol. tanár mondott megható halotti beszédet, a sirnál pedig Kósa Szabó Pál főisk. szénior lendületes beszédben vett tőle búcsut. Szüleinek, testvéreinek, rokonainak gyászában őszinte szivvel osztozunk. — Ugyan csak a spanyolbetegség oltotta ki *Fekésházy Józsefnek*, főgimnáziumunk VII. o. növendékének életét e hó 13-án. Temetése 15-én folyt le a főiskola udvarán nagy részvét mellett. A szépreményű ifjú porrészei felett a gyászszertartást Kósa Szabó Pál főiskolai szénior végezte. Övéinek szivbeli gyászában szomorú lélekkel veszünk részt. — Ugyane betegség áldozata lett *Szuhay Jolánka*, néhai Szuhay Benedek kápolnai lelkész leánya, aki december 3-án, életének 24-ik évében hunyt el Bükkzsércen. Édes anyja, testvérei gyászában igaz részvéttel osztozunk. Az elhunytak emlékezete legyen áldott!

— **Dr. Révész Kálmán** püspököt a miskolczi ref. egyházközség b. e. dr. Tüdős István helyére dec. 8-án lelkészéül hivta meg. Révész Kálmán a meghivást elfogadta s előreláthatóan 1919 májusban költözik át Miskolczra. A püspöki hivatal addig is Miskolczon marad s csak onnan fogja az egyházkerület administratióját végezni.

— **Pro juventute nostra.** Kedves jelét adta a napokban ifjúságunk szeretetének egyik vizsgázó segédlelkész, theol. akadémiánk volt komoly, derék hallgatója; papi vizsgája napján megtakarított pénzéből 100 koronát adott a Diáksegély alap javára.

— **Lelkészképesitő pótvizsga** volt Sárospatakon f. hó 17-én, amelyen ketten első, négyen második vizsgálatot tettek szörnyű közviszonyainkhoz képest eléggé megnyugtató eredménnyel: az első vizsgán Győrke István jeles képesitést nyert. A vizsgálat elnöke Czinke István egyházkerületi főjegyző, püspökhelyettes és a távollevő, sajnálattal nélkülözött főgondnok megbizásából dr. Buza László főiskolánk rektora volt.

— **Czinke István** rimaszombati lelkész, egyházkerületi főjegyző *„Próbák tüzében“* cim alatt, egyházi beszédet adott ki a csüggedő lelkek bátorítására s a lelkészek nyugtatgató igehirdetésének megkönnyítésére. A fájdalmasan alkalmi beszédet nemcsak a lelkipásztorok használhatják fel az egyházi szószéken, hanem alkalmas az a hivek között való elterjesztésre is. Ára 1 K. Megrendelhető a pénz előleges beküldése mellett Czinyéry Barna leánygimnáziumi tanárnál Miskolczon, Szemere utca 15. szám.

— **„A Lelkészegyesület“** V. jegy alatt bírálat alá veszi a Sárospataki Ref. Lapok 46—47. számában megjelent vezércikkemet s mig egyfelől *igen kesernyés ízűnek* minősiti azt, másfelől némi sihederes gúnynyal el akarja találni a cikkem hangulatának okát abban, hogy *„kiadatlan marad“* (az énekeskönyv sorsának eldöntése miatt) *sok fáradtsággal megirt tanúlmányom, kárba veszett a temérdek fáradságom“*. Ez a legolcsóbb fajta kritika — a gyanúsitás, a személyeskedés. Persze „V“ nem tudja azt, hogy én évtizedek óta komoly becsvággyal foglalkoztam énekeskönyvünkkel s hogy már 1873. januárjában *Dr. Ballagi Mór* szinte testamentumszerűen tette kötelességemmé énekeskönyvünk reformjának buzgó szolgálatát. Nem tudja azt, hogy én azóta hányféle szállal voltam a nehezen fejlődő reform-munkához hozzá fűződve; nem tudja azt, hogy én a *Szász Károly*, majd a *Fejes István* énekügyi bizottsági elnökök vezérlete alatt mit s mennyit dolgoztam az énekeskönyv javításáért; nem tudja, hogy előbb az egyes *énekfüzeteket*, (amelyek kiadása *Nagy Péter* idejéig nyulik fel) majd a Fejes által összeállitott *Gyüjteményt* s az *I. Próbaénekeskönyvet* milyen kimerítő bírálatokkal kisértem a „Sárospataki Lapok“-ban, a „Prot. Egyházi és Isk. Lap“-ban a „Sárospataki Ref. Lapok“-ban; azt se tudja, hogy mit végeztem én az énekeskönyv sorsának szebbétételéért mint tiszáninneni énekügyi, mint konventi énekügyi bizottsági tag, jegyző, előadó; azt se tudja, hogy én mint exegeta, miként próbáltam ráragasztani tanitványaimra is az énekes könyv iránt való meleg érdeklődést; azt se tudja, hogy én a bizottságokban élő szóval is mennyiszer tiltakoztam énekes könyvünk többféle gyöngesége, hiányai stb. ellen; azt se tudja, hogy én az 1904—14-diki zsinaton az énekügy előadója is voltam, s bár közel állottam *Fejes Istvánhoz* térben is, lélekben is, de soha annyira, hogy csupán az ő nevéért, elnöki érdemeért vagy lekötelező barátságáért az I. Próbaénekest további javítás nélkül elfogadhatónak vallottam volna! Bizonyitson a zsinati napló! — A múltam, szinte történeti jogom s Dr. Ballaginak tett igéretem kötelezett arra, hogy a II. Próbaénekes-könyvet (amely sok vajúdás között és sok késéssel született) a döntés előtti formájában minden tudásommal itélet alá vonjam s a 12-dik órában is figyelmeztessem az énekes könyv sorsát kezükben tartó egyéneket, hogy megbizatásukat félreértették vagy igen egyéniesen magyarázták. — Megnyertem a fáradságom jutalmát is, (nincs miért kesergenem!) az irodalmilag felhangzó elismerésekben, meg különösen a *Lévay József* országos költőnk jóváhagyásában, aki szerint *nem gyalú, hanem ráspoly kellene a II. Próbaénekes könyv szögleteinek eltávolitásához* (tanúm *Czinke István* és *Dr. Mitrovics Gyula*, mint *Lévay* volt vendégei.) — A *Lévay József* és *Fülöp József* stb. kivánsága volt az, hogy az én tanulmányom külön füzetben is megjelenjen, hogy így *„többeket vezessen az igazságra.“* Nem tudom, olvasta e „V.“ úr az én tanúlmányomat, az a sejtésem, hogy nem. Ha az enyémet — bármi ok miatt nem részesitette, vagy nem részesithette komoly figyelemre, úgy — hadd kérhessem arra, hogy olvassa el, sőt tanulmányozza *Révész Imrének*, a *„Figyelmező“* egykori szerkesztőjének, ref. egyházunk

közös büszkeségének az Énekes könyv javítására irott remek tanulmányát (Gondolatok zsoltárénekeink kijavításáról," „*Figyelmező*" 1877., 1878.) Ez — azt hiszem, meg fogja győzni, hogy nekem igazam van s hogy a II. Próbaénekes könyvet nem volt szabad még közegyházi énekessé tenni. Ennyit ezúttal. *Radácsi György.*

— **Két francia ujságiró**: *Gaston Ch. Richard*, a Petit Parisien és *Robert Vaucher*, az Illustration munkatársa látogatta meg dec. 15-én Sárospatakot. Megtekintették a Rákóczi-várat s főiskolánkat, melynek könyvtárában megszemlélték a legbecsesebb ritkaságokat. Autón mentek tovább Ujhelybe s onnan Kassára.

— **Kultúrharc Prágában.** Az új cseh kormány a r. kath. egyházellenes intézkedéseknek egész sorát léptette életbe. A köztársasági kormányprogramm egyik alapvető pontja a házasságjog reformja (kötelező polgári házasság behozatala és az elvált katholikusok újabb házasságának megengedése) és az iskolák laicizálása (a kereszt eltávolítása az iskolákból és az előadás előtti ima eltörlése). Az egyház és az állam szétválasztása máris napirendre került, de a separációs javaslatot $^2/_3$-ad többséggel elvetették. A cseh-tót hadseregből valamennyi papot elbocsátottak. Prágában a tanügyi hatóság több kolostort rekvirált, a városi hatóság megtiltotta a temetési szertartásoknak templomokban való tartását, maximálta a misestipendiumokat, megtiltotta a ledöntött Mária-szobrok és egyéb „izléstelenségek" restaurálását, elrendelte a krematorium felállítását, végül Nepomuki szent János ünnepét hétköznappá fokozta s helyébe elrendelte, hogy *Husz* János halálának napját nemzeti ünnep gyanánt üljék meg.

— **A zsidó nemzetipárt programmja.** A zsidó nemzeti- vagy cionista-párt, amely szörnyű haraggal támad a magyarsághoz simuló zsidók ellen s amely magát külön nemzetiségnek tartja, a *Zsidó Szemle* legutolsó számában a következő követelményeket állítja fel: „Mi cionisták, nemzeti zsidók, akik az egész világ zsidó népével a testvéri közösséget mindenkoron fentartottuk, az összzsidósággal egyetemben a zsidó nép számára a nemzeti lét föltételeit kivánjuk biztosítani. Ez a törekvés Magyarországon nem kiván egyebet, mint a zsidóság egyesítését egy *nemzeti* kataszterben, saját *képviseletet* a parlamentben és egyéb *törvényhatóságokban*, ahol a zsidóság nagyobb tömegekben lakik, arányos részvételt a *közigazgatásban*, autonom zsidó iskolát és általában a zsidó kultúra szabad fejlődését. Kivánjuk a cionizmus támogatását és terjesztését, a mely közjogilag biztositott otthont akar Palesztinában minden állambeli zsidó részére. Bojkottot kivánunk azokkal szemben, akik zsidó származásukat szégyenlik, az assimilacio útján nemzeti énjöket letagadják és bemocskolják, mintha az emberiség csekélyebb értékű elemei lennének, akik lábbal tiporják mindazt, ami más népek legszentebb fogalma."

— **Németországon** a forradalmi átalakulás legközelebbi eredménye a prot. egyházra nézve, hogy az evangélikus államegyház mindenik országban megszűnik s helyébe *népegyházak* alakulnak, amelyek a hívek egyetemére támaszkodnak. A porosz kormány november 13 án közzétett programmjában „az állam és egyház szétválasztása" s „az iskolának minden egyházi gyámkodástól való felszabadítása" is ott szerepel, sőt Hoffmann Adolf kultuszminiszter már 1919 április 1-re igéri az állam és egyház szétválasztását; ezzel szemben a prot. néptanács kellő átmeneti időt kiván a szétválasztásra és az egyház részvételét az új viszonyok rendezésében.

— **A svéd király** a magyar protestánsok védelmet kérő sürgönyére titkára útján a következő választ küldötte: „A magyarországi prot. egyházakhoz. Őfelsége a király sürgönyüket megkapta és minthogy nagyon szivén viseli valamennyi protestáns egyház érdekeit, elküldötte a sürgönyt György angol királyhoz és Wilson elnökhöz, hogy ilyen módon a prot. egyházak érdekeit a közelgő béketárgyalásokon megbeszéljék." — A *berni* egyetem prot. theológiai fakultásának válasza a következő: „Fakultásunk együtt érez a magyar protestantizmussal, mely áldozatos küzdelmei között hűségesen megőrizte az evang. hitet és, mint annak előőrse, nagy történelmi feladat betöltésére van hivatva. Bizik abban, hogy a viszonyok rendezése alkalmával a magyarországi prot. egyházak és theológiák jogai és létszükségletei teljes mértékben megóvatnak. Fölkéri a Harward-egyetem hittudósait, apelláljanak az amerikai protestánsok evang. lelki közösségére és együttérzésére."

— **A nők az egyetemen.** A hivatalos lap dec. 12-iki szama közli a közoktatásügyi miniszter rendeletét a nők egyetemi tanúlmányai dolgában. A miniszter e rendeletben elrendeli, hogy a nők ugyanazok mellett a föltételek mellett, mint a férfiak, az egyetem világi karaira, a műegyetemre és a jogakadémiákra beiratkozhassanak és tanulmányaik befejeztével, a képesítő vizsgálatok letételével, képesítő oklevelet kaphassanak.

— **A forradalom és az iskola.** Lovászy Márton közoktatásügyi miniszter rendeletet intézett az elemi és középfokú intézetek tanitótestületeihez: „Az önok helyzetét, úgymond, két irányban változtatja meg lényegesen a forradalom. Egyik: az *erkölcsi felszabadulás*; régi kívánságuk, a szolgálati pragmatika olyan szellemben fog megvalósúlni, amely a méltatlan üldözést és a jogosúlatlan érvényesűlést egyaránt lehetetlenné teszi. A másik lényeges változás az *anyagi* helyzetben fog beállni. A forradalom a munkanélkül élvezett jövedelemmel szemben diadalra vitte a munka jogát. Az új idők az egész iskolaügy gyökeres reformját teszik szükségessé. A nemzeti önérzetet nem a harci erényekre, de a munkára kell alapitani. A tekintély egyetlen alapja a munka legyen, egyéb jogcímen senki se tarison igényt semmiféle előnyre vagy megkülönböztetésre. Ne engedjék, hogy a vallás, az emberszeretet hirdetését bárki is a gyülölet fegyveréül használhassa fel." — Ugyanő elrendelte, hogy a tanügyi hatóságok fölterjesztéseiken, átirataikon, kiadmányaikon a kir., udv. tanácsosi stb., valamint a nagyságos, méltóságos, tekintetes cimzéseket mellőzzék.

— **Protestáns lelkészek segélye.** Budapestről, *Dr. Kovats Istvantól*, a prot. ügyek kormánybiztosától dec. 13-án a következő sürgönyt vettük: „A lelkészek egyszeri, rendkivüli 600 koronás segélyenek utalványozása megtörtént s a püspökség kezeihez utalványoztatott segélyek kifizetése a napokban vár-

ható. Megkapják mindazok, akik az 1918. évi 2500 m. f. számú rendelet értelmében ruházati segélyben részesültek; amennyiben a ruházati segély újabb kategóriákba terjesztetnek ki, ezek is pótlólag részesülni fognak e segélyben."

— **A coelibatus eltörlése.** A Délmagyarországi Papi Tanács (Szeged, Gizellatér 3.) nyiltan programmjába vette a kath. papok házasságának kivívását; szerinte „a becsületesen és socialisan megosztott vagyon, anyanyelven végzett istentisztelet, socialis érzelmű, nyilt jellemű, példás családi életet élő néppapság miatt" nem kell félteni az egyházat. A coelibatus változásoknak alávetett, az evangéliumnál sok száz évvel fiatalabb fegyelmi törvény s így ma a változott viszonyok közt bátran eltörölhető.

Szerkesztői üzenet.

Dr. Ambrus István, Sajószentpéter. 1918 december 31-ig rendben van.

Stépán László, Pályin. 1918 június 30-ig van rendben.

Harsányi Pál, Gyoma. Attól az időtől kezdve kérjük szépen az előfizetési díjat, mióta a lapot b. címére küldjük.

S. Sz. J. Az *Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny* 7—8. számában reánk vonatkozó, határtalan gondatlanságról és könnyelműségről tanuskodó hiradás, mint e cáfolat is mutatja, nem felel meg a valóságnak.

Antalfy Gyula, Fony. Az 1917 január 8-án küldött 20 K-val 1917 június 30-ig van rendben, de mert az előfizetési díj egy évre nem 10, hanem 12 korona, pótlólag, a jelzett időig még 3 koronát kérünk.

Ablonczy L., Sajókeszi. Az előfizetési díj egy évre 12 kor. s így az 1917 január 25-én küldött 5 koronát (1917 első felére) szíveskedjék kiegészíteni egy koronával s azt a hátralékos és folyó évre szóló előfizetési díjjal megküldeni (összesen 19 korona).

Biró János, Abaújvár. Az eddig küldött előfizetésekkel 1918 december 31-ig van rendben.

Újdonságok.

A keresztyén személyiség jelentősége a lelkigondozásban.
Irta Páhy József ref. lelkész. Ára 6·60 K.

A mi örökségünk.
A sárospataki ref. főiskolában a reformáció négyszázados évfordulója alkalmából tartott egyházi beszédek és felolvasások. Ára 11 korona.

Protestáns Árvaházi Képes Naptár 1919-re.
Ára 2·20 korona.

A Biblia.
Útmutató a Szentírás tanúlmányozásához:
Irta Dr. Makkai Sándor. Ára 6 korona.

Protestáns Papok és Hitoktatók Zsebnaptára 1919.
Ára 3·30 korona.

Kaphatók:
KÓKAI LAJOS-nál
BUDAPEST IV., Kamermayer Károly-utca 3.
Portóra 10% küldendő.

Bélyegzők és pecsétnyomók.

A köztársaság megalakúlása folytán szükéges

bélyegzők és pecsétnyomók

megrendelhetők

Hegedűs és Sándor
irodalmi és nyomdai részvénytársaságnál,
DEBRECZEN.

A „HANGYA"

A MAGYAR GAZDASZÖVETSÉG FOGYASZTÁSI ÉS ÉRTÉKESITŐ SZÖVETKEZETE

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbizottját, ahol fogyasztási és értékesitő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazitásért

a „HANGYA"

igazgatóságához: Budapest, IX. Közraktár-u. 34. sz.

A „HANGYA"

kötelékében már 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összforgalma

80 000,000 koronát meghaladja.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesités kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesitő szövetkezetek útján érhető el.

Nyomatott a ref. főiskola nyomdájában Sárospatakon. Telefon 21. szám.